

श्री विजयलक्ष्मीसूरि विरचित.

श्री

उपदेश प्रासाद भाषान्तर.

विभाग ५ मो.

स्थंभ २०-२१-२२-२३-२४

(व्याख्यान २८६ थी ३६१.)

तपानार, वीर्याचार, पूर्ण मम स्थिरादि अष्टक सूचित विषयो, प्रत्येक-
बुद्धो, होलिका, पावाली विगरे अनेक विषयोपर
दृष्टांत युक्त विवेचननो संमद.

जैन बंधुओने स्वास उपयोगी होवाथी गद्यपद्यात्मक संस्कृत

ग्रंथनुं शुद्ध गुजराती भाषामां भाषांतर करावी

प्रयासपूर्वक संशोधन करीने

प्रसिद्ध कर्ता

श्री जैनधर्मप्रसारक सभा

भावनगर.

विक्रम संवत. १९१६

वीर संवत. २४३६

शके १८३२

भावनगर 'आनंद' प्रिन्टिंग प्रेस तथा मुंबई 'जगदीश्वर' प्रेस.

सर्व हक्क स्वाधीन.

प्रि. पां. ना. घोडनी मुंबई]

किंमत रु २-०-० [पब्लिशर थी ज. स. भावनगर.

પ્રસ્તાવના.

પરમાત્માની કૃપાથી ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથનું ભાષાંતર આ ભાગમાં સંપૂર્ણ કરી શક્યા છીએ. આ ગ્રંથ વનાવીને શ્રી વિજયલક્ષ્મી સૂરિએ મહાન્ ઉપકાર કર્યો છે. તેનો પૂરેપૂરો અનુભવ જેઓ આ ગ્રંથ સાંઘત વાંચી તેનું મનન કરે તેને થઈ શકે તેમ છે. શ્રાવક ભાઈઓને માટે તો આ ગ્રંથ અર્પૂવ શૃંગાર તુલ્ય છે. આ ગ્રંથને પ્રાસાદનું નામ આપ્યું છે તે વાસ્તવિક આપેલું છે. તેની સિદ્ધિ ગ્રંથકર્તાએ પ્રાન્તે ૩૬૧ માં વ્યાખ્યાનમાં કરી વતાવી છે. અને તેજ નિમિત્તે શ્રીસિદ્ધાચલ પર રહેલા આદીશ્વર પ્રમુના પ્રાસાદનું પળ વર્ણન આપીતેની સાથે ઘટાવ્યું છે. પ્રાંતે ગુરુ પટ્ટાવઝી પળ શ્રીસુધર્મા સ્વામીથી પ્રારંભીને પોતા સુધી આપી છે. તેની અંદર હાલ વર્તતા તપગચ્છનાં જુદાં જુદાં છ નામ કયા કયા આચાર્યથી થયાં તે પળ વતાવ્યું છે. તેમજ જૈનશાસનમાં પ્રભાવક જેવા થયેલા શ્રીહીરવિજય સૂરિનું ચરિત્ર પળ આપવામાં આવ્યું છે. તે સ્વેસ્વર વાંચવા લાયક છે.

આ ઉપદેશ પ્રાસાદમાં ૨૪ સ્થંભ આપવામાં આવ્યા છે. અને દરેક સ્થંભને ૧૫—૧૫ હાંશ હોય તેમ આમાં દરેક સ્થંભમાં ૧૫—૧૫ વ્યાખ્યાન આપેલાં છે. જેથી એકંદર ૩૬૦ વ્યાખ્યાન આપેલાં છે. છેલું ૩૬૧ મું વ્યાખ્યાન આ ગ્રંથની પ્રાસાદપણાની સિદ્ધિ માટે છે. વર્ષના દિવસ પ્રમાણ (૩૬૦) આમાં વ્યાખ્યાનો છે. આ ગ્રંથની ટીકાનું નામ “ઉપદેશ સંગ્રહા” રાસેલું છે. તે સ્વોપજ્ઞ છે. પ્રાયે તમામ વ્યાખ્યાનોમાં કથાઓ આપેલીજ છે. કેટલાંક વ્યાખ્યાનોમાં એકથી વધારે કથાઓ છે. તમામ કથાઓની અક્ષરાનુક્રમે અનુક્રમણિકા આ વિભાગના પાછલા ભાગમાં આપેલી છે. ઉપરાંત આ ગ્રંથમાં સર્વે પર્વતિથિઓનાં વ્યાખ્યાનો પળ સમાવેલાં છે. તેની અનુક્રમણિકા પળ જુદી આપવામાં આવી છે. તે અનુક્રમણિકા વાંચવાથી પળ કર્તાએ કરેલા ઉપકારનું સ્મરણ થઈ શકે તેમ છે.

આ પાંચમા વિભાગમાં ૨૦ માથી ૨૪ મા સુધીના પાંચ સ્થંભો આ વેલા છે. તેમાં ૨૮૬ થી ૩૬૧ સુધીનાં (૭૬) વ્યાખ્યાન છે. તેની અંદર પ્રથમ ચોથા વિભાગમાં અર્પૂણ રહેલા પાંચ આચારો પૈકી તપાચાર ઉપર ૧૪ વ્યાખ્યાનો આપેલાં છે. અને ૧૫ મું વ્યાખ્યાન વર્ષિાચાર સંબંધી છે. એ રીતે પાંચ આચારનું સ્વરૂપ ૨૦ મા સ્થંભમાં પૂર્ણ કરેલું છે. તેની અંદર પ્રાયશ્ચિત્ત નામના સતમા તપાચારમાં પાંચ આચાર અને શ્રાવકનાં વારે વ્રતમાં લાગતા દોષ સંબંધી તમામ પ્રકારનાં પ્રાયશ્ચિતો ૨૮૮-૮૯-૯૦ મા વ્યાખ્યાનમાં આપેલાં છે. તે સ્વાસ લક્ષમાં રાસવા લાયક છે.

૨૧ મા સ્થંભના પ્રારંભથી કર્તાએ શ્રીમચશોવિજયજી મહારાજાને પળે ચાલી તેમના કરેલા જ્ઞાનસાર ગ્રંથમાંહેના પૂર્ણ, મગ્ન, સ્થિર, મોહ, શમ, ઇન્દ્રિય-

જય વિગેરે ૩૨ અષ્ટક ઉપર ૩૮ વ્યાખ્યાનો લખેલા છે. અને તેમાં પણ દરેક વિષય પર કથાઓ આપેલી છે. આ તમામ વ્યાખ્યાનો લક્ષ્યપૂર્વક વાંચવા યોગ્ય છે. તેમાં પૂર્વોક્ત ૩૨ અષ્ટકોમાંથી દરેક વ્યાખ્યાનમાં અનુકૂળતા અનુસાર ૧-૨-૪ શ્લોકો લીધેલા છે. મહા પુરુષોને પગલે ચાલવાનું અને તે હકીકતને જ પુષ્ટ કરવાનું આથી સારું શિક્ષણ મળી શકે તેમ છે.

પાછલાં ૨૨ વ્યાખ્યાનોમાં અનેક પરચુરણ વિષયો સમાવેલા છે. તેમાં વ્યાખ્યાન ૩૪૮-૪૯-૫૦ માં પેદલા, ઋજિા ને ચોપા પ્રત્યેકયુદ્ધની કથા આપેલી છે. વીજા પ્રત્યેકયુદ્ધ નમિ રાજાર્પિતું ચરિત્ર ૫૨ માં વ્યાખ્યાનમાં આવી ગયેલ હોવાથી અહીં આપેલું નથી. ૩૪૫ માં વ્યાખ્યાનમાં હુતાશિની પર્વે જનાથી પ્રચલિત યયું છે તે હોલિકાની કથા આપેલી છે. રોહિણી તપ કરનાર માટે રોહિણીની કથા ૩૩૭ માં વ્યાખ્યાનમાં આપેલી છે. વીજી પણ દરેક કથા વાંચવાલાયક છે. તેનો વિસ્તાર લખવા જતાં આસી અનુક્રમણિકાજ લખવી પડે તેમ છે. પ્રતિે બે વ્યાખ્યાનમાં ગુરુ પટ્ટાવલી અને બે વ્યાખ્યાનમાં પરમ ઉપકારી શ્રીહીરવિજય સૂરિનું ચરિત્ર આપી ૨૪ મો સ્થંભ પૂર્ણ કર્યો છે. છેવટે ૩૬૧ માં વ્યાખ્યાનમાં સંક્ષિપ્ત પ્રશસ્તિ પણ આપી છે.

આ પ્રમાણે આ પાંચમા વિભાગની સંક્ષિપ્ત પ્રસ્તાવના છે. પરંતુ આ ગ્રંથ આ વિભાગમાં પૂર્ણ થતો હોવાથી ૨૪ સ્થંભના ૩૬૦ વ્યાખ્યાનમાં પદ્મદર મુલ્ય મુલ્ય શું શું વિષયો આપેલા છે તે સંક્ષેપમાં જણાવવાની જરૂર છે, કે જેથી આસ્તા ગ્રંથનો સામટો બોધ થઈ શકે અને તે વાંચવાની અભિલાષા વિશેષ જાગ્રત થાય.

પ્રારંભના ચાર સ્થંભ સમકિતના સંબંધમાંજ લખેલા છે. તેનાં ૬૧ વ્યાખ્યાન છે. તેમાંના પહેલા વ્યાખ્યાનમાં મગધવંતના અતિશયોનું વર્ણન છે. પછીના ત્રણ વ્યાખ્યાનમાં સમ્યક્તના મેદ સંબંધી વિવેચન છે. ત્યાર પછીનાં ૫૭ વ્યાખ્યાનોમાં સમકિત ના ૬૭ વોલનું વિવેચન અને તે ઉપર કથાઓ છે. છેવટનાં ત્રણ વ્યાખ્યાનમાં સમકિતના ત્રણ ચાર પાંચ વિગેરે પ્રકારોનું વર્ણન છે. અહીં પ્રથમ સ્તંભ પૂર્ણ થાય છે.

પાંચમાથી અગ્યારમા સુધીના ૭ સ્થંભમાં શ્રાવકનાં ચાર વ્રત સંબંધી વિવેચન અને કથાઓ છે. આ ૭ સ્થંભમાં ૧૦૪ વ્યાખ્યાનો છે. તેમાં ચારે વ્રત ઉપર અનુક્રમે ૧૩-૫-૫-૨૧-૪-૪-૧૭-૭-૭-૪-૧૩-૪ વ્યાખ્યાનો છે. તેમાં આઠમા વ્રત ઉપરનાં ૫ વ્યાખ્યાને નવમો સ્થંભ પૂરો થવાથી વીજાં વિભાગ પૂરો થયો છે. અને અગ્યારમા સ્થંભની પ્રતિે આ ગ્રંથનો વીજો સ્તંભ પૂરો થાય છે. આ ચાર વ્રત ઉપરનાં વ્યાખ્યાનોમાં ચોથા વ્રત ઉપર-વીજાં વ્રતો કરતાં વધારે વ્યાખ્યાનો છે. તે વધાં સાત વાંચવા લાયક છે. દશમા વ્રતનાં ચાર વ્યાખ્યાનમાં એક અઠ્ઠાઈ સંબંધી વ્યાખ્યાન છે અને એક શ્રાવકનાં વાર્ષિક કૃત્યો સંબંધી

વ્યાખ્યાન છે. અગ્યારમા વ્રતના ૧૩ વ્યાખ્યાનમાં વચ્ચે પાંચ વ્યાખ્યાન પ્રતિક્રમ-
ગના આઠ પર્યાપ ઉપર દૃષ્ટાંતો સહિત છે અને એક વ્યાખ્યાન શ્રીયાબદિ સંબંધી છે.

બારમા સ્થંભના પ્રારંભના ૧૨ વ્યાખ્યાનો પણ શ્રાવકનાં વ્રતાદિકના
સંબંધવાર્તા છે અને ૩ વ્યાખ્યાનમાં ત્રણ વાંચવા લાપક કથાઓ છે. તેમાં
સ્થંભના પ્રારંભમાં મધ્ય મંગલાચરણ કરેલું છે. તે સ્થંભમાં જિનપૂજા, તીર્થ-
યાત્રા, જિનચેત્પ, જિનવિવ અને દેવદ્રવ્ય તથા નવકારના જાપ સંબંધી હકી-
કતં કથાઓ સાથે સમાવી છે.

ત્રીદશમા સ્થંભના પ્રારંભનાં દશ વ્યાખ્યાનો તીર્થકરનાં પાંચ કલ્યાણક
સંબંધે સાત વાંચવા લાપક લખ્યાં છે, અને છેવટનાં પાંચ વ્યાખ્યાનોમાં કાલ્પનું
સ્વરૂપ, વાર આરાનાં ભાવ અને છેવટ દીપોત્સવીના પર્વ સંબંધી વ્યાખ્યાન છે.

૧૫-૧૬-૧૭ આ ત્રણ સ્થંભમાં અનેક પરચુરણ વિષયો સમાવ્યાં છે.
તેમાં સાત કરીને બેસતું વર્ષ, જ્ઞાનપંચમી, કાર્ત્તેકી પૂર્ણિમા ને મૌન અગ્યારશ
૫ ચાર પર્વનાં ચાર વ્યાખ્યાન છે. દાન ને શીલધર્મ ઉપર ચાર વ્યાખ્યાનો છે.
પાંચ કારણ ઉપર ચાર વ્યાખ્યાન છે. દશ પદ્મસ્થાણ ઉપર બે વ્યાખ્યાન છે.
ક્રોધાદિ ચાર કષાય ઉપર પાંચ વ્યાખ્યાન છે. અને તે ચારે પ્રકારના પિંડ
ઉપર ત્રણ વ્યાખ્યાન છે. ઉપરાંત ૭-૮-૯-૩-૬-૫-૪ આ સાત નિન્હવોની
કથાવાર્તા સાત વ્યાખ્યાન છે. તેમાં બાકી રહેલા પહેલા બીજા નિન્હવની કથા ૭ મા
ને ૧૯ મા વ્યાખ્યાનમાં પ્રથમ ભાગમાં આવી ગયેલ હોવાથી અહીં કહેલ
નથી. સત્તરમા સ્થંભની પ્રતિ એક વ્યાખ્યાન મિધ્યાત્વ વિષે અને બે વ્યાખ્યાન
ગોશાલાની કથાવાર્તા છે. આ પ્રમાણે તે ત્રણ સ્થંભ પૂર્ણ કરેલા છે.

અઠારમા સ્થંભના પ્રારંભથી જ્ઞાનાચારનું સ્વરૂપ શરૂ કરેલ છે. જ્ઞાનાચારાદિ
પાંચ આચાર ઉપર અનુક્રમે ૧૨-૧૦-૫-૧૭-૧ વ્યાખ્યાનો છે. તેમાં તપાચાર-
નાં ત્રણ વ્યાખ્યાન આપતાં ૧૯ મો સ્થંભ ને ચોથો વિભાગ પૂર્ણ થાય છે. તપાચાર-
નાં ચાકીનાં ૧૪ વ્યાખ્યાન આ પાંચમા વિભાગના પ્રારંભમાં આપેલાં છે. ત્યાર પછી
એક વ્યાખ્યાન વીર્યાચાર ઉપર આપીને ૨૦ મો સ્થંભ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.

૨૧ મા સ્થંભના પ્રારંભથી જ્ઞાનસાર અષ્ટક પર વ્યાખ્યાન આપેલાં છે.
૨૧-૨૨-૨૩-૨૪ એ ચાર સ્થંભનાં ૬૦ વ્યાખ્યાનમાં ૩૮ વ્યાખ્યાન ૩૨ અષ્ટક
ઉપર અને ૨૨ વ્યાખ્યાન પરચુરણ અનેક વિષય સંબંધી છે. તેનો વિસ્તાર ઉપર
લક્ષવામાં આવેલ હોવાથી અહીં ફરીથી લક્ષવામાં આવતો નથી.

આ પ્રમાણે ૨૪ સ્થંભમાં અનેક વિષયોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
ટુંકામાં કહીએ તો પ્રથમના ૪ સ્થંભ સમ્પત્ત વિષે, ૭ સ્થંભ દેશવિરતિ વિષે
અને ત્યાર પછીના ૧૩ સ્થંભો અનેક વિષયોથી ભરેલા છે. તેમાં મુખ્ય પાંચ આ-
ચાર ઉપર ૪૫ વ્યાખ્યાન, વત્રીશ અષ્ટક ઉપર ૩૮ વ્યાખ્યાન અને, ચાકીનાં
વ્યાખ્યાનો પરચુરણ અનેક વિષય પરત્વે લખેલાં છે.

આ ગ્રંથની અંદર વીપોત્સવી, ત્રેસતું વર્ષ, જ્ઞાનપંચમી, કાર્તિકી પૂર્ણિમા, મૌનૈકાદશી, રોહિણી, હોલિકા, અઠાઈ અને ચોમાસી સંબંધી અનુક્રમે ૨૧૦-૨૧૧-૨૧૫-૨૨૫-૨૫૧-૩૩૭-૩૪૫-૧૪૭-૧૦૪ એ વ્પલખાનાં છે. તેમજ વાર્ષિક કૃત્યો વિષે ૧૪૮ મું અને પર્વોત્સવન અવશ્ય કરવા વિષે ૧૫૧-૫૨ મું એ વે વ્યાખ્યાન છે.

આ ગ્રંથની ડપર કોઈ મુનિએ ટવો પૂરેલો છે. તે કેટલેકુ સ્થાને અપૂર્ણ છે, કેટલીક જગ્યાએ પૂર્ણ વિનાનો જગ્યાએ છે. તેમજ લલનારાલહીઆઓના પ્રમાદર્થી દિવસાનુદિવસ વહુજ અશુદ્ધ ધઈ મપેલ છે. તેથી આ ભાષાંતર કરતાં તેનાપર વહુજ અલ્પ આધાર રાક્ષવામાં આવ્યો છે. મૂઝ પળ શુદ્ધ મઝી શકતું નથી. ઘે ચાર પ્રતો એકઠી કર્યાં છતાં મૂઝ શુદ્ધ મઝી શક્યું નથી. તો પળ તેને શુદ્ધ કરીને એકલું મૂઝ છપાવવાની અમારી ઇચ્છા છે. પ્રવત્ન શરૂ છે.

આ ગ્રંથનું ભાષાંતર કરાવીને તે મૂઝ સાથે વરાવર મેઝવી શુદ્ધ કરવામાં ૩૬૦ ડપરાંત દિવસો લાગ્યા છે. અર્થાત્ તેને મૂઝવિનાનું કરવા માટે વતતો પ્રવત્ન કરવામાં આવ્યો છે. છતાં તેમાં જે કોઈ અશુદ્ધતા અથવા વિપરીતતા મત્તિદોષાદિ કારણથી રહી ગઈ હોય તેને માટે મિચ્છામિદુક્કઠ દેવા સાથે તેવી મૂઝો અમારી તરફ લક્ષી મોકલવાની વિનંતિ કરવામાં આવે છે. જેથી વીજી આદૃત્તિને પ્રસંગે અથવા સાસ તુદી તે શુદ્ધિ જોહર કરવા ઇચ્છા વર્તે છે.

આ ગ્રંથના કર્તાના સંબંધમાં વધારે હકીકત મેઝવવા માટે વિશેષ પ્રયાસ કરવાનું વની શક્યું નથી અને જે કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તેને પરિણામે વધારે મેઝવી શકાયું નથી. માત્ર તેઓ કપહવળજ તરફ દિવરેલા છે તેટલું જાણવામાં આવ્યું છે. ત્યાં તેમની કરેલી ચૈત્ય પ્રતિષ્ઠા વિચિત્રમાન છે. આ ગ્રંથ સંવત્ ૧૮૪૩ ના કાર્તિક શુદ્ધિ પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે. કર્તા તપગચ્છમાં ધયા છે. અને તેઓ શ્રી વિજયપત્તોભાગ્ય સ્થરિના શિષ્ય છે. તેમના ગુહ માઈ શ્રીપ્રેમવિજય-જીના આમ્રદર્થી આ ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે. ઇત્યાદિ હકીકત પ્રતિ આપેલ પટાવઝી તેમજ પ્રશસ્તિ ડપરથી જાણી શકાણી છે. વિશેષ જાણવામાં આવે તેમણે અમને લક્ષી મોકલવા તસદી લેવી, જેથી આ ગ્રંથના પ્રથમના ચાર સ્થંભના ભાષાંતરવાલો પ્રથમ ભાગ હવે પછી અમારા તરફથી વહાર પઢવાનો છે તેમાં પ્રગટ કરશું.

પ્રતિ પરમ કૃપાલુ પરમાત્માની કૃપાથી આ ગ્રંથનું ભાષાંતર પૂરેપૂરું પ્રકટ કરવા શક્તિવાન્ ધવેલા હોવાથી તેમના પરમ ડપકારનું સ્મરણ કરી આ મસ્તાવના સમાપ્ત કરવામાં આવે છે.

પ્રાચિન શુદ્ધિ. ૧
સંવત્ ૧૯૬૬

શ્રી જૈનધર્મપ્રસારક સમા.
ભાવનગર.

श्री उपदेश प्रासाद भाषांतर भाग ५ मो.

स्तंभ २० थी २४

व्याख्यान २८६ थी ३६१

स्थंभ २० मो.

व्याख्यान. २८६ मुं.

रसत्याग चोयो तपाचार	१
मंगु सूरिनुं दृष्टांत	२
कायकेश पांचमो तपाचार	५

व्याख्यान. २८७ मुं.

संलीनता छद्रो तपाचार	७
श्रवणमात्रप्रादी तापसुं दृष्टांत	७
चार प्रह्वारना संलीनता तपयुक्त स्कन्दक साधु- नुं दृष्टांत	८

व्याख्यान २८८ मुं.

प्रायश्चित्त सानमो तपाचार... ..	१२
आलोयण कोनी पासे लेवी ?	१३
आलोयणना गुण	१५
ज्ञानाचारनी आलोयण	१६
दर्शनाचारनी आलोयण	१७
मातंग पुत्रनुं दृष्टांत... ..	१८

व्याख्यान २८९ मुं.

पांच अनुग्रत संवंधी प्रायश्चित्त	१९
विमुक्तसिंह सूरिनुं दृष्टांत	२३

व्याख्यान २९० मुं.

गुणग्रत तथा दिशान्तना प्रायश्चित्त	२५
मुनिए तो रात्रे भोजननी इच्छा पण करवी नहीं ते उपर धनेश्वर सूरिनुं दृष्टांत	२७
प्रसंगोपात शर्जा प्रायश्चित्तो	३०

व्याख्यान २९१ मुं.

पदंश्रमणां दंगनो त्याग करवा उपर मुक्ता- रिनी कथा.	३२
तदंतर्गत स्त्री ने लक्षणा साधनी संवंध... ..	३४

व्याख्यान २९२ मुं.

विनय आठमो तपाचार	३८
-------------------------	----

पंचाश्व भारवाहदनी कथा	३९
पांच महाप्रतोनी २५ भावना	४०

व्याख्यान २९३ मुं.

विनय तपनुंज वर्णन	४५
अहंप्रक मुनिनुं दृष्टांत	४७

व्याख्यान २९४ मुं.

वेयाश्वय नवमो तपाचार	५२
विपुळमतिनी कथा	५३

व्याख्यान २९५ मुं.

स्वाध्याय दशमो तपाचार	६०
एक वणकरनो प्रबंध	६१
सुभशानी कथा.	६४

व्याख्यान २९६ मुं.

प्यान अग्रारमो तपाचार	६६
वसुभूतिनी कथा	६८

व्याख्यान २९७ मुं.

कायोत्सर्ग बारमो तपाचार... ..	७३
सुस्थित मुनिनुं दृष्टांत	७३
शिवसाधुए कहेली पोतानी कथा	७७

व्याख्यान २९८ मुं.

सुस्थित मुनिनुं दृष्टांत चालु.	७९
वीजा प्रण साधुओए कहेली पोतानी कथा	७९

व्याख्यान २९९ मुं.

तपनी प्रधानता उपर हरिकेशी मुनिनी कथा	८५
---	----

व्याख्यान ३०० मुं.

वीर्याचार	९१
गुधर्म श्रेष्ठीनी कथा.	९४

स्थंभ २१ मो.

व्याख्यान ३०१ मुं.

पूरांता गुण विदे	९७
जयपोष द्विजनी कथा	९९

व्याख्यान ३०२ मुं.

ममता गुण विषे	१०१
श्रीमद्वसुधनी कथा	१०१

व्याख्यान ३०३ मुं.

स्विरता गुण विषे	११०
रात्रीमतीनुं दृष्टत	११२

व्याख्यान ३०४ मुं.

मुनिना स्वरता गुण विषे धनकुमार कवीनी कथा.	११६
--	-----

व्याख्यान ३०५ मुं.

मोह तजवा विषे	१२४
अहंइतनी कथा	१२५

व्याख्यान ३०६ मुं.

ज्ञान तथा अज्ञान विषे धाल महाधालनी कथा	११०
--	-----

व्याख्यान ३०७ मुं.

शमगुण विषे	१२१
सुपापुत्रनी कथा	१२१

व्याख्यान ३०८ मुं.

पांच इन्द्रियोना स्वरूप विषे... ..	१२९
सुभद्रनी कथा.	१४०
वे कावचानी कथा	१४१

व्याख्यान ३०९ मुं.

इन्द्रियोनुं स्वरूप (हाह)	१४७
सुहमारिचा छापीनी कथा... ..	१४८

व्याख्यान ३१० मुं.

इन्द्रियोनुं जय करवा विषे सुमानु कुमारीनी कथा	१४९
--	-----

व्याख्यान ३११ मुं.

ज्ञानपुष्प किंवा फळदायी छे	१५४
रतिमुंदरीनी कथा	१५१
अदिमुंदरीनी कथा	१५७

व्याख्यान ३१२ मुं.

सुख ने अदुखनुं स्वरूप	१५८
सुखिमुंदरीनी कथा	१५९

व्याख्यान ३१३ मुं.

लेप्य अने अलेप्य विषे	१०१
गुणमुंदरीनी कथा	१०१

व्याख्यान ३१४ मुं.

मंत्रीपणानी निंदा विषे शाकट्याल मंत्रीनी कथा	१०१
--	-----

व्याख्यान ३१५ मुं.

निःस्पृहता विषे	१७०
कालवैशिक मुनिनी कथा.	१७०

स्थंभ २२ मो.

व्याख्यान ३१६ मुं.

धर्य ने मुनिपणानी एकता विषे	१७५
कुवदानी कथा.	१७५

व्याख्यान ३१७ मुं.

विद्या अविद्या विषे समुद्रपाळनी कथा. ...	१७५
--	-----

व्याख्यान ३१८ मुं.

विवेक गुण विषे	१८२
अमणमदनी कथा.	१८४

व्याख्यान ३१९ मुं.

माभ्यस्त्य गुण विषे अहंनिमंत्रनी कथा. ...	१८६
---	-----

व्याख्यान ३२० मुं.

निर्भयता गुण विषे स्कन्दकाचार्यनी कथा...	१९०
--	-----

व्याख्यान ३२१ मुं.

आरामप्रशंसा विषे... ..	१९३
मारीचि कुमारीनी कथा.	१९४

व्याख्यान ३२२ मुं.

तत्वचष्टि विषे	१९७
एक आचार्यनुं दृष्टत	१९८

व्याख्यान ३२३ मुं.

धंपतिनी धुणभंगुरता विषे भूमिपाळ राजानी कथा	२०१
---	-----

व्याख्यान ३२४ मुं.

धर्मनी निश्चिन्ता विषे	२०५
कदंब विप्रनी कथा	२०५

व्याख्यान ३२५ मुं.

कर्मना फळ विषे दंडग कुमारीनी कथा ...	२०८
--------------------------------------	-----

व्याख्यान ३२६ मुं.

चित्तनी एकाग्रता विषे	२१४
सुद्धोनाळ मुनिनी कथा	२१५

व्याख्यान ३२७ मुं.

नोकपंहा विषे	२१७
श्वेत श्याम प्रासादादी कथा... ..	२१८

व्याख्यान ३२८ मुं.

चक्रवर्ण	२२१
आर्यरक्षित सूरिनी कथा	२२२

व्याख्यान ३२९ मुं.

मूर्छा तत्रवा विषे	२२५
संयत मुनिनी कथा... ..	२२६

व्याख्यान ३३० मुं.

अनुभव विषे	२२९
शाभिरिवंचक वणिक्नी कथा	२३०

स्थंभ २३ मौ.

व्याख्यान ३३१ मुं.

योगिनी चपळतानो त्याग करवा उपर उद्दिष्टत कुमार मुनिनी कथा	२३३
--	-----

व्याख्यान ३३२ मुं.

यज्ञ विषे	२३६
राविवृत्त ब्राह्मणनी कथा	२३८

व्याख्यान ३३३ मुं.

द्रव्य पूजा-भावपूजा	२४१
अनघार वणिक्नी कथा	२४१

व्याख्यान ३३४ मुं.

ध्यान विषे... ..	२४४
क्षेपक मुनिनी कथा... ..	२४८

व्याख्यान ३३५ मुं.

दुर्ध्याननां ६३ स्थानानु स्वरूप	२४५
(६१क दुर्ध्यान ध्यानारना नामो उद्धित)	

व्याख्यान ३३६ मुं.

तप विषे	२५
मंदन ऋषिनी कथा	२५

व्याख्यान ३३७ मुं.

रोहिणी मत विषे	२५८
रोहिणीनी कथा	२५९

व्याख्यान ३३८ मुं.

सप्त नय विषे	२६४
एक पोपटनी कथा... ..	२६४

व्याख्यान ३३९ मुं.

धौल दडता विषे	२६९
स्थूलभद्र मुनिनी कथा	२६९

व्याख्यान ३४० मुं.

मनुष्यभवनी दुर्लभता विषे... ..	२७५
पाशानुं दृष्टांत (चाणाक्यनी कथा)	२७५

व्याख्यान ३४१ मुं.

उत्पातिकी बुद्धि विषे रोहकनी कथा	२८२
---	-----

व्याख्यान ३४२ मुं.

वे प्रकारनी आयुष्य	२८८
सोपकमी आयुपर दृष्टांतो	२८९

व्याख्यान ३४३ मुं.

बीजी अक्षरगभावना विषे... ..	२९७
सगरचक्रीना पुत्रांनी कथा	३९८

व्याख्यान ३४४ मुं.

संसारनी अक्षरता विषे	३०३
श्रद्धित श्रेष्ठीनी कथा	३०३

व्याख्यान ३४५ मुं.

दुताशिनी पर्व विषे	३११
दुताशिनी (होलिजा) नी कथा	३१२
गत	३२४

व्याख्यान ३४९ मुं.	
भीजा प्रलेकबुद्ध द्विमुख राजानी कथा	३४०
व्याख्यान ३५० मुं.	
भीजा प्रलेकबुद्ध नगगति राजानी कथा ...	३४५
व्याख्यान ३५२ मुं.	
केटभक्त हज्जार्थी ग्रहण हरेला ब्रतने पण तजता नर्था ते उपर भवदवनी कथा ...	३५१
व्याख्यान ३५२ मुं.	
जवू स्वामीनी कथा	३५४
व्याख्यान ३५३ मुं.	
भाववदनना फळ विपे सांग हुमारनी कथा	३६१
व्याख्यान ३५४ मुं.	
मन्यप्राणी प्रयत्न बडे प्रतिबोध पामे छे ते उपर श्रेणिक राजानी कथा.	३६९
व्याख्यान ३५५ मुं.	
तीर्थ स्तवना विपे	३७४
शार्तुंजय तीर्थना प्रभाव सेवधी एठ कथा ...	३७६
चैत्यनो भग वरनारे शुं करवु ?	३७७
प्रह्लादन राजानी कथा... ..	३७८
प्रतिमा भेगादिकना प्रायश्चित्तो	३७८

व्याख्यान ३५६ मुं.	
घमेना माहात्म्य विपे मंगळकुम्भनी कथा	३८१
व्याख्यान ३५७ मुं.	
गुरुपहावली... ..	३८६
सुधर्मा स्वामीधी शारंभीने तपागच्छ नाम पउणुं त्यां सुधीना पाठो	३८६
व्याख्यान ३५८ मुं.	
तपागच्छ नाम पळ्या पछीना व्याचार्योनी पत्रा- वली	३९२
व्याख्यान ३५९ मुं.	
श्रीहरीविजय सूरिनु सक्षिप्त चरित्र... ..	३९६
व्याख्यान ३६० मुं.	
श्रीहरीविजय सूरिनुं चरित्र (चालु)	४०२
व्याख्यान ३६१ मुं.	
सिद्धाचळपर रहोजा प्रासादनं वर्णन	४०४
उपदेश हप प्रासादना अवयवोशु वर्णन	४०७
प्रशस्ति	४०८

उपदेश प्रसाद ग्रंथ संपूर्ण.

इन्द्रियोनो जय धी
कथा ...

व्या

अनपुत्र क्रिया फ
रतिधुंदरीनी कथा
अदिधुंदरीनी कथा

व्या

एत मे अवुहने एव
रतिधुंदरीनी कथा

श्री उपदेश प्रासाद ज्ञापांतर

विभाग ५ मो.

स्तंज ३० मो.

व्याख्यान २८६ मुं.

रसत्याग नामना चोथा तपाचार विपे.

विकृतिक्वसनां यस्यागो यत्र तपो हि तत् ।

गुर्वाज्ञां प्राप्य विकृतिं, ग्रहणाति विधिपूर्वकम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ विकार करनारा रसोनो जे त्याग करवो ते रसत्याग नामने तप कहेवाय जे, तेमां पण गुरुनी आज्ञा लक्षणे विधि पूर्वक विकृति (विगड) ग्रहण करवी. ”

दूध, दही, घी, तेज, गोळ तथा पकवान्न विगेरे उ जड्य अने मध, मांस, मदिरा तथा माखण ए चार अजड्य मळी दरा विकृति (रस) कहेवा जे. ते सर्व रसोनो अथवा तेमांथी कट्ट्याएकनो जीवन पर्यंत अथवा अमुक वर्ष सुधी, अथवा वर्ष तिथि, उ मास, चार मास विगेरे अवधि राखीने त्याग करवो; केमके ते सर्व विकारनां कारण जे. कोइ वखत कारणेने लक्षणे विकृति रस देवानी जरर परे, तो मुनिए गुरुनी आज्ञा लक्षणे विधि पूर्वक ग्रहण करवा. ते विपे श्री निशीथ चूर्णिमां कथुं जे के:—

“ विणयपुत्रं गुरुं वंदित्वा जगद्, इमेण कारणेण इमं विगडं
एवञ्च पमाणेण इत्थियं कालं तुप्रोहिं अणुद्वाए. नोत्तुमि-
च्छामि, एवं पुच्छिए अणुद्वाए पच्छा निरुक्तं पविष्टो
गहणं करोति. ”

एतन्ने वितयपूर्वक गुरुने वांदीने कहे के “ अमुक कारणेने लीधे आज्ञा पमाणवाला अमुक विकृतिने आज्ञा काल सुधी आपनी आज्ञाथी खावा इच्छुं

हुं. एम पूत्री गुरुनी आझा लइने पत्नी जिज्ञा माटे जाय, अने ते विगय ग्रहण करे. "रसत्यागनो निर्वाह जीवन पर्यंत थइ शके ठे, अने उपवास विगरे तो अमुक काळ पर्यंत थइ शके ठे; बळी उपवासादिक तो घणा लोको करे ठे, अने रसत्याग तो तत्त्व जाणनाराज करे ठे; तेथी उपवासादिक करतां पण रसत्यागनुं अधिक फळ ठे, अने तेथी करीनेज अनेक मुनिजनो विकृतिनो त्याग करे ठे. श्रीऋषज स्वामीनी पुत्री सुन्दरीए साठ हजार वर्षे सुधी आंघिज तप करीने सर्व विकृतिनो त्याग कर्षो हतो, तेमज ओगणीशमा पाटे श्रीमानदेवसूरिने ज्यारे सूरि-पदे स्थापन कर्षो ते समये तेना बन्ने खजा उपर तेना निःस्पृहादिक गुणोधी प्रसन्न धयेळी सरस्वती तथा लक्ष्मी देवीने साक्षात् जोइने "आ (मानदेवसूरि) कोइ वखत चारित्र्यी ब्रष्ट धरो" एवी विचारणाथी गुरुनुं चित्त खेद पांभ्युं. ते जाणीने मानदेवसूरिए रागी श्रावकोना घरनी जिज्ञानां तथा सर्व विकृतिनो त्याग कर्षो. ते तपना प्रज्ञावधी नरुहुलपुरमां पद्मा, जया, विजया अने अपराजिता ए चार देवीओ मानदेवसूरिनी सेवा करवा लागी. ते जोइने "आ सूरि स्त्रीओधी परबरेझा केम ठे ?" एवी कोइ मुग्धने शंका थइ, तेने ते देवीओएज शिक्षा आपी. पत्नी ते देवीओए सूरिने कर्षुं के "हे स्वामी ! अमने कांइ पण कार्य बतावो." सूरि बोव्या के "हुं संयनो उपद्रव निवारण करवा माटे तमारां नामोधी गर्जित लघुशांति स्तोत्र रचुं हुं, तेनुं अधिष्ठातापणुं तमारे स्वीकारवुं." आ माणेना गुरुना वाक्यने ते देवीओए अंगीकार कर्षुं.

हवे व्यतिरेक युक्तिवके कहे ठे के "जे मुनि रसत्याग करता नथी ते मंगुसूरि विगरेनी जेम मोटी हानिने पावे ठे."

मंगुसूरिनुं दृष्टांत.

मथुरा नगरीमां मंगु नामना आचार्य पांचसो साधु सहित रहेता हता. तेना उपदेशाथी रागी धयेळा लोको तेने युगमथान तरीके मानता हता, अने बीजां सर्व कामो पद्मतां सूक्तीने तथा बीजा सर्व मुनिओनो अन्यादर करीने जाणे जक्ति-वने वडा थया होय तेम घणा लोको ते सूरिनेज सेवता हता. ते लोकां हमेशां स्निग्ध अने मथुर आहारादिकवके सूरिनी सेवा करता हता. अनुक्रमे कर्मना

वशाथी सूरि रसमां द्योद्युप धया. तेथी एक स्यानेज वास अंगीकार कर्या पडी अधिक सुख मळवाथी (साता गौरवथी) विहार तथा उपदेश आपवामां पण आळसु धया. ऋद्धिगौरवना व्रतपणाथी मिथ्याजिमान्नी धया, अने यथायोग्य विनयादि क्रियामां पण मन्दादरवाळा धया; अने रसमां द्योद्युप धवाथी क्षेत्र, कुळ विगेरे स्थापन करीने गोचरीनी गवेपणा करवामां पण आळसु धया. अनुक्रमे ते आचार्य मृत्यु पापीने तेज नगरनी खाड पासे आवेळा कोड यङ्गना मंदिरमां तेना अधिप्रायक व्यन्तरपणे उत्पन्न धया. त्यां विजंग ज्ञानथी पोतानो पूर्व जव जाणीने पश्चात्ताप करवा लाग्या. पडी हमणां तो “ आम करवुंज योग्य ठे ” एम विचारीने ते मंदिर पासेथी जता आवता साधुओने यङ्ग प्रतिमाना मुखमांथी मोटी जिद्दा बहार काठीने देखामुवा लाग्यो. ए रीते हमेशां करवाथी एकदा कोड साहसिक साधुए तेने पृच्छुं के “ तुं कोण ठे ? अने आ जिद्दा बहार काठीने शामाटे बतावे ठे ? ” ते सांजळीने ते यङ्गे प्रत्यङ्ग यङ्गे खेद सहित सर्व वृत्तांत कही बताव्यो के “ हुं धर्मरूपी मार्गमां पंगु (हांगओ) धयेवो तमारो गुरु मंगु नामनो आचार्य प्रमादथी मूढोत्तर गुणनो घात करीने महाघतनो जंग करवाथी आ नगरनी खाडमां यङ्ग थयो हुं, माटे तमारो रसमां द्योद्युप थवुं नहीं. हुं जिद्दाना स्वादथी ब्रष्ट थयो हुं, तेवुं जणाववाने माटे जिद्दा बहार काठीने बतावुं हुं. ” आ प्रमाणे सांजळीने ते सर्व साधुओ रसत्याग रूपी तपमां तत्पर धया, अने सर्व द्योकोने उपदेश करवा लाग्या के “ हे जव्य प्राणीओ ! पुरुषोने इन्द्रियजय महा संपत्तिनुं कारण थाय ठे. कथुं ठे के—

इन्द्रियाण्येव तत्सर्वं, यत्स्वर्गनरकावुञ्जौ ।

निग्रह्णीतविसृष्टानि, स्वर्गाय नरकाय च ॥ १ ॥

जावार्थ—“ स्वर्ग अने नरक ए वेनी जे प्राप्ति धवी, ते सर्व इन्द्रियो-वमेज ठे; केमके इन्द्रियोनो निग्रह करवाथी स्वर्ग मळे ठे, अने तेमने सूर्तां मूकवांथी नरक प्राप्त थाय ठे. ”

संग्राममां जय मेळवनारा घणा जोवामां आवे ठे, पण इन्द्रियोनो जय करनारा छुर्वेजे होय ठे. कथुं ठे के—

शतेषु जायते शूरः, सहस्रेषु च पंक्तिः ।

वक्ता शतसहस्रेषु, दाता जवति वा न वा ॥ १ ॥

जावार्थ—“सो माणसोमां कोइ एकज शूरो होय ठे, हजार माणसोमां एक पंक्ति निवमे ठे, लाख माणसोमां कोइ एकज वक्ता होय ठे, अने सर्व मनुष्योमां दातार तो कोइ होय ठे, अथवा नथो पाण होता. ” कारण के—

न राणे निर्जिते शूरो, विद्यया न च पंक्तिः ।

न वक्ता वाक्पटुत्वेन, न दाता धनदायकः ॥ २ ॥

जावार्थ—“युद्धमां जीत मेळववाथी कांइ शूरो कहेवाय नहीं, विद्या उपार्जन करवाथी कांइ पंक्ति कहेवाय नहीं, वाणीनी चतुराथी कांइ वक्ता कहेवाय नहीं, अने धन आपे तेजसापरथी कांइ दाता कहेवाय नहीं. ” त्यारे ?

इन्द्रियाणां जये शूरो, धर्मं चरति पंक्तिः ।

सत्यवादी जवेच्छक्ता, दाता जीताजयप्रदः ॥ ३ ॥

जावार्थ—“जे इन्द्रियोनां जय करे तेज शूरो कहेवाय ठे, जे धर्मतुं आचरण करे तेज पंक्ति कहेवाय ठे, जे सत्य बोझे तेज वक्ता कहेवाय ठे, अने जय पांमेळाने जे अजयदान आपे तेज दातार कहेवाय ठे. ”

समग्र इन्द्रियोनो जय करवानुं मूल कारण रसनेन्द्रियनो जय करवो ते ठे. ते रसनेन्द्रियनो जय जोजन तथा वचननी व्यवस्थावमे थाय ठे. माटे निर्दोष कर्मथी दोषरहितपणे प्राप्त थयेंतो परिमित आहार शुभ क्रियानी प्रवृत्ति घांटे ग्रहण करवो. अतपंत आहार करवाथी नवा नवा मनोरथोनी वृद्धि थाय ठे, प्रदळ निद्रानो उदय थाय ठे, निरंतर अपवित्रपणुं प्राप्त थाय ठे, शरीरना अवपवो पुष्ट थाय ठे, अने तेथी करीने सर्व क्रियाओमां प्रसाद थाय ठे, तेमज घणुं करीने निरंतर रोगीपणुं प्राप्त थाय ठे; माटे हमेशां रसनेन्द्रियने अतृप्तिवाळीज राखवी. एक रसनेन्द्रियने अतृप्त राखीए, तो बीजी सर्व इन्द्रियो पोतपोताना विषयोथी निवृत्त थइने वृष्टि पांमे ठे, अने रसनेन्द्रियने तृप्त राखीए, तो बीजी सर्व इन्द्रियो पोतपोताना विषयोमां उत्सुक रहेवाथी अतृप्तज रहे ठे. जुओ रसनेन्द्रियमां दोषपुष थयेंतो मंगुसुरि अनेक दुर्गतितनां दुःखो पांम्या; तथा कंठरिक मुनि पाण जिहानीज दोषपुषाथी हजार वर्ष मुधी पावन करेवुं संयम हारी गया. माटे साधुओप

। श्रावकोप अवश्य रसत्याग तप करवो.

हवे कायक्लेश नामना पांचमा तपाचार विषे कहे छे—

वीरासनादिना क्लेशः, कायस्यागमयुक्तिः ।

तनुवाधनरूपोऽत्र, विधेयस्तत्तपः स्मृतम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आगममां कहेली युक्ति प्रमाणे वीरासन विगेरे आसनोवने शरीरेने वाध पमानवा रूप जे कायक्लेश सहन करवो ते कायक्लेश तप कहेवाय ठे. ”

अहीं मूळ श्लोकमां ‘ वीरासनादि ’ शब्दमां आदिशब्द मूक्यो ठे, तेषी उग्रासन विगेरे आसनो जाणवां तथा केशद्वंचन जाणवुं. ते विषे कथुं ठे के—

वीरासण उक्कुन आसणाइं, दोआइउ अ विनेउ ।

कायक्लेशो संसारवासनिव्वेअ हेउत्ति ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वीरासन, उक्कटासन विगेरे तथा केशद्वोच विगेरे कायक्लेश संसारवासमां निव्वेद (खेद) करवाना हेतुनूत जाणवा. ”

केशद्वोच विषे बीजा शास्त्रमां पण कथुं ठे के—

पश्चात्कर्म पुरःकर्म, जीवहिंसा परिग्रहाः ।

दोषा ह्येते परित्यक्ताः, शिरोद्वोचं प्रकुर्वता ॥ १ ॥

जावार्थ—“ केशनो द्वोच करनार पुरुषे पश्चात्कर्म, पूर्वकर्म, जीवहिंसा अने परिग्रह एट्ठा दोषोनो त्याग कर्यो ठे एम समजवुं. ”

स्थानांग सूत्रमां दश प्रकारनो द्वोच कहेद्वो ठे. तेमां पांच इन्द्रियोनो जय अने चार कपायनो त्याग ए नव प्रकारे जावद्वोच कहेद्वो ठे अने दशमो केशद्वोच ए अव्यद्वोच कहेद्वो ठे. ते द्रव्यद्वोच नव प्रकारना जावद्वोच पूर्वक करवो जोइए. अहीं चार जांगा थाय ठे ते आ प्रमाणे—कोइक मथम जावद्वोच करीने पत्ती अव्यद्वोच करे ठे. कथुं ठे के “ साधु होय तेज साधु थाय ठे. ” आ उपर जंजुस्वामी विगेरेनां दृष्टांत जाणवां (?). कोइक मथम जावद्वोच करे ठे, पत्ती अव्यद्वोच करता नथी. अहीं मरुदेवी माता विगेरेनां दृष्टान्तो जाणवां (२). कोइक मथम अव्यद्वोच करीने पत्ती जावद्वोच करे ठे. ते उपर दुम्मक साधु विगेरेनां

दृष्टांत जाणवां (३). अने कोइक प्रथम द्रव्यज्ञोच करीने पत्री जावज्ञोच करता नथी. अर्ही लक्षयि राजाने मारनार विनयरत्नतुं दृष्टान्त जाणवुं, अथवा आधुनिक वेपथारी अने आजीविका माटे यतिद्विग धारण करनारनां दृष्टांतो जाणवां (४).

अर्ही कोइ शंका करे के “ परीपहमां अने आ कायकज्ञेशमां शो तफावतं ठे ? ” तेनो जवाव आपे ठे के “ परीपह पोतायी अने बीजायी एम वने प्रकारयी उत्पन्न थतां कज्ञेश रूप होय ठे, अने कायकज्ञेश मात्र पोतेकरेला कज्ञेशना अनुभव रूप होय ठे, एतज्ञो तेमां तफावत ठे. ” आ कायकज्ञेश तप करवायी निरंतर कर्मकरूपी गुण प्राप्त धाय ठे, तेथी ब्रह्मस्थ जिनकल्पि विगेरे प्राये निरंतर उजाज रहे ठे, अने कदाच वसे ठे तोपण उत्कटिक विगेरे विषम आसनवसेज वसे ठे. तेज नवमां सिद्धिगामी श्री वीरप्रजुए आ तप सारी रीते आचर्युं ठे. केपके श्री वीरप्रजु ब्रह्मस्थ अवस्थामां साक्षा वार वर्ष अने पंदर दिवस मुधी रथा, तेमां कोइ पण वखत ते पर्यस्तिका (पक्षांत्री) बाळीने एक कृणवार पण वेग नथी. तेमज एक मुहूर्त मात्र निष्ठा लीधी ठे ते पण उजा रहीनेज लीधेत्ती ठे.

आ कायकज्ञेश तप पण सिद्धान्तनी युक्तिने अनुसरिने कर्तुं होय तोज फलदायी धाय ठे. नर्हीं तो बाळ तपस्वीओ घणा प्रकारना कायकज्ञेशने सहन करे ठे, कमत्रादिकनी जेप पंचाग्नि तप करे ठे, सूर्य सन्मुख दृष्टि राखीने तथा उंचा हाथ राखीने उजा रहे ठे, पंचकेश वधारे ठे, तथा वृद्धनी शाखा उपर पग बांधोने नीचे मस्तके झटके ठे, पूरण, जपदग्नि अने कौशिक विगेरे तापसोनी जेम महा कष्ट सहन करे ठे, परंतु ते सर्वे आस आगमनी युक्तिरहित होवार्थी निष्फल ठे.

“ जे नवमां अवश्य सिद्धि मळवानी ठे ते नवमां पण वीतराग प्रजु रूपा आगमने अनुसरिने आ कायकज्ञेश तपतुं आचरण निरंतर करेठे, माटे तपना अर्थी मुनिओए आ तपतुं आराधन अवश्य करतुं. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
पद्मशीत्यधिकद्विशततमः प्रबंधः ॥ १७६ ॥

व्याख्यान २८७ मुं.

संज्ञीनता नामना छद्वा तपाचार विषे.

इन्द्रियादिवचतुर्जेदा, संज्ञीनता निगद्यते ।

बाह्यतपोऽन्तिमो जेदः, स्वीकार्यः स्कन्दकर्षिवत् ॥ १ ॥

भावार्थ—“इन्द्रियादिक चार प्रकारे संज्ञीनता कहेल्ली ठे, ते बाह्यतपोने ठेद्वो जेद स्कंदक ऋषिनी जेम अंगीकार करवो.”

संज्ञीनता एद्वे गुणपणं अर्थात् शयन, जोजन विगेरे अप्रगटपणे करवुं ते. ते संज्ञीनताना चार जेद ठे. ते विषे पूर्वाचार्येण कहुं ठे के—

इंद्रियकसायजोए, पमुच्च संज्ञीणया मुण्येयव्वा ।

तह य विवित्तचरिया, पन्नत्ता वीयरगेहिं ॥ १ ॥

भावार्थ—“ इन्द्रिय, कपाय अने योग आश्रयी ऋण संज्ञीनता तथा विवित्तचर्या ए चौथी संज्ञीनता जाणवी, एम वीतराग जिनेश्वरे कहुं छे. ”

श्रोत्र इन्द्रियवमे मधुर के अमधुर (कट्ट) शब्दो उपर राग छेप न करवो, ते श्रोत्रेन्द्रिय संज्ञीनता कहेवाप ठे. ए प्रमाणे चक्षु इन्द्रिय विगेरेमां पण समजवुं. एम पांच प्रकारे इन्द्रिय संज्ञीनता जाणवी. उदयमां नहीं आवेज्ञा कपायने रोकवा तथा उदयमां आवेज्ञाने निष्कळ करवा ते कपाय संज्ञीनता जाणवी. मन, वचन, कायाना अशुज योगनो निरोध करवो, ने शुज योगनी उदीरणा करवी, ते योगसंज्ञीनता जाणवी; अने स्त्री, पशु, नपुंसक विगेरेथी रहित आरामादिकमां निवास करवो, ते विवित्त शयन जोजन संज्ञीनता जाणवी. आ प्रमाणे चारे प्रकारनी संज्ञीनता पाळवी. जेओ तेहुं पावन करता नथी तेओ श्रवण मात्रयीज धर्मेहुं ग्रहण करनार तापसनी जेम मोटी छुःखपरंपराने पावे ठे.

श्रमणमात्रग्राही तापसनुं दृष्टांत.

कोइ गाममां कोइएक ब्राह्मण पापथी जय पापीने तापस थयो. तेणे ‘कृपया धर्मः’ (दयाधी धर्म थाय ठे) ए वाक्य सांजळ्युं हवुं. एकदा कोइ तापस सन्निपातना व्याधिची पीमातो हतो, तेने वेंचे थंहुं जळ पीवानो निषेध कयां हतो. एक वखत बीजा सर्व तापसे कांइ काम प्रसंगे अन्य स्थाने गया हता; ते वख-

ते पेन्ना रोगी तापसे आ नवीन तापस पासे धरुं पाणी माग्युं, तेथी ' कृपावर्म ध-
र्म थाय ठे ' एम जाणीने तेणे ते रोगीने धरुं जळ आप्युं, तेथी ते रोगी बहु
पीमा पाम्यो. ते वृत्तांत जाणीने बीजा तापसेए तेनवीन तापसने घणो धिन्नायो के-
" अरे मूर्ख ! ते आ रोगीने मारी नांख्यो, अथवा अज्ञानी शुं न करे ?" तेथी
ते नवीन तापसे विचार्युं के " हुं अज्ञानी हुं, तेथी मारे ज्ञान शीखुं जाउए. "
पत्री अन्यास करतां तेणे सांजळ्युं के " तप कर्या विना ज्ञान निरर्थक ठे. तपथी
ज ज्ञाननी प्राप्ति थाय ठे, कसुं छे के-तपस्वी पुढ्यो आ सचराचर त्रैलोक्यने
जुए ठे. " इत्यादि सांजळीने ' पोतानेज आधीन एवुं तप हुं करुं ' एम विचारी-
ने कोडने पण कशा विना ते नवीन तापस पर्वतनी गुफामां गयो. त्यां तप करवानो
आरंज कर्यो. कंद, मूळ अने फळादिकनो पण त्याग करीने तेणे केटझाएक दि-
वसो निर्गमन कर्यो. क्लृप्तानी पीमाथी कंजगत माण थयो, तेवामां तेने शोध करवा
नीकळेझा केटझाक तापसेए तेने जायो, अने कसुं के " आ रीते तप थाय नहीं,
केपके ' शरीरमाद्यं स्वशु धर्मसाधनं ' धर्मनुं पढेवुं साधन शरीर छे. एवुं बचन
छे, माटे शरीरनुं रक्षण करवुं अने धर्मनुं मूळ कारण समाधान(समता) छे, तमां यत्न करवो. "
ते सांजळीने 'समताने विपे हुं यत्न करुं' एम निश्चय करीने ते तापस कोड गापमां
गयो. त्यां जक्तजनेथी पृजा पामवा हागयो. केटझेक दिवसे तेने धन प्राप्त थयुं.
ते जाणीने केटझाक धूर्ते माणसेए तेनो परिचय करवा मांड्यो. ते धूर्तां उपर वि-
श्वास आववाथी तेणे समाधान मूळक धर्म कथो के " जे कांइ मुवर्ण, स्त्री विगेरे
सहेजे प्राप्त थाय तेनो उपपोग करवो, अने प्राप्त न थाय तेनी आगळ के पाछळ
स्पृहा करवी नहीं. " आ प्रमाणे समाधान मूळ धर्म सांजळीने ते धूर्तांए उपाय
हाय द्यागवाथी तेनी पासे गणिका मोकझीने सर्व धन हरी लीधुं. ते वात जाण-
वामां आववाथी जोकोए तेने काडी मूकयो. आ प्रमाणे ते तापस श्रवणमात्रथी-
ज धर्मने ग्रहण करनार, शास्त्रबचनना जावार्थने नहीं जाणनार, शास्त्रना उपदेशने
अयोग्य, तथा संझीनता तपना रहस्यने नहीं जाणनार होवाथी अनेक जवपरं-
पराने पाम्यो.

चार प्रकारना संझीनता तपयुक्त स्कन्दक साधुनुं दृष्टान्त.

पांचमा अंगमां कसुं ठे के कझिगपुरीना उद्यानमां श्री वीरस्वामी सम-
वस्यो. ते पुरीनी समीपे आवस्ति नामनी नगरीमां स्कन्दक नामे एक तापस रहेतो

हूतो. ते ब्राह्मणांना समग्र शास्त्रो जाणतो हूतो. एकदा महावीरं स्वामीना शिष्य पिंगल नामना मुनिए स्कन्दकने पूछ्युं के “ हे स्कंदक ! लोक सान्त छे के अनन्त छे ? जीव सान्त छे के अनन्त छे ? सिद्धि सान्त छे के अनन्त छे ? सिद्ध सान्त छे के अनन्त छे ? अने केवा प्रकारना मरणथी जीव संसारनी वृद्धि अथवा हानि पामे ? ” आ प्रश्नो सांजळीने स्याद्वादाने नहीं जाणनार स्कन्दक तापसे मौन धारण कर्युं. पिंगल मुनिए त्रणवार ते प्रश्नो कर्या, पण स्कंदक उत्तर आपी शक्यो नहीं. तेवामां श्रावस्ति नगरीना लोको श्री वीरप्रभुने वांदवा जता हता, ते जोइने स्कन्दके पण प्रभुना शिष्ये पूछेत्ता प्रश्नोना उत्तरो जाणवा माटे पोताना त्रिदंड, कर्मरुद्र, वृद्धना पक्षव, अंकुश, रुद्राक्षनी माला अने गेरुथी रंगेळां वस्त्र विगोरे उपकरणो द्वाइने श्री वीरप्रभु पासे आववानो संकल्प कर्यो. ते वरवते श्री जिनेश्वरे गौतम गणधरने कर्णुं के “ आजे तमने तमारा पूर्व मित्र, स्कन्दकनो समागम थशे. ” गौतमे पूछ्युं के “ हे स्वामिन् ! क्यारे थशे ? ” प्रभु बोड्या के “ हमणाते मार्गमांज चाड्या आवेछे. ” गौतमे पूछ्युं के “ हे स्वामिन् ! ते आपनो शिष्य थशे के नहीं ? ” स्वामी बोड्या के ‘ थशे. ’ ते सांजळीने गौतमस्वामी तेनी सन्मुख गया, अने जज्ञदीथी तेने मळीने पूछ्युं के “ हे स्कन्दक ! तमे कुशल छे ? ” (अहीं गौतम गणधरे असंयमी सन्मुख गमन, कुशल प्रश्न विगोरे कर्युं, ते अनेक द्वाज जोवाथी, अथवा प्रथमथीज पोताना गुरेने तेना आववानुं ज्ञान थयुं हतुं, ते वने प्रभुनो ज्ञानातिशय जणाववा माटे, अथवा ‘ ते स्कंदकने व्रतनो समय समीपेज छे ’ एम चावार्हत वीर प्रभुना चाक्यथी जाणीने पोतानुं निर्मानित्व जणाववा माटे कर्युं छे.) पत्नी श्री गौतम स्वामीए तेने कर्णुं के “ हे पूर्व मित्र ! तमे पिंगल मुनिए पूछेत्ता प्रश्नोना उत्तरो पूछवा माटे मारा धर्मगुरु पासे आवो छे. ” ते सांजळीने स्कंदके पूछ्युं के “ तमे मारा मननी हकीकत शी रीते जाणी ? ” गौतम गणधरे कर्णुं के “ अमारा गुरु त्रिकालमां एकान्ते करेलुं, प्रत्यक्ष करेलुं अथवा जिविप्यमां करवानुं ते सर्व जाणे छे. तेमने सादि अनन्त जांगे ज्ञान रहेलुं छे. तेमना वचनथी में तमारुं आगमन विगोरे जाण्युं. ” स्कंदक बोड्या के “ तो हवे आपणे तमारा धर्मगुरु पासे जइए. ” पत्नी ते गौतम गणधरनी साथे प्रभु पासे आव्या. श्री वीरस्वामीए पण गौतमस्वामीनी जेमज वात करी. पत्नी स्कन्दके प्रभुना सर्वज्ञपणानी प्रतीति माटे ते प्रश्नोना अर्थ पूछ्या. एटजे स्वामी बोड्या के “ लोक ज्योदिक

चार प्रकारનો છે. તેમાં હવ્યથી લોક एक છે, પंचાસ્તિ કાવના સ્વરૂપવાળો છે, સાન્ત છે, અને પરિમાણયુક્ત છે. ક્ષેત્રથી લોક આયામ, વિવ્કંજ અને પરિધીધી અસંસ્થાતા કોડાકોટી યોજન પ્રમાણ છે, માટે સાન્ત છે. કાલથી અનાદિ અનન્ત છે; કોઈ પણ વસ્ત આ લોક નહોતો, નથી કે નહીં હશે એવું નથી; અતીત કાલે હતો, વર્તમાનકાલે વિદ્યમાન છે, અને જવિવ્યકાલે પણ વિદ્યમાન હશે; તેથી હમેશાં નિત્ય છે, અને શાશ્વત છે. જાવથી લોક અનન્ત છે, કેમકે અનન્ત વર્ણ મેધાદિક પર્યાય યુક્ત છે.

જીવ પણ હવ્યથી एक અને નિત્ય છે; ક્ષેત્રથી અસંસ્થ પ્રદેશની અવગા-
હનાવાળો અને સાન્ત છે; કાલથી ત્રણે કાલમાં અનન્ત છે અને શાશ્વત છે; અને જાવથી અનન્ત જ્ઞાનાદિ સ્તનત્રપના પર્યાયોથી યુક્ત છે; કેમકે પ્રથમનાં ત્રણ શરીર (ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક)ને આશ્રીને અનન્તા ગુરુદ્વઘુ પર્યાયો છે, અને તેજસ તથા કાર્પણ એ વે શરીરને આશ્રીને અનન્તા અગુરુદ્વઘુ પર્યાયો છે, તેણે કરીને જીવયુક્ત છે તેથી જાવથી જીવ અનન્ત છે.

સિદ્ધિ એટલે સિદ્ધ જીવની સમીપતું ક્ષેત્ર સિદ્ધશિક્ષા જાણવી. તે સિદ્ધ-
શિક્ષા હવ્યથી एक, સાન્ત અને ધ્રુવ છે; ક્ષેત્રથી પીસ્તાલીશ હાર લ યોજન આયામ વિવ્કંજ પરિમાણવાળી છે; કાલથી અનાદિ અનન્ત છે; અને જાવથી અનન્ત વર્ણા-
દિક પર્યાયો કરીને યુક્ત છે.

સિદ્ધ એટલે સકલ કર્મનો ફળ કરવાથી જેને આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત થયું છે તે. તે સિદ્ધ, હવ્યથી एक અને સાન્ત છે; ક્ષેત્રથી અસંસ્થ પ્રદેશની અવગાહના-
વાળો છે; કાલથી સિદ્ધ સાદિ અનન્ત છે; અને જાવથી અનન્ત જ્ઞાનાદિક પર્યા-
યોથી યુક્ત, સાન્ત તથા અનન્ત છે.

તેસાંજઠીને સ્કન્દકે “કેવા મરણથી જીવ સંસારની વૃદ્ધિ તથા હાનિ કરે?”
‘એ પ્રશ્ન પૂછ્યો. જગત્તને ઉત્તર આપ્યો કે “વાલ મરણથી સંસારની વૃદ્ધિ થાય
અને પંચિત મરણથી જવપરંપરાની હાનિ થાય. તેમાં વાલ મરણ ચાર પ્રકારનું છે,
તેનું મરણ કરવાથી જીવ ચાર ગતિવાળા સંસારરૂપ કાંતારમાં જટકે છે. તેમાં ક્રુધા-
દિકની પીડાથી અથવા સંયમહ્રણ થઈને મૃત્યુ પામે તે વચ્ચમરણ ૧, પાંચ દન્ધિ-
યોને આશ્રીને રહીને તેની પીડાથી મૃત્યુ પામે તે વચ્ચાર્તમરણ ૨, મનમાં શબ્દ રાહી

मृत्यु पामे ते अन्तःशब्दमरण ३, माणस पोताना ज्वलुं नियाणुं करीने मृत्यु पामे ते तद्वचनमरण ४, पर्वतपरधी पत्नीने मरे ते गिरिपतनमरण ५, वृक्षपरधी पत्नीने मरे ते तरुपतनमरण ६, जळमां रूचीने मरे ते जळपवेशमरण ७, अग्निमां प्रवेश करीने मरे ते ज्वलनप्रवेशमरण ८, विप जक्षण करीने मरे ते विपजक्षणमरण ९, शस्त्रधी मरे ते शस्त्रमरण १०, वृक्षनी शाखापर पाश वांधीने मरे ते वृक्षपाशमरण ११, गीध पक्षी, हाथी विंगेरना प्रहारधी मरे ते गृध्रपृष्ठमरण १२. पंक्ति मरण वे प्रकारुं ठे—पादपोषणमन अने जक्तमत्याख्यान. आ वे मरणधी अनन्त जवनो कृत्य घाय ठे. ” आ प्रमाणे सांजळीने ते स्कन्दक संदेह रहित थया, अने मञ्जुने त्रण प्रदक्षिणा करीने बोव्या के “ हे जगवन्! आपनुं वाक्य खरेखरं सत्य ठे. ” पत्नी ते स्कन्दके इशान कृणे जइ पोतानां सर्व उपकरणो मूकी दइने श्री जिनेच पासे दीक्षा ग्रहण करी. अनुक्रमे अगियार अंगनो अच्युस करी मञ्जुनी आझा लइने वार प्रतिमा अंगीकार करी. पत्नी मञ्जुनी आझाथी गुणरत्नसंवत्सर तप अंगीकार कर्युं. ते तपमां पहेले मासे एकेक उपवास करीने बीजे दिवसे पारणुं, बीजे महिने निरंतर उठ तप करीने पारणुं, एवी रीते चरुतां चरुतां सोळमे महिने सोळ उपवासे पारणुं घाय ठे. स्कंदक मुनि ए प्रमाणे तप करतां दिवसे उल्लट आसने सूर्य सन्मुख रहीने आतापना बोता, अने रात्रे वीरासन वाळीने बल रहित रहेता हता. आ गुणरत्नसंवत्सर तपमां वोंतेर पारणाना दिवसो आवे ठे. एवी रीते उठ, अचम, अर्थे मास तथा मासक्षणदि तपे करीने आत्माने जावता सता शरीरुं सघट्टुं मांस शुष्क थइ गयुं. मात्र जीवनी शक्तिवने गमन करता, अने बोझता सता गजानि पामी जता हता. तेपनुं शरीर एट्टुं वयुं कृश थइ गयुं हतुं के ते चाक्षता अथवा बेसता ल्यारे जाणे मुकां काष्ठनुं जरेलुं अथवा पांदांनुं जरेलुं अथवा तल्ल अने सरसवना काष्ठनुं जरेलुं अथवा कौलसांनुं जरेलुं गाहुं चा-
ल्लनुं होय तेम तेमना शरीरनां हारुकां खरुखरु शब्द करतां हतां. एकदा धर्म-
जागरण करतां रात्रिना पात्रज्ञा जागे तेणे विचार्युं के ‘हवे-हुं अनशन ग्रहण करुं.’
पत्नी मातःकाळे श्री जिनेश्वरनी आझा लइने अत्यंत हर्ष पूर्वक धीमे धीमे तेओ
विपुल गिरिपर चड्या. त्यां पृथ्वीशीझापट्टुं प्रमार्जन करीने पूर्वाजिमुखे पद्यासन
वाळी दर्जना संथारापर बेसीने योगमुद्राए करीने ‘ नमोत्युणं ’ इत्यादि जणीने
बोव्या के “ हे जगवन्! आप त्यां रक्षासता मने अहीं रहेज्ञाने जुओ. प्रथम में आ-

पनी पासे पांच महा व्रत अंगीकार करीं ठे. हवे अत्यारे पण आपनीज साक्षीए अठार पापस्थानोतुं. अने चार प्रकारना आहारतुं हुं ठेखा श्वासोश्वास मुधी मत्या-
ख्यान करुं हुं. " आ प्रमाणे कही सर्व पाप आक्षोचीने तथा प्रतिक्रमोने मृत्युने
अणुच्छता सता एक मासनी संज्ञेखना करी. प्रांते बार वर्ष मुधी चारित्रतुं पा-
वन करी कालधर्म पामीने अच्युत देवज्ञोकमां देवता थया; त्यां मोटुं आयुष्य
जोगवी ज्यांची च्यवीने महाविदेहक्षेत्रमां मनुष्यपणुं पामी समस्त दुःखना अंत
करी सिद्धिपदेने पापशे.

" चार प्रकारतुं संज्ञीनता नामतुं शुद्ध तप धारण करीने श्री महावीर
स्वामीना शिष्य स्कन्दक नामना साधु विपुल नामना पर्वत उपर मासनी संज्ञेखना
करीने ठेखा अच्युत स्वर्गमां गया. "

इत्पददिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ विंशतितमस्तंजस्य
सप्ताशीत्यधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ १८७ ॥

व्याख्यान २८८ मुं.

हवे अ प्रकारना आच्यंतर तपमां प्रथम प्रायश्चित्त नामना तपरूप सातमो
तपाचार कहे ठे.

गीतार्थादिगुणैर्युक्तं, द्वध्वाचार्यं विवेकिना ।

प्रायश्चित्तं तपो ब्राह्म्यं, पापफलप्ररोधकम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ विवेकी पुरुषे गीतार्थादिक गुणोष्ठी युक्त एवा आचार्यने
पामीने पापना फळने रोकनारुं प्रायश्चित्त नामतुं तप ग्रहण करतुं. "

गीतार्थ पद्वे निशीथ विगेरे उद सूत्रादिना जावार्थने जाणनार, आदि
शब्दे करीने कृत योगी (करेखा ठे योग जेणे) विगेरे गुणोष्ठी युक्त मुनि जाण-
वा. करुं ठे के—

गीत्रत्यो कमजोगी, चारिती तह माहणाकुसलो ।

खेअन्नो अविसाई, जणित्तं आत्तोयणायरित्तं ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ गीतार्थ एतद्धे समग्र सिद्धान्तना अर्थने जाणनार, कृत-
योगी एतद्धे मन वचन अने कायाना योगनो अर्च्यास करनार अथवा विविध प्र-
कारंतुं तप करनार, चारित्री एतद्धे अतिचार रहित संयमंतुं पावन करनार, तथा
ग्राहणाकुशल एतद्धे घणी युक्तिथी आत्तोचना देनारने विविध प्रकारनां प्राय-
श्चित्त तप ग्रहण करावामां कुशल, खेदरु एतद्धे सम्यक् प्रकारे प्रायश्चित्त देतां
तथा करतां जे परिश्रम घाय तेने जाणनार, अविषादी एतद्धे प्रायश्चित्त देनारना
अनेक दोषो सांचळ्या छतां खेद नहीं पामतां उद्वटा प्रायश्चित्त देनारने तेवा तेवा
प्रकारनां दृष्टांते कहेवा पूर्वक वैराग्यवाळां वाक्योथी उत्साह पमारुनार, एवा प्रका-
रना आचार्य आत्तोचनाने माटे योग्य कहेला ठे. ”

माटे आत्तोयण देनारे अवश्य गीतार्थ गुरुनी शोध करवी. कथुं ठे के—

. आत्तोअणादिनिमित्तं, खित्तंमि सत्तजोयणसयाइं ।

कात्ते वारसवासा, गीअत्थगवेसाणं कुजा ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ आत्तोचनादिक देवा माटे हेतुथी सातसो योजन सुधी अ-
ने काळथी वार वर्ष सुधी फरीने गीतार्थनी शोध करवी. ”

अग्गीत्तं न विजाणई, सोहिं चरणस्स देइ ऊणहिअं ।

तो अप्पाणं आत्तोअगं च पामेइ संसारे ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“अग्गीत्तं के अगीतार्थ आत्तोयण आपी जाणता नथी, तेथी
ते जो चारित्र संवंधी अधिक अथवा न्यून आत्तोयण आपे, तो तेथी पोताने अने
आत्तोचनां देनारने वत्तेने संसारमां पामे. ”

अखंमिअचारित्तो, वयगहणात्तं हविज्ज जो निच्चं ।

तस्स सगासे देसणवयगहणं सोहिगहणं च ॥ ३ ॥

ज्ञावार्थ—“ जे हमेशां व्रत ग्रहण कर्या पत्री अखंमि चारित्रवाळा होय,
तेनी पासे दर्शन (समकित) अने व्रतंतुं ग्रहण करवुं, तथा तेनीज पासे आत्तोयण
देवी, अथवा अनशन आदरवुं. ”

आवा प्रकारना गुरुने पापीने अवश्य प्रायश्चित्त ग्रहण करुं. कदापि आ-
लोचना लेवा जतां मार्गमांन आयुष्य पूर्ण थतां मृत्यु पासे तो पण तेने आराधक जा-
णवो. केमके पांचमा अंगमां करुं छे के—

आज्ञोपणापरिणतं, सम्मं संपट्टिञं गुरुसगासे ।

जइ अंतरावि काञ्चं, करीज्ज जइ आराहणं तहवि ॥१॥

जावार्थ—“ आज्ञोपणापरिणत (आज्ञोपणा लेवाने तत्पर) थयो सतो, गुरु
पासे जवाने सम्पक् प्रकारे संश्रस्थित थयो होय एट्ठे मां पट्ठो होय एवो मुनि
कदापि मार्गमां पण काल करे तो ते तदपि (आज्ञोपण क्षीधा विना पण) आ-
राधक छे. ”

जो कदाचित् आचार्य विगरेनी योग्यता न मळे तो सिद्धनी साक्षीप पण
आज्ञोपण लेवी. कयुं छे के—

आयरिथाइ सगच्छे, संजोइअ इअर गीयत्यपासत्ये ।

सारुवी पट्टाकरु, देव य पत्तिमा अरिहसिच्छे ॥१॥

जावार्थ—“ स्वगच्छना आचार्यादिक, सांज्ञोगिक, इतर, गीतार्थपासत्य,
सारूपिक, पश्चात्कृत, देव, प्रतिमा अने अर्हन्त सिद्धनी साक्षीप उत्तरोत्तर अ-
ज्ञावे आज्ञोचना लेवी. ”

आ गाथानो विस्तरार्थ ए छे के—साधु अथवा श्रावके अवश्य प्रथम पां-
ताना गच्छना आचार्य पासे आज्ञोचना लेवी, तेने अज्ञावे उपाध्याय पासे, तेने
अज्ञावे भवर्तक पासे, तेने अज्ञावे स्वविर पासे अने तेने अज्ञावे गणावच्छेदक पासे
(जे कोइ गच्छमां मोटा होय तेनी पासे) आज्ञोचना लेवी. पोताना गच्छमां
उपरना पांचेनो अज्ञाव होय तो सांज्ञोगिक एट्ठे समान सामाचारीवाळा क्षीजा
गच्छना आचार्य विगरे पांचेनी पासे अनुक्रमे एक एकना अज्ञावे आज्ञोचना लेवी.
तेमना अज्ञावे इतर असांज्ञोगिक एट्ठे जुदी सामाचारीवाळा संविप्र गच्छमां तेज
क्रमे आज्ञोचना लेवी. तेमना पण अज्ञावे गीतार्थपासत्य एट्ठे गीतार्थ थया पत्ती
पासव्या थइ गयेज होय तेनी पासे, तेना अज्ञावे गीतार्थ सारूपिक एट्ठे श्वेतवस्त्र-
धारी, मुंन, बप्कच्छ रहित, रजोहरण रहित, ब्रह्मचर्य रहित, स्त्रीवर्जित,

जिज्ञासने जोजन करनार एवानी पासे अथवा शिखा धारण करनार अने जार्या-
वाळा सिद्धपुत्रनी पासे, तेना अजावे गीतार्थ पश्चात्कृत एतन्ने गीतार्थ थया पढी
चारित्रना वेपने तजीने स्त्रीवाळा थयेझा गृहस्थ पासे आझोचना क्षेत्री.

आजा पासत्यादिकने पण आझोपण लेती वस्तते गुरुनी जेम बंदनादिक विधि
करवो. केमके धर्मतुं मूळ विनय ठे. जो कदाच पासत्यादिक पोते पोताने हीन गुण-
वाळा समजीने बंदनादिक करवानी ना कहे, तो तेने आसन उपर वेसारी प्रणाममात्र करी
आझोचना क्षेत्री. जेणे चारित्रनो वेप तजी दीधो ठे एवा पश्चात्कृत पासे लेतां तेने
अक्षय काळतुं सामायिक उचरात्रीने तथा वेप धारण करावीने पढी विधि पूर्वक
आझोपण क्षेत्री. तेवा पासत्यादिकना पण अजावे जे उद्यानादिकमां वेसीने अ-
र्हन्ते अने गणधरादिके घणी वार आझोचना आपी होय, अने ते जे देवताए
जोयुं-सांजळ्युं होय, त्यां जइ ते सम्यग्दृष्टि देवतानी अष्टम विगेरे तपथी आराधना क-
रीने तेमने प्रत्यक्ष करी तेनी पासे आझोचना क्षेत्री. जो कदाच जेणे आझोपण
सांजळ्ये ते देवता च्यवी गयो हेशे तो तेने स्थाने उत्पन्न थयेझो बीजो देवता महा-
विदेहमां विचरता अरिहंतने पूरुंनि आझोचना आपशे. तेना पण अजावे अरि-
हंतनी प्रतिमा पासे आझोचीने पोतेज प्रायश्चित्त ग्रहण करवुं. तेना पण अयोगे
इशान कृण तरफ मुख राखी अर्हन्त सिध्दनी समझ आझोचना करवी, पण
आझोचना कर्मा विना रहेवुं नहं. केमके शक्य सहित रहेवाथी आराधकपाणुं नष्ट
घाय ठे, आ विगेरे व्याख्यान व्यवहार सूत्रमां पण देखेवुं ठे.

आझोचनाना अनेक गुणो ठे. कथुं ठे के—

बहु आह्लाङ्गणं, अप्परनिवृत्ति अज्जवं सोही ।

डुक्करकरणं आणा, निस्तह्वत्तं च सोहिगुणा ॥ १ ॥

शब्दार्थ—“ ब्रधुता, आह्लाद उत्पन्न थवो ते, स्वपरनी निवृत्ति, आ-
ज्जवं, शुद्धता, डुक्कर करवापाणुं, आज्ञा अने निःशक्यत्व-ए शोधि एतन्ने आझो-
पणना गुणो ठे. ”

तात्पर्यार्थ—ब्रधुता एतन्ने जेम चार बहन करनारनो चार बड देखवाथी ते
ब्रधु (हळवो) घाय तम हृदयमांथी शक्य नाश थवाथी आझोपण लेनारने ब्रधुता भास
घाय ठे, आह्लादी जनन एतन्ने प्रमोद. (हर्ष) उत्पन्न घाय ठे, स्वपरनिवृत्ति

एद्वे पोतानी तथा अन्यनी दोपयी निवृत्ति थाय ठे, अर्थात् आलोचना देवायी पोताना दोपनी निवृत्ति थाय ठे, एद्वुंज नहीं पण तेने जोइने वीजाओ पण पोताना दोपनी आलोचना देवा तत्पर थाय ठे, तेयी वीजानी पण दोपयी निवृत्ति थाय ठे, अर्जव एद्वे सारी रीते आलोचयण देवायी निष्कपयता-सरलता माप्त थाय ठे, शोधि एद्वे अतिचाररूप मळनो नाश थवायी शुद्धता माप्त थाय ठे, दुष्करकरण-दुष्कर करवापणां थाय ठे. एद्वे के पापकार्यतुं प्रतिसेवनते कांइ दुष्कर नयी, तेतो अनादिकाळयी परिचित ठे; परंतु कांइपण दोप थयो होय तेनी आलोचना देवी ते दुष्कर ठे. केपके आलोचनानी इच्छा तो ज्यार मोक्षना सन्मुखनावे प्रवळ वीर्यनो उद्वास थाय त्यारेज थइ शके ठे. ते विषे श्री निशीथ चण्णिमां पण कथं ठे के—

“तं न दुष्करं जं पन्तिसेविज्जई, तं दुष्करं जं सम्मं आलोइज्जइत्ति।”

“जे (अकार्यतुं) प्रतिसेवन करवुं ते दुष्कर नयी, पण जे तेनी सम्प-
क् प्रकारे आलोचना देवी ते दुष्कर ठे. ”

आ कारणयीज आ आलोचनाने अन्यंतर तपमां गणेल्ल ठे. सम्पग् आ-
लोचन मासङ्गणादिक तप कारतां पण दुष्कर ठे. अहीं लक्षणा साध्वीतुं तथा चंमकौशिकना पूर्वजवमां देरुकीनी हिंसा करनार तपस्वी (मुनि)तुं दृष्टांत जाणवुं.

हवे ज्ञानादिकनी आलोचना कहे ठे.

त्रिविधाशातना जाते, ज्ञानादिनां यथाक्रमम् ।

अतिचारविशुद्धयर्थं, सूत्रोक्तं तत्तपश्चरेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ज्ञानादिकनी अनुक्रमे त्रण प्रकारनी आशातना थये सते ते-
ना अतिचारनी विशुद्धि माटे सूत्रमां कथा प्रमाणे तप करवुं. ”

जघन्य, मध्यम अने उत्कृष्ट एम त्रण प्रकारनी आशातना जाणवी. तेमां ज्ञानादिकनो अविनय थाय, त्यारे तेनुं प्रायश्चित्त लइ यथायोग्य तप करवो जोइए. जितकल्प अनुसार “ काळे विणये बहुमाणे ” इत्यादि आठ प्रकारना ज्ञानाचा-
चारनी देश आशातनामां एक आंचिल्ल अने सर्वाशातनामां एक उपवास करवो; अने स्थानांग सूत्र अनुसार जघन्य आशातनामां पुरिमद, मध्यममां एकासणुं अने

उत्कृष्टमां आंचित्त करुं. आचार्य, उपध्याय, पुस्तक, पाटी, कवळी, ओळीया, नवकारवाळी विगेरे दरेकनी आशातनामां जघन्यथी एक आंचित्त आवे. निदा, प्रक्षेप, मत्सर, उपहास विगेरे रूप दरेक आशातनामां एक एक उपवास आवे. र्श्यावही प्रतिक्रम्या विना स्वाध्याय विगेरे करे तो एक पुरिमडुं प्रायश्चित्त आवे. पोताना प्रमादथी पुस्तकादिकनो अद्रिथी दाह थयो होय, अथवा नष्ट थयां होय तो शक्ति उते ते पुस्तको फरीथी नवां दख्वाववां. अङ्करोने पग अरुके तो नीवी आवे, ज्ञान समीप उतां (पासे होवा उतां) आहार नीहार करवाथी नीवी आवे, शूकवमे अङ्कुर काढे तो पुरिमडु आवे, जपमाला (नवकारवाळी) तुटे अथवा तेने पानो र्श थाय के खोवाय तो नीवी आवे, काळ वलते सिद्धान्त जणे गणे अथवा कोङ्गेने जणवामां अंतराय करे तो पुरिमडुं प्रायश्चित्त आवे. आ प्रमाणे जाणने जे माणस ज्ञान संबंधी प्रायश्चित्त ग्रहण करे नहीं, आळोवे नहीं ते माणस वरदत्तना जीव वसुदेव आचार्यनी जेम अने पुस्तक पाटी विगेरेने वाळी नाखनार गुणमंजरीना जीव सुंदरीनी जेम महान दुःख पामे छे^१.

हवे 'निस्संकिय निक्कंखिय' इत्यादि आठ प्रकारना दर्शनाचारने विपे देशशंकांमां आंचित्तुं प्रायश्चित्त आवे, सर्व शंका थाय तो उपवास आवे. (आ प्रमाणे आठेमां समजी होवुं). स्थानांग सूत्रमां दर्शनाचारना अतिचार संबंधी जघन्यथी पुरिमड, मध्यमथी एकासणुं अने उत्कृष्टथी उपवास कहेहोठे. प्रमादथी देवगुरुने वंदना न करे तो पुरिमड, प्रतिमानी साथे वासकुंपी, धूपधाणुं विगेरे अथकाइ जाय, प्रतिमा पनी जाय, वगर धोयेझा वखवमे पूजा करे तो पुरिमड अने देव, गुरु, पुस्तक, संघ, चैत्य, तप, साधु, श्रावक अने सामाचारीनी देशथी आशातना करे तो आंचित्त अने सर्वाशातनामां प्रत्येके उपवास; देरासरनी अंदर तंबोळ खावुं, जळ पीवुं, जोजन करुं इत्यादि दश प्रकारनी चैत्यनी आशातना देशथी थाय तो आंचित्त, सर्वथी आशातना थाय तो उपवास; सामान्ये मिथ्यात्व क्रिया करे तो पुरिमड, उत्कृष्टथी आंचित्त; अन्य तीर्थिकना देवगुरुं वंदन पूजन करे, श्राद्ध संवत्सरी करे, मांनझा मांने, उतार मुके इत्यादि चादर मिथ्यात्व एक बार करवाथी प्रत्येके एक एक उपवास, चारंवार तेवी करणी करे तो प्रत्येके दश दश उपवास; सार्धमिकनी साथे अप्रीति करे तो जघन्यथी एकासणुं, मध्यमथी आंचित्त अने उत्कृष्ट-

थी उपवास ; स्थापनाचार्यनी पवित्रेहण न करे तो पुरिमड, पनी जाय तो एका-
सणुं, खोवाइ जाय तो उपवास ; प्रतिपानी अंगुली विगेरे पोताना प्रमादधी नष्ट
थाय तो दश उपवास ; सूक्ष्मपणे देवघव्यने उपनोग थइ जाय तो जयन्यधी
पुरिमड, मध्यमधी उपवास, अने प्रमादधी वारंवार जोगमां ले तो दश उपवास ;
देवघव्य चक्रण करीने जे मनुष्य प्रायश्चित्त ग्रहण करे नहीं ते संकाश शेट, सा-
गर शेट विगेरेनी जेम अनेक दुःखसंततिन पामे ठे. पृथ्वीपर पनी गयेडां पुण्य
प्रमादधी मनुने चलावे तो आंघिन्ननुं प्रायश्चित्त आवे. आ प्रमाणे प्रायश्चित्त ले-
वाधी धोना तपवने शुद्धि थाय ठे, अने जो गुरु पासे जइ प्रायश्चित्त न ले तो
ते मातंगना पुत्रनी जेम घणुं दुःख पामे ठे.

मातंग पुत्रनुं दृष्टान्त.

कामरूप पट्टणमां कोइ चांदाळने घेर दांतवाळो पुत्र उत्पन्न थयो. ते जोइ
तेनी माताए जय पामिने गाम बहार जइ ते पुत्रने तजी दीधो. तेवामां ते नगरने
राजा फरवा नीकळयो तेणे तेने दीडो, पटले परिजन द्वारा पोताना महेश्रमां झइ
जइ तेने उत्रेयां. अनुक्रमे ते युवावस्था पाम्यो. प्रति राजाए तेनेज गादीपर वेसाहीने
दीक्षा व्हीधी. ते राजपिं अनुक्रमे झानी थया, पटले पुत्रने प्रतिबोध करवा त्यां
आज्या. राजाने खबर थतां ते मोटी समृद्धिची गुरुने वांढीने पासे घेतां. तेवामां
ते चांदाळनी स्त्री पण त्यां आवी गुरुने वांढीने घेती. ते मातंगीने जोइने राजा
हर्ष पाम्यो अने ते मातंगी पण राजाने जोइने हर्ष पामी. तेना रोमांच विकसित
थया अने तत्काळ तेना बन्ने स्तनमांथी दूधनी धारा नीकळी. ते जोइने राजाए
आश्चर्य पामी गुरुने पृच्छुं के “ हे स्वामी ! मारा दर्शनधी आ मातंगीना स्तनमां-
थी दूध केम नीकळ्युं ? ” मुनि बोड्या के “ हे राजा ! आ मातंगी तारी माता
ठे. तेणे तने जन्मतांज गाम बहार तजी दीधो हतो, त्यांथी में दइने तारुं पावन
कयुं हतुं, अने मारे पुत्र नहीं होवाधी तने राज्य आप्युं हतुं. ” ते सांचळीने रा-
जाए पृच्छुं के “ हे गुरु ! कथा कर्पयी मातंग कुळमां मासे जन्म थयो ? अने क-
यां कर्पयी मने राज्य मळ्युं ? ” मुनि बोड्या के “ तूं पूर्वे जये श्रीमान् अने वि-
वेकी श्रेष्ठी हतो. एकदा जिनेञ्जनी पूजा करतां एक सुगंधी पुण्य पत्रासन
उपर पच्युं. ते अति सुगंधी ठे एम जाणीने तें फरीधी ते पुण्य प्रचुर चलाव्युं.
अविधिपर स्नान कर्यां विना ए प्रमाणे करवाधी तें माहिन्यपणानुं पापकर्म अ-

व्याख्यान १०८ मुं. पांच अणुव्रत संबंधी प्रायश्चित्त विषे. (१८)

जित् कर्युं, ते पापनी आज्ञोचना कर्षा विना मरण पामी मातंगे कुळमां तुं उत्पन्न थयो, अने विधि पूर्वक पूजा करवाना पुण्यथी तुं राज्य पाम्यो. ” आ प्रमाणे सां-
जळीने तेने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं, एतन्न तरतन तेणे राज्य तजी दइने दीक्षा व्हीथी. अंते समग्र दुष्कर्म आज्ञोची प्रतिक्रमीने स्वर्ग गयो.

“ सिद्धान्त, संव अने प्रतिमानी अर्चना विगरेमां अविवेकने व्हीथे जे आशातना थइ होय तेनी सद्गुरु पासे तत्काळ आज्ञोचना वइ योग्य तप तपीने दरेक माणसे शुद्ध थवुं. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
अष्टाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ १०८ ॥

व्याख्यान २८९ मुं.

पांच अणुव्रत संबंधी प्रायश्चित्त विषे.

पंचाणुव्रतसंबन्धतिचारशुद्धिहेतवे ।

प्रायश्चित्ततपः कार्यं, गीतार्थगुरुणोदितम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ पांच अणुव्रत संबंधी अतिचारनी शुद्धिने माटे गीतार्थगुरुण कहेल्ले प्रायश्चित्त तप करवुं. ”

पांच व्रत मांडेन्ना पहेन्ना व्रतनी आज्ञोचना आ प्रमाणे ठे—श्रावकोने पृथ्वीकायादिक एकेन्द्रिय जीवनी विराधना घाणुं करीने सामायिकने स्थाने अथवा अजिग्रहनुं उल्लंघन करतां जाणवी. तेमां पांचे स्थावरनो कारण विना संघट्ट करवाथी एक पुरिमठ, तेओने थोमी पीना करी होय तो एकासणुं, गाढ पीना करी होय तो नीवी अने उपज्व कर्षो होय तो आधिन्न करवुं. अनन्तकायने विकलेन्द्रियनो संघट्ट करवाथी पुरिमठ, अल्प पीना करी होय तो एकासणुं, अधिक पीना करी होय तो आधिन्न अने उपज्व कर्षो होय तो उपवास. अहंकारथी पंचेन्द्रियनो वध कर्षो होय तो दश उपवास, वणा एकेन्द्रियनो वध कर्षो होय तो

दश उपवास, गळ्या विनानुं जळ एक वार पीधुं होय तो वे उपवास, जळ गळ्या पत्री तेनो संवारो थोरो दोळायो होय तो वे उपवास, वारवार संवारो दोळायो होय तो दश उपवास, संवारो सूकाइ गयोहेय तो दश उपवास, खारो अने मीठा (खारोने मीठा पाणीनो) संवारो एकत्र करवायां आब्यो होय तो त्रण उपवास, गळ्या विनाना जळयी स्नान कर्तुं होय अथवा तेने उनुं कर्तुं होय तो त्रण उपवास, झीझ फूझनो संवट कर्पो होय तो एक उपवास, झीझां पास उपर घेसवा के चालवायी एक उपवास, गर्जपाते १०८ उपवास, कतोळीयाणां पद्म उलेमवाधी दश उपवास, उवडनां घर नष्ट करवाधी दश उपवास; खाळकूवायां, कीनीओना दरमां तथा पोत्राणवाळो जमीनमां जळ जाय तेम स्नान करवायी, अने उनुं जळ अथवा ओसापण विंगेरे तेवे स्थाने दोळवायी एक उपवास; पाणी गळनां दोळे, फा-देझा गळणाधी पाणी गळे, झाकनां पुंज्या विना अग्निमां नाखे, सळेजुं धान्य खांरं, दळे, सके, जरे के तमके मूके, उकरणे सळगवे, झैवमां मूद करे, वासीजुं अग्निमां नाखे, कोउ नाखे, चोभासामां डांवाविना दीवो करे, खाटझा गोदनां तमके नाखे, वासी गार लोपे, वासी जालां थापे, चकडी विंगेरेना माळा जांगे, जीव जोया विना वख धुए, रात्रिण स्नान करे, घंटी, खांरणीयो, चूझो विंगेरे पुंज्या विना उपयोगमां हे, सोप खुए, इत्यादि कार्य निर्धस (निर्दय) पण करवायी दरेक कार्यामां ज्ञान्ये एक उपवासतुं, मध्यमयी त्रण उपवासतुं अने उत्कृष्ट दश उपवासतुं प्रापश्चित्त आवे. सुवावर करवायी वे अथवा त्रण उपवास, पणी स्त्रीओनी सुवावर करवायी दश उपवास; जळो मूकाववाधी एक उपवास, कृमिना नाश मोटे आंय खातुं होय तो उत्कृष्ट दश उपवास; जळशयमां स्नान करे, लूगनां के गोदनां विंगेरे धुए तो दश उपवास, अने कांचकी विंगेरेथी केश ओळीने जू झीखनी विराधना करे तो दश उपवास.

आ ममाणे आझोचना सांजळीने जे कोइ पापनी आझोचना न करे ते मोडं छुःख पावे ठे.

धर्मराजाए पूर्वे पांताना द्रुपकना जवपांघणा स्यावर अने अनन्तकायादि-कनो वच कर्पो हतो, तेथी तेने घणुं छुःख प्राप्त ययुं हतुं. पत्री तेणे ते पापनी गुरु पासो आझोचना करी, अने गुरुए कडेजुं प्रापश्चित्त अंगीकार कर्तुं, तेथी तेज जवपां ते पात्रो मोटे इज्य थयो. झाखो सापर्मिकोने अब्रदान आपीने तेणे सुखी

कर्या. त्थार पत्नी बीजा मनुष्यजन्म पामती वखते तेना प्रजावधी चार वर्षानो छुष्काळ परवानो हतो ते पड्यो नही, तेथी तेतुं धर्मराजा नाम पड्युं. आ दृष्टान्त अमे सातमा व्रतमां सविस्तर आपेष्टुं छे. एक गोवाळे थावळनी सूड्धी जूने परोवी मारी हती, तेतुं प्रायश्चित्त न करवाथी ते एकसो ने आठ जव सुधी सूळीथी परण पाम्यो हतो. महेश्वर नामना श्रेष्ठीनी स्त्रीए एक जू मारी हती, ते जाणीने कुमारपाळ राजाए तेतुं सर्वस्व द्दणने तेनावरे ते जूना प्रायश्चित्त बदल यूकाविहार नामतुं चैत्यं कराव्युं हतुं. श्रीहरिजन्मूरिए पोताना प्रायश्चित्तने स्थाने चौदसो ने चुंमाळीश ग्रन्थो वनाव्या छे. आ विंगेरे दृष्टान्तो पोतानी मेळे जाणी देवां.

हवे बीजा व्रततुं प्रायश्चित्त आ प्रमाणे छे—पांच मोटा असत्य छे, ते बोझवाथी जयन्ते एक आंविद्य अने टक्कृष्टे एक उपवासतुं प्रायश्चित्त. अहंकारथी असत्य बोझे तो दश उपवास, कडह करतां, चानी करतां ने खोटं कडक देतां एक आंविद्य, धर्मनो दोष थाय एतुं बोझे तो दश उपवास, आप^१ देवाथी अथवा हाथवती करकना मोळवाथी एक उपवास, छुष्टपणाथी कोडने भारवानुं कहे तो दश उपवास, कोडना पर कडक चढाववा माटे तेने व्यजिचारी कहेवो, शाकिनी^२ कहेवी अथवा कोडने निधि मळ्यो छे ए विंगेरे दोष आपवो तेथी दश उपवास. ^३अक्षर, 'मसि (शाही) अने गुप्त कहेद्व वातनो जेद करे तो एक आंविद्य, खोटी रीते कोडनो दुरु करावे तो दश उपवास. कोडने मारी नांखे तो एकसो ने ऐशी उपवास. एक पखवाकीया सुधी क्रोध रहे तो एक उपवास, चार मास सुधी क्रोध रहे तो वें उपवास, वर्ष सुधी क्रोध रहे तो दश उपवास. (आ प्रमाणे प्रायश्चित्त सम-जतुं). एक वर्षथी वधारे मुदत क्रोध रहे तेनी आलोचना छेज नही. अजिचि कुमारे पोताना पिता उदायि मुनि उपर छेप राख्यो हतो. उबट मरण सपये पण तेणे उदायि चिना बीजा सर्व जीवोने खमाव्या, अने उदायि परना छेपनी आलो-चना करी नही, तेथी ते "अधोगामी देवता थयो हतो.

असत्य वाणी बोझवाना पापनी आलोचना नही देनारा रज्जा साध्वी, कुवलयमज सूरि अने मरिचि विंगेरेनां दृष्टान्तो अहीं जाणवां.

स्यूड अदत्तादानमां प्रमादथी खोशं तोड्दां तथा माप राखवां, रस पदार्थमां

१ तारुं मुंडुं भजो इत्यादि बोलतुं ते भा. २ आ स्त्रीजाने संबंधी दोष जाणवो. उकण कहे छे ते.

३ अक्षर फेरवंचो. ४ शाही बदलावची. ५ भुवनपनि व्यतरादि.

वीजा रस जेळवी वेचवो, दाणचोरी करवी इत्यादिकमां जग्रन्ययी पुरिमड, मध्यमयी आंविन्न अने उत्कृष्टयी उपवास. अहंकारयी ते कार्यों करे तो दश उपवास, विश्वासघात करवायी एक उपवास. अदत्तादाननी आ प्रमाणेनी आसोयण नहीं बेनांर अने अदत्त ग्रहण करवामां आसक्त धवळ नामनो श्रेष्ठी श्रीपाल राजा उपर विश्वासघातनी स्पृहा राखवायी तेज नवपां मोटी व्यथाने पाम्यो हतो; अने केसरी, संहिण्य विगेरे चोरो चोरीनो त्याग करीने जिनश्वरना मार्गना रागी (नक्त) घया हुना.

मैयुन विरमण नामना चोधा व्रतमां प्रमादयी स्वदारा संबधी नियमनो जंग थयो होय तो एक उपवास, वेश्या संबधी नियमनो जंग थयो होय तो वे उपवास, अहंकारयी जंग कर्यों होय तो दश उपवास, हीन जातिनी परस्त्रीने अज्ञातपणे सेववायी दश उपवास, जाणीने सेववायी द्वाख सजाय सहित दश उपवास, आम नामना राजाए मुंबनी स्त्री साये जोंग करवानी इच्छा करी हती ते बात कपजट सूरिना जाणवामां आवी, तेथी राजा लज्जित थयो. पछी ब्राह्मणा कहेझा प्रायश्चित्तयी राजाए तपवेस्त्री बोढानी पुतळीतुं आसिगन करवानी इच्छा करी. ते जाणीने गुरुए राजाने शीग्वामण आपी के " हे राजा! एम करवायी पापनो कृप थतो नयी. " पछी राजाना पूजवायी गुरुए सर्वेझ शास्त्रेने आधारे प्रायश्चित्त आप्युं. ते प्रायश्चित्त तप करवायी राजा पाप रहित थइने गुण पाम्यो हतो. उत्तम जातिनी परस्त्रीने अजाणतां सेववायी एक द्वाख ने ऐंशी हजार सजाय सहित दश उपवास, जाणीने सेववायी १०० उपवास. तिर्यच संबधी नियमनो जंग थयो होय तो एक आंविन्न, स्वप्नमां जंग थयो होय तो चार लोंगस ने एक नवकारनो कायोरसर्ग, एकसो ने आठ श्वासोश्वास प्रमाण. हस्तक्रिया करवायी त्रण उपवास, वारंवार हस्तक्रिया करवायी दश उपवास, परस्त्रीना हृदयनो स्पर्श करवायी एक उपवास, दोंगझा दोंगझीना विवाह करवायी एक पुरीमड, दोंगझा गुंथवायी एकासाणुं, अने तेनी क्रीडा करवायी एक आंविन्न, परस्त्रीने घळात्कारे सेववायी एकसो ऐंशी उपवास, तेना पर तीव्र हृष्टिराग राखवायी वे उपवास, अने तेनी साये तीव्र प्रेम पूर्वक वातचित के हस्त विगेरेनो स्पर्श करवायी त्रण उपवासनी आसोयण आवे डे.

रूपी नामनी राजपुत्री बाळविधवा हती

नामना अ-

मात्स्य उपर दृष्टिराग क्यों हतो. अनुक्रमे ते बन्नेए दीक्षा ग्रहण करी हती. ठेवट संज्ञेखनाने समये गुरुए घणी रीते बोध करी समजावी, तोपण रुपी साध्वीए ते दृष्टिराग संबंधी पापनी आज्ञोचना क्षीधी नहीं; ते पाप गुप्त राखवाथी (दंज करवाथी) अनन्त चवपरंपरा पामी. जो ते पापनी आज्ञोचना क्षीधी होत तो थोरु तपथीज तेनी कार्यसिद्धि घात.

कुमारीका साथे जोग करवाथी अछम, इत्तर परिग्रहिता (अमुक मुदत सुधी रखायत तरीके कोइए राखेज) नो समागम करवाथी वे उपवास, मैयुन संबंधी अशुज चितवन करवाथी एक उपवास. श्री लक्ष्मणा नामनी साध्वीए चकडाना मैयुननी स्तुति करी हती. ते पापनी आज्ञोयण गुरु पासे क्षीधी नहीं, पण पोतानी बुद्धिथीज ते पापना नाशने माटे पचास वर्ष सुधी महा उत्कट तप कर्यो, तो पण ते पाप नाश पाम्युं नहीं; उलटी अनेक नव सुधी विनवना पामी. पण जो दंजनो त्याग करीने गुरुए आपेक्षा प्रायश्चित्त तपथी आज्ञोचना करी होत तो थोरु काळमांज शुद्ध घात.

पांचमा परिग्रह परिमाण नामना व्रतमां नव प्रकारना परिग्रहना नियमनो जंग थाय तो जयन्ते पुरिमहु, मध्यमथी आंविज अने उत्कृष्टे एक उपवासनी आज्ञोयण आवे ठे; दर्पथी नियमनो जंग करे तो दश उपवासनी आज्ञोयण आवे ठे. आ व्रतनुं प्रायश्चित्त तप महणासिंह नामना श्रावकनी जेम तत्काळ स्वीकारी देवुं. साधुए पण पोताना उपकरणादिक अधिक राखवाथी तत्काळ आज्ञोयण देवी—ते पापने आज्ञोवुं; नहीं तो विबुद्धसिंहसूरिनी जेम अनार्य कुळमां जन्मवुं पने ठे. ते कथा नीचे प्रमाणे—

विबुद्धसिंहसूरिनुं दृष्टांत.

श्री विबुद्धसिंह नामना सूरि पोताना शिष्यो. सहित समस्त आत्मपणीत धर्ममां रक्त हता. परंतु एक योगपट्ट उपर तेने घणी प्रीति थइ हती. ते योगपट्ट बिना कोइ पण स्थाने तेने प्रीति उपजती नहोती. योगपट्ट एट्ठे उर्ची पलांठी वाल्किने केरु तथा पगने साये बांधवामां आवतुं सुतरनुं वल्ल समजवुं. ते योगपट्ट उपरनी मूर्छा तेणे तजी नहीं. जिनेन्धोए तो मूर्छानेज समस्त परिग्रहनुं मूळ कारण कहेवुं ठे. ते मूर्छानुं पाप तेणे मृत्यु वखते पण सम्यग् प्रकारे आज्ञोच्युं नहीं.

तेही ते सूरि काल करीने अनार्य देशमां आरवना म्हेच्छ कुळमां राजपुत्र थया. त्यां तेना शरीरपर योगपट्टना आकारे चिन्ह थयुं. तन्न, झाखुं विंगेरे चिन्हनी जेम ते चिन्ह जोडने सर्व माणसो विस्मय पाव्या. कारण के आवुं चिन्ह कोइ वखत जोवापां आव्युं नहोतुं, अने तेतुं कारण तो मात्र ज्ञानीज जाणे तेम हतुं. अहीं तेना शिष्योने संयम अने तपना वळधी अनुक्रमे अवधिज्ञान अने मनेःपर्यवज्ञान उत्पन्न थयां. ते ज्ञानवने पोताना गुरुनी शी गति थइ डे ? ते जोतां म्हेच्छ कुळमां तेमनी उत्पत्ति जाणीने ते शिष्यो विचारवा द्वाग्या के “अहो ! धनादिक विना मात्र स्वल्प मूर्ख पण आ प्रमाणे व्रतजंगना फळने आपनारी थइ पनी, एवी मूर्खाने धिःकार डे, तेमज तेवी मूर्खानी अनार्योचनाने पण धिःकार डे. पण हवे आपणे तेमने सर्वज्ञ धर्म पमानवे करीने तेमनो उच्छार करी मस्त्युपकार करवो जोइए. कशुं डे के—

समकित्तदायक गुरु तणो, 'पच्चुवयार न थाय;

जव कोनाकोने करी, करता सर्व उपाय. १.

स्थानांग मूत्रमां पण “ तिहं दुष्परिहारं ” वण वानानो प्रतिकार थइ शके नहिं, इत्यादि कहेतुं डे. एम विचारीने ते शिष्यो तुरकनी वाणी तथा अरब्ध शास्त्र जणवा द्वाग्या. पत्ती म्हेच्छ लोकोमां मान्य थाय एवो वेप धारण करीने अने पोतानो यतिवेप गोपवीने ते देश तरफ तेओए विहार कयो. अनुक्रमे अनार्य देश आव्यो, त्यां सर्व स्थाने निदोप आहारादिक मळशे नहीं एम जाणीने ते सर्वेप मासकूपण विंगेरे तप अंगीकार कथुं. पत्ती ज्यां पोताना गुरुउत्पन्न थया हता त्यां आव्या, अने कुरानमां जे जे निदोप विषयो हता तेतुं आशंवन करीने वैराग्यनी युक्तिधी उपदेश करवा द्वाग्या, तेथी तेथो घणा लोकोनी स्तुतिने योग्य थया. अनेक जनोनो मुखधी तेमनी प्रशंसा सांजळीने ते राजपुत्र पण तेमनी पासे आववा द्वाग्यो. ते साधुओनो वाणो सांजळीने राजपुत्रने घणो हर्ष थयो. ते कोइ कोइ वार एकशोज त्यां आवतो, अने कोइ कोइ वार परिवार सहित आवतो. मुनिओ पण एकंतमां ते राजपुत्रने पोतानो साधुवेश देखावता हता. एकदा साधुओनी क्रिया, वेप, योगपट्टरूपी निशानी, मुनिनां वाक्य अने पोताना पूर्वजवनो वृत्तांत सांजळीने तेने जातिस्मरण थयुं. एटसे तेणे विचारुं के “अहो मने धिःकार

उे के में योगपट्ट संबंधी प्रायश्चित्त लीधुं नहीं. तेयी हूं व्रण रत्नो (समकित, क्कान ने चारित्र) हारी गयो, अने मात्र योगपट्टनी मूर्धायी परमात्माना धर्मधी व्यतिरिक्त हीन जातिमां उत्पन्न थयो. आ संवं मारा शिष्यो उे, तेओए मारा पर घणो उपकार कर्यो उे. केमके तेओो आहारादिकनो पण त्याग करीने मारे माटे निःस्पृहपणे आशुं उग्र तप करे उे. तेमेने अहीं आश्या घणा दिवसेो थइ गया उे, माटे देहना आधाररूत आहारादिक विना तेओो केम रही शकसे ? माटे हूं जल्लदीधी मारा स्वजनोने उेतरिने एमनी साथे जइ आर्य देशनी सीमाए पहोचीने दीक्षा ग्रहण करूं. ” पत्रो अवसर जोइने राजपुत्रे ते शिष्यो साथे आर्य देशमां आवी दीक्षा लइने पोतानो जन्म सफल कर्यो.

“ नाना उिद्वालुं नाथ पण जेम समुद्धमां डुवी जाय उे तेम अहप मूर्धायी पण सूरि अनार्य देशमां उत्पन्न थया; माटे सर्व जव्य जीवोए पापनी शुद्धि माटे आशोचना अवश्य लेवी. ”

इत्यद्धदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
एकोनन्वत्यधिकद्विशततमः प्रबंधः ॥ १८९ ॥

व्याख्यान २९० मुं.

गुणव्रत तथा शिक्षाव्रतना प्रायश्चित्त विषे.

त्रीणि गुणव्रतानि स्युः, सेव्यानि प्रत्यहं तथा ।

शिक्षाव्रतानि चत्वार्येपामपि तत्तपो जवेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ व्रण गुणव्रत अने चार शिक्षाव्रत उे, तेमनुं निरंतर सेवन कावुं. ते व्रते प्रकारना व्रत संबंधी पण ते तप (प्रायश्चित्त तप) अतिचार आशोचनारूप कहेवो उे. ” ते आ प्रमाणे—

पहेला गुणव्रतमां तीर्थुं जळमां ने स्थळमां अने उंचे तथा नीचे नियम क-

रतां अधिक गमन धाय तो जयन्पथी एक आंघिन्नतुं मायश्चित्त समजतुं.

बीजा गुणव्रतमां अजाणतां मद्य मांस उपजोगमां आवे तो व्रण उपवास, अने दर्पथी अथवा आकुटीथी मद्य मांस वापरवामां आवे तो दश उपवास. गुणी माणसे मद्यमांसना स्वादनी इच्छा मात्र पण करवी नहीं. कदाच इच्छा थइ जाय तो तेनी पण अवश्य आज्ञोचना लेवी. एकदा श्रीकुमारपाल राजाने कांईक सूक्तुं घेवर खातां दाढ मध्ये 'कररु' 'कररु' शब्द थयो. तेथी मधम जज्ञण करेझा मांसतुं स्मरण थइ आवुं. तेणे तरतज विचारुं के "अहो! में अयोग्य ध्यान करुं. " प-डी तेना मायश्चित्त माटे पोताना सर्व द्वांत पाडी नांखवा तेंपार थइ गया. मंत्रीए ते-म करतां अटकावीने ते वृत्तान्त गुहने जणाल्यो. गुरुए द्वाज जोझे तेना मायश्चित्त-ने ठेकाणे एक हजार ने चौवीश स्तंजवाळुं आरस पत्यरतुं चैत्य कराववानो उप-देश आप्यो.

कोइवार अनानेगे माखण खावामां आवुं होय तो एक उपवास. जाणी-ने (आकुटीथी) जज्ञण करे तो व्रण उपवास. अनन्तकायतुं एकवार अनानेगे जज्ञण करवाथी एक उपवास, अने जाणीने जज्ञण करवाथी व्रण उपवास. को-ही गपेझी वनस्पतिना जज्ञणथी एक आंघिन्न, घोळ अथाणुं जज्ञण करवाथी तथा ठाढा दूध, दहीं अने ठाशमां चिद्ल खावाथी अने सोळ महर उपरांततुं द-हीं जज्ञण करवाथी तेमज वादीशे अनज्जना जज्ञणथी एक एक उपवास. मधना जज्ञणमां तेनो नियम उतां जंग घाय तो वे उपवास, नियम न होय अने मधतुं जज्ञण करे तो एक उपवास. चैद नियमनो जंग घाय तो जयन्पथी एक पुरिमद, अने उत्कर्षथी एक उपवास. सूत्रम कर्मादानमां वे उपवास अने लुहारनो, वानी वाववानो (मालीनो), रथ (गाणां विगेरे) घरुवानो धंधो करवाथी तथा द्वाख, गळी, मणशीझ, धावनी, साधु, जांग, चार महा विगय, पशु पक्षीनां अंगोपांग ठे-दन, अफीण, हळ अने हृधियार विगेरेनो वेपार करवाथी दश उपवास. त्रिप आपीने अथवा अपावीने पडीथी तेतुं निवारण करुं होय तो दश उपवास, पण निवारण करुं न होय तो एकसो ने अंशी उपवास. सुइ वनाववाथी एक अघिन्न. उरी वनाववाथी व्रण उपवास.

हृधियारनो वेपारज राजीया थावकनी जेम थावके निपेथ्यो (न करवो). तेनी कथा एवी ठे के " खंजातमां तपगच्छी राजीया अने वजीया नामना वे जा-

इन्द्रो रहेता हता. तेने घणा दूर देशधी जळमार्गे वहाणो आख्यां. तेमां तरवार, ङरी, कटारी, मुनी, दातरमां, तीर, बंडुक, पीस्तोद्व अने वरडी विगेरे लोढानां वनावेडां घणां हथियारो मोटी कौमत्वाळां हतां. ते जोडने तेणे विचार्युं के ' आ हथियारोधी परंपराए अनेक जीवोनी हिंसा थशे, माटे ते सर्वेने चांगीने जीणो चूरो करी खानो खोदी दाटी देवां जोडप. ' आ प्रमाणे विचारिने तेणे पोताना सेवकोने हथियारोने तेवी रीते दाटी देवानो हुकम कयों. सेवकोए घणो धननो लाज देखाड्यो, तोपण तेमणे तेमंतुं कहेवुं कवूद्व राख्युं नहीं. "

रात्रिजोजनना नियमनो जंग थाय तो त्रण उपवास. रात्रिए वोजाने पी-रसे तो एक पुरिमद्व, अने वारवार तेम करे तो दश उपवास. अजाणतां दगजग वेळाए जमवायी एक आंविद्व. प्रजाते जद्व जांखद्व समये खाय तो एक आंविद्व. साधुओए तो सर्वथा जीवितपर्यन्त रात्रिजोजननो निषेध करेडो होय ठे, तेधी तेमणे तो तेनी इच्छा मात्र पण करवी नहीं. केमके इच्छा करवायी पण मोटो दोष लागे ठे. ते उपर दृष्टांत कहे ठे—

श्रीपुर नामना नगरमां धनेश्वर नामना सूरि चातुर्मास रखा हता. तेमनामां उपवास करवानी शक्ति नहोती. अन्यदा पर्युपण पर्व आवतां वीजा साधुओ तथा श्रावको उठ, अउम विगेरे तप करवा लाग्या. ते वखते सूरिए विचार्युं के " हुं उपवास करी शकतो नथी, तो पण आजे तो उपवास करूं. " एम विचारिने तेणे प्रथम पोरसीतुं पच्चक्काण कर्युं, पडी पुरिमद्वतुं कर्युं, पडी अवद्वतुं कर्युं, एम वधतुं वधतुं पच्चक्काण करवा लाग्या. वीजा साधुओए गुरुने कहुं के " अमे आहार दइ आवीए, तमे पच्चक्काण पारो. " गुरु वाड्या के " आजे तो उपवासज ठे. " पडी सायंकाळतुं प्रतिक्रमण कर्युं, संथारानी विधि जाणिने संथारो कयों, पण चू-खने लीधे तेमने निडा आवी नहीं. मध्य रात्रिए गुरु वोड्या के " हे मुनिओ ! असुर थयुं ठे, माटे अन्न दइ आवो. " साधुओ वोड्या के " हजु तो मध्य रा-त्रिनो समय ठे, सूर्योदय घयो नथी, शंख वगाभनारे हजु शंख पण वगाड्यो नथी, कुकनाओ पण वोद्वता नथी. आपज अमोने शीखयुं ठे के ' रात्रिजोजनथी मूळ गुणनी हानि थाय ठे' माटे आ वखते लीडा देवा जवुं योग्य नथी. लोको पण हजु सुता ठे. " ते सांजळीने सूरि वोड्या के " हे शिष्यो ! शंख पोताना पिता समुद्रेने मळवा गयो ठे, सूर्यनो रथ जांगी गयो ठे, अने कुकना पण उनीने

वीजे ठेकाणे आकाशमां गया छे. कणु ठे के—

“उयहिं सरेविण शंख गय, कुक्कुर गया नहंसि ।

रह जगो सूरय तणो, तेण न विहाइ रत्ति” ॥ १ ॥

ज्ञापार्थ—“शंख समुद्रने मळ्या गयो ठे, कुक्कुर आकाशमां गया ठे, अने सूर्यनो रथ जांगी गयो ठे, तेथी रत्ति वीती गइ जणाती नथी. ”

आ ममाणे सांजळीने साधुओ घोड्या के “आप जे कहो ओ ते सत्य ठे, पण कुधातुर माणसो शुं शुं करता नथी ? जुओ !

पंच नश्यन्ति पद्माङ्गि, कुधार्तस्य न संशयः ।

तेजो ब्रज्जा मतिर्ज्ञानं मदनश्चापि पंचमः ॥ १ ॥

ज्ञापार्थ—“हे कमळना सरखा नेत्रवाळी स्त्री ! कुधातुर माणसनुं तेज, ब्रज्जा, बुद्धि, ज्ञान अने पांचमां कामदेव—ए पांच वानां नाश पावे ठे, एमां कांई संदेह नथी. ”

ते सांजळीने सूरि घोड्या के “मैं कुधानी पीमाथी आतुं जडपन कर्युं ठे, तेथी मने तेनो मिथ्या झुपुकुत हो. ” ए ममाणे निष्कपटपणे सर्वनी समझ पोतातुं पाप आज्ञोचीने सूरि चित्त दड कर्युं. पळी भातःकाळे पण पोरिसीतुं पचवकाण करीने त्यार पत्री पारणां कर्युं.

त्रीजा गुणव्रतनी आज्ञोचना आ ममाणे छे—शत्रुनो घात, राजापणानी भासि, गामनो घात, अग्नि लगामवानी वृत्ति अने हुं विद्याधर घातुं तो ठीक एवी इच्छा इत्यादि दुर्ध्यान कर्युं होय, “वळदाने दमन करो, खेतर खेमो, घोमाओने केळवो, गामां हांको ” इत्यादि पापकर्मनो उपदेश कर्यो होय तो जयन्यथी एक उपवास, अने अहंकारथी तेम कर्युं होय तो दश उपवास. दंडण ऋषिनो जीव जे पूर्व जन्मे पुरोहित हतो, तेणे पोताना खेतरमां ५०० हळयने एकेक चास वधारे खेभाव्यो हतो अने तेथी दोढ हजार प्राणीओने नोजननो अंतराय धयो हतो, ते पापनी आज्ञोचना करी नहीं, तेथी मुनिना जयमां तेमने छ महिने निर्दोष आहार मळ्यो हतो.

हळ, वंभ, उखळ (खांरणीथो), मुशळ (सांवेळुं); घंटी, घाणी विगेरे हिंसा थाय तेवी वस्तु आपवाथी तथा जिनचैत्यमां विज्ञासादिक करवाथी जघन्ये एक उपवास अने दर्पथी करे तो दश उपवास. कामण, वशीकरण विगेरे करवाथी दश उपवास. सरोवर, छह, तळाव विगेरे जळशयोतुं शोषण कराववाथी अने दावानळ द्वागारवाथी दश उपवास. कोइ स्थानके एकसो ने आठ उपवास पण कहेला अे.

पहेला शिक्षाव्रतमां सामायिक करवानों नियम होय अने न करे तो एक उपवास, गंठि सहित सामायिकनो जंग थयो होय तो एक नीवी, पर्वतिथिए आरंजनी जयणा न करे तो एक पुरिमट्ट, सामायिकमां वादर अप्काय पृथ्वीकाय अने तेजस्कायनो स्पर्श थाय तो एक आंविन्न, सामायिकमां चीना वस्तुनो स्पर्श थाय तो एक पुरिमट्ट, द्वािज्ञां तृणादिक तथा बीजादिकतुं मर्दन करे तो एक आंविन्न, पुरुपने स्त्रीनो स्पर्श थाय अथवा स्त्रीने पुरुपनो स्पर्श थाय तो एक आंविन्न, आंतरा पूर्वक स्पर्श थाय तो एक नीवी, तेमना वल्ल विगेरेनो स्पर्श थाय तो एक पुरिमट्ट, सुतां सुतां राजकथा करे तो एक पुरिमट्ट, साधुने स्त्रीनो स्पर्श थाय तो जघन्य एक पुरिमट्ट, मध्यम एकासणुं अने उत्कृष्ट एक आंविन्न, सर्व अंगनो स्पर्श थयो होय तो दश उपवासनी आज्ञोयण आवे अे. सावद्य सूरिए साध्वीना वस्तुनो संघट्ट थया उतां ते पापनी आज्ञोचना करी नहीं, तेथी ते अनन्त दुःख पाभ्या. मोट तत्काळ तेनी आज्ञोचना करवी के जेथी अद्वय तपवने ते कर्मनी निवृत्ति थाय.

देशावकाशिक नामना दशमा व्रतनो जंग थाय अथवा तेमां अतिचार लागे तो एक आंविन्ननी आज्ञोयण आवे अे. काकजंघ राजानी जेम अवश्य एतुं प्रायश्चित्त द्वाइ होवुं.

अगियारमा व्रतमां द्वािज्ञा नियमनो जंग करे अथवा वरावर नियम पाळे नहीं तो एक उपवास, अने अतिचार लागे तो एक आंविन्न. तेमज आत्रससही निसिही वरावर न कहे, उचार अने प्रसवणनी जूमिने न प्रमार्जे, प्रमाज्या विना कांइ पण वस्तु ग्रहण करे, अविधिए वारणां उघामे अथवा वंध करे, शरीरने प्रमाज्या विना खजवाळे, जीत पुंज्या विना तेने अर्डींगीने वेसे, गमनागमन न आळोवे, वसतिने प्रमाज्या विना सजाय करे, केवळ कामळीज पहेरे, जळ, अग्नि, विजळी अने पृथ्वीकायनो संघट्ट करे, इत्यादिकना प्रायश्चित्त वदन्न मत्येके जघन्यथी

एक नीचीनी आलोपण आवे छे. कामो उच्छरे नहीं अथवा बेठा बेठा मतिक्रमण करे तो जयन्ते एक पुरिमद, अने उच्छृष्टे एकासाणुं. पाँपभमां वमन ययुं होय, कारण बिना दिवसे शयन कर्युं होय, अने जम्पा पत्ती वांदणां न दीर्घां होय तो मत्यंके एक एक आबिन्न. मुखवस्त्रिकाना संघट्टमां एक नीची, मुखवस्त्रिका खोवाइ गइ होय तो एक उपवास, रजोहरणना संघट्टमां एक आबिन्न अने रजोहरण खोवाइ जाय तो एक अष्टम. आ प्रमाणे पाँपधनी आलोचना सांजळीने जय्य जीवोए ठनाळनी क्रतुमां तृपाधी पीनाया वतां पण जळनी इच्छा मात्र करवी नहीं. कदाच इच्छा उत्पन्न थइ जाय तो तत्काळ तेनी आलोचना देखी, नहीं तो नंदमणिकार श्रावकनी जेम मोडें दुःख प्राप्त घाय छे.

अतिथि संविनागनो नियम हीघो होय तो ते नियम न पाळवायी अथवा जांगवथो एक उपवास, अने तेना अतिचारमां एक आबिन्न. साधुने अशुद्ध आहार आपने तेनी आलोचना न करे तो ते नागथी विगोनी जेम नवपरंपराने पापे छे, मोट कदाचिन् मुनिने अयोग्य आहार अयापो होय तो तेनी तरतन आलोपण देखी (मायश्चित्त ग्रहण करवुं). तपस्वी साधुने देराना चोखानी राधेत्ती खीर बहोरावनार श्रीमंत श्रावकनी जेम.

हवे प्रसंगोपात बीजां पण केटझांक मायश्चित्त कहे छे.

आपयात करवानुं चिंतवन कर्युं होय तो एक उपवास, निपाणुं करे तो एक उपवास, कदाच निपाणुं कर्युं होय तो तरतन तेनी आलोचना बइ देखी. घाँपदीना जीवे मुकुमास्त्रिकाना जवमां पांच पुरुषोधी सेवाती एक वेश्याने जोइने निपाणुं कर्युं हतुं, ते पापनी आलोचना करी नहीं तो तेथी ते अनेक प्रकारनी व्यथाने पापी हती.

गर्भवती स्त्रीने आठ मास घाय त्यां मुधी साधुए तेना हाथयी आहार ग्रहण करवो; जो नवमे मासे ग्रहण करे तो तेने एक आबिन्नतुं मायश्चित्त आवे. एकासणा विगोरे तपनो जंग थयो होय तो तेना मायश्चित्तमां तेज (एकासाणुं विगोरे) तप आपवो, अथवा ते तपनो जेउओ स्वाध्याय होय ते आपवो.* आ प्रमाणे आलोचनातुं बर्णन आचार्य महाराजे कहेहुं छे. ते सांजळ्या वतां पण जे तेनो आदर न करे ते हीन गतिने प्राप्त घाय छे.

* एक उपवासना बदलामो २००० स्वाध्याय अपाय छे ते प्रमाणे समजी लेहुं.

एकदा राजगृह नगरमां श्री वीरस्वामीने वांदीने श्रेणिक राजा सहित सर्व सत्ता बेठी हती, ते वखते चमरेन्द्रनी अग्रमहिषी काळी नामनी देवी सर्व ऋषि सहित प्रभु पासे आवी नपीने सूर्याज देवनी जेम नृत्य करी पोताने स्थाने गइ. पत्नी ते देवीना पूर्वजन्तुं वृत्तांत गौतम स्वामीए प्रभुने पृच्छुं, एट्ठे जगवान् बोव्या के “ आमल्लकव्य नगरमां काळ नामना गृहस्थनी पुत्री काळी नामे कुमारिका हती. तेणे मावापनी रजा झड्ढेने श्री पार्श्वनाथ स्वामी पासे दीक्षा लीधी. प्रभुए तेने पुष्पचूझा नामनी साध्वीने शिष्या तरीके सोंपी. पत्नी ते काळी साध्वी तेमनी पासे सामायिक विगेरे अगियार अंगनुं अध्ययन करीने संयम तपवने पोताना आत्माने जाववा लागी. अन्यदा ते काळी साध्वी मल्ल परीपह सहन करवाने असमर्थ थइ सती हाथ, पग, मुख, मस्तक, स्तनांतर, कक्षांतर, गुदांतर विगेरे अवयवो जळयी धोवा लागी, अने जे ठेकाणे वेसीने स्वाध्याय करे त्यां प्रथम जळवने पृथ्वीने शुद्ध करवा लागी. ते सर्व जोड्ढेने महत्तराए तेने शीखामण आपी के “ साधु साध्वीने देहादिकनी जळवने शुद्धि करवी घटती नथी, माटे तेनुं तुं प्रायश्चित्त ले. ” ते सांजळीने काळी साध्वी मौन रही सती विचारवा लागी के “ मारे आवी रीते पराधीनपणे अहीं रहवुं योग्य नथी. ” पत्नी ते जूदा उपाश्रयमां जड्ढे रही. त्यां अंकुश रहित थवाथी स्वच्छंदपणे जळवने अंगनी शुद्धि करवा लागी. ए प्रमाणे घणां वर्षे सुधी चारित्रनुं पावन करीने प्रांते ते पापनी आद्वोचना प्रतिक्रमणा कर्या विना पंदर दिवसना अनशनथी काळ करीने अही पद्योपमना आयुष्वाळी असुरकुमार निकायमां देवी थइ ठे; त्यांथी चवीने महाविदेह क्षेत्रमां उत्पन्न थइ सिद्धिपदने पामशे.

“ ठेदसूत्र विगेरे शास्त्रेमां बहुश्रुत आचार्योए अनेक विचारथी गर्जित आ प्रायश्चित्त तपनुं वर्णन करेलुं ठे, तेथी ते तपनो तात्कालिक स्वीकार करीने पापनी आद्वोचना लेवी, पण शुचने इच्छनारा पुरुषोए श्रुतथी व्यतिरिक्त कांड पण बोझवुं नहीं. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ विंशतितमस्तंजस्य
नवत्यधिकद्विशततमः प्रबंधः ॥ १९० ॥

व्याख्यान २९१ सुं.

धर्मकर्ममां दंजनो त्याग करवा विषे.

दंजतो नन्वयत्नेन, तपोऽनुष्ठानमाहतम् ।

तत्सर्वं निष्कलं ज्ञेयमूपरङ्गेत्रवर्षणम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ तप अनुष्ठानादि निश्चये जो अयतनावसे अने दंजयी कर-
वामां आवे तो ते सर्व उखर जमीनमां वृष्टिनी जेस निष्कळ जाणवां. ” ते उपर
सुज्जसिरिनी कथा अे ते आ प्रमाणे—

सुज्जसिरिनी कथा.

अवन्ति नगरी पासे शंशुक नामना खेतने विषे सुज्जशिव नामे एक ब्राह्मण
रहेतो हतो. ते दरिद्री अने निर्देय हतो. तेनी स्त्री यज्ञयशा अन्यदा गर्भवती
थइ. प्रसूतिसमये प्रसवनी बंदनाथी ते मरी गइ. तेणे एक कन्याने जन्म आप्यो
हतो. तेनुं नाम सुज्जसिरि राखुं हतुं. आ सुज्जसिरिनो जीव पूर्व जवे कोइ राजा-
नी राणी हतो. ते राणीए पोतानो शोकना पुत्रने मारी नांखवानो विचार कयो
हतो, तेथी आ जवे तेनी माता जन्मतांज मृत्यु पामी. अनुक्रमे ते पुत्री आउ वर्पनी
थइ तेवामां वार वर्षेनो सुष्कळ पड्यो. एट्ठे आजीविका माटे ते सुज्जशिव ब्रा-
ह्मण पुत्रीने बड्ठे परदेश चाड्यो. मार्गे जतां कोइ गाममां गोविंद नामे एक ब्राह्म-
ण रहेतो हतो. तेने घेर तेणे सुज्जसिरि वेची. अनुक्रमे ते गोविंद पण निर्धन थयो.
एकदा तेने घेर कोइ महीयारी गोरस घेववा आवी. तेनी पासैथी गोविंदनी स्त्रीए
चोखाने बड्ठे गोरस खींधु अने चोखा लाववाने माटे सुज्जसिरिने घरमां मोकडी.
ते घरमां जइ आम तेम जोइने पाडी आवी अने घोडी के ‘ चोखा क्यां अे ? में
तो क्यां जेया नहीं. ’ ते सांजळीने गोविंदनी स्त्री पोले घरमां गइ, तो घरना ए-
क खुणामां तेना भोटा पुत्रने कोइ वेठया साथे क्रीडा करतां जेयो. ते पुत्रे तेने आ-
वनी जोइने निरस्कार कयो, तेथी ते मूर्ख पामी गइ. गोविंदने तेनी खबर परतां
तेणे शीत उपचारथी तेने सऊ करी. एट्ठे ते स्त्रीने जातिस्मरण ज्ञान धवाथी तेणे
पोतानो पर्वजव जाणीने कही यताव्यो. ते सांजळीने गोविंदे पोतानी स्त्री सहित
दीक्षा ग्रहण करी.

आ समये श्री गौतम स्वामीए श्री महावीर स्वामीने प्रणाम करीने पूछ्युं के “ हे जगवंत ! तेणे पोतानो पूर्वजन्म शो कही वताव्यो के जेथी गोविंदने पण वैराग्य उपज्यो ? ” एट्ठे जगवान बोड्या के ते स्त्रीए द्वाख जव उपर दंत्त कर्षो हतो. पूर्वे ते श्रुतिप्रतिष्ठ नगरना राजानी रुपी नामनी पुत्री हती. ते पुत्रीतुं पाणिग्रहण थयुं के तरतज तेनो पति मृत्यु पाम्यो. एट्ठे ते रुपी विधवा थवाथी तेणे शीझना रक्षण माटे चितामां प्रवेश करवा पोताना पितानी रजा भागी. राजाए कथुं के “ हे पुत्री ! चितामां प्रवेश करवाथी पतंगना मृत्युनी जेम निष्कळ मरवा-पणुं ठे, तेथी तुं ते वात जोनी दडने जैनधर्ममां रक्त थड शीझवततुं पावन कर. ” ते सांजळीने रुपीए जावथी शीझ अंगीकार कर्षुं. अंन्यदा ते राजा पुत्ररहितमरण पाम्यो, एट्ठे प्रधानोए ते पुत्रीनेज गादीपर बेसानी, अने तेने रुपीराजाना नामथी बोझाववा द्वाग्या. अनुक्रमे रुपी युवावस्था पामी. तेना गात्रमां कामदेवे प्रवेश कर्षो. एकदा सजाने विषे शीझसन्नाह नामनो मंत्रो वेडो हतो तेनी सार्मु रुपीए सराग दृष्टिए जायुं. ते मंत्रीए पण तेना चित्तनो अजिप्राय जाणी वीधो. एट्ठे शीझजे-गथी जीरु मंत्री गुप्तरि ते नगरनी बहार नीकळी गयो, अने विचारसार नामना कोड बीजा राजानो सेवक थडने रवो. एकदा ते राजाए मंत्रीने पूछ्युं के “ तें प्रथम जे राजानी सेवा करी हती तेनुं नाम तथा तारुं कुळ, जाति, नगर विगरे कहे. ” मंत्रीए कथुं के “ में जे राजानी प्रथम सेवा करी हती तेनी आ मुष्ठा जुत्रो. वाकी तेनुं नाम तो जोजन कर्षा पहेळां देवुं योग्य नथी. केमके जो जोजन अ-गाउ तेनुं नाम देवामां आवे तो ते दिवस अन्न विनानो जाय ठे. ” ते सांजळीने राजा विस्मय पाम्यो, एट्ठे तरतज सजामां जोजनसामग्री मंगावी, हाथमां कवळ दडने मंत्रीने कथुं के “ हवे ते राजानुं नाम दे. ” ज्यारे मंत्रीए ‘ रुपीराजा ’ ए प्रमाणे नाम कथुं के तरतज “ शत्रु राजाए आपना नगरने घेरो घाड्यो ठे ” ए वाक्य राजाए सांजळ्युं. तत्काल कवळ नांखी दडने राजा युष्क करवा गयो. परस्पर मोडें युष्क चाड्युं, ते वखते युष्कनुं निवारण करवा माटे शीझसन्नाह पण त्यां गयो. तेने मारवा माटे शत्रुना सुज्यो तेनी सन्मुख आव्या. तेमने शासनदेवीए स्तंजित कर्षो, अने आकाशवाणी करी के ‘ नमोस्तु शीझसन्नाहाय ब्रह्मचर्यरक्ताय ’ “ ब्रह्म-चर्यमां आसक्त एवा शीझसन्नाहने नमस्कार ठे ” एम बोझीने देवताओए शीझस-न्नाह उपर पुष्पनी वृष्टि करी. शीझसन्नाह ते वाक्य सांजळीने विचार करवा

लाग्यो, एट्झे तरतज तेने जातिस्मरण थयुं, अने अवधिज्ञान पण प्राप्त थयुं. तत्काळ तेणे पंचमुष्टि झोच करी चारित्र अंगीकार कयुं. पत्नी ते मुनिना उपदेश्यी ते वझे राजाओ बोध पावो युद्धयी निवृत्त थया. पूर्वजवमां शीझसन्नाह मुनि सावय वचन बोध्या हुता, तेथी तेना प्रायश्चित्त माटे तेणे यौनव्रत धारण कयुं.

प्रति ते मुनि चारित्र पाळीने प्रथम देवज्ञोरुमां देवता थया, अने त्यांची चवीने ए शीझसन्नाह स्वयंशुद्ध मुनि थया छे.^१

शीझसन्नाह मुनि विहार करतां करतां एकदा रुपी राजाना नगरनी बहार उद्यानमां आय्या. तेने वांदवा माटे रुपी राजा सामन्तादिक सहित उद्यानमां आय्यो. त्यां गुरुनी देशना सांजळीने रुपी राजाए दीक्षा ग्रहण करी. अनुक्रमे शीझसन्नाह मुनि समेतशिखर गया. त्यां जिनेश्वराने बंदना करीने एक शिवापट्ट उपर संथारो करी संज्ञेखना कराव तयार थया. ते वलते रुपी साध्वी बोध्या के " हे गुरु ! मने पण संज्ञेखना करावो. " गुरु बोध्या के " जब संवंधी सर्व पापानी आझोचना बड्झे शक्यरहित थया पत्नी इच्छित कार्य करो. केमके उपांशुवो शक्य थयुं न होप त्यांशुवी बहु जब उमण कथुं पने छे. जेम कोइक राजाना अश्वना पणमां खीझो वाग्यो हुतो, तेनो नानो सरखो करुमो अंदरनराइर हो हुतो, तेथी ते अश्व अति कृश थवा लाग्यो. राजाए तेने माटे अनेक उपचारो कर्था पण ते निष्फळ गया. पत्नी एक कुशळ पुरुषे ते अश्वना आत्मा शरीरि आळो आळो कादव चोपड्यो एट्झे जे उकाणे शक्य हतुं ते जाग उपसी आय्यो. ते जोइने ते पुरुषे तेमांथी नखहरणी^२ वनी ते शक्य काढी नांरथुं, एट्झे ते अश्व स्वस्थ थयो. वळी हे साध्वी ! एक तापस हुतो. तेणे एकदा अजाएथुं फळ खावुं, तेथी ते रोगग्रस्त थयो. पळी दवा माटे ते वैद्य पासे गयो. बंधे शुं खावुं छे ? एम पृरुथुं त्यारे तापसे सत्य बात कही दीधी. तेथी ते बंधे तेने व्रमन तथा विरचन आपीने साजो कर्था. " आ प्रमाणे सांजळीने ते रुपी साध्वीए मात्र एक दृष्टिविकार (शीझसन्नाह सामुं विकार दृष्टिए जोयुं हतुं ते) विना बीजां सर्व पापनी आलोचना खीधी. गुरुए कथुं के " प्रथम सजामां तें मारी सामुं सराग दृष्टिए जोयुं हतुं तेनी आलोचना कर. " ते बोझी के " ते तो में सहज निर्दंजपणे जोयुं ह-

^१ धर्मदेशनादि शुभ निमित्त विना न बोलवुं ए प्रमाणेसुं मानप्रत जाणुं. ^२ आ हकीकत शीलसमाहना भवता प्रांन भागनी छे ते वधे लखवामां आळी छे ^३ भाषामां ' नेरणी ' कहेवामां आवे छे.

तुं: " ते सांजळीने गुरुए तेने उपदेश आपवा माटे दळमणा राजपुत्रीतुं दृष्टांत करही संजळाव्युं के—

"गड उत्सर्पिणीमां क्षितिप्रतिष्ठ नामना नगरने विषे जंबुदाग्निम नामना राजानो दळमणा नामे युवान पुत्री हती. ते स्वयंवरमंरुपमां एक योग्य पतिने वरी. तेना पाणिग्रहण वखते चोरोमांज तेनो पति अकस्मात् मरण पाम्यो. तेथी दळमणा अति दुःखयी विज्ञाप करवा लागी. तेना पिताए तेने शिखामण आपी के "हे पुत्री ! कर्मनी विचित्र गति ठे, माटे विज्ञाप करवाथी शुं फळ छे ? तेथी तुं जीवित पर्यंत शीघ्रतुं पावन कर. " इत्यादि कहीने राजाए तेने शांत करी. एकदा श्री जिनेश्वर ते राजाना उद्यानमां समवसर्पा. जगवाननी देशनाथी बोध पामिने राजाए पुत्री सहित दीक्षा ग्रहण करी. दळमणा साध्वी पोतानी गुरुणी (प्रवर्तिनी) पासे रहीने संयम पाळवा लागी. एकदा गुरुणीजी (महत्तरा) ना कहेवाथी ते वसति शोधवा गड. त्यां चक्रवर्ताना मिथुने चुंबनादि पूर्वक कामक्रीना करतुं जोडने तेणे विचार्युं के "पतियी वियोग पामेझी मने धिक्कार ठे ! अहो ! आ पड्डीओ पण प्रशंसा करवा लायक ठे के जेथो साथे रहीने निरंतर क्रीमा करे ठे. अहो ! श्री जिनेश्वरोए आना सर्वथा निषेध केम कर्यो हशे ? जरूर श्री जिनेश्वरो अवेदी होवाथी वेदोदयना विपाकथी अजाण्या होवा जोडए. " आवा विचारथी तेणे जिनेश्वरमां अज्ञानदोष प्रगट कर्यो अने दांपत्यसुखनी प्रशंसा करी. पड्डी तरतज पोतातुं साध्वीपाणुं याद आववाथी ते पोताने निंदवा लागी के " अरेरे ! में मारुं व्रत फोगट खंभित कर्युं ! आ पापतुं प्रायश्चित्त गुरु पासे जडने दळं. " एम निर्णय करतां वळी विचार आण्यो के " हुं वाट्यावस्थाधीज शीलव्रतने पाळनारी राजपुत्री तुं, तेथी सर्वे लोकनी समजू आ निंदवा लायक दुष्कर्मतुं शी रीते प्रायश्चित्त दळ शकुं ? तेम करवाथी तो मारी आजसुधीनी जे शीलव्रतमांसा ठे ते नष्ट थाय, माटे अन्यनी साझीतुं शुं काम छे ? आत्मानी साझीए जे करतुं तेज प्रमाण ठे. " इत्यादि विचार करीने ते साध्वीए गुरु पासे प्रायश्चित्त वीधा शिवाय पोतानी मेल्लेज प्रायश्चित्त तरीके वृत्त, अष्टम, दशम, आंधिल्ल, नीवी विंगरे अनेक तपस्याओ चौद वर्ष पर्यंत करी ; सोळ वर्ष सुधी मासकूपण कर्यो, अने वीश वर्ष सुधी सतत आंधिल्ल कर्यो. एकदा तेणे विचार्युं के "में आटझी वधी तपस्या करी, पण तेतुं साक्षात् फळ तो में कांइ पण जोयुं नहीं. " इत्यादि

अतिध्यान करतां ते मृत्यु पामीने एक वेड्याने घेर अति रूपवती दासी घड. ते रूप जोडने सर्व कामी पुरुषो तेनेज इच्छवा द्याग्या. पोतानी पुत्रीने जोयां उतां पण तेनी कांड इच्छा करतुं नथी, एम जोडने अक्का रोप पामीने विचारवा द्यागी के "आ रूपवती दासीनां कान, नाक अने होठ कापी नांखवा योग्यत्रे." तेज रात्रिए कोड व्यंतर देवताए ते दासीने उंयमां अकाना विचारतुं स्वप्न आप्युं, तेथी जय पामीने ते दासी मातःकाले न्यांधी जागी. जमतां जमतां उ मास व्यतीत थया त्यारे कोड गृहस्थना पुत्रे तेने पोताना घरमां गरबी. एकदा ते श्रेष्टीनी पत्नीने धर्या आववाथी तेणे क्रोधवदे ते दासी उंधी गड हती त्यारे तेना मुखस्थानमां लोडानी कोश नांखी, तेथी ते दासी मृत्यु पामी. श्रेष्टाणीए तेना शरीरना डुकुने डुकुना करीने गीध चिगेरे पकीअने स्ववरावी दीधा. श्रेष्टीए ते वृत्तांत जाणुं ए-ट्ठे वराग्य पामीने तरतज चारित्र झीवुं. ते दासी घणा जवमां जमण करीने न-रदेव (चक्रवर्ती) तुं स्त्रीरत्न थड, त्यांधी मरीने उट्टी नरकमां गड, त्यांधी श्वान-पोनिमां उपजी. अनेक वार मरण पामीने निर्धन ब्राह्मणपणुं पामी. पत्नी अंतुं क्रमे व्यन्तरपणुं, ब्राह्मणपणुं, नरके गमन, सात जव सुधी पामो, मनुष्य, माळवी अने अनार्य देशमां स्त्रीपणुं पामी. मरीने उट्टी नरके गड. त्यांधी नीकळी कुष्टि मनुष्य थड. पत्नी पशु अने सर्प योनिमां उत्पन्न थड, मरीने पांचमी नरके गड. इत्यादि चारे गतिमां परिभ्रमण करीने ते लड्ढमणानो जीव पन्ननाज स्वामीना वारामां को-इक ग्रापमां कुवनी स्त्री वशे. तेने तेना मात्राप अविनीतपणाने झीधे धरमांधी काढी मूकशे. पत्नी तेने अरण्यमां भ्रमण करतां कांडक पुण्योदयथी श्री पन्ननाज प्रजुना दर्शन थशे. र्थां ते पोताना कर्म विराकने मक्ष कशे, त्यारे प्रजु सर्व वृत्तान्त क-हेशे. ते सांजळीने ते कुब्जा वराग्य पामो दोडा वेशे. पत्नी पूर्वनां सर्व पुष्कृतोनी आलोचना प्रतिक्रमणा करीने समाधिन्न केवळज्ञान पामी सिद्धिपदने पामशे. " इति लड्ढमणा साध्वी प्रबंधः

आ प्रमाणे शीलसबाह मुनिए कहेसो वृत्तांत सांजळया उतां पण हवी साध्वी बौद्धी के "हे गुरु ! मारामां कांड पण शक्य नथी." आ प्रमाणे कहेवाची तेणें मायावने परीने पण स्त्रीपणुं उपार्जन करुं. गुरुए तेने अयोग्य जाणीने संझे-खना न करतावी अने पति एक मासनी संझेखना करी, केवळज्ञान पामीने मोडे गया.

१० भवना प्रा.

१ साधे मेळवतां अनुक्रमे केवळज्ञान पामी मोडे जशे एम घड्याम लागे छे.

रूपी साध्वी विराधक जावे मृत्यु पामी विद्युत्कुमार नीकायमां देवी थड; त्यांधी चवीने ज्याम अंगवाळी अने कामवासनाधी विडळ एवो कोड ब्राह्मणनी पुत्री थड, त्यांधी नरकमां गड, त्यांधी नीकळी तिर्यच थड. एवी रीते त्रणे उणा ब्राह्म जव सुधी परित्रमण करीने मनुष्यजव पामी प्रव्रज्या ग्रहण करी साधुपणा- ना गुणने पामी; परंतु पूर्वनी मायाने लीधे त्यांधी काळ करीने इच्छनी अग्र महिषी (इंझाणी) थड, त्यांधी चवीने ते गोविंदनी स्त्री थड, अने आ जवमां चारित्र पां- मीने मोझे गड. " इति रूपी श्रमणी संबंधः

हवे पेड्री सुज्जसिरि गोविंदना घरमां रहेती हती, त्यांधी तेने ह्योन पमा- नीने एक आजीरी पोताने घेर लड गड. त्यां दूध दहीं विगेरे खाइने ते मनोहर रूपवाळी थड. तेनो पिता जे सुज्जशिव हतो ते मनुष्य अने पशुनो क्रयविक्रय कर्त्वावने पांच महोर मेळवी फरतो फरतो एकदा रात्रि रहेवा माटे ते आजीरीने घेर आव्यो. त्यां पोतानी पुत्री सुज्जसिरिना रूपधी मोह पामीने घणा छव्यनो व्यय करी तेने परणयो. एकदा वे साधुने जोइने सुज्जसिरिनां नेत्रमां जळ जरायुं. तेतुं कारण तेना पतिए पूछयुं त्यारे ते बोड्री के " मारा स्वामी गोविंदनी पत्नी आवा घणा साधुआने प्रतिज्ञाजीने पंचांग नमस्कार करती हती, तेतुं स्मरण थवाधी मने शोक थाप डे. " ते सांजळीने सुज्जशिवे तेने पोतानी पुत्री तरीके ओळखी अने तेणे पण पोताना पिता तरीके सुज्जशिवने ओळख्यो; तेथी ते वन्ने लज्जित थया. पत्नी ते वन्ने अग्निमां वळी मखानो निश्चय करी चिता खरकीने तेमां पेडा, पण काष्ठ निर्दाहक जातिनां होवाधी अग्नि पण युकाड गयो. लोकोए तेमनो अत्यंत तिरस्कार कर्यो, एटझे तेओ त्यांधी चाड्री नीकळ्या. अनुक्रमे एक मुनि मळ्या, एटझे तेनी पासे सुज्जशिवे दीक्षा लीधी. सुज्जसिरि गर्जवती हती, तेथी तेने दीक्षा आपी नई. पत्नी ते गर्जना दुःखयो विचार करवा लागी के " आ गर्जने विविध प्रकारना क्षारादिकना उपायधी पामी नाखुं. " इ- त्यादि रौडध्यान करती सती प्रसवनी वेदनाधी मरण पामीने उट्टी नरके गड.

तेना गर्जयी नवा जन्मेझा पुत्रने कोड कूतराए मुखमां लडने एक कुंजारना चक्र उपर मूखयो. कुंजारे तेने पुत्र तरीके राख्यो. मुसड तेतुं नाम पामयुं. अनुक्रमे ते युवावस्यां पाम्यो. एकदा ते मुसडे मुनिना उपदेशधी बोध पामी दीक्षा ग्रहण

करी; परंतु जपतपादिमां तेमज व्रतनुं आचरण करवाभां ने क्रियामां शिष्यज्ञाचारी धयो. गुरुए तेने घणो। उपदेश आप्यो, तोपण तेणे शिष्यज्ञपणुं बोधयुं नही. उक्क ते काळ करीने पहेला देवज्ञोकमां सामानिक देवता धयो. त्यांची चरीने ते चरतज्ञेजमां वासुदेव धरो, त्यांची सातपी नरके जडने हाथी धरो, त्यांची अनन्त कायमां लयन्न धरो. इत्यादि बहु काळ सुची जमीने अन्ते ते सिद्धि पावरो. ”
आ सुसदनी कथा निशीथ सूत्रमां कहेली छे, ते अहीं टंकायां प्रसंगे कहेवायां आवी छे.

“ उत्तम जीवे आज्ञोचना क्षेत्री वखते निरंतर कुटिलपणानो अवश्यत्याग करवो. आगमना अर्थने जाणनार पुरुषोए आज्ञोचना देवी तेमज देवी, केमेके आज्ञोचनानी इच्छा मात्र पण शुज फळदायक छे. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
एकतवत्यधिकविंशततमः मबंधः ॥ १७१ ॥

व्याख्यान २९२ मुं.

आठमा विनय तप विषे.

चतुर्था विनयः प्रोक्तः, सम्यग्ज्ञानादिचेदतः ।

धर्मकार्ये नरः सोऽर्हः, विनयाहृतपोऽचित्तः ॥ १ ॥

जावार्थे—“ सम्यग् ज्ञानादि चेदे करीने चार प्रकारनी विनय कहेली छे ते विनय नामना तपथी युक्त पुरुष धर्मकार्येने विषे योग्य छे. ”

ज्ञानादि चेदे करीने चार प्रकारनी विनय छे ते आ प्रमाणे—बहुमा पूर्वक ज्ञान ग्रहण करवुं, तेनो अज्यास करवो, स्मरण करवुं, इत्यादि ज्ञानवि कहेवाय छे (?). आहार नीहार विगरे क्रिया करतां मौन धारण करवुं ते. ज्ञानविनय छे. सामायिक विगरे सकळ प्रवचन श्रीजिनेश्वरमणीत होवाथी ते.

कोइ पण जातनो विसंवाद नथी, तेथी यथार्थ वस्तुतत्त्वनी प्रतीतिमां निःशंक धरुं ते दर्शनविनय कहेवाय ठे (१). चारित्र्यनुं श्रद्धान करुं, तेतुं सम्यक् प्रकारे आराधन करुं, अन्यनी पासे चारित्र्या गुणोनी स्तवना करवी अने चारित्र्यतुं स्वरूप कही बतावुं, ए विगरे चारित्र्यविनय कहेवाय ठे (३). आचार्य विगरे गुरुतुं प्रत्यक्ष दर्शन थाय एट्ठे तरतज जना धरुं, तेपनी सन्मुख जवुं, हाथ जोडवा विगरे विनय करवो, अने तेपनी गेरहांजरी होय त्यारे पण मन वचन अने कायाना योगे करीने पगे द्वागवुं अने तेपना गुणतुं कीर्तन तथा चारंवार स्मरणदि करुं ते उपचारविनय कहेवाय ठे. आ संवंधमां पांच कळशी चार वाहकनी कथा ठे ते आ प्रमाणे—

पंचाख्य चारवाहक कथा.

कोइ एक गाममां चार बहन करनारा पांचसो मजुर रहेता हता. तेओमां एक मुख्य हतो, ते पांच कळशी अनाजनो चार उपामतो हतो. तेनामां एवो दो-कोत्तर गुण जोइने राजाए तेना पर कृपा करीने वर आप्यो के “ ज्यारे तुं चार उपामनीने मार्गमां चाझे त्यारे तारी सामे जो रय, घोडा, गांमां, सैन्य अने हाथी विगरे आवतां होय तो तेने जोइने तारे तारो स्वीकार करेदो मार्ग ओकीने आहुं पावुं जवुं नहीं, केसके चारथी पीनायेझा माणीने चाझतो मार्ग ओरुवो अति दु-पकर ठे. हुं पण तने दूरथी जोइने मार्ग आपीश, तेथी तारे मारो पण जय राखवो नहीं, तो पछी बीजानो जय तो शामाटेज होय ! आ मारी आझानो कोइ दोप करसे तेने हुं शिक्षा करीश. ” आ प्रमाणे आझा मळवाथी ते मजुर इच्छा मुजव मार्गमां चाझतो हतो, तेने आवतो जोइने सर्व कोइ तेने मार्ग आपता हता, पण तेना पर कोइ रोप करुं नहोतुं. एकदा ते चार उपामनीने मार्गमां जतो हतो, ते-चापां तेनी सामे कोइ साधुने आवतां तेणे जोया. तेने जोइने ते मजुरे विचार कयों के “ मारो चार तो गमे तेदो पण परिमित ठे, अने आ मुनिए धारण करेद. पांच महाव्रत रूपी चार तो अपरिमित ठे, ते कोइनाथी कळी शकतो नथी; ते-दो वधो चार उपामनीने ते चाझे ठे. तेथी एमनी पासे मारुं पराक्रम निरर्थक ठे. ” एम विचारिने तेणे मुनिने रस्तो आप्यो. ते आयो स्वस्यो एट्ठे तेनी पाठळना सर्वे मजुरोने पण स्वसुं पड्युं, तेथी तेओ रोप पामनीने बोल्या के “ तें राजानी आझानुं उद्वंधन करुं. ” पछी तेओए राजाने जाहेर करुं. राजाए तेने बोलावीने

पूछ्युं, त्पारे ते बोध्यो के “ हे देव ! आपनी आज्ञा जरा पण में खंनित करी नयी. ” राजाए तेतुं कारण पूछ्युं, त्पारे ते फतीथी बोध्यो के “ हे राजा ! मारा करतां आ मुनिनो चार अधिक ठे, तेयी हुं वाजुपर खस्यो लुं. ” राजाए पूछ्युं के “ तेनापर शो चार ठे ? ” ते बोध्यो के “ हे स्वामी ! मेरु पर्वत करतां पण अधिक चारवाळां पांच महाव्रतो के जेने बहन करवाने हुं असमर्थ लुं अने आ मुनि तो ते चारतुं बहन करे ठे, अने तेमां नेत्रस्फुरण जेइशो काल पण प्रमाद करता नयी, हुं तो मात्र बहानो चार उपाहुं लुं, अने इर्यादि समिति रहित होवायी अनेक जीवानुं उपमर्दन करीने अनेक जवोयी पण पुर्मोच्य एवा पापना समूहने वृद्धि पवाहुं लुं. प्रथम में मंत्रव्या अंगीकार करी हती, परंतु पांच महाव्रतना चारने बहन करवामां अशक्त थवायी मंत्रव्यानो में त्याग कर्यो. आ पांच कळशीनो चार तो हुं सहेजे उषानी शक्तुं लुं, पण प्रथम स्वीकार करेइवा महाव्रत रूपी अन्यंतर चार उषानी शक्तो नयी, माटे हुं मार्गपांथी आयो खस्यो, ते में युक्त कर्युं ठे. ”

चक्तिचरा नमस्यन्ति, इन्द्रादयो गतस्मयाः ।

महाव्रतभराकीर्णान्, तदग्रेऽहं कियन्मितः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे राजा ! महाव्रत रूपी चारने बहन करनारा मुनिअने चक्तिथी चरपर इन्द्रादिक पण गर्वरहित थइने नमस्कार करे ठे, तोतेवां मुनिनी पासे हुं कोण मात्र लुं ? ”

कळी हे राजा ! आ मुनि पांच महाव्रतोमांनो दरेकने पांच पांच जावना वने निरंतर निर्मळ करे ठे, तेमां पहेइवा प्राणातिपात विरमण नामना व्रतनी पांच जावनाओ आ प्रमाणे ठे. यतः प्रवचनसारोच्छारे—

इरियासमिण तद्वा सया जण, उवेह जुंजेज व पाणजोयणं ।

आयाणनिस्केव जुयुंछ संजण, समाहिण संजयण मणोवई ॥१॥

शब्दार्थ—“ इर्यासमितिवाळा, तथा सर्वदा जोइने पान जोजन करनारा (एषणा समितिवाळा), आदान निक्षेप अने जुगुप्सा करनारा, तथा समाहित थइने मनने अने वचनने नियममां राखनारा यति पहेइवा व्रतनी पांच जावना जावे ठे. ”

विस्तरार्थ—इर्या एट्ठे गमन करवुं ते, तेमां समित एट्ठे उपयोग राखनार,

समस्त जीवोनी हिंसाना त्यागने माटे ध्यासमित थवुं ते पहेली जावना; तथा सर्वदा सारी रीते उपयोग राखीने इक्षण पूर्वक (जोडने) पान अने जोजन ग्रहण करवुं अथवा वापरवुं ए वीजी जावना ; आदान निकोप एटझे पात्रादिक प्रमाजना पूर्वक ग्रहण करवां अथवा मूकवां ते, तथा आगममां जेनो निषेध कर्षो होय तेनी जुगुप्सा (निंदा) करे—पोते न आचरे ते वीजी जावना; तथा साधु समाहित एटझे सावधान धडने मनने दूपण रहित प्रवर्तवें, केमके मन दूपणवाळुं होय तो कायसंझीनता विगरे कर्षा उतां पण ते कर्मबंध माटे धाय ठे. प्रसन्नचंद्र नामना राजर्षिए मनोगुप्ति राखी नहीं, तेथी कायावने हिंसा नहीं कर्षा उतां पण मनथी सातमी नरकने योग्य कर्म बांध्युं हतुं एम संजळाय छे, माटे मनने निषममां राखवुं ए चांथी जावना. तेवीज रीते वाणी पण दूपण रहित बोद्धवी के जेथी हिंसा धाय नहीं, ते पांचमी जावना.

वीजा असत्यविरमण व्रतनी पांच जावना आ प्रमाणे छे—

अहस्स सचे अणुवीय चासए, जे कोह दोहं जयमेव वज्जए ।
से दीहरायं समुपेहिया सया, मुणी हु मोसं पन्निवज्जए सिया ॥२॥

शब्दार्थ—“ जे हास्य रहित सत्य बोद्धे, विचारिने बोद्धे तथा क्रोध दोज अने जयनो त्याग करे ते मुनि दीर्घरात्रने सदा जुए छे, माटे मुनिए सर्वदा असत्यनो त्याग करवो. ”

विस्तरार्थ—हास्यनो त्याग करीने सत्य वाणी बोद्धवी, केमके हास्यथी कदाच असत्य पण बोझाय ठे ते पहेली जावना. १. विचारिने एटझे सम्यक् ज्ञान पूर्वक विचार करीने बोद्धवुं ; अगर विचारे बोद्धनार-कोइ वार असत्य पण बोद्धी जाय ठे, अने तेथी पोताने बैर, पीना विगरे प्राप्त धाय छे, तथा जीवहिंसा पण धाय छे ते वीजी जावना. २. तथा जे क्रोध^१, दोज अने जयनो त्याग करे ते मुनि दीर्घरात्र एटझे मोडने पोतानी समीपे जुए ठे; माटे हंमेशां असत्यनो त्याग करवो. क्रोधादिक त्याग करवानुं तात्पर्य ए ठे के—क्रोधने आधीन थयेदो माणस ज्यारं बोद्धे ठे त्यारे तेने स्वपरनी अपेक्षा रहती नथी, तेथी ते जेम तेम बोद्धतां असत्य पण बोद्धे ठे, माटे तेनो त्याग करवो थेट ठे. ३. दोजने आधीन

१ क्रोधादिकना लागनी व्रण भावना मळीने पांच धाय छे.

धयेन्नो माणस पण अत्यंत धनना द्योजयी खोटी साक्षी पूर्या विगेरयी असन्य चोन्न ठे, माटे तेनो त्याग करवो. ४. तथा जपनीत माणस पोताना माणदिकुं रक्षण करवानो इच्छाधी सत्यवादीपणानो त्याग करे ठे, माटे पोताना आत्मानां निरंतर निर्जयता धारण करवी. ५.

त्रीजा अदत्तादान विरमण व्रतनी पांच जायना आ प्रमाणे ठे—

सयमेव उग्गह जायणे घडे, मइमं निसम्म स चिक्खु उग्गहं ।

अणुन्नविय जुंजिय पाणनोयणं, जाइत्ता साहंमियाण उग्गहं॥३॥

शुद्धार्थ—“साधु पोतानी जातेज अवग्रहनी याचना करे, पत्नी मतिमान एवो ते साधु (योग्य) चेष्टा करे, अवग्रहनी आज्ञा सांजळीने तेमां रहे, पान अने जोजन आज्ञा झडने करे, तथा सार्थिक पासे अवग्रहनी याचना करीने निवास करे.”

विस्तारथ—त्रीजानी साथे कहेयनाच्या विना पोतेज साधु जगवंतनी आज्ञा प्रमाणे इच्छ, राजा, गृहपति, शय्यातर अने सार्थिकना जेदवाळा पांच प्रकारन अवग्रहनी याचना करे; अन्य माणस पासे याचनान करावे, कारणके जे स्वामी न होए तेनी पासे याचना करी होय ने स्वरा स्वामी पासे याचना न करी होय तो परस्य विरोधादिक दोषो मास धाय ठे (?). पत्नी ते आज्ञा लीधेना अवग्रहमां तृणादिक ग्रहण करवा माटे मतिमान साधु चेष्टा एटझे यत्न करे, अर्थात् अवग्रह आपनारतुं आज्ञावचन सांजळीने तृणादिक पण वापरे; आज्ञा विना वापरे तो अदत्ततुं ग्रहण करुं कहेवाय (२). तथा साधुए सर्वेश अवग्रहनी स्पष्ट मर्यादा पूर्वक याचना करे, अर्थात् स्वामीए एकवार अवग्रह आप्या उतां पण वारंवार मातुं विगेरे पाउववाना कार्यमां अवग्रहनी याचना करे (३). गुरु विगेरनी आज्ञा झडने पान जोजन विगेरे वापरे, अर्थात् जे कांइचीजवापरवी ते सर्व गुरुनी आज्ञा पूर्वकजवापरवी जोइए, नहीं तो अदत्त जोगव्यानो दोष लागे ठे (४). सरखी धर्मनुं जे आचरण करे ते सार्थिक कहेवाय छे, अर्थात् एकज शासनमां वर्तनारा संवेगी साधुओ. तेमणे प्रथमयी ते स्थान याचना पूर्वक ग्रहण करेळुं होय तो तेमनी पासे मास विगेरे अवधितुं तथा पंचक्रोशादि क्षेत्रनुं मान करीने रहेवा माटे मागी लेवुं. तेमनी आज्ञाधीज लपाश्रय विगेरे सर्व ग्रहण करवुं, नहीं तो अदत्तनो जांगो लागे ठे.

हवे चोथा ब्रह्मचर्य व्रतनी पांच जावना आ प्रमाणे ठेः—

आहारगुप्ते अविचूंसियप्पा, इत्थि न निप्राय न संधवेज्जा ।

बुद्धे मुणी खुदकहं न कुज्जा, धम्माणुपेही वंचचेर संधए ॥४॥

शब्दार्थ—“आहारनी गुप्ति करे, पोताना देहने अविचूषित राखे, स्त्री-
ने जुए नहीं, स्त्रीनी प्रशंसा अथवा परिचय करे नहीं, अने बुद्धिमान मुनि कृष्ण
कथा करे नहीं, तो ते धर्मानुभेङ्गी मुनि ब्रह्मचर्यने बराबर धारण करे ठे
एम जाणवुं. ”

विस्तरार्थ—आहारनी गुप्ति राखवी, एट्ठे सिग्घ जोजन करवुं नहीं
तेमज अतिमात्र जोजन करवुं नहीं. केमके तेथी धातु पुष्ट धवार्थी वेदनो उदय
घाय अने तेथी करीने कदाच ब्रह्मचर्यनुं खंफन पण घाय (१). अविचूषितात्मा
एट्ठे शरीरने स्नान विज्ञेपन विगेरे विविध प्रकारनी विचूषार्थी रहित राखवुं
(२). स्त्रीने अने तेना अंगोपांगोने पण जोवां नहीं (३). स्त्रीनी प्रशंसा करवी
नहीं, तथा तेनां परिचय पण करवो नहीं (४). तथा बुद्धिमान एट्ठे तत्त्वेने जा-
णनार मुनिए कृष्ण एट्ठे अप्रशस्य एवी स्त्रीकथा करवी नहीं (५). आ पांच
जावनाथी जेतुं अंतःकरण जावित थयुं ठे, एवो धर्मानुभेङ्गी एट्ठे धर्मना आसे-
वनमां तत्पर साधु ब्रह्मचर्यने धारण करे ठे, अर्थात् ते व्रतने पुष्ट करे ठे.

पांचम महाव्रतनी जावना आ प्रमाणे ठे—

जे सद्वरुवरसगंधमायए, फासे य संपप्पमणुसुपावए ।

गेही पठसं न करेज्ज पंडिए, से होइ दंते विरए अकिंचणे ॥५॥

शब्दार्थ—“जे साधु मनोइ ने अमनोइ एवा आर्गतुक शब्द, रूप, रस
अने गन्ध ए चार तथा स्पर्श भळी पांच प्रकारना इन्द्रियना विषयोने पामीने तेना
पर गृष्टि के प्रहेप करे नहीं ते पंक्ति, जितेन्द्रिय ने सर्व सावद्य कर्मथी विरक्त एवो
साधु अकिंचन एट्ठे परिग्रह रहित कहेवाय ठे. ”

जावार्थ—“जे साधु शब्द, रूप, रस, गंध ए चार प्रकारना आवता एवा
इन्द्रियना विषयो प्रत्ये तेमज स्पर्श प्रत्ये—मनोइ अने अमनोइ—इष्ट अने अ-
निष्ट एवाने—पामीने तेनापर गृष्टि ते मूर्खा अने प्रहेप ते हेप यथाक्रमे न करे,
अर्थात् इष्ट विषयोने पामीने गृष्टि न करे अने अनिष्टने पामीने हेप न करे ते

मुनि दांत, जितेन्द्रिय, सर्व सायय योगधी विरत अने. अकिंचन—निःपछिही थाय डे. पांच प्रकारना विषयो संबंधी अजिप्यंगने प्रद्रेप एट्के राग ने द्रेप तनी देवो ए पांचमा व्रतनी पांच जायना जाणवी.

आ प्रमाणे दरेंक व्रतनी पांच पांच जायनाआ मळीने पचीस जायना जाणवी. इत्यादि अनेक युक्तिधी महाव्रतनो जार उपासवो छुप्कर डे.

पंचाख्य नामना मजुर पासिधी आ प्रमाणेनी हकीकत सांजळीने राजा बोड्यो के " हे पंचाख्य ! तूं महा पराक्रमी डे. आटझा पांच कळशीनो मोये जाव वहन करे डे, महा कष्टनो अनुभव करे डे, उतां तें पंच महाव्रतनो त्याग जामोड कर्यो ? केमके तेमां कांइ जार नथी, आ व्रत तो मुवेधी निर्वाह घड शके तेंवां डे, मने तो तेमां कांइ पण छुप्कर जणातुं नथी. " ते सांजळीने पंचाख्य बोड्यो के " हे स्वामी ! आपे घणी वार इन्द्रियेने योग्य एवा विषयो जोगव्या डे, हवे आपना पुत्रेने राज्य सोंपीने मुनिने योग्य एवुं संयम एकज दिवसने मोटे अंगीकार करो, अने तेने योग्य क्रियाअनुष्ठान करो. " आ प्रमाणेना पंचाख्यना वचनधी ते अजिपानी राजा व्रतने मोटे उद्यमी थयो. ते वात जाणीने तेनी राणीओ बोड्यो के " हे प्राणनाथ ! अमे तमारं परखुं एक क्षण पण डोरुशुं नही, तमारा विना अमे कोइ पण वस्तुधी रति पापशुं नही. वळी मनोहर-रमणिक कामिनीना जोगने योग्य एवुं आ तमारं शरीर अंत, मांत अने तुच्छ आहारादिक बावीस प्रकारना परीपहो सेववाधी नाश पापशे. ते वखते पडी तपेन निरंतर पश्चात्ताप थरो; केमके छुःख जोगवुं ते सहेलुं नथी. हे नाथ ! जोके हमणां तमे निःस्पृह अने विकाल परवस्तुने नही इच्छनारा एवा मुनिना गुणोनो तिरस्कार करवा मोटे अहंकारने लीधे आ कार्य करवा इच्छो डो पण ते युक्त नथी; केमके ते कार्य तो समग्र प्रकारना दर्पे, दंज अने गर्वधी रहित एवा पुरुषोज करी शके डे. " इत्यादि सांजळीने राजा बोड्यो के " अहो ! आ अति छुप्कर कार्य में अज्ञानधीज चिंतवुं, केमके ज्यारे सर्वथा निराशां जाव प्राप्त थाय डे, त्यारेज ते व्रतने योग्य स्वजाव (आत्म जाव) मगट थाय डे. " पडी राजाए ते जारवाहक मुख्यने कर्तुं के " समस्त पुद्रळनी आशा रहित एवुं मुनिपणुं अतप्त जीवोने एक दिवस पण फरसी शकतुं नथी. " पंचाख्य बोड्यो के " हे राजा ! ते मुनिए यौवन अवस्था उतां पण मत्पक प्राप्त थयेंतुं कांचन, कामिनी अने राज्यतुं मुख ठण मात्रनी जेम

गोत्री दडने जीवन पर्यंत संयमनो नार वहन करवानुं स्वीकार्युं ठे, अने तेज प्रमाणे ते छेद्वा आसोच्छ्वास सुधी पावन करशे. में पण श्री मुमुक्षु (तीर्थकर) प्रणीत स्याद्वाद आगमनां वचनोने सांजळीने महाव्रत ग्रहण कर्यां हतां, परंतु हुं तो तेमां नपुंसक बळद जेवो थड गयो. हाथीनो नार तो हाथीज उपासी शके, गंधेनो उपासी शके नही. वळी विश्वां आ समग्र पृथ्वी, समुद्र, पर्वत अने वृक्षों विगेरेनो नार उपासवामां समर्थ एवा केटलाक पुरुषोने सांजळीए डीप; पण आ महाव्रतनो नार वहन करवामां तो ते कृमावान मुनिज समर्थ ठे एम हुं मातुं बुं; ते माटेज हे राजा ! हुं मार्गमां तेने विनयथी नम्यो बुं, तथा तेनी प्रशंसा पण तेड्या माटेज करी ठे. ” आ प्रमाणे पंचाख्यनां वचनो सांजळीने राजा विगेरे सर्वे जैन मुनितो विनय करवामां तत्पर थया, अने पंचाख्यनी आवी बुद्धिथी रंजित थयेद्वा राजाप तेने प्रोतानो हजुर सेवक करीने राख्यो, अने तेनी पासे निरंतर धर्मकथा श्रवण करवा लाग्यो.

“आ नारवाहके जोके दुःखे धारण करी शक्या तेवा चारित्रिना गुणोना त्याग कर्यां हतो, तोपण तेणे राजादिकने धर्मना रागी कर्या. तेहुं कारण एके सर्व गुणोना मोट्य जाइ समान विनय गुणने तेणे ओढ्यो नहोतो अने तेज गुणथी ते परिणामे सर्वोत्तमपणुं पामशे. ”

इत्यद्विदिनपरिमितोपदेशमासाददृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य

द्विनवत्यधिकद्विशततमः प्रबंधः ॥ १९३ ॥

व्याख्यान २९३ मुं.

पुनः विनयतुंज वर्णन करे ठे.

वाह्यान्त्यन्तरजेदान्यां, द्विविधो विनयः स्मृतः ।

तदेकैकोऽपि द्विजेदो, लोकल्लोकोत्तरात्मकः ॥ १ ॥

जावार्थ—“वाह तथा अन्त्यन्तर जेदवेने विनय वे प्रकारनो कहेहो छे. ते वाह तथा अन्त्यन्तरना पण लोक अने लोकोत्तर एवा वे जेद ठे. ”

वन्दन करवुं, वचनधी स्तुति करधी, उजा धरुं, संमुख जनुं, ए स्तिं
 बाह्य विनय कहेवाय ठे ; अने अन्तःकरणधी वंदनादिक करवुं, ते अन्यन्त वि-
 नय कहेवाय ठे. आ बरे प्रकारना विनयना चार जांगा घट्ट शके ठे. ते आ ५-
 माणे—कोइक माणी मात्र बाह्य विनय देखोके ठे, पण अन्यन्तर विनय होणे
 नथी. शीतळाचार्यनी जेम (१). कोइ माणी अन्यन्तर विनय करे ठे, पण
 बाह्य विनय करतो नथी ; सातमा देवज्ञोकना देवतानी जेम. ते विषे पांचपा अ-
 र्गमां करुं ठे के—सातमा देवज्ञोकना देवोए श्रीमहावीरस्वामीने जावधी वंदन
 करीने मनवनेज प्रश्न कर्यो, तेथी प्रजुए पण “ मारा सातसो शिष्यो मांङ पापरो”
 एवो उत्तर आप्यो. ते बखते संदेह उत्पन्न थवाधी गौतम विगेरे मुनिओए स्ता-
 मीने पूत्रुं के “ हे जगवन् ! आ देवोए बाह्य विनय केम न कर्यो ? ” त्यारे प्र-
 जुए अन्तर नक्तिधी पूजेला प्रश्नादिकतुं सर्व वृत्तान्त करुं, ते सांजळीने तेओ
 विस्मय घाम्या (२). कोइक माणी अतिमुक्तक ऋषिनी जेम बरे प्रकारनो विन-
 य करे ठे (३). तथा कोइ माणी गोष्ठामाहिह्य अने मंखसीपुत्र विगेरेनी जेम
 बेमांधी एके प्रकारनो विनय करतो नथी (४).

आ बरे प्रकारना विनय झौकिक तथा झोकोत्तर जेदे करीने बरे प्रकार-
 ना ठे. तेमां पिता विगेरेने विषे बाह्य विनय करवो ते झौकिक बाह्य विनय कहेवाय
 ठे, अने ते पिता विगेरेने विषे आंतर प्रीतिधी वंदन, अच्युत्यानादिक करवो, ते
 झौकिक अन्यन्तर विनय कहेवाय ठे. झोकोत्तर एवा जैन मार्गमां रहेला आचा-
 र्यादिकनो अच्युत्यानादिक बाह्य विनय करवो, ते झोकोत्तर बाह्य विनय कहेवाय
 ठे, तथा ते आचार्यादिकतुं अंतरंग प्रीतिधी विधि वंदनादिक बरे ध्यान करवुं ते
 झोकोत्तर अन्यन्तर विनय कहेवाय ठे.

बीजा सर्वे गुणोधी भ्रष्ट धया उतां पण जो विनयवाळो होय तो ते ध-
 र्मे पापी शके ठे. करुं ठे के—

अन्वैर्गुणैः प्रज्जप्तोऽपि, यद्यस्ति विनयो वृढः ।

चूयो गुणानवाप्नोति, अर्हन्नकनिदर्शनम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ बीजा गुणोधी भ्रष्ट धया उतां पण जो विनय गुण वृढ हो-
 य तो ते फरीधी पण अर्हन्नकनी जेम गुणने पावे ठे. ”

अर्हन्नक मुनिनुं दृष्टान्त.

तगरा नामनी नगरीमां दत्त नामे श्रावक रहेतो हतो. तेने जडा नामनी पत्नी साथे पांच इन्द्रिय संबंधी सुख जोगवतां अर्हन्नक नामनो पुत्र थयो. एकदा अर्हन्नमित्र नामना सूरि पासे आर्हत धर्म श्रवण करीने वैराग्य पापज्ञा दत्ते पोतानी स्त्री अने पुत्र सहित दीक्षा ग्रहण करी. दत्त मुनि सारी रीते क्रियायुक्त उतां पण “ आगळ जतां मारो पुत्र संयमनुं पाडन करशे ” एम धारीने तथा पुत्र उपरना वात्सल्यने लीधे उत्तम जोजन लावी लावीने पुत्रनुं पोपण करता हता, कोइ पण वखत पुत्रने जिज्ञा लेवा मोकझता नहीं. ते जोइने बीजा साधुओ “ आवाळ साधु समर्थ उतां पण तेनी पासे शामाटे जिज्ञा मंगावता नयी ? ” इत्यादिक मनमां विचार करता, पण तेने कांइ पण कही शकता नहीं. केमके पुत्रनुं पिता पाडन करे तेमां कोण निषेध करी शके ? पत्नी केटकेक काळे दत्त मुनि जनाळाना समयमां समाधियी मरण पाम्या. तेना धियोगथी अर्हन्नक साधुने महा दुःख प्राप्त थयुं. पिताना विरहथी दुःखी थयेझा तेने बीजा साधुओए वे त्रण दिवस सुधी तो आहार लावी आप्यो. पत्नी तेओए अर्हन्नकने कशुं के “ हवे तुं पोतेज जिज्ञा माटे अटन कर. तारा पितानी जेम हवे हंमेशां कोइ लावीने तने आहार आपशे नहीं. ” आ प्रमाणे कार्यमां सीसुं रेळ्या जेसुं वचन सांजळीने अर्हन्नक खेदयुक्त थइ बीजा मुनिओनी साथे जिज्ञा माटे चास्या. पूर्वे कोइ पण वखत तेणे जरा पण श्रम लीधो नहेतो, अने शरीर अत्यंत सुकुमार हतुं, तेथी ग्रीष्म ऋतुना सूर्यनां उग्र किरणोथी तपेझी धूळमां चाडवाथी तेना पग दाऊवा लाग्या, माथुं पण सूर्यनां किरणोथी तपी गयुं, अने तृषा लागवाथी मुख पण सूकाइ गयुं. तेवी रीते चाडतां ते अर्हन्नक मुनि बीजा साधुओथी पाडळ रही गया, एटझे विश्रामने माटे कोइ एक गृहस्थना महेझनी जायामां उजा रखा. त्यां उजा रहेझा कामदेव समान आकृतिवाळा तेने चंजना जेवा मुखवाळी अने जेनो पति परदेश गपेझो हतो एवी ते घरनी माझेक स्त्रीए दीठा. ते वाळ मुनिने जोइने तेणे विचार्युं के “ अहो ! शुं आतुं अपूर्व सौन्दर्य ठे के जे जोवा यात्रथीज मारा मननुं आकर्षण करे छे ! माटे आ युवाननी साथे विज्ञास करीने माहं यौवन सफळ करूं. ” एम विचारिने तेणे ते साधुने बोझाववा माटे दासीने मोकझी. दासीए तेने बोझाव्या, एटझे ते पण तेना घरमां गया.

तेने आवता जोइने हर्षना चारथी जेना कुचकुंच मफुद्धित धया ठे एवी ते स्त्री तेनी सामे आवी, अने हास्पथी मिश्रित थयेजा दांतनां किरणांथी अयरांष्टने के जस्वी करती तथा नेत्रने नीचां राखीने बांकी दृष्टिथी कटाकू करती ते स्त्रीए ते पृथुं के " हे माणना जीवन समान ! तमे शुं मागो ठे ? " त्यारे अर्हबक मुनि बोध्या के " हे सारा लोचनवाळी कामदेवनी प्रिया ! हुं जिज्ञा मागुं ठे " ते सांनळीने तेणे विचारुं के " आ सावुने हुं कामदेवने चरीपन करतां औपयोथी मिश्रित, स्निग्ध, मयुर अने जोवा मात्रयोज विकार उरय्न करेतां आहार आपीने वश करूं. " एम विचारुने तेणे मनोहर एवा घणा बोदक तेने आप्या. ते पण पर्यटन करवाथी ग्दानि पाम्या हता, तेथी आवा सुंदर मोदक मळवाथी घणो हर्षे पाम्या. पछी ते स्त्रीए स्नेहयुक्त दृष्टिथी जोतां जोतां तेने पृथु के " हे युवान ! मारा अंगणां व्यापेजा कामविकारना तापसमुहनुं निवारण करवामां समर्थ, तथा कदलीना स्तंज जेवी कोमळ जंवावाळी अने माखणना जेवा सुकुमार अंगवाळी कमनीय कामिनीओए सृष्टा करवा योग्य एवं आ यौवन पापीने शामाटे परीपह रूपी कुजारवमे वृद्धनी जेम आ मफुद्ध यौवन रूपी वादोनुं लम्पुमर करो ठे ? व्रतग्रहण करवानो आ समय नथी. केद्वाराएक स्त्रीमुखनी हास्यमावाळा जीवो कुषा वृषादिक कष्ट सहन करे ठे, आतुर रखा करे ठे; तोपण तेओने स्वप्ने पण तेवा मुखनी माप्ति दुर्लभ जणाय ठे. तमने तो तेवुं मुख अत्यारे अनापास पास थयुं ठे, मटे आच्छा दिवस पादन करेजा व्रतनुं आ मत्यकून फळ प्राप्त थयुं ठे एम जाणो. वळी

कुरूपदुःस्थविरकर्कशांगजनोचिताम् ।

इमां कष्टक्रियां सुंच, मुधा स्वं वंचयस्व मा ॥ १ ॥

" कुरूप, दुःखी, वृद्ध अने कठोर अंगवाळा जनोने योग्य एवी आ करी क्रियाने मूकी थो; फोगट तमारा आत्मने उेतरो नहीं. "

वळी आपणा वेउनुं रूप अने शरीर अन्योन्यना संगमथी अंजि सप पणाने पामो. जो कदाच तमने दीक्षार्मा अत्यंत आग्रहज होय तो जोग जोग पछी वृष्ठावस्थामां फरीधी दीक्षा ग्रहण करजो. " आ प्रमाणेनां तेनां व सांनळीने तथा तेना हावजाव जोइने अर्हबकनुं मन व्रत उपरथी जम थय करुं ठे के—

दृष्टाश्चित्रेऽपि चेतांसि, हरन्ति हरिणीदृशः ।

किं पुनस्ताः स्मितस्मेरविभ्रमम्रमितेकाणाः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मृगझीना सरखा नेत्रवाळी स्त्रीओ मात्र चित्रमां जोइ होय तोपण ते चित्तहुं हरण करे ठे, तो पत्री हास्यथी प्रफुल्लित अने विद्वासथी प्रमित एवां नेत्रोवाळी स्त्रीओने साक्षात् जोवाथी चित्त हरण करे तेमां शुं कहेवुं ! ”

पत्री तेजुं वचन अंगीकार करीने अर्हन्नक तेनाज घरमां रखो, अने अत्यंत आसक्त थयेझी ते स्त्रीनी साथे स्वेच्छापूर्वक कामक्रीडा करवा लाग्यो.

अहीं सर्वे सायुओ गोवरी दाइने लपाश्रये आव्या, पण अर्हन्नकने जोयो नहीं, तेथी तेमणे तेनी शोध आखा शहेरमां करी, पण कोइ ठेकाणे तेनो पत्तो लाग्यो नहीं. तेथी तेओए ते वृत्तांत तेनी माता के जे साध्वी थयेझी हती तेने कथो. ते सांजळीने साध्वी पुत्रपरना अति रागांधपणथी पुत्रशोककरे जाणे तेना शरीरमां घूत पेटुं होय तेम वेचान जेवी अने लन्मत्त जेवी थइ गइ, अने “ हे अर्हन्नक ! हे अर्हन्नक ! ” एम लंचे स्वरे गद्गद् कंठे विद्वाप करती शहेरना सर्व चौटा अने शरीओमां जमवा लागी. मोहथी घेडो बनेडो ते पगळे पगळे स्वद्वना पामती, नयनमांधी परुतां आंसुनी धाराथी मार्गनी धूलने आर्ष करती, अने जे कोइ सामुं मळे तेने “ मारो प्राणथी पण प्रिय पुत्र अर्हन्नकने तमे क्यांइ पण जोयो ठे ? ” एम चारंवार पूडती ते आखा नगरमां अटन करवा लागी. तेनी आवाही लन्मत्त अवस्था जोइने सज्जन पुरुषोने अनुकंपा आवती हती अने लुर्जनो तेनी मशकरी करता हता. एकदा महेलानी वारीमां वेठेला अर्हन्नक तेने दीडी. तेनी तेवी लन्मत्त स्थिति जोइ तेने ओळखीने अर्हन्नक विचार करवा लाग्यो के “अहो ! मारुं केवुं अविनयपण ! अहो ! मं केवुं लुप्कर्म कर्तुं ! क्षणिक सुखने मांटे में आस्तीनां वचनथी मुक्तिना सुखने आपनारा व्रतनो त्याग कर्षो, अने आवा लुःसह कष्टमां मारी माताने नांखी. द्वाँकिक शास्त्रमां अरुसत् तीर्थो करतां पण माताना विनयहुं फळ अत्यंत कहेलुं ठे. तेमां पण आ मारी माता तो जैनधर्मइ होवाथी अने चारित्र अंगीकार करेझी होवाथी विशेषे करीने पूज्य ठे. हा इति खेदे ! चारित्रनो जंग करीने में मारा आत्माने जवसागरमां नांख्यो, एंयुंज नहीं पण आ मारी माताना महाव्रतनो दोष थवामां पण हुंज सहायचूत थयो. अहो ! परंपराथी मारा पापमां केट्ठी वधी वृष्टि थइ ? आ चंडवदना स्त्रीए प्रारंभमां

मिष्ट द्वागे तेषु बहाराधी सुंदर पण परिणामे अनन्त दुःख आपनार हाव जावादि रूप विपलुं मने पान कराव्युं. तेना द्वात्रयने, सुंदर वेपने अने निपुणताने धि-
कार ठे ! आनी सर्व चतुराइ केवल नरकनेज आपनारी ठे. हे चेतन ! हवे तारे
माटे वे मार्ग ठे. एक तो आ चंद्रमुखीए वतावेशो पाप मार्ग अने बीजे आ आ-
र्याए वतावेशो पुन्य मार्ग. आ वे मार्गमांथी जे कल्याणकारी होय तेषु आचरण
कर. पण अत्यारे तो मारे मारी दुःखी माताना शोकनुं उन्मूढन करवुं योग्य ठे." एम
विचारीने अर्हन्नक एकदम ते परमांथी बहार नीकळ्यो. तेनी पाठळ ते चंद्रमुखी
पण एकदम आवीने विरहना विज्ञाप विगेरे अनेक प्रकारना अनुकूल उपसर्ग कर-
ती बोझी के " हे निर्दय ! हमणा तने स्त्रीहत्यानुं पाप लागशे. हे कठोर ! शा-
माटे मने वृद्धना शृंग उपरधी पानी नाखे ठे ? शामाटे मने दुःख रूपी चितामां
होमे ठे ? शामाटे माझतीना पुष्पनी माळा जेवी कोमळ, सुंदर अने अकुट्टिन्न एवी
मने तजे ठे ? मने रसीझी वनावीने हवे विरस केम करे ठे ? " आ प्रमाणेनां ते-
नां बचनो सांजळीने अर्हन्नक बोड्यो के " हे पापसमुधे ! इणिकमुखने मा-
टे आवा फोगट विज्ञापो शामाटे करे ठे ? पहेळां हुं अज्ञानग्रस्त हतो, तेथी तें
मने विज्ञासमां पानी नांख्यो, अने में त्रण लोकने अछितीय शरण रूप परमात्मा-
ना धर्मेने दूषित कर्षो. हवे अर्हीं रहेवुं मने योग्य नथी. आ मारी माताने धन्य ठे,
के जेणे मने विवेकमार्ग देखाड्यो. संसारमां पन्वना मार्ग वतावनार तो दुनियामां
घणा देखाय ठे, परंतु जवसागरमां पन्वना लोखार करवामां ने तेने पवित्र करवा-
मां समर्थ तो मारी माता समान बीजुं कोइ नथी. हवे जीवन पर्यन्त इच्छनी अग्र-
महिपीनुं सुख मळे तो तेने पण हुं इच्छतो नथी, तो पत्री मनुष्यजातिनी स्त्रीना
सुखनी इच्छा तो शेनीज करुं ? मन बचन कायाए करीने में सर्व संसारसुखनो
त्याग कर्षो ठे. " इत्यादि कहीने पत्री दज्जा सहित विनययुक्त पोतानी माताने
नर्माने ते बोड्यो के " हे माता ! आ तमारा कुळमां अंगारा जेवो अर्हन्नक तमने
नमे ठे. " एम कहीने नेत्रमां अश्रु द्वावीने ते माताने नम्यो. तेने जोइने ते माता
स्वस्थ चित्तवाळी घड सती हर्षधी बोझी के " हे पुत्र ! आटझा दिवस तुं क्यां
रखो हतो ? " त्तारे अर्हन्नके दंजरहितपणे पुर्व अच्यास कोइला प्रशस्त धर्मराग-
धी अनंतगणा शुद्ध वैराग्ययुक्त अध्यवसायवाळा घडने पोतानुं सर्व वृत्तान्त य-
कही आप्युं. " ते सांजळीने माता बोझी के " हे वत्स ! हवे तुं फरीधी

चारित्र्य ग्रहण कर. " ते बोव्यो के " हे माता ! हंमेशां संयमक्रियानुं पावन करवुं मने छुप्कर लागे ठे. निरंतर सुमतादीश दोप रहित आहार ग्रहण करवो, एक निमेष मात्र पण प्रमाद करवो नहीं, ' करेमि जंते ' ना उच्चार समययी आरं-
 चीने प्राणांत समय सुधी अतिचार रहित चारित्र्यनुं पावन करवुं. इत्यादि साधुनी समग्र क्रिया निरंतर करवा हुं शक्तिमान नथी. हुं महा पापी हुं, तेथी व्रतनुं पावन करी शकीश नहीं, तेथी हे माता ! जो तमारी आज्ञा होय तो हुं अनशन ग्रहण करूं. " ते सांजळीने जज्ञा साध्वी हर्ष पामी सती बोव्यी के " हे जज्ञ !
 आ समये अनशन पण तारे माटे योग्य छे; अनंत जत्र भ्रमण करवामां निमित्तरूप व्रतजंग योग्य नथी, परंतु तुं आवा स्वल्प मात्र पंच महाव्रतनुं पावन करवामां उधेग पावे ठे, तो अनशन पाळवुं ते तो महा छुप्कर ठे. योग्य माणसंनज ते अनशन प्राप्त थाय ठे. तुं तो शुच अने अशुच पुद्गलाने जोडने राग अने विराग धारण करे ठे, माटे हमणा तो तारो विश्वास ज्ञानीना वचनथी आवशे, ते विना आवशे नहीं. " अर्हन्नक विचारवा लाग्यो के " खरेखर मातानो राग मारा पर अत्यंत ठे. " पढी मातानी परीक्षा करवा माटे ते बोव्यो के " हे माता ! हमणा घोना दिवसना मारा विरहथी तमे आवी दुःखी अवस्था पाम्या, तो अनशनथी तो मारा शरीरनो सर्वथा नाश थशे, ते व्यथा तमे शी रीते सहन करशो ? " जज्ञा बोव्यो " हे पुत्र ! तुं सत्य कहे ठे. परंतु एक बात कहूं ते सांजळ. तारा विरहथी दुःख पामीने में विचार्युं हतुं के " मारो पुत्र धर्म कर्मा विना इन्द्रादिक-
 ने पण छुर्वेज एवा संयम रूपी रत्ननो वृणनी माफक त्याग करशे तो संसारनां महा दुःखो पामशे; तेथी तेने हुं तत्काळ बोध करूं. " ते सांजळीने अर्हन्नक बो-
 व्यो के " हे माता ! तमे आ लोकमां अने परलोकमां वनेमां सुखदायी थया ठे. वधारे शुं कहूं ! तमे मारो सम्यक् प्रकारे उद्धार कर्यो ठे. प्रथम तमे मने जन्म आपनार थया, अने पढी अनंत जन्मनो नाश करनार धर्म आपनार थया. " इत्या-
 दि मातानी स्तुति करीने गुरु पासे जइ तेणे फरीथी चारित्र्य बोधुं. पढी ज्ञा-
 नीना वचनथी विश्वास पामीने माताए आज्ञा आपी एट्ठे तेणे सर्व सावद्य योगतुं प्रत्याख्यान करीने, पोताना छुरितनी निन्दा करीने, सर्व प्राणीओने स्वमावीने, सूर्यनां किरणोथी तपेदी वाद्यवननी शिखा उपर वेसीने चार शरण अंगीकार करी पादपोषणमन अनशन ग्रहण कर्युं. पढी अति दारुण उण्ण वेदनाने सम्यक् प्रका-

(५३) उपदेशभासाद् नापांतर-भाग ए मो-स्तंज २० मो.

रे सहज करता ते अर्हन्क मुनि शरीरे अति कोमळ होवाची माखणना विर-
नी जेव एक मुहूर्तमात्रपांज गळी जड तत्काळ स्वर्गमुखने पाण्या.

“ चंद्रमुखी स्त्रीना स्नेहपाशामो वंघाया उतां पण अर्हन्के पोतार्न
माताने जोडने विनय तज्यो नहीं, अने तेयीज ते करीने पोताना पुष्कान
त्याग करी स्वर्गलुं मुख पाण्या. ”

इत्यह्ददिनपरिमितोपदेशभासादष्टौ विंशतितमस्तंजस्य
त्रिनवत्यधिकद्विजाततमः प्रबंधः ॥ १७३ ॥

व्याख्यान २९४ सुं.

नवमा वैयाट्य नामना तप विपे.

यथाहं तत्प्रतीकारो, व्याधिपरीपहादिपु ।

वैयाट्यं तदुद्भाव्यं, विश्रामणाशनादिभिः ॥ १ ॥

जाकार्य—“ व्याधि ने परीपहादिकमां जेव घटे तेम तेनो प्रतीकार (उपाय)
करचो, अने विश्रामणा तथा अशनादिके करीने वैयाट्य करवुं. ”

विश्रामणा पट्टे भ्रान्तमुनिने अथवा मार्गमां अटन करवाची श्रमित थयेना
मुनिने निवृत्तिभाटे तेनां हाथ, पग, पृष्ठ, जांघ विगेरे अवयवोने हाचनी मुष्टिची
दवाववां ते. ते विश्रामणा गुरु विगेरेनी अवश्य निरंतर करवी जोडप. अशन पट्टे
आहार, वस्त्र, पात्र विगेरे आपीने शक्ति प्रमाणे अनुकूल वर्तन करवुं ते. आ
विश्रामणा करवावमे अने अशनादिक आपवावमे वैयाट्य करी कहेवाय ठे. आतुं
वैयाट्य सर्वने अवश्य करवा लायक ठे. आ विपय उपर घणां दृष्टांतो ठे, तेमां नर-
तचकी तथा वाहुबळिए पोताना पूर्व नवमां हेमेशां पांचसो साधुने अन्न पाणी
खावी आपवानो तथा विश्रामणा करवानो अचिग्रह लीपो हतो तेनां, तथा वसु-
देवना जीव नंदीपेण महर्षिए रोगीतुं वैयाट्य करवानो अचिग्रह लीपो हतो तेनां

दृष्टांत जाणवां. तथा परीपह—उपसर्ग धाय त्यारे तेनो प्रतीकार अवश्य करवो, ते उपरं हरिकेशी मुनिंतुं वैयावृत्य करनार तिष्ठक नामना यद्गुंतुं दृष्टांत ठे, ते श्री उत्तराध्यनसूत्रधी जाणी व्हेवुं.

आ वैयावृत्यतुं फळ सूत्रमां विशेष अधिक वर्णव्युं ठे. यतः—

“वैयावच्चेण जंते जीवे किं जाणइ? गोयमा! निच्च गोयं कम्मं न वंधइ”

वैयावच्चं निययं करेह, उत्तमगुणे धरंताणं ॥

सव्वं किर पन्निवाइ, वैयावच्चं अपन्निवाइ ॥ १ ॥

परिजग्गस्स मयस्स व, नासइ चरणं सुअं अगुणणाए ।

न हु वैयावच्चं चिअ, असुहोदय नासए कम्मं ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“गौतम स्वामी पृष्ठेठे केहे जगवन् ! वैयावृत्य करवाधी जीवने शुं उत्पन्न धाय ? ” मत्तु कहे ठे के “ हे गौतम ! वैयावच्च करनार नीच गोत्रकर्म धांधे नहीं. ” वळी “ निरंतर वैयावृत्य करवुं. जोके बीजा उत्तम गुणो कोइ धारण करे, पण ते सर्व गुणो कोइवार प्रतिपाती धाय ठे (द्रष्ट धाय ठे), पण वैयावृत्य गुण अप्रतिपाती ठे. ते गुणधी माणी द्रष्ट धतो नधी. १. मदे करीने द्रष्ट धयेझां माणसतुं चारित्र नष्ट धाय ठे, अने आवृत्ति विना (वारंवार संजार्या विना) श्रुत नष्ट धाय ठे, पण वैयावृत्य गुण कदापि नाश पामतो नधी, अने अशुचोदयवाळा कर्मनो नाश करे ठे. २. ”

आ वैयावृत्य करवानुं तथा न करवानुं फळ विपुलमतिना दृष्टांतधी जाणवुं. कणुं ठे के—

गुरुज्जत्ति अकुणंतो, कुगइ जीवा व्हंति पुणरवि ।

तं च कुणंतो सुगइ, विज्जमइ इत्थ दिठंतो ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ गुरुनी ज्जत्ति नहीं करवाधी जीवो कुगतिने पामे ठे, अने पाग गुरुज्जत्ति करवाधी सारी गतिने पामे ठे, ते उपर विपुलमतिंतुं दृष्टांत ठे. ” ते आ प्रमाणे—

विपुलमतिनी कथा.

विराट देशमां विजयपुरी नामे नगरी ठे. तेमां श्रीचूरु नामे राजा राज्य

करतो हतो. ते राजानो घट्टु मानीनो जिनदत्त नामे श्रेष्ठी परम थावक हने. ते श्रेष्ठीने सद्वृष्टिवाळी विपुलमति नामे पुत्री हती. तेज नगरीपां धनमित्र नामे एक थावक रहेतो हतो, ते जिनदत्तनो मित्र हतो. ते एक मित्रां जैन धर्म पाळ्या हने. एकदा शीपाळानी करु आवी.

शीत करुनुं वर्णन कोइ कथिए जोज राजानी पासे करुं ठे. —

शीते प्राणपटी न चास्ति शकटी जूमो च घृष्टा कटी,
निर्वाता न कुटी न तंजुलपुटी तुष्टिर्न चैका घटी ।
वृत्तिर्नारजटी प्रिया न गुमटी तन्नाथ मे संकटी
श्रीमन् जोज तव प्रसादकरटी जंक्ता समापत्तटी ॥ १ ॥

जावार्थे—“ आ दादनी करुमां मारी पासे शीतयी रक्षण करनार्थे न नयी, तापवा माटे सगळी नयी, पृष्ठीपर कटी पसवी पमे ठे, अर्थात् छूपिपर । धरवातुं पण साधन नयी, जेमां वायुनो संचार न घाप एवी गुंपनी नयी, स्वया माटे चपटी चोखा नयी, एक घनी पण मसजना नयी, सारी रीते वृत्ति घाप हेतुं साधन नयी अने सुंदर स्त्री नयी. हे स्वामी! ए सर्व प्रकारनां मार संकटो ठे, तो पण हे जोजराजा! तपारा मसाद् रूप हाथीए मारी आपत्ति न्य नदीने जाणी नांखी ठे, अर्थात् सर्व आपत्ति मसानी टोपी ठे. ”

रात्रौ जानुर्दिवा जानुः, कृशानुः संध्योर्द्वयोः ।

राजन् शीतं मया नीतं, जानुजानुकृशानुजिः ॥ २ ॥

जावार्थे—“ रात्रिए जानु, दिवंस जानु (सूर्य) अने घने संध्यासमये कृशानु (अग्नि) शीतनी रक्षा करनार ठे. तेथी हे राजा जानु, जानु अने कृशानुए करीने में शीतनो नावा कसों ठे. ”

आवा दादना बखतमां एकदा धनमित्रे जिनदत्तने कौतुकशी करुं के—“कोइ पण माणस गाम बहारना अध्यानपां धंन जळयी जरेसा तळावमां आ माप भासने समये आवी रात्रि सुयी कंठप्रमाण जळमां उजो रहे तो तेने हु. एक साख दीनार आपुं. ” ते सांजळीने झोजी जिनदत्ते सर्व लोकनी समझ तप करवानुं

अंगीकार कर्युं, अने आखी रात्रि तेवीज रीते निर्गमन करी. पछी प्रजाते आखीने धनमित्रने कर्युं के “ मने ब्राख दीनार आप. ” धनमित्र बोड्यो के “ तुं आखी रात्रि तेवीज रीते रहो ठे तेनी खात्री शी? ” जिनदत्त बोड्यो के “ तारा घरमां आखी रात्रि दीवो बळतो हतो, ते निशानीधी तारे खात्री मानवी. ” धनमित्र बोड्यो के “ त्यारे तो दीवो जोवाधी तारी टाढ जती रही, माटे हवे तने धन नहीं आपुं. ” ते सांजळीने जिनदत्त खेदयुक्त चित्ते घेर गयो. तेने चिंतातुर जोड्ने विपुल्लमति पुत्री बोड्नी के “ हे पिता! तमे खेद करो मा, तमने जे रीते धननी मासि धरो तेम हुं करीश. ” पत्री पुत्रीना कहेवाधी जिनदत्ते जर उनाळामां धनमित्रने पोताने घेर जोजनतुं आमंत्रण कर्युं. मध्याह्न समये तेने जमवा वेसाड्यो. जोजनमां मीठावाळो अने स्निग्ध पदार्थ विशेष हतो, तेधी जोजन करतां धनमित्रे वचमां पाणी पीवा माग्युं. ते बखते जिनदत्ते शीतळ जळनी चरेड्नी गागर देखानीने कर्युं के “ जेम ते बखते शिपाळामां दीवो जोवाधी मारी टाढ नाश पायी हती, तेम आजे आ पाणीनी गागर जोवाधी नारी त्पा पण नाश पायो. ” धनमित्र आनो जवाव आपी शक्यो नहीं, एट्ठे ते हारी गयो. तेधी सरतमां उरावेड्ना ब्राख रुपीआ तेणे जिनदत्तेने आप्या. पत्री जिनदत्ते तेने जळ आप्युं. जोजन कर्या पत्री धनमित्र पोताने घेर गयो अने विचारवा लाग्यो के “ आ बुद्धि कोनी? ” ते बखते कोइए कर्युं के “ जिनदत्तनी पुत्री विपुल्लमतिनी. ” ते सांजळीने धनमित्रे परणावा माटे विपुल्लमतितुं मागुं कर्युं. पण जिनदत्ते विचार्युं के “ मारी पुत्री हुं एने आपीश तो ते क्रोधधी तेनुं विरूप करशे ” एम धारीने तेने आपी नहीं. त्यारे विपुल्लमति बोड्नी के “ हे पिता! मने धनमित्र साथे परणावो. बुद्धिना मसादधी बंधुं सारुं धरो. ” केमके

यस्य बुद्धिर्वद्धं तस्य, निर्वुद्धेश्च कुतो वदाम् ।

वक्षो गजो वने मत्तो, मूपकैः परिमोचितः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेने बुद्धि ठे तेनेज वळ ठे, निर्वुद्धिने वळ क्याधी होय? वनमां मद्योन्मत्त हाधीने बांधेडो हतो तेने बुद्धिमान छंदरे मुक्त कर्यो हतो. ” (आ दृष्टांत पंचतंत्रमांधी जाणी देवुं.)

पुत्रीनां आवां वचन सांजळी जिनदत्ते धनमित्रनी साथे तेने परणावी. विवाह धया पत्री घेर लइ जडेने धनमित्र विपुल्लमतिते पाणी विनाना एक कूवामां

नांखी, अने तेने कथुं के “ तने पुत्र पाय त्यां मुधी कपास कांतती अने कांगना चोखा खाती आमां रहेजे. हुं छव्य उपार्जन करवा माटे परदेश जाउं हुं. ” एमकहीने धनमित्रपरदेश गयो. पत्नी विपुलमतिए ते कूवाची पिताना घर मुधी सुरंग खोदावीने ते रस्ते पिताने घेर गइ. कूवामां पोताने ठेकाणे एक चाकरने राख्यो. ते हमेशां कांगना चोखा ग्रहण करतो. कांतवा आपेझो कपास पिताने सोंप्यो अने कंतावी राखवा कथुं. पत्नी “ ज्यां मारो पति ठे त्यां हुं जाउं हुं ” एमकहीने ते पतिवाळा गामे गइ. त्यां वेष्ट्यानी वृत्तिची पतिने वश करी तेनी साधे क्रोधा करवा झागी. अनुक्रमे तेनाची पुत्र थयो. पत्नी पतिनी पहेझांज ते पोताने घेर आवी अने कूवामां रही. केडजेक दिवसे धनमित्र घेर आव्यो, तेने तेना आस जनोए कथुं के “ तारी खीने कूवामांची बहार काढ. ” धनमित्रे तेने बहार काढी तो सूत्र अने पुत्र सहित ते बहार नीकळी. धनमित्रे तेने ओळखी एट्टे ते आश्चर्य पाप्यो. पत्नी तेणे विपुलमतिने घरनी स्वामिनी करी. लोकमां विपुलमतिनी घणी प्रतिष्ठा थइ.

एकदा ते नगरीमां जवदेव नामना सूरि आव्या. तेने बांदवा माटे खी सहित धनदत्त गयो. गुरुने बांदीने तेणे पृच्छुं के “ हे स्वामी ! आ मारी खीए पूर्व जवमां शुं पुण्य उपार्जन कथुं ठे के जेना प्रसादची तेनी आवी तीड्ण बुद्धि थइ ठे ? ” गुरु बोष्ट्या के “ हे महा जाग्यवान् ! कुमृमपुर नामना नगरमां जातु देवने रोहिणी नामे वाळविधवा पुत्री हती. एकदा तेने घेर परगामची कोइ गृहस्थ वणिक्णो पुत्र आव्यो. तेने जोइने रोहिणीने कामविकार उत्पन्न थयो, तेथी तेणे तेना सामुं कटाक पूर्वक चपळ दृष्टिची जायुं. ते वखते आहार लेवा आवेझा शीलसार मुनि ते समजी गया. कथुं छे के—

जइवि न सइ न संपजइ, न हु अ जाएइ हिअयमज्जंमि ।

मयणाउरस्स दिट्ठी, लस्किज्जइ तहवि लोएण ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जोके पोताने खी नथी, खीनी इच्छा नथी, तेने हृदयमां ध्याता नथी, तोपण बुद्धिमान प्राणी जोवा मात्रची मदनतुरनी दृष्टिने समजी शके छ. ”

१ धनमित्रे कहिली हकीकतानी जिनदत्तने खबर पड्या पटी कोइ माणस द्वारा विपुलमतिए कहवारेखी शुंफ प्रमाणे आ सुरंग खोदावा.

पत्नी “ अहो ! कामदेवनो प्रचार अति दुर्जय ठे ” एम विचारतां ते मुनि त्यांधी चाड्या गया. ते शीघ्रसार मुनि अनुक्रमे समग्र सूत्र अने अर्थनो अन्यास करी गीतार्थ थया. तेथी गुरुए तेने आचार्यपदे स्थापन कर्या. अनुक्रमे विहार करतां एकदा जव्य जीवोने प्रतिबोध करवा माटे ते कुसुमपुरे पधार्पा, त्यां देशना आपी. ते सांजळीने रोहिणी प्रतिबोध पायी, अने दीक्षा देवा तैयार थइ. दीक्षा देवाने समये गुरुए कथुं के—

जहा सुविसुद्धे कुम्भे, लिहिअ चित्तं विहाइ रमणिज्जं ।

तह अणुश्रयार जीवे, समत्तं गुणकरं होइ ॥ १ ॥

जह दंघनहणिअरस्स, रोगिणो उंसहं गुणाय जवे ।

आलोयणा विसुद्धस्स, धम्मकम्मं तहा सयत्तं ॥ २ ॥

अर्थ—“ जेम शुद्ध करेद्री जंत उपर चित्रेहुं चित्र रमणीय द्वागे ठे, तेवीज रीते अतिचार रहित शुद्ध जीवने विषे रहेहुं समकित अधिक गुणकारी थाय ठे. जेम दंघन करेदा रोगीने औषध गुणकारी थाय ठे, तेम आलोयण रूपी दंघनधी विशुद्ध थयेदा जीवने सर्व धर्मकार्य गुणकारी थाय ठे. ”

ते सांजळीने रोहिणीए सर्व पापनी आलोचना दीधी, पण पेदा दृष्टि-विकारनी आलोचना दीधी नहीं. त्यारे गुरु बोड्या के “ हे महा अनुजाव-वाळी ! ते दिवसे हुं तारे घेर आहार देवा आव्यो हतो, ते वखते में तारो दृष्टिविकार साक्षात् जोयो हतो, तेनी आलोचना केम करती नथी ? ” रोहिणी-ए जवाव आप्यो के “ ते वणिकूपुत्रनी सार्धुं में मात्र सहजज जोयुं हतुं; रागधी जोयुं नहोतुं. ” ते सांजळीने गुरुए तेने द्दमणा आर्यानुं दृष्टान्त आपीने घणुं समजावी, तोपण तेणे मान्युं नहीं, अने कहेवा द्वागी के “ वारंवार कहीने खोडे दूषणज शामाटे बतावो ठो ? जो आपने खोडे दूषणज आपवुं होय तो मारे चारित्रज देवुं नथी. ” एम बोड्डीने सम्यक्त ग्रहण करेद्री ते गुरु उपर छे-प करीने पोताने घेर चाड्डी गइ. पत्नी प्रतिसमये उजरता छेपधी ते निरंतर गुरुनी निंदा करवा द्वागी.

अनुक्रमे तेवाज दुर्ध्यानमां मृत्यु पायीने ते कूतररी थइ. ऋतु वखते तेना गुणस्थानमां अनेक क्रमि उत्पन्न थया, तेनी व्यधाधी मरण पायीने सर्पिणी थइ.

त्यां दावानळधी वळी मरीने नरके गइ. त्यांची नीकळीने वाघण घइ, त्यां पारा-
 धिना वाणथी मृत्यु पामीने पाडी नरके गइ. इत्यादि तिर्यच तथा नरकमां असंख्य
 वार उत्पन्न घइने अत्यंत दुःसह दुःखो पामी. पडी मनुष्यपणामां बहु चलत
 स्त्रीपणं पामीने दुर्भाग्य, दारिद्र्य, व्याधि, शोक, पतिवियोग विंगरे अनेक प्रकारां
 दुःखो जोगवीने असंख्य काळे धन्य नामना पुरमां गोवर्धन शैतनी धनी नामे पुत्री
 घइ. ते युवावस्था पामी एट्ठे तेने नगरशेठना पुत्रे जौइ, अने तेना स्वरूपची मो-
 हित थइ तेनी मागणी करीने ते तेने परण्यो. पडी शयनगृहमां सुवा गयो.
 ते वखते तेना अंगनो स्पर्श थतांज तेने एवो ताप ब्राग्यो के जाणे जाज्वल्यमान
 अग्निना तापमां पड्यो होय. आबो ताप सहन नहीं थवायी ते रात्रि-
 मांज जतो रवो. मातःकाळे पुत्रीने रुदन करती जौइने तेना पिताए तेने धीरज
 आपी. पडी पोताना घरना गोवाळने घरजमाइ करीने तेनी साथे परणावी. ते
 गोवाळ पण तेना स्पर्शची ताप पामीने तेने मूकीने नासी गयो. पडी शोकातुर
 थयेची पुत्रीने तेना पिताए कथुं के “ हे पुत्री ! आपणा कुळने अयोग्य एवो
 तारो पुनर्विवाह पण में कर्यो, तोपण तारां पूर्व कर्मना प्रजावधी दुर्भाग्यज आग-
 लळुं आगळ आवीने उचुं रहे ठे. हवे तुं दानादिक धर्मक्रियामां तत्पर घइने मारा
 परमांज रहे. ” धनीए ते वात कबुझ करी, अने पिताना कहेवा प्रमाणे धर्मक्रिया
 करवा मांमी. एकदा त्यां कोइ साधुओ आब्या, तेमने वंदना करीने धनीए पूजुं
 के “ हे गुरु ! एवो कोइ मंत्र, जंत्र के तंत्र ठे के जेथी मने सांजाग्यनी प्राप्ति
 थाय, अने हुं युवान पुरुपने स्पृहा करवा बायक थजं ? ” मुनिए जवाब आप्यो
 के “ अमें कांइ जाणता नहीं, पण पुष्पाकर उद्यानमां अमारा गुरु शीघ्राकर ना-
 मना आचार्य पथार्या ठे, ते सर्व जाणे ठे. ” ते सांजळीने धनी आचार्य महाराज
 पासे गइ, अने वंदना करीने तेने पण प्रथमनी जेप सांजाग्य मंत्रादि माटे पूजुं.
 आचार्य बोल्या के—

तिद्वुक्क वसीकरणो, समत्त मणचिंति अथ्य संजणणो ।

जिणपन्नत्तो धम्मो, संतो तेवेव नहु अन्नो ॥ १ ॥

जेहिं विहितं न धम्मो, पुब्बं ते एथ्य दुत्थिया जीवा ॥

किं पसरइ दारिद्रं, चिंतारयणोवि संपत्ते ॥ २ ॥

अर्थ—“ त्रणे लोकने वश करनार अने समग्र मनचितित पदार्थने आपनार एवो एक जिनेश्वरकथित धर्म रूपी मंत्रज श्रेष्ठ ठे; बीजो कोइ मंत्र नथी. जेणे पूर्व जन्ममां धर्मतुं अनुष्ठान कर्तुं नथी तेओज आ जन्ममां दुःखी घाय ठे; वाकी जेने चिंतामणि रत्न प्राप्त थयुं होय तेनी पासे शुं दारिद्र्य रही शके ? ” ते सांचळीने गोवर्धन शोठे पृच्छुं के “ हे गुरु ! आ मारी पुत्रीए पूर्व जन्ममां केतुं पापकर्म कर्तुं ठे के जेथी आ जन्ममां आवा दुर्जाग्यथी कलंकित थइ ? ” आचार्य बोध्या के “ आ तारी पुत्रीए प्रथम रोहिणीना जन्ममां गुरुनी अवज्ञा करी हती; तेथी असंख्य जन्ममां अनेक दुःखो अनुजवीने आ जन्मे तारी पुत्री थइ ठे. पूर्व जन्मनुं कर्म जोगवतुं कांडक वाकी शुं ठे, तेथी आ जन्ममां पण तेने आवुं दुर्जाग्य प्राप्त थयुं ठे. ” आ प्रमाणे सांचळतांज धनीने जातिस्मरण ज्ञान प्राप्त थयुं, तेथी तेणे पोतानो पूर्वजन्म दीओ एट्टे ते बोझी के “ हे पूज्य गुरु ! आपनुं कहेतुं सर्व सत्य ठे. ” गुरु बोध्या के—

इहद्वोऽए वि कजे, सुगुरुं पणमंति माणवा निचं ।

किं पुण परद्वोअपहे, धम्मायरिअं पईवसमं ॥ १ ॥

भावार्थ—“ मनुष्यो आ लोकनां कार्योमां पण सदगुरुने हमेशां नमे ठे, तो पत्री परद्वोकना मार्गमां प्रदीप समान आचार्यने नमनुं तेमां तो शुं कहेतुं ? ”

आ प्रमाणे सांचळीने धनी पूर्वे करेझा पापनी आद्वोचना करीने गुरु पासे वार व्रतरूप गृहस्थधर्म ग्रहण करी धर्मक्रियामां तत्पर थइ, तीव्र तप करवा लागी. पारणाने दिवसे वस्त्र, अन्न, पान, पात्र, शय्या विगरे जे जे जेने अनुकूल होय ते ते तेमने (साधुओने) प्राप्त अने पणणीय आपवा लागी. पत्री मनना उद्वास पूर्वक शुभ परिणामे करीने ते धनीए चारित्र ग्रहण कर्तुं, अने अतिचार रहित चारित्रनुं प्रतिपादन करीने सौधर्मदेवज्ञोकमां उत्पन्न थइ. त्यांथी चवीने आ तारी विपुळमति नामे स्त्री थइ ठे. गुरुनी चक्ति करवायी तेनी आवी निर्मळ बुद्धि थइ ठे, अने जोग संपत्ति पण प्राप्त थइ ठे.

आ प्रमाणे पोताना पूर्वजन्मनुं वृत्तांत गुरुमुखथी सांचळीने ते विपुळमतिने जातिस्मरण थयुं, तेथी संशय रहित थइने हर्षथी तेणे गुरुने पृच्छुं के “ हे स्वामी ! वैयाहृत्यना केतुं प्रकार ठे ? ” गुरु बोध्या के हे चाविक स्त्री ! वैयाहृत्यना दश प्रकार ठे—

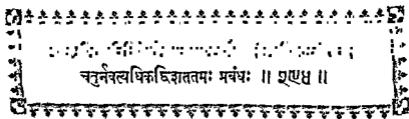
આયરિય ભવપ્પાણ, થેર તવસી ગિજ્ઞાણ સેહે ં ૧ :

સાહમ્મિય કુલ્લ ગણ, સંઘસંગયં તમિહ કાયવ્વં ॥૧॥

જ્ઞાવાર્થ—“ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિર, તપસ્વી, ગ્ઞાન (રોગી), નવદીક્ષિત શિષ્ય, સાર્થિક, કુલ્લ, ગણ અને સંઘ એ દશના સંવંધમાં જે વૈષાવક કરવી તે દશ પ્રકાર જાણવા. ”

આ પ્રમાણે સાંજઢીને વિમુલ્લમતિ નિરંતર વૈયાટલ્ય કરવામાં તત્પર થઈ. અનુક્રમે મૃત્યુ પામીને સ્વર્ગે ગઈ, ત્યાંથી ચ્યવી ધોમ્મા કાલ્લમાં સિદ્ધિમુખને પામશે.

“ આ અચ્યંતર તપનું નિરંતર આરાધન કરનાર પ્રાણી આહાર કરતાં ંતાં પણ તપનું ફલ પામે છે. આ તપનું ફલ પ્રત્યક્ષ જોઈને વિપુલ્લમતિએ તે તપ સ્વીકાર્યો અને તેથી ધ્રુવ (મોક્ષ)પદને પામી. ”

ચતુર્નવલ્યધિક્ષિશતતમઃ પ્રવંધઃ ॥ ૨૫૫ ॥

વ્યાખ્યાન ૨૧૫ મું.

દશમા તપાચાર વિષે.

સ્વાધ્યાયઃ પંચધા પ્રોક્તો, મહત્તીનિર્જરાકરઃ ।

તપોપૂર્તિરનેન સ્યાત્, સર્વોત્કૃષ્ટસ્તતોઽર્હતા ॥ ૧ ॥”

જ્ઞાવાર્થ—“ સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે, તે કર્મની મોટી નિર્જરાના કરનારા છે. એનાવડે તપની પૂર્ણતા થાય છે, માટેજ અરિહંતે તે સ્વાધ્યાય તપને સર્વોત્કૃષ્ટ તપ કહેલો છે. ”

સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે, તેમાં પહેલો પ્રકાર વાચના છે. વાચના એટલે સૂત્ર તથા અર્થનો અન્યાસ કરવો અને કરાવવો તે. તે પ્રકાર વન્નસ્વામી અને નહ્નવાહુ-

स्वामी विगोरेनी जेम निरंतर करवो. वीजो पृच्छना नामनो स्वाध्याय छे. सूत्र तथा अर्थ संबधी संदेह दूर करवा माटे अने तेने हृदयमां दृढ करवा माटे वीजा विशेष-ज्ञाताने पृच्छुं ते पृच्छना कहेवाय छे. ते पृच्छना चिन्नातिपुत्र, महावदनो जीव, सुदर्शन शैल अने हरिजिह्वा ब्राह्मण विगोरेनी जेम अवश्य करवी. वीजो परावर्तना नामनो स्वाध्याय छे. जणी गयेद्या सूत्रादिक विसरी न जवाय माटे तेनुं वारंवार गणवुं-आवृत्ति करवी ते परावर्तना कहेवाय छे. ते अतिमुक्तक तथा ह्युद्धक ऋषिनी जेम करवुं, तथा तंतु वणकरनी जेम विस्तारवुं. कोइ एक वणकर पांजणी पातां ते तंतुओना प्रांत जागने पकनीने वने ठेके उनी रहेली पोतानी वे स्त्रीओ पासे ज्यारे ज्यारे जतो त्यारे त्यारे कुचमर्दन तथा अधरखुंवनादि करतो हतो. तेनी आ प्रमाणेनी चेश्र मांगे जता कोइ मुनिए जोइ, एटझे ते उजा रखा. ते वखते वणकरे मुनिने कथुं के “ हे साधु ! तमे शुं जुओ ओ ? आवुं सुख तमे क्यांइ जोयुं छे ? तमारे तो स्वप्नमां पण आवुं सुख क्यांथी होय ? ” आ प्रमाणे अजिमानवाळुं तेनुं वचन सांजळीने मुनिए अवधिज्ञाननो उपयोग दीथो. तेथी ते वणकरनुं मात्र एक हणलुंज आयुष्य बाकी रहेलुं जोइने तेने पोतानी पासे बोझावीने कथुं के “ हे जह ! केट्ठी वखत जीववा माटे आवी कामचेश्र करे छे ? तारुं आयुष्य तो हमणांज पूर्ण थवातुं छे. ” ते सांजळीने वणकर जय पामीने बोड्यो के “ त्यारे तमे मने कांइ पण जीववानो उपाय कहो. ” पडी मुनिए तेने नवकार पत्र आप्यो. ते मंत्रेने एक वार गणीने तेनुं परावर्तन करतो ते मृत्यु पामीने स्वर्ग गयो. पोताना पतितुं अकस्मात् मृत्यु जोइने तेनी स्त्रीओए मुनिने कलंक चढावुं के “ तमे मारा स्वामीने मूठ विगोरे प्रयोगथी मारी नांख्यो. ” मुनिए तेमने घणो उपदेश तथा शिखापण आपी, पण ते स्त्रीओए पोतानो कदाग्रह ओड्यो नहीं, अने गामना लोकोने जेळा करी मुनिने कलंक आपवा टागी. मुनि पण ते देवना आगमननी राह जोतां त्यांज उजा रखा. एटझामां ते वणकरदेव पोताना गुरुना उपकारनुं स्मरण थतां तत्काल त्यां आब्यो, अने गामना लोकोने तथा पोतानी स्त्रीओने सर्व वृत्तांत कहीने तेमनी शंका दूर करी, गुरुने नमी तथा स्तवीने स्वर्ग गयो.

चोथो अनुभेज्ञा नामनो स्वाध्याय छे. अनुभेज्ञा एटझे सूत्रार्थनो मुखथी उच्चार कर्या विना मनमां ध्यान करवुं ते. कायोत्सर्गादिकमां अने अस्वाध्यायने

देवसे मुखे परावर्तन थइ शके नहीं, मोटे ते बखते अनुपेक्षावनेज श्रुत स्मृति वि-
गरे धाय डे, परावर्तना करता अनुपेक्षा अधिक फळदायी डे, केमके अन्यासना
वशायी मननुं शून्यपाणुं छतां पण मुखवमे परावर्तना थइ शके डे, अने अनुपेक्षा
तो मन सावधान होय त्यारेज थइ शके डे, मंत्रनी आराधना विगरेमां स्मरण (अ-
नुपेक्षा)धीज विशेष सिद्धि धाय डे, कशुं डे के—

संकुञ्जाच्छिजने जव्यः, सशब्दान्मौनवान् शुभः ।

मौनजान्मानसः श्रेष्ठो, जापः श्लाघ्यः परःपरः ॥१॥

जावार्थ—“ घणा माणसोमां रहीने जाप करवो ते करतां एकांते करवो ते
श्रेष्ठ डे, तेषां पण मुखधी बोझीने करवा करतां मौन धारण करीने करवो ते श्रेष्ठ
डे, मौन जप करतां पण मनधी जाप करवो ते श्रेष्ठ डे, एवी रीते उत्तरोत्तर जप
कराएवा झायक डे. ”

बळी संज्ञेखना, अनशन विगरे करवाधी बहु क्षीण शरीरवाळा थइ जवा-
ने क्षीणे परावर्तनादिक करवानी शक्ति ज्यारे रहेती नथी त्यारे अनुपेक्षाए करीने-
ज प्रतिक्रमण विगरे नित्य क्रिया धाय डे; अने तेधीज घातिकर्मनो कृप थइने
केवळज्ञाननी प्राप्ति धाय डे, ने प्रांते सिद्धिपद् प्राप्त धाय डे, पांचमो धर्मकथा
नामनो स्वाध्याय डे. धर्मकथा एट्ठे धर्मनो उपदेश अने सूत्रार्थनी व्याख्या करवी
तथा सांजळवी ते. ते धर्मकर्था नंदिपेण ऋषिनी जेप करवो.

आ पांचे प्रकारना स्वाध्याये करीने तपनी पूर्ति धाय डे. ते विवे आद्धो-
चनाना ग्रंथमां कशुं डे के “ एकासणानो जंग धाय तो पांचसो नवकार गणवा.
उपवासनो जंग धाय तो वे हजार नवकार गणवा. नीवीनो जंग धाय तो उसो ने
सप्तसप्त नवकार गणवा. आंधिजनो जंग धाय तो एक हजार नवकार गणवा. चो-
विहारनो जंग धाय तो एक उपवास करवो. तथा हंमेशां एकसो नवकार गणवाधी
वर्षे उत्रीश हजार नवकारनो स्वाध्याय धाय डे. हंमेशां धसो नवकार गणवाधी एक
वर्षे बौतेर हजार अने हंमेशां त्रणसो गणवाधी एक वर्षे एक लाख अने आठ ह-
जार नवकारनो स्वाध्याय धाय डे. इत्यादि पोतानी मेळे जाणो ह्वेवुं. ”

आवी रीतना स्वाध्याय तपने जिनेश्वरे सर्वोत्तम एट्ठे सर्व तपमां उत्तम
तप कहेसो डे. श्री महानिशीथ सूत्रमां कशुं डे के—

वारसविहंमि तवे, अप्रंतरवाहारे कुसद्वदिष्टे ।

न वि अत्थि न वि अ होहि, सप्रायसमं तवो कम्मं ॥१॥

जावार्थ—“ सर्वज्ञ जगवते कहेला अन्यंतर अने बाह्य एवा वार प्रकार-
ना तपमां स्वाध्याय जेवुं तपकर्म कोइ ठे पण नहीं, अने कोइ थशे पण नहीं. ”

माणवयणकाय गुत्तो, नाणावरणं च खवइ अणुसमयं ।

सप्राये वटंतो, खणे खणे जाइ वेरगं ॥ २ ॥

जावार्थ—“ स्वाध्यायमां वर्ततो माणस मन, वचन अने कायानी गुप्ति
करीने प्रतिसमये ज्ञानावरणीय कर्मनो ह्य करे ठे, तथा तेने क्खणे क्खणे वैराग्य
मास थाय ठे. ”

इग ड ति मासखवणं, संवच्छरमवि अणसिउं हुजा ।

सप्रायप्राणरहिउं, एगोवासफटं पि न द्वज्जिजा ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ एक मास, वे मास के त्रण मास क्खण करे, अथवा एक
वर्ष सुधी अनशन (उपवास) करे, पण जो ते स्वाध्याय ध्यान रहित होय, तो
एक उपवाससुं पण फळ मेळवतो नथी. ”

उग्गम उप्पाय एसणाहिं, सुहुं च निच्च जुंजंतो ।

जइ तिविहेणाउत्तो, अणुसमयं नविज्ज सप्राए ॥ ४ ॥

ता तं गोयम एगग्ग-माणसं नेव उवमिउं सक्का ।

संववरखवणेणवि, जेण तहिं निज्जराणंता ॥ ५ ॥

जावार्थ—“ उद्गम, उत्पाद अने एषणाना दोष विनाना शुद्ध आहा-
रने दररोज जोगवतो सतो पण जो ते प्रतिसमये त्रिविध योगवने स्वाध्यायमां आ-
शुक्त-तत्पर होय तोहे गोयम ! ते एकाग्र मनवाळाने सांवत्सरिक तपवने करीनेपण उ-
पमां शकीए नहीं, अर्थात् तेनी साधेपण सरखावी शकीए नहीं. कारणके सांवत्स-
रिक उपवास करतां तेने अनंतगुणी निर्जेरा थाय ठे. ” ४-५.

हवे प्रसंगागत व्यतिरेकफळ आगळ कहेवारी एवा सुजज्ञाना सं-
बंधपी जाणवुं.

सुनझानी कथा.

वाराणसी पुरीमां एक सार्थवाह हतो. तेने सुनझा नामे स्त्री हती. तेने कांइ पण संतति धती नहोती, तेने माटे ते बहु बिकल्प करती हती. एकदा तेने घेर साध्वीसंग्राटक (वे साध्वी) जिज्ञा माटे आय्यो. तेमने प्रतिज्ञाजीने सुनझाए बिकल्पि करी पृच्छुं के “ हे पूज्य ! जे स्त्रीना पुत्रो आंगणामां क्रीडा करता होय ते स्त्रीने धन्य ठे ! माटे मारे कांइ संतति धरो के नहीं ? ” साध्वी बोळ्या के “ हे नके ! अमे धर्म विना बीजुं कांइ बोद्धता नथी. ” त्यारे मुनझा बोळी के “ तो धर्म कहो. ” त्यारे ते साध्वीओए सारी रीते धर्मनो उपदेश कर्यो. ते सांजळीने सुनझा बोध पामी. पत्नी अपुत्रपणना दुःखयी पीनाएळी ते सुनझाए केटझेक काळे पतिनी आज्ञा लइने दीक्षा ग्रहण करी. चारित्रनुं पावन करतां ते स्वाध्यायमां तत्पर रहेती, तोपण रूपवंत एवां बालकोने देखीने मोहना वशयी ते पोताना उदर पर, खोळामां, हृदय उपर अने जंघा उपर वेसामती, तथा केटझांक बालकोने आंगळीनो आधार आपीने जमारती, अने केटझांकने सुखयी विगेरे खावानुं पण आपती. कशुं ठे के—

केसिं पि देइ खज्जं, अन्नेसिं चुज्जई मन्नेसिं ।

अव्भंगइ उव्वट्टइ, एहाइ य तह फासुअजझेण ॥ १ ॥

धाइकम्माइआ, जं दोसा जिणवरोहिं इह जणिया ।

इहदोअ पारदोईअ, दुक्काण निवंधणाव्नुआ ॥ २ ॥

जावार्थ—“ कोइ बालकोने खावानुं आपे, कोइने खवरावे, कोइने अज्यगं करे, उव्वट्टुं करे तेमज फासु जळवने न्हवरावे, इत्यादि धातिकर्म माताए करतां कार्ये)यी जे दोष जिनेअर जगवंते कहेदो ठे ते दुःखना निवंधनचूत (कारणचूत) जाणवो. ”

आ प्रमाणे सुनझा साध्वीनी चेषु

शिरामण आपी के “ तने आम

केम प्रमाद करे ठे ? मुनिओ तने

तेनी इच्छानो त्याग करे

सांजळीने मुज्जा अति कोप पामीने वीजा उपाश्रयमां गइ, त्यां निरंकुश थड्ने यथेच्छ रीते वाळकोनी साथे क्रीडा करवा लागी. उघटे पाक्षिक अनशनथी काल करीने प्रथम स्वर्गमां देवीपणे उत्पन्न थइ.

एकदा ते मुज्जा देवी श्री महावीर स्वामीने वांदवा माटे सर्व समृद्धि सहित आवी, त्यां पण पूर्वना अच्यासथी तेपज वाळकपरना रागथी घणां वाळको विकुर्वीने नाटक करी ते पोताना विमानमां गइ, तेना गया पडी श्री गौतम-स्वामीए प्रज्जुने पूछुं के “ हे जगवन् ! आ देवताए घणां वाळकोने शा माटे विकुर्वी ? ” जिनेश्वरे कहुं के “ हे गौतम ! ए बहुपुत्रिका नामनी देवी ठे. तेणे पूर्वजवना अच्यासना वशथी अहीं पण वाळको विकुर्वी हतां, शक्रेन्जनी सज्जामां पण तेणे नृत्य करती वखते घणां वाळको विकुर्वी हतां, तेथी ते देवी बहुपुत्रिका नामथी प्रसिद्ध थइ ठे. ” ते सांजळीने श्री गौतम स्वामीए तेनो पूर्वजव पूछयो, एटसे स्वामीए सर्व वृत्तान्त कथो. गौतम स्वामीए “ हवे पडी ते क्यां जशे ? ” एवो प्रश्न कर्यो, त्त्यारे प्रज्जु बोल्या के “ ए देवी चार पत्न्योपमनुं आयुष्य पूर्ण करीने विंध्याचळ पर्वतनी समीपे वेजेन्न नामना सन्निवेशमां सोमा नामे कोइ ब्राह्मणनी रूपवती पुत्री थशे, तेने कोइ राष्ट्रकुट नामनो छिज पराणशे, त्यां तेने युगन्न संतान उत्पन्न थशे, एम दर वर्षे ववे संतति उत्पन्न थतां सोळ वर्षमां वत्रीश पुत्रपुत्रीनो समुदाय थशे. वाळकोमां कोइ तेनी पीठ उपर अने कोइ माथा उपर चनी जशे, कोइ प्रहार करशे, कोइ खावातुं मागशे, कोइ उत्संगमां मूत्रादिक करशे, एम रात्रिदिवस पुत्रोनां दुःखथी पीडा पामीने घणो उद्वेग पामी सती ते मनमां विचार करशे के “ मारा करतां वंध्या स्त्री श्रेष्ठ ठे, के जे सुखे रहे ठे, अने निरांते निज्जा वे ठे. ” पडी एकदा साध्वीना संघामाने प्रतिज्ञा-जतां तेने जातिस्मरण उत्पन्न थशे; तेथी पोतानो पूर्वजव जाणीने ते वैराग्यथी दीक्षा ग्रहण करशे. पडी एकादश अंगनो अच्यास करी सर्व जननी समज्ज पोताना पूर्वजवतुं चरित्र प्रगट करी अंते एक मासना अनशनथी काल्थम पामीने वे सागरोपमना आयुष्यवाळो देव थशे, त्यांथी चवीने महाविदेह क्षेत्रमां सिद्धि-पदने पामशे.

“ मुज्जा साध्वी स्वाध्यायादिक क्रियामां प्रवर्ततां उतां पण वाळकोने

(६६.) उपदेशप्रासाद जापांतर-जाग ५ मो-स्तंज १० मो.

जोड़ने तेना परना मोहयी क्रियामां शिघ्रिन्न थइ, तो तनुं फळ बीजा मनुष्यनव-
मां पामीने पत्री तेनी आलोचना करी प्रांते मुक्ति पामी. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
पञ्चनवत्यधिकद्विंशत्तमः प्रबंधः ॥ १७५ ॥

व्याख्यान २९६ मुं.

ध्यान नामना अगियारमा तपाचार विषे.

सिद्धाः सिध्यन्ति सेत्स्यन्ति, यावन्तः केऽपि मानवाः

ध्यानतपोवद्वेनेव, ते सर्वेऽपि शुजाशयाः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जे कोइ मनुष्यो सिद्ध थया ठे, सिद्ध थाय ठे, अने सिद्ध
घशे ते सर्वे शुजाशयवाळा ध्यान तपना वळे करीनेज सिद्धपणुं पामे ठे
एम जाणवुं. ”

अहीं एवी मतझव ठे के नाना प्रकारनां छुस्तप तपे, तोपण ते शुज ध्या-
नधीज सिद्धिने पामे ठे. केमके मरुदेवा माता अने जरत चक्री विंगेरे तप विना
पण सिद्धि पाम्या ठे, मोडे मोडनुं व्यवधान रहित अकथ्य साधन शुज ध्यानज
ठे; बीजां सर्वे सनूकृत्यो परंपराए करीनेज मोडनां साधन ठे. सर्व सुकृत करतां शुज
ध्याननुंज सर्वे प्रकारे अतिशयपणुं ठे. कशुं ठे के—

निर्जराकरणे वाह्याच्छ्रेष्ठमाच्यन्तरं तपः ।

तत्राप्येकातपत्रत्वं, ध्यानस्य मुनयोः जगुः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ निर्जरा करवामां वाय तप करतां अच्यन्तर तप श्रेष्ठ ठे, तेमां
पण ध्यानतपनुं एक तपपणुं ठे. ते तप ‘ चक्रवर्ती ठे ’ एम मुनिओ कहे ठे. ”

ध्यानना काळनुं प्रमाणे आ प्रमाणे कशुं ठे—

अन्तर्मुहूर्त्तमात्रं यदेकाग्रचित्ततान्वितम् ।

तद्ध्यानं चिरकाङ्क्षीनां, कर्मणां ह्यकारणम् ॥ १ ॥

व्याख्यान २७६ मुं. ध्यान नामना अगियारमा तपाचार विषे. (६७)

जावार्थ—“ अन्तर्मुहूर्त मात्र जे एकाग्र चित्तपणुं ते ध्यान कहेवाय ठे तेतुं ध्यान घणा काळनां वधिदां कर्मोनी क्षय करवायां कारणभूत ठे. ”

आ अर्थने पुष्टि करनारं सिद्धान्तनुं वाक्य पण ठे के—

अंतोमुहुत्तमित्तं, चित्तावस्थाणमेगवत्थुंमि ।

उभमस्याणं ज्ञाणं, जोगनिरोहो जिणाणं तु ॥ १ ॥

जावार्थ—“ एकज वस्तुमां अंतर्मुहूर्त मात्र जे चित्तनी एकाग्रता ते उच्च-स्थिकतुं ध्यान ठे अने योगनिरोध ते जिनेश्वरोतुं ध्यान ठे. ”

आ ध्यान घणा काळनां संचित करेदां अनन्त कर्मोनी पण तत्काळ क्षय करे ठे. ते विषे जाण्यकार कहे ठे के—

जह चिअसंचिअमिंधणमणदो य पवण सहिठं उअं डहइ ।

तह कम्मिंधणममिअं खणेण जाणाणदो डहइ ॥१॥

जावार्थ—“ जेम चिरकाळनां एकदां करेदां काष्ठोने पवननी साथे रहेदो अग्नि तत्काळ वाली नाखे ठे, तेम अनन्त कर्मरूपी इंधनने एक क्षणमात्रमांज ध्यानरूपी अग्नि वाली नाखे ठे. ”

अहवा घणसंघाया, खणेण पवणाहया विद्विजंति ।

जाणपवणावहूआ, तह कम्मघणा विद्विजंति ॥ १ ॥

अथवा जेम पवनधी हणायेदो मेघसमूह एक क्षणमात्रमां वीखाइ जाय ठे (नाश पायी जाय ठे), तेम ध्यानरूपी पवनधी हणायेदो कर्मरूपी मेघ क्षण मात्रमां वेराइ जाय ठे.

हवे प्रशस्त अने अप्रशस्त निमित्तो ध्यानने अनुसारेज फळ आपे ठे. ते विषे कथुं ठे के—

प्रशस्त कारणानि स्युः, शुद्धानि ध्यानयोगतः ।

अनर्हाण्यपि तान्येव, अनर्हध्यानपुष्टितः ॥ १ ॥

अप्रशस्तनिमित्तानि, शुद्धानि ध्यानशुद्धितः ।

तदूपाणि ज्वन्त्येव, अशुद्धाश्रवसंश्रयात् ॥ २ ॥

भावार्थ—“ शुभ ध्यानना योग्यी प्रशस्त एवां कारणो शुभ धाय डे अने तेज कारणो अशुभ ध्याननी पुष्टियी अशुभ (अयोग्य) पण धाय डे. तेमन ध्याननी शुद्धियी अप्रशस्त निमित्तो शुभ धाय डे, अने अशुभ आश्रवणो आश्रय करवायी तेज कारणो अशुभ धाय डे. ”

आ वे श्लोकोतुं तात्पर्य एतुं डे के श्री जिनेश्वरना मतमां जेद्व्या मुक्तना प्रकारो डे ते सर्वे जो के मुक्तिना हेतुओ डे, परंतु ते सत्कृत्यो शुभध्यानसंयुक्त होय तोज मुक्तिनां कारण डे, नहीं तो मुक्तिनां कारण नयी. ते उपर ध्याना वस्तु मुयी चरित्रतुं आराधन करनार अंगारमर्दक नामना आचार्यनुं दृष्टांत स्वयमेव जाणी वेलुं, अने शुभ ध्यान सते स्त्री धनादिक जे कांड नववृष्टिना कारणचूत डे ते पण मुक्तिनां कारण धाय डे. कथुं डे के—

अहो ध्यानस्य माहात्म्यं, येनैकापि हि कामिनी ।

अनुरागविरागाभ्यां, नवाय च शिवाय च ॥ १ ॥

भावार्थ—“ अहो ! ध्याननुं केतुं माहात्म्य डे के जेयी एकज स्त्री अनुराग अने विरागे करीने जवने माटे तथा मोक्षने माटे धाय डे, एतद्वे अनुरागयी जवने माटे धाय डे अने विरागयी मोक्षने माटे धाय डे. ” सूत्रयां पण कथुं डे के—

जे जित्तिआयहेऊ, नवस्त तेचैव तित्तिआ मुक्के ।

गुण गणार्इआ लोगा, इण्हवि पुत्रा जवे तुह्वा ॥ १ ॥

भावार्थ—“जे जेद्व्या संसारना हेतु डे तेज तेद्व्या मोक्षना हेतु डे; गुण-गणातीत लोकमां वने पूर्ण डे अने सरस्वान डे. ”

आ किोरे अनेक मुक्तिए करीने ध्याननुं माहात्म्य शास्त्रमां वर्णव्युं डे. ते सांजळीने अप्रशस्त अनेक निमित्तो मळे तोपण वसुचूतिनी जेय शुभ ध्यान तनवुं नहीं.

वसुचूतिनी कथा.

वसंतपुरमां शिवचूति अने वसुचूति नामना वे जाइओ हुता. एकदा मोदा जाइ शिवचूतिनी स्त्री कमलश्रीए कामदेव जेवा वसुचूति दिवरने जोइने राग वत्पन्न धवायी जोगने माटे तेनी पासे याचना करी; त्वारे वसुचूति बोळ्यो के “ हे

मुग्धा ! ' मोटा जाइनी पत्नीने माता समान जाएवी ' एम नीतिशास्त्रमां कहेहुं
 डे. " ते सांजळीने कमळथ्री बोझी के " हे स्वामी ! मारा अंगमां व्यापेत्री काम-
 चरनी व्यथा शांत कर, नहीं तो तने मोटें पाप द्वागरो. तुं लोकव्यवहारथी अ-
 ज्ञात डे तेथी शास्त्रना वाक्यथी ज्ञान्ति पाम्यो डे. व्यवहारने नहीं जाणनारुं
 एक दृष्टान्त तने कहुं ते सांजळ. हरिस्थळ नामना गाममां न्याय, ज्योतिष, व्याकर-
 ण अने वैदकशास्त्रमां कुशल थपेडा पण व्यवहारथी विकळ चार ब्राह्मणना पुत्रो
 परस्पर प्रीतिवाळा हता. एक दिवस ते चारे जण पोतपोतानी विद्याथो गर्वित थ-
 पेडा परदेशनां कौतुको जोवा माटे पोताना गामथी नीकळ्या. मार्गमां कोइ गाम
 आव्युं त्यां जोजन माटे रोकाया. पत्नी जे नैयायिक हतो तेणे धी द्वाववानुं, जो-
 पीए वळद चारवानुं, वैयाकरणीए रसोइ करवानुं अने वैद्ये शाक द्वाववानुं काम
 माये झीयुं. पत्नी पोतपोताना कार्यमां चारे जणा प्रवृत्त थया. तेमां नैयायिक धी द-
 ङ्गे आवतां मार्गमां विचार करवा द्वाग्यो के ' घृताधारं पात्रं पात्राधारं घृतं वा '
 घोने आधारे पात्र छे के पात्रने आधारे धी रहुं छे ? एम विचारीने खात्री करवा
 माटे ते घृतपात्रने जुंयुं वाळ्युं, एट्ठे तेमांनुं वहुं धी पृथ्वी पर पनी गयुं. पत्नी आ-
 गळ चालतां सामेथी हाथी आवतो जोङ्गे तेणे विचार्युं के " आ हाथी प्राप्त
 (अरुकनार) ने मारे के अप्राप्तने मारे ? जो अप्राप्तने हणे तो तो कोइ पण जीवे
 नहीं, अने तेवी रीते जोवामां पण आवतुं नथी. जो कदाच प्राप्तने हणे तो तेना
 महावतने हणरो. हुं तो अति दूर डुं, अने तेने अरुकतो पण नथी. " इत्यादि
 विचार करे डे, तेवामां हाथीए तेने तत्काळ सूंडथी पकड्यो. हवे बीजो जे जोपी
 हतो ते वळद चारवा गयो, त्यां वळदो झीझां घास चरता चरता दूर नीकळी
 गया. तेथी तेनी शोभने माटे ते ज्योतीपशास्त्रनुं अवलोकन करवा द्वाग्यो के " आ
 मारा वळदो अंध नक्षत्रमां, काण नक्षत्रमां, चीप्पट नक्षत्रमां के दिव्यचक्षु नक्षत्रमां-
 कया नक्षत्रमां गया डे ? वळी तेओ कइ दिशामां गया डे अने चर लग्नमां गया
 डे के स्थिर लग्नमां गया डे ? " इत्यादि विचार करवा द्वाग्यो, तेद्वामां तो ते
 वळदो अति दूर नीकळी गया. हवे बीजो जे वैयाकरणी हतो ते रसोइ करतो
 हतो, तेणे चूडा पर खीचनी मूकी हती. तेमां ' खदवद ' शब्द थवा द्वाग्यो. ते
 सांजळीने तेणे विचार्युं के " अहो ! आ ' खदवद ' शब्द कया व्याकरणमां क-
 या मूत्रथी सिद्ध थयो डे ? " इत्यादि विचार करवा द्वाग्यो, एट्ठे खीचनी दाजी

गद. हवे चौथो जे वैद्य हतो, ते शाक लेवा गयो हतो. त्यां केळां, केरी, कंकोर्ना, ज्ञानी, लींबु विंगेरे घणां शाक जोडने तेणें विचार्युं के आ सर्वे शाक वात, पित्त, कफ, श्लेष्म अने त्रिदोष विंगेरे महा व्याधिघोने उत्पन्न करवाना कारणचूत अें, माटे ते शाक तो लेवां नहीं. पण आ लींबुनातुं शाक ठीक अें, केमके वैदकशास्त्रमां कर्तुं अें के—

निंबो वातहरः कलौ सुरतरुः शाखाप्रशाखाकुलः

पित्तघ्नः कृमिनाशनः कफहरो दुर्गन्धनिर्नाशनः ।

कुष्ठव्याधिविषापहो ब्रणहरो आक्पाचनः शोधनो

वादानां हितकारको विजयते निंबाय तस्मै नमः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ शाखा प्रशाखाए करीने युक्त एयो आ लींबुनां कलियुगने विषे कष्टघ्न समान विजय पावे अें, ते वाततुं हरण करे अें, पित्तने हणे अें, कृमिनो नाश करे अें, कफतुं हरण करे अें, दुर्गन्धनो नाश करे अें, कुष्ठ (कोठ) ना व्याधिनो अने विषनो नाश करे अें, ब्रण—चांदा विंगेरेतुं हरण करे (रुजावे) अें, शीघ्र पाचन करनार अें, कोठाने शुद्ध करे अें, बळी वाळकोने विशेषे हित करनार अें. माटे ते निंब वृक्षने नमस्कार अें. ”

आम विचारिने ते वैदकशास्त्रने आधारे लींबुनातुं शाक लडने आर्व्यो. आ प्रमाणे तेओ शाख जणेल्या हता, उतां लोकव्यवहारने नहीं जाणवार्थी पोत-पोताना कार्यमां द्रष्टाने पाण्या. माटे हे दिपर ! तुं पण शाखनी जमतां ठोनीने मारी साथे क्रीडा कर, नहीं तो तने मोठे दोष प्राप्त धरो. ” आ प्रमाणे आयुह-वाळां ज्ञानीनां वचनो सांजळीने वस्तुचूति वैराग्य पायी घर तजी दडने यति थयो. कर्तुं अें के—

अपसर सखे दूरादस्मात् कटाङ्गविषानद्वात्

प्रकृतिविषमाद्योपित्तसर्पाच्छिन्नासन्नसत्फणात् ।

इतरफणिना दष्टः शक्यश्चिकित्सितुमौषधै-

श्चटुन्नवनिताजोगिग्रस्तं त्यजन्ति हि मंत्रिणः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ हे मित्र ! जेमां कटाङ्ग रूपी विषनो अग्नि रहेलो अें, वि-

दास रूपी जेने उठळता फणा ठे, अने जे स्वजावधीज विषम ठे एवा आ स्त्री रूपी सर्पधी दूर खसी जा. केमके बीजा दौंकिक सर्पधी नसाएदा माणसनी औपधादिकयी चिकित्सा करी शकय ठे, पण स्त्री रूपी चपळ सर्पधी ग्रस्त थयेदाने तो मंत्रीओ पण छोनी दे ठे; तेओ पण तेनी चिकित्सा करी शकता नथी. ”

आ प्रमाणे स्त्रीनो संग विषम जाणीने ते महात्मा वसुचूति सर्वथा स्त्रीसंगनो त्याग करीने विहार करवा द्याग्या. तेनी जाजी पण तेणे दीक्षा लीधाना खबर जाणीने रागना उदयधी आर्तध्याने मृत्यु पामी कोडक गाममां कूतरी थड. त्यां ते वसुचूति मुनिने गोचरी माटे फरता जोडने पूर्वरोगना वशधी ते कूतरी शरीरनी ढायानी जेम ते मुनिनी साथेज चादवा-रहेवा द्यागी. सर्व काळे अने सर्व स्थाने ते कूतरीने साथे रहेती जोडने द्योको ते मुनिने शुनीपति (कूतरीनो स्वामी) कहेवा द्याग्या. आवा द्योकवाक्यधी लज्जा पामीने मुनि कोड प्रकारे ते कूतरीनी दृष्टिने जुदावी त्यांथी जता रहा. मुनिने नहीं जोवाधी ते कूतरी आर्तध्यानधी मृत्यु पामी कोड वनमां वानरी थड. त्यां पण कोड वार वसुचूति मुनिने मार्गमां विचरता जोडने कूतरीनी जेम तेमनी पाउळ पनी ने साथेज फरवा द्यागी. तेवी रीते जोडने द्योको मुनिने वानरीपति कहेवा द्याग्या. जेम जेम द्योको मुनिने वानरीपति कहेता, तेम तेम ते वानरी अत्यंत हर्ष पामती, अने हमेशां मुनिनी पासे विषयनी चेष्टा कर्या करती. आ सर्व जोडने मुनि विचारता के “ अहो ! मारा कर्मनी गहन गति ठे ! ” पडी शुनीनी जेम आ वानरीने पण कोड प्रकारे जुदावो खरावीने मुनि जता रहा, एठके ते वानरी पण आर्तध्यानधी मृत्यु पामीने कोड जळाशयमां हंसी थड. ते जळाशय पासे ते मुनि एकदा शीतपरीपह सहन करवा माटे प्रतिमा धारण करीने उजा हुता, तेने जोडने हंसी कामातुर थड गड, तेधी वे हाथवने स्त्रीनी जेम पाणीधी चींजाएली वने पांखोवने तेणे मुनिने आलिंगन कर्युं, अने वारंवार करुण स्वर अज्यक्त मधुर अने विरह वेदनावाळी वाणी बोदवा द्यागी. मुनि तो शुजध्यानमांज मग रहा अने पडी त्यांथी अन्यत्र विहार कर्यो. मुनिने नहीं जोवाधी ते हंसी आर्तध्यानवने तेतुंज स्मरण करती मृत्यु पामीने व्यन्तर निकायमां देवी थड. त्यां तेणे विजंग ज्ञानधी पोतानो अने मुनिनो सर्व संबंध जाणीने “ आ मारा दिवरे मारुं वचन मान्युं नथी ” ए वात संजारी क्रोधा-

यमान थडने ते मुनिने हणवा तैयार थड; पण मुनिना ध्यानतपना प्रजावयी ते तेने मारी शकी नहीं. पडी ते देवी मुनिनी पासे पोतानी दिव्य शक्तिथी अनेक स्त्रीओनां रूपो विकुर्वीने चोड्री के " हे मुनि ! तमे शुं विचारो ओ ? तमारं संपम सद्य सफळ थयुं ठे, माटे आ दिव्य जोग जोगवो. हवे शमाटे फोगट नप करो ओ ? तपारी वयने योग्य प्रत्यङ्क मास थयेदुं सुख अंगीकार करो. " इत्यादि प्रतिकूल अनेक उपसर्गो ते देवीए कर्या, पण मुनि किंचित् मात्र झोच पाण्या नहीं. तेओ विचारवा लाग्या के " संसारमां आसवत थयेला चाण्डष्टिवाळा जीवोने सुंदर स्त्री अमृतना घनाजेवी लागेठे, ते स्त्रीने माटे धन उपार्जन करे ठे, अने तेनेज माटे मोह-निमग्न थडने रावणादिकनी जेम माणनो पण त्याग करे ठे. परंतु जेओ निर्मळ अने एकान्त आनंदमय आत्म स्वरूपने जोवामां दङ्क थयेला ठे तेओने तो आ स्त्रीओ मळ, मूत्र, गांस, मेट, असिय, मज्जा अने शुक्र विगेरे अशुचि पदार्थनुं पात्र मालम पने ठे. तेवी स्त्रीओनो त्याग करनार जंबूस्वामी विगेरेज सर्वोत्तम ठे." इत्यादि निर्मळ ध्यानमां आरूढ थयेला ते मुनिने अनुक्रमे केवळज्ञान प्राप्त थयुं. पडी सर्व लोकोनी समङ्क पोतानो अने ते देवीनो सर्व संबध कहीने अनुक्रमे ते मुनि मुक्ति-पदने पाण्या.

" कृपा गुण धारण करनार मुनिने ध्यानर्थी चक्षित करवा माटे रागथी विडळ थयेडी ते स्त्री कोड पण जयमां सपर्य थड नहीं, अने ते मुनीश्वरपण अनेक प्रकारना परीपहो उत्पन्न थया उतां एकाग्र ध्यानथी ज्ञष्ट थया नहीं. "

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासाद्दृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
पञ्चवत्यधिकछिंशततमः मबंधः ॥ १७६ ॥

व्याख्यान २९७ मुं.

कायोत्सर्ग नामना वारमा तपाचार विपे.

प्रायो वाङ्मनसोरेव, स्याध्याने हि नियंत्रणा ।

कायोत्सर्गे तु कायस्थाप्यतो ध्यानात् फलं महत् ॥ १ ॥

ऊर्ध्वस्थशयिताद्यैश्च, कायोत्सर्गः क्रियारतैः ।

एकोनविंशतिदोषैर्मुक्तः कार्यो यथाविधिः ॥ ३ ॥

भावार्थ—“ ध्यानमां प्राये वाणी अने मननीज नियंत्रणा (कवजे राख-
वापणं) धाय ठे, पण कायोत्सर्गमां तो कायानी पण नियंत्रणा धाय ठे, माटे ध्यान
करतां कायोत्सर्गंतुं मोटुं फळ ठे (?). क्रियामां आसक्तिवाळा पुरुषोए उच्चा र-
हेवा वने तथा शयन विगोरेए करीने ओगणीश दोषे करीने रहित एवो कायोत्सर्ग
यथाविधि करवो. ३. ”

एकांत स्थानमां लांबा हाथ राखीने कायोत्सर्ग करवामां आवे छे ते, कायो-
त्सर्गनिर्युक्तिमां कहेली घोरगडयखंजाइ० ए गाथामां कहेला ओगणीश दोष
रहित, उच्चा रहीने अथवा शयनादिक वने करवो. आदिनुं ग्रहण कर्युं ठे माटे
वेठा वेठा पण करी शकाय ठे. तेमां उच्चस्थ अवस्थामां तीर्थकर अने जिनकटिप
मुनि विगोरे तो उच्चा रहीनेज कायोत्सर्ग करे ठे; केमके तेओ वेसतुं, सुतुं विगोरे
कांइ करता नथी. कदाचित् जिनकटिप वेसे ठे, त्यारे पण ते उत्कटिक आसनेज
वेसे ठे, अने सुवे तोपण तेज आसने रात्रिना त्रीजा प्रहरे सुवे छे. स्वविरकटिपए
पोतानी शक्ति प्रमाणे कायोत्सर्ग करवो, पण तेना ओगणीश दोष तजवा. आ प्र-
संग उपर एक वृत्तांत बरवीए डीए.

सुस्थित मुनिनुं दृष्टान्त.

श्री राजगृह नगरमां दर्डर नामना देवताए श्रेणिक राजाना समकितनी
परीक्षाथी प्रसन्न थइने तेने अदार सरनो एक हार, दिव्य वस्त्रयुगळ तथा वे कुं-
रळ आप्यां हतां. राजाए हार चेंदणाने आप्यो, अने वस्त्र तथा कुंरळ मुनंदाने
आप्यां. ते जोइने चेंदणणए खेद पामीने राजाने कहुं के “ जो तमे मने ते वस्तुओ

नहीं आपो तो हुं मारुं जीवित तजी दइश. ” राजाए कयुं के “ तने जेम रुचे तेम कर. ” ते सांजळीने चैत्रणान घणा रोप चइयो. तेथी महेशना गोखमां एकत्री आर्तिध्यान करती बेठी. रोपनो आवेश होवाधी रात्रि उतां तेने निष्ठा न आवी. ते बखते ते गोख नीचे सेचनक हाथीनो महावत अने मगभसेना नामनी दासी परस्पर बातो करता हता. तेमां दासीए पोताना जार महावतने कयुं के “ कासे दासीओनो महोत्सव ठे, तेथी तुंमने आ चंपकमालाहाथीना कंठमांधी उतारीने आप, जेथी ते पहेरीने हुं मारी जातिमां अधिक शोना पामुं. ” महावत बोड्यो के “ राजानी आझाना जंगनुं दुःख सहन करवा हुं समर्थ नथी. ” दासीए कयुं के “ त्यारे हुं प्राण तजीश. ” महावत बोड्यो के “ हुं ब्रह्मदत्त चक्रीनी जेवो मूढ नथी, के जेथी स्त्रीना वचनयी चितामां प्रवेश करवा तयार थाउं. ” (ते ब्रह्मदत्तने बकराए बोध आप्यो हतो, विगेरे कथा पूर्वद्वखाइ गइ ठे.) ते सांजळीने दासी बोड्यो के- “ हुं मरुं तो मारा जीवनी जाउं, तेमां तारुं शुं गयुं ? तुं तो बीजी स्त्रीमां आसक्त थइ मारुं नाम पण नहीं ले. परंतु तारुं मन पथ्यर करतां पण बधारे कत्रण देखाय ठे. ” इत्यादिक तेमनी बातो सांजळीने चैत्रणाए विचार्युं के “ हुं जो प्राणनो त्याग करुं, तो तेमां राजाने कांइ पण हानि थवानी नथी. तेने तां बीजी पांचसो राणीओ ठे, पण हुं तप संयमादिक कर्या बिना मनुष्यजन्मथी ब्रष्ट थाउं. ” एम विचारिने ते पात्री राजा उपर अनुरागवाळी थइ.

एकदा ते हारनो दोरो तुटी गयो. पेन्ना दर्डरांक देवताए हार आपती बखते कयुं हतुं के “ आ हार तुथ्या पत्री तेने जे सांधशे ते मस्तक फाटवाधी मरण पामशे. ” राजाए शहरमां पटह वगमाळ्यो के “ जे आ अठार सरनो हार सांधी आपशे तेने राजा एक द्वाख दिनार आपशे. ” ते सांजळीने एक वृद्ध मणिकारे पोताना कुंडवना मुख भाटे ते पटह ग्रहण कर्यो. ते बखते राजाए तेने अधों द्वाख इव्य प्रथय आप्युं अने कयुं के “ ज्यारे हार पुरो संभशे त्यारे बाकीनुं इव्य आपगुं. ” पत्री ते हार दइने तेमणिकारे पोताना घरना एरु जागमां सरस्वी चूमिपर ते हार मूकयो, पत्री एक वृद्धम दोरी घी तथा मधथी वासित करिने मोतीनां जिहमां परोववा द्वागयो. पण मोतीनां जिह बांकां होवाधी तेने सांधवाने समर्थ थयो नहीं. तेवामां मधनी गंधयी राणी कीनीओ त्यां आवी. ते दोरीनो ठेको पकनीने धीमे धीमे मोतीनां जिहमां वाझी, पटले ते दोरो परोवाइ गइ. पत्री ते मणिकारे गांठ वाळीने हार सांधी

दीधो; परंतु तत्काळ तेनुं मस्तक फाटी गयुं, तेथी ते मृत्यु पामीने तेज गाममां वानर थयो. तेने एकदा दरेक घेर फरतां फरतां पोतानुं घर तथा पुत्रादिकने जोडने जाति-स्मरण थयुं. ते जोडने पुत्रो लपरनी अनुकंपायी तेणे ' हुं तमारो पिता हुं ' एवा अक्षर पुत्रनी पासे द्दख्या. ते जोडने तेना सर्वे स्वजनोए आश्चर्य पामी विचार्युं के " अहो ! कर्मनी गति केवी विचित्र ठे ! " पत्नी ते वानरे अक्षर द्दख्या के " वाकीनुं छत्र राजाए तमने आप्युं के नहीं ? " पुत्रो बोल्या के " नथी आप्युं. " ते सांजळीने तेने राजा उपर घणो छेप उत्पन्न थयो. पत्नी ते हारनी चोरी करवा मोटे छिद्र जोवा द्दग्धो. एकदा चेंद्रेणा राणी सायंकाले वावमां स्नान करती हतो, ते वखते तेणे सर्व अद्वंकारो उतारीने वहार मूक्यां हतां, तेमां ते हार देखीने द्दग जोड वानराए ते हार गुप्त रीते लपानी दीधो अने पोताना पुत्रने आप्यो. राणी न्हाडने अद्वंकार पहेरवा द्दग्धी, ते वखते हार जोयो नहीं, तेथी ते विद्व-खी थड गड. तेणे ते वृत्तांत राजाने कथो. राजाए अजयकुमारने बोझावीने कथुं के " आ हार सात दिवसमां शोधो द्दव, ते शिवाय तारो जीववानो लपाय देखातो नथी. " पत्नी अजयकुमार मंत्रीए ते हारनी निरंतर शोध करवा मांकी.

हेवे ते नगरमां कोड आचार्यना पांच शिष्यो आव्या हता, तेमनां शिव, सुवत, धन्य, जोणक अने सुस्थित एवां नाम हतां; तेमांथी सुस्थित मुनि जिनक-द्वीपणुं अंगीकार करवानी इच्छायी तेनी पांच प्रकारनी जावना जावता हता, (तुझना करता हता). तेनां नाम आ प्रमाणे—

तवेण सत्तेण सुत्तेण, एगत्तएण वद्वेण य ।

तुझणा पंचहा बुत्ता, जिणकप्यं पन्निवज्जत्त ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जिनकद्वय प्रतिपन्न करवाने इच्छनार मुनिने मोटे तप, सत्त, सूत्र, एकत्त्व अने वळ ए पांच प्रकारनी तुझना कही ठे. ”

पहेद्वी तपन्तावना आ प्रमाणे ठे के—प्रथम ते पोरसी विगेरे तपनी अन्त्यास करे ठे, तेमां गिरिन्दीमां उतरता सिंहनी जेम कृधानो विजय करवाने मोटे त्रणगाणुं तप करवुं. जेम कोड पर्वतमांथी नीकळती नदी जळथी न्तरपूर होय, ते नदीने उतरतो सिंह सरद्व मार्ग आवे त्यां सुधी वक्र गतिए चाव्ते, तेवीज रीते एक एक लपवासनी वृष्टि करतां कांड पण हानि न थाय तेपठ मासना लपवास करवा सुधी तपने वृष्टि

प्रमाणे, बीजी सत्त्व जावना ए प्रमाणे ठे के-रात्रिने वखते प्रथम उपाश्रयमां रहीने कायोत्सर्ग करतां सर्प, चोर, गोपात्र तथा जयंकर संग्राम विगोरेधी जय पावे नहीं, अने रात्रिना पहेंडा त्रण महर सुधी ध्यानमांज स्थित रहे, बीजकुल निद्रा ठे नहीं. तेने कायोत्सर्ग करवानां पांच स्थान ठे. तेमां प्रथम उपाश्रयमां, बीजुं उपाश्रय बहार, बीजुं चौथामां, चौथुं शून्य घरमां अने पांचमुं स्मशानमां. आ स्थानोमां ध्यानमग्न रहेतां जयंकर स्वरूपवाळा देवताओ धीवरुवे तोपण किंचित् जय पावे नहीं; सर्वत्र निर्जय रहे. [आ जावनामां जय ने निघ्नानो जय करवानो ठे]. बीजी सूत्र जावना एवी रीते ठे के-नंदी सूत्र विगोरे सर्व शास्त्र पोताना नामनी जे प्र कोइ पण वखते चूझे नहीं, कंठे राखे अने काळना प्रमाणे सूत्रने आधारे बराबर जाणे. श्वासोच्छ्वास, माण, स्तोक, मुहूर्ते तथा पोरसी विगोरे काळना प्रमाणे, दिवसे तथा रात्रि ए मेघादिकथी आकाश छवायुं होय तोपण यथास्थित जाणे. तथा पद्मिद्वेहणनो काळ, वे टंकना प्रतिक्रमणनो काळ, जिज्ञानो काळ तथा बिहारादिकनो काळ पण देहनी जाया न देखाती होय त्यारे पण बराबर जाणे. चौथी एकत्व जावना एवी रीते ठे के-जो के प्रथम गृहस्थिपणानुं स्त्री धनादिक संबंधी ममत्व साधुओए मोनी दीधुं ठे, तोपण पाठळधी आचार्यादिक पद प्राप्त थवाथी गच्छ विगोरे उपर ममत्व उत्पन्न थाय ठे; तेवो ममत्व न करवो, अने दृष्टिपात, आ-द्वाप, परस्पर कुशल पृच्छा अने कथाव्यतिकर कहेवा विगोरेनी जे प्रथम मवृत्ति हती, ते सर्वनो त्याग करवो. ठेवट देह अने उपधि आदिकनो ममत्व पण तजवो. पांचमी वळ जावना आ प्रमाणे ठे के-तप ममुखना वशथी जो शरीरनुं वळ क्रीण थयुं होय तोपण चित्तना धैर्यनो त्याग करे नहीं. महा धीर परीसह उत्पन्न थाय, अथवा बीजां छुधेर माणीओना जयजनक उपसर्गों थाय तोपण पोतानुं धैर्य मूके नहीं. आ प्रमाणे पांचे जावनाधी कांइ पण द्वोज न पावे तो पडी जिनकल्पने अंगीकार करी शकाय ठे. सुस्थित मुनि बीजी सत्त्व जावनाए करीने आत्मने जावना हता. तेमां पण उपाश्रय बहार रहीने कायोत्सर्ग करवारूप बीजां सत्त्व योगनी जावना करता हता.

ते पांचे मुनिओ अजयकुमार मंत्रीनी यानशाळांमां मास कल्प रखा हता. हवे अजयकुमारे घणी शोध करी तोपण हार मळयो नहीं तेधी "अ दिवस बी-ती गया अने आज्ञे सातपो दिवस ठे, कोण जाणे काळे शुं थरो ?" इत्यादि

विचारणी ते शोकातुर थयो सतो आज्ञे तो साधु पासे जइने तेमनी पर्थुपासना करुं. एवो विचार करीने उपाश्रयमां आवी रात्रिपोसह लइ त्यांज रात्रि रथो, ते समये सुस्थित मुनि प्रतिक्रमण करीने उपाश्रयनी वहार जइ कायोत्सर्गें रखा.

अहीं पेला मणिकारना पुत्रने विचार थयो के “ जो कदाच राजाने आहार मारी पासे ठे एम खबर पमशे, तो आखा कुडुंव सहित मारा जीवितनी हानि थशे.” पत्री तेणे ते हार वानरने पात्रो आप्यो. माणसो उपर कृपावान वानर ते हार वीजे कांइ न मूकतां साधुना उपाश्रय पासे आव्यो, त्यां मुनिने उपाश्रयनी वहार एकदा कायोत्सर्गें रहेला जोइने ते हार मुनिना कंठमां पहेरावी दीथो. हवे उपाश्रयमां रहेला वीजा चार साधुओ एक एक प्रहरना वारा प्रमाणे सुस्थित मुनिना शरीरने प्रमार्जवा (तेनी संजाळ देवा) आवता हुता. तेमां प्रथम शिवसाधु पहेले प्रहरे कायोत्सर्गें रहेला सुस्थित मुनिना देहनुं प्रमार्जन करवा माटे आव्या. ते वखते तेमना कंठमां दिव्य कांतिवाळो हार जोइने तेणे धार्थुं के “ जरु जेने माटे अन्नयमंत्री चिंतातुर ठे तेज आहार जणाय ठे.” पत्री सुस्थित मुनिना देहनुं प्रमार्जन करीने पहेलो प्रहर पुरो थये उपाश्रयनी अंदर निसिहि करीने प्रवेश करतां शिवसाधु बोल्या के “ अहो ! महाजय प्राप्त थयुं. ” ते सांजळी अजये पूछुं के “ निर्जय एवा मुनिओने जय क्यांथी होय ? ” साधुए कथुं के “ पूर्वे अनुचवेला जयनुं स्मरण थयुं. ” अजये कथुं के “ हे पूज्य ! ते वृत्तान्त जाणवा इच्छुं तुं. ” त्यारे मुनि बोल्या के—

अवन्ति नगरीमां सोम अने शिवदत्त नामे वे जाइओ रहेता हुता. ते वने धन मेळववानी इच्छाथी व्यापार करवा माटे सौराष्ट्र देशमां गया. त्यां अनेक प्रकारना अर्थम तथा कर्मादानना वेपार करीने तेमणे घणुं ड्य मेळव्युं. पत्री पोताना घर तरफ आववा तैयार थया. ते वखते सर्व धन एक वांसळीमां जरीने मोटाजाइए ते वांसळी पोतानी केमे बांधी. मार्गमां चाद्वतां तेने विचार थयो के “ जोहुं आ नाना जाइने मारी नांखु तो आ धननो जागीदार कोइ रहे नहीं, अने सर्व धन मारा हाथमांज रहे. ” एम विचार करतो करतो ते नाना जाइ सहित गन्धवती नदी पासे आवी पहोंच्यो. एट्ठे तेणे विचार्युं के “ आ द्रव्यना प्रजावधी प्रतिक्रमणे मने रौद्र ध्यान थया करे ठे, माटे आ अनर्थ करनारी वांसळीने नदीना मोटा इहमांज नाखी दठं. ” एम विचारिने तेणे तरतज नदीना मोटा थरामां ते

वांसळी नांखी दीधी. ते जोडने नाना जाइए कथुं के “ अरे जाइ ! आ तमे शुं कथुं ? ” मोयो जाइ बोड्यो के “ छुष्ट बुद्धि सहित में वांसळीने अगाध जळमां नांखी दीधी ठे. ” एम कह्नीने तेणे पोताना छुष्ट बिचारो नाना जाइने कथा, ते सांजळीने नानो जाइ पण बोड्यो के “ तमे बहु सारं कथुं. मारी पण तेवीज छुष्ट बुद्धि घती हती, ते पण नाश पामी. ” पत्नी ते वझे जाइओ पोताने घेर आव्या. अहीं ते वांसळीने एक कृधित मत्स्य गळी गयो. ते मत्स्य जारे घइ जवायी तरतज कोइ एक मच्छीमारनी जाळमां पकमायो. तेने मारीने मच्छीमार चांटा-मां वेचवा आव्यो. ते वझे जाइओनी माताए मूढ्य आपीने ते मत्स्य वेचातो ली-धो, अने घेर आवीने पोतानी दीकरीने विदारवा आप्यो. ते दीकरीए मत्स्य का-पनां तेमां वांसळी दीठी. तेने ज्ञानी रीने द्वाडने पोताना खोळांमां संतामी. ते जो-डने माताए पृष्ठुं के “ तें शुं संतामथुं ? ” पुत्री बोड्डी के “ कांइ नहँ. ” माता खात्री करवा माटे तेनी पासे गइ, एटझे पुत्रीए तेने हाथमां रद्देझा उरावने मर्म-स्थानमां प्रहार कयो, तेथी ते मोशी मृत्यु पायी. पत्नी गजराइने ते अमारी वे-न एकदम उठी, एटझे तेना खोळांमांथी ते वांसळी भूमिपर पमती अमे साक्षात् जोइ. तेथी अमने वझे जाइओने विचार थयो के “ अहो ! तेज आ अनर्थ कर-नार धन ठे के जेने अमे फेंकी दीधुं हतुं ! ” इत्यादि विचारीने मातानी उर्ध्व-क्रिया करीने अमे वझे जाइओए वैराग्यथी ते वांसळीनो त्याग करी दीक्षा ग्रह-ण करी. माटे हे श्रावक ! ते जय अत्यारे मने याद आव्युं. तमेज जुओ के ते अर्थ (धन) केतुं जयकारी ठे ? ” अजय बोड्यो के “ हे पूज्य ! आपतुं वाक्य स-त्य ठे. धन स्नेहवाळा जाइओमां पण परस्पर वैर करावनारं छे, सैंकमां दोष उत्पन्न करनारं ठे अने हजारो दुःखोने आपनारं ठे. तेना जययी आपे जे आ चारित्र्य लीधुं, ते बहु सारं कथुं ठे; केमके दुःखने आपनारा एवा अनेक विकल्पोने करा-वनारं धन ठे.

“आ दृष्टांत सांजळी अनयकुमार धनतुं दुःखदायी परिणाम जाएया उ-तां पोते धननो आदर कयो ठे एम विचारीने ते शिवसाधुनी तथा कापोत्सर्गे रहे-वा सुस्थित मुनिनी प्रशंसा करवा दाग्यो. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशशासत्रादृष्टौ विंशतितमस्तंजस्य
सप्तनवत्यधिकद्विंशततमः प्रबंधः ॥ २९७ ॥

व्याख्यान २९८ मुं.

सुस्थितमुनिवाङ्मं दृष्टान्त आगळ कहे ठे.

तथैव सुस्थितं साधुं, कायोत्सर्गजुषं मुदा ।

देहप्रमार्जनार्थाय, द्वियामे सुव्रतो ययौ ॥ १ ॥

जावार्थ—“तेज प्रमाणे हर्ष पूर्वक कायोत्सर्गने सेवनारा सुस्थित मुनिना देहनं प्रमार्जन करवा माटे बीजे प्रहरे सुव्रत साधु गया. ” आ श्लोकमां सूचवेद्या सुव्रत मुनिनो संबध आ प्रमाणे ठे—

हवे बीजे प्रहरे सुस्थित मुनिना देहने प्रमार्जवा माटे सुव्रत साधु उपाश्रयनी वहार नीकळ्या. ते पण पोतानुं कार्य करीने हार जोड बीजे प्रहर पुरो धये पात्रा बळ्या, अने “अहो ! महा जय उत्पन्न थयुं” एम बोड्या. ते सांजळीने अजयकुमार मंत्रीए पूछयुं के “ हे पूज्य ! जेपणे गृहकार्योनी सर्वथा त्याग कथो ठे एवा मुनिने मोटुं जय शुं ? ” साधु बोड्या के “ पूर्वे अनुजवेद्युं जय स्मरणमां आव्युं. ” मंत्रीए तेनुं स्वरूप पूछयुं, एटवे सुव्रत मुनि बोड्या के “ अंगदेशने विपे व्रज नामना गाममां मदहरनो पुत्र हुं सुव्रत नामे हतो. मारे सीरिजिद्रा नामनी पत्नी हती. एकदा ते गाममां चोरो पेठा. तेमना जयथी सर्व लोको नासी गया. हुं एकान्त स्थळमां संताड गयो. ते वातथी अजाणी मारी स्त्रीए चोरोने कथुं के “ तमे स्त्रीओने केम हरी जता नथी ? ” तेना आवा वाक्यथी चोरोए तेनो अजिमाय जाणीने तेनुं हरण कर्युं, अने पोताना पट्टीपतिने अर्पण करी. पड्डी मारा स्वजनो मने वारंवार कहेवा द्वाग्या के “तुं वधूने वंधनथी केम छोमावतो नथी ? ” तोपण हुं तेनी शोध करतो नहोतो. अन्यदा स्वजनोनो बहु आग्रह थवाथी हुं एकदो चोरनी पट्टीमां गुप्त रीते गयो. त्यां एक वृष्ट मोशीने घेर रळो. एक दिवस में ते मोशीने मारी स्त्रीनुं हरण थयेद्युं जणाव्युं. तेथी ते वृष्टाए पट्टीपतिने घेर जडने ते स्त्रीने कथुं के “ तारे माटे तारो पति अहीं आव्यो ठे. ” ते सांजळी सीरिजिद्रा बोड्या के “ आजे पट्टीपति वहार जवानो ठे, तेथी तेना गया पड्डी सांजे मारा पतिने मारी पासे मोकळजो. ” पड्डी ते वृष्टाना कहेवाथी हुं मारी स्त्री पासे गयो. तेणे मारुं सारी रीते आसनादिकथी सन्मान कर्युं. तेवामां पट्टी-

पति अपशुक्लन थवाथी पात्रो आब्यो, तेथी मारी स्त्रीए मने पद्मंगनी नीचे संता-
नी दीधो. पद्मीपतिपण आवीनेतेज पद्मंग उपर येत्रो, तेथी हुं जयजीतथयो. पत्री
मारी स्त्रीए पद्मीपतिने पृष्ठयुं के “ हे पद्मीश ! जो कदाच मारो पति अहीं आ-
वे तो तमे मने शुं करो ? ” तेणे जवाव आप्यो के “ सत्कार पूर्वक तने तारा पति-
ने पात्री सोंपी दडुं. ” ते सांजळीने तेणे वक भृङ्गुटी करीने संज्ञा करी, एट्ठे
ते फरीथी वोढ्यो के “ जो हुं तारा पतिने जोडुं, तो तेनो वध करुं. ” एट्ठे मारी
स्त्रीए नेत्रनी संज्ञार्थी मने देखाड्यो के तरतज मारा केश पकनीने मने बहार
काड्यो अने लीझी वाधरथी मने वांधी लीधो. पत्री पद्मीपति वगेर सर्व जना सह
गया. मने वांध्यो हतो त्यां केट्ठाएक कुनरा आब्या, तेमणे मारां सर्व बंधन जडण
कर्यां. तेथी हुं बंधनमुक्त थयो. पत्री ते चोरनाज खरुगथी में पद्मीपतिने मारी नांख्यो,
अने मारी स्त्रीने केश पकनीने खेंची अने कशुं के “ जो वूम पामीश तो हुं ता-
रुं शिर पण छेदी नाखीश. ” एट्ठे ते स्त्री मान धरी रहीं. पत्री तेने लडने हुं
बहार नीकळी चाडवा मांड्यो. ते मारी स्त्रीए मार्गमां कंबल फामीने तेना ककमा
नांखवा मांड्या. मातःकाळे हुं तेनी साथे एक वांसनी जाळमां विसापी खावा
माटे रोकायो. धोमीवारे मारी स्त्रीए नांखेवा कंबलना ककमाने अनुसारे ते पद्मी-
पतिना अनुचरो आवी पहोंच्या, अने मने खुब मार मायों. पत्री मारां पांच अंगीने
पांच स्त्रीवार्थी जमी लड मने पृथ्वी साथे चोटाकी दीधो, अने मागी जापाने ल-
डने तेओ पात्रा चाड्या गया. धोमीवारे एक वानर मारी पासे आब्यो. ते मने जो-
डने मूर्छा पाय्यो. केट्ठीक वारे सावध धडने ते शय्योस्तरणी (शय्यनी लदार क-
रनारी) अने संरोहणी (या रूजावनारी) आपथी लडने मारी पासे आब्यो.
तेनापी तेणे मने शय्य रहित कर्यां. पत्री मारी समीपे तेणे अड्डरो द्वाख्य के “ हुं
तारा गाममां सिद्धकर्मा नामनो बंध हतो; ते बखते पण में तने साजो कर्यो हतो,
ते हुं मरीने आ वनमां वानर थयो लुं. आ वनमां कोइ एक वानरे मने प्रहार क-
रीने मारो सर्व परिवार लड लीधो डे, हुं यूथयी ज्रष्ट धपेडो अहीं तारी पासे
आब्यो लुं. तने जोडने मने जातिस्मरण थयुं तेथी में तने शय्यथी मुक्त कर्यो डे.
हवे तुं पण मारो सहायनूत था, जेथी मारा शत्रु वानरनो हुं पराजय करुं. ” ते सां-
जळीने हुं ते मर्कटनी साथे गयो. त्यां वने मर्कटोतुं युद्ध शरु थयुं. तेमां मारी सा-
थेना मर्कटनो पराजय थयो, त्यारे तेणे मने कशुं के “ ते मारी सहायता केम न क-

री ? ” में कर्णुं के “ तमे वने रूप अने वर्णादिके करीने समान देखाओ-ओ, तेथी मित्र कोण अने तेनो शत्रु कोण ते हुं ओळखी शक्यो नहीं. ” ते सांजळीने ते मर्कट निशानी माटे पोताना कंठमां पुण्यमाळा नांखीने फरीधी युष्क करवा गयो. ते वखते में वीजा वानरने पत्थरबंद मर्मस्थानमां प्रहार कर्षो, जेथी ते मृत्यु पा-म्यो. पत्नी हुं मारा मित्र वानरनी रजा दडने पाओ चोरनी पत्नीमां गयो. त्यां मा-री जार्था साथे आदिगन करीने सुतेझा पत्नीपतिना जाडने में खड्गवने मारी नां-ख्यो, अने वळात्कारथी मारी स्त्रीने दडने मारे घेर आव्यो; परंतु सर्व प्रकारनां दुःखनो अनुभव थवाथी मने वैराग्य उत्पन्न थयो. तेथी में तत्काळ संसार ओ-नीने चारित्र ग्रहण कर्षुं. हे मंत्री ! आजे उपाश्रयमां प्रवेश करतां ते जयतुं स्म-रण थयुं. ” ते सांजळी मंत्री बोड्यो के “ हे मुनि ! आपे ते स्त्रीनो संग ओनी-ने चारित्र दीधुं ते घणुं उत्तम काम कर्षुं ठे. ”

पत्नी वीजे प्रहरे धन्य मुनि सुस्थित मुनिना देहने प्रमार्जवा गया. ते पण तेथीज रीते हार जोडने “ अहो ! मोटुं जय उत्पन्न थयुं ” एम बोडता उपाश्र-यमां आव्या. अजयकुमारे पूठयुं के “ हे पूज्य ! वीतरागना मार्गमां रहेझाने अति जय क्यांथी होय ? ” मुनि बोड्या के “ पूर्वतुं अनुभवतुं जय याद आव्युं. ” मं-त्रीए कर्षुं “ हे स्वामी ! ते वृत्तान्त प्रकाशित करो. ” त्यारे मुनि कहेवा द्वाग्या के अवन्ति नगरीनी समीपे एक गाममाना रहीश कोड कुडपुत्र (कणवी)नो पु-त्र हुं धनक नामनो बुं. मारा मातापिताए मने अवन्तिमां परणाव्यो हतो. एकदा हुं सायंकाळने वखते मारे सासर जतो हतो. संध्यासमय थतां हुं अवन्ति नगरीना स्म-शाने जड पहुँच्यो. त्यां एक युवतीने रोती सांजळीने में तेने पूठयुं के “ तुं केम रूप ठे ? ” ते बोड्डी के “ जे माणस कर्दी दुःख पाम्यो नथी अथवा जे दुःख भांगवा समर्थ नथी अथवा जे वीजातुं दुःख जाणी दुःखी थतो नथी तेवा मा-णसेने दुःखतुं वृत्तांत कहेतुं नहीं; अने जे दुःख पाम्यो ठे, जे दुःखनो निग्रह कर-वा समर्थ ठे अथवा जे पारका दुःखे दुःखीओ थाय ठे तेने दुःखनी बात कहे-ची. ” ते सांजळीने में कर्षुं के “ हुं तारा दुःखतुं निवारण करीश. ” त्यारे ते बोड्डी के “ आ शूळी उपर चढवेझो माणस मारो स्वामी ठे. ते निर्दोष ठतां ते-ने राजाए आत्री दशा पमाणी ठे. हुं राजपुरुपोथी जय पामती. ‘ मने कोड जाणे नहीं ’ एम विचारीने आ संध्यासमये मारा स्वामीमाटे जोजनादिक दडने आ-

वी लुं; पण मारुं शरीर नानुं होवाथी हुं तेने जोजन कराववा शक्तिमान थती नथी, तेथी हुं रुदन करुं लुं. ” ते सांजळीने में तेने कथुं के “ मारी पीठ पर चनीने हुं तारा पतिने जोजन कराव. ” त्यारे तेणे मने कथुं के “ तारे नीची दृष्टि राखवी, लुंजुं जोवुं नहीं ; जो लुंजुं जोइश तो हुं पतिव्रता होवाथी ब्रज्जा पामीश. ” एम कह्नीने ते मारी पीठ पर चनी पोताना कार्यमां प्रवृत्त थइ. धोमी-वारे मारा पृष्ठ उपर रुधिरनां विंदुओ परवा द्याग्यां. तेथी में कांइक लुंची दृष्टि करी जोयुं तो उरावमे ते माणसनुं मांसादिक लेती अने तेने कापी कापी-ने पात्रमां नांखती में तेने जोइ. आवा वीजत्स कर्मने जोइने में तेने पम्ती मु-की, अने जपथी हुं गामना दरवाजा पास आंबेला एक यज्ञना देरामां पेठो. मारी पाठळज दोमती आवती तेणे मने जोयो; एट्के मारो एक पग देराना उमरानी बहार अने एक पग अंदर हतो, तेज वखते तेणे बहारना पग उपर तेज अ-सिवमे प्रहार कयो, अने तेनाथी कपायेलो मारो उरुपदेश दइने ते नासी गइ. पत्नी हुं धारदेवीनी पास करुण खरे रुदन करावा द्याग्यो. तेथी देवीने करुणा उत्पन्न थइ; एट्के कोइ शूळीए चरुवेला सजीवन माणसनो उरुपदेश कापी द्या-वीने मारा पग साथे सांधी तेणे मने साजो कयो. पत्नी हुं रात्रिनेज वखते मारा स-सराने धर गयो, त्यां घरमां दीवो वळतो होवाथी धारना जिडमांथी घरनी अं-दर शुं घाप ठे ते हुं जोवा द्याग्यो, तो तेज स्त्रीने अने तेनी माने मद्य मांस खाती में जोइ. तेनी माए तेने पूजुं के “ अहो पुत्री ! आवुं सुंदर ताजुं मांस तुं क्यांथी द्यावी ? ” ते बोळी के “ हे माता ! आ मांस तारा जमाइनुं छे. ” एम कह्नीने तेणे सर्व वृत्तान्त वळो. त्यारे तेनी माता बोळी के “ एम करवुं तने योग्य न-होतुं. ” पुत्री बोळी के “ हुं शुं करुं ? तेणे मारा वचन प्रमाणे करुं नहीं, अने लुं-जुं जोयुं, तेथी में तेम करुं. ” आ प्रमाणे ते वन्नेनी वातो सांजळीने हुं पाठो फरी देवीना चेत्यमां आव्यो, अने त्यां रात्रि निर्गमन करी, कोइ साधु पास धर्मो-पदेश सांजळीने में दीक्षा ग्रहण करी. हादमां आ सुस्थित मुनिनी सेवा करुं लुं. आज ते पूर्वनुं अनुभवेलुं जय स्मरणमां आव्युं. ” ते सांजळीने अजयकुमा-रे तमनी अति प्रशंसा करी.

हवे चौथे महरे जोणक मुनि प्रमार्जन निमित्ते गया. तेओ पण हार जो-इने ‘ महा जय उत्पन्न थयुं ’ एम बोळ्या. अजयकुमारे-पूजतां ते जोणक साधु

पोतानुं पूर्व चरित्र कहेवा द्वाग्या के “ अवनतिनगरीमां जोणक नामनो हुं सार्थ-
वाह हतो. मारी स्त्री उपर हुं अति रागवान हतो. ” एक वखत मारी जार्याए मने
कथुं के “ तमे मने मृगपुच्छ द्वावी आपो. ” में कथुं के “ हुं क्यांधी द्वावी
आपुं ? ” ते बोझो के “ राजगृह नगरना राजाने घेर ठे, त्यांधी द्वावी आपो. ”
पत्नी हुं राजगृह नगरना उद्यानमां गयो, त्यां स्वरूपवान वेद्यानो समूह ठेव पुरु-
पोनी साथे क्रीडा करतो में जोयो, तेमांधी एक मुग्धसेना नामनी सुंदर युवतीने
कोइ विद्याधरे हरण करी. में ते विद्याधरने वाणथी वींधी नाख्यो, एट्ठे तेना
हाथमांधी नृटीने ते युवती सरोवरमां पसी, तेमां जगेझा कमळो द्वाइने ते बहार
नीकळी अने मने कमळनुं जेटाणुं करी मारी साथे स्नेह करवा द्वागी. त्यार पत्नी
तेणे मने आगमननुं कारण पृच्छुं. एट्ठे में पण स्त्रीनी भेरणाथी करेझा प्रया-
णनुं वृत्तान्त निवेदन कथुं. ते वृत्तान्त सांजळीने ते युवतीए मने कथुं के “ खरेखर
तमारी स्त्री असती जणाय ठे. तेणे कपट करीने तमने ठेतर्था ठे. ” ते युवतीनुं
आ वाक्य मने सत्य द्वाग्युं नहीं. मने एवो जास थयो के “ स्त्रीओ वीजी स्त्रीना
गुण सांजळीने खुशी थती नथी, पण इर्पाळु धाय ठे. ” पत्नी हुं ते मुग्धसेना वेद्याने
घेर गयो. तेणे घणा उपचारोथी मारी सेवा करी. एक दिवस ते वेद्याए श्रेणिक
राजा पासे नृत्य करवानो आरंज कर्यो, ते वखते हुं तेनी साथे गयो हतो. सर्व
जनोनां हृदय नृत्यमां लीन थयेझां जोइने में मृगपुच्छ हरण कथुं ; पण तेना रङ्गके
मने दीठो एट्ठे तेणे राजा पासे जाहेर कथुं. ते गुन्हामांधी मने मुग्धसेनाए ठो-
नाख्यो. अन्यंदा ते मुग्धसेनाने द्वाइने हुं मारा गाम तरफ चाड्यो अने गामनी बहा-
र उद्यानमां ते वेद्याने मुकीने रात्रे हुं गुप्त रीते मारे घेर गयो. ते वखते मारी जा-
र्याने एक जार पुरुपनी साथे जोजन करती में जोइ. त्यार पत्नी मारी स्त्री कांइ
काम माटे बहार गइ अने ते जार सूइ गयो. त्यारे तेने में मारी नांख्यो. मारी स्त्री-
ए आधीने तेने मरेझो जोयो. एट्ठे तस्तज तेने उचकाने धरना धारामां एक खा-
नो खोटी तेमां दाटी दीथो. ते सर्व स्त्रीचरित्र जोइने पाठो हुं उद्यानमां पेड्डी वे-
द्या पासे आड्यो, अने तेने सर्व वात कही. पत्नी वेद्या साथे हुं राजगृह नगरमां
आवी तेने घेर घणा काळ सुधी रह्यो. पत्नी वेद्यानी रजा द्वाइने हुं फरीथी मारी
स्त्रीनुं चरित्र जोधानी उत्कंठाथी घेर गयो. मारी स्त्री निरंतर मारी सेवा करवा
द्वागी. में पण तेनुं चरित्र प्रगट कथुं नहीं. हवे ते हंमेशां पेझा जारने ज्यां नेाड्या

हृत्ते ते स्थाननी ज्ञानादिक नैवेद्यधी प्रथम पूजा करी पत्नी जपती हती. एक दिवसे मारी स्त्रीए मारे मटे घेवर विगेरे मिष्ट ज्ञानन तैयार कर्युं, ते बखते में-तेने कर्तुं के "आजे प्रथमयी कोइने तारे आ ज्ञानन आप्तुं नही ; जे तने अधिक प्रिय होय तेनेज प्रथम आप्तुं. " त्यारे ते बोझी के " मारे तपाराधी वीजो कोइ अधिक नथी " एम कहानी ते मारी दृष्टि चुकावीने पेक्षा जारवाळा स्थळनी पूजा करावा गइ. में ते जाणीने तेने कर्तुं के " हे अमार्थ्ये माथिके ! (मृत्युने मा-गनारी !) हजु मुधी तुं नारुं चरित्र ठोमती नथी. " त्यारे तेणे जवाव आप्तो के " में कोइ पण बखत तपारी आज्ञातुं उर्ध्वन कर्युं नथी, हुं कोइ बखत करवुं व-चन पण बोझी नथी, अने शामाटे कारण विना मने उपको आप्तो ओ ? " एम बोझीने क्रोधधी अश्रुपात करती तेणे तपावेक्षा तेझयी जरेखो खोढानो ततो मा-री उपर फेंकयो. तमाधी उच्छलता तेजना विंजुओ एटझां वथां मारा शरीर उपर प-ड्यां के मारा शरीरनी वधी चापनी नाश पायी गइ. पत्नी हुं जयधी एकदम ना-सीने महा मुठकैझीए मारी माना घत्सां पेसी गयो. त्यां जतांज हुं मूर्छा खाइने पकी गयो. मारा स्वप्नोए मने शतपाक तैज विगेरे उपचारो करीने साजो कथो. पत्नी में सर्व कुटुंबने सत्य वृत्तान्त कहानी साबु पासे आनी धरें.पदेश सांजळी व-राग्यधी दीक्षा ग्रहण करी. अत्यारे पण ते जयतुं मने स्मरण घं. " ते सांज-ळी अजयकुमार बोझो के " हे पूज्य ! तपे तो वाव अने अर्च्यंतर वळे प्रकारना जयधी रहित ओ, पण अमेज कर्मना समूहयी जारे धता सर्व जयनी मध्ये रही-ए उीए. " इत्यादि घणी रीते तेमनी प्रशंसा करीने अजयकुमारे रात्रिपोसह पूर्ण कथो.

सूर्योदय थयो त्यारे मंत्री उपाश्रयनी बहारनीकळ्या. त्यां कायोत्सर्गमां त-त्पर अंतःकरणवाळा सुस्थित मुनिना कंठमां पेक्षो द्वार जोइने तेणे विचार्युं के "अ-हो ! रात्रिना दरेक महरे ते चार मुनिओ " महाजय प्राप्त थयुं " एम बोझ्या हता ते सत्य छे; केमके निःस्पृह मुनिओने तो कांचन महाजय रूपज छे. अहो ! साबुओनी निर्वोन्नता केवी छे ! राज्य समान दिव्य द्वार जोइने पांचेमांथी को-इ किंचित पण होज कथो नही. खरेखर सर्व जयो होजमांज रहेझां छे. " आ-ममाणे विचारी मुस्थित मुनिने त्रण मदकिणा पूर्वक चांदीने तथा स्तुति करीने अजयकुमार बोझ्या के " अहो ! तमेज खरेखरो होजने जीत्यो छे. " पत्नी ते

हार मुनिना कंत्रथी पोतेज उतारीने हर्ष पामता राजसज्जामां जइ श्रेणिक राजाने आप्यो, अने रात्रितुं सर्ववृत्तांत कथुं. ते सांजळीने राजाए मंत्रीने कथुं के “ मुनि-ओना गुणनी स्तुति विगेरे करवाथी अनन्त जवनां दुःख चिंतादिकनो नाश था-य ठे; तो पछी तपारी अहिक चिंतानो नाश थाय तेमां तो शुं कहेवुं! तेमना महि-माथी स्वयमेव सर्व दुःखनो क्षय थाय छे. ”

“ उपाश्रयनी बहार कायोत्सर्गमां उजा रहेत्ता सुस्थित साधु चारे प्रहर सुधी योगमां निश्चय रखा, ते उहेत्ता तपाचारने आचरता सद्गुणी मुनीश्वरनी हुं स्तुति करुं बुं. ”

इत्यह्निदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
अष्टानवत्यधिकद्विंशततमः प्रबंधः ॥ १९८ ॥

व्याख्यान २९९ मुं.

तपनी प्रधानता विषे.

तपो मुख्यं हि सर्वत्र, न कुत्रं मुख्यमुच्यते ।

हरिकेशी श्रवपाकोऽपि, स्वःपूज्योऽञ्जन्महाव्रतैः ॥ १ ॥

जावार्थ—“सर्वत्र तपज मुख्य ठे, कुळ मुख्य कहेवातुं नथी. जुओ! ह-रिकेशी नामनो चांनद पण पांच महाव्रतोथी देवने पूज्य थयो हतो. ”

हरिकेशीमुनिनी कथा.

मयुरापुरीमां शंख नामना युवराजे धर्म श्रवण करीने दीक्षा ग्रहण करी. बिहार करतां करतां राजपुर (हस्तिनापुर)मां आया. त्यां जिकाने माटे तप्त-वातुकावाळी नरक पृथ्वी समान अने देवना प्रजावथी दावानळ रूप हुतवहा ना-मनी एक शेरी हती. ते शेरीमां जे कोइ चाहतुं ते तरतज मृत्यु पामतुं हतुं. मु-निए ते शेरीने माणसना संचार विनानी जोइने पुरोहितना पुत्रने पूछुं के “ आ

शेरीमां माणसो चाझे ठे के नहीं ? ” तेणे ‘ जझे आ बळी जाय ’ एवा छुट आशायची कथुं के ‘ चाझे ठे. ’ ते सांजळी मुनि उतावळा ते शेरीमांज चाड्या. तेमना तपना मजावधी ते शेरी शीतळ थड गड. पेन्नो पुरोहितनो पुत्र गवाडमां वे-गे हतो तेणे मुनिने इर्यापयिकी शोधता अने धीमे धीमे चाळता जोडने “ अ-हो ! आ कोइ महानपस्वी ठे ” एम जाणी विस्मित थयो. पत्नी एक दिवस ते-मुनि पासे उद्यानमां जड तेमने नमीने ते बोंब्यो के “ हे पूज्य ! में आपने पेन्नी शे-रीमां जवानी अनुज्ञा आपी हती ते पापची हुं शी रीने मुक्त थडश ? ” मुनिप कथुं के “ प्रव्रज्या ग्रहण कर. ” ते सांजळीने तेणे दीक्षा लीधी. परंतु ग्रामण होवाची तेणे जातिमद कयों. ठेवट आयुष्य पूर्ण करीने स्वर्ग गयो.

त्यांधी चवीने गंगाने कांठे स्मशाननो स्वामी बलकोट नामनो चांमाळ हतो, तेने गौरी अने गांधारी नामनी वे स्त्रीओ हती. तेमां गौरीनी-कुक्षिमां ते उत्पन्न थयो. पूर्व जवे जातिमद कयों हतो तेथी कडूपो अने इयाम थयो. चांमा-ळोने पण उपहास करवा लायक थयो. तेनुं बळ नाम पामथुं. ते कोडने पण चांमा-वामां कुशळ अने विप वृद्धनी जेम साने छेप करवा लायक थयो सता घणा लोकोंने उद्वेग पमारतो वृष्टि पामवा लाग्यो. एकदा तेनो बंधुवर्ग पानगोष्टीमां तत्पर थयो हतो, ते वखते तेणे चांमचेष्टा करीने सर्वनी साथे कडह कयों; तेथी ते-ओए तेने पोताथी दूर कयों. ते दूर जडने वेडो, तेवामां त्यां एक सर्प नीकळथो. तेने जोडने ते सर्वे चांमाळोए एकदम लुडीने ‘आ जेरी साप ठे’ एम कही तेने मारी नाख्यो. घांभी वारे धीजो दीपक जातिनो सर्प नीकळथो, ते विपरहित ठे एम जाणीने तेओए तेने जवा दीधो. ते सर्व जोडने बळे विचारुं के “ विपधारी सर्प हणाय ठे, अने दीपक (निर्विष) सर्प मूकी देवाय ठे, माटे सर्व कोइ पोतानाज दोपथी कडेश पामे ठे. एम सिद्ध थयुं, तो हवे जड प्रकृति राखवी तेज योग्य ठे. ” एम विचारातां तेने जातिस्मरण थयुं. तेथी पोतानो स्वर्गवास तथा छुट जातिमदते विचारतो ते बळ कोइ संबिन्न साधु पासे गयो. तेमनी पासे धर्म श्रवण करीने तेणे दीक्षा लीधी. पत्नी विहार करतां अन्यदा तिंडुक नामना उद्यानमां तिंडुक यक्षना कस्यमां ते मुनि प्रतिमा धारण करीने रखा.

१ मदितापान करवाभा.

२ कायोन्मर्ग करीने स्थिर रहेवं ते.

एक दिवस ते चैत्यमां कौशद्विक राजानी पुत्री जडा घणी सखीओसाथे परवरेडी आवी. त्यां यज्ञने नमीने क्रीना करवामां प्रवृत्त घड. क्रीना करतां ते सर्वेए वरने आद्विगन करवानुं मिप करीने चैत्यना जुदा जुदा स्तंजो पकड्या. तेमां राजपुत्री कायोत्सर्गे उजेडा ते मुनिने स्तंज धारीने तेमनेज आद्विगन करीने बोडी के “ हुं आ वरने वरी तुं. ” योमी वारे वरें श्याम अने विकराळ एवा ते मुनिने जोडने ते ब्रूम पामती सती थू थू करवा लागी. ते जोडने यज्ञने क्रोध चड्यो. तेथी तेणे ते राजकन्यानुं मुख वांकुं करी नांख्युं, शरीर कडपुं कर्तुं अने परवडा करी दीधी. पत्नी ते यज्ञ बोड्यो के “ जो आ स्त्री मुनिने पतिपणे स्वीकारशे तोज तेने हुं मुक्त करीश. ” ते सांजळीने राजाए जीवती राखवाना हेतुथी तेम करवानुं कवृद्ध कर्तुं. पत्नी ते राजपुत्री स्वजनोनी अनुज्ञाथी यज्ञना चैत्यमांज रही, अने तेमने अनुकूल उपसर्ग करवा लागी, पण मुनिए तेनी जरा पण इच्छा करी नहीं एड्डे ते पाडी ओसरी. पत्नी यज्ञे घनीमां पोतानुं स्वरूप अने घनीमां मुनिनुं स्वरूप देखानी ठेतरीने आखी रात्रि तेनी विमंत्रना करी. प्रातःकाळे “ मुनि तो तने इच्छता नथी ” एवा यज्ञना वचनथी ते राजपुत्री खिन्न मनवाळी थड सती पोताना पिताने घेर गड. पाडी आवेडी जोडने पुरोहिते राजाने कथुं के “ आ ऋषिपत्नी ब्राह्मणेने कल्पे. ” ते सांजळीने राजाए ते पुरोहितनेज आपी. तेणे तेने पोतानी पत्नी करी. अन्वदा प्रिया सहित यज्ञदीक्षा ग्रहण करीने तेणे यज्ञनो आरंज कर्यो.

हवे हरिकेशी नामना चांमाळ कुळमां उत्पन्न थयेडा वळ नामना ते जितेन्डिय मुनि एक दिवस जिज्ञा माटे ते ब्राह्मणना यज्ञपाटकमांज गया. ते तपस्वीने आवता जोडने ब्राह्मणो अनार्यनी जेम तेनो उपहास करवा लाग्या, अने कहेवा लाग्या के “ अरे! तुं कोण ठे? तारुं आवुं वीजत्स रूप जोवाने पण अमे योग्य नथी. तुं शी इच्छाथी अहीं आव्यो ठे ? अमारी दृष्टिथी दूर जा. ” इत्यादि वचनो सांजळीने पेलो यज्ञ जे निरंतर मुनिनी साथेज रहेतो हतो ते कोपायमान थयो; तेणे मुनिना देहमां प्रवेश करीने कथुं के “ हुं श्रमण (साधु) तुं. वीजाने माटे तयार करेहुं अन्न लेवा माटे हुं आव्यो तुं. अहीं तमोए घाणुं अन्न रांध्युं ठे; तो तेमांथी शोपनुं पण अवशोप प्रांते रहेहुं होय ते मने साधुने आपो. ” ए प्रमाणेनां वचनो सांजळी याङ्गिको बोड्या के “ आ सिध्द करेहुं जोजन ब्राह्मणेनेज

देवा योग्य ठे, तने शुद्धने दइ शकाय तेम नथी. जगतमां ब्राह्मण समान वीजुं कोइ पुण्यक्रेत्र नथी, तेमां वावेजुं वीज मोटा फळने आपेठे.” मुनिना शरीरमां र्हिने यइ बोड्यो के “ तमे यइमां हिंसा करो ठो, आरंभमां रक्त ठो, अजितेन्द्रिय ठो, तेथी तमे तो पापक्रेत्र ठो; विश्वमां महाव्रतने धारण करनार मुनिना जेवुं वीजुं कोइ पुण्यक्रेत्र नथी. ” आ प्रमाणे ते यइ यइचार्यनुं अपमान कर्यु. ते जाणीने तेना शिष्यो बोड्या के “ अमारा उपाध्यायनो तुं प्रत्यनिक ठे, माटे हवे तो तने कांइ पण आपशुं नही; नहीतो कदाच अनुकंपाने वीधि कांइ अंत मांतादि पण आपत. ” यइ बोड्यो के “ समितिवंत, समाधिवाळा, अण गुप्तिथी गुप्त अने जितेन्द्रिय एवा मन जो तमे एपणीय अन्न नहिं आपो; तो पत्नी आ यइथी तमने शुं ब्राज मळवानो ठे ? कांइ पण ब्राज मळशे नही. ” ते सांजळीने अव्यापके पोताना शिष्यांने कहुं के “ आने ब्राह्मणी अने मुठी घिगेरेथी मारीनेकाठी मूको. ” ते सांजळीने सर्व शिष्यो एकदम तेना तरफ दोड्या, अने मुनिने दंदादिकवने मारवा लाग्या. ते वखंत राजपुत्री जडा तेमने अटकावीने बोड्यी के “ हे शिष्यो ! आ मुनि कदर्थनाने योग्य नथी. केमके देवना वचनथी यने राजाए आ मुनिने आपी हती, तोपण तेणे मनथी पण मारी इच्छा कर्या विना मने बोकी दीधी; ते आ ऋषि ठे, देवेंद्र ने नरेंद्रने पण वेदनिक ठे, आ महा यशस्वी, मोटा प्रजाववाळा, महा छुाकर व्रतधारी अने घोर पराक्रमवाळा एवा मुनिनी तमे हीडना करो नही. तेनी हीडना करवाथी तेमना तपना प्रजाववने तमे ने अमे सर्व वळीने जस्य थइ जइशुं, माटे तेवुं न थाय तेम करो. ” ते सांजळीने यइ “ आ जडातुं वचन मिथ्या न थाथो ” एम धारी सर्व डात्रोनुं निवारण कर्यु. ” कहुं ठे के—

एयाइ तीसे वयणाइ सोच्चा, पत्तीए जहाए मुजासियाई ।

इसिस्स वेयावमियठयाए, जस्का कुमारोवि णिवारयंति ॥१॥

जावार्थ—“ पोताना पतिने कहेडां जडानां आवां मुजापित वचन सांजळीने मुनिनी वेयावच करनार यइ ते शिष्योनुं निवारण कर्यु. ” केवी रीते कर्यु ते कहे ठे—

तरतज रोप पार्मीने यइ आकाशमां अनेक रूपो चिकुवीं ते उपसर्ग करनारा सर्व डात्रोने अंग विदारता अने बोही वमता कर्या. ते जोइ फरीथी जडा बोड्यी

के " हे ऋत्रो ! आ मुनिनी तमे अवगणना करो छे, ते पर्वतने नखथी खोदवा जेवुं, दोहदंरुने दांतथी खावा जेवुं अने जाज्वल्यमान अग्निने पादप्रहार करवा जेवुं करो छे. एमने सामान्य जिह्वा मानीने मूर्खने योग्य एवुं कार्य करो छे ते तमने धरतुं नथी. माटे जो तमे जीवितने के धनने इच्छता हो तो ते मुनिने मस्तक नमावीने तेमने शरणे जाओ. " पत्नी ते सोमदेव नामनो यज्ञाचार्य, जेमनां नेत्र अने जिह्वा बहार नीकलेइ छे एवा, अने काष्ठ समान थइ गयेइला तेमज ऊर्ध्व मुखवाळा ऋत्रोने जोइने पीतानी पत्नी नञ्जा सहित ते मुनि पासे जइ तेमने स्तुति धारा प्रसन्न करवा माटे कहेवा लाग्यो के " हे जगवन् ! अमारा अपराधने क्षमा करो. आ बालक, मूर्ख अने अज्ञानी छत्रोए आपनी हींझना करी, तेनी आप क्षमा करो. केमके मुनिजनो तो घणा कृपाळु होय छे; तेओ कदी पण कोइना पर कोप करता नथी. " ते सांजळीने मुनि बोध्या के " प्रथम, अत्यारे के हवे पत्नी मने किंचित् पण तमारी उपर भद्रप नथी, पण कोइ यज्ञ मारुं वैयावृत्य करे छे, तेणे आ तमारा छत्रोने पराजवेइला जणाय छे. " अध्यापक बोध्यो के " हे पूज्य ! तमे धर्मतत्त्वना ज्ञानी क्रोध करोज नहीं, पण अमे तो आपना चरणे शरणे आव्या छीए. माटे आ पुष्कळ शास्त्रि विगरे अन्न इच्छानुसार ग्रहण करो, अने ते वापरीने अमारा पर अनुग्रह करो. " ते सांजळीने मुनिए मासकूपणतुं पारणुं होवार्थी शुष्क अन्नपान ग्रहण कर्युं. एउठे पेइला यज्ञे सर्व छत्रोने साजा कर्या अने पांच दिव्य प्रगट कर्या. पत्नी हर्षवन्त थइने ते सर्व ब्राह्मणो बोध्या के " बाह्य स्नानादिक धर्मनी स्पृहावाळा अमे आपे अंगीकार करेइला यज्ञादिकतुं तत्त्व जाणता नथी; तेथी पूडीए डीए के—तमारे यज्ञ करवाना विधिमां कयो अग्नि छे ? ते अग्निंतुं स्थान कयुं छे के ज्यां अग्निंतुं स्थापन कराय छे ? घृतादिक नांखवा माटे तमारे सुबो कयो छे ? अग्निने प्रदीप्त करवा माटे तमारे कारीस (जुंगळी) रूप शुं छे के जेनाथी अग्नि फुंकाय छे ? अग्निने सळगाववा माटे समिध (काष्ठ) कया छे ? पापने उपशमन करवामां हेतुरूप एवी शांतिने माटे तमारी अध्ययनपद्धति कइ छे ? अने केउइला तेमज कोना संवंधी होमविधिथी शोनो होम करो छे ? ते सर्व छपा करीने कहो. " मुनिए जवाव आप्यो के " अमारे तप (आहार मूर्ख त्याग) रूप अग्नि छे. केमके ते कर्मन्धनने बालनार छे. जीव अग्निंतुं स्थान छे. कारणके तपरूपी ज्योति (अग्नि) तेने आश्रये रहे छे. मन, वचन अने कायाना योगरूपी सुबो

डे. तेनावने थता शुन व्यापार ते स्नेह (घृत)ने स्थाने डे. शरीररूप अग्नि ध-
मवानुं कारीस (जुंगळी) डे. कर्मरूपी समिध (काष्ठ) छे अने संयम तथा योगरूप
शान्ति क्रिया छे. एवी रीते मुनिअने होम करवानो विधि डे. तेवा प्रकारयी हुं
पण होम करुं हुं." फरीने अध्यापके स्नाननुं स्वरूप पृष्ठुं के "तमारे स्नान करवा
माटे कयो डह (धरो) डे ? पाप टाळवा माटे अने शान्ति माटे कयुं तीर्थ डे ? क-
युं पुण्यक्षेत्र डे ? ते तीर्थोनां केडलां स्वरूप डे के जे संसाररूपी समुद्रधी तारे
डे ? शने विषे स्नान करीने पवित्र थयेझा आप कर्ममळनो त्याग करो डो ? अमा-
रीज जेवां तमारे पण शुद्धि करवानां डहादि जळाशयो (तीर्थो) डे के कांइ जू-
दांज डे ? ते अमे जाणता नयी. माटे हे यक्षपूज्य मुनि ! ते सर्व आपनी पासे-
धी अमे जाणवा इच्छीए छीए. " मुनि बोह्या के " अमारे धर्मरूपी डह (ध-
रो) डे अने ब्रह्मचर्य रूपी तीर्थ डे के जेने विषे अनावलित्त (संसारमां नही
दपटायेझो) अने प्रसन्न देख्यावाळो आत्मा स्नान करवाधी निर्मळ, शुद्ध अने
शीतळ थडने सर्व दोषनो त्याग करे डे. " इत्यादि मुनिनां शुन वाक्योयी ते ब्रा-
ह्मणो घोष पायीने जैनधर्मी थया, मुनि पण अन्यत्र विहार करतां अनुक्रमे कर्मनो
कय करीने परमपदेने पाम्या.

" खरेखर सौयी अधिक तपज देखाय डे ; कोइ ठेकाणे जातिनुं अधिक-
पणुं देखातुं नयी. जुओ ! हरिकेशी चांमळना पुत्र उतां पण तपनाज प्रजावधी
महानुजाग थडने आवी ऋद्धिने पाम्या. "

इत्यद्रदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
नवनवत्यधिकद्विंशततमः प्रबंधः ॥ १०११ ॥

व्याख्यान ३०० सुं.

वीर्याचार.

वाद्यान्यन्तरसामर्थ्यानिन्द्वेन प्रवर्तनम् ।

सर्वेषु धर्मकार्येषु, वीर्याचरणमुच्यते ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वाद्य तथा अन्यन्तर सामर्थ्येन गोपव्या विना तेने सर्व धर्म-
कार्योमां प्रवर्तव्युं, ते वीर्याचार कहेवाय ठे. ”

वाणी अने कायाने आधीन जे सामर्थ्य ते वाद्य सामर्थ्य कहेवाय ठे, अने
मन संबधी जे वीर्य ते आन्यन्तर सामर्थ्य कहेवाय ठे. ते वनेना अनिन्द्ववपणे प्रवर्तवुं
एट्ठे सर्व धर्मकार्योमां वीर्येने फोरवुं तेने वीर्याचार कहे ठे.

पूर्वाचार्योण कथुं ठे के—

अणिगूहिअ वज्रवीरिउ, परिक्कमइ जो जहुत्तमाउत्तो ।

जुंजइ अ जहाथामं, नायव्वो वीरिआयारो ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वज्र^१ अने वीर्य^२ने गोपव्या शिवाय जे यथोक्त रीते ज्ञानादि
आचारनो आश्रय करीने अनन्य चित्ते पराक्रम करे ठे, अने ते वाद्यान्यन्तर प-
राक्रमने योग्य स्थाने जांमे ठे एट्ठे तेनो घटित उपयोग करे ठे, ते वीर्या-
चार जाणवो.”

अर्ही आचार अने आचारवाळानो कथंचित् अजेद मानीने तेने वीर्या-
चार कहेवो ठे. ते मन, वाणी अने कायाना जेदे करीने अण प्रकारनो ठे. तेना
अतिचार पण मन, वाणी अने कायाना वीर्येने गोपव्या रूप अणज ठे. ते विषे आ-
यकना एकसो ने चौवीश अतिचारोना वर्णननी माथामां कथुं ठे के—

पण संझेहण पनरस्स कम्मा, नाणाइ अट्ट पत्तेयं ।

चारस तव विरिय तिग, पण सम्मवयाइं अइयारा ॥१॥

चावार्थ—“ संज्ञेखनाना पांच अतिचार ठे, कर्मादानना पंनर ठे, ज्ञाना-
दि (ज्ञान, दर्शन, चारित्र) ना मत्येके आउ आउ ठे, तपना चार ठे, वीर्यना त्र-
ण ठे अने सम्यक्त्व तथा चारे व्रतना पांच पांच अतिचार ठे.” एउठे ५-१५-
१४-१२-३-६५ मळी १२४ थाय ठे.

अहीं कोइ शंका करे के—“ आ वकरीना गळाना आंचळ जेवा (नकामा)
वीर्याचारने सारी रीते उपयोगमां जेवानुं शुं प्रयोजन ठे ? केमके नव्य प्राणीआंने
नवस्थितिनुं तो नियतपाणुं ठे, तेथी ज्यारे जे नव्य प्राणी सिद्धिमां जवानो हशे,
त्यारे ते प्राणी वीर्याचारनो उपयोग कर्था विना पण मोझे जशे.” गुस्महाराज तेनो
जवाव आपे ठे के “ तें जे अहीं नवस्थितिनुं नियतपाणुं हेतुपणे दर्शाव्युं, ते युक्ति-
विकळ होवार्थी सत्य नथी. केमके नव्य जीवोनी नवस्थिति एकान्ते नियत पण
नथी, तेम अनियत पण नथी, पण नियतानियत ठे. ते शी रीते ? एम, पृत्रीश
तो सांभळ—पुण्य पापने अनुसारे नवस्थिति घटे ठे अने वृद्धि पापे ठे. तेथी
तेनुं अनियतपाणुं कहेवाय ठे; अने जे ज्यारे मुक्ति जवानो ठे ते त्यारेज मुक्ति पा-
मशे, ए युक्तिथी नियत पण कहेवाय ठे. परंतु जो ‘ जे ज्यारे मोझे जवानो ठे, ते
त्यारेज मोझे जशे ’ एवो एकान्तवाद स्वीकारीए, तो गोशाळानो मत प्राप्त थाय
ठे. गोशाळो ‘ जेनुं जे ज्यारे थवानुं ठे तेनुं ते त्यारे घायज ठे ’ एवो नियतिवाद
माने ठे, अने तेम मानवार्थी तो मत्यक मिथ्यात्व प्राप्त थाय ठे. केमके जिनशासनमां
काज्ञादिक पांच कारणो जगतना विवर्तमां हेतुरूप कहेलां ठे. तेमांना मात्र मत्येकने
हेतु मानेझा नथी, पण पांचे मळीने हेतु रूपे मानेझां ठे. माटे नवस्थितिने नियता-
नियतज मानवी जेइए. आ वचन युक्तिथी विकळ ठे एम समजनुं नहीं. केमके
जेम एकज वस्तुमां उत्पाद, व्यय अने ध्रांव्य ए त्रण अविरोधे रहे ठे, तेमज एक
नवस्थितिमां कथंचित् नियतपाणुं अने कथंचित् अनियतपाणुं पण रही शके ठे.
अहीं तात्पर्य ए ठे के—जीव पुण्यादिक उपक्रम करवार्थी वहेझो पण मोझे पा-
पे ठे, अने जिनाज्ञा लोपवार्थी तथा महा पापो करवार्थी अधिक काळ संसारमां
परिज्रमण पण करे ठे. ते अपेक्षाए नवस्थिति अनियत जाणवी. आ वावत सि-
ध्दान्तथी पण विरुद्ध नथी. केमके महानिशीयादि शास्त्रोमां आपणे सांजळीए
कीए के—सावद्याचारि विगरेने नवस्थिति एकज नव वाकी रहेवा रूप हवी, प-
ण उत्सूत्र चापणादिकने तेओनी नवस्थिति अधिक थइ हवी. कोइ जीव नव-

स्थितिना प्रतिनियत समयेन मोहनी प्राप्तिने योग्य एवं पुण्य करवा शक्तिमान था-
य अने वीजे वखते तेंतुं पुण्य करी न शके, ते नियत काळेज मोह्णे जाय, तेनी अ-
पेक्षाए नवस्थिति नियत जाणवी. केवळज्ञानीए जे स्थिति कही होय ते तो नि-
यत स्थितिज जाणवी ; केपके केवळज्ञानी तो संपूर्ण ज्ञानना प्रजावधी "आ जीव
आ प्रमाणे पुण्यादि उपक्रम कारो, अने आ जीव तेम नही करे " इत्यादि दरे-
क जीवना उपक्रमतुं स्वरूप जाणीनेज नवस्थिति कहे ठे, जाण्या विना कहेता न-
थी ; माटे तेने नियत जाणवी. पण जो नवस्थितिंतुं, एकान्त नियतपणुंज अंगी-
कार करीए, तो प्राणीने तेवा तेवा प्रकारनां दुष्कर धर्मकृत्यो करवातुं अने हिंसा-
दिक पापव्यापारना परिहारतुं निष्कळपणुं प्राप्त थशे, ते कांइ युक्तियुक्त नथी.
माटे नव्य प्राणीओनी नवस्थितिंतुं नियतानियतपणुं सिद्ध छे एम समजतुं ; अने
तेनी सिद्धि थवाधी सर्वत्र धर्मक्रियामां पातानी शक्ति फोरववा रूप वीर्याचारनी
पण सफलता सिद्ध थइ. ते विषे सूत्रमां कथुं ठे के—

तिरथयरो चउनाणी, सुरमहिउं सिज्जियव्वय धुवंमि ।

अणिगूहियवत्तविरिउं, सव्वत्थामेण उज्जमइ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ चार ज्ञानने धारण करनार, देवताओधी पूजित अने धुव
(निश्चये) सिद्धिपदने पामनारा एवा तीर्थकरो पण वत्त अने वीर्यने गोपव्या
विना सर्व सामर्थ्यवने उद्यम करे ठे.”

इअ जइ तेवि हु निच्चिणपायसंसारसायरा वि जिणा ।

अप्पुज्जमंति तो सेसयाण को इत्थ वामोहो ॥ २ ॥

जावार्थ—“ आ प्रमाणे ज्यारे जेमने संसारसागर प्राये तरी गयेझा जे-
बोज ठे एवा जिनेश्वरो पण (शुभ योगमां) उद्यमवंत थया ठे, तो पछी अही-
आं वीजाओने शुं व्यामोह करवा जेतुं ठे ? ” अर्थात् शो विचार करवानो छे ?
तेपणे तो अवश्य शुभ निमित्तमां मन वचन कायातुं वळ वीर्य फोरववा योग्य ठे.”

अही वीर्यना गोपन तथा अगोपनतुं फळ सुधर्म श्रेष्ठीना दृष्टांतवने
वतावे ठे—

सुधर्म श्रेष्ठीनी कथा.

पृथ्वीपुरमां सुधर्मा नामे एक श्रेष्ठी रहेतो हतो, तेनुं अन्तःकरण जैन धर्मेथी वासित हतुं. एकदा गुरुमुखथी वैराग्यनी कथा सांजळतां तेमां नारवाहक विगरेनां दृष्टान्तो सांजळीने तेणे चारित्र ग्रहण कर्युं. ते नारवाहकनुं दृष्टांत आ प्रमाणे—

कोइएक नारवाहक हमेशां मोटा कष्टथी काष्ठ लावी ते वेचीने आवेझा पैसामांथी पोतानो निर्वाह चक्षावतो हतो. एकदा ग्रीष्मऋतुमां मध्याह्न समये ते काष्ठनो नारो माथे उपासीने वेचवा माटे गाममां अटन करतो हतो. अति नारनी पीमाथी मायेथी नारो उतारीने ते कोइ गृहस्थनी हवेझीनी छायामां विथान्ति लेवा उजो रवो. ते वखते हवेझीना गोखमां ते गृहनी स्वामिनी तिज्ञोत्तमा अप्सराना जेवी मनोहर रूपवती वेठी हती. तेने जोडेने तेणे विचार्युं के “अहो ! सप्तश्र वैज्ञोक्तनुं मुख तो आ युवनीएज खेंची लीधुं जे, परंतु आवा मुखनुं कारण माव द्रव्यज जे; तो हुं पण अव्यनुं उपाजन करीने आवुं मुख मेळवी जन्म सफल करुं.” एम विचारीने त्यारथी तेणे जोजनादिकमां कृपणता (कसर) करवा मांणी. काष्ठ वेचतां जे पैसा आवे तेमांथी थोडा खचें अने वधारे संग्रह करे. ए प्रमाणे निरंतर अव्य उपाजन करवाना ध्यानरूपी कष्टोन्नथी चपळ मनवाळो ते काळ निर्गमन करवा लाग्यो. एक दिवस अतिकृपणताने लीधे जेनुं अंग अति कृश थइगडुं छे एवो ते नारवाहक सूर्यनां किरणोना तापथी आकुळव्याकुळ थइ गयो, शरीरनां सर्व अवयवो परसेवाना विडुओथी जीजाइ गयां, लुहारनी धमणनी जेम श्वासो-श्वास लेवा लाग्यो, अने केने वे हाथ राखीने फरतो फरतो अरण्यना एक कूवा पोसे आव्यो. त्यां विथाम लेवा माटे कूवाना थाळामां सूइ गयो. तत्काळ निझा आवी गइ. तेमां तेने स्वप्न आव्युं. स्वप्नमां तेणे जोयुं के जाणे पोते महान वष्टो अनुजवीने द्रव्य मेळव्युं. तेनावने विवाहादिक कार्यों कर्यां, पूवें गोखमां वेवेझी युवनी जोइ हती तेना जेवी मुंदर स्त्री परएयो. तेनी साथे हावजाव, कटाइ विगरे क्रीडा अनुजववा लाग्यो. परस्पर प्रश्रोचरो करतां ते स्त्रीने कांइ रोप उत्पन्न कर्यों तेथी ते स्त्री वक्र दृष्टि करी वोंझी के “आवुं लज्जावाळुं वाक्य केम बोडो ओ? अर्हीथी दूर जाओ.” आ प्रमाणे कोमळ अने मुंदर चाणी सांजळीने

ते प्रेमगर्भित चेष्टायी प्रसन्न थयो. तेथी वे हाथवमे तेने गाढ आङ्गिगन करवा तै-
 यार थयो, एट्झे ते स्त्रीए विज्ञासथीज एक दौरमीवमे तेनापर प्रहार कर्यो. ते जो-
 झेने ते जारवाहक जरा दूर खस्यो. आवा स्वप्नमां तेतुं थाळामां पमेतुं शरीर पण
 निद्रामां ने निद्रामां साक्षात् खस्युं, एट्झे ते थाळामांथी कूवामां पम्नी गयो. परतां प-
 रतां तेनी निद्रा जती रहीं, एट्झे ते विचारवा द्वाग्यो के “ अहो ! आ शुं थयुं ?
 में शुं जोयुं ? ते स्त्री कयां गइ ? तेना विज्ञासनी केवी ढटा ! अहो ! जेतुं नि-
 रंतर-ध्यान कर्युं हतुं ते आजे स्वप्नमां फळीचूत थयुं. परंतु आ तो स्वप्नना स्त्री-
 ए पोतानी मायाजाळमां बांधीने मने आ अंध कूवामां नांखी दीधो; तो पञी सा-
 क्षात् स्त्रीनो अनुभव कर्यो होय, तो ते तो खरेखर नरकगतिमांज नांखे, तेमां प्रा-
 णीओए कांइ पण संदेह राखवा जेतुं नथी. ” आ प्रमाणे कूवामां र्ह्यो सतो ते
 विचार करे छे, तेवामां त्यां एक राजा आवी चड्यो. तेणे कूवामां पमेज्ञा ते माणस-
 ने जोझे तेने बहार काढी पृच्छुं के “ तने आ कूवामां कोणे नाख्यो ते कहे. हुं ते-
 ने शिक्षा करीश. ” जारवाहक बोड्यो के “ हे स्वामी ! तेनी पासे तमे तो शी गण-
 नीमां डे ? इन्द्रादिक पण तेने शिक्षा करवा समर्थ नथी, तो पञी वीजानी तो वा-
 तज शी कस्वी ! ” ते सांजळीने पोताना वळथी गर्व पामेड्यो ते राजा गाजी उठ्यो
 के “ अरे ! हुं पृथ्वीपति हुं; तेथी एवी कोइ पण वस्तु नथी के जे हुं करी न श-
 कुं. ” त्यारे ते जारवाहके पोताना स्वप्नतुं वृत्तान्त सर्व कथुं. ते सांजळी राजा प्र-
 तिवोध पामी बोल्यो के “ तें सत्य कथुं छे. स्त्रीना विज्ञासने जीतनार तो मात्र म-
 हर्षिओज डे. ” पञी ते जारवाहक पूरेपूरे प्रबोध पामवाथी तेने प्रथम डव्य तथा
 स्त्री उपर जेवी आसक्ति थइ हती, तेवीज हवे सत्त्व, रजस् अने तमो गुणथी र-
 हित एवा निर्गुण मार्गमां आसक्ति थइ. ”

आ प्रमाणेनां अनेक दृष्टान्तो सांजळीने ते सुधर्मा श्रेष्ठ प्रतिवोध पाम्यो ह-
 तो. ते पोताना एक मित्रने हंमेशां धर्मकथाओ कहीने उपदेश आपवा द्वाग्यो. पण
 ते मित्र तीव्र मोह अने अज्ञानसमन्वित होवार्थी एक कृणमात्र पण जैन धर्म उपर
 रुचिवाळो थयो नहीं. तेथी विपाद पामीने सुधर्मा श्रेष्ठीए एकज्ञाज दीक्षा ग्रहण
 करी अनुक्रमे एकादश अंगनो अन्यास कर्यो.

एकदा ते मुनि नगरमां प्रवेश करतां कोइ ठेकाणे विवाहठत्सव होवा-
 थी मयुर गीत, नृत्य अने वाजित्रना मनोहर नाद सांजळीने तथा कामने उदीपन

करे तेषां सुंदर द्वावण्यथी, ब्रह्माचूपण्यथी अने मनोहर गीतना आत्मापथी कामी जनना मनने विह्वल करनार स्त्रीओना समूहने जोइने तत्काल पात्रा फर्या ; अने अरण्यना कोइ विनागमां जइने ह्रींजां तृण, पर्ण अने बीजादिकनी विरायना न थाप तेवी रीते कोइ वृक्षनी नीचे इर्यापथिकी परिक्रमीने ध्यानमग्न थया सता विचारवा द्वाग्या के “ अहो ! मारो आत्मा अति लोभुषु छे, तेवी जो ते मोहजनक निमित्तो जोइने हुं पात्रो निवर्यो न होत तो मोटी कर्पवृक्षि थात. ते पुरुषोनेज धन्य ठे के जेओ रंजा अने तिलोत्तमा जेवी युवतीओना समूहमां रखा छतां एक क्णामात्र पण आत्मतत्त्वनी रमणताने मूकता नथी. ” आ प्रमाणे शुज ध्यान ध्यातां ते मुनिने अवधिज्ञान उत्पन्न थयुं, तेज बखते उपरना वृक्ष उपरथी एक पांदरुं पोताना चोद्वपट्ट उपर परथुं. ते जोइने मुनिए विचार्युं के “ आ परमां हुं पण अनेकरार उत्पन्न थयो हइश. परंतु मारो पूर्वना मित्र कइ गतिमां गयो हइशे ? ” एम विचारिने तेणे अवधिज्ञानवने जायुं तो तेज पत्रमां पोताना मित्रने एकेन्द्रियपणे उत्पन्न थयेओ जेयो. ते बखते मुनि बोल्या के “ हे मित्र ! पूर्वे में तने अनेक प्रकारे वार्या उतां पण तें मोहनी आसक्ति ठोनी नहीं ; हवे तो तें मन, चाणी अने बीजी इन्द्रियो विनानो थयो ठे. तेवी हवे हुं तने शुं कहुं ! तें मनुष्यजव निरर्थक गुमाव्यो, अरे रे ! परमात्मानो कहेओ धर्म तें सम्यग् प्रकारे अंगीकार कर्यां नहीं. ” इत्यादि जावदया जावतां अनुक्रमे ते मुनि अनन्तानंदपणुं (मोक्ष) पाय्या.

“विज्ञासमां द्वाद्वादसावाळा ते मित्रने सारी रीते बोध कर्या उतां पण तेणे पोतातुं वीर्य गोपवी राखुं; तेवी ते वृक्षना पत्रपणाने पाय्यो, अने सुधर्मा मुनिए पोतातुं वीर्य फोरव्युं, तो ते आज जन्ममां अव्ययपदेन पाय्या. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशभासादवृत्तौ विंशतितमस्तंजस्य
विंशततमः प्रबंधः ॥ ३०० ॥

श्री उपदेशप्रासाद

स्थंभ २१ मो.

व्याख्यान ३०१ मुं.

पूर्णता गुण विषे.

पूर्णतागुणसंपृक्तं, वाचंयममहामुनिम् ।

जयधोषो द्विजः प्रेक्ष्य, पूर्णानन्दमयोऽभवत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ बाणीने नियममां राखनार एवा महा मुनिने पूर्णता गुणधी युक्त जोड़ने जयधोष नामनो ब्राह्मण पूर्ण आनन्दमय थयो हतो. ”

पूर्णता गुणतुं वर्णन पूर्वाचार्योए आ प्रमाणे कर्तुं ठेः—

पूर्णता या परोपाधेः, सा याचितकमंननम् ।

या तु स्वाज्ञाविकी सैव, जात्यरत्नविज्ञानिज्ञा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जे पर उपाधिधी पूर्णता थयेली ठे ते मागेझा अलंकार जेवी ठे; अने जे स्वाज्ञाविक पूर्णता ठे ते जातिवंत रत्ननी प्रज्ञा जेवी ठे. ”

आ श्लोकतुं तात्पर्य ए ठे के “ पर उपाधि एट्ठे पुद्गलना संबंधधी उत्पन्न थयेन्न देह, छव्य, कामिनी, कीर्त्ति विगोरे उपाधिधी नरेन्द्र अने देवेन्द्रादिक जे पूर्णता माने ठे, ते मागीने पहरेझा अलंकारादिक जेप धोमो वखत शोचा आपे ठे, तेम धोमो वखतनी शोचा ठे, अनंतकाल पर्यंत ते शोचा रहेती नथी. केमके तेवा अलंकारादिकथी जे ऐश्वर्य प्राप्त थाय ठे ते ऐश्वर्य तो आ विश्ववासी घणा जीवोए अनन्तवार जोगवीने उच्छिष्ट करेदुं ठे; तेथी ते प्राणीओने अशुद्धताना कारणभूत ठे. आवी रीते समजीने जे आत्म स्वरूपना अनुभवनी शोचा धारण करे ते शोचाज निर्मल रत्ननी कान्ति जेवी शुद्ध ठे एम जाणवुं. ”

आ पूर्णता जेने सम्यक्त्वादि प्राप्त धयुं होय तेनेज होय ठे. ते विषे कथुं ठे के—

कृष्णपद्मे परिङ्गीणे, शुक्ले च समुदञ्चति ।

द्योतते सकलाध्यक्षा, पूर्णानन्दविधोः कला ॥ १ ॥

(ज्ञानसार).

शब्दार्थ—“ कृष्णपद्म क्षीण धाय अने शुक्ल पद्मनो उदय धाय, त्यारे पूर्णानन्द रूपी चञ्चनी कळा समग्र लोकनी समक्ष प्रकाशमान धाय ठे. ”

विस्तरार्थ—“ कृष्णपद्म क्षय पामे अने शुक्लपद्म उदय पामे, त्यारे समस्त लोकने प्रत्यक्ष एवी चञ्चनी कळा प्रकाशे ठे ए लोकसिद्ध रीति ठे. तेवीज रीते कृष्णपद्म रूपी अर्थ पुद्गळ परावर्त उपरांत तमाम संसार क्षय पामे, अने शुक्लपद्मरूप अर्थ पुद्गळ परावर्तनी अंदर रहेल्लो संसार प्रवर्तमान धाय, त्यारे पूर्णानंद (आत्मा) रूपी चञ्चनी स्वरूपानुयायी चैतन्य पर्याय प्रगट धवा रूप कळा प्रत्यक्ष धाय ठे (शोभे ठे). कृष्णपद्ममां तो अनादि क्षयोपशमीचूत चेतनावीर्यादि परिणाम मिथ्यात्व अविरतिमय होवाची संसारना हेतु चूत होय ठे तेथी ते शोभतुं नथी.

आ पूर्णताने स्वमति कल्पनाची अनेक प्रकारे कहेल्ली ठे, परंतु स्याछाद रीते तो जे आत्म स्वरूपतुं साधन करवानी अवस्था तेज पूर्णता प्रशस्त ठे.

पूर्णताना चार प्रकार ठे—नाम पूर्णता, स्थापना पूर्णता, अव्य पूर्णता अने जाव पूर्णता. तेमां नाम पूर्ण एट्ठे कोइ वस्तुनुं नाम मात्रज पूर्ण होय ते. जंमके पूर्णपोळी. काष्ठ अथवा पाषाणादिकमां जे पूर्णनी आकृति करीए ते स्थापना पूर्ण. अव्य पूर्णता प्रणा अर्थो धाय ठे, तेमां अव्यमां पूर्ण धनाढ्य माणस; अव्ये करीने पूर्ण—जळ विंगेरे अव्ये करीने पूर्ण धनो विंगेरे; अव्यधी पूर्ण—पोताना कार्यची पूर्ण धयेंल्लो; (अर्हां अव्य एट्ठे “ अर्थ क्रिया करनाहं ” एवं अव्यनुं लक्षण समजुं). अव्योने विषे पूर्ण—धर्मास्तिकाय स्कन्ध विंगेरे. (अर्हां ‘अणुवडंगो इव्यं’ ‘जेनामां उपयोगशून्यता होय ते अव्य’ एवं वचन कहेलुं ठे.) जे पूर्णपदना अर्थने जाणनार उतां उपयोग रहित होय ते आगमधी अव्य कहेवाय ठे, अने इशरीर, जव्य शरीर तथा तेथी व्यतिरिक्त ए त्रण प्रकारे करीने नांआगमधी अव्य कहेवाय ठे; तेमां पूर्णपद जाणनार जीवतुं जे शरीर ठे ते इशरीर

कहेवाय ठे, पूर्णपदने जाणनार हवे पत्नी थवानो होय एवो जे द्रष्टु शिष्यादिक, ते नव्य शरीर कहेवाय ठे, तथा ते वनेथी व्यतिरिक्त एट्ठे गुणादिकनी सत्तावने पूर्ण होय, तोपण तेनी प्रवृत्तिथी रहित अने कर्मथी आवरण पामेत्तो एवो आत्मारूपी ङव्य ते तद्व्यतिरिक्त कहेवाय ठे. अहीं तेना जाव स्वजावनी विवक्षा करी नथी. केमके ङव्य कोऽपण वखते पर्याय विनानुं होतुंज नथी. परंतु अहीं तो ङव्य निक्केपना प्रतिपादनने माटे पर्याय रहित मात्र ङव्यनीज विवक्षा करेत्ती ठे. आ प्रमाणे जीवसमासादिक ग्रंथमां निर्णय करेत्तो ठे. पूर्णता तो जीवना गुण रूप ठे. ते गुण गुणी विना रही शके नहीं. तेथी तेमां ङव्यनुं प्राधान्य राखवाथी ङव्य जीव कहेवाय ठे. जावपूर्ण एट्ठे आगमथी पूर्ण पदार्थना समग्र उपयोगवाळो अने नोआगमथी ज्ञानादि गुणोवने संपूर्ण.

संग्रह नपने आधारे सवें जीवो पूर्णता गुणे करीने युक्त ठे. नैगमनयने आधारे आसन्न सिद्धवाळा नव्य जीवो जेथो पूर्णता गुणना अजिज्ञापी होय ते पूर्णता गुणथी युक्त कहेवाय ठे. व्यवहार नयने आधारे पूर्णता गुण प्राप्त करवा माटे तेनो अज्यास करनारा जीवो पूर्ण ठे. ऋजुसूत्रना मतमां पूर्णता गुणनो वर्तमान समयमां विचार करनारा जीवो पूर्ण ठे. शब्दनयना मतमां सम्यक् दर्शनादि साधक गुणोना आनंदथी पूर्ण थयेत्ता जीवो पूर्ण ठे. समजिरूढ नयनो आश्रय करीए तो अरिहन्त, आचार्य, उपाध्याय अने मुनिओ आत्म स्वजावना सुखनो आस्वाद करीने संसारमां उद्वेग पामेत्ता होवाथी पूर्णता गुणथी युक्त ठे; अने एवंतृत नयने आधारे सिद्धना जीवो अनन्त गुणवाळा अव्यावाध आनंदथी पूर्ण थयेत्ता होवाथी पूर्णता गुणे युक्त ठे. अहीं जाव पूर्णता एट्ठे त्रिकालने विपे पण पर पुद्गळना संयोगथी उत्पन्न थता मुखनी वांछाथी रहित थवुं ते. तेनाथी न्यूनपणुं न मानवुं ते. तेवा पूर्णता गुणे करीने युक्त एवा साधुने जोडने जयघोष नामनो ब्राह्मण पूर्ण आनंदमय थयो हतो तेनी कथा आ प्रमाणे—

जयघोष छिजनी कथा.

वाणारसी नगरीमां साये जन्मेत्ता जयघोष अने विजयघोष नामना वे जा-
इओ काश्यपगोत्री हता.एकदा जयघोष स्नान करवा गंगाने किनारे गयो.त्यां मुखमां शब्द करता देवकाने दडने खातो एक सर्प तेणे जोयो. ते सर्पने पण एक कुरर प-
कीए उपासीने उंचो उमासी पृथ्वीपर नांखी खावा भांरयो. ते पत्नीथी न्हण

करातां व्रतां पण ते सर्प पेन्ना शब्द करता देरुकाने तोनी तोनीने खातोज हतो. आ प्रमाणे परस्पर नक्षण करता ते प्राणीओने जोडने जयघोषे विचार्युं के "अहो! संसारनुं स्वरूप केवुं ठे !"

यो हि यस्मै प्रजवति, असते तं स मीनवत् ।

न तु गोपयति स्वीयशक्तिं कोऽपि न दीनवत् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ जे जेना करतां वधारे समर्थ ठे, ते तेने मत्स्यनी पेटे प्रसन करे ठे. कोइ पण प्राणी दीननी जेम पोतानी शक्तिने गोपवता नथी. ” अने

कृतान्तस्तु महाशक्तिरिति स असतेऽखिद्वम् ।

तदसारेऽत्र संसारे, का नामास्थ्या मनीषिणाम् ॥ २ ॥

भावार्थ—“ यमराज तो महाशक्तिमान छे, तेथी ते समग्र प्राणीने गळी जाय ठे; तो आवा असार संसारमां बुद्धिमान पुरुषोनी केम आस्था होय ? नन होय. ”

परंतु आ संसारमां मात्र एक धर्मज यमराजनी शक्तिने कुंठित करवा समर्थ ठे, तेथी हुं तेनोज आश्रय करूं.

आ प्रमाणे चित्तमां निश्चय करीने ते गंगा नदीने सांभ तीरे गयो. त्यां तेंणे पूर्वे कहेन्ना पूर्णता गुणथी युक्त एवा साधुओने जोया. एट्ठे तेमनी बाणीथी जैन धर्मनुं रहस्य जाणीने तेमनी पासे दीक्षा ग्रहण करी पृथ्वी पर विहार करवा द्वागयो. अनुक्रमे विहार करतां ते जयघोष मुनि वाणारसी नगरीनां उद्यानमां आव्या. ते पुरीमां विजयघोषे यज्ञ करवा मांडयो हतो, त्यां जयघोष मुनि मासकूपणे पारणे जिज्ञा माटे गया. तेने यज्ञ करनार विजयघोषे ओळख्या नहीं, तेथी पोतेज तेने जिज्ञानो निषेध करी कर्तुं के “ हे जिज्ञुक ! तने हुं जिज्ञा आपीश नहीं. बीजे ठेकाणे याचना कर. केमके वेद जाणनार ब्राह्मणोज यज्ञमंरुपमां निष्पन्न थयेवुं अन्न खावाने योग्य ठे. ” आ प्रमाणे ते याजके (यज्ञ करनाराए) निषेध कर्या व्रतां पण ते मुनि सभता धारण करीने रवा. पत्नी अन्ननी इच्छाथी नहीं. पण तेने तारवानी बुद्धिथी ते बोदया के “ हे ब्राह्मण ! वेदमुख एट्ठे वेदमां मुख्य धर्म शो क्यो ठे ? यज्ञमुख एट्ठे मुख्य यज्ञ क्यो ठे ? नक्षत्रमुख एट्ठे नक्षत्रोमां मुख्य कोण ठे ? अने धर्ममुख एट्ठे धर्मने शरु करनार कोण ठे ? ते तुं

कांश् पण जाणतो नथी. ” ते सांज्ञळीने याजक बोड्यो के “ त्यारे तमेज ते सर्व क्हो. ” मुनि बोड्या के “ वेदमां अहिंसा धर्मज सर्व धर्ममां मुख्य कहेवो छे, सर्व यज्ञोमां जावयज्ञ मुख्य छे, नक्षत्रोमां मुख्य चंजमा छे अने धर्मनुं मुख काश्यप-गोत्री ऋषजदेवज छे. केमके तेमणेज धर्मनो प्रथम उपदेश करेवो छे अने तेमणे प्र-रुपेवो धर्मनुं आराधन करनारज ब्राह्मण कहेवाय छे. ते विपे श्री उत्तराध्ययनना प-चीशमा अध्ययनमां कथुं छे के—

जहा पौमं जज्ञे जायं, नो वि द्विप्पइ वारिणा ।

एवं अद्वित्त कामेहिं, तं वयं वंजमाहणं ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेम जळमां उत्पन्न थयेवुं कमळ जळधी लेपातुं नथी, ते-गीज रीते जेओ कामजोगधी लेपाता नथी तेनेज अमे ब्राह्मण कहीए ब्रीए. ” वळी-

न वि मुंक्खिएण समणो, न उँकारेण वंजणो ।

न मुणी रसुवासेण, कुसचीरेण न तावसो ॥ २ ॥

जावार्थ—“ मात्र मुंनन कराववाधी (द्योच कर्याधी) कांश् साधु कहे-वाय नहीं, मात्र ओंकार (ॐ नूर्नुवः स्वः इत्यादि गायत्रीमंत्र) बोझवाधी ब्रा-ह्मण कहेवाय नहीं, मात्र अरण्यमां रहेवाधी मुनि कहेवाय नहीं अने मात्र दर्ज अथवा वडकजनां वस्त्र धारण करवाधी तापस कहेवाय नहीं. ”

त्यारे ते साधु विगरे क्यारं कहेवाय ? ते कहे छे के—

समयाए समणो होइ, वंजचेरेण वंजणो ।

नाणेणय मुणि होइ, तवेण होइ तावसो ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ समता गुण धारण करवाधी श्रमण (साधु) कहेवाय छे, ब्राह्मचर्य पाळवाधी ब्राह्मण कहेवाय छे, ज्ञानधी मुनि कहेवाय छे, अने तप करवा-धी तापस कहेवाय छे. ” वळी—

कम्मुणा वंजणो होइ, कम्मुणा होइ खत्तीउ ।

कम्मुणा वइसो होइ, सुदो हवइ कम्मुणा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कर्म (क्रियावमे) करीनेज ब्राह्मण कहेवाय छे, कर्म करी-

नेज कृत्रिय कहेवाय ठे, कर्म करीनेज वैश्य कहेवाय ठे, अने कर्म करीनेज शूद्र कहेवाय ठे. ”

कर्म करीनेज ब्राह्मण कहेवाय ठे, ते विपे कसुं ठे के—

दामा दानं तपो ध्यानं, सत्यं शौचं धृतिः क्षमा ।

ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यमेतद्ब्राह्मणलक्षणम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ क्षमा, दान, तप, ध्यान, सत्य, शौच, धृति, क्षमा, ज्ञान, विज्ञान अने आस्तिकपणां ए ब्राह्मणनां लक्षण ठे. ”

कर्म करीने कृत्रिय कहेवाय ठे, एतडे जयथी रक्षण करवा रूप कर्म करीने कृत्रिय कहेवाय ठे, कृपि तथा पशुपालन विगरे करवाथी वैश्य कहेवाय ठे अने कासदीपुं, नोकरि विगरे कर्म करवाथी शूद्र कहेवाय ठे. आ प्रमाणे पोतपोताने योग्य कर्म न करे तो ते ब्राह्मणादिक जातिथी ने तेवी संज्ञाथी पण अष्ट थयेडा जाणवा. अहिंसादिक गुणोथी युक्त एवा श्रेष्ठ ब्राह्मणोज तरवा अने तारवामां समर्थ होय ठे. ”

आ प्रमाणे ते मुनिनां धर्मवाक्यो सांजळीने विजयचोप संशयरहित थइ “ जरूर आ मुनि मारा चाइ छे ” एम जाणीने प्रसन्न थइ बोव्यो के “ हे मुनि ! तमेज खरा वेदने जाणनारा ठो. हे यथास्थित वस्तुतंचने जाणनार ! तमेज यज्ञना करनारा ठो. जावयइ करीने तमेज पोताने अने परने तारवाने समर्थ ठो. माटे हे उत्तम जिहू ! आ जिज्ञा ग्रहण करीने तमे मारा पर अनुग्रह करो. ” मुनि बोव्या के “ हे ब्राह्मण ! मारे जिज्ञानी कांइ जरूर नथी; परंतु जडदीथी तुं आ कृत्यथी निश्चि पामी प्रज्या ग्रहण कर. जयना आवर्तवाळा आ संसार सागरमां नटकनहि. जेम एक डीडो तथा एक सूको एवा माटीना वे गोळाने जीत पर फँकीए, तो आर्च गोळो जीत साये चोटी जशे, अने सूको गोळो नाचे पन्नी अर्थात् ते चोटशे नहीं, तेम जे पुर्बुधि माणसो कामनी द्वाडसावाळा ठे, तेओ ज संसारमां डीन थाय ठे, अने जेओ ते द्वाडसाथी विरक्त ठे तेओ डीन थत नथी. ” कसुं ठे के—

एवं लग्गंति डुमेहा, जे नरा कामद्वाडसा ।

विरत्ता उ न लग्गंति, जहा सुके उ गोडए ॥१॥

इत्यादि उपदेश सांजळीने ते विजयघोषे सर्व संग तजीने दीक्षा ग्रहण करी. पत्नी वन्न जाइओ अनुक्रमे पूर्व कर्मनो क्षय करीने मोक्षमुखने पाम्या.

“ वास्तविक कल्पना रहित अने आत्मगुण साधन करवामां तत्पर एवी पूर्णता ते ज्ञानदृष्टिरूप पोतानीज कांति ठे. माटे हे जग्यप्राणीओ! तमे तेने अनुयायी चेतना करो. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ एकविंशतितमस्तंजस्य
एकोत्तरत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३०१ ॥

व्याख्यान ३०२ जुं

मग्नता गुण विषे.

हित्वाक्षविषयांश्चित्तं, समाधिसौख्यदालसम् ।

यस्य जातं नमस्तस्मै, मग्नतागुणधारिणे ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेनुं चित्त इन्द्रियोना विषयोने ठोरुने समाधिसुखतुं द्वाजसु (तद्वीन) थयुं ठे, तेवा मग्नता गुण धारण करनारने नमस्कार ठे. ”

मग्नता गुणनुं स्वरूप पूर्वाचार्योण आ प्रमाणे कहुं ठे—आ जीव अनादि काळधी पुद्गळना स्वन्यथी उत्पन्न थयेद्वेा वर्ण, गंध, रस, स्पर्श अने शब्द विगेरे विषयोमां ज्रमण करतां करुमो कल्पना करीने इष्ट विषयोने इच्छतो सतो वायुए उरानेद्वेा पद्माशनां सुकां पांदरुनीं जेम जटव्या करे ठे. ते जीव कोइ वखत स्वपरना विवेक रूप जेदज्ञानने पामीने अनन्त ज्ञान दर्शनना आनंदवाळा आत्मजावनो सत्तापणे निश्चय करीने पळी “ आ विज्ञावधी उत्पन्न थयेद्वे सुख यारुं नहीं, हुं तेनो जोक्ता नहीं, ए तो मात्र उपाधिज ठे; में आजसुधी आ पर वस्तुओमां मग्नता राखीने तेनो कर्ता, जोक्ता (जोगवनार) अने ग्राहक (ग्रहण करनार) हुं हुं एम जे मान्युं हतुं ते योग्य नथी. त्रिकाळक केवळी जगवानना वाक्य रूपी

अंजनवस्त्रे जेने स्वपरनो विवेक प्राप्त थयेत्तो ठे, तेने परवस्तुमां रमण रूप आस्वा-
दन योग्य नथी. " एवी रीते विचार करीने आत्माने अनन्त आनंदमय-जाणी
परमात्म सत्तारूप स्वरूपमां मग्न थाय ठे. आवो माणस मग्नता गुणेन धारण
करनार कहेवाय ठे.

आ मग्नता गुण नयनिक्रोपादिकवस्त्रे घणा प्रकारनो ठे. तेमां नाम अने
स्थापना सुगम ठे. धन अने मदिरापान विगेरेमां जे मग्न होय ते अव्यमग्न कहेवाय
ठे. अथवा अव्यमग्नना वे प्रकार जाणवा. आगमधी मग्न अने नोआगमधी मग्न.
तेमां आगमधी मग्न एट्ठे पदाथोने जाणे, पण तेमां उपयोग वचें नहीं ते, अने
नोआगमधी मग्न पूर्वे कथा प्रमाणे धन मदिरादिकमां मग्न होय ते. तद्व्यतिरिक्त ते
मूढ, शून्य, जरु होय ते. जावमग्न वे प्रकारे ठे, अशुद्ध अने शुद्ध. तेमां अशुद्ध
जावमग्न ते निरंतर क्रोधादिकमां मग्न, विजावमां आत्माने जावनारो, शुद्ध जाव-
मग्नना वे प्रकारे छे, तेमां प्रथम साधक एट्ठे आत्म स्वरूपने साधनार ते आत्म स्-
रूपनी सन्मुख रहेत्तो. नयनी अपेक्षाए विचारीए तो पहेला चार नयनी अपेक्षाए
विधि सहित वाह्य साधनमां प्रवृत्ति करनार अने वस्तु स्वरूपने मग्न करवानी इ-
च्छावालो साधक कहेवाय ठे; अने शब्दादिक व्रण नयनी अपेक्षाए तो सम्यक् द-
र्शन, ज्ञान अने संयम विगेरे आत्म समाधिमां मग्न थयेत्तो साधक कहेवाय ठे. बीजो
सिद्धमग्न ते आवरण रहित संपूर्ण वस्तुस्वरूपमां मग्न थयेत्तो जाणवो.

अहीं ज्ञानादिक आत्मस्वरूपमां मग्नपणुं गुणान्वित जाणवुं. परजावमां
आसक्त थयेत्तोमां मग्नपणुं जाणवुं नहीं. कथुं छेके—

स्वजावसुखमग्नस्य, जगत्तत्त्वावलोकिनः ।

कर्तृत्वं नान्यजावानां, साङ्गित्वमवशिष्यते ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जगतना तत्त्वतुं अवज्ञोक्त करनार स्वजावसुखमां मग्न थ-
येत्ताने अन्य जावोतुं कर्तापणुं होतुं नथी, मात्र साङ्गिपणुंज अवशेष रहे ठे.”

अर्थात् स्वाभाविक सहज सुखमां मग्न थयेत्ता अने लोकना यथार्थ स्व-
रूपने जाणनारा दर्शनशील एवा मनुष्याने ज्ञानावराणादिक कर्मांने उत्पन्न करनार
वाय पुद्गल स्कन्धो देवामां अथवा मूकवामां कर्तापणुं होतुं नथी, पण ज्ञान-
णाना स्वजावधी साङ्गीपणुं ज होय ठे.

आ उपर सूक्ष्म विचार करीए तो—क्रिया करवामां जेनुं एकाधिपत्यपणुं [स्वतंत्रपणुं] होय ते कर्ता कहेवाय छे. आ कर्तापणुं जीवमां तेना गुणोनुंज होइ शके छे. कुंजार चक्रादिक उपकरणयो घटादिक पदार्थो करे छे, तेम जीव पण चै-
तन्यवीर्य रूपी उपकरणयो पोताना गुणो उत्पन्न करी शके छे. एकाधिपत्य क्रिया-
शून्यपणुं होवाथी धनासिंकायादिक द्रव्यमां कर्तापणुं नयी. जीवतुं कर्तापणुं पण
पोताना कार्य (आत्मधर्म) संबंधे छे. कोइ पण जीव जगतनो कर्ता नथी, परंतु पो-
ताना कार्यना परिणाम पामता गुणोना पर्यायनी प्रवृत्तिनोज कर्ता छे. जो परजावोनो
कर्ता जीवन मानीए तो असत् आरोप अने सिद्धिअनाच विगरे दूषणो प्राप्त थाय
छे, माटे जो लोकेशोकनो ज्ञाता छे पण परजावनो कर्ता नयी. परंतु स्वभावमां मूढ
यज्ञे अशुद्ध परिणाममां प्रवृत्त थइ अशुद्ध निश्चयने रागादिक विजावनो अने अशुद्ध
व्यवहारनये ज्ञानावराणादि कर्मनो कर्ता थाय छे, तेम ब्रतां पण ते जीव स्वाभाविक
रुचिवाळो अने अनन्त अधिनाशी आत्मस्वरूपवाळो होइने आत्माना परमानन्द-
नोज जोक्ता छे. ते परजावोनो कर्ता नयी, पण ज्ञाता (साक्षीमात्र) छे.

आ मग्नता गुण धारण करनार प्राणी केंवो होय ? ते विषे पूर्वपूज्य पुरुषो
कहे छे के—

परब्रह्मणि मग्नस्य, श्रुत्या पौद्गलिकी कथा ।

क्वामी चामीकरोन्मादाः, स्फारा दारादराः क्व च ॥१॥

शब्दार्थ—“ परब्रह्ममां मग्न थयेज्ञा मनुष्यने पुद्गळ संबंधी कथाज शि-
थिल थइ जाय छे. तेने पडी आ सुवर्णना उन्मादो क्यां ? अने देदीप्यमान स्त्री-
ओनो आदर पण क्यां ? ”

विस्तरार्थ—“ परब्रह्म एउझे ज्ञानादि आत्म स्वरूपमां मग्न थयेज्ञा मनु-
ष्यने पुद्गळ संबंधी कथा एउझे शरीरादिकना सुंदर वर्ण विगरेनी कथा शिथिल
एउझे नष्ट थइ जाय छे. केमके ते शरीरादिक परवस्तु छे, अग्राह्य छे, अने अजो-
ग्य छे, एम तेने निर्धार थयेज्ञो होय छे. अर्थात् आना पुद्गळादिकनी कथा पण
जेने करवा लायक नथी, तेने पडी तेनापर आग्रह तो क्यांजीज थाय ? ते कार-
णयोजे तेने आ कांचन एउझे सुवर्णनो उन्मादज क्यांथी होय ? केमके प.पस्या-
नोना निमित्तभूत होवाथी आत्मगुणरूपी संपत्तिवाळा मनुष्यने सुवर्णादिनुं ग्रहण

करवापणंज होतुं नथी, तेमज एवां पुरुषने स्फार-देदीप्यमान एवी जे स्त्री तेने
आदर पण क्यांथीज होय ? नज होय. ”

अहर्निश पुद्गळ संबंधी कथामां मग्र रहेनार सर्व स्थाने उन्मादवाळोज होंपे
डे. जुआो ! रामचंडे त्रिकाळमां पण असंजवित एवो सुवर्णनो मृग जोशने तेने प्र-
हण करवा माटे अनेक प्रकारना उन्मादो कर्था हता. त्यार पडी स्त्रीने माटे पण
तेणे घणो आदर प्रगट कयों हतो. अर्थात् सीतातुं हरण रतां घणो उन्माद
वताव्यो हतो अने तेने पाडी लावना पारावार प्रयास कयों हतो. माटे व्यथा उ-
त्पन्न करनारी ते पुद्गळनी कथाने जेणे ज्ञानगोचर करेली छे तेज मग्नता गुण-
युक्त कहेवाय छे. आ संबंधमां उपयोगी सोमवसुतुं दृष्टांत डे ते आ प्रमाणे—

सोमवसुनी कथा.

कौशांधी नगरीमां सोम नामे एक ब्राह्मण रहेतो हतो. ते हमेशां धर्मशा-
स्त्र श्रवण करवामां प्रीतिवाळो हतो. एकदा पुराणमां तेणे आ प्रमाणे लोप
ऋषिनी कथा सांभळी के “ कोइ एक दीर्घदर्शी (सूक्ष्म दृष्टिवाळो) तापसे वार
हजार वर्ष सुधी तप क्युं. ते मासकूपणने पारये पांचज घेर जिज्ञा मागतो हतो.
जो कदाच ते पांच घरमांथी तेने जिज्ञा न मळती तो फरीधी मासना उपवास क-
रतो, पण उंचे घेर जिज्ञा मागतो नहीं. ए प्रमाणे चार मासकूपण सुधी करतो,
अने आहार मळतो त्यार मळेझा आहारना चार जाग करीने एक जाग जळच-
रने, बीजो स्थळचरने अने बीजो खेचरने आपीने अवशेष रहेझा चोया जाग-
ने एकवीश वार पाणीथी धोडने पोते खातो हतो. आवी रीते तप करतां ते तापसे
मृत्यु पामीने इन्द्र थयो, त्यां तेणे सर्व देवोने पूछ्युं के “ आ स्वर्ग कोण वनाव्युं
डे ? ” त्यार देवताओ बोड्या के “ आ स्वर्ग कोइ वनाव्युं नथी. त तो स्वयं-
सिद्धज डे. ” ते सांजळीने तेणे (इन्द्रे) विचार्युं के “ आ स्वर्ग जीणे थड ग-
युं डे माटे हुं नवुं स्वर्ग वनावुं. ” देवताओए क्युं के “ नवीन स्वर्ग कोइथी बनी
शकेज नहीं. ” इन्द्रे क्युं के “ प्रथमना इन्द्रो नवीन स्वर्ग वनाववामां अशक्त ह-
ता, पण हुं तो समर्थ हुं. ” त्यार देवो बोड्या के “ हे स्वामी ! तमे प्रथम मृत्यु
ओकने जुआो, पडी तपारी धारणा प्रमाणे करो. ” ते सांजळीने इन्द्र मनुष्यतो-

क जोवा गयो. त्यां कोइ एक अरण्यमां एक आकमाना वृद्धनी नीचे. द्योम नामना ऋषिने तपस्या करता जोया. ते ऋषिने इन्हे पृच्छुं के “ हे ऋषि ! तमे मउ कयी बिना तप केम करी शको ठे ? ” द्योम ऋषि बोध्या के “ ज्यारे चौद चौकनी जाय छे, त्यारे मारा शरीरनो एक वाळ खरे ठे. एवी रीते आ मारा आखा शरीरना साम्राजण करोरु वाळ खरी जशे, त्यारे मारुं मृत्यु धवानुं छे. हजु तो मारामस्तकना चार केश पण पूरा पड्या नयी. एकेक चौकनी बीश हजार वर्षे धाय छे. ते प्रमाणे सर्व रोम परुये त्यारे मारुं मृत्यु घशे. तेयी आ देह अनित्य ठे. जो आ शरीर शाश्वतुं होत तो तेने माटे मउ विगरे करवानो मोह राखत, पण तेम तो नथी. ” ते सांजळी इन्हे विचार कयी के “ आ ऋषिनी पासे मारुं आयुष्य तो जळना कणीआ जेठुंज ठे. तो नवीन स्वर्ग करवानो शो मोह करवो ? ” एम निश्चय करी इन्ह पोताने स्थाने गयो.

आ प्रमाणे पुराणनी कथा सांजळीने ते सोम ब्राह्मणे विचारुं के “ कुळधर्म तो श्रेष्ठ नथी, माटे धर्मनी परीक्षा करीने ज्ञानधर्मनुं आचरण करुं. ” पंडी तेणे नाना प्रकारनां दर्शनो जोतां जोतां कोइएक मतना परिव्राजकने धर्म पूछयो के “ मनुए त्रण पदमां धर्म कहेसो ठे. मीतुं खातुं, सुखे सुतुं अने पोतानो आत्मा होकप्रिय करवो. आ त्रण पदनो शो अर्थ समजवो ? ” परिव्राजके जबाब आप्यो के “ प्रथमतुं जमेतुं जीर्ण थया पंडी (पची गया पंडी) रुचि प्रमाणे जमंतुं ते मीतुं जोजन, कोमळ शय्यामां सूतुं ते सुखशयन अने मंत्र तथा औपधीना प्रयोगधीं द्वोकोमां प्रशंसा घाय तेम करतुं ते द्वोकोप्रिय थतुं. ” ते सांजळीने सोमवसुंए विचारुं के “ आ सम्यग् धर्म नथी केमके आ तो पापमट्टिप्रिय ठे. ” एम विचारिने तेणे ते त्रणे पदनो अर्थ कोइ मुनि पासे जइने पूछयो. एट्ठे मुनिए जबाब आप्यो के “ जे जोजन पांते कथुं न होय, करावुं न होय अने तेना करनारने अनुमोदन पण कथुं न होय एतुं जोजन एकांतरे खावामां आव तो ते परमार्थधी मिष्ट कहेवाय ठे. केमके ते दाता, दान ने देय एम त्रणे प्रकारनी शुद्धिवातुं होवाधी दान करनार अने देनार वचने सुखकारी ठे. विधि पूर्वक अस्प. निष्ठा देवी ते सुखशयन कहेवाय ठे; अने कोइ पण प्रकारनी इहा (इच्छा) न करवी, एतुं महा निरीहपणुं होवायी. द्वोकोप्रिय थवाय ठे. ” आ प्रमाणे

सांजळीने सोमवसुए विचार्युं के “ आ अर्थ मार्गानुयायी अने समिचिन जाणाय ठे. ”

ए प्रमाणे तच्चज्ञान सांजळीने ते ब्राह्मण हर्ष पांभ्यो अने पांच समिति तथा ऋण गुप्तिथी युक्त एवा ते साधुए आचरण करेदी त्रिपदीने जोडने तथा सांजळीने तेणे चारित्र्य ग्रहण कथुं. एकदा ते सोम साधु अरण्यमां प्रतिमा धारण करी उजा रवा हता, ते बळते इन्डियोना विषयोने निवारीने आत्म स्वरूपना अवज्ञोक्तमांज तत्पर थड तन्मय चित्त करीने आत्म स्वरूपना ज्ञानमां मग्न थया कथुं ठे के—

ज्ञानमग्रस्य यत्सौख्यं, तद्वक्तुं नैव शक्यते ।

नोपमेयं प्रियाश्लेषैर्नापि तच्चन्दनध्रुवैः ॥ १ ॥

जावार्थ—ज्ञानमां मग्न थयेदा मनुष्यने जे सुख होय ठे, ते कहेवाने कोइ समर्थ नथी. ते सुखने प्रियाना आर्क्षिगन साथे अथवा तो चंदन रसना विद्येपन साथे उपमा आपी शकाय तेम नथी.” आत्म स्वरूपनी उपलब्धिथी प्राप्त थयेथुं जे सुख ते वाणीगोचर ठेज नहीं. ते अध्यात्म सुखने दाढ सुखनी उपमा वने उपमित करापन नहीं. केमके आरोपित सुख आत्मज्ञानना सुखनी बराबर धड शके नहीं. कथुं ठे के—

द्वन्द्वे सुरसामित्तं, द्वन्द्वे बहुअत्तणं न संदेहो ।

इको नवरिं न द्वन्द्वे, जिणवरदेसिठं धम्मो ॥ १ ॥

जावार्थ—“ देवोतुं स्वामीपणुं (इंडपणुं) पामी शकाय ठे, तेमज प्रचुता पण पामी शकाय ठे, तेमां कांइ संदेह जेथुं नथी. परंतु एक जिनेडे प्ररूपण करेदो धर्मज पामी शकातो नथी, तेज एक विशेष दुर्ज्ञे ठे. ”

धम्मो पवत्तिरूवो, द्वन्द्वे कइया वि निरयडुक्ततया ।

जो निअवत्युसहावो, सो धम्मो डुल्लहो डोए ॥ १ ॥

जावार्थ—“ नरकना दुःखयो पीना पामोने कोइक वखत प्रवृत्तिरूप धर्म तो पामी शकाय ठे, पण जेमां आत्मवस्तुनो स्वभाव रहेदो ठे एवो जेधर्म ते आ डोक्तमां दुर्ज्ञे ठे. ”

एज कारणथी वस्तुस्वरूप धर्मना स्पर्शवने करीनेज ते साधु शुच ध्यान-
मां मग्न थइ कायोत्सर्गे रखा हता. ते वखते कोइ एक चक्रवर्ती चोराशी द्वाख हाथी,
घोना अने रथथी युक्त तथा उन्नु करोम पशति सहित अनेक वारांगनाअने नृ-
त्य करावतो ते मार्गे नीकळ्यो. तेणे ते मुनिने जोइने विचार्युं के “ अहो! आ मु-
निमां आत्मस्वरूपमां मग्न थवानो गुण केवो अप्रतिम ठे? ते वाणीथी कही श-
काय तेम नयां. मारा सैन्यमां रहेदा स्पर्शनादिक पांचे इन्द्रियोना विषयोने जो-
या उतां पण ते जोता नयी, माटे हुं हाथी परथी उतरिने तेमने बोझावुं. ” एम
विचारी हाथी परथी नीचे उतरिने ते बोझो के “ हे मुनि ! हुं चक्रवर्ती राजा
तमने वांडुं. ” एम वांवार राजाए कहुं तोपण ते मुनिए सांजळ्या उतां पण
साजळ्युं नहीं, कारणके ते तो आत्मानो स्वाजाविक धर्म अने तेनी अढार हजार
शिखांगरथादि सेना तेने जोवामांज एकतानवाळा हता; परवस्तु तो विजाव दशा-
वाळी होवाथी ते परावज्ञोकन करता नहोता. आ प्रमाणे आत्मगुणमां मग्न थये-
दा (जावितात्मा) ते मुनिनी सामे चक्रवर्ती अरधा पहोर सुधी जोइ रखो, तो
पण तेमणे पोतावुं ध्यानमग्नपणुं भोरुं नहीं. पत्री राजाए मुनिना गुणनी म-
शंसा करता सता श्रावकधर्म प्रवण कर्यो. मुनि पण अनुक्रमे केवळज्ञान अने
सिद्धिपदने पाम्या.

“ समग्र साध्य (आत्मस्वरूप)ने साधनार एवा पोताना आत्मानांज र-
हेदा मग्नता गुणने पामिने आत्मकृष्टि—पोतानी सेना जोवामांज तन्पर अने स-
माधिमां रहेदा सोमवस्तु मुनिए इन्द्रिय विषयोयी जरपुर एवी चक्रवर्तीनी सेना
सामुं पण जोयुं नहीं. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादृष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य

छयुत्तरत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३०२ ॥

व्याख्यान ३०३ मुं.

स्विरता गुण विषे.

दर्शनादिगुणावाप्तौ, विज्ञावेज्वपवर्तना ।

सा स्थिरता दिवा रात्रावरक्तछिष्टतां गता ॥ १ ॥

जावार्थ—“ दर्शनादिक गुणोनी प्राप्ति माटे रात्रिदिवस विज्ञाव पदा-
योमां राग छेप तजीने ते पदार्थोयी पात्रा फारुं तेने स्थिरता कहेली छे.”

आ स्थिरता पूर्वाचार्येण घणे प्रकारे वर्णवेत्ती छे. तेमां धर्मास्तिकाय, अ-
धर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकाय ए त्रणनी स्थिरता क्रियारहित होवाची अ-
ने पुद्गलोनी स्थिरता स्कंधादिनिबद्ध होवाची ते आत्मतत्त्वना सापनमां हेतुचूत
नधी, पण आत्मानी स्थिरताज हेतुचूत छे. तेमां नाम स्थिरता अने स्वापना स्थि-
रता तो पूर्वनी जेम सुगम छे. अव्ययी स्थिरता एतन्ने योगचेष्टानो रोध करवो ते. अ-
व्यने विषे स्थिरता एतन्ने मम्मण श्रेष्ठीनी जेम प्राप्त थयेला अव्य (धन)नो व्यप
करवानी इच्छा पण न करवी ते. अथवा अव्यस्थिरता एतन्ने शरीरमां रोगादिक
उत्पन्न थवाची मळ कोष्टबंध रूप (मलमूत्रादिकनो रोध) थाय छे ते. अथवा ते
ब्रह्मेयी व्यतिरिक्त—स्वरूपना उपयोगची शून्य अने साध्ययी विकल एवा मनु-
ष्यनी मणामादिकने विषे तथा कायोत्सर्गादिमां स्थिरता थाय छे तेपण अव्यस्थि-
रता कहेवाप छे. कथुं छे के—

अस्थिरे हृदये चित्रा, वाग्नेत्राकारगोपना ।

पुंश्चक्ष्या इव कट्याणकारिणी न प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हृदय स्थिर न होय एतन्ने परजावमां प्रवर्ततुं होय, उतां वि-
चित्र एवी वाणी, नेत्र तथा आकारनी अव्यक्रियारूप गोपना—ते पुंश्चक्षी (असती)
चीनी जेम हित करनारी कहेल नधी. ”

जेन शासनमां जावनी अजिज्ञापी एवी अव्य क्रियाज प्रशस्त कहेली छे.
जावरहित क्रिया विज्ञानाना ध्यान जेवी निष्फल छे. कट्याणकने अव्य क्रिया
परंपराए करीने धर्मना हेतुपणे थाय छे, एम तत्त्वार्थमां कहेलुं छे, पण ते देवादिकना

मुखनी तथा यश विगोरेनी वाञ्छारहित करेद्वी क्रिया समजवी; द्योकसंज्ञामां आरूढ थयेलाए द्योकमां रूपाति विगोरेनी इच्छा माटे करेद्वी न समजवी. जावस्थिरता अशुद्ध अने शुद्ध जेदे करीने वे प्रकारनी ठे. तेमां राग द्वेषमां तन्मयरूप जे स्थिरता ते अशुद्ध जाव स्थिरता कहेवाय ठे, अने सम्यग् ज्ञानादिक स्वरूपमां तन्मयपणारूप स्थिरता ते शुद्ध जाव स्थिरता कहेवाय ठे.

साध्यनी अजिज्ञापाए करीने साध्यने योग्य उद्यमना परिणामनी कारण-चूत योगादिक छव्याश्रवनो त्याग करवायी थयेद्वी जे स्थिरता ते पहेद्वी चार नय रूप ठे, जे सम्यक् दर्शनादिके करीने आत्मस्वरूप निष्पादन करवा माटे अच्यासंवाळी स्थिरता ते शब्दनय स्थिरता ठे, जे धर्मध्यान अने शुक्लध्यानमां रहेद्वी अप्रच्युति परिणतिरूप स्थिरता ते उद्धा नयने योग्य ठे, अने जे ज्ञायिक ज्ञानादिकना मुखनी अप्रच्युतिरूप स्थिरता ते एवंचूत स्थिरता कहेवाय ठे. विजाव पदार्थमां पण सर्व नयनी अपेक्षाए स्थिरता होइ शके छे, पण तेवी स्थिरता तत्त्वविकल पुरुषोने होय ठे. अर्हीं तो परजावमां अप्रवर्तनरूप जे स्थिरता तेज परमानंदना संदोहवाळी होवायी ग्रहण योग्य ठे. कथुं ठे के—

स्थैर्यरत्नप्रदीपश्चेद्दीपः संकल्पदीपजैः ।

तच्छिकटपैरक्षं धूमैरक्षंधूमैस्तथाश्रवैः ॥ १ ॥

जावार्थ—“जे मनुष्यने स्थिरतारूपी रत्नप्रदीप देदीप्यमान छे तेने संकल्परूपी दीवायी उत्पन्न थता विकल्परूपी धूमतुं शुं प्रयोजन ठे? तेमज आश्रव रूपी धूमतुं पण शुं प्रयोजन ठे ? ”

आ श्लोकनो विस्तरार्थ एवो ठे के—“ जे माणसने स्थिरता रूपी रत्ननो दीवो देदीप्यमान छे, ते माणसने परवस्तुनी चिंतायी उत्पन्न थयेद्वी अशुद्ध चपळतारूप जे संकल्प ते संकल्प रूपादीवायी उत्पन्न थता जे वारंवार स्मरणरूप विकल्पां तेरूप धूमामायी सयुं, अर्थात् तेने आवा धूमामा कांइ ज्ञान करी शकता नयी. जो के अभेद रत्नप्रदीपनो प्राहुर्जाव थाय त्यारेज निर्विकल्प समाधि थाय ठे, तोपण आत्मस्वरूपमां हीन थयेद्वी मनुष्यने संसार संबंधी संकल्पविकल्प तो थताज नयी. तथा छव्ययी अने जावयी प्राणातिपातादिक आश्रवायी पण सयुं, अर्थात् जेने स्थिरता रूप रत्नदीपक होय तेने आश्रवो कांइ पण ज्ञान करी शकता नयी. ”

आत्म समाधिमां द्वीन थयेज्ञाने आश्रवो होताज नयी; असत् स्वरूपयी
 ग्रान्ति पापेज्ञानेज आश्रव प्राप्त थाय डे; तेनांज तेवी परिणति थाय डे. ज्यारे
 आत्मस्वरूपनो बोध प्राप्त थाय डे, त्यारे पोतानी परिणति-आत्मकार्य करवामांज
 वापरे डे, पण परकार्य करवामां वापगता नयी. कर्ता, कर्म विगरे अए कारको पण
 आत्मस्वरूपनी मूढताथीज परकार्यमां व्यापार करता जणाय डे. वास्तविक रीति
 ते अशुद्धि करनाराज डे ज्यारे स्वरुपना विवेके करीने “ हुं जूरो खुं, हुं पर व-
 स्तुनो कर्ता अथवा जोक्ता नयी. ” ए प्रमाणे आत्म विवेक प्राप्त थाय छे त्यारे
 पदहारक रूप चरुने आत्मकार्य करवामांज प्रवर्तवै छे. ते वाखने उ कारकोनी प्र-
 वृत्ति आ प्रमाणे थाय डे: “ आत्मा (पोताना) आत्माने आत्माए करीने आ-
 त्माने माटे (आत्मज्ञान माटे) आत्मायी आत्मामांज प्रवर्तवै डे. ” आ प्रमाणे
 स्वरूपमां स्थिरतावाळा मनुष्योने आश्रवो होता नयी. अर्हां स्थिरता गुण-उपर
 ते गुणयुक्त राजीमतोने संबंध डे ते आ प्रमाणे—

राजीमतीनुं दृष्टान्त.

दश धनुपना देहवाळा श्री नेमीनाथे कुमारवस्थामां त्रणसो वर्षे निर्ग-
 मन कर्या. अन्पदा कबुआना आप्रहथी पद्मावती, गौरी, गंधारी विगरे कृष्णनी
 पट्टराणीओए तथा वत्रीश हजार गोवांगनाओए जज्ञक्रीडा समये हावजावना वा-
 क्योयी, कटाकरूपी बाणोयी अने पुष्पना कंठुक (दडा) मारवाथी नेमिनाथने
 खेद पमानो परणवानी कबुझात मागी. नेमिनाथ मान धारीने रखा. तेथी कृष्णनी
 राणीओए कृष्णे कथुं के ‘नेमिनाथे पाणिग्रहण करवानुं मान्युं डे.’ ते सांजळी-
 ने हर्ष पापेज्ञा कृष्णे सत्यनामानो नानो वेन राजीमतीने माटे तेना पिता उग्रसेन
 पासे मागणी करी. उग्रसेने पण राजीमतो साथे नेमिनाथनो विवाह कथुं कर्या.
 पडो लग्ने दिवसे यादवोनी साथे रयमां वेसीने नेमिनाथ उग्रसेनना घर समीपे
 आख्या. त्यां एक वामामां दृढ वंधनयी वाधेज्ञां एवां दीन पशुपतीओने करुण स्वरु-
 रे रुदन करतां नेमिनाथे सांजळ्यां. तेथी तेणे सारथिने पृच्छुं के “ आ विचारा-
 ओने केम वाधेज्ञां छे ? ” सारथि कथुं के “ आपना लग्नसंगमां सर्व यादवोने
 जमानवा माटे आ पशुओने वाधेज्ञां डे. ” ते सांजळी नेमिनाथ बोध्या के—

धिगनाराजकं विश्वं, धिगमी निःकृपा जनाः ।

यदेवमशरण्यानां, पशूनां कुर्वते वधं ॥ १ ॥

“ आ स्वामी विनाना विश्वने धिक्कार ठे, अने आ निर्दय माणसोने पण धिक्कार ठे के जेओ शरणरहित एवा (निरपराधी) पशुओनो वध करे ठे. ”

पत्नीनेमिनाथना हुकमथी सारथिए वारुमांयी सर्व जीवोने मुक्त कराव्या अने रथ पाओ वाळ्यो. ते जोड नेमिनाथना मातापिता विगेरे खेद पामीने नेमिनाथने कहेवा लाग्या के “ हे वत्स ! आवा हर्षने ठेकाणे विरस करवो योग्य नथी. ” नेमिनाथ बोड्या के “ हे मातपिता ! में अहीं आववानो जे आरंज कर्यो ठे ते सर्वने कृपाधर्म जणाववा माटे, अने पशुना समूहने मूकाववा माटेज कर्यो ठे. ” एम कहीने रुदन करता सर्व यादवोनी उपेक्षा करीने नेमिनाथ घरे आव्या. पत्नी इन्डनी आझाधी जूजक देवोए लावीने धरेलां मुवर्णथी प्रचुए वरसीदान आपीने चारित्र ग्रहण कर्युं. चारित्र लीधा पत्नी चोपन दिवसे आश्विन मासनी अमावास्याए (जादरवा वद ०) से) चित्रा नक्षत्रमां चंद्र स्थित हतो ते वखते जन्मथोज ब्रह्मचर्यावस्थाए रहेशा प्रचुने रवतक (गिरनार) पर्वत उपर केवळज्ञान प्राप्त ययुं.

अहीं जोजराज (उग्रसेन)नी पुत्री राजीमती प्रचुए ज्योर रथ पाओ वाळ्यो त्यारे आवेळी मूर्खने लीधे तत्काळ पृथ्वीपर पनी गड. तेनी सखीओए तेने अनेक उपचारोथी सावध करी, एठवे राजीमती मुखरूपी चंङना संबंथी जाणे करमाड गया होय तेवा हस्तकमळने कपोळपर राखी विज्ञाप करवा लागी के “ हे इश ! ज्यारे तमे पाहुं वळवानुं आगळथीज धारी राख्युं हनुं, तो मने आवी रीते ठेतरी शामाटे ? सत्पुरुषने आवुं कार्य करवुं योग्य नथी. केमके आरंज करेला कार्यने उत्तम पुरुषो तजता नथी, ते तमे शुं नथी सांजळ्युं ? शुं में पूर्व जवमां कोइ दंपतीनां जोगमुखमां कांइ विघ्न कर्युं हशे ? अथवा शुं कोइना हाथनुं विघटन कर्युं हशे के जेथी हुं आपना करकमळनो स्पर्श पण पामी नही ? ” आ प्रमाणे विज्ञाप करती राजीमतीने तेनी सखीओए कयुं के “ हे सखी ! तुं शामाटे शोक करे ठे ? ए कओर हृदयवाळा नेमि गया तो नडे गया, तेनुं शुं काम ठे ? यादवोमां बीजा पोताना स्वरूपथी कामदेवने पण जीतनारा घणा कुमारो ठे, तेमांथी कोइ पण शुं तने परणशे नहीं ? ” आ प्रमाणे सखीओनां वचन सांजळीने राजीमती बोळी के “ हे सखीओ ! आवुं कुळने कळकळ गारुनारुं वचन तमे केम बोझो ठे ? शुं कोइ पण शास्त्रमां बीजी वार कन्यादान

अपाय एम कथुं ठे ? मोटे नेमिज मारा स्वामी हौं. वीजाने हुं - मनवचनधी इच्छती नधी. " एम कहीने ते राजामती केटझेक काळे शोकरहित थइ; अने जेम चक्रवाकी पोताना पतिना समागमनी उत्कंठाधी चंडोदयनी राह जुए, तेम दीक्षा देवानी उत्कंठाधी जगवानने केवळज्ञान उत्पन्न धयानी राह जाती दिवसो छुःखधी निर्गमन करवा लागी.

अहीं जगवाने दीक्षा लीधी, त्यारे तेना नाना जाइ रथनेमि राजीमतीने परणवानी वांच्छाधी तेने नवां नवां जेटणां मोकल्लवा लाग्यो. ते जोइ राजीमती एम धारती के " पोताना भाइना प्रेमेने लीधे आ रथनेमि मने जेटो मोकल्लेठे, मोटे मारे ते ग्रहण करवी जोइए." एम धारीने तेग्रहण करवा लागी. एक दिवसे विवाहनी इच्छाधी रथनेमिए राजीमतीनी प्रार्थना करी, एटझे राजीमतीए कथुं के "मदेनफळे (मींडोळ) मुंघीने तुं वमन कर, पडी ते वमन करेलुं खाइ जा." ते वोद्यो के " शुं हुं कूतरां शुं के वमन करेलुं खाउं ? " राजीमती वोड्डी के " त्यारे तपारा जाइए त्याग करेडी एवी मने जोगवाने शामाटे इच्छा करो डो ? वळी कयो माणस हस्तीने गोर्नीने गधेकानी इच्छा करे ? अने कयो माणस - रत्ननो अनादर करीने काचना ककमाने इच्छे ? हुं तो जन्मांतरमां पण नेमिनाथ वरनेज इच्छुं शुं, वीजाने इच्छती नधी. " इत्यादि युक्तिधी समजावीने रथनेमिनो मनोरथ जंग करी पात्रो मोकल्यो.

एकदा जेमने केवळज्ञान प्राप्त थयुं ठे एवा नेमिनाथ प्रभु गिरनारपर समव-सर्था. ते वखते राजीमतीए त्यां जइ प्रभु पासे दीक्षा लीधी; प्रभुना नाना जाइ रथनेमिए पण चारित्र्य ग्रहण कथुं.

अन्यदा जिनेश्वरनी आज्ञा झडने रथनेमि जिज्ञाने मोटे नगरीमां उमण करी पात्रो फर्या. रस्तामां वरसाद पडवा लाग्यो. तेथी तेणे विचारुं के " मारा शरीरना संपर्कधी अप्काय जीवोनो विनाश न थाओ. " एम विचारीने ते एक गुफामां पेडा. अहीं राजीमती पण प्रभुने वांदीने पात्रो वळती हती, ते पण वृष्टिधी जय पामीने रथनेमिवाळीज गुफामां पेडी. ते गुफामां रथनेमि रहेझा ठे तेनी तेने खबर नहोती, अने पेडा पडी पण अंधकारने लीधे एक खुणामां वंज-झा रथनेमिने तेणे जोया नही, एटझे पोताना जीजाएझा वखने ते नीचोववां झं-गी, ते वखने स्वर्गलोकेने जीनवाने मोदज तप करती होय नही एवी रूपवती

ते साध्वीने वखरहित जोड़ने रथनेमि साधुं विषयोत्कंठित थया. ते वखते. "आ मुजिना जाइए मारो जन्मथी आरंजीने तिरस्कार कर्यो ठे" एम धारीने कामदेव पण जाइना वरने वीधे ते मुनिने पीडा करवा द्वाग्यो, रथनेमि मुनि कामविकारथी ग्रस्त थया सता विचार करवा द्वाग्या के "जाणे समस्त जगतना सौंदर्यनो पिंन होय एवी आ मृगेकृणाने एरुवार पण में जोगत्री नहीं, तेथी मारो जन्म निरर्थक ठे. " एम विचारीने चाकरनी जेम कांडक शरीरना कंपने धारण करता ते मुनि विसंस्पृन्नपणे उजा थइ धीरे धीरे राजीमतीनी सन्मुख आवीने विकस्वर नेत्रथी तेना सामुं जोना वाह्या के "हे जडे ! स्वेजाथी आव, आव, आपणे जन्म सफळ करीए. पडी वृद्धावस्थामां आपणे फरीने व्रत ग्रहण करगुं." आ प्रमाणे सांजळीने शुद्ध मनवाळी ते साध्वी धैर्य धारण करीने तत्काळ वख पहरी दइ अमृत समान वाणीथी ते मुनि प्रत्ये बोझी के "हे मुनीन्द्र ! संयमने धारण करनार एवा तमारे आ प्रमाणे बोझवुं युक्त नथी. हे मुनि ! तमारो निर्मळ कुळमां जन्म क्यां ? अने आ काजळथी पण काळुं एवं कुकर्म क्यां ? माटे आदर कोझा निर्मळ व्रतनो निर्वाह करो. धीर पुरुषो कदापि पण व्रतथी भ्रष्ट थता नथी. वळो संयमीनी साथे जोगविज्ञास करवाथी, धर्मनी उट्टाह करवाथी, ऋषिनी हत्या करवाथी अने देवद्वयनो विनाश करवाथी बोधीवीजनो नाश थाय ठे, एम शास्त्रमां कहेतुं ठे. पूर्वे गृहस्थावस्थामां में वाणीथी पण तमारी इच्छा करी नथी, तो आज व्रतनी प्रतिज्ञा लइने पडी तमारो आदर केम करी शकुं ? हे मुनि ! अगंधन कुळमां उत्पन्न थयेद्या सपों पण सारा के जे वमन कोरुं विष पाहुं ग्रहण करता नथी, पण तमे तो ते करतां पण हीन छे के जे वपेदाने पाहुं इच्छो ठो. शीघ्रतुं खंमन करनारा जीवितने धिक्कार ठे ! हे श्रेष्ठ साधु ! जो तमे स्त्रीने जोड़ जोड़ने तेना पर आसक्त थशो, तो वायुथी हणायेद्या वृद्धनी जेम धैर्यथी हणाइने अस्थिर आत्मावाळा थशो. माटे हे मुनि ! एक कोनी वास्ते कोरुंनो नाश न करो, अने धैर्य धारण करीने शुद्ध धर्मतुं आचरण करो. " आ प्रमाणे राजीमतीनां अनेक प्रकारनां युक्तियुक्त वाक्यो सांजळीने रथनेमि मुनिण विचारुं के "स्वाजातिमां पण गुणसंगतिना चंमार रूप आ. राजीमतीने धन्य ठे ! अने कुकर्म रूपी समुद्रमां रुवेझो होवाथी हुं पुरुष उतां पण मने धिक्कार ठे ! " पडी राजीमतीनी सन्प्रतिथी बोध पामीने रथनेमि मुनिण तत्काळ ते साध्वीने मिथ्याउत्कृत आ-

पीने प्रजु पामे जइ फरीधी साधु धर्म अंगीकार कर्यां.

राजीमती साध्वी पण गृहस्थपणामां चारसो वर्ष, उग्रस्थपणामां एक वर्ष अने केवळज्ञान अवस्थामां पांचसो वर्ष रहनि कुञ्ज नवसो ने एक वर्षतुं आयुष्य पूर्ण करी मोक्षपदने पामी.

“ कामदेवनां पांच वाणना निवारण मोटे पांच महाव्रतं रूपी शस्त्रो धारण करवां, तेमां पण विशेष करीने स्थिरता धारण करवी; केपके स्थिरता विना पांचे महाव्रतो निष्फळमाय डे. ”

इत्यद्भद्रदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तो एकविंशतिमस्त्रंजस्य
शुचिरविंशतनमः प्रबंधः ॥ ३०३ ॥

व्याख्यान ३०४ सुं.

मुनिना स्थिरता गुण विषे.

नेच्छन्ति मुनयः केचिच्चिकित्सां व्याधिपीकिताः ।

निष्प्रकंपा यतेर्धर्मं, श्रीमत्सनत्कुमारवत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ केवळज्ञानक मुनिओ व्याधिपी पीकित थया उतां पण ते रोगनी चिकित्सा करवाने इच्छता नथी, अने श्रीमान् सनत्कुमार चक्रीनी जेप यति-धर्ममां कंपरहित (स्थिर) रहे डे. ”

सनत्कुमार चक्रवर्तीनी कथा.

कांचनपुरमां विक्रमपन्न नामे राजा हतो. तेने पांचसो राणीओ हती. ते पुरमां नागदत्त नामनो श्रेष्ठी रहेतो हनो. तेने विष्णुश्री नामे स्त्री हती. एकदा राजा मार्गमां जतां विष्णुश्रीने जोडने मोह पाग्यो, तेथी तेतुं हरण करीने तेने पौताना अन्तःपुरमां राखी. ते विषे धर्मोपदेशमाळानी वृत्तिमां कथुं डे के—

सन्ति मार्गणघातानां; सौदारः प्रचुरा युधि ।

विरहास्तु स्मरशस्त्रप्रहाराणामिहावनौ ॥ १ ॥

नावार्थ—“ युद्धमां वाणना घातने सहन करनारा घणा ठे, पण काम-
देवना शस्त्रप्रहारने सहन करनारा आं पृथ्वीमां विरहा ठे. ”

पोतानी स्त्रीना वियोगथी विह्वल थयेझो नागदत्त महा दुःखी हावने
आखा शहरमां भट्कवा द्वाग्यो. विष्णुश्रीने अन्तःपुरमां द्वाववाथी राजानी उपर
बीजी सर्वे राणीओए कोप पामीने ते विष्णुश्रीने कर्मणमयोगथी मारी नांखी;
परंतु विष्णुश्रीना मोहमां पनेझा राजाए तेने मरेझी थारी नहीं, पण कांइ कारण-
सर रीसाणी ठे एम मानीने ते तेना पगमां पनथो अने बोझ्यो के “ हे प्रिये!
अपराध विना मारा पर तुं शामाटे कोप करे छे ? ” आवां वाक्योथी पण ज्यारे
ते बोझी नहीं, त्यारे तेने पोताना खोळामां वेसान्नी. मंत्रीओए राजाने घणी-रीते
समजाव्यो, परंतु राजाए तेने अग्निसंस्कारादिक कांइ कार्य करवा दीधुं नहीं.
छेवट मंत्रीओए राजाने कोइ वावतनो विचार करवाना मियथी कार्यमां व्यग्र कयों.
पडी राजानी दृष्टिने उतरने ते विष्णुश्रीना शवने वनमां बइ जइने मुकी दीधुं.
थोमीवारे राजा विचार करीने पाओ आच्यो, तो विष्णुश्रीने जोइ नहीं. तेथी ते
मूर्छा पाम्यो. मंत्रीओए तेने चंदनना जळथी सिंचन करी सावध कयों. एट्ठे रा-
जाए कथुं के “ मारी प्रिया क्यां ठे ? ज्यां होय त्यांथी द्वावीने मने वतावो. ”
मंत्री बोझ्या के “ हे स्वामी ! आपना विरहथी पीका पामीने वानीमां गयेझ ठे.
परंतु आपना उपरनो क्रोध तजीने आपना गुणनुं स्मरण करी हमण पाडी आ-
वरो, माटे आप तेनी चिन्ता न करो. ” ते सांजळीने राजा अन्नादिकनो त्याग क-
रीने वेडो. आ प्रमाणे राजा वे दिवस मुथी शोकमग्न रवो. त्यारे मंत्रीओ-तेने वि-
ष्णुश्रीना शव पासे बइ गया. ते शवने जोयुं तो तेनुं मुख पहोळुं थइ गयेधुं होवा-
थी अंदरना दांत देखवाने लीधे ते जयंकर द्वागतुं हतुं, पडीओए वज्र जेवी
चांचो मारीने तंनं वने नेत्रो उखेनी नांखेदां हतां, तेना देहमां कीका पड्या ह-
ता, नाक अके कान पडीओ खाइ गया हता; शियाळ, कागना, कूतरा अने पु-
वड विगेरेए ते शवने चावी नारुधुं हतुं, तेथी तेमांथी नीकळतुं दुर्गंधवाळुं पाणी
पृथ्वीने आर्ष करतुं हतुं; आवी स्थितिमां ते शवने जोइने राजाने परम वैराग्य

प्राप्त थयो. ते त्रिचारावा द्वाग्यो के " ज्यां सुधी मारो जीव आ. शरीरने तनी-
ने जाय नहीं त्यांसुधीमां हुं आ शरीरे करीने मारा आत्मानुं हित करुं." इत्या-
दि विचारिने तेणे तत्काल दीक्षा ग्रहण करी. पढी चारित्र्यतुं पावन करी तप त-
पाने त्रीजा स्वयं देवता थयो.

त्यांथी चवीने रत्नपुरमां जिनधर्म नामे वणिक थयो. पेड्रो नागदत्त पण
जवमां ज्रमण करीने मिहपुरमां अग्निशर्मा नामे ब्राह्मण थयो; तेणे तापसपणुं अं-
गीकार कर्युं. ते तापस वे मास उपवासना पारणा माटे रत्नपुरमां आव्यो. राजाए
पारणा माटे निमंत्रण कर्युं. त्यां जिनधर्म थावकने जोडने तेणे राजाने कर्युं के
" जो आ वणिकना पृष्ठपर उण्ण जोजनपात्र राखीने जमाको तो हुं जमुं." ते
सांजळीने राजाए ते प्रमाणे कराव्युं. जोजनपात्र अति उण्ण होवाची जिनधर्मना
पृष्ठनी चामनी उग्वनी गड, तोपण तेणे क्रोध के छेप कर्या बिना पोताना पूर्वक-
र्मनुंज ए फळ छे एम धार्युं; पढी तेणे सात ह्येवमां इव्यनो व्यय करीने व्रत-ग्रहण
कर्युं. मांते अनशन करी एक मासे काळधर्म पायी सौधर्म देवत्रोकमां इच्छ थयो.
पेड्रो तापस ते इच्छनो ऐरावण हस्ती थयो. ते हस्ती त्यांथी चवीने भवमां ज्रमण
करी अमित नामे यक्र थयो; अने जिनधर्मनो जीव जे इच्छ थयो हतो ते आयुष्य
पूर्ण थतां चवीने चौद महा स्वप्नोची सूचित सनत्कुमार नामनो चौथो चक्रवर्ती हं-
स्तिनापुरमां अश्वसेन राजानी पट्टराणी सहदेवीनी कुक्षिथी उत्पन्न थयो.

ते चक्रीने महेन्द्रसिंह नामे एक मित्र हतो. एकदा वसन्त ऋतुने विषे
युवावस्थाना आरंजमां मित्र सहित सनत्कुमार नंदनवन जेवा मकरंद नामना व-
नमां गयो. त्यां कोष्ट अश्वपात्रके एक जातिवंत अश्व कुमारने नेट तरीके आप्यो.
तेनापर चढीने सनत्कुमार तेने चक्षाववा द्वाग्यो, तेचामां ते अश्व एक कृणमां सर्व
जनने अद्भुत थड गयो. ते खबर अश्वसेन राजाने थतां तेणे घणी शोध करावी,
पण अश्व तथा पुत्रनी शोध मळी शकी नहीं. पढी सनत्कुमारनो मित्र महेन्द्र-
सिंह राजानी रजा दडने मित्रनी शोध माटे चाड्यो. एक वर्ष सुधी ते मोटो अर-
ण्यमां जट्टथयो, पण मित्रनी प्राप्ति थड नहीं. एकदा सारस पक्षीनो ध्वनि सांजळी-
ने ते शब्दने अनुसारे आगळ गयो, तो एक सरोवर तेना जोवामां आव्युं. ते सरो-
वरनी पासे कदलीगृहमां स्त्रीओना समूहथी अनुसराता वंदिजनना मुखथी एक
स्तुतिनो श्लोक महेन्द्रसिंहे सांजळ्यो के—

कुरुदेशकमाणिक्य, अश्वसेननृपांगज ।

श्रीसनत्कुमार त्वं, जय त्रैलोक्यविश्रुतः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कुरुदेशना एक माणिक्य समान अने अश्वसेन राजाना पुत्र एवा हे श्रीमान सनत्कुमार ! त्रण लोकमां विख्यात एवा तमे जय पामो. ”

आ प्रमाणे श्लोक सांजळीने महेन्द्रसिंह अति हर्ष पाम्यो. तेथी आगळ जडने जुए ठे, तां तेणे साक्षात् सनत्कुमारने जोयो. सनत्कुमार पण मित्रने जोडने उ त्यानंद पाम्यो. वने मित्रो प्रेमथी परस्पर आझिगन करी मळीने एक आसनपर वेडा. कुशाग्र वृत्तान्त पृष्ठतां महेन्द्रसिंह बोड्यो के “हे कुमार ! आटझा वथा दिवसां तमे क्यां निर्गमन कर्या ?” कुमारे कथुं के “ मने निद्रा आवे ठे, माटे हुं जरा सुड जाउं हुं. तमने मारुं सर्व वृत्तान्त आ मारी वकुलवती नामनी प्रिया प्रज्ञप्ति विद्याथी जाणीने कहेणे. ” एम कहीने सनत्कुमार सुड गयो. पत्नी वकुलवती बोडो के “ हे महेन्द्रसिंह ! तमारा मित्रतुं अपहरण करीने ते विपरीत शिक्षावाळो अश्व तेमने एक मोटा अरण्यमां द्याव्यो. त्यां व्रीजे दिवसे कृधा तृपाथी पोना पामीने ते अश्व मरण पाम्यो. कुमार पण जळ विना आंखे अंधारा आववाथी पृष्ठा खाडने पृथ्वीपर पनी गया. ते वखते कोइ एक यज्ञे तेने जळ उांटोने सावध कर्या. एटझे कुमारे ते यज्ञने पृच्छुं के “ आवुं जळ क्यां ठे ? ” यज्ञ बोड्यो के “ आवुं जळ मान सरोवरमां ठे. ” कुमारे कथुं के “ जो हुं तेमां स्नान करुं तो मारा शरीरनो ताप शान्त थाय. ” ते सांजळीने ते यज्ञ तेने मान सरोवर उपर बड गयो. कुमारे तेमां स्नान कथुं. पत्नी जलपान करीने कुमार सरोवरनी पाळ उपर वेडा, तेवामां पूवना चार जवना वरी अमित यज्ञे तेमने जोया. एटझे ते यज्ञ क्रोध करीने कुमार साये युद्ध करवा आव्यो. वनेतुं महा युद्ध थयुं. चिरकाळ सुधी युद्ध करीने वेवट तमारा मित्रे क्रोधधी वज्र जेवी मुठीवरुं ते यज्ञने प्रहार कर्यां. ते देव होवाथी मरण पाम्यो नहीं, पण जय पामोने नासी गयो. पत्नी कुमार त्यांथी आगळ चाड्या.

आगळ जतां जालुवेग नामना विद्याधरे पोतानी आउ पुत्रीओ साये कुमारनो विवाह कर्यां. ते आउ स्त्रीओ सहित मुता हता, तेवामां ते अमित यज्ञे आवीने कुमारने उपासी कोइक स्थाने नांखी दीधा. प्रातःकाले जायत धडने कु-

अचिन्तयच्च धिगिदं, सदागद पदं वपुः ।

मुधैव मुग्धाः कुर्वन्ति, तन्मूर्धा तुच्छबुद्धयः ॥ १ ॥

शरीरमन्तरूपन्नैर्व्याधिर्निर्विविधैरिदम् ।

दीर्यते दारुणैर्दारु, दारु कीटगणैरिव ॥ २ ॥

अद्यश्वीनविनाशस्य, शरीरस्य शरीरिणाम् ।

सकामनिर्जरासारं, तप एव महत्फलम् ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ चक्रीए विचार्यु के निरन्तर व्याधिना स्थानचूत एवा आ शरीरने धिकार डे। आवा शरीरनी मूर्च्छा तुच्छ बुद्धिवाळा मूर्ख माणसो फांगटज करे डे. शरीरनी अंदर उत्पन्न थयड्या विविध प्रकारना नयंकर व्याधिओए करीने कीडाना समूहवमे काष्ठनी जेम आ शरीर विदीर्ण थाय डे. आज के कास नाश पामवा वाळा शरीरनुं मोडुं फळ सकाम निर्जराना सारवाळो तप करवो तेज डे. ”

इत्यादि विचार करीने सनत्कुमार चक्रीए चक्रीपणानी ऋषिने- तजी दडने विनधर नामना मूरि पासे दीक्षा ग्रहण करी.

पत्नी गुरुनी आझाथी एकद्वविहार प्रतिमा अंगीकार करी विचरवा ला- ग्या. तेमनी पाजळ छ मास सुधी विविध प्रकारना आझाप करती तेमनी राणीओ तथा मंत्रीओ विगेरे फर्या; पण ते मुनीन्हे दृष्टिवमं जोवा जेट्ही पण तेमनी सं- जावना करी नहीं. बट, अट्टम विगेरे तपस्या करीने पाणाने दिवसे गोचरी माटे फरता अन्यदा कुरीपा अने वकरीनी वाशतेमने प्राप्त थड. तेनो आहार कावाथी तेमना शरीरमां सात व्याधिओ उत्पन्न थया. ते आ प्रमाणे—

शुष्ककच्छु ज्वरः श्वासः, काशश्चात्रारुचिस्तथा ।

अङ्गिडुःखं तुंदडुःखं, ससैतेऽत्यन्तदारुणाः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सूकी खरज, ज्वर, श्वास, काश (खांसी), अन्न पर अरु- चि, नेत्ररोग अने उदररोग ए सात व्याधिओ अत्यन्त दारुण डे. ”

* आ ओके धी हेमचंद्राचार्येण योगशास्त्रि म्नेत्रज्ञानिनां चोथां चकीनी भावनामां तेमने भव्या डे.

आ सात व्याधिना दुःखने तेमणे सातसो वर्ष सुधी सहन कर्युं, पण कोइ वखत पोताना देहमां व्याधिओ ठे एवो लपयोग पण तेमणे दीधो नहीं. संयमनी क्रियारहित एक क्षण पण तेमनो निर्गमन थतो नहीं के जे वखते व्याधिनुं स्मरण थाय. आवी तेमनी चारित्रमां स्थिरता जोइने सजामां वेठेला सौधर्म इन्हे सर्व देवोनी समझ क्युं के “ अहो ! सनत्कुमार मुनिनी केवी अनुपम स्थिरता ठे, के जे व्याधिना प्रतिकारनी इच्छा पण करता नथी. ” ते सांजळीने पेडा मथमनाज वे देवो परीक्षा करवा माटे वैद्यनुं रूप धारण करीने पृथ्वी पर आव्या. ते वैद्योए मुनिने क्युं के “ हे मुनि ! जो आपनी आज्ञा होय तो अमे वैद्यो आपना व्याधिनी निर्दोष औपधथी चिकित्सा करीए. ” मुनि बोड्या के “ छव्य अने जाव एम वे प्रकारना व्याधिओ ठे. तेमां छव्य एटझे बाब व्याधिना प्रतिकारने तो हुं पण जाणुं हुं. ” एम कहीने ते मुनिए पोतानी एक आंगळीने पोताना श्लेष्म (शुंक्र) वने दोष करीने सुवर्ण जेवी करी वतावी. पत्नी मुनि बोड्या के “ आठुं कर्मने जाव व्याधिओ कहेला ठे. ते कर्मानी एकसो ने अठावन प्रकृतिओ कहेली ठे. तेमना प्रतिकारने हुं पोते, क्रियावने करुं हुं. ते प्रतिकार ज्ञानविकळ अने क्रियामां नपुंसक जेवा पुरुषोने अति दुष्कर ठे. हुं मारा चित्तने शुच क्रिया रहित क्षणवार पण राखतो नथी; ते ठतां पण जाव रोगोधी हमेशां जय पामतो रहुं हुं. माटे जो तमे खरा वैद्य हो तो मारा जाव रोगनो प्रतिकार करो. ” आ प्रमाणे सांजळीने ते वने देवो पोताना आगमननुं कारण कही तेमनी स्तुति करीने पोताने स्याने गया, अने सर्व वृत्तांत इन्घने निवेदन कर्यो.

सनत्कुमार मुनीश्वर खड्गधारा समान तीव्र व्रतनुं पावन करीने अंते अनशन ग्रहण करी लपाधिरहित समाधिवडे देहने तजी दइ वीजा देवलोकरमां महिष्क देवता थया.

संस्कृत-विनिर्दिष्ट-नाम-संस्कृत-मं. मं. विनिर्दिष्ट-नाम-संस्कृत

चतुस्तरत्रिशततमः प्रबंधः ॥ ३०४ ॥

व्याख्यान ३०५ मुं.

मोह तजवा धिपे.

स्वरूपानवबोधेन, मोहमूढा ममत्वगाः ।

त्रमन्ति जवकान्तारे, हेयो मोहस्ततोऽशुचः ॥ १ ॥

जावार्थ—“आत्म स्वरूपना अज्ञानने लीधे मोहमां मूढ धयेना अने संसारमां ममतावाळा जीवो जवाटवीमां त्रमण कर्या करे छे, माटे ए अशुच मोह त्याग करवा लायक ठे. ”

आ श्लोकना अर्थतुं समर्थन करवा माटे अहीं एवी जावना करवानी के ज्ञानादिक गुणना मुखनो रोध करनारा, चंचळ स्वजाववाळा, अनन्त जीवोए अनन्तवार जोगवी जोगवीने मूकी दीधेना, जर अने अग्राथ एवा पुद्गलोमां प्रदृष्ट रूप जे विकल्प (पुद्गलो उपर जे ममता) ते मोह कहेवाय ठे: आवा मोहमां आसक धयेना जीवो जवाटवीमां परित्रमण करे ठे, तेथी ते मोहनो त्याग करवो योग्य ठे, कथुं छे के—

अप्या नाणसहावी, दंसणसीद्धो विसुद्धसुद्धरूवो ।

सो संसारे जमइ, एसो दोसो खु मोहस्त ॥ १ ॥

जावार्थ—“ज्ञान दर्शनना स्वजाववाळो अने विसुद्ध मुखरूप एवो आत्मा पण संसारमां परित्रमण करे छे, ते दोष मोहनोज ठे. ”

मोहनो त्याग शुद्ध आत्मज्ञाने करीने थइ शके ठे. “ ज्ञानादिक अनन्त गुण पर्यायवाळो, नित्यानित्य विगरे अनन्त स्वजाववाळो, असंख्य प्रदेशी, स्वजावपरिणामी (आत्मजावना परिणामवाळो), पोताना स्वजावनोज कर्ता अने जोक्ता इत्यादि गुणवाळो शुद्ध आत्मा तेज हुं हुं. हुं अनन्त स्याद्वाद सत्तानो रसिक हुं. एक समयमां त्रण काळमां अने त्रण दोकमां रहेना सर्व द्रव्यपर्यायोनी उत्पत्ति, स्थिति अने नाशने जणावनारं जे ज्ञान ते मारो (आत्मानो) गुण छे. ” इत्यादिक अनन्त स्वरूपने जाणनारो मनुष्यज मोहनो जय करे छे; बीजो जय करी शकतो नथी. केमके मोहनीय कर्म अति दुर्जय ठे. आ संबंधमां अर्हदत्त-

नी कथा ठे ते नीचे प्रमाणे—

अर्हदत्तनी कथा.

अचलपुरना राजानो पुत्र युवराज वराग्य उत्पन्न थवायी दीक्षा ग्रहण करीने विहार करतां अवन्ति नगरीमां आव्यो. त्यां मध्याह्नकाळे जिज्ञा माटे राजमंदिर तरफ जाता ते मुनिने जोडने दोकोए कर्तुं के “आ गाममां राजानो पुत्र अने पुरोहितनो पुत्र साधुने जोडने तेने पीरुा करे ठे; माटे आ गाममां रहेवा जेवुं नथी.” आ प्रमाणे सांजळ्या उतां पण जयरहित मुनि त्यां जडने उंचे स्वरे “धर्म ज्ञान” एम बोड्या. ते सांजळीने एक स्थानमां रहेला जाणे वे पाप-ग्रहो होय तेवा ते वने जणा मुनि पासे आवीने बोड्या के “हे साधु ! तूं अ-मारी पासे नृत्य कर, अमे वाजित्र वगादीए.” त्यारे साधुए कर्तुं के “बहु सारुं.” पळी साधु नृत्य करवा लाग्या अने ते वने वाजित्र वगारुवा लाग्या. थोडीवारें साधुए ते वनेने तिरस्कारथी कर्तुं के “अरे ! कौळिको (कोळीना पुत्रो !) त-मने वाजित्र वगारुतां वरावर आवरुतुं नथी, केमके तमे मूर्ख ठो.” आ प्रमाणे सांजळीने ते वने क्रोधथी मुनिने मारवा दोड्या; एटले नियुष्ककुशळ मुनिए ते-मना शरीरना अवयवोने संधिमांथी उतारी नांख्या. आ प्रमाणे मुनिना छेपीओने शिखा आपीने ते युवराज मुनि त्यांथी नगर वहार चाड्या गया. पळी राजा तथा पुरोहितने ते वातनी खबर थतां पोताना पुत्रोनी अति दुःखी अवस्था जोडने अ-त्यंत खेद पाम्या सता तत्काळ युवराज ऋपिनी पासे आव्या. त्यां तेमने ओळखी-ने राजा विज्ञप्ति करवा लाग्यो के “हे जाड ! तमारा भत्रीजाने साजो करो ने ते बालकनो अपराध कृमा करो.” मुनि बोड्या के “हे राजा ! जो ते वने पुत्रो हितकारी एवा व्रतने आदरे तो तरतज ते वनेने हुं साजा करुं. ते सिवाय तेमने साजा नहीं करुं.” ते सांजळीने ते वने कुमारोने मुनि पासे दाववामां आव्या. तेओए मुनितुं वचन अंगीकार कर्तुं. तेथी मुनिए प्रथम तेमनो द्योच कर्तुं, अने पळी तेमने साजा करीने दीक्षा आपी.

त्यार पळी राजपुत्र शंकारहित व्रततुं पावन करवा लाग्यो; पण पुरोहित-नो पुत्र जाते ब्राह्मण होवायी चारित्रतुं पावन करता उतां पण “मने आ मुनिए बलात्कारे दीक्षा आपी ठे” एम मनमां तेमना पर अजाव राखवा लाग्यो; अनुक्रमे-

ते वने मरण पामीने देवता थया.

काशांवी नामनी नगरीमां कोइ एक तापस नामनो श्रेष्ठी रहेतो हतो. ते मरण पामीने पोताना घरना उकरनामांज शूकर (ःचुंरु) थयो. तेने पोतानो महेश विगरे जोवाधी जातिस्मरण थयुं. अन्यदा तेना उंकराओए तेनाज थाऊने दि-वसे तेनेज (ते शूकरने) मायीं. ते मरीने पोतानाज घरमां सर्प थयो. एकदा ते सर्प घरमां फरतो हतो, तेने जोइने तेना पुत्रोएज मारी नांख्यो, ते पोताना पुत्रनाज दीकरो थयो. तेने पूर्वना जेम जातिस्मरण थयुं. तेथी 'पुत्रनी बहुने मा अने पुत्रने पिता शी रीते कहुं?' एम विचारिने तेणे मौन धारण कर्युं. तेथी तेतुं नाम अशोकदत्त पारुथुं हतुं, उतां मूक नाम सर्वत्र प्रसिद्ध थयुं. एकदा ते नगरीमां चा-ज्ञानने धारण करनार कोइ सूरि समवसर्या. तेमणे पोताना वे सावुने नीचेनी गा-था शीखवीने मूकने घेर मोकड्या.

तावस किमिणिणा मूअठवएण, पन्निवज्ज जाणिउं धम्मं ।

मरिउण सुअरोरग, जाउं पुत्तस्स पुत्तोसि ॥ १ ॥

जावार्थ—“हे तापस श्रेष्ठी ! आ मौनत्रते करीने शुं ? माटे धर्मेने जा-णीने तेनो आदर कर. तुं मरीने शूकर अने पत्नी सर्प थयो हतो, अने हमणा पुत्रनो पुत्र थयो छे.”

आ गाथा सांजळीने विस्मय पामेझा मूके ते मुनिने नमीने पृष्ठुं के “आ बात तपे शी रीने जाणी ?” ते सावुओ बोड्या के “अमारा गुरु गाप बंहार उद्यानमां रहेझा छे, तेपना वचनथी अमे जाणीए डीए.” ते सांजळीने मूक तेपनी साथे उद्यानमां गयो. त्वां गुरु पासे देशना सांभळीने तेणे मौनपणं मूकी थावकर्थ अंगीकार कर्यो.

अहीं देवज्ञोकमां जातिमदवाळे पुरोहितनो पुत्र जे देव थयेझो छे तेणे महाविदेह क्षेत्रमां जइ जिनेश्वरने प्रश्न कर्यो के “हुं सुव्रजबोधि बुं के दुर्लभ-बोधि बुं ?” मनुए जवाव आप्यो के “तुं दुर्लभबोधि छे; पण स्वर्गथी चवीने काशांवी नगरीमां मूकनो जाइ थवानो छे, तेनाथी तने धर्मेनी प्राप्ति थरो.” आ प्रमाणे सांजळीने ते देवे काशांवीमां आवीने मूकने कहुं के “हुं स्वर्गमांथी चवी-ने तारी माताना उदरमां उत्पन्न थइश. तेने अकाले आम्र फल खावानो दोहद

थसे. तेने माटे में आजधी आ समीपना पर्वत पर हंमेशां फळ आपे तेवो आम्र वृक्ष रोप्यो छे. तेथी ज्यारे ते माता तारी पासे घणा आऱ्हधी आम्र फळ मागे त्यारे तेनी पासे तारे एटझा अक्षरो दखवा के “ हे माता ! गर्जमां रहेझो पुत्र जो तुं मने आपे तो हुं तारो दोहद पूर्ण करूं. ” आ तारुं वचन ज्यारे ते स्वीकारे, त्यारे तारे तेने आम्र फळ लावी आपवां. मारो जन्म थया पत्नी मने तारे स्वाधीन राखीने जैन धर्मनो बोध आपवो. चळी वैताड्य पर्वत उपर पुष्करिणी (वाव) में मारा नामधी अंकित वे कुंभळो गोपव्यां छे, ते मने खात्रोने माटे वताववां. कदाच तुं मरीने स्वर्गमां जाय, तोपण मारी उपेक्षा करवी नहीं. ” आ प्रमाणेना ते देवना वचनने मूके अंगीकार करुं, एटझे ते देव स्वस्थाने गयो.

अनुक्रमे आयुष्य पूर्ण थतां ते देव चवीने मूकनी मातानी कुङ्किमां अवतयो. तेने ऋतु विना केरो खावानो दोहद थयो, ते वखते देवनी वाणीनुं स्मरण करीने मूक बोड्यो के “ हे माता ! जो तुं मने आ गर्जमां रहेझा पुत्रने आपे, तो हुं तने आम्र फळ लावी आपुं. ” माताए तेम करवानुं कबूझ करुं, एटझे ते मूके देवे कहेझा पर्वत परथी आम्र फळ लावी आपीने मातानो दोहद पूर्ण कर्यो. समय पूर्ण थतां तेणे पुत्र प्रसव्यो. मातापिताए हर्षथी ते पुत्रनुं अर्हदत्त एवं नाम पारुयुं. पत्नी मूक पोताना जाइनुं वाड्यावस्थायीज लाडनपाडन करवा लाग्यो अने चैत्यमां तथा उपाश्रयमां लइ जवा लाग्यो. पण ते वाळक मुनिआने जोइने मोट्यी रोवा लागतो, अने तेमने वंदना पण करतो नहीं. मूके तेने घणी रीते समजाव्यो, पण ते वाळक साधुना गन्धने पण सहन करतो नहीं. उबट तेने समजावतां मूक थाकी गयो, तोपण ते (अर्हदत्त) धर्म पाम्यो नहीं. एटले मूक तो साधु पासे दीक्षा लइने अनुक्रमे आयुष्य पूर्ण थतां स्वर्ग गयो. त्यां तेणे अवधिज्ञाननो उपयोग दीधो तो पोताना नाना जाइ अर्हदत्तने चार खी साथे परणेशो जोयो. मूक देवे तेणे कहेकुं अने पोते स्वीकार करेकुं पूर्व जवनुं वाक्य संजार्थुं, अने तेने प्रतिबोध करवा माटे प्रथम तेना शरीरमां जज्ञोदरनो व्याधि उत्पन्न कर्यो. तें व्याधिना चारथी अर्हदत्त उठी पण शकतो नहीं. सर्वे वैद्यो तेनी चिकित्सा करी करीने थाक्या, पण कोइथी सारुं थयुं नहीं, तेथी सर्वे वैद्योए तेनो त्याग कर्यो. पत्नी ते मूक देव पोते वैद्यनो आन्वर करीने अर्हदत्तनी पासे आव्यो. अर्हदत्त तेने जोइने दीनमुखे बोड्यो के “ हे वैद्यराज ! मने रोगथी मुक्त करो. ” वैद्य बो-

द्यों के " तारो आ व्याधि असाध्य छे, तोपण विविध प्रकारना औपयोगी हुं तने निरोगी करुं; परंतु सारुं धया पड़ी तारे आ मारो औपथ तथा शस्त्रोको कोथळो उपासीने जीवतां मुधी मारी साथे फरवुं पमसे. " ते सांजळीने अर्हदत्त ते बात कवृद्ध करी, एद्वे ते मायावी वेशे औपथो आपीने तेने सारो कर्यो. पड़ी अर्हदत्त तेनी साथे चाड्यो. देववेशे तेने वैदकने योग्य एवां शस्त्रोधी जरेलो कोथळो उपासवा आप्यो. ते कोथळाने मायावने अत्यंत चारवाळो कर्यो. अर्हदत्त तेवा असब जाने हमेशां बहन करतो विचारवा लाग्यो के. " आद्वे जो चार हुं निरंतर शी रीते बहन करी शकौश ? " एक दिवस कोइक स्थाने तेणे संयमधारी साधुओने जोया. ते बलते अर्हदत्तना मनमां विविध प्रकारना उद्वेग यतो हतो. ते जाणीने देववेशे तेने कथुं के " जो तुं दीक्षा ग्रहण करे तो हुं तने छोमी दठं. " ते सांजळीने महाजारथी पोना पामेजो अर्हदत्त बोड्यो के " हुं बन्न जेवा आ चारने हमेशां उपासी उपासीने कुब्ज थइ गयो बुं; तेथी आवो चार उपाडवा करतां तो मारे व्रत लेवुं तेज सारुं छे. " पड़ी ते देव तेने मुनि पासे दीक्षा ग्रहण करावीने स्वस्थाने गयो.

देवना गया पड़ी अर्हदत्त व्रत तजीने पोताने घेर गयो. देवे अबधिज्ञानीने तेने चारित्रयी ब्रह्म जाण्यो; एद्वे फरीथी जज्ञोदरने व्याधि उत्पन्न कर्यो, अने पूर्वनीज जेप नेने फरीथी दीक्षा अपावी. ए प्रमाणे व्रण वार दीक्षा लइने तेणे मुकी दीधी. पड़ी चौथी वार दीक्षा अपावीने तेने व्रतमां स्थिर करवा माटे ते देव हमेशां तेनी पासज रहेवा लाग्यो. एकदा माथे तणनो भारो लइने चालतो ते देव कोइ अग्रिथी बळता गाममां पेसवा लाग्यो. ते जोइने अर्हदत्त तेने कथुं के " घासनो चारो लइने आ अग्रिथी बळता गाममां केम पेसे छे ? " देव बोड्यो के " ज्यारे तुं आम जाणे छे, त्यारे क्रोधादिक अग्रिथी बळता गृहवासमां जइने केम प्रवेश करे छे ? " ते सांजळीने पण बोध नहीं पामेजो अर्हदत्तने साथे लइने आगळ चालतां ते देव सारो मार्ग मुकीने जयंकर अरण्य तरफ चाड्यो. ते जोइने अर्हदत्त बोड्यो के " सारो मार्ग मुकीने उन्मार्गमां केम चाले छे ? " देव बोड्यो के " ज्यारे तुं एम जाणे छे, त्यारे मुक्तिमार्गने मुकीने जवाटवीमां पेसवानी केम इच्छा करे छे ? " आवी रीते कथा ठतां पण अर्हदत्त बोध पाम्यो नहीं, तो पण 'कायर न थवुं एज संपत्तिनुं स्थान छे' एम जाणीने ते देव तेनी साथेज आ-

गळ चाव्यो. मार्गमां कोइ एक चेत्यमां झोकोथी पूजातां उतां नीचे मुखे पडता एक यज्ञे तेणे दिव्य शक्तिथी वताव्यो. ते जोइने अर्हइत्ते कर्णु के “ आ व्यंतर जेम जेम झोकोथी पूजाय उे तेम तेम अथोमुख धडने नीचे पडतो जाय उे, माटे आ यज्ञना जेवो बीजो कोइ अधन्य पृथ्वीपर जणातो नथी. ” ते सांजळी तेने देवे कर्णु के “ संयम रूपी उंचे स्थाने स्थापन कर्या उतां पण तुं वारंवार नीचे पडे छे, माटे हे मूर्वशिरोमणि ! तुं तेना करतां विशेष अधन्य उे. ” ते सांजळीने अर्हइत्ते तेने पूछ्युं के “ वारंवार आवी रीते बोझनार तमे कोण उो ? ” त्यारे ते देवे पोतातुं मूकना जववाहुं स्वरूप देखामी तेना पूर्व जवतुं सर्व वृत्तान्त कर्णु. ते सांजळीने अर्हइत्ते पूछ्युं के “ हुं पूर्व जवे देव हतो तेनी खात्री ज्ञी ? ” एउजे देव तेने वताव्य पर्वतपर झइ गयो, अने पुंकरिणी (वाव)मां गोपवेझां तेना नामधी अंकित एवां वे कुंरुळो काढीने तेने देखाड्यां. ते जोइने अर्हइत्ते जातिस्मरण थयुं, तेथी प्रतिबोध पामीने ते जावचारित्र पाम्यो. आ रीते तेने धर्ममां स्थिर करीने ते मूक देव स्वस्थाने गयो.

“ सर्व कर्ममां श्री जिनेश्वरे मोहनं अति दुर्जय कहेलो छे, ते मोहनो मूक देवे त्याग करताव्यो त्यारेज अर्हइत्त धर्म पामीने मोक्रे गयो. ”

इत्यद्भद्रदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य

पंचाधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३०५ ॥

व्याख्यान ३०६ सुं.

ज्ञान तथा अज्ञान विषे.

मज्जत्यङ्गः किञ्चाज्ञाने, विष्टायामिव शूकरः ।

ज्ञानी निमज्जति ज्ञाने, मराद्ध इव मानसे ॥ १ ॥

भावार्थ—“अङ्ग एतद्धे आत्मभाव अने परभावने नहीं जाणनारो मा-
गस अज्ञान एतद्धे अयथार्थ उपयोगमां विष्टामां शूकरनी जेम मग्न थाय ठे, अने
मानसरोवरमां राजहंसनी जेम ज्ञानी यथार्थ उपयोगवाळा तत्त्वावबोधमां (आत्म-
स्वरूपमां) मग्न थाय ठे.” आ संबंधमां साद्ध ने महासाद्धनुं दृष्टांत छे ते आ. प्रमाणे—

साद्ध महासाद्धनी कथा.

पृष्ठचंपा नगरीना राजाना पुत्रो साद्ध अने महासाद्ध वद्धे युवराज हता.
अन्यदा ते नगरीमां श्री वीरस्वामी समवसर्षा. मज्जने वांदवा माटे ते वधे जाइओ
मोटी ऋषि सहित गया. त्यां श्री वीरमज्जने नमीने धर्म श्रवण करी वराग्य पा-
मी पोताने घेर गया. पत्नी पोताना जाणोज गांगिञ्जने राज्य सौंपीने जिनेश्वर पा-
से ते वधेए दीक्षाग्रहण करी. स्थविर साधु पास तेओए संपूर्ण अगियार अंगनो
अन्यास कर्यां. एकदा श्री वीरमज्जनी आज्ञा दइने श्री गौतम स्वामीनी सा-
थे पोताना कुंडवने प्रतिबोध करवा माटे तेओ पृष्ठचंपाए आज्या. तेमनुं आगमन सां-
जळीने गांगिञ्ज राजा नेपने वांदवा आज्यो. गणधर महाराजने तथा साद्ध म-
हासाद्ध मुनिने नमीने ते देशना सांजळवा वेगो. ते वखते चार ज्ञानने धारण
करनार श्री गौतम स्वामीए देशनानो आरंज कर्यां—

निर्वाणपदमप्येकं, जाव्यते यन्मुहुर्मुहुः ।

तदेव ज्ञानमुत्कृष्टं, निर्वन्धो नास्ति ज्ञयसा ॥ १ ॥

भावार्थ—“निर्वाणपद एतद्धे कर्मरहित थवाना हेतुचूत एवा एक
मोक्षपदनीज स्यादादना सापेक्षपणाए वारंवार जावना कराय एतद्धे आत्माने
तन्मय कराय, स्वरूपमां एकता थाय तेज उत्कृष्ट ज्ञान ठे, जे ज्ञानवने आत्मा अ-
नादि-कालधी नहीं पामेन्ना आत्ममुग्धनो अनुभव करे ठे. बाकी आत्मज्ञानधी

व्यतिरिक्त बीजा वाणीना विस्तारवाळा घणा एवा संवेदन ज्ञानवने कांइ आत्म-
मुखनो निश्चय यतो नथी. केमके धोरुं पण अमृत सदश ज्ञानज अनादि कर्परो-
गनो नाश करनारुं ठे. ”

वादांश्च प्रतिवादांश्च, वदन्तोऽनिश्चितांस्तथा ।

तत्त्वान्तं नैव गच्छन्ति, तिलपीडकवज्रतौ ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ वाद अने प्रतिवाद तेमज अनिश्चित पदार्थने कहेनारा माण-
सो घाणीना बळदनी गतिनी जेम तत्त्वना पारने पामता नथी. ”

विस्तरार्थ—वाद एट्ठे पूर्वपद्द अने प्रतिवाद एट्ठे उत्तरपद्द तेने परना
पराजय माटे तथा पोताना जयने माटे करवाथी वस्तुधर्मरूप तत्त्वना अंतने प्राप्ती
शकतुं नथी. बळी पदार्थना स्वरूपनो निश्चय कर्या विना तेनुं अनिर्धारित स्वरूप
कहेवाथी पोताना अत्यंत स्वाभाविक आत्मज्ञानना अनुभवने पामी शकतुं नथी.
जेम घाणीमां नांखेजो वृषज गमे तेट्ठुं फरे तोपण कोऽ बीजा स्थानने पामतो न-
थी, तेम तत्त्वज्ञानने नहीं इच्छनारो मनुष्य अनेक शास्त्रोमां श्रम कर्या ठतां पण
तत्त्वना अनुभवनो स्पर्श मात्र पण करतो नथी. एज कारणथी साते नयो स्वेच्छा
प्रमाणे ज्ञानना स्वरूपने कहे ठे.

ज्ञानना चार निक्षेपा आ प्रमाणे ठे—शब्दना आलाप रूप जे ज्ञान ते
नामज्ञान कहेवाय ठे. सिद्धचक्रादिक्रमां स्थापन करेळुं ज्ञानपद ते स्थापनाज्ञान
कहेळुं ठे. उपयोगरहित पाठ मात्र करतो ते अज्ञान कहेवाय ठे. तत्त्वार्थनुं
ज्ञान जे पुस्तक्रमां झखेळुं होय ठे ते पण अज्ञान कहेवाय ठे. उपयोग विना
स्वाध्याय करी ते पण अज्ञान ठे, अने उपयोगपरिणति ते जावज्ञान ठे. तेमां
जापादिक्रमा संक्षेपरूप जे ज्ञानते नैगम नयनी अपेक्षाए ज्ञान जाणवुं. संग्रहनयनी अपे-
क्षाए अजेद उपचारथी सर्व जीवो ज्ञान रूप जाणवा. व्यवहार नयनी अपेक्षाए
पुस्तकादिक्रमां रहेंतुं ज्ञान जाणवुं अने ऋजुमूत्रनये तत्परिणाम संकल्परूप ज्ञान
जाणवुं. अथवा ज्ञानना हेतुघ्नत वीर्यने नैगमनय ज्ञान कहे ठे, संग्रहनय आ-
त्माने ज्ञान कहे ठे, व्यवहारनय कृपोपगम प्रमाणे ज्ञान संबंधी व्यवहार प्रवृत्ति-
ने ज्ञान कहे ठे, अने ऋजुमूत्र वर्तमान यथार्थ अयथार्थ वस्तुतत्त्वना बोधने ज्ञान
कहे ठे. शब्दनयनी अपेक्षाए सम्यग्दर्शन पूर्वक यथार्थ वस्तुस्वरूपना बोधरूप

दृक्कणवाहुं, कारण तथा कार्यनी अपेक्षावाहुं, पोताने तथा परने प्रकाश करनारं
अने स्वाहादयी युक्त जे ज्ञान तेने ज्ञान जाणवुं. समजिरूढनयनी अपेक्षाए ज्ञान-
नवाची समग्र वचन पर्यायोनी शक्तिनी प्रवृत्ति रूप ज्ञान जाणवुं, अने एवंभूत
नयनी अपेक्षाए केवलज्ञाननेज ज्ञान जाणवुं. अहीं सम्यग् रत्नत्रयना उपादेय
दृक्कणवाहुं परमज्ञान ते शुद्ध ज्ञान ठे. कहुं ठे के—

पीयूषमसमुद्भूतं, रसायनमनौषधम् ।

अनन्यापेक्षमैश्वर्यं, ज्ञानमाहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥

ज्ञानार्थ—“ पंक्तितो समुद्र विना उत्पन्न धयेद्वा अमृतरूप, औषध
विना उत्पन्न धयेद्वा जराकरणे नाश करनार रसायणरूप अने सैन्यादिक
अन्य कोइ पण वस्तुनी अपेक्षारहित शक्रचकीपणाना औश्वर्यरूप—एवुं ज्ञान
कहे ठे. ”

ते माटे हे जन्म प्राणीओ ! ज्ञाननो सम्यग् प्रकारे आदर करवो योग्य
छे.” इत्यादि गौतम गणधरनी देशना सांजळीने वैराग्य पापेद्वा गांगिन्न राजाए
पोताना पुत्रने राज्य सांपी मातापिता सहित मोट्टा उत्सव पूर्वक दीक्षा ग्रहण क-
री. पत्नी साह, महासाह अने गांगिन्न विंगेरेने साथे दडने श्री गौतम स्वामी
जिनेश्वर पासे जवा माटे चंपा तरफ चाड्या. मार्गमां साह अने महासाह विचार
करवा लाग्या के “ आ अमारी वेन, वनेची अने जाणोजने धन्य ठे, के जेओ अ-
ल्प काळमांज सर्वविरतिपणुं पाग्या. ” ते वखते गांगिन्न विंगेरे त्रणे जणा पण ए-
वो विचार करवा लाग्या के “ आ साह अने महासाहने धन्य ठे, के जेओए
आपणने प्रथम राज्यसद्धमी आपी, अने हमणा महानंदसुखने पमाननारं चारित्र
अपावुं. ” आवी रीते ते पांचे जणा लोकोत्तर ध्यानमां मग थड कृपक श्रेणिपर
आरूढ धडेने केवलज्ञान पाग्या. तेओ श्री मन्नु पासे आव्या, त्यारे श्री गौतम-
स्वामीनी साथे मन्नुनो प्रदक्षिणा करीने ते पांचे केवळीनी सजा तरफ चाड्या. ए-
ट्ये गौतम स्वामी बोड्या के “ अरे ! तमे सर्व अजाणया हो तेम त्यां केम चाड्या
जाओ छे ? अहीं आवो, त्रण जगतना मन्नुने वंदना करो. ” ते सांजळीने श्री
वीरमन्नुए गौतमने कहुं के “ जिननो (केवळीनी) आशातना न करो. ” मन्नु-
हुं वचन सांजळीने गौतम स्वामीए तरकाळ तेमने खपाड्या. पत्नी तेमणे पोताना
मनमां विचारुं के—

दुर्जगं हरिणाङ्गीव, नजतेऽद्यापि मां नहि ।

केवलज्ञानलक्ष्मीस्तत्, किं सेत्सामि नवाथवा ॥१॥

जावार्थ—“ हरिणां सरखां नेत्रवाळी स्त्री जेम दुर्जागी पुरुषने जने नहीं, तेम केवलज्ञाननी लक्ष्मी मने प्राप्त थती नथी, तो शुं हुं आ जचे सिद्धिने पामीश के नहीं ? ” एम तेओ विचार करता हता, तेवामां तेमणे देववाणी सांचळी के “ आजे श्री जिनेश्वरे कथुं ठे के जे कोइ मनुष्य पोतानी लक्ष्मिचने अष्टापद उपर जइ जिनेश्वरोने वंदना करे ते जरूर तेज जचे सिद्धिने पावे. ” आ प्रमाणेनी देववाणी सांचळीने गौतम गणधर श्री वीरभद्रुनी आज्ञा लक्ष्मिने अष्टापद पर्वत तरफ चाड्या.

आ अरसामां कौंन्दिन्य, निन्न अने सेवाज्ञ नामना तापसना आचार्यो “अष्टापद उपर. पोतानी शक्तिचने चरुवार्थी मुक्ति पामी शकाय ” एवुं जगवानुं वाक्य. जनमुखधी सांचळीने पोताना पांचसो पांचसो शिष्यो (तापसो) सहित अष्टापद तरफ जवा प्रथमधी नीकळी चुक्या हता. तेमां प्रथम कौंन्दिन्य तापस पांचसो तापसो सहित एकांतर उपवास करीने ते अष्टापदनी पहेळी मेखझाप प्होच्यो हतो. तेओ पारणाने दिवसे कंद विगेरेतुं जोजन करता हता. वीजो तापस पोताना परिवार सहित छठ तप करतो अने पारणामां पाकेळां पत्रादिकनुं जोजन करतो ते पर्वतनी वीजी मेखझा सुधी प्होच्यो हतो; अने वीजो तापस पोताना परिवार सहित अष्टम तप करतो पारणामां शुष्क सेवाज्ञ खातो ते पर्वतनी वीजी मेखझा सुधी प्होच्यो हतो. परंतु कोइ पण तापस अत्यंत क्लेश सहन कर्या उतां ते पर्वतना शिखर उपर प्होची शक्या नहोता. ते तापसोए गौतम स्वामीने दूरधी आवता जोइने विचारुं के “ तपचने करीने अति कृश थयेझा अमे आ पर्वत उपर चर्मी शक्या नथी, तो आ स्पृष्ट शरीरवाळा यति शी रीते चरुशे ? ” आ प्रमाणे ते सर्व तापसो विचार करता हता, तेड्यामां तो श्री गौतम स्वामी जंघाचारण लक्ष्मिधी सूर्यनां किरणोतुं अवज्ञवन करीने तत्काळ ते सर्व तापसोने ओळंगीने आगळ चाड्या, अने एक क्षणमां तेमने अदृश्य थइ गया. ते जोइने विस्मय पावेझा सवें तापसो बोड्या के “आपणे तो आ साधुना शिष्य थइशुं.” गौतम स्वामी तो पर्वतना शिखरपर जइने नरतचक्रीए करावेझा चैत्यने जोइ तेमां स्था-

पित कोखा चौबीश तीर्थकरोने नम्या; अने "जगर्चितामणि जगनाह" इत्यादि गा-
थावने स्तुति करीने चैत्य बहार नीकळ्यां पड्डी रात्रि निर्गमन करवा माटे अ-
शोक वृद्धनी नीचे वेठा.

ते बखते इन्द्रनो दिक्पात्र कुवेर तीर्थकरोने नमवा माटे अष्टापदे आब्यो.
ते जिनेश्वरोने नमीने श्री गौतम स्वामी पासे आब्यो, अने तेमने बंदना करीने दे-
शना सांजळवा वेठा. श्री गौतम स्वामी बोड्या के—

महाव्रतधरास्तीव्रतपःशोपितविग्रहाः ।

तारयन्ति परं ये हि, तरन्तः पोतवत्स्वयम् ॥ १ ॥

जावार्ध—“ तीव्र तपस्यावने जेओए पोताना देहलुं शोपण कर्तुं छे
एवा महाव्रतने धारण करनार मुनिओ नावनी पेठे पोते तरतां छतां बीजाने पण
तारे छे. ”

ते सांजळीने 'दुखुं सूकुं अशन लेवाधी आतुं पुष्ट शरीर थाय नहीं?
एम विचारीने कुवेर विकसित मुग्ध करीने कांडक हस्यो. ते बखते तेनो अजिमाष
जाणीने गौतम गणधरे पुंरुकीक साधुनुं अध्ययन प्रकाशित करी छेवटे कर्तुं के—

कृशोऽपि पश्य दुर्ध्यानात्, कंरुकीको यथाबधः ।

पुष्टोऽपि पुंरुकीकस्तु, शुचध्यानात् सुरोऽन्नवत् ॥ १ ॥

“हे कुवेर! जुओ के कंरुकीक तपस्याधी कृश थयेन्न हतो उतां पण
अशुच ध्यानधी मरीने नरके गयो, अने पुंरुकीक मुनि शरीरे पुष्ट हता उतां
पण शुच ध्यानधी देव थया.

ते सांजळीने कुवेर गणधरने स्वभावीने स्वस्थाने गयो. ते बखते कुवेरनो
सामानिक देव के जे ब्रह्मस्वामीनो जीव हतो ते समकित पाम्यो. तेने केठझाएक
तिर्यग् जृंजक देव हतो एम कहे छे.

मातःकाले गौतम स्वामी पर्वतपरधी उतरतां ते तापसो पासे आब्या, त्यारे
सर्व तापसोए तेमने कर्तुं के “ तमे अमारा गुरु ओ, अने अमे तमारा शिष्य बी-
ए. ” गणधर बोड्या के “ तमारा अने अमारा सर्वना गुरु श्री महावीरज छे. ”
पड्डी देवतार जेमने मुनिवेशा आप्यो छे एवा ते तापसोए गौतम स्वामी पासे दीक्षा
लीधी. गणधरे प्रायुक्त अने निर्दोष एवां पापसान्न (क्षीर)नुं एक पात्र जरी ला-
वीने विधि पूर्वक अनुक्रम प्रमाणे तेमने वेसामी अर्कीण महानस द्वाब्धिवने क-

रीने यद्येच्छ पारणं कराव्युं, तेज वखते सेव्याल्लुं नङ्गण करनारा पांचसोने एक साधु गणधरनी. स्तुति करवामां मग्न थया सता जमता जमताज उज्वल केवलज्ञान पाम्या. सर्वं तूत्त थया पञ्जी गणधरे पोते जोजन कथुं. पञ्जी ते सर्वने साथे द्दष्टेन आगळ-चाह्या. अनुक्रमे प्रचुना समवसरणनी पृथ्वी नजीक आवतां उठ तप करनारा. निन्नादिक पांचसो. ने एक साधुने प्रचुना प्रातिहार्यनी द्दष्टमी जोतांज केवलज्ञान प्राप्त थयुं, अने कांमिन्यादिक १०० साधुओंने प्रचुतुं दर्शन थतांज केवलज्ञान प्राप्त थयुं.

प्रचु पासे आत्रीने ११०३ मुनिथी परचरेद्वा गांतम स्वामीए प्रचुने प्रदक्षिणा दीधा पञ्जी ते सर्व साधुओं केवलज्ञानी सजामां जवा द्वाग्या, एट्ठे गणधर बोध्यां के “ अरे ! तमे सर्वं अहां आवो, अने त्रण जगत्ता गुरेने नमन करो. ” ते सांजळीने जगवाने तेमने कथुं के “ केवळीनी आशातना न करो. ” ते सांजळीने गणधरे मिथ्यापुक्कृत आपी तेमने खमाव्या. पञ्जी गणधरे विचार्युं के “ हुं गुरुकर्मी. हुं, तेथी आ जवे मोक्ष पामीश नहीं. आ में दीक्षा आपेद्वा साधुओंने पन्य डे के जेओ तत्काळ केवलज्ञान पाम्या. ” आ प्रमाणे अर्थेय राखता गांतम गणधर प्रत्ये श्री वीरस्वामी बोध्यां के “ प्राणीओंने मंद, तीव्र ने तीव्रतर स्नेह होय छे. चिरकाळना परिचयथी तमने मारा उपर तीव्र एवो प्रशस्त स्नेह थयेओ डे, तेथी तमने केवलज्ञान प्राप्त थतुं नथी; ते स्नेह नाश पामशे त्पारे तमने केवलज्ञान थशे. अहींथी काळ धर्म पामीने आपणे वच्चे समान थवाना डीए, माटे तमे अर्थेय न राखो. ” ए प्रमाणे प्रचुनां वचन सांजळीने श्री गांतमस्वामी प्रसन्न थइ संयम पाटन करता सता प्रचुनी सेवा करवा द्वाग्या.

“ आ प्रमाणे स्वजावना (आत्मज्ञानना) द्वाजथी साद, महासाद अने गांगिज्ञ विगरे नूपो तथा सर्व तापसो तत्काळ केवलज्ञान पामीने अनंत मुखवाळा मोक्षपदने पाम्या. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ एकत्रिंशत्तितमस्तंजस्य
पद्मधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३०६ ॥

व्याख्यान ३०७ मुं.

शमगुण विषे.

विकल्पविषयोत्तीर्णः, स्वज्ञावात्संवनः सदा ।

ज्ञानस्य परिपाको यः, स शमः परिकीर्तितः ॥ १ ॥

ज्ञानार्थ—“ संकल्पविकल्प (चित्तचित्रम)ना, विषयधी (विस्तारधी) निवर्तितो अने सम्पत् रत्नत्रय स्वरूपे ज्ञेय आत्मानो स्वज्ञाव तेनुं (गुणपर्यायते) निरंतर आसंवन करनार एवो आत्माना उपयोग लक्षणवाळा ज्ञाननो जे परिपाक—मौढ अवसर ते शम कहेज्ञो छे. ”

शमना चार निरूपेणा आ प्रमाणे—नाम शम अने स्थापना शम तो पूर्वती पेटे जाणवा, आगमधी इव्य शम ते शमना स्वरूपने जाणनार ज्ञानी जे तेनीं उपयोगमां वर्ततो न होय ते, नो आगमधी इव्य शम ते मायाए करीने द्वाब्धिनी सिद्धिने माटे अथवा देवगतिनी प्राप्ति विगरे माटे उपकार अपकारना विपाकने शमन करवाना हेतुधी क्रोधादिकनो उपशम करे ते; अने ज्ञानशम ते आत्म स्वरूपमां उपयोगवाळा; तेमां आगमधी मिथ्यात्वने तजीने यथार्थ वस्तुना जासन पूर्वक चारित्रमोहनीय कर्मना उदयनो अज्ञाव होवाधी क्लमादिक गुणनी जे परिणति ते शम कहेवाय छे, ते शम पण द्वािकिक अने द्वािकोत्तर जेदे करीने वे प्रकारनो छे, तेमां वेदांत मतवाळानो जे शम गुण छे ते द्वािकिक छे, अने जेन प्रवचनने अतुसरनारमां जे शम होय छे ते द्वािकोत्तर छे, ते द्वािकोत्तर गुणज खरेखरो शुद्ध छे; तेनी उपर मृगापुत्रनी कथा छे ते आ प्रमाणे—

मृगापुत्रनी कथा.

सुग्रीवं पुरना राजानो पुत्र मृगापुत्र नामे हतो, ते एकदा महेशना गोखमा वेलीने नगरुं स्वरूप जोतो हतो, तेवामां शमगुणना निधि संमान एक मुनिने निमं परहितः दृष्टिधी प्रीतिपूर्वक जोतां तेने जातिस्मरणज्ञान उत्पन्न थयुं, एतन्न पूर्व जेवे पोते चारित्र ग्रहण कर्युं हतुं तेनुं तेने स्मरण थयुं, पत्नी ते मृगापुत्र पौताना मातापिता पास जेने बोधो के—

सुयाणि मे पंच महव्वयाणि, नरएसुं दुक्कं च तिरिक्कजोणिसु ।
निविस्सकामो ह्मि महस्सवाञ्जं, अणुजाणह पव्वइस्सामि अम्मो ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे मातपिता ! मैं पांच महाव्रतने सांजळ्यां ठे, तथा नरकने विपे अने तिर्यचयोनिने विपे जे दुःख पने छे ते पण मैं जाएयुं ठे; तेथी हुं संसाररूप महार्णवथी निर्वेद (वैराग्य) पाम्यो हुं ; माटे मने अनुज्ञा आपो के जेथी हुं प्रव्रज्या अंगीकार करूं. ”

इत्यादिक वाक्योवने देहना नोगोपजोगादिकरुं अनित्यपणुं कहिने ते-
णै प्रव्रज्या क्षेत्रानी अनुज्ञा मागी. ते सांजळीने मातपिताए अनेक युक्तिओव-
ने जीवन पर्यंत चारित्रनुं पावन अति दुष्कर वतावीने कथुं के “ हे पुत्र ! तारुं शरीर अति सुकोमल छे, तुं चारित्र पाळवाने समर्थ नथी; केमके पांच इंद्रियो त-
था मन जीतवा मुश्किल छे. झोठाना चणा चाववानी जेवुं चारित्र पाळवुं दुष्कर
छे. देदीप्यमान अग्निने ज्वालातुं पान करवानी जेम अथवा मन्दराचल पर्वतने तोळ-
वानी जेम युवावस्थामां चारित्रनुं पालन करवुं अति दुष्कर छे. माटे वृषावस्थामां
दीक्षा लेवी योग्य छे. ” ते सांजळीने मृगापुत्र बोझो के “ हे मातापिता ! आ
झोकमां निःस्पृह थयेझा माणसने कांइ पण दुष्कर नथी. केमके मैं चारे गतिमां
वाणीथी कही न शक्य तेवी अनेक वेदनाओ अनुभवी छे.

सव्वजवेसु असाया, वेअणा वेइआ मए ।

निमेसंतरमित्तं पि, जं साया नत्थि वेइआ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मैं सर्व जवोमां असातावेदनी वेदी छे, एक निमेषमात्र प-
ण सातावेदनी वेदी नथी. ”

मैं नरकादिकनी महा व्यथाओ सहन करी छे, तो पत्नी मारे दीक्षानुं पा-
वन करवुं तेषां शुं मुश्किल छे ? माटे मारे अवश्य दीक्षा लेवीज छे. संयमनुं पावन
न करतो जे-शम गुणना सुखने आस्वाद मळे छे तेज मोड़ें सुख छे. शम्य सु-
खमां मय थयेझो जीव देशे लणा कोटी पूर्वनाकालने पण सुखे सुखे दीनता रहि-
त निर्गमन करे छे. एक निमेषमात्र पण प्रमादमां पनतो नथी. कथुं छे के—

शमसूक्तसुधासिक्तं, येषां नक्तदिनं मनः ।

कदापि ते न दह्यन्ते, रागोरगविषोर्भिजिः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जे महात्माओहुं मन रात्रिदिवस शम जे कपायाभाव तेनां सूक्त एतद्धे आत्मस्वरूपतत्त्वनां वंचनो ते रूपी अमृतथी सिंचन घयेहुं होय जे तेओ राग रूपी सर्पना विषोभिथी कदापि दग्ध थता नथी. ”

जगतना जीवो रागादिक सर्पथी रुसाया सता विषयमां घूमित यइने परि-
त्रमण करे छे. इष्ट वस्तुना संयोगनी अने अनिष्ट वस्तुना वियोगनी चिंता अह-
निश करीने अनेक प्रकारना संकल्पविकल्प करे छे, अने बहु प्रकारनी अप्रशी-
चादि जे कल्पना तेना कडोअने ग्रहण करे छे: तेमज अनंत जीवोए अनंतीवार
जोगवीने मूकी दीधेला जगतना उच्छिष्ट एवा अनेक पुद्गल संघोनी याचना
करे छे. माटे कोइ पण प्रकारे शम गुणने प्रगट करवो, एज निरूपम श्रेयस्कर छे.
कहुं छे के—

स्वयंचूरमणस्पर्धिवर्धिष्णुसमतारसः ।

मुनिर्येनोपमीयेत, कोऽपि नासौ चराचरे ॥ १ ॥

जावार्थ—“ स्वयंचूरमण समुद्रनी स्पर्धा करनार एवो समता रस जे-
ना हृदयमां वृष्टि पांम्या करे छे तेवा मुनिने जेनावने उपमा आपी शकाय एवो
कोइ पण पदार्थ आ चराचर जगतमां नथी. ”

अर्थ रज्जु प्रमाण जेहो स्वयंचूरमण नामनो जे समुद्र तेना जळनी सा-
थ स्पर्धा करे तेहो समता रस जेना आत्मायां वृष्टि पांम्या करे छे एवा मुनि त्रि-
काळे पण विषयने ग्रहण करता नथी. तेओने- अतीत काळमां जोगवेला जांगना
स्मरणनो अनाव छे, वर्तमान काळे इन्द्रियगोचर एवा विषयोमां रमणतानो अजा-
वं छे, अने अनागत काळे मनोइ विषयोनी इच्छानो अजाव छे. एवा मुनिने जे-
उपमाने करीने उपमा अपाय एवो कोइ पण आ सचराचर जगतमां पदार्थ नथी. के-
मके सर्व पदार्थो तो अचेतन पुद्गल संघोयी उत्पन्न घयेअ अने रूपी छे, अने संयता
रस तो सहज, आत्यंतिक अने निरूपम आत्मस्वभाव छे, तो तेनी साथे तेनी शी
रीते उपमा आपी शकाय ? ”

इत्यादि विविध उपायोवने मातापिताने प्रतिबोध पमाडीने, तेमनी अनुज्ञाथी सत्र परिग्रहनो त्याग करी मृगापुत्रे दीक्षा ग्रहण करी. कथं छे के—

अणिस्सिउं इह द्वाए, परद्वाए अणिस्सिउं ।

वासिचंदणकप्पो अ, असणे अणसणे तहा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आत्रोकने विपे इच्छारहित अने परद्वाकने विपे पण इच्छारहित तेमन वासी ने चंदन अने अशन ने अनशन ए जेमने तुह्य ठे एवा ते मुनि थया. ” अर्थात् आत्रोकना मुखने अर्थे के परद्वाकना मुखने अर्थे जे तप तपता नथी; वांसज्ञायी उद्वन करनार अने चंदनयी विद्वेषन करनार उपर जेमने समनाव ठे अने अशन ते आहारनो सद्भाव अने अनशन ते तेनो अज्ञाव तेमां जे तुह्य मनोवृत्तिवाळा ठे.

आ प्रमाणे घणां वषों मुधी चारित्र्यं पावन करीने मृगापुत्र मुनि एक मासं अनशन करी सर्व कर्म खपावी सिद्धिपदने पाय्या.

“ जे माणसना हृदयमां अंतर्गत ध्यानने विशुद्ध करनार देदीप्यमान स-मता गुण होय ठे, ते मृगापुत्र मुनींद्रनी जेम तत्काळ शुभ एवा स्तत्रयनी पुष्टि प्र-त्ये पावे ठे. ”

इत्यद्द्विदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ एकविंशतितमस्तंजस्य
सप्ताधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३०७ ॥

व्याख्यान ३०८ मुं.

पांच इन्द्रियोना स्वरूप विपे.

श्रुत्वेन्द्रियस्वरूपाणि, श्रीज्ञातनंदनास्यतः ।

स सुजज्ञोऽनुचानोऽनुत्, पंचाक्षविषयोऽनुमुखः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ श्री महावीर स्वामीना मुखयी पांच इन्द्रियोना स्वरूपे
संभळी पांच इन्द्रियोना विषययी; पराहमुख धयेन्न ते मुजद्र अणगार-(मुनि.)
यथा.” तेनुं दृष्टंत आ प्रमाणे—

मुजद्रनी कथा.

श्री राजगृह नगरमां कोण श्रेष्ठानो पुत्र मुजद्र नामे हतो. ते जन्मधीन
दरिद्रीपाणुं पामेन्नो होवाधी निरंतर जिह्वावृत्तियी उदरनिर्वाह करतो हतो. एक
दा ते नगरमां श्री महावीर स्वामी गुणशील वनमां समवसर्ष्या. ते परमात्माने वां-
दवां माटे राजा तथा सर्व पौरजनो जाता हता, ते जोडने ते मुजद्र पण सर्व जननी
साये प्रभु पासे गयो. व्रण जुवनने तारवामां समर्थ अने जेने कोडनी उपमा न
आपी शकाय एवी श्री जिनेश्वरनी वाणी सांजळीने आर्थय पामेन्ना मुजद्र वि-
चार क्यो के “ अहो ! आजे मे निःसीम गुणना निधि समान कर्मकल्मपरहित
एवा प्रभुने जोया. आजे मारो जन्म सफल थयो. ” पछी समग्र जगतना जीवो-
नो उदार करनार अने बोधिवीजने आपनार एवा श्री प्रभुए ते मुजद्रने उदेषी-
ने इन्द्रियो संवधी व्याख्यान शरु क्युं. ते आ प्रमाणे—

जितान्यद्वाणि मोक्षाय, संसारायाजितानि च ।

जवेत्तदन्तरं ज्ञात्वा, यद्युक्तं तत्समाचर ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जीतेन्न इन्द्रियो मोक्षने माटे थाय छे; अने नहीं जीतेन्न
इन्द्रियो संसारने माटे थाय छे ; माटे ते वनेनुं अंतर जाणने जे युक्त हागे तेनुं
आचरण कर.”

इन्द्रियो पांच छे—श्रोत्र, नेत्र, नासिका, जिह्वा अने स्पर्शन (काया).
ते दरेक इन्द्रिय छव्य अने जावयी ववे प्रकारनी छे. छव्येन्द्रियना पण वे प्रकार
छे. एक निर्वृति इन्द्रिय अने बीजी उपकरण इन्द्रिय. निर्वृति एटसे इन्द्रियनो
आकार. ते पण वाद्य अने अच्यंतर जेदे करीने वे प्रकारनो छे. तेमां वाद्य आ-
कार स्फुट छे. ते दरेक जातिने विषे जूदा जूदा स्वरूपवाळो काननी पापको विगेरे
जे बहार देखाय छे ते जाणवो. वाद्य आकार विचित्र आकृतिवाळो होवाधी अ-
श्व, मनुष्य विगेरे जातिमां समान रूपवाळो नथी. अच्यंतर आकार संव जातिमां
समान होय छे. ते आ प्रमाणे—श्रोत्रनो अच्यंतर आकार कदंब पुष्पना आ-

कार जेवा मांसना गोळारूप छे, नेत्रोनो अर्च्यंतर आकार मसूरना धान्यनी जेवो होय छे, नासिकानो अर्च्यंतर आकार अतिमुक्तकना पुष्प जेवो होय छे, जिहानो आकार अस्त्रा जेवो होय छे, अने स्पर्शन इन्द्रियनी आकृति जिन्न जिन्न प्रकारनी होय छे, पण ते बाह्य अने अर्च्यंतर एकज स्वरूपे होय छे. आ प्रमाणे निर्वृति इन्द्रियतुं स्वरूप जाणवुं. उपकरण इन्द्रियतुं स्वरूप एवुं छे के जेम खड्गनी धारामां उद्वेदन करवानी शक्ति छे, तेम शुद्ध पुद्गलमय शब्दादि विषयने ग्रहण करवानी जे शक्ति विशेष ते उपकरण इन्द्रिय जाणवी. ते इन्द्रियनो अति कठोर मेघगर्जनादिकवने उपघात थाय तो बंदेरापणुं विगरे प्राप्त थाय छे. ए प्रमाणे द्रव्य इन्द्रियना निर्वृति अने उपकरण एवा बने जेदनुं स्वरूप जाणवुं. हवे जांवे इन्द्रियना पण वे प्रकार छे: लब्धि अने उपयोग. तेमां श्रोत्र विगरे इन्द्रियोना विषयवाळा सर्व आत्मप्रदेशने आवरण करनरां कर्मनो जे कृत्योपशमं ते लब्धि इन्द्रिय जाणवी; अने पोतयेताना विषयमां लब्धिरूप इन्द्रियने अनुसारे आत्मानो जे व्यापार—प्रणिधान ते उपयोग इन्द्रिय जाणवी.

पांचे उपकरण इन्द्रियो अंगुलना असंख्येय जाग प्रमाण स्थूल (जोमां इमां) छे. तेमां श्रोत्र, नासिका अने नेत्र अंगुलना असंख्यातमा भागे पृथु छे, जिह्वा इन्द्रिय बेथी नव अंगुल. विस्तारवाळी छे, अने स्पर्शनेन्द्रिय देहप्रमाण विस्तारवाळी छे.

पांचे इन्द्रियोना विषयतुं मान-आ प्रमाणे छे—नेत्र विना बीजी चार इन्द्रियो जघन्यथी अंगुलना असंख्यातमा जागमात्रमां रहेला विषयने जाणे छे, तेथी बंधारे नजीक रहेलाने जाणती नथी. नेत्र इन्द्रिय जघन्यथी अंगुलना संख्याता जागमां रहेला पदार्थने जोड शके छे, पण अति समीपे रहेलां अंजन, रज, मैत्र विगरेने जोड शकती नथी. नासिका, जिह्वा अने स्पर्शन एत्रण इन्द्रियो उत्कृष्ट नव योजनथी आवता गंधं, रस तथा स्पर्शने ग्रहण करे छे. कर्ण इन्द्रिय उत्कृष्ट बार योजन दूरथी आवता शब्दने सांजळे छे, अने चक्षुरिन्द्रिय साधिक शाख योजन दूर रहेला रूपने जोड शके छे. वळी—

एकाद्वादिव्यवहारो, जेवद्वैतव्येन्द्रियैः किल ।

अन्यथा वक्रुञ्जः पंचाङ्गः स्यात्पंचोपयोगतः ॥ १ ॥

रणन्नूपुरशृंगारचारुश्लोलेकणामुखात् ।

निर्यत्सुगन्धिमदिरागंरूपादेय पुष्यति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ एकेन्द्रियादिक व्यवहार द्रव्य इन्द्रियोए करीनेज थाय ठे, नहीं तो वक्रुञ्ज वृरू पांचे इन्द्रियोना उपयोगवाळुं होवार्थी पंचेन्द्रिय कहेवाय. (पण ते एकेन्द्रियन ठे. (?). पगमां शब्द करता नेउर विंगेरे शृंगार धारण करेली सुंदर अने चपळ नेत्रवाळी स्त्रीना मुखयी नीकळता सुगंधी मदिराना कोगळाथी वक्रुञ्ज वृरू पुष्यित थाय ठे. ”

अहीं वक्रुञ्ज वृरूने पांचे जाव इन्द्रियोनो उपयोग आ प्रमाणे समजवो—
नूपुरजा शब्दवाळा पादनो स्पर्श करवार्थी प्रफुल्लित थाय ठे तेथी कर्ण अने स्पर्श ए वे इन्द्रियोनो उपयोग, सुंदर नेत्रवाळी स्त्रीने स्त्रीधि प्रफुल्लित थाय ठे, तेथी नेत्र-इन्द्रियोनो उपयोग अने सुगंधी मदिराना रसथी प्रफुल्लित धवाने अंगे र-संन्द्रिय ने घ्राणेंद्रियोनो उपयोग—एम पांचे इन्द्रियना विषयनो उपयोग जाणवो.

आ प्रमाणे इन्द्रियोना स्वरूपने जाणीने तेना शब्दादि विषयोमां कृण-
मात्र पण मननी प्रवृत्ति करवी नहीं. कथुं छे के—

इंदिअधुत्ताण अहो, तिलतुसमित्तं पि देसु मा पसरं ।

अह दिन्नो तो नीउं, जत्थ खणो वरिसकोनिसमो ॥१॥

जावार्थ—“ अहो! इन्द्रियरूपी धूर्तने तलना फोतरा जेद्वो पण प्रसार (अवकाश) आपीश नहीं. जो कदाच तेने एक कृणमात्र पण अवकाश आपीश तो ते जर कोटी वर्षे मृथी जशे नहीं. ”

इन्द्रियो गोपववाना विषयमां ज्ञातार्थकथांग सूत्रने विषे वे काववाउं इ-
ष्टांत आपेष्टुं ठे. ते सूत्रमां आ वे गाथाओ छे—

विसएसु इंदिआइं, रुंजंता रागदोसनिम्मुक्का ।

पावंति निव्वुइ सुहं, कुंमुव्व मयंगदहसुहं ॥ १ ॥

अवरे उ अणत्थपरंपराउं प्रावंति पावकम्मवसा ।

संसारसागरगया, गोमाउ अ गसिअ कुम्मु व्व ॥३॥

जावार्थ—“रागोदपथी रहित थइने इन्द्रियना विषयोने रोकनारा प्राणी-
ओ मृदंग छहना मुखने पामनारा काचवानी जेम निवृत्ति मुखने पामे ठे, अने
बीजा संसारसागरमां पनेद्या प्राणीओ पापकर्मना वंशथी शियाळे प्रसित करेद्यां
काचवानी जेम अनर्थ परंपराने पामे ठे. ”

ते वे काचवानी कथा नीचे प्रमाणे—

वाराणसी पुरीने विषे गंगानदीने कांठे मृदंग नामना छहमां गुंछिय
अने अंगुष्ठेन्द्रिय नामना वे काचवाओ रहेता हता. ते वन्ने स्थलचारी कीडाओ-
तुं मांस खावामां प्रीतिवाळा हता. तेथी एकदा तेओ छहनी बहार नोकळ्या ह-
ता; तेवामां वे शियाळीयाए तेमने जोया. ते काचवाओ पण शियाळने जोइने जय
पाम्या; तेथी तेमणे पोताना चारे पण तथा ग्रीवाने संकोचीने पृष्ठनी दादामां गोपवी
दीधा, अने कांइ पण चेषा कर्या विना जाणे मरी गयेद्या होय तेम पड्या रशा,
वन्ने शियाळे पासे आवीने ते काचवाओने वारंवार उंचा उपाकीने पडाड्या; गु-
न्नांठे खवरावी तथा घण्टा पादप्रहार कर्या, परंतु ते काचवाने कांइ पण इजा थइ-
नहीं. पडी थाकी गयेद्या ते वन्ने शियाळ थोडे दूर जइने संताइ रशा. एट्ठे पेद्या
अंगुष्ठेन्द्रिय काचवाए चपळताने द्वीधे एक पडी एक एम चारे पण तथा ग्रीवाने व-
हार काडी. ते जोइ वन्ने शियाळे तत्काळ दोनी आवीने तेनी फोक पकडीने मारी
नोक्यो. बीजा गुंछिय काचवो तो अचपळ होवार्थी चिर काळ सुधो तेमनो तेम
पळ्यो रसो. पडी घण्टीवार सुधी रोकाने थाकी गयेद्या ते शियाळ ज्यारे त्यांथी
जता रशा, त्यांरे ते काचवा चोतरफ जोतो जोतो कुडीने जडदीथी छहमां जतो
रसो, तेथी ते सुखी थयो.

पांचे अंगोने गोपवनार काचवानी जेम पांचे इन्द्रियोने गोपवनार प्राणी
सुखी थाप ठे, एवं आ दृष्टांतुं तात्पर्य ठे.

आ पांचे इन्द्रियोनो प्रयोग प्रशस्त परिणाम अने अप्रशस्त परिणामे क-
रीने वे प्रकारनो छे. तेमां श्रवण इन्द्रियनो, देवगुरुना गुणग्राम अने धर्मदर्शना-

दिकना श्रवण करवामां शुभ अध्यवसायधी जे उपयोग कराय ते प्रशस्त कहेवाय
 ठे, अने इष्ट तथा अनिष्ट शब्दो श्रवण करीने रागछेपनुं जे निमित्त धाय ते अ-
 प्रशस्त उपयोग कहेवाय ठे. चक्रु इन्द्रियनो देव, गुरु, संघ तथा शास्त्रो जोवामां
 अने परिज्ञेहण, प्रमाणेन विंगेरेमां, र्थासमितिमां तथा धर्मस्थानादिक जोवामां
 जे उपयोग कराय ते प्रशस्त ठे, अने हास्य, नृत्य, क्रीडा, रुदन, जांभवेष्टा, इ-
 न्द्रजाज्ञ, परस्पर युद्ध, तथा स्त्रीना मुरूप कुरूप अंगोपांग विंगेरे जोवामां जे उप-
 योग कराय ते अप्रशस्त ठे. नासिकानो अरिहंतनी पूजामां उपयोगी पुष्पो, केसर,
 कपूर, मुग्ंधी तेल विंगेरेनी परीक्षामां, गुरु अने ग्ज्ञान मुनि विंगेरेने माटेपथ्य के
 औपथ आपवामां, तथा साधुओने अन्न, जळ, जड्य, अजड्य विंगेरे जाणवामां
 उपयोग कराय, ते प्रशस्त कहेवाय ठे, अने रागछेप उत्पन्न करनार मुग्ंधी तथा
 मुग्ंधी पदार्थोमां उपयोग कराय तो ते अप्रशस्त ठे. जिह्वा इन्द्रियनो स्वाध्याय क-
 रवामां, देवगुरुनी स्तुति करवामां, परने उपदेश आपवामां, गुरु विंगेरेनी जक्ति
 करवामां अने मुनिओने आहारपाणी आपतां ते वस्तुओनी परीक्षा करवामां
 उपयोग कराय ते प्रशस्त ठे; अने स्त्री विंगेरे चार प्रकारनी बिकथा करवामां, पाप
 शास्त्रनो अज्यास करवामां, परने ताप उपजाववामां अने रागछेप उत्पन्न करनार
 इष्ट अनिष्ट आहारादिकमां जे उपयोग कराय ते अप्रशस्त ठे. स्पर्श इन्द्रियनो जि-
 नपतिमातुं स्नानादिक करवामां तथा गुरु अने ग्ज्ञान साधु विंगेरेनी बंधावच कर-
 वामां जे उपयोग कराय ते प्रशस्त ठे, अने स्त्रीने आश्लिगन विंगेरे करवामां जे उप-
 योग कराय ते अप्रशस्त ठे. आ प्रमाणे सर्व वस्तुओमां शुभ तथा अशुभ अध्यव-
 सायनी फळमासिने अनुसारे प्रशस्त तथा अप्रशस्त जाव जाणवो. तेवी रीते वि-
 चारतां अहीं चार जांगा थाय ठे. ते आ प्रमाणे—केटझाक जीवोने शुभ अध्य-
 वसायना कारण (साधक कारण) नूत जिनविद्यादिक प्रशस्त वस्तु जोइने कासक
 शौकरिक विंगेरेनी जेम अप्रशस्त बाधक जाव उदय पामे ठे. केटझाक जीवोने शु-
 भ अध्यवसायने साधनार साधक कारणभूत समवसरणादिक प्रशस्त वस्तु जोइने
 पंदरसौ तापसोनी जेम प्रशस्त साधकजाव उत्पन्न धाय ठे. केटझाक जीवोने बाधक
 कारणभूत अप्रशस्त वस्तु जोइने पण आपाढ नापना नर्तक कृपिनी जेम प्रशस्त
 एवो साधकभाव वृद्धि पामे ठे, अने केटझाक जीवोने अप्रशस्त बाधक वस्तु
 जोइने मुचूम चक्री, वसदत्त चक्री विंगेरेनी जेम अप्रशस्त बाधकजाव उत्पन्न

थाय ठे. ”

आ प्रमाणे श्री वीरमन्नुना मुखयी धर्मदेशना सांजळीने जेणे शरीमां प्रमेझा चीथरानी कथा ओठेंद्री ठे, अने जेना हाथमां मृत्तिकातुं रामपात्र रहेलुं छे एवो दरिची मुजद्र प्रतिबोध पाभ्यो, तेथी तेणे तरतज सर्व मूर्त्तानो त्याग करीने दीक्षा ग्रहण करी. आंकाशनी पेंठे अस्खलित विहारवाळो थयो, अने मन्नुनी कृपाथी ते अगियार अंगना सूत्रार्थनो ज्ञाता थयो. एकदा पौरद्वोको ते मुनिनी पूर्वावस्था संजारीने हांसी करवा लाग्या के “ अहो ! आ मुजद्र केवी राजसमृद्धि तजीने मुनि थयो ठे ! हवे तो सारी रीते आहारादिक मळवाथी. ते पूर्वनी अवस्था करतां वधारे सुखी थयो ठे. पहेझां तो आ रंक रंकपुरुषोवमे पण निंघ (निंदवा लायक) हतो, अने हवे तो इन्द्रादिक देवोने पण वंघ (वंदन करवा योग्य) थयो ठे. पहेझां तो तेने उछिष्ट (एतुं) जोजननीं प्राप्ति पण दुर्जन हतो; अने हवे तो यथेच्च जोजन मळे छे. आना वंराग्यंतुं वृत्तांत ने तेतुं कारण आपणे धरावर समज्या ढीए. ”

इत्यादिक निंदा करता पौरलोकोने जोझे श्रेणिक राजाना पुत्र अभयकुमार मंत्रीए विचार्युं के “ अहो ! आ पौरजनो विनाकारण महा वंराग्यवान ने त्यागीमां श्रेष्ठ एवा आ मुनिनी निंदा करे ठे. परमार्थ तत्त्वेने नहीं जाणनारा आ मूढ लोको आ निःस्पृह मुनि ठपर फोगट बैर राखीने तेना गुणोने दोषपणे वहन करे ठे. तेमज मुनिनी निंदा करवाथी तेओ दृढतर पापकर्मना समूहने लयार्जन करे ठे. माटे मारे आ सर्व लोकोने कोइ प्रकारे प्रतिबोध करवो जोइए. ” एम विचारीने अवसररु अजयकुमारे एकदा राजमार्गमां सर्व पौरजनो एकठा मळेझा हता, ते वखते दूरथी मुजद्र मुनिने आवता जोझे पोताना वाहन परथी नीचे उतरी ञण प्रदक्षिणा पूर्वक तेमने नमीने पृच्छुं के “ हे पृज्य ! एककाळे केदळी इन्द्रियोनो उपयोग होइ शके ? ” गुरुए जवाव आप्यो के “ एककाळे एकजं इन्द्रियनो उपयोग होइ शके. ” फरीथी मंत्रीए पृच्छुं के “ एक एक इन्द्रिय सेवी सती दुःखदायी थाय के नहीं ? ” मुनि बोड्या के “ एक एक इन्द्रिय पण मृगादिकनी जेम आलोकमां तथा परलोकमां महा अनर्थतुं कारण थाय ठे, तो पंगी पांचे इन्द्रियोनुं सेवन करवाथी केदलो अनर्थ थाय ? कथुं ठे के—

कुंरंगमातंगपतंगभृंगमीना हताः पंचजिरेवः पंच ।

एकप्रमादी स कथं न हन्याद्यः सेवते पंचजिरेव पंच ॥१॥

जावार्य—“मृग, हाथी, पतंग, भ्रमर अने मत्स्य ए पांच प्राणीओ पांच इन्द्रियोमांथी एकेकना सेववावने हणाया, एटझे पांचथी पांच हणाया तो जे प्रमादी मनुष्य एकओ पांचे इन्द्रियोवने पांचेना विषयोने सेवे ठे ते केम न हणाव ? ते तो अवश्य हणाव. ”

मृगो स्वेडाए अरण्यमां अटन करे ठे, तेने पकरवा माटे पारधीओ सारंगी, वीणा विगेरेनो नाद करे ठे, तेथी कर्णना विषयमां लुब्ध थयेझा मृगो मोह पामिने ते संगीत सांजळवा आवे ठे. ते वखते पारधीओ तेने जलदीथी हणी नाखे ठे.

हाथीने पकरवा माटे छुट पुरुषो एक मोटा खानामां कागळनी हाथणी घनाथीने राखे ठे. ते हाथणीने जोड़ने तेनो स्पर्श करवाने उत्सुक थयेझो हाथी ते खानामां पने ठे, त्यांथी ते नीकळी शकतो नथी. पछी लुब्धा अने तृषा विगेरेथी वीरुा पामेझा ते हाथीने निर्वळ थयेझो जाणीने केटकेक दिवसे तेने धांषे ठे, अथवा मारी पण नांखे ठे.

नेत्रना विषयमां आसक्त थयेझुं पतंगीयुं दीवानी ज्योतमां मोह पामिने तेमां पोताना देहने होमे ठे तेथी मरण पामे ठे.

घ्राण इन्द्रियना विषयमां आसक्त थयेझो भ्रमर कपळना सुगंधथी मोह पामिने दिवसे ते कपळमां पेसे ठे. पछी रात्रे ते कपळ वीरुाड जाय ठे, एटझे ते महा दुःख पामे ठे.

जीह्वा इन्द्रियने वश थयेझा मत्स्यो द्रोहाना कांटाना अग्र जाणपर राखे ली द्रोहनी गोळीओ जोड़ने तेमां लुब्ध थइ मांसनी बुद्धियी ते गोळीओ खावा जाय छे, एटझे तरतज द्रोहना कांटथी वींथाइने मरण पामे ठे. ”

आ प्रमाणे इन्द्रियोनुं स्वरूप मुजइ मुनिना मुखयी सांभळीने अभयकुमारे सर्व पौरुषोकोने कथुं के “ हे पौरुषना ! तमारामांथी जे कोइ मात्र एक एक इन्द्रियने वश करे, अने तेनुं मज्जनी साझीए पचखवाण हे तेने हुं आ महा दुःखवाळुं रत्न आपुं. ” ते सांजळीने ते लोकोमांथी कोइ पण तेम करवाने तीपार थयो नही, सर्व जनों मांन धरी रखा त्यारे अभयकुमारे मुनिने कथुं के “ हे स्वा-

मो! आपे तो श्री वीर प्रभुनी साङ्गीए पांचे इन्द्रियोना विपयोनुं प्रत्याख्यान करुं ठे, तेथी आ.पांच रत्नो आप ग्रहण करो. " मुनि बोझ्या के " ए रत्नोने हुं शुं करुं ? मने तो कांचन अने पापाणमां समान बुद्धि ठे. में तो त्रिविधे त्रिविधे शरीरती सुश्रुपा करवानो अने परिग्रहमात्रनो त्याग करेदो ठे. इन्द्रादिकना सुखमां पण मने त्रिकाळे पण इच्छा नथी. " ते सांजळीने सर्व पौरुलोको विस्मय पामी कहेवा लाग्या के " अहो ! आ मुनि खरेखरा निःस्पृह ठे. आपणे मूर्खोंए आज सुधी तेनी फोगट निंदा करी. " आ प्रमाणे तेमना मुखयी मुनिनी स्तुति सांजळीने कृतार्थ थयेदो अजयकुमार मुनिने नमन करी जैन धर्मनो महिमा वधारीने पोताने घेर गयो, अने सुजज्ञ मुनि शुज उपयोगयी पूर्ण धया सता आत्म कार्य साधवामां तत्पर थया.

" इन्द्रियोना विपयो प्राप्त धाय त्यारे श्री वीरप्रभुना वाक्यनुं स्मरण करीने ते विपयोपर जरा पण विश्वास करवो नहीं. जुओ ! इन्द्रियोने वश करवाथी सुजज्ञ मुनिए एकांते रहीने आत्मभाव प्रगट कर्यो. "

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ एकविंशतितमस्तंजस्य
अष्टोत्तरत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३०८ ॥

व्याख्यान ३०९ मुं.

इन्द्रियोनुं स्वरूप. (शरु)

आत्मानं विपयैः पार्श्वैर्जववासपराङ्मुखम् ।

इन्द्रियाणि निवध्नन्ति, मोहराजस्य किंकराः ॥१॥

जावार्थ—“ जववासथी एट्ठे संसारमां रहेवाथी पराङ्मुख थयेदा ए-
वा उद्धिष वैरागी आत्माने पण मोह राजाना किंकर रूप इन्द्रियो विपय रूपी पा-

शक्ने बांधी छे छे, अने तेने पात्रा संसारमां जमावे छे. " ते उपर सुकुमारिकानो संबंध छे ते आ प्रमाणे—

सुकुमारिका साध्वीनी कथा.

वसंतपुरना राजाना रासक अने नसक नामना पुत्रोए बैराग्यथी दीक्षा लीधी. अनुक्रमे तेओ गीतार्थ थया. पत्री तेमणे पोतानी बेन सुकुमारिकाने प्रतिबोध पमाकी दीक्षा आपी. ते सुकुमारिका अत्यंत स्वरूपमान होवायी अनेक युवान पुरुषोनां चित्तनुं आकर्षण करतो हती. तेथी ते युवान पुरुषो साध्वीना उपाश्रयमां प्रवेश करीने सुकुमारिकाना रूपने रागदृष्टिथी जोना हुता. ते उपद्रवो हुतांत महत्तरा साध्वीए तेना जाइआने कथो. एट्ठे तेओ सुकुमारिकाने एक जुदा मकानमां राखीने तेनी रक्षा करवा लाग्या. सुकुमारिकाने गुप्त राखेझी जाणीने युवान पुरुषोए ते वने जाइआनी साथे युष् करवा मांरुं. ते जोइने सुकुमारिकाने विचार थयो के " मारे माटे मारा जाइओ मोटो क्लेश पामे छे; माटे अनर्थ करनारा एवा आ मारा शरीरने धिकार छे ! " इत्यादि विचार करीने बैराग्यथी तेणे अनशन ग्रहण कर्युं, तेथी केट्ठेक दिवसे तेनुं शरीर एट्ठुं वहुंझीण थइ ग्युंके तेना जाइओए अतिशय मोहना वशयी तेने मृत्यु पामेझी जाणीः एट्ठे ते वनेए गाम वहार तेने अरण्यमां परतवी दीधी. त्यां शितळ वायुना स्पर्शथी तेने शुद्धि आवी. तेवामां कोइ सार्थवाहे तेने जाइ, एट्ठे ' आ कोइ खीरत्न छे ' एम जाणी ते तेने पोताना मुकाममां लइ गयो. पत्री अच्यंग, उर्द्धतन तथा आश्रय विगरे करीने तेणे अनुक्रमे तेने पूर्वनी जेवी सुंदर रूपवती करी. पत्री सुकुमारिका ते प्रकारनी चचित्तयताथी अने कर्मनी विचित्रताने लीधे " आ सार्थवाह मारो अनुपम उपकारी अने वत्सल छे " एम मानवा लागी. तेथी सार्थवाहना कहेवा प्रमाणे तेनी स्त्री थइने केट्ठोक काळ तेने घेर रही. एकदा तेथे पोताना वने जाइओ (मुनि)ने जोया. एट्ठे तेमने बंदना करीने तेणे पोतानो सर्व वृत्तान्त निवेदन कयो. ते सांभळीने तेओए सार्थवाह पासेथी. तेने उभावीने फरीधी प्रतिबोध आप्यो के—

सरित्सहस्रदुःपूरसमुद्रोदरसोदरः ।

तृप्तो नैवेन्द्रियग्रामो, जव तृप्तोऽन्तरात्मना ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ हे जव्य प्राणी ! हजारो नदीओना जळथी पण जेतुं उदर पूर्ण धतुं नथी एवा समुद्रनी जेवो इन्द्रियसमूह कदापि तृप्ति पामतो नथी. माटे अन्तरात्माए करीनेज तुं तृप्त था. ”

विस्तरार्थ—हे जव्य ! आ इन्द्रियो कोइ पण वखत तृप्त धतीज नथी. केपके नर्ही जोगवेद्या जोगनी इच्छा रहे ठे, जोगवती वखते तेमां आसक्ति रहे ठे, अने जोगवायेद्या जोगतुं स्मरण रखा करे ठे. एटले त्राणे काळमां इन्द्रियोनी अशुद्ध प्रवृत्ति छे, अने इन्द्रियोना विषयोमां आसक्त थयेद्या जीवनी तेना जोगवने कदापि तृप्ति धतीज नथी. ते इन्द्रियोनो समूह केवो ठे ? हजारो नदीओना प्रवाहवने पण नर्ही पूराता समुद्र जेवो ठे. ते इन्द्रियोनो अनिद्वेष शमसंतोषवनेज पूरी शकाय तेम ठे. तेने माटे आ हित कथन छे; तेथी हे उत्तम जीव ! तुं तारा आत्म स्वरूपे करीनेज तृप्त था.

आ जीव-संसारचक्रमां रहेद्या परजावोने आत्मपणे (पोतापणे) मानीने. ‘ आ शरीरज आत्मा ठे ’ एवी रीतना वाद्य भावने विषे आत्मबुद्धि धारण करी वाद्यात्मापणाने पामवाथी मोहमां आसक्त थयो सतो अनन्त पुद्गल परवर्त सुधी संसारचक्रमां पर्यटण करे ठे. तेज जीव निसर्गधी (स्वयमेव) अथवा अधिगमधी (परना उपदेशधी) आत्मरूप तथा पर रूपनो विज्ञाण करीने ‘ हुं शुद्ध हुं ’ एवो निश्चय करी सम्पक् रत्नत्रय स्वरूपवाळा आत्मानेज आत्मरूपे जाणी तथा रागादिकनो परजावपणे निश्चय करी सम्पद्दृष्टिवाळो अन्तरात्मा शाय ठे, (तेज अंतरात्मा कहेवाय छे); अने तेज अन्तरात्मा सम्पद्दर्शन प्राप्तने अवसरे निर्धार करेद्या संपूर्ण आत्म स्वरूपनी प्राप्ति थवाथी परमात्मा चने ठे, माटे इन्द्रियोना विषयोनो त्याग करवो योग्य ठे. कथुं ठे के—

पुरः पुरः स्फुरत्तृष्णामृगतृष्णानुकारिषु

इन्द्रियार्थेषु धावन्ति, त्यक्त्वा ज्ञानामृतं जनाः ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ जरु पुरुषो ज्ञानरूपी अमृतनो त्याग करीने आगळ आगळ स्फुरणायमान धती जोगपिपासा (विषयतृष्णा) रूपी मृगतृष्णा जेवा रूप रस गंध स्पर्श शब्द द्रव्य इन्द्रियोनां विषयो तरफ दोने ठे, आंतुर धाय ठे. ” तेने अर्थे अनेक प्रकारनां यत्न, दंभ, व्यापार, मुरुन विगेरे कर्म करे ठे.

तत्त्वने नहीं जाणनारा (तत्त्वविकल) लोको इन्द्रियोना जोगने सुखरूप माने ठे, परंतु ते सुख नथी पण छांतिज ठे. कथुं ठे के—

वारमाणंतं ज्ञत्ता, वंता चत्ताय धीरपुरिस्तेहिं ।

ते जोगा पुण इच्छ, ज्ञोत्तुं तिह्लाजलो जीवो ॥ १ ॥

जावार्ध—“धीर पुरुषोऽ अनन्तीवार जोगवेद्या, वमन करेद्या अने त्यागेद्या गाने वृष्णाधी आकुलव्याकुल थयंजो जीव फरीफरीधी जोगववाने इच्छे ठे. ”

तेथीज चक्रवर्ती, वासुदेव, मांमल्लिक राजाओ अने कंठरीक विगेरे अनेक पुरुषो विषयोमां मोह पामवाधी नरकमां दीन अवस्थाने पाम्पा ठे. घणुं कहेवाधी शुं ! विषयनो जरा पण विश्वास करवो नहीं. अहो ! पूर्वे जवे आस्वादन करेद्या समता सुखनुं स्मरण करीने द्रवसत्तम देवताओ अनुत्तर विमानना सुखने पण गृण समान गणे छे. इन्द्रादिक पण विषयनो त्याग करवामां असमर्थ होवापी मुनिओना चरणकमळमां पृथ्वीपर आळोटे छे, माटे अनादिकाळधी अनेकवार जोगेद्या विषयनो त्यागज करवो; तेनो किंचिद् मात्र पण संग करवो नहीं. पूर्वपरिचित (पूर्वे जोगवेद्या) विषयनुं स्मरण पण करवुं नहीं. निग्रंथ मुनिजनो तत्त्व जाणवानी इच्छाधी शास्त्रअवज्ञोकनवदेज काळ निर्गमन करे छे; अने ‘ निर्मळ, निःसंग तथा निष्कलंक एवा सिद्ध जावनो अमे वयारे स्पर्श करशुं ’ इत्यादिक ध्यानांज मग रहे ठे. ”

आ प्रमाणेना बंधु मुनिना उपदेशनां वाक्यो सांजळीने सुकुमारिकाए फरीधी चारिण ग्रहण कर्युं, अने निर्मळ अंतःकरणधी तेनुं प्रतिपादन करीने अनुक्रमे स्वर्गे गद्.

धीर पुरुषोने विषे मुख्य एवा ते मुनिए विविध प्रकारना विषयरूपी रज्जुधी बंधाया विनाज द्रष्ट थयेदी पोतानी वेननो शिघ्र उच्छार कयों, अने ते पण पापने आज्ञोवीने स्वर्गसुखने पामी. ”

इत्यद्रदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य
नवाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३०९ ॥

व्याख्यान ३१० मुः

इन्द्रियोनो जय करवा विपे.

स्यादङ्गाणां जयो त्यागात्यागोऽत्र परवस्तुपु ।

जनन्यादिष्वज्जिष्वंगं, स एव निर्जरां श्रयेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ इन्द्रियोनो जय त्याग करवायी धाय ठे. त्याग एट्ठे माता विगरे परवस्तुने विपे अज्जिष्वंग जे राग तेथी रहित थवुं ते. ते त्यागज निर्जरानो आश्रय करे छे, अर्थात् तेना त्यागधीज निर्जरा धाय छे. ” आ प्रसंग उपर सु-
ज्ञानुकुमारनी कथा ठे ते आ प्रमाणे—

सुज्ञानुकुमारनी कथा.

आ जगतक्रेत्रने विपे मगध देशमां भुवमा नामे पुरां ठे, तेमां अरिदमन नामे राजा हतो. तेने धारिणी नामे पट्टराणी हती. तेने देवसमान कांतिवाळो सु-
ज्ञानु नामे कुमार थयो हतो. ते कुमार युवावस्था पाम्थो त्यारे तेने तेना पिताए रू-
प, द्वावण्य अने कळावाळी एकसो कन्याओ परणावो. ते स्त्रीओनी साथे विषयसु-
ख जोगवतो ज्ञानुकुमार मुखे मुखे दिवसो निर्गमन करतो हतो. एकदा श्री सं-
जवनाय स्वामी ते नगरीना लघानमां समयवसर्था. ते वृत्तान्त वनपाळे आवीने ज्ञा-
नुकुमारने कथो के “ अनेक केवळी, अनेक विपुलमति, अनेक ऋजुमति, अने-
क अवधिज्ञानी, अनेक पूर्व्वर, अनेक आचार्य, अनेक लपाध्याय, अनेक तप-
स्वी, अनेक नवदीक्षित मुनिओ तथा अनेक देवदेवीओधी परिवरेज्ञा सर्वज्ञ,
सर्वदर्शी अने आकाशमां जेमनी आगळ धर्मचक्र चाले ठे एवा श्री संजवनाय
स्वामी आपणा लघानमां समयवसर्था ठे. ” ते सांजळी ज्ञानुकुमार पोतानी सोए
स्त्रीओ सहित मोटी सगृद्धिथी वांदवा नीकळ्यो; अने समयसरणमां रहेज्ञा भ-
जुने वंदना करीने विनय पूर्व्वक योग्य स्थाने वंठो. ते वखते स्वामीए देशानानो आ-
रंज कर्यो के—“सर्व धर्मने विपे मुख्य हेतु परजावनो त्याग करयो तेज ठे. तेमां स्व-
द्रव्य, स्वक्रेत्र, स्वकाज्ञ अने स्वभाव पणाय करीने स्यादस्ति नामनां पहेला

जांगापी ग्रहण करेसो जे आत्मानो परिणाम ते पोताना आत्माने विपे रहेसो स्व-
धर्म ठे. तेनो समवाय संबंधे करीने अजेद होवाची ते आत्मधर्म तजवा योग्य नथी;
पण अनादि काळची चाक्ष्या आवता मिथ्यादृष्टिपणाए करीने कुदेवादिकने विपे
आसक्ति विगोरे जे अप्रशस्त जाव ठे तेना ग्रहणनो त्याग करवो योग्य ठे. तेमां
नामथी त्याग शब्दना आझाप रूप छे. शास्त्र, यतिधर्म अने जिनपूजा विगोरेमां
स्थापन करेसो त्याग ते स्थापना त्याग ठे. बाबट्टिची इन्डियोना अजिज्ञापनो,
आहारनो अने लपाधि विगोरेनो जे त्याग करवो ते अव्यत्याग ठे; अने अंत-
रंग वृत्तिची राग, द्वेष तथा मिथ्यात्व विगोरे आश्रय परिणतिनो त्याग करवो ते
जावत्याग छे.

विप गरल अनुष्ठानवने करीने जे त्याग ते नैगम, संग्रह ने व्यवहार नये
समजवो, कनवा विपाकनो जीतिथी जे त्याग ते ऋजुसूत्र नये जाणवो, तच्छे-
क्रियापणे त्याग ते शब्द ने समजिरूढ नये समजवो, अने वर्जवाना यत्नवने सर्वथा
वर्जन ते एवंभूत नये समजवुं.” इत्यादि अनेक युक्तिवाळा उपदेशने सांजळीने
चारित्रमोहनीय कर्मधा क्षयोपशमवने सर्वविरति ग्रहण करवानो जेनी बुद्धि थ-
इ ठे एवो जानुकुमार मनुना चरणकमळमां वंदना करीने बोड्यो के “शरणरहि-
त प्राणीआने शरण आपवापां सार्धवाह समान, अने जवसमुद्रधी तारनार एवा
हे मनु ! हे स्वामी ! मने सर्वविरति सामायिकनो उपदेश करो (आपो) के जे-
धी विपप कपायादिकनो त्याग वृद्धि पाये. ” ते सांजळीने जगवाने तेने सामयि-
क चारित्र आपुं. तेणे महाव्रत ग्रहण पूर्वक साधुपणुं अंगीकार कथुं. तेज वखते ते-
नुं आयुष्य पूर्ण थर्धाथी ते कुमार मृत्यु पामीने स्वर्गे गयो. तेजामां ते कुमारनो पि-
ता परिवार सहित मनुने बांदवा आव्यो. त्यां पोताना पुत्रने मरेसो जोइने तेने अ-
ति खेद थयो. तेनी माता पण पुत्रवियोगधी विज्ञाप करता रुदन करवा हागी.
ते वखते जानुकुमारनो जीव तत्काळ देवपणुं पामीने मनुनी पासे आव्यो. त्यां
पोताना मातापिताने विज्ञाप करतां जोइने ते देवे तेमने कथुं के “तमने एवं शुं
दुःख परुथुं ठे के परम मुखदायक एवा श्री जिनेश्वरना चरणकमळने पामीने पण
तमे रुदन करो ठो ? ” ते सांजळीने राजा तथा राणी बोड्यां के “अमारो अत्यंत
मिय पुत्र मृत्यु पाम्यो, तेनो अमारो वियोग थयो, ते दुःख अमारधी सहन थर्तुं

नयी. " देव बोध्यों के " हे राजा ते पुत्रनुं शरीर तमने प्रिय ठे के तेनो जीव प्रिय ठे ? जो तेनो जीव प्रिय होय तो ते हुं लुं, माटे मारापर प्रीति करो, अने जो तेनुं शरीर प्रिय होय तो आ तेना पनेझा शरीरपर प्रीति करो. हे माता ! तमे केम वारंवार विद्याप करो छे ? तमारो पुत्र कये ठेकाणे—शरीरमां के जीवमां क्यां रहेझो ठे ? तेनुं शरीर अने जीव ए वने तमारी पासेज ठे, माटे रुदन करवुं युक्त नथी. " ते सांजळीने राजा बोध्यों के " तारे विषे अथवा आ पनेझा शरीरने विषे एके उपर अमने प्रीति थती नथी. " देव बोध्यों के "त्यारे तो स्वार्थज सर्व प्राणीने इष्ट ठे, अने परमार्थ कोइने इष्ट नथी एवं थयुं. आ जगतना सर्व पदार्थ अनित्य ठे, असत्य एवो सर्व संबंध अवास्तविक ठे. तेमां तमे केम मोह पामो ठे? सर्व लौकिक संबंध त्रांतिरूपज ठे. हे मातापिता ! विरतिरहित प्राणीओनो संबंध अनादि काळथी होय ठे; पण ते अध्रुव ठे, माटे हवे शाश्वत रहेनारा अने शुद्ध एवा शीज शम दमादि वस्तुओनो संबंध करवा योग्य ठे. मारो ने तमारो संबंध पण अनादि छे; परंतु ते अनित्य होवाथी हवे हुं नित्य एवा शमदमादिक बंधुओ साथे संबंध जोरवा इच्छुं लुं—तेनो आश्रय करुं लुं. एक समता रूपी कान्तानेज हुं अंगीकार करुं लुं, अने समान क्रियावाळी ज्ञातिने हुं आदरुं लुं. बीजा सर्व वाह्य वर्गनो (वाह्य कुटुंबनो) त्याग करीने हुं धर्म संन्यासी थयो लुं. उदयिक संपदाओनो त्याग करवायीज क्वायोपमिक स्वसंपदा प्राप्त थाय ठे, अने त्यार पत्नी क्वायिक जावनी रत्नत्रय रूप संपदा प्राप्त थाय ठे. " इत्यादि देवना करेझा उपदेशथी राजा पोताना समग्र कुटुंब सहित प्रतिबंध पाम्यो. एटझे तेमणे श्रीमान् संजवनाथ स्वामी पास दीक्षा ग्रहण करी अने महानंदपदनी साधनामां प्रवर्त्त्या. अनुक्रमे महानंदपद प्राप्त कर्युं.

"पोतानो आत्मधर्म तिरोहित थयो होय ते प्रशस्त योगना सेवनथी सभ्यग प्रकारे आविर्जावने पामे ठे—प्रगट थाय ठे. माटे सुजानु कुमारनी जेम परवस्तुपाना रागनो तत्काळ त्याग करवो, जेथी प्रशस्तयोग प्राप्त थाय ठे. "

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य

दशाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१० ॥

व्याख्यान ३११ मुं.

ज्ञानयुक्त क्रिया फलदायी है.

जिताक्षः साम्यशुद्धात्मा, तत्त्वबोधी क्रियापरः ।

विश्वान्तोद्येः स्वयं तीर्णः , अन्यानुत्तारणे क्रमः ॥१॥

ज्ञावार्थ—“ साम्यपणाए करीने जेनो आत्मा शुद्ध है, जेणे इन्द्रियोने जय करेदो है, जे तत्त्वने जाणे है, अने जे शुद्ध क्रियामां तत्पर है, ते प्राणी पो-
ते संसारसागरने तरे है, अने बीजाने तारवा समर्थ थाय है. ”

तत्त्वबोधी एट्ठे यथार्थ स्वरूपने जाणनार. क्रियापर एट्ठे आत्म साधनना कारणे अनुसरनारी योगप्रवृत्तिरूप अथवा आत्मगुणने अनुसरनारी आत्मवीर्यनी प्रवृत्तिरूप एवी जे क्रिया तेमां तत्पर थयेदो. जे कराय ते क्रिया कहीए. ते क्रिया साधक अने बाधक एवा जेदे करीने वे प्रकारनी है. तेमां आ अनादि संसारमां अशुद्ध एवी काया विंगेरेना व्यापारधी उत्पन्न थयेदो जे क्रिया ते बाधक क्रिया कहेवाय है, अने शुद्ध एवी समिति गुप्ति विंगेरेथी उत्पन्न थयेदो कायादिकनी क्रिया ते साधक क्रिया कहेवाय है. आ शुद्ध क्रिया अशुद्ध क्रियाने दूर करे है. संसारनो नाश करवा सारु संवर अने निर्जरारूप क्रिया करवी ते ज्ञान क्रिया कहेवाय है. बीजो नाम क्रिया, स्थापना क्रिया, अने द्रव्य क्रिया पूर्वनी जेम जाणी लेवी.

नेगम नय क्रिया करवाना संकल्पनेज क्रिया कहे है. संग्रह नय सर्वे संसारी जीवोने सक्रिय कहे है. व्यवहार नय शरीर पर्याप्ति पूर्ण थया पडीनी क्रियाने क्रिया कहे है. ऋजुसूत्र नय कार्यनुं साधन करवा मोटे योगवीर्यनी प्रवृत्तिना परिणाम रूप क्रियाने क्रिया कहे है. शब्द नय आत्म वीर्यनी स्फुरणा रूप क्रियाने क्रिया कहे है. समजिरूढ नय आत्मगुणनुं साधन करवा मोटे कराती सकळ कर्त्तव्य व्यापाररूप क्रियाने क्रिया कहे है; अने एवंचूत नय आत्मतत्त्वना एकत्वपणा रूप वीर्यनी तीक्ष्णताने उत्पन्न करवामां एकांत सहायकारक गुणपरिणामन रूप क्रियानेज क्रिया कहे है. अहीं स्वरूपनुं ग्रहण अने परजावनो त्याग तद्रूप क्रिया-

ज मोक्षने साधनारी छे. माटे ज्ञानतत्त्ववेद करीने आत्मतत्त्व साधना माटे सम्यक् क्रिया करवी जोड़ए. कथुं छे के—

“ ज्ञानाचारादयोऽपीष्टाः शुद्धस्वस्वपदावधि ” । पोतपोतानुं शुद्ध स्थान प्राप्त थाय त्यां सुधी ज्ञानाचार विगेरे पण इष्ट मानेझा छे. आनुं तात्पर्य ए छे के—
 द्वायिक सम्पत्त्व प्राप्त थाय त्यां सुधी निरंतर निःशंक्ता विगेरे आठ दर्शनाचारुं सेवन करवुं. केवल ज्ञान प्राप्त थाय त्यांसुधी काळ, विनय विगेरे आठ ज्ञानाचारुं निरंतर सेवन करवुं. यथारूपात चारित्र्य प्राप्त थाय त्यां सुधी समिति गुप्ति रूप आठ चारित्र्याचारुं सेवन करवुं. शुद्धध्यान प्राप्त थाय त्यां सुधी तपाचारुं सेवन करवुं, अने सर्व संवर प्राप्त थाय त्यां सुधी वीर्याचारुं सेवन करवुं, आ पांच आचारुं पालन कर्या विना मोक्षनी प्राप्ति थती नयी. माटे ज्ञान पूर्वक क्रियामां तत्पर थयेझो, समताए करीने शुद्ध आत्मावाळो, अने जीतेन्द्रिय पुरुष नवसमुद्घधी पोते तरी जाय छे, अने पोताने शरणे आवेझा वीजाओने पण उपदेश आपीने तारवा समर्थ थाय छे: ते आत्मारामी कहेवाय छे.

ज्ञान क्रियायुक्त होय तोज हितने माटेथाय छे, एकहुं ज्ञान कांइ पण हित करी शकतुं नथी. कथुं छे के—

क्रियाविरहितं हन्त, ज्ञानमात्रमनर्थकम् ।

गतिं विना पथज्ञोऽपि, नाप्नोति पुरमीप्सितम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ क्रियारहित एवुं मात्र जाणवारूप संवेदन ज्ञान के जे वाणीना व्यापाररूप अने मनना विकल्परूप छे ते अनर्थक छे, बंध्य छे एटझे मुक्तिने साधनार्ह नथी. केमके (पुरना) मार्गने जाणनारो माणस पण गतिरूप क्रिया कर्या विना कदी पण इच्छित पुरने पामनो नथी.”

तेज वातने दृढ करवा माटे कहे छे—

स्वानुकूलां क्रियां काळे, ज्ञानपूर्णाऽप्यपेक्षते ।

प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि, तैन्नपूर्यादिकं यथा ॥ २ ॥

जावार्थ—“ तत्त्वबोधनी प्राप्तिरूप स्पर्शज्ञाने करीने पूर्ण उतां पण कार्यसाधनसमये स्वकार्यने अनुकूल एवी क्रियानी अपेक्षा राखे छे; ते माटेज

मुनि महाराज आवश्यकादि क्रिया यथोक्त काले करे के. केमके दीवो पोते प्रकाशमान व्रतां पण तेन्न पूरवा विगेरेनी अपेक्षा राखे के: अर्थात् स्वयंप्रकाशी व्रतां तेन्न, वाट, पवनयो रक्षण विगेरेनी अपेक्षा रहे के. ”

क्रिया करवानुं फळ आ प्रमाणे कहुं के—

गुणवद्वहुमानाद्यैर्नित्यस्मृत्या च सत्क्रिया ।

जातं न पातयेन्नावमजातं जनयेदपि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ संयमादिक गुणवाळानुं बहुमान करवा वने, आदि शब्दे करीने पापनी छुंग्छा (निंदा) करवा वने अने अतिचारनी आलोचनादि करवा वने, वळी पूर्वे ग्रहण करेवा व्रतनुं निरंतर स्मरण करवा वने थपेव्ही जे.सत् क्रिया, अर्थात् ते ते गुणयुक्त थती शुच क्रिया ते उत्पन्न थपेव्हा जावने नाश थवा देती नथी, अने नही उत्पन्न थपेव्हा शुक्ल ध्यानादिक जावने उत्पन्न करे के. ”

श्रेणिक राजाने तथा कृष्ण वामुदेव विगेरेने गुणीना बहुमानथी, मृगावतीने पापना पश्चात्तापथी, अतिमुक्त मुनिने अतिचारनी आलोचना करवाथी अने रतिसुंदरीने धर्ममां स्थिरता राखवायी—इत्यादि अनेक कारणोथी अनेक जन्मजनने परमानंदपदनी प्राप्ति थइ के. अही प्रसंगोचित रतिसुंदरीनी कथा के ते आ प्रमाणे—

रतिसुंदरीनी कथा.

साकेतपुरमां जीतशत्रु राजाने रतिसुंदरी नामे पुत्री हती. तेज नगरमां श्रेष्ठीनी पुत्री ऋच्छिसुंदरी, मंत्रीनी पुत्री बुच्छिसुंदरी अने पुरोहितनी पुत्री गुणसुंदरी नामे हती. ए चारे सखीओ सुंदर रूपवाळी हती, श्रावक धर्म पाळतारी सती परस्पर प्रेमवाळी हती, अने देवगुरुना स्वळमां (देरासरे ने उपाश्रयमां) एकत्री मळीने धर्मगोष्ठी करती हती. तेओए धर्मक्रिया करतां परपुरुषनो नियम वीधेओ हतो.

हो नंदपुरनो राजा चार सखीओ ऐको राजपुत्री रतिसुंदरीने परण्यो. तेहुं रूप अने लावण्य सर्वत्र श्रुत्या पाण्युं. तेथी हस्तिनापुरना राजाए एक दिवस दूत मोकळीने रतिसुंदरीनो मागणी करी. ते सांजळीने नंदपुरना राजाए दूतने कहुं के “ एक सामान्य माणस पण पोतानी पत्नीने आपतो नथी तो हुं.

शी रीते-मारी पत्नीने आपीडा ? माटे-तुं तारे स्थाने पाळो चाड्यो जा. ” ते सां-
जळीने दूते जडने पोताना राजाने सर्व वात कही. तेथी राजाए नंदपुरपर चढाड
करी. वने राजानुं युद्ध घतां हस्तिनापुरना राजानो जय धयो. ते रतिसुंदरीने व-
ळात्कारधी वडने पोताना पुरमां आय्यो. पत्नी तेणे रतिसुंदरीनी प्रार्थना करी, त्यारे
ते बोझी के “ मारे चार मास सुधी शीघ्रत पाळवानो नियम ठे. ” ते सांजळीने
राजाए विचारुं के “ चार मास पत्नी पण ते मारेज आधीन ठे. क्यां जवानी
ठे ? ” एम विचारी दिवसो निर्गमन करवा द्याग्यो. रतिसुंदरी हंमेशां तेने प्रति-
वोध आपवा द्यागी, पण राजानो राग तेना परधी जरा पण ओडो धयो न-
हीं. एकदा राजा बोड्यो के “ हे नछे ! तुं हंमेशां मने उपदेश आपे ठे, तुं तप-
वने अतिक्रश थड गड ठे; तेमज शरीरपरधी सर्व शृंगार काढी नांख्या छे, तोपण
मारं मन तारामां अति आसक्त ठे. तारां वीजां अंगना तो हुं शुं बखाण करूं! प-
रंतु एक तारा नेत्रनुं पण वर्णन हुं करी शक्तो नयी. ” ते सांजळीने रतिसुं-
दरीए पोतानां नेत्रोनेज शीघ्रतोपतुं कारण जाणी राजानी समझ तत्काळ “ बरी-
वने वने नेत्रो काढीने राजाना हाथमां आप्यां. ते जोड राजाने अत्यंत खेद धयो.
तेने रतिसुंदरीए सारी रीते धर्मांपदेश आप्यो. राजाए प्रतिवोध पामीने तेने खमा-
वी; अने मारे माटे आ स्त्रीए पोतानां नेत्रो काढी नांख्यां एम जाणीने मनमां अ-
ति दुःखी धयो. राजानुं दुःख निवारण करवा माटे रतिसुंदरीए देवतानुं आराध-
न कर्युं. तत्काळ देवताए रतिसुंदरीने नवां नेत्र आप्यां. पत्नी राजाना आग्रहधी
केटशाक दिवस रोकाडने पत्नी रतिसुंदरीए दीक्षा ग्रहण करी.

वीजा श्रेष्ठीनी पुत्री जे ऋद्धिसुंदरी नामे हती, ते तामलिष्ठी नगरीमां
श्रीवणिक नामना धनाढ्यने परणी हती. ते वणिक तेने साये वडने वेपार माटे
समुद्रस्ते चाड्यो. मार्गमां वहाण जांगवाधी ते दंपती एक पाटीयानुं अवलंबन
करीने तरतां तरतां कोड एक छिपे नीकळ्या. त्यां तेमणे एक धजा उंची करी राखी.
ते जोडने कोड वीजा वणिके पोतानुं वहाण ते छिपे वड जडने ते वनेने तेमां वड
झीधा. ते वीजा वणिक ऋद्धिसुंदरीने जोडने तेनापर मोह पाम्यो, तेथी ऋद्धि-
सुंदरीना पतिने तेणे गुप्त रीते समुद्रमां नांखी दीधो. पत्नी तेणे ऋद्धिसुंदरीनी
प्रार्थना करी. त्यारे तेणे तिने समजाववा माटे धणो उपदेश कर्यो, तोपण ते व-
णिकनो मोह ओडो धयो नहीं. ते बोड्यो के “ तारे माटे तो तारा पतिने में समु-

द्रमां नाखी दीधो डे. " ए वात जाणीने तेणे काळ निर्गमन करवा माटे कां-
 इक मिव वताव्युं, आगळ चाडतां ते बहाण पण जांगुं, ऋषिसुंदरी दैवयोगे मळे-
 ला एक पाटीयाथी तरीने सोपारक नामना नगरमां आवी. तेज नगरमां तेनो पति
 पण पाटीयाथी तरीने प्रथमथी आवेज्जो हतो. तेनी साथे तेनो मेळाप थयो.
 पेज्जो बीजो वणिक पण पाटीयुं मळवाथी तरीने तेज नगरमां आव्यो. तेने पोताना
 पापने ज्ञोथे कुष्ठनो व्याधि थयो, एकदा ते पेज्जा दंपतीनी नजरे पड्यो, एतजे तेने
 व्याधियी पीमाएज्जो जोडने तेनो पूर्व उपकार स्मरण करी ते दंपतीए औपथ वि-
 गेरेथी तेने नीरोगी कर्यो. ते वणिके ते दंपती पासे पोताना पापनी कृपा मागी;
 त्यारे ते दंपतीए तेने उपदेश करीने धर्म पमाड्यो. पत्नी ते वळे वणिके व्यापार
 करी धन उपाजन करीने पोतपोताना नगरमां गया. पत्नी केटज्जोक काळ सुखमां नि-
 र्गमन करीने ऋषिसुंदरीए दीक्षा लइ आत्मसाधन कर्थु.

आ वे सखीओनी कथा कही. हवे बीजी वे सखीनी कथा आगळ क-
 हेवामां आवशे.

" प्रशांत चित्तवने इन्द्रियोना जय पूर्वक करेली क्रियाज सफल थाय
 डे, तेथी रतिसुंदरीनी जेम कष्ट प्राप्त थया उतां पण सुरांडल स्त्रीओ पोताना क-
 र्तव्यने तजती नथी. "

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य
 एकादशाधिकत्रिशततमः प्रबंधः ॥ ३११ ॥

व्याख्यान ३१२ सुं.

तुप्त ने अतृप्तनुं स्वरूप.

विषयोर्मिषोद्गारः, स्यादतृप्तस्य पुद्गलैः ।

ज्ञानतृप्तस्य तु ध्यानसुधोद्गारपरंपरा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ पुद्गलिक सुखधी अतृप्त एवा मनुष्यने पुद्गलोए करीने विषयनी ऊर्मिरूपी विषया उद्गार प्राप्त थाय छे (ओरुकार आवे छे), अने ज्ञानधी तृप्त थयेलाने तो ध्यानरूपी अमृतना उद्गारनी परंपरा प्राप्त थाय छे. ”

आत्मस्वरूपना स्वादधी रहित-जेणे तेनो स्वाद लीधो नधी एवा पुरुषने अंगराग, स्त्रीओतुं आङ्गिगन विगोरे पुद्गलोए करीने इन्द्रियविज्ञास रूप विषया उद्गार प्राप्त थाय छे; अने आत्मतरवना अवबोधधी तृप्त एट्ठे पूर्ण थयेला पुरुषने तो शुद्धध्यान रूपी अमृतना उद्गारनी परंपरा प्राप्त थाय छे. आ प्रसंग उपर बुद्धि-सुंदरीनी कथा छे ते आ प्रमाणे—

बुद्धिसुंदरीनी कथा.

बीजी जे बुद्धिसुंदरी नामे प्रधानपुत्री हती ते अत्यंत रूपवती हती.. तेने एकदा राजाए जोड़, तेधी तेनापर मोह पामीने दूती मोकझी तेनी प्रार्थना करी; पण बुद्धिसुंदरी अन्य नरने इच्छती नहोती, एट्ठे राजानी मागणी तेणे कबूझ करी नहीं, तेधी क्रोध पामेला राजाए कांझक प्रपंच करीने प्रधानने तेना कुंडव सहितकेद कर्यो. पत्नी राजाए प्रधानने कथुं के “ज्यारे तुं मारी आझा कबूझ करीश त्यारे लेने हुं ठोमीश. ” प्रधाने कथुं के “ हे स्वामी ! आप आझा करो, ते मारे प्रमाण छे. ” ते सांजळीने राजाए सर्वने ठोमी दीधाने बुद्धिसुंदरीने अन्तःपुरंमां राखी. तेनी प्रार्थना करी. बुद्धिसुंदरी वीन्नकुञ्जराजाने इच्छती नहोती. तेणे राजाने उपदेश आप्यो के—

संसारे स्वप्नवन्मिथ्या, तृप्तिः स्यादभिमानिकी ।

तथ्या तु भ्रान्तिशून्यस्य, स्वात्मवीर्यविपाककृत् ॥ १ ॥

जावार्थ—आ संसारमां अजिमानधी उत्पन्न थयेली तृप्ति स्वप्न जेवी मिथ्या छे, पण भ्रान्तिरहित पुरुषने आत्म वीर्यनो विपाक करनारी जे तृप्ति तेज सत्य छे.

विस्तरार्थ—हे राजा ! इत्यधी चार गतिरूप अने जावधी मिथ्यात्वादिक जाववाळा आ संसारमां “ में उळ-वळ करीने आ कार्य कर्तुं, मारा जेवो जगतमां कोड़ नधी ” एवा अजिमानधी उत्पन्न थयेली तृप्ति स्वप्ननी जेम मिथ्या एट्ठे मात्र कल्पनारूपज छे. केमके ते तृप्ति विनश्वर छे, पर वस्तु छे तथा आत्म-

सत्त्वानो रोध करनार आत्प्रकारना कर्मना बंधमां कारणचूत एवा-रागद्वेषने उत्पन्न करनार डे. माटे ते मृगतृष्णा जेवी तृप्ति सुखनो हेतु नयी. परंतु भ्रान्तिरहित एतद्धे सम्पक्कज्ञाने करीने सहित पुरुषने स्वजाव ने विजावना अतुजववाळी जे तृप्ति डे तेज सत्य अने सुखनो हेतु डे. केमके ते तृप्ति आत्म वीर्यनो विपाक जे पुष्टि तेने करनार डे.

सुखिनो विषयात्पुता, नेन्द्रोपेन्द्रादयोऽप्यहो ।

जिह्वुरेकः सुखी द्योके, ज्ञानतृप्तो निरंजनः ॥ ३ ॥

शब्दार्थ—“अहो ! आ जगतमां विषयोधी अतृप्त एवा इन्द्र, उ-पेन्द्र विगेरे सुखी नयी ; मात्र ज्ञानथी तृप्त थयेना निरंजन एवा एक जिह्वुन सुखी छे. ”

विस्तरार्थ—“अहो इति आश्चर्ये ! इन्द्र ते देवोना स्वामी अने उपेन्द्र ते चक्रवर्ती वामुदेव विगेरे ते कोइ आ जगतमां सुखी नयी; केमके तेओ मनोहर इन्द्रियोना विषयोने सेवता उतां निरंतर अतृप्त रहे डे. अनेक वनिताओना वि-दासथी, पद्मस जोजनना ग्रासथी, सुगन्वी कुसुमना वासथी अने रहेवाना सुंदर आवासथी, तेमज मृदु शब्दना श्रवणथी अने सुंदर स्वरूपोना निरिङ्गणथी असं-रूप काळ सुधी ईन्द्रियोना विषयोना अतुजव करतां उतां पण तेओ तृप्त थता न-थी; परंतु ते तृप्त थायज केम ? कारणके ते सर्व विषयो तृप्तिना हेतुज नयी. मात्र तेमां सुखादिकनो असदारोपज करेओ डे. आ चौद रज्जु प्रमाण द्योकमां मात्र ए-क जिह्वुन के जे आहारादिकमां लुब्ध नयी, संपमयात्रा माटेज तीव्र शीलनुं पावन करे डे, अने सर्व परिग्रहनो त्याग करे डे, तेज सुखी डे. केमके तेओ ज्ञान जे आत्म स्वरूपनो अवबोध तेना आस्वादनवने तृप्त थयेन डे. वळी ते रागादिक अंजननी श्यामतारहित छे, अने आत्मवर्मानाज जोक्ता डे.

आ प्रमाणे अनेक प्रकारे उपदेश आप्यो, तोपण राजा बोध पांम्यो नहीं. त्यारे ते बुद्धिसुंदरीए पोताना जेवीज एक पोली पुतळी करावीने तेमां म-दिश जरी. पत्री घणे दिवसे ज्यारे राजा आसक्तिनां वचनोयी तेने बोझावना झायो, त्यारे बुद्धिसुंदरीए पाठळयी गुप्त रीते ते पुतळीनुं मुख उवाडयुं. तरतज तेमांयी अत्यंत दुर्गन्ध नीकळयो. ते जोइ राजा बोध्यो के “शुं आ शरीर आवुं

सुगन्धवाळुं ठे ? ” तोपण राजानो मोह तेनापरधी ओगो थयो नहीं. त्यारे बुद्धि-सुंदरीए महेजनी लंचो बारीएवी पोतानो देह परुतो मूकयो, तेथी ते मुर्छा पापी. ते जोइने राजा अति खेद पापी तेनी आसनावासनां कावा लागो. अनुक्रमे बुद्धिसुंदरी सावध थइ, एतत्रे राजाए परस्त्रीगमनो नियम कर्यो. केटलेक काळे बुद्धिसुंदरी दीक्षा दइ आत्मज्ञानवडे थती सत्य वृत्तिने प्राप्त करी मोक्षपद पापी.

“ संपूर्ण वृत्तिथीज शीघ्र विगरे सर्व सदगुणो शुच आत्मायां शोचाने प्राप्त थाय ठे, अने तेथी बुद्धिसुंदरीनी जेम तेनी प्रशंसा आखा जगतयां थाय ठे, अने ठेवट मोक्षपदने पापे ठे. ”

इत्यङ्गदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ एकविंशतितमस्तंजस्य
छादशाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१३ ॥

व्याख्यान ३१३ मुं.

द्वेष्य अने अद्वेष्य विषे.

संसारे निवसन् स्वार्थसज्जः कज्जव्वेशमनि ।

द्विष्यते निखिन्नो लोको, ज्ञानसिद्धो न द्विष्यते ॥१॥

जावार्थ—“ स्वार्थमां आसक्त थयेव्वो समग्र लोक काजळना गृह समान आ संसारमां वसतो संतो (कर्मवृत्ते) द्वेषाय ठे, पण ज्ञानधी सिद्ध थयेव्वो मनुष्य द्वेषातो नथी. ”

रागादिक पापस्थानक रूप काजळना गृहमां अने ते रागादिकना निमित्तचूत धन स्वजनादिकने ग्रहण करवा रूप संसारमां वसवार्थी अहंकारादिक स्वार्थमां सज्ज (तत्पर) थयेव्वो माणस द्वेषाय ठे, पण हेय अने उपादयनी प-रीक्षाए करीने वस्तुस्वरूपने जाणनारो ज्ञानी द्वेषातो नथी. आ संबंधमां गुण-सुंदरानी कथा ठे ते आ प्रमाणे—

गुणसुंदरीनी कथा.

चौथी पुरोहितनी पुत्री जे गुणसुंदरी हती, तेने श्रावस्ती नगरीना राजा-
ना पुरोहितनो पुत्र परण्यो हतो. ते गुणसुंदरी उपर साकेतपुरनो रहेवासी कोइ
ब्राह्मण मोह पाम्यो हतो. तेथी ते ब्राह्मणे जिह्मनी पत्नीमां जइने पत्नीपतिने क-
हुं के "तमे श्रावस्ती नगरीमां बूट करो, हुं तपने मदद करीश. तेमां जेष्टुं धन
आवे ते सर्व तपारे राखुं अने एक गुणसुंदरी मने आपवी." एम कहिने ते
ब्राह्मण पत्नीपतिने तेना अनुचरो सहित श्रावस्ती बइ गयो. त्यां बूट करी, तेमां
थी ते ब्राह्मण गुणसुंदरीने बइने कोइक नगरमां गयो. त्यां तेणे गुणसुंदरीने पो-
तानी स्त्री यत्रा कहुं. त्यारे ते बौद्धी के "हाइ मार नियम छे." एम कहिने
केटवाक दिवसो निर्गमन कर्या. पत्नी औपधना प्रेयांगथी ते तदन अशुचि शरीर
राखवा लागी. तेहुं तेहुं दुर्गययुक्त शरीर जोइने ब्राह्मणने वैराग्य उत्पन्न थयो. ते
जाणने गुणसुंदरीए तेने कहुं के "मने मारा पिताने घेर बइ जा." त्यारे ते ब्राह्म-
णे तेने तेना पिताने घेर पहाचानी. एकदा ते ब्राह्मणने सर्व रुस्यो. ते बलने गु-
णसुंदरीए तेने सज्ज कर्षो. पत्नी तेने गुरु पामे बइ जइने धर्मदेशना संजळावी. गुरु
बोझा के "निर्धेय गुणयी युक्त एवो जीव अनेक गुणोने पामे छे. चैतन्यतुं
समग्र परजावनना संयोगना अभावे करिने स्वजावमां अवस्थित रहेवापणुं ते निर्धेय
गुण कहेवाप छे, कहुं छे के—

द्विष्यते पुद्गलस्कन्धो, न द्विष्ये पुद्गलैरहम् ।

चित्रैर्ध्यामांजनैर्नैव, ध्यायन्निति न द्विष्यते ॥ १ ॥

अर्थ—“पुद्गलतोथी पुद्गल स्कंधो दोपाय छे, हुं दोपातो नथी—जेम
विचित्र प्रकारना अंजनोवने पण आकाश दोपातुं नथी तैम. आ प्रमाणे ध्यातो
सतो प्राणी (कर्मथी) दोपातो नथी. ”

जावार्थ—पास्पर एकटा मऊवायी आश्लेष अने संक्रमादिके पुद्गल-
ना स्कन्धो दोपाय छे एट्ठे अन्य पुद्गलतोथी उपचयने पामे छे. पंतुं हुं निर्मल
चित्त स्वरूप आत्मा पुद्गलना आश्लेषवाळो नथी. वास्तविक रीते जीवने अने
पुद्गलने नादात्म्य संबंध छेज नहीं, मात्र संयोग संबंध छे, ते पण उपाधिजन्य छे.

जेम आकाश-त्रिचित्रं अंजनयी लेप्या उतां पण लेपातुं नयी; तेम अमूर्त आत्म-स्वभाववाळो हुं एक क्षेत्रमां रहेला पुद्गल्लोयी पण लेपातो नयी. आ प्रमाणे ध्यान करतो जीव कदापि लेपातो नयी. ”

जे आत्मस्वभावने जाणनार आत्मा आत्मवीर्यनी शक्तिने आत्मामां वापरुं ठे, ते नवां कर्पोधी लेपातो नयी. केमके ज्यांसुधी आत्मशक्ति परानुयायिनी होय छे त्यांसुधी आश्रय थाय ठे, अने ज्यारे आत्मशक्ति-स्वरूपानुयायिनी थाय ठे त्यारे संवर थाय ठे. कहुं ठे के—

तपःश्रुतादिना मत्तः, क्रियावानपि लिप्यते ।

जावनाज्ञानसंपन्नो, निःक्रियोऽपि न लिप्यते ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ तप अने श्रुतादिकयी मत्त एवो मनुष्य क्रियावान होय तोपण ते लेपाय ठे, अने जावना ज्ञानयी युक्त क्रिया न करे तोपण ते लेपातो नयी. ”

जिनकधी साधु विपेरेना जेवी क्रियानो अच्युसी उतां पण तप अने श्रुतादिकनो अभिमानो होय ठे तो ते नवां कर्म ग्रहण करवावने लेपाय ठे. केमके आहारादिकनी द्वावचयी धर्मना अच्युसमां जे प्रवृत्ति करवी ते धर्म नयी, तेभां शुन जावनानी अपेक्षा छे. तेधीज तेवा शुन जावनाज्ञानयी संपन्न मनुष्य क्रिया न करे तोपण कर्मयी लेपातो नयी. कहुं ठे के—

नं कस्मुणा कम्म खवंति वाढा, अकस्मुणा कम्म खवंति वीरा ।

मेहाविणो लोचमयावतीता, संतोसिणो नो पकरंति पावं ॥१॥

जावार्थ—“ अज्ञानी माणतो कर्म करीने (शुन क्रिया करवावने करीने पण) कर्मने स्वपावता नयी. धीर पुरुषो कर्म (शुन क्रिया) नही करी उतां पण कर्मने स्वपावे ठे. गुण्णवाळा माणसो लोच ने मदधी रहित होय ठे; तेवा संतोपी पापकर्म करताग नयी. ”

जहा कुम्भो सग्रंगाक्षं, सण देहे समाहरे ।

एवं पावाइ मेहावी, अक्षसेणं समाहरे ॥ २ ॥

जाचार्य—“ जेम काचरो पोताना अंगोने पोताना देहमांज संकोची ले डे, तेम बुद्धिशाली माणसो शुज अध्यासवनेन पापनो संहार करे डे. ”

आ प्रमाणे गुरुए धर्मोपदेश आप्यो, ते सांजळीने ते ब्राह्मणे प्रतिबोध पायी पत्नीगमनना निषेधनो नियम लीधो. गुणसुंदरी पोताना रूपने अने सौन्दर्यने कृश कवा माटे चारित्र्य बद्ध तप करवा द्यागी. ते अनुक्रमे स्वर्गपु-खने पायी.

आ प्रमाणे पूर्वे वर्णन करेली रतिसुंदरी विगेरे चारे सखीओ स्वर्गे गइ. त्यांची चवीने चंवा नगरीमां चार जूडा जूडा श्रीमंत गृहस्थनी पुत्रीओ थइ. ते चारे विनयंधर नामना श्रेष्ठीपुत्रनी साये परणी. एकदा राजाए ते चारेने समान स्वरूपवाळी जोइ. जाणे एकज माताथी उत्पन्न थयेली होय तेवी समान द्वावण्य-वाळी जोइने तेनापर राजा मोहित थयो. तेवी राजाए विनयंधर श्रेष्ठीनी साये कपट-मैत्री करी. विनयंधर राजानो मानीतो थवायी राजाना अन्तःपुरमां पण स्वच्छाए गमनागमन कवा द्याग्यो. एकदा राजाए विनयंधरना हाथयी नीचेनी गथा का-गळपर द्वाखाडी.

एसच्छेर विचरूणि, अज्ज उ जच्चसस तुह विउंअंमि ।
सा रयणी चउजामा, जामसहस्सं च वोढीणा ॥ १ ॥

जाचार्य—“ हे विचरूण स्त्री ! आ आश्चर्य डे के अजे आ भुलने तारा वियोगयी चार प्रहरवाळी रात्रि पण हजार प्रहर जेट्ती लावी थइ. ”

आ गाथा द्वाखाडीने राजाए पोतानी पामे राखी. केट्ठाक दिवसो गया पत्री विनयंधर तो ते वात पण चूडी गयो. पछो राजाए ते गाथा सजामां वतावीने कथुंके “ आ गाथा विनयंधरे मारा अंतःपुरमां मोकडी डे. ” आं प्रमाणे ते श्रेष्ठीनी चार स्त्रीओने ग्रहण करवा माटे राजाए तेनापर खोटं कळक सुकी तेने का-रामृहमां नांख्यो, अने तेनी चारे स्त्रीओने पकडी द्यावीने अंतःपुरमां राखी. त्यां ते चारे स्त्रीओ वे जयमां पाळेली शीलव्रतना भ्रंशाययी तथा पतिव्रतनो दोष न-कावायी अत्यंत कट्टी थइ गइ. ते जोइने राजाए जय पायी श्रेष्ठीने मोकी दीधो तथा ते स्त्रीओने मुक्त करी. ते स्त्रीओनो शीलमजाव पृथ्वीपर वि-स्तार पाभ्यो.

“ ते चारे स्त्रीओना अंग उपर कदापि कुशीन्नो देश पण स्पर्श करवा पाम्यो नहीं; अने आ दोकना अनेक प्रकारनां जोगमुखे प्राप्त थया जतां पण तेओ तेमां बेसाइ नहीं, अने तेथी शुद्ध कर्म करीने स्वर्गमुखने पामी. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादृष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य
त्रयोदशाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१३ ॥

व्याख्यान ३१४ मुं.

मंत्रिपणानी निंदा विषे.

ध्यायत्यशुक्तकर्माणि, प्रत्यहं राष्ट्रचिन्तया ।

अनेकपापपाथोर्धि, मंत्रित्वं नाछियेत् सुधीः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ निरंतर देशना रक्षणनी चिंताधी मंत्रीने अशुक्त कर्मोतुं ध्यान करवुं पने ठे, माटे एवा अनेक प्रकारनां पापनां समुद्र समान प्रधानपदने माया माणसे आदरवुं (स्वीकारवुं) नहीं. ” आ प्रसंग उपर शकटाज्ञ मंत्रीनी कथा ठे ते नीचे प्रमाणे—

शकटाज्ञ मंत्रीनी कथा.

पाटलिपुत्र नगरमां कोणिकना पुत्र उदायी राजाना बंशमां चंद्र नामें राजा थयो. तेने शकटाज्ञ नामे मंत्री हतो. ते मंत्रीने दृष्टमीवती नामनी पत्नीथी स्पृहन्नन्न अने श्रीयक नामना वे पुत्रो थया हता. ते नगरमां चातुर्पन्नमी अने स्वल्पन्नमीना जंभार जेथी केशा नामनी वेष्ट्या रहेती हती. एकदा ते कौशाने जोडेने स्पृहन्नन्न तेनार मोहित थइ तेने घेर गयो अने त्यां रव्यो. विविध प्रकारना विज्ञास कतां ते वझेने अत्यंत निरुप्रेम बंधायो. अत्यंत अनुरागो एवा ते वझेना शरीर चिन्न हतां पण तेमनुं मन भिन्न नहोतुं, तेथी नख अने मां-

सनी जेम तेओ एक्कीजाना वियोगने सहन करी शकता नहोता. आवी इद प्री-
ति वंधायथी स्वृद्धमद्र पोताने घेर पण जणे नहो, रात्रिदिवस कोशाने घेरज प-
ड्यो रहेतो. आ प्रमाणे तेणे वार वर्ष त्यां निर्गमन कर्यां.

अहीं राजानी सभामां हंमेशां वररूचि नामनो कवि एकसो ने आठ नवा
श्लोको वनावीने नंद राजानी स्तवना करतो हतो. ते सांजळीने प्रसन्न थपेओ रा-
जा शकटाज्ञ मंत्रीनी सामुं जोडो हतो. पण ते कवि मिथ्यादृष्टि होवार्थी मंत्री तेना
श्लोकोनी प्रशंसा करतो नहोतो, तेथी राजा प्रसन्न थया उतां पण तेने कांड पण
दान आपतो नहोतो. आ प्रमाणे थवाथी ' राजा मंत्रांने आधीन छे. ' एम वररू-
चिना जाणवामां आवुं. पडी कविए मंत्रीने प्रसन्न करवानी तजवीज करतां लो-
कोना मुखथी जाणुं के ' मंत्री पोतानी स्त्रीने आधीन छे. ' तेथी ते कवि पोता-
ना स्वार्थने माटे मंत्रीनी स्त्रीनी सेवा करवा गयो. एकदा मंत्रीनी स्त्रीए प्रसन्न थ-
इने तेने कहुं के ' तमारे जे काम होय ते मने कहे. ' त्तारे ते वोड्यो के " हुं
रोज राजा पासे नवा श्लोको करीने दइ जाउं लुं, तेनी प्रशंसा जो मंत्री करे तो
मने डव्यनो दान थाय. एउहुं मारं काम करवानुं छे. " पडी तेना उपरोधथी मं-
त्रीनी स्त्रीए मंत्रीने तेना श्लोकोनी प्रशंसा करवा आग्रह कर्यो. मंत्रीए कहुं के " हुं
जनधर्मी लुं, गाटे ते मिथ्यात्वीनी प्रशंसा करवी मारे योग्य नथी. तोपण हें प्रिया!
तारा आग्रहथी हुं तेनी प्रशंसा करीश. " पडी राजसभामां उथारे वररूचि
श्लोको वोड्यो, त्तारे मंत्रीए तेनी कवित्वशक्तिनी प्रशंसा करी; तेथी हर्षित थपेडा
राजाए तेने एकसो आठ दीनार इनाम तरीके आप्यां. पडी तेज प्रमाणे ते कवि हं-
मेशां एकसो आठ नवा श्लोको वोड्यो त्तहुं इनाम राजा पासेथी देवां दाम्यो.
आम थवाथी जंभार खाडी थतो जोइने मंत्रीए राजाने निषेध करीने कहुं के
"हवं तो आ कवि जूना श्लोको वोड्ये छे, माटे तेने कांड इनाम आपवुं योग्य नथी.
जो आपने मारा वाक्यपर विश्वास न होय तो मारी सात पुत्रीओ आपनी पासे
आ कविना वोड्येना श्लोको वोड्यी थतावशे." ते सांजळीने आश्चर्य पामेडा राजाए
मंत्रीनी सांने पुत्रीओने बोझावीने जवनिकामां वेसादी. ते पुत्रीओनां अनुक्रमे
यज्ञा, यज्ञदिना, भूता, चूतदिना, सेणा, वेणा अने रेणा एवां नाम हतां. ते
सातमां मोटी यज्ञा हती, ते एक वखत सांजळहुं शास्त्र तत्काळ ग्रहण करती
हती. एवी रीते बीजी वेवार सांजळवाथी, एम सातमी सातवार सांजळवाथी प्र

इण करती हती. हवे ते वररूचिने आझा यतां ते १०८ श्लोक बोड्यो. ते सां-
नळीने यज्ञाए तेज प्रमाणे ते श्लोको बोड्डी देखाड्या. बीजीवार सांजळवायी बी-
नी पुत्रीए पण तेज प्रमाणे बोड्डी वताव्या. एवी रीते अनुक्रमे सांने पुत्रीओ बो-
ड्डी गड. ते सांजळीने राजाए ' पारकां काव्यो पोतांना उरावीने बोड्डी डे ! ' एम
हड्डी वररूचिने तिरस्कार करीने तेने काढी मूक्यो. पड्डी खेद पामेड्डो वररूचि गं-
गाने किनारे गयो. त्यां एक यंत्र गोडवी तेमां एकसो ने आठ दीनारनी एक पोटकी
वांधी गंगाना जळमां गुप्त रीते राखी. प्रातःकाळे गंगानी स्तुति करी ते यंत्रने पग-
वती दवाव्युं, एट्ठे पेड्डी दीनारनी पोटकी उनीने तेना हाथमां पमी. एवी री-
ते ते हंमेशां कव्या द्याग्यो. ते जोड् डोकोए विस्मय पापी राजाने कहुं के " अहो!
या पण आ कविने हंमेशां स्तुति कवायी १०८ दीनारतुं दान आपे डे. " ते
राजाए मंत्रीने कही. त्यारे मंत्री बोड्यो के " हे स्वामी! आपणे काडे प्रातः-
काळे जोवा जड्हुं. " रात्रिने समये मंत्रीए पोतांना एक खानगी माणसने शीख-
वीने गंगाने किनारे मोकड्यो. ते दूत दृक्नी घड्यामां पड्डीनी जेम संताड्ने रड्यो. ते-
घामां ते वररूचि उनी रीते आवीने गंगाना जळमां रडेड्या यंत्रमां एकसो ने आठ
दीनारनी पोटकी मुकीने घेर गयो. पाळळयी पेड्या माणसे ते पोटकी काढी दंडेने
तेने डेकाणे कडण कांका नरी दीघा अने पेड्डी पोटकी मंत्री पासे जड्ने तेने
आपी. प्रातःकाळे वररूचि ब्राह्मण गंगा किनारे जड्ने तेनी स्तुति करवा द्याग्यो.
ते बलते मंत्री सहित राजा तथा सर्व पौरजनों त्यां आड्या. ते कवि वारंवार स्तु-
ति करीने पेड्या यंत्रने पगवती दवाववा द्याग्यो; पण पुर्जागीना मनोरथनी जेम ते-
ना हाथमां कांइ आव्युं नहीं. तेवी ते जळमां हाथ नांखीने पोते पुकेड्डी पोटकी
शोधवा द्याग्यो. ते जोड् मंत्री बोड्यो के " आजे गंगानदी तने कांइ आपती नथी?
परंतु पोतेज स्थापन करेहुं डव्य वारंवार शुं काम शोधे डे? ले आ तारुं डव्य. आ-
जे आं गंगा मारापर प्रसन्न थड् डे, तेवी मारा हाथमां तारुं धन आव्युं डे. " ए-
म कही पोतांनी पासे राखेड्डी पेड्डी दीनारनी पोटड्डी मंत्रीए वतावी. ते जोड् रा-
जाए पोतेज आपेड्या डव्यने ओळखी ते ब्राह्मणनी घणी निंदा करी, अने सौं
पोतेपोतांना डेकाणे गया. परंतु मंत्रीनी आ कृतियो खेद पामेड्डो वररूचि निरंतर
मंत्रीना जिड जोवा द्याग्यो.

एकदा श्रीयकनो विवाहप्रसंग आड्यो. तेने माटे मंत्री सर्व सामग्री तैयार

करवा लाग्यो. ते वखते तेने घेर अनेक शस्त्रो, वस्त्र, अश्व, हायी विगेरे जोडने ते वस्त्रुचिने छिद्र मळ्युं. एतन्ने तेणे निशाळना सर्वे जोकराओने एक श्लोक शीखव्ये ते आ प्रमाणे--

यत्कर्ता शकटाड्यं, तन्न जानाति पार्थिवः ।

हृत्वा नन्दं तस्य राज्ये, श्रीयकं स्यापयिष्यति ॥ १ ॥

जावार्थ—“ शकटाड्य मंत्री जे करे ते ते राजा जाणतो नही. ते मंत्री नंदराजाने मारीने तेना राज्यपर श्रीयकने स्थापन करशे. ”

आ श्लोक जोकराओ गाममां सर्वत्र घोडता हता. ते श्लोक राजाना सा चळवामां पण आण्यो. एतन्ने राजाए विचार्युं के—

वाञ्छका यच्च जायंते, जायन्ते यच्च योपितः ।

औत्पातिकी च या जाया, सा नवत्यन्यथा न हि ॥ ॥

जावार्थ—“ वाळको जे घोडे छे, स्त्रीओ जे घोडे छे, अने जे आकाशवाणी थाय ते अथवा अकस्मात् कोइ घोडी जाय ते ते कदि असत्य थनुं नथी. ”

एष विचारी खात्री करवा माटे राजाए पोताना दूनने मंत्रीने घेर जोवा मोकळ्यो. इते जइ आचींचे सर्वे हुकीकत—तयारी संघेची कही वतावी. तेथी राजा मंत्रीपर अत्यंत गुस्ते थयो. पडी सजा वखते मंत्रीए आचीने प्रणाम कयों, ते वखते राजाए कोपथी अवळुं मुख कयुं. राजानी मनोवृत्तिने जाणनार मंत्रीए तत्सळ घेर आची श्रीयकने कयुं के “ राजा कोइ पिशुनना वाक्पथी मारापर अत्यंत कोपापमान थया छे. तेथी अकस्मात् आपणा कुळनो नाश करशे, माटे हे बस ! तुं सजामां जडने ज्यारे राजाने प्रणाम करुं, त्यारे तुं खड्गवने मारुं मायुं कापी नांखजे. पडी राजा तेम करवातुं कारण तने पूडे, त्यारे तुं कडेजे के “ स्वामीनो अजकत एवो पिता होय तो ते पण थय करवा योग्य छे. ” ते सांजळीने रोतां रोतां श्रीयक थोड्यां के “ हे पिता ! शुं एतुं घोरकर्म चांडाळ पण कदापि करे ? ” मंत्रीए कयुं के “ तुं आवा विचारो करवाथी आपणा शत्रुना मनोरथ पूर्ण करिश. माटे थपरानना जेवो प्रचंड राजा ज्यांसुधी आपणा आखा कुडुंवनो नाश न करे,

तेदनामां मात्र मारा एकनाज नाशथी आखा कुटुंबतुं तुं रक्षण करी ले. वळी-हुं मुखमां ताळपुट विप नांखी. राजाने प्रणाम करीश, एट्ठे मृत्यु पापेन्ना एवां मारा शिरने वेदतां तने पितृहत्यातुं पातक द्वागशे नहीं. " आ प्रमाणे मंत्रीना बोधथी श्रीयके पितानी आंझा कबूल करी. पत्री राजाने नमता मंत्रीतुं मस्तक राजानी समझ श्रीयके कापी नांखुं. ते जोड़ राजा संभ्रमथी बोड्यो के "हे वत्स ! ते आतुं दुष्कर्म केम कर्तुं ? " श्रीयक बोड्यो के "स्वामीए एमने द्रोह करनार जाण्या तेथी में तेमनुं मस्तक ठेथुं ठे. भृत्यजनो स्वामीना अजिप्राय प्रमाणे वर्तनाराज होयठे." परिशिष्ट पर्वमां आ संबंधमां कथुं ठे के—

भृत्यानां युज्यते दोषे, स्वयं ज्ञाते विचारणा ।

स्वामिज्ञाते प्रतीकारो, युज्यते न विचारणा ॥ १ ॥

जांनार्थ—“ भृत्यनो दोष पोते जाण्यो होय तो तेमां विचार करवां योग्य ठे ; एण भृत्यनो दोष स्वामीए जाण्यो होय तो तेनो प्रतीकारज योग्य ठे, तेमां विचार करवां योग्य नथी. ”

पत्री राजानी आंझाथी श्रीयके पितानुं सर्व मृतकार्य कर्तुं. पत्री नन्द राजाए श्रीयकने कथुं के “ राज्यना सर्व कार्यचार सहित आ मंत्रीपणानी मुञ्जा ग्रहण कर.” श्रीयक बोड्योके “हे पूज्य ! पिता तुह्य मारो मोठे जाड़ स्पृहजत्र नामे ठे, ते कोशावेश्याने घेर पितानी कृपाथी निर्वाधपणे जोगविद्यास जोगवे ठे, तेने बार वर्ष व्यतीत थड गयां ठे; माटे ते मारो मोठे जाड़ पिताना स्थानने योग्य ठे. ” ते सांभळी राजाए स्पृहजत्रने बोझावीने मंत्रीपद ग्रहण करवा कथुं. त्यारे स्पृहजत्र बोड्योके “ हे स्वामी ! हुं विचार करीने ते अंगीकार करीश. ” राजाए कथुं के “ हमणाज विचार करी ले. ” ते सांभळीने स्पृहजत्र अशोक वामीमां जड़. विचार करवा द्वाग्यो के राज्यनो कारचार करनारा मारा पितानो चपळ कर्णवाळा राजाए अकाल मृत्युथी नाश कर्यो. माटे राज्यना अधिकारीओने मुख क्वाथी होय ? कथुं ठे के—

त्यक्त्वा सर्वमपि स्वार्थं, राजार्थं कुर्वतामपि ।

उपह्वयन्ति पिशुना, उद्वह्वानामित्र छिकाः ॥ १ ॥

जावार्थ— “ सर्व स्वार्थनो त्याग करीने राजानुंज कार्य करनार भृत्योने पण उंचे बांधेबा (शव)ने जेम कागडाओ उपद्रव करे तेम पिशुनो (चामियाओ) उपद्रव करे ठे. ”

यथा स्वदेहद्विणव्ययेनापि प्रयत्यते ।

राजार्थे तद्वदात्मार्थे, यत्यते किं न धीमता ॥ ३ ॥

जावार्थ— “ जेम लोको राजाने माटे पोताना देह अने धननो व्यप करीने पण यत्न करे ठे, तेम बुद्धिमान लोको आत्माने माटे केम यत्न नथी करता ? ”

आ प्रमाणे वैराग्यनी जावना जावतां स्यूज्ञजडे पोताना केशनो लोच करी स्तनकंवडनी दशीयोतुं रजोहरण (ओघो) वनावी सजामां आवी राजाने कसुं के “ में तो आ प्रमाणे विचारुं ठे, तमने धर्मज्ञाभ हो. ” एम कही ते तत्काळ राजजुवनमाथी बहार नीकड्यो. ते जोडने “ शुं आ कपट करी वेड्याने घेर पाडो जाय ठे ? ” एवा अविश्वासथी राजा गवाङ्गमाथी ते वाजु जोड रहो. एण स्यूज्ञभद तो कोही गयेज्ञा शवनी छुर्गन्धथी जेम नाक मरुनीने चाड्ठे तेम ते वेड्याना घर तरफ मां मरडीने चाड्या गया. ते जोडने राजाए विचारुं के “ अहो! आतां पूज्य वीतराग जेवा ठे. तेने माटे मारा करेबा खोटा विचारने धिकार हों ! ” एम ते आत्मनिद्रा करवा लाग्यो.

स्यूज्ञजडे श्रीसंचूतिविजय आचार्य पाते जड सामायिकना उचार पूर्वक दीक्षा अंगीकार करी.

पडी राजाए मंत्रीनी जग्याए श्रीयकने स्थापन कयो. श्रीयक हंमेशा कोशाने घेर तेने दिव्यासो आपवा जवा लाग्यो. तेने जोडने कोशा स्यूज्ञजडना विरहदुःखथी रुदन करती हती. एकदा श्रीयके कोशाने कसुं के “ हे आर्ये ! आपणे शुं करीए ? पेडा पापी वररुचि मारा पितानो घात कराव्यो अने तमने जजडना विरह कराव्यो. कोशा बोड्ठी के “ तमे तेतुं वैर खेवानो उपाय विचारुं कही तो ? ” ते बोड्यो क “ जो ते वररुचि मद्यपान करे तो वैरना करुं तेने मद्यपान करे तेतुं कर. ” कोशाए तेतुं कयो. पडी ते घात-कोशाए श्रीयकने कही.

ते सांजळीने श्रीयक हर्ष पांम्यो. पत्नी एकदा श्रीयक राजसजामां गयो हतो तेवे वखते राजा शकटाक्ष मंत्रीना गुणोतुं स्मरण करीने तेनी प्रशंसा करवा. द्वाग्यो. त्यारे श्रीयक बोड्यो के " हे स्वामी ! शुं करीए ! मद्यपान करनार वररुचिए आ सर्व पापरुर्म कर्तुं ठे." राजाए पूछयुं के " शुं ए वररुचि मद्यपान करें ठे ? " श्रीयक बोड्यो के " हे स्वामी ! ते हुं आपने वतावीश." पत्नी वीजे दिवसे सर्व सजा जराइ हती. वररुचि पण आवेज्जो हतो. ते वखते श्रीयक मंत्रीए शीखवी राखे- द्या अनुचर पास राजाने तथा सजाना सर्व लोकोने एक एक कमळतुं पुष्प अपाव्युं. तेमां वररुचिने मीढोळना चूर्णयी मिश्रित करेजुं कमळ अपाव्युं. राजा विगेरे सर्व जनो ते कमळने सुंगीने तेना सुगन्धनी प्रशंसा करवा द्वाग्या. तेथी वररुचि पण पोताना कमळने सुंगवा द्वाग्यो, तेथी रात्रिए पीधेझी चंद्रहास मदिरातुं तेणे तरतज वंपन कर्तुं. ते जोइ सर्व लोकोए तेनो तिरस्कार कर्यो. एट्जे ते सजामांथी जतो रह्यो. पत्नी लोकोमां थती पोतानी निन्शाने दूर करवाना हेतुयी तेणे सुरापानना प्रायश्चित्त माटे विद्वानोने पूछयुं के " सुरापानतुं शुं प्रायश्चित्त ? " ब्राह्मणो बोड्या के " शास्त्रमां—तापितत्रपुपः पानं मदिरापानपाहृत् । एट्जे तपावेज्जा सी- साना रसतुं पान करे तो मदिरापानतुं पाप दूर थाय, एम कर्तुं ठे. " ते सांजळीने वररुचिए सीसाना रसतुं पान कर्तुं, तेथी ते तत्काळ मृत्यु पांम्यो.

अर्ही स्पृहजद्र मुनि गुरुनी सेवा करतां श्रुतसमुद्रना पारने पांम्या. जे कारण माटे जोगादिकनो तेणे त्याग कर्यो हतो ते कार्य तेणे सारी रीते निरंतर साधवा मांडयुं.

" लंचा प्रकारना मंत्रीपदने हुं शुं करुं ! में मूर्खाइने लीधे वाढ्यावस्था- थीज स्त्रीना जोगविद्वानेसवने युवावस्था गुमावी छे. " एवी रीते श्रीयकना मोटा जाइ स्पृहजद्र मुनि जावना जावता हता.

" हे आत्मा ! स्त्रीनी साथे जोगविद्वाने करतां सर्वे इन्द्रियोना विषयतुं मुख अनेक प्रकारे इच्छानुसार जोगव्युं; तो पत्नी पराधीन एवा मंत्रीपदमां, शुं विशेष मुख मळवानुं ठे?" एम धारीने तेमणे स्वाधीन एवं मुनिपद धारण कर्तुं. "

इत्यद्रदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ एकविंशतितमस्तंजस्य
चतुर्दशाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१४ ॥

निःस्पृहता विषे.

स्वरूपप्राप्तितोऽधिक्यं, प्राप्तव्यं नावशिष्यते ।

इत्यात्मराजसंपत्त्या, निःस्पृहो जायते मुनिः ॥१॥

जावार्थ—“ स्वरूपनी प्राप्तिथी वीजुं कांइ पण विशेष पामवा द्यायक अ-
वशेप रहेतुं नथी, तेथी आत्मारूपी राजानी संपत्ति पामीने मुनिं तदन स्पृहा
रहित थाय ठे. ”

स्वरूप तेजानादि रत्नत्रय, अनंतवीर्य, अव्याबाध, अमूर्त्त, आनंदरूप अने
अविनाशी एवं जे सिद्धत्व तेनुं शुद्ध पारिणामिक लक्षण जाणवुं. तेनी प्राप्ति
थया पत्नी वीजी कोइ पामवा योग्यवस्तु वाकी रहेती नथी. तेथी करीने आत्मा
रूपी राजानी संपत्ति पामवाथी शुद्धिपरिज्ञावने तजी दीधा ठे अव्यजाव आश्व
जेणे एवा मुनि निःस्पृह थाय ठे, अर्थात् सर्व शरीरादिकना पछिहमां मूर्जारहित
थाय ठे. आ प्रसंग उपर काद्ववैशिक राजपिंनो संबंध ठे ते आ प्रमाणे—

काद्ववैशिक मुनिनी कथा.

मयुरानगरीनो राजा जितशत्रु एकदा काद्व नामनी वेश्यापर मोहित थयो,
एद्वे तेने पोताना अंतःपुरमां राखी. तेनी साथे विज्ञास करतां तेने काद्ववैशिक
नामे पुत्र थयो. ते पुत्र एकदा रात्रे सुतो हतो, तेवामां तेणे शियाळनो शब्द सांजळी
पोताना नृत्योने पृच्छुं के “ आ कोनो शब्द संजळाय ठे ? ” नृत्योए कळुं के
“ हे कुमार ! शियाळनो शब्द संजळाय ठे. ” त्यारे कुमारे कळुं के “ ते शि-
याळने चरणमांथी बांधीने अर्हां लइ आवो. ” भृत्योए वनमां जइने एक शियाळ-
ने बांधी द्यावीने कुमारेने सोंपुं. पत्नी क्रीडामां आसक्त कुमार तेने वारंवार मारवा
द्याग्यो. तेना मारथी शियाळ ‘ खी खी ’ शब्द वारंवार करतुं; परंतु ते जेम जेम
‘ खी खी ’ शब्द करतुं, तेम तेम कुमार वधारे हसतो. एवी रीते निरंतर मारतां ते
शियाळ मरण पाव्णुं, अने अकाम निर्जरायी मरीने व्यंतरपाणुं पाव्णुं.

एकदा युवावस्था पामेळो कुमार वनमां क्रीडा करवा गयो. त्यां कोइ सा-

धुना मुखयी तेणे नीचे प्रमाणे धर्मदेशना सांजळी—

निष्कासनीया विडुपा, स्पृहा चित्तगृहाहृदिः ।

अनात्मरतिचांभाद्वीसंगमंगीकरोति या ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आत्मसमाधि साधवामां उद्यत ध्येत्वा पंक्ति पुरुषे स्पृहा जे पराशा तेने चित्तरूपी घरनी वहार काढी मूकवी. केमके ते स्पृहा अनात्म जे परजाव तैमां रति जे प्रीति तद्रूपी चांभाद्वीनो संग करनारी ठे. ” माटे स्पृहाने तजी देवी. वळी—

जे परजावे रक्ता, मत्ता विसणसु पाववहुद्वेसु ।

आसापासनिवद्धा, जमंति चजगद्महारथे ॥ २ ॥

जावार्थ—“ जेज्यो परजावमां रक्त ठे, जेज्यो घणां पापवाळा इंद्रियोना विषथोमां मत्त ठे; अने जेज्यो आशाना पाशमां बंधायेत्वा ठे तेज्यो चार गतिरूप महा अरण्यमां भ्रमण करे ठे. ”

जेज्योत्रे परवस्तुनी आशारूपी पाश काढी नांख्या ठे एवा मुनिजनो स्वरूपचित्तन अने स्वरूपमणना अनुभवमां द्वीन अने पीन (पुष्ट) थडने तत्त्वानं-दमां रमे ठे—क्रीडा करे ठे. कथुं ठे के—

तिणसंथारनिसन्नो, मुनिवरो जट्टरागमयमोहो ।

जं पावइ मुत्तिसुहं, कत्तो तं चक्रवट्टी वि ॥ १ ॥

भावार्थ—“ तृणना संथारापर वेउत्ता, अने जेना राग, मद अने मोह नाश पाव्या ठे एवा श्रेष्ठ मुनि जे मुक्तिना सुखने पामे ठे ते सुखनी प्राप्ति चक्रवर्तीने पण कयांधी होय ? ”

आयसहावविज्ञासी, आयविसुद्धोवि यो निये धम्मो ।

नरसुरविसयविज्ञासं, तुच्चं निस्सार मत्रंति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ जे आत्मा पोताना स्वरूपमांज विज्ञासी ठे, अने जे आत्मा पोताना धर्ममांज विशुद्ध ठे ते आत्मा मनुष्य तथा देवताना विषयविज्ञासने तुच्च अने निःसार माने ठे. ”

इत्यादि धर्मवाक्य सांजळीने प्रतिबोध पामेझा राजकुमारे दीक्षा ग्रहण करी. अन्यदा एकद्वविहार प्रतिमाने अंगोकार करी विहार करतां ते मुनि मुद्गा-शैल नामना नगरे आव्या. ते वखते तेने अर्शेनो व्याधि घयो हतो. ते व्याधियो पीकाता अतां ते मुनि कोइ वखत मनमां पण तेना प्रतीकारनुं चिंतन करता नहता; केमके ते पोताना शरीर उपर पण निःस्पृह हता. ते नगरनो राजा मुनिनो बनेवी घतो हतो. तेथो तेनी राणी के जे मुनिनी घेन हती तेणे पोताना जाइने अर्शेना व्याधिची पीका पामता जाणीने तथा तेने औपथ देवानो अजिग्रह ठे ते वात पण जाणीने स्नेहना वशथी अर्शेने नाश करनार औपथयी मिथ करेदुं चोजन ते मुनिने आप्युं. मुनिए ते आहार वापर्यो. परंतु ते वापरती वखत तेनी अंदर औपथ ठे एम जाणीने पश्चात्ताप करता सता तेणे विचार्युं के "मैं उपयोग राख्यो नहीं, तेथी आ अयोग्य कार्य मारायी थयुं; अने अर्शेना जंतुनो नाश न करवा संबंधी अजिग्रहनो में जंग कर्यो. परंतु आ सर्व अनर्थ आहारनी इच्छायी थयो ठे, माटे हुं आहारनोज सर्वथा त्याग करूं." एम विचारिने पुरमांथी बहार नीकळी पासेना पर्वत पर जइ तेमणे मोडुं अनशन स्वीकार्युं. ते मुनिने अनशन ग्रहण करेझा जाणीने तेना शरीरनुं उपचवथी रक्षण करवा माटे राजाए पोताना किंकरोने तेमनी पासे राख्या.

हवे पेशो शियाळ जे मरीने व्यन्तर थयो हतो तेणे अवधिज्ञानवर्ग पूर्व जवनुं वैर स्मरण करीने मुनिने उपचव करवा माटे वाळक सहित शियाळणी वि-कुर्वी. परंतु ज्यांमुधी राजाना किंकरो ते मुनि पासे रहेता, त्यांमुधी ते शियाळणी मुनिने उपचव करी शकती नहीं. पण ज्यारे ते किंकरो पात्रा नगरमां जाता त्यारे ते शियाळणी 'खी खी' शब्द करतो मुनिने वारंवार बटकां जरती हती. मुनि तो ते शियाळणीए उपजावेझी पीकाने तथा अर्शेना व्याधिनी पीकाने ज्ञांत चित्ते सहन करता सता निःस्पृह जावने मूकता नहीं, परंतु धर्मध्यानमांज स्थिर रहेता हता. आची रीते आर्तध्यानने वधारनार रोग संबंधी दुःख प्राप्त थवाथी तथा रौद्र ध्यानने वधारनार शियाळणीना उपचवनुं दुःख प्राप्त थवाथी पण ते मुनिए आर्त तथा रौद्र ध्यान कर्युं नहीं. ए प्रमाणे पंदर दिवस सुधी शियाळणीए करेझी महा-व्यथाने सहन करता महासत्त्ववाळा मुनि पंदर दिवसनुं अनशन पाळी सर्व क-

मनो क्षय करी केवळज्ञान पामीने मोझे गया.

इति निःस्पृह जावतो रुजं, परिपेहे मुनिकावैशिकः ।

सकलैरपि साधुजिस्तथा, सहनीयोऽयमुदारनिःस्पृहः॥ १ ॥

जावार्थ—“ आ प्रमाणे निःस्पृह जावने धारण करनार कावैशिक मु-
निषु जेवी रीते व्याधिने सहन कर्यो, तेवी रीते सर्व साधुओए आ उदार निःस्पृह
गुण धारण करवो. ”

इत्यद्भ्यदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ एकविंशतितमस्तंजस्य
पंचदशाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१५ ॥

एकवीशमो स्तंज संपूर्ण.

उपदेश प्रासाद.

स्तंज ११ मो.

व्याख्यान ३१६ मुं.

सम्यक्त्व ने मुनिपणानी एकता विषे.

मन्यते यो जगत्स्त्वं, स मुनिः परिकीर्तितः ।

सम्यक्त्वमेव तन्मौने, मौनं सम्यक्त्वमेव च ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जे जगतना तत्त्वेने माने ठे (जाणे छे) तेने आचार्योए मुनि कहेवा छे, ते मुनिपणाने विषेज सम्यक्त्व रहेलुं छे, अने जे मुनिपणुं छे ते सम्यक्त्वज ठे. ”

विस्तरार्थ—शमे, संवेग, निर्वेद, अनुकंपा ने आस्तिव्यता ए पांच लक्षणें लक्षित एवा अने जीव अजीवात्मक जगतने जाणनारा जे होय ते मुनि कहीए. जे जेवुं जाएछुं ते तेज प्रमाणे कर्युं, एम होवाथी तेमनुं सम्यक्त्व तेज मुनित्व ठे, अने मौनपणुं—निग्रंथत्व तेज सम्यक्त्व ठे. अहीं शुद्ध श्रद्धाए करीने निश्चय करेवा आत्म स्वभावमां जे रहेवुं ते चरण कहेवाय ठे. सम्यग् दर्शनवने निर्धारित करेवुं अने सम्यक्ज्ञानवने विज्ञक्त करेवुं जे आत्मस्वरूप तेनुं उपादेयपणुं एट्ठे तेनुं तेबीज रीते अनुजववुं, तेमां रमण करवुं ते चारित्र अथवा मुनिपणुं कहेवाय ठे; माटे एवंतूत नये सम्यक्दृष्टिए सम्यक् श्रद्धा पूर्वक तेनुं तत्त्व आचरण करवुं. बोधा गुणवाणे हता त्यारे साध्यपणे जे धार्युं हतुं ते तेज प्रमाणे प्रवृत्ति करीने सिद्धावस्थामां मुनिपणावने निष्पादन कर्युं, तेथी शुद्ध सिद्धत्वधर्मनो निरधार तेज सम्यक्त्व समजवुं अने सम्यक्त्व तेज मुनिपणुं समजवुं. आ संबंधमां कुरुदत्तनो संबंध ठे ते नीचे प्रमाणे—

कुरुदत्तनी कथा.

हस्तिनापुरमां कुरुदत्त नामे एक श्रेष्ठीनो पुत्र महा सुखी हतो. ते एकदा

धर्मदेशनाने समये श्री गुरुमहाराज पासे गयो. त्यां तेणे स्याद्वाद रूप आप्त वाक्य हृदयमां धारण कर्युं. गुरुमहाराजे कथुं के “ आत्मज्ञाननी प्राप्तिमाटे अनेक अन्य-दर्शनीओ परस्पर वादविवाद करे ठे. रेचक, कुंजक अने पूरक वायुनुं अवशंवन करीने प्राणायाममां मवृत्त थाय ठे, अने मौन धारण करीने पर्वत तथा वननी गुंफाओमां परिभ्रमण करे ठे; तोपण तेओ श्री अर्हते कहेव्हा आगमनुं श्रवण कर्या विना स्याद्वाद रूपी आप्त वाक्ययीज थड शके तेवी स्वजाव तथा परजावनी परीक्षा करी शकता नयी, अने स्व स्वजावना अवबोध विना तेओनी कार्यसिद्धि पण घती नयी. कथुं ठे के—

आत्माज्ञानजवं दुःखमात्मज्ञानेन हन्यते ।

अभ्यस्यंस्तत्तथा तेन येनात्मा ज्ञानमयो जवेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आत्माना अज्ञानयी उत्पन्न थपेव्हुं दुःख आत्मज्ञानवने ज नाश पामे ठे; माटे तेवी रीते अज्यास करवो जोडए के जेथी आत्मा ज्ञानमय थाय. ”

अहीं उपादान स्वरूपमां कर्ता विंगे उ कारक रूपी चक्रमय आत्माज छे, आत्मा पोतेज कर्ता ठे. कार्यरूप, करणरूप, संप्रदान, अपादान अने अधिकरण पण आत्मा पोतेज छे. महाभाष्यमां पण कथुं छे के “ आत्मा एट्ठे जीव कर्ता रूप ठे. ते पोताना आत्माने एट्ठे अनंत शुद्ध धर्म (प्रकट करवा) रूप कार्यने, आत्माए करीने एट्ठे आत्मशक्ति रूप करणवने करीने, आत्माने माटे एट्ठे आत्मस्वरूप प्रगट करवा माटे, आत्माथी एट्ठे आत्मजावधी—परजावधी पृथक् एवा अपादान रूप आत्माथी, आत्मा रूप आधारने विषे एट्ठे अनन्त धर्मपर्यायोना पात्रचूत आत्माने विषे प्रकट करे ठे. ” तेथी करीनेज मुनि आत्मस्वरूपमां मग्न रहे ठे. जेव सोजाथी थपेव्ही शरीरनी पुष्टता असत्य ठे (इष्ट नथी), अने जेव बधस्थानपर वड जवाता बध माणसने पहेरावेव्हा कणेरनी माळा विंगेरे अवशंकार असत्य ठे—शोजा आपनारा नथी, तेवी रीते संसारना स्वरूपने—जवना उन्मादने जाणनार मुनि समस्त परजावनो त्याग करीने अनन्तगुण रूप आत्मस्वरूपमांज तम रहे ठे. संसारनुं स्वरूप असार ठे, निष्कल ठे, अजोग्य ठे

(जोगववाने अयोग्य ठे), तुच्छ ठे इत्यादि जाणीने मुनि आत्मस्वरूपमांज मग रहे ठे. ”

आ प्रमाणे गुरुना मुखधी अध्यात्म स्वरूप सांजळीने प्रतिबोध पापेक्षा कुरुदत्ते दीक्षा ग्रहण करी. पत्नी श्रुतनो अज्यास कर्यो, अने एकद्विविहार प्रतिपा अंगीकार करी, अर्थात् एकद्वया विचरवा द्वाग्या. ते विहार करतां करतां एकदा साकेत नगरनी पासे चौथी पोरसीए मंदराचळना जेव्ही धीरता धारण करीने कायोत्सर्ग रहा; ते समये केटझाएक चोरो कोड गाममां गापोतुं धण हरिने ते मुनिनी पासे धडने चाव्या गया. केटझीक वारं तेमनी पात्रळ गायोनी शोध करनारा नीकळ्या हता, तेओ पण ते मुनिनी नजीक आव्या. त्यां वे मार्ग जोडने तेओए मुनिने पूछुं के “ हे सायु ! गापोतुं हरण करनार ते चोरो कये रस्ते गया ? ” ते सांजळ्या ठतां पण मुनिए तेमने कांइ जवाव आप्यो नहीं. कहुं ठे के “ एकेन्द्रिय जीवोने पण वाणीना अनुचार रूप मौन तो सुद्वज ठे, सुप्राप्य ठे, पण ते मौन मोक्षसाधक नथी; परंतु रम्यारम्य पुद्गळोने विषे प्रवृत्ति नहीं करवा रूप जे मौन तेज उत्तम ठे, प्रशस्य ठे. ” तेवा उत्तम मौनने धारण करनार अने आत्म स्वरूपमांज द्वीन थपेक्षा ते कुरुदत्त मुनि सत्य ठतां पण सावद्य वाक्य शी रीते बोद्धे ? कहुं ठे के “ न सत्यमपि जापेत परपीडाकरं वचः ” सत्य ठतां पण परने पीना करनारं वचन बोद्धुं नहीं. मुनिए कांइ पण जवाव आप्यो नहीं, तेथी क्रोधधी विहळ थपेक्षा ते छुष्ट लोकोए जळथी आर्क्ष थपेक्षी माटी दडने ते मुनिना मस्तक उपर पाळ बांधी; अने तेमां चिताना वळता अंगारा नाखीने त्यांधी जता रहा. ते अंगाराथी मुनिनुं मस्तक वळवा द्वाग्युं, तोपण मुनि तो एवोज विचार करवा द्वाग्या के “ हे जीव ! तारा कडेवरने उत्पन्न थता आ दुःखने तुं सहन कर, केमके स्ववशपणे दुःख सहन करवुं तेज दुर्लज ठे; बाकी परवशपणे तो तें घणुं दुःख सहन कर्युं ठे ने करीश, पण तेमां कांइ गुण (द्वाज) थशे नहीं; द्वाज तो स्ववशे सहन करवाधीज थशे. ” ए प्रमाणे विचार करतां मुनिए मस्तक, अथवा मन जरा पण कंपाव्युं नहीं, अने ते उपसर्गने सम्यक् प्रकारे सहन करी परलोकरुं साधन कर्युं.

“ जेओ कुरुदत्त मुनिनी जेम मौन व्रतमांज मुनिपणुं रहेहुं ठे एवी

जावना जावता सता निर्द्वैजपणे सम्पग् ज्ञानादिक ऋण रत्नतुं परिपादन करे ते-
ओ स्याद्वाद धर्मा आराधनथी यता सुखने प्राप्त करे ठे. ”

इत्यद्विदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ चाविंशतितमस्तंजस्य
पोरुशाधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१६ ॥

व्याख्यान ३१७ मुं.

विद्या अविद्या विषे.

यः पश्येन्नित्यमात्मानं, सा विद्या परमा मता ।

अनात्मसु ममत्वं यदविद्या सा निगद्यते ॥ १ ॥

जावार्थ—“जे निरंतर आत्मानेज जुए ठे ते श्रेष्ठ विद्या मानेव्ही ठे, अने
आत्माथी व्यतिरिक्त पदार्थने विषे जे ममता ते अविद्या कहेव्ही ठे. ”

आत्माथी व्यतिरिक्त पुद्गलाने विषे ममता एट्ठे. ‘आ शरीर मारुं ठे,
हुं शरीररूपज तुं’ एवी रीते जे मानवुं ते अविद्या एट्ठे भ्रांतिज छे. आ
अर्थने यथार्थ अवधारण करवाने माटे समुद्रपाळनो संबंध जाणवा योग्य ठे ते
आ प्रमाणे—

समुद्रपाळनी कथा.

चंपानगरीमां समुद्रदत्त नामे एक श्रेष्ठी रहेतो हतो. ते श्री वीरस्वामीनी
देशना सांजळीने प्रतिबंध पाभ्यो हतो; तेथी ते श्रावकधर्म पाळतो हतो, अने
निर्ग्रंथप्रवचनप्रवीण हतो. निर्ग्रंथप्रवचनमां कहुं ठे के—

तरंगतरङ्गां लङ्घनीमायुर्वायुवदस्थिरम् ।

अद्वयधीरप्येव वपुः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ निर्मळ बुद्धिवाळो (पुष्टबुद्धि) माणस तरंगना जेवी चंचळ लड्डीने, वायुनी जेवा अस्थिर आयुष्यने अने वादळानी जेवा कृष्णजंगुर शरीरने चिंतवन करे ठे. ” अर्थात् लड्डी, आयु अने शरीरने ते ते पदार्थोनी जेवा अस्थिर माने ठे, तेमां स्थिरपणानी बुद्धि राखतो नथी. लड्डीने तरंग जेवी चंचळ माने ठे, आयुष्यने प्रतिसमय विनश्वर अनेक विघ्नोपयुक्त माने छे, अने शरीरने वादळानी जेम जंगुर—जंग थयाना शोळवाळुं माने ठे. वळी—

शुचीन्यप्यशुचीकर्तु, समर्थेऽशुचिसंज्ञवे ।

देहे जज्ञादिना शौचं, त्रमो मूढस्य दारुणः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कर्पूरादिक पवित्र पदार्थोने पण अपवित्र करवाने समर्थ तथा रक्त अने वीर्य रूप अपवित्र पदार्थोनी उत्पन्न धधेज्ञा एवा आ शरीरने विपे जज्ञादिकवर्गे जे शौचविधि करवो ते मूर्ख माणसनी मोटो भ्रम ठे. ” अर्थात् इंद्रियोना आयतनचूत शरीरमां जळमृत्तिकाना संयोगवर्गे श्रोत्रियादिकनी जेम पवित्र थवानुं मानुं ते नयकारी ठे; कारण के आ शरीर तो कर्पूरादि सुगंधवाळ्या अने शुचि पदार्थोने पण अशुचि (अपवित्र) करवाने समर्थ ठे. देहना संगथी वाचनाचंदनादिकनुं विज्ञेपन पण अशुचि पद्द जाय ठे. तेनी उत्पत्तिना संवंधमां पण कथं ठे के—

सुकं पित्रणो माउए सोणियं, तडुज्यं पि संसळं ।

तप्पढमाए जीवो, आहारे तत्य उप्पन्नो ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ पितानुं शुक्र (वीर्य) अने मानानुं रुधिर ए वेना मिश्रणमां प्रथम तेनोज आहार खेतो सतो जीव उत्पन्न थाय ठे. ”

एट्ठना माटे अस्थिर, अपवित्र, उपाधियुक्त, नवां कर्मबंधनमां कारणचूत अने अव्यनाव अधिकारणरूप एवा आ शरीरने शो संस्कार करवो ? माटे तेना (शरीरना) संस्कारनुं निवारण करीने आत्मस्वरूपमां आत्मानुंज पवित्रपणुं करवुं योग्य छे. कथं ठे के—

यः स्नात्वा समताकुंडे, हित्वा कश्मलजं मलम ।

पुनर्न याति माद्विन्यं, सोऽन्तरात्मा परः शुचिः ॥ १ ॥

ज्ञानार्थ—“ जे समतारूप कुंभमां स्नान करीने पापथी उत्पन्न थयेना मळनो त्याग करी फरीथी मळिन थतो नथी ते अन्तरात्मा परम शुचि जाणवो. ”

समुद्रपाळ श्री वीरस्वामीना प्रसादधी आवा प्रकारना धर्मनो जाणकार अने तेमां प्रवीण हतो. ते एकदा समुद्रास्ते बहाणमां वेसीने वेपार करतो पिटुंरपुर आव्यो. ते पुरमां रहेनारा कोड वणिके तेने पोतानी पुत्री परणावी. ते स्त्री गर्जवती थड. पत्नी तेने दडने समुद्रपाळ पोताना देश तरफ चाड्यो. मार्गमां बहाणमांज ते स्त्रीए पुत्र प्रसव्यो, तेतुं नाम तेणे समुद्रपाळ पाडयुं. अनुक्रमे ते श्रेष्ठी क्लेमकुशळे पोताने घेर आवी पड्यो. ते पुत्र युवावस्या पाम्यो एट्टे मातापिताए तेनें रूपवती कन्या परणावी. तेनी साथे विषयसुख अनुभवतो ते दिवसो निर्गमन करवा द्याग्यो. एकदा ते गामनी शोजा जोवा माटे गवाकमां वेठो हतो, तेवामां तेणे रक्तवदनतुं विलेपन करेदो; राता कणेरनी माळा पहेरावेदो अने वधस्थान तरफ दड जवातो एक वध पुरुष जोयो. तेने जोडने ते बोड्यो के “ अहो ! अनुच कर्मनो केयो माठो विपाक प्राणी अनुभवे ठे ? जुओ ! आ विचारो आवी रीते वधस्थान तरफ दड जवाय ठे. ” इत्यादि विचार करतां तेने प्रतिबोध थयो. तेथी तेणे विचारुं के—

अविद्यातिमिरध्वंसे, दृशा विद्याञ्जनस्पृशा ।

पश्यन्ति परमात्मानमात्मन्येव हि योगिनः ॥ १ ॥

ज्ञानार्थ—“ योगीओ अविद्यारूप अंधकारनो नाश थवाथी विद्यारूपी अंजनथी दिस थयेना दृष्टिवने आत्माने विपेज परमात्माने जुए ठे. ”

पदचक्रना वायुने रंधीने समाधि दशमां रहेना योगीओ आत्माने विपेज समस्त कर्मजाळनी विटंबणाथी रहित अने उत्कृष्टपणे प्राप्त थयेना सिद्ध स्वरूपवाळा परमात्माने तत्त्वशुद्धि रूप अंजनथी व्याप्त एवी दृष्टिवडे अथयार्थ उपयोग रूप अंधकारनो नाश थवाथी सम्यक् दृष्टिपणाने लीधे जुए ठे.

इत्यादि शुच ध्यानमां आरूढ थयेना समुद्रपाळे मातापितानी आज्ञा दडने दीक्षा ग्रहण करी. श्री उत्तराध्ययनमां कथुं ठे के “ महाक्लेश आपनार एवा सर्व संगनो त्याग करीने तथा क्लेशदायक अने महानयतुं कारण एवा मोहनो त्याग क-

रीने धर्मनी रूचिवाळा पुरुषे पांच महाव्रत अने शीघ्रतुं परिपादन करवुं तथा परिसहो सहेवा, " परंतु मात्र व्रतनो स्वीकार करीनेज रहेवुं नहीं. तेतुं अप्रमत्तपणे परिपादन करवुं, तेमज काळने उचित एवी मत्पुपेक्षणा (पन्दित्रेहणा) विगेरे क्रियाश्रो करीने देशमां तथा गाममां, जेवी रीते संयमनी हानि न थाय तेवी रीते विहार करवो. वळी कोइ पण इष्ट वस्तु जोइने तेना अजिज्ञापी थवुं नहीं, अने स्त्री पशु पंरुग विगेरेथी रहित एवा उपाश्रयतुं सेवन करवुं. तेवी रीते आचरण करवाथी ते केवो थाय ? ते विषे कथुं ठे के " सतज्ञानने पामेज्ञो मुनि अतुत्तर एवा ज्ञांत्यादि धर्मनो संचय करीने (आचरीने) यज्ञस्वी थइ केवळज्ञान पांपी आकाशमां सूर्य प्रकाशे तेम जगतमां प्रकाशे ठे, अने ठेवट पुण्यपापनो सर्वथा क्षय करीने अपुनरागमनवाळा मोक्षपदने पामे ठे. "

" योगीजनो लोकोत्तर एवी ज्ञानदृष्टिए करीने पोताना आत्मामांथी मिथ्या अविद्यानो नाश करी समुद्रपाळनी जेम शुद्ध आत्मस्वरूपनो निश्चय करे ठे, निर्धार करे ठे, तेने धारण करे ठे. "

इत्यद्रदिनपरिमितोपदेशभासादवृत्तौ द्वाविंशतितमस्तंजस्य
सप्तदशाधिकत्रिंशततमः भवंधः ॥ ३१७ ॥

व्याख्यान ३१८ सुं.

विवेक गुण विषे.

कर्म जीवं च संश्रिष्टं, सर्वदा ह्रीरनीरवत् ।

विजिन्नीकुरुते योऽसौ, मुनिहंसो विवेकवान् ॥ १ ॥

जावार्थ— " सर्वदा दुष अने जळनी जेम एकरूप थइ गयेला एवा कर्म अने जीवने आ विवेकी मुनिरूपी हंस पृथक् करे ठे. "

कर्म ज्ञानावरणी आदिक अने जीव सच्चिदानंदरूप ते सर्व काळ दुःख ने जळनी जेम एकीभूत थयेदां ठे. तेने दक्षणादि जेदे करीने जे पृथक् करे छे ते मुनिहंस विवेकवान कहेवाय ठे. विवेचन ते विवेक. हेय (त्याग करवा लायक) अने उपादेय (ग्रहण करवा लायक)नी जे परीक्षा ते विवेक कहेवाय ठे. तेमां धन उपाजन करवामां, राजनीतिमां अने कुळनीति विगेरेमां जे निपुणता ते द्यौकिक विवेक—इव्यविवेक कहेवाय ठे, अने लोकोत्तर एवो जावविवेक तो धर्मनीति जाणनारने होयठे. तेमां पण स्वजन, इव्य अने पोताना देहादिकमां जे राग—तेनी वहेचण करवी अर्थात् करवा योग्य नथी एम विचारवुं ते वाद्यविवेक कहेवाय छे; अने अशुद्ध चेतनाथी उत्पन्न थयेद्व ज्ञानावरणादिक इव्यकर्म तथा विज्ञावादिक जावकर्म—तेनी जे वहेचण करवी—विनाग करवो ते अच्यंतर विवेक कहेवाय ठे. कथुं ठे के—

देहात्माद्यविवेकोऽयं, सर्वदा सुद्वजो जवेत् ।

जवकोद्व्यापि तद्भेदे, विवेकस्त्वतिदुर्लभः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ देह एज आत्मा ठे इत्यादि जे अविवेक ते तो सर्वदा सुद्वज ठे; पण ते वबेना जेदमां (जेदे संबंधी) जे विवेक ते कोटीजवे पण अति दुर्लभ ठे. ”

विस्तरार्थ—“ आत्माना त्रण जेद ठे. वाद्यात्मा, अन्तरात्मा अने परमात्मा. जेने देह, मन, वाणी विगेरेमां आत्मत्व बुद्धि ठे; एतद्वे देहज आत्मा ठे विगेरे. ए प्रमाणे सर्व पौद्गलिक प्रवर्तनमां जेने आत्मत्व बुद्धि ठे ते वाद्यात्मा कहेवाय ठे. ते मिथ्यादृष्टि ठे. कर्म सहित अवस्यामां पण ज्ञानादि उपयोग दक्षणावाळा, निर्विकार, अमर, अव्यावाध अने समग्र परजावथी मुक्त एवा आत्माने विपेज जेने आत्मबुद्धि ठे ते अन्तरात्मा कहेवाय ठे. अचिरति सम्यक्दृष्टि (चौया) गुणस्थानकथी आरंजीने वारमा झीणमोह गुणस्थानक मुधी अंतरात्मा कहेवाय ठे, अने जे केवळज्ञान तथा केवळदर्शनना उपयोगवाळो ठे ते परमात्मा कहेवाय ठे. ते तेरमा चांदमा गुणस्थानके होय ठे. आवा जेदना विवेके करीने सर्व साध्य ठे.

देह ते शरीर अने आदि शब्दधी मन वाणी ने काया तेने विषे ‘ आन

आत्मा ठे ' एम जे मानवुं ते अविवेक ठे. ते अविवेक संसारमां सर्वदा मुञ्ज ठे; ने शरीर अने आत्मानि जिनतातुं जे विवेचन करवुं ते विवेक ठे; तेवो विवेक कौटोन्वे पण अति उर्ध्वज ठे. सम्पगृष्टि जीवनेज तेषु जेदज्ञान होय ठे. "

संयमास्त्रं विवेकेन, शाणेनोत्तेजितं मुनेः ।

धृतिधारोत्वणं कर्मशत्रुच्छेदकमं जवेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ विवेकरूपी शरणे करीने तेजस्वी करवुं अने धृति (संतोष) रूप तीक्ष्ण धारवाहुं परजावनिवृत्तिरूप जे संयमरूपी शस्त्र ते ज्ञानावरणादि कर्मरूपी शत्रुनो नाश करवाने समर्थ थाय छे. ”

आ जीव अनादिकाळधी मिथ्यात्व, असंयम अने अज्ञानधी अधिष्ठित थयेवो होवायी संसारमां परिभ्रमण करे ठे. तेज जीव विशोकना वत्सन्न एवाजिनेश्वरे कहेवा श्रेष्ठ आगमना तत्वरसतुं पान करवाचरुं स्व-परना विवेकने प्राप्त करीने परजाव अने विजावधी निवृत्त थइ परम स्वरूपनो साधक थाय छे. आ संबंधमां उदाहरण छे ते नीचे प्रमाणे—

श्रमणजघ्नी कथा.

चंपानगरीमां जितशत्रु राजाने श्रमणजघ्ना नामे पुत्र हतो. तेणें एक दिवस धर्मघोष नामना गुरुमहाराज पासें धर्मोपदेश सांजळ्यो के—

यथा योधैः कृतं युद्धं, स्वामिन्येषोपचर्धते ।

शुद्धात्मन्यविवेकेन, कर्मस्कन्धोर्जितं तथा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेम मुजठोए करवुं युद्ध राजाने विपे उपचार कराय ठे, एट्ठे युद्धुं जयपराजयरूपी फळ राजामां आरोपण कराय ठे—आ राजा जीत्यो ने आ राजा हाथो एम कहेवाय ठे, तेम अविवेक अने असंयमे करीने बंधायेवो कर्मस्कंधोना साध्याज्यनो आरोप पण शुद्ध आत्माने विपेन कराय ठे. ”

इत्यादि धर्मोपदेश सांजळीने कामजोगधी विरक्त थयेवो ते महात्माए दीक्षा ग्रहण करी. गुरुनी कृपायी ते श्रमणजघ्ना मुनि श्रुतसागरनो पार पाव्या;

अने गुहनी आङ्गाथी एकत्रविहार प्रतिमा अंगीकार करी. अन्यदा ते मुनि नीची जूमिवाळा प्रदेशांमां विहार करतां शरद ऋतुने समये कोइ महा अरण्य-मां रात्रिने विषे प्रतिमा धारण करीने रद्दा. त्यां सोयनी जेवा तीव्रण मुखवाळा हजारो नांसो ते मुनिना कोमळ शरीर उपर द्यागिने तेमंतुं लोही पीवा द्याग्या. मंखवामां तत्पर एवा निरंतर बळगी रहेद्या ते नांसोए करीने सुवर्णना वर्ण जेवा ते मुनि जाणे लोहना वर्ण जेवा होय तेम श्यामवर्ण थइ गया. ते नांसोना मंख-थी मुनिना शरीरमां महा वेदना थती हती तोपण कृमाधारी ते मुनि तेने सहन करता हता, अने ते नांसोने उमानता पण नहोता. उद्वटो ते एवो विचार करता हता के “ आ व्यया मारे शी गणत्रीमां ठे ? आथी अनन्तगणी वेदना नरकमां में अनन्तीवार सहन करी ठे. केमके—

परमाधार्मिकोत्पन्ना, मिथोजाः क्षेत्रजास्तथा ।

नारकाणां व्यथा वक्तुं, पार्यते ज्ञानिनापि न ॥ १ ॥

जावार्थ—“ नारकीओनी परमाधार्मिके उत्पन्न कोद्वी, परस्परनी को-द्वी तथा क्षेत्रथी उत्पन्न थयेन्नो व्यथानुं संपूर्ण वर्णन करवाने ज्ञानीओ पण स-पर्य नथी. ” वळी

अन्यछपुरिदं जीवाजीवश्चान्यः शरीरतः ।

जानन्नपीति को दक्षः, करोति ममतां तनौ ॥ २ ॥

जावार्थ—“ आ शरीर जीवथी जिन ठे, अने आ जीव शरीरथी जूदो ठे. ए प्रमाणे जाणता उतां पण कयो नाहो माणस शरीरपर ममता करे ? ”

“ देह ए पुद्गळनो पिंठ ठे, अने ते अनित्य ठे. जीव अमूर्त अने अ-घळ (नित्य) ठे. ते जीव अनन्त ज्ञान, दर्शन अने चारित्र धर्मवाळो छे, चैतन्य स्वरूप ठे, स्व (पोताना) रूपनो कर्ता ठे, स्व-रूपनो जोक्ता ठे, स्व-रूपमांज, र-मण करनार ठे, जवन्नमणथी श्रान्त थयेन्नो ठे अने पुद्गळिक परजावना क-र्त्वादि धर्मथी रहित ठे. ”

इत्यादि विवेकें करीने शुंज जाव जावता सता ते मुनि ते महा व्यथाने सहन करता हता. ते नांसोथ, तेमना शरीरतुं संपुं लोही शोपाइ गथुं, तेथी

(१८६) उपदेशभासाद् जापांतर-जाग ५ मो. स्तंज ३३ मो.

तेज रात्रिण ते मुनि काळ करीने स्वंगं गया.

“ आ प्रमाणे विवेक गुणने हृदयमां धारण करवायी श्रमणजद्र मुनि स्व-
र्गमुखने पाभ्या. तेज प्रमाणे वीजा पण निपुण मुनिबरोए आ जिन धचनने अं-
गीकार करवा. ”

स्त्यद्रदिनपरिमितोपदेशभासादष्टौ द्वाविंशतितमस्तंजस्य.
अष्टादशाधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३१८ ॥

व्याख्यान ३१९ सुं.

माध्यस्थ्य गुण विपे.

रागकारणसंप्राप्ते, न जवेजागयुग्मनः ।

छेपहेतौ न च छेपस्तन्माध्यस्थ्यगुणः स्मृतः ॥ १ ॥

जावार्थ—“रागतुं कारण प्राप्त घया उतां पण जेतुं मन रागयुक्त घतुं न-
थी, तेमज छेपतुं कारण प्राप्त घया उतां पण जेना मनमां छेप उत्पन्न घतो नयी
ते माध्यस्थ्य गुण कहेवाय जे. ” आ प्रसंग उपर कथा कहे जे—

अर्हन्मित्रनी कथा.

कोइ एक नगरमां अर्हदत्त अने अर्हन्मित्र नामना बे जाइओ रहेता ह-
ता. तेमां अर्हन्मित्रनो आत्मा हंमेशां धर्ममां प्रोतिवाळो लुतो. ते हंमेशां गुरुमहारा-
जना मुखयी धर्मोपदेश सांजळतो हतो. एकदा श्री गुरुर व्याख्यानमां माध्यस्थ्य
गुणतुं वर्णन कर्तुं. ते आ प्रमाणे—

स्यीयतामनुपाद्वंजं, मध्यस्थेनान्तरात्मना ।

कुतर्कैर्कर्करीरक्षेपैस्त्यज्यतां वाद्वचापत्नम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे जव्य प्राणीओ ! कुतर्क रूपी कांकरा नांखवा वने वाळ अज्ञ-एकांत ज्ञानमां रक्त तेतुं जे चापव्य ते मूकी दो; अर्थात् कुतर्क करीने वस्तुस्वरूपनी अपेक्षारहित वचनवाळी चपळतानो त्याग करो, अने मध्यस्य एटझे रागद्वेष रहित एवा अन्तरात्माए (सायक आत्माए) करीने आत्मस्वरूपना घातरूप उपासंजरहित रहो. ”

स्वस्वकर्मकृतावेशाः , स्वस्वकर्मजुजो नराः ।

न रागं नापि च द्वेषं, मध्यस्यस्तेषु गच्छति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ प्राणीओ पोतपोताना कर्मना उदयथी शुच के अशुच फळनी प्राप्ति थये सते पोतपोताना कर्मना फळनेज चोगवे ठे, एम धारीने समान चित्तवृत्ति धारक माध्यस्थ्य गुणधारी माणस ते शुचाशुच कर्मना उदयमां राग के द्वेषने धारण करता नथी. ”

मनः स्याद्द्व्यापृतं यावत्, परदोषगुणग्रहे ।

कार्थं व्यग्रं वरं तावन्मध्यस्थेनात्मजावने ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ ज्योरे मन परना दोष अथवा गुणने ग्रहण करवामां प्रवृत्त थाय, त्योरे मध्यस्य पुरुषे ते मनने आत्मभावनामां सारी रीते व्यग्र कातुं-रोकी राखतुं तेज श्रेष्ठ ठे. ”

आ श्लोके करीने—“ अमूर्त एवा आत्माना अगुरुब्रह्मपणुं, पद् गुण हानि वृद्धिपरिणमन अने उत्पाद, व्यय, ध्रौव्य विगेरे द्वक्कणवाळा स्वरूपतुं चिंतन करवामां व्यग्र थयेना प्राणीने संसारना गुणदोषतुं चिंतन करवानो अवकाशज मळतो नथी. तेथी करीने निर्ग्रय मुनिओ तेतुंज चिंतन कोरे छे, जावनाचक्रने जावे ठे, छव्यानुयोग ग्रन्थना प्रश्नो कोरे छे, अने परस्पर स्वभाव विभावना परिणमनतुं अवलोकन कोरे ठे. इत्यादि सूचित थाय ठे. ” वळी

विजिह्वा अपि पन्थानः , समुद्धं सरितामिव ।

मध्यस्थानां परं ब्रह्म, प्राप्नुवन्त्येकमद्भयम् ॥ ४ ॥

जावार्थ—“ नदीओने समुद्ध प्रत्ये मळवाना अनेक जुदा जुदा मार्गो होय

उे तेम मध्यस्थ पुरुषो पण अनेक मार्गोवने एक अक्षय परब्रह्मने पामे छे, अर्थात्
 ह्याचरणधी आरंजीने शुद्धध्यान मुधीना सर्व साधनो—मार्गसाधननी पद्-
 तिओ जूदी जूदी उतां सम्पक् दृष्टि अपुनर्वधकयी मांभीने जिनकळपी विगेरे म-
 ध्यस्थ जाववती जीवोने ते सर्व एक परब्रह्मने पामे छे. केमके सर्व साधनो—उपायो
 एक शुद्ध आत्मस्वरूपमांज अवतरे उे, अने ते सर्वनुं मोक्ष साधन करवुं ते एकज
 साध्य उे. ”

स्वागमं रागमात्रेण, छेपमात्रात् परागमम् ।

न श्रयामस्त्यजामो वा, किं तु मध्यस्थया दृशा ॥ १ ॥

जावार्थ—“अमे रागमात्रे करीनेज जिनागमनो आश्रय करता नथी.
 पड्जे के अमारी कुळपरंपराधी चावतो आवेशो धर्म आ उे, माटे अमारे तेनो
 आश्रय करवो जोडए एम धारीने तेनो आदर करता नथी, तेमज कपिजादिक पर-
 शास्त्र परकीष उे एवा छेपमात्रयीज अमे तेनो त्याग करीए उीए तेम नथी. पण
 यथार्थ वस्तुस्वरूपनी प्ररूपणावने ते सम्पक्ज्ञाननुं कारण उे, एम मध्यस्थ दृष्टिवडे
 परीक्षा करीनेज अमे तेनो आश्रय करीए उीए.” कसुं उे के—

पङ्कपातो न मे वीरे, न छेपः कपिजादिषु ।

युक्तिमद्वचनं यस्य, तस्य कार्यः परिग्रहः ॥ १ ॥

जावार्थ—“मारो वीरस्वामीना पर पङ्कपात नथी, तेमज कपिजादिक (अ-
 न्य धर्मोओ) उपर छेप नथी; पण जेनुं वचन युक्तिवाहुं होय तेनुंज ग्रहण कर-
 वुं ” एवो मारो निश्चय उे.

न श्रद्धयैव त्वयि पङ्कपातो, न छेपमात्रादरुचिः परेषु ।

यथावदासत्वपरीक्षया तु, त्वमेव वीरं प्रचुमाश्रयामः ॥ २ ॥

जावार्थ—“हे वीरस्वामी ! मात्र श्रद्धाए करीनेज तपारे विवे मारो
 पङ्कपात उे एम नथी, तेमज मात्र छेपधीज वीजाओपर अरुचि उे एम पण नथी;
 परंतु यथास्थित आत्मपणानी परीक्षाए करीनेज तपने (वीरजगवानने) अमे
 आश्रय उीए—तपारो आश्रय करीए उीए. ”

इत्यादि गुरुना मुखयी धर्मदेशना सांजळीने अर्हन्मिते स्वदारा संतोष-
रूप नियम ग्रहण कर्षो. हवे तेना मोटा जाइनी बहु ते दीयरपर आसक्त थइने
हावजाव कटाक पूर्वक मधुर वाणीधी तेने निरंतर अनुकूल उपसर्ग करवा लागी.
परंतु अर्हन्मित्र तेनापर किंचित्पण आसक्त थयो नहीं. परंतु आ प्रमाणे स्त्रीच-
रित्र जोइने पोताना व्रतना रक्षण माटे तेणे पांच महाव्रत उचरी दीक्षा ग्रहण करी.
तेनापर आसक्त थयेइती ते मोटा जाइनी बहु मरीने कूतरी थइ. एकदा अर्हन्मित्र
मुनि विहार करतां ते कूतरी हती त्यां आव्या. तेने जोइने ते कूतरीए तेने पति-
नी जेम आझिंगन कर्षुं. ते जोइ लज्जाथी मुनि नासी गया. ते कूतरी पण मरी-
ने मोटा अरण्यमां वानरी थइ. जवितव्यताना योगथी ते अरण्यमां ते मुनि आ-
वी चड्या. तेने जोइने ते वानरी प्रथमनीज जेम रागथी तेने आझिंगन करवा ला-
गी. ते जोइ बीजा साधु ते मुनिनी वानरीपति कहीने मश्करी करवा लाग्या.
ते सांजळीने लज्जाथी क्रोधयुक्त थइने मुनि त्यांथी नासी गया. ते वानरी मरीने
यक्षिणी थइ. ते मुनिने जोइने तेने जातिस्मरण थयुं. तेथी तेणे विचार्युं के
“आ मुनिनी में घणा जवयी वांछा करी छे, पण ते हजु मने इच्छता नथी, ते-
थी आजे तो हुं तेने आझिंगन करुं.” एम विचारिने तेणे मुनिने आझिंगन कर्षुं.
ते जोइने मुनि त्यांथी नाठा. मार्गमां नदीने ओळंगवा मोटे ते मुनि जळमां प्रवेश
करता हता तेवामां ते यक्षिणीए ते मुनिनो एक पग डेदी नांख्यो. ते जोइने शास-
नदेवीए ते यक्षिणीने तारना करी कर्षुं के “हे पापिणी ! तूं आ मुनिनो परा-
जव करे डे ते योग्य नथी. तारो पूर्वजव सांजळ.” एम कही तेने तेनो पूर्वजव क-
थो. ते सांजळीने ते यक्षिणीए मुनिने मिथ्याहुक्कृत आपीने खमाव्या. पत्नी शा-
सनदेवीए पोताना दिव्य प्रजावयी मुनिनो डेदायेडो पग साजो कर्षो. मुनि पण
विशेष प्रकारे संयमनुं प्रतिपादन करीने स्वर्ग गया. त्यांथी च्यवी अनुक्रमे
मोक्षपद पामशे. (आ कथा प्रथम लखी गया उतां प्रसंगने द्विधे अर्ही फरी-
वार लखी डे).

“पोताना मोटा जाइनी स्त्रीए घणी विरुंवना पमानी तेमज अन्य जनोए म-

शकरी करी तोपण अर्हन्मित्रे मध्यस्यज्ञान छोड्यो नहीं. ते प्रमाणे सर्व मुनिप
आचरण करवुं. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ द्वाविंशतितमस्तंजस्य
एकोनविंशत्यधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३१९ ॥

व्याख्यान ३२० मुं.

निर्जयता गुण विषे.

एकं ब्रह्मास्त्रमादाय, निघ्नन्मोहचमूं मुनिः ।

विज्ञेति नैव संग्रामशीर्षस्थ इव नागराट् ॥ १ ॥

ज्ञानार्थ—“ ब्रह्मज्ञान एतद्वे आत्मस्वरूपनो अवबोध ते रूप अद्विती-
य शस्त्रेण-ब्रह्मास्त्रेण ग्रहण करीने संग्रामेने मोखरे रहेझा गजवरनी जेम मोहरूपी
सैन्येने हणता एवा आत्मस्वरूपमां आसक्त मुनि कांइ बखत पण जय पावता न-
थी. कष्टमां पड्या सता पण कर्मना पराजयमां प्रवर्ते ठे-तेनो जय धरावता नथी.
केमके ते शरीरादिक समग्र परजावधी विरक्त होय ठे. ” आ संबंधमां स्कंदक
कपिनी कथा ठे ते आ प्रमाणे—

स्कन्दक मुनिनी कथा.

श्रावस्ती नगरीमां जितशत्रु राजानो पुत्र स्कन्दक नामे हतो. ते राजाने पुं-
रन्दरयसा नामे एक कन्या हती. तेने राजाए कुंजकार नगरना राजा दंभकने पर-
णावी हतो. ते दंभक राजाने पादक नामनो छुष्ट अने अजब्य पुरोहित हतो.

अन्यदा वीशमा तीर्थंकर श्री सुव्रत स्वामी श्रावस्ती नगरीमां समवसर्या,
तेमहुं आगमन सांजळीने पोताने धन्य मानतो स्कन्दक प्रचुने वांदवा गयो. त्यां प्र-
चुनी देशना सांजळीने तेणे थावकधर्म अंगीकार कर्यो. एकदा पादक पुरोहित

कांक्ष राजकार्य माटे श्रावस्ती नगरीए आव्यो. तेणे राजसजामां मुनिओनी निंदा करी. ते सांजळी स्कन्दके तेनो पराजय करी निरुत्तर कर्यो. तेथी ते पादक स्कन्दकना उपर छेप धारण करतो पोताने स्थाने गयो. अनुक्रमे जोगविद्यास संबन्धी मुख जोगवीने विरक्त चित्तवाळा स्कन्दके पांचसो माणस सहित श्री जिनेन्द्र पासे दीक्षा ग्रहण करी. अनुक्रमे गीतार्थ थया. त्यारे प्रजुए ते पांचसो साधुने तेना शिष्य तरीके आप्या.

एकदा स्कन्दकाचार्ये श्री प्रजुने पृच्छुं के “ हे स्वामी ! जो आपनी आज्ञा होय तो हुं मारी वेनना देशमां जाऊं.” प्रजु बोल्या के “ त्यां सर्व साधुओने मरण पर्यंतनो उपध्व उत्पन्न थशे.” स्कन्दके पृच्छुं के “ हे स्वामी ! ते उपसर्गमां अमे सर्वे आराधक थइशुं के विराधक थइशुं ? ” स्वामीए कहुं के “ एक तमारा विना बीजा सर्वे साधुओ आराधक थशे. ” ते सांजळीने निर्जय एवा स्कन्दके विचार्युं के “ जे विहारमां आटझा वधा साधु आराधक थाय ते खरेखर शुजकारीज विहार छे. ” एम विचारिने ५०० साधुओ सहित स्कन्दकाचार्ये त्यांथी विहार कर्यो. अनुक्रमे कुंजकार नगरना उपवनमां आव्या. तेमना आवचाना खर सांजळीने छुट्ट पादकके स्कन्दक उपरतुं वेर देवा माटे ते उद्यानमां प्रथमथी गुप्त रीते विविध प्रकारनां शस्त्रो दाटी राख्यां. पत्नी तेणे राजाने कहुं के “ हे स्वामी ! आपणा गामना उद्यानमां स्कन्दक आव्या छे, ते पोतेज महा बळवान छे, उपरांत जुजदंरुना प्रचंरु विक्रमवाळा अने साधुना वेपने धारण करनारा पांचसो मुजटोने साथे द्याव्या छे, ते सर्वनां शस्त्रो ते उद्याननी पृथ्वीमां तेणे गुप्त राख्यां छे; ज्यार तमे तेने वांदवा जशो त्यारे ते तमने मारीने तमारुं राज्य दइ देवाना छे. आपने मारा वचनपर विश्वास न आवतो होय तो आप जातेज जइने उद्यानमां संतामेझां शस्त्रो जोइ खाळी करो. ” ते सांजळीने राजा पादकनी साथे उद्यानमां गया. त्यां पादकके तेने गुप्त राखेझां शस्त्रो काढीने वताव्यां. ते जोइ राजाए क्रोधथी सर्व साधुओने वंधावीने ते पादकनेज सोंप्या, अने तेने कहुं के “ हे पादक ! तारी मरजीमां आवे तेवी शिक्षा आ सर्वने कर. ” ते सांजळीने हर्ष पासेझो पादक सर्व साधुओने मनुष्यने पीडवाना यंत्र (घाणी) पास दइ गयो. पत्नी तेणे सर्वने कहुं के “ तमे सर्वे तमारा इष्ट देवतुं स्मरण करो; केमक आ घाणीमां नांखीने तमने सर्वने हुं हमगां पीडवी नांखीश. ” ते सांजळीने जीववानी

तथा मरवानी इच्छाथी रहित—निर्जय एवा सर्वे साधुओए अंतिम आराधना करी. पत्नी ते दुष्ट पादक आचार्यने घाणी पासे बांधी राखी तेनी नजरे एक एक साधुने घाणीमां नाखीने पीडवा बाग्यो. सूरिए किंचित् पण खेद कर्षा विना समयने योग्य एवां वाक्योधी ते सर्वनी निर्यामणा करी. ते आ प्रमाणे—

जिन्नः शरीरतो जीवो, जीवाङ्गिन्नश्च विग्रहः ।

विदन्निति वपुर्नाशेऽप्यन्तः खिद्येत कः कृती ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जीव शरीरथी जिन्न ठे, अने शरीर जीवथी जिन्न ठे. ए प्रमाणे जाणनार कयो पंडित पुरुष शरीरनो नाश थाय तोपण अंतःकरणमां खेद करे ? ”

इत्यादि अनेक युक्तियी सूरिए बोध पमाकेला, शत्रु तथा मित्रने विषे समान दृष्टिवाळा अने क्रुमारूपी धनवाळा ते सर्व साधुओ अनुक्रमे केवळज्ञान पामी पामीने मोड्के गया. आ प्रमाणे ते पापी पादकके चारसो ने अत्राणु साधुओनो नाश कर्षो. पत्नी ठेवटना एक कुद्वक (बाळक) साधुने पीडवा तयार थपेडा पादकने आचार्ये कहुं के “ हे पादक ! आ दया करवा योग्य बाळकने पीडतो जोवाने हुं शक्तिमान नथी, माटे तेनी पहेलां मने पीड, अने पत्नी तेने पीडजे.” ते सांजळीने आचार्यने वधारे दुःखी करवानी इच्छाथी तेना देखतां पादकके प्रथम ते बाळक साधुनेज पीडवा मांड्यो. ते पण महा धैर्यवान बाळ साधु गुरुनी निर्यामणाथी मोड्के गया. पादकना एवा दुष्कृत्यने जोड्ने दुःखित हृदयवाळा आचार्ये क्रोध करीने विचार्युं के “ आ पापीए परिवार सहित मारो नाश कर्षो, ठेवट एक कुद्वक साधुने पण में कला वतां एक झणवार पण वचाव्यो नहीं; तो हवे जा पारा दुष्कर तपतुं कांइ फळ होय तो आवता जन्ममां आ दुष्ट पुरोहित, राजा अने आ आखा देशनो हुं बाळनार थाठं. ” आ प्रमाणे निदान करीने स्कंदकाचार्य ते पापीथी पीडाइ मृत्यु पामी वहिकुमारमां देव थया.

हवे तेन दिवसे स्कंदक सूरिनी वेन पुंंदरयशाने विचार थयो के “ केम आजने नगरमां साधुओ जणाता नथी ? ” आ प्रमाणे विचार करे ठे तेचामां स्कंदकाचार्यतुं लोहीबाळुं रजोहरण उपासीने कोइ गीध पत्नीए जवितयताने योगे ते राणीनी पासेज पडतुं मूर्युं. ते लड्ने उखेळतां तेने भाद्वम पदयुं के “ आ कांबळनो ककनो मंज मारा जाड्ने तयार करीने दीक्षा वखते आप्यां हतो. ” आ

निजानीधी मुनिओने हणायेंदा जाणीने खेद पामेद्वी राणीए राजाने कर्तुं के
 “ रे छुट ! आ शुं मोडें अकार्य कर्तुं ? आ महापापधी तने मोटी व्यथा प्राप्त थ-
 शे. ” एम कहीने वैराग्यधी पुरन्दरयशा दोका लेया उत्सुक थइ. ते जाणीने त-
 रतज शासनेदेवताए तेने श्री मुनिमुत्रत स्वामी पासे मुकी. त्यां तेणे दीक्षा लइ
 परहोकरुं कार्य साधुं.

हवे पेदा स्कन्दक देवताए अबधिज्ञानवेरु पोतांनो पूर्व वृत्तान्त जाणी
 महा क्रोधधी आस्वा देश सहित कुंजकार नगरने बाळी नांरुधुं. तेधी ते स्थान मो-
 डें अरण्य थयुं. ते देशनो राजा दंरुक होवायी त्यां थयेतुं अरण्य हजु सुधी प-
 ण दंरुकारण्येने नामे प्रसिद्ध ठे.

“ गुणना समूहने धारण करनारा चारसो ने नवाणुं साधुओए जेम नि-
 र्जयतारूप गुणनो त्याग कर्यो नहीं, तेम साधुओए पण ते गुणनो त्याग करवो न-
 हीं, अने स्कन्दकाचार्यनी जेम कदी पण क्रोध करवो नहीं. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ चाविंशतितमस्तंजस्य
 विंशत्यधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३२० ॥

व्याख्यान ३२१ मुं.

आत्मप्रशंसा विषे.

गुणैर्यदि न पूर्णोऽसि, कृतमात्मप्रशंसया ।

गुणैरेवासि पूर्णश्चेत्, कृतमात्मप्रशंसया ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जो केवळज्ञानादिक गुणोए करीने पूर्ण न हो तो आत्म-
 श्लाघाधी सयुं, केमके गुणरहित आत्मानी शी प्रशंसा करवी ? अने जो सम्यक्
 रत्नत्रयादिक गुणोए करीने पूर्ण हो, तोपण आत्मानी प्रशंसा करवायी सयुं. क-

के बाधीधी मात्र आत्मानि श्लाघा करवाधी शुं ? शुञ्च गुणो पोतानी जातेज
मगद घाय छे. ”

आलंविता हिताय स्युः , परैः स्वगुणरश्मयः ।

अहो स्वयं गृहीतास्तु पातयन्ति जवोदधौ ॥ २ ॥

जावार्थ—“ अन्य जनोए पोताना गुणरूप रज्जुनुं आलंवन कर्युं होए
तो ते कव्याएने माटे घाय छे ; पण ते गुणरूपी रज्जुनुं पोतेज ग्रहण कर्युं होए
तो ते भवसमुद्रमां नांखे छे, ते माटे आश्चर्य छे. ”

पोताना गुणतुं अन्य जनोस्मरण, चितन विगरे करे तो तेपनुं कव्याए
घाय छे अने पोताने सुखने माटे घाय छे, पण पोतेज पोताना गुणनी श्लाघा
करे तो ते उन्नत जवसागरमां नांखे छे, माटे पोताना गुणनी श्लाघा कदी पण
करवी नहीं. आ प्रसंग उपर मरिचिकुमारनी कथा छे ते आ प्रमाणे—

मरिचिकुमारनी कथा.

जरत चक्रवर्तीनो पुत्र मरिचिकुमार एक वखत चक्रीनी साथे आदीश्वरने
वेदन करवा गयो. त्यां श्री रूपजस्वामीना मुखयी स्याद्वाद धर्मनुं श्रवण करी प्र-
तिबोध पामिने तेंणे दीक्षा ग्रहण करी. स्थविरं मुनिओनी पासे रहिने अगिपार
अंग जणया अने स्वामीनी साथे चिरकाल विहार कर्यो.

एकदा ग्रीष्म ऋतुना तापयी पीना पामेझा मरिचि मुनि चारित्र्यावरण क-
र्मनो उदय थवाधी आ प्रमाणे विचारवा द्वाग्या के “ मेरुपर्वत जेटझा चारवाळा
अने वहन न थइ शके तेवा मुनिना गुणोने वहन करवा भवनी आकांक्षावाळो
हुं निर्गुणी हवे समर्थ नथी, तो शुं हवे हुं क्षीधेझा व्रतनो त्याग करुं ? ना, त्याग
करवाधी तो लोकमां मारी हांसी थाय. परंतु व्रतनो सर्वथा जंग न थाय अने मने
केश पण न घाय तेवो एक उपाय मने सुझ्यो छे, ते ए के आ पूज्य मुनिवरो हं-
मेशां मन वचन अने कामाना त्रणे दंभयी रहित छे, पण हुं तो तें त्रणे दंभयी
परानव पामेझो लुं, माटे मारे त्रिदंभनुं चिन्ह हो. आ मुनिओ जितेन्द्रिय हो-
वाधी केशनो लोच करे छे, अने हुं तेथी जीतापेझो होवाधी मारे अस्त्राधी मुंन-
न हो, तया मस्तकपर शिखा हो. आ मुनिओ महाव्रतने धारण करनारां छे, अ-

ने हुं तो अणुव्रतने धारण करवा समर्थ हुं. आ मुनिओ सर्वथा परिग्रहणी रहित ठे, पण मारे तो एक मुञ्जिकामात्र परिग्रह हो. आ मुनिओ मोहना ढांकण रहित ठे, अने हुं तो मोहणी आद्यादित हुं, तेथी मारे माथे उत्र धारण करवापणुं हो. आ महा ऋषिओ पगमां उपान पहेर्या विना विचरे ठे, पण मारे तो पगनां रक्षा माटे उपान हो. आ मुनिओ शीतलवनेज सुगंधी ठे, पण शीतलणी उग्र होवाथी मारे सुगंधीने सुगंध माटे चंदननां तिलकादि हो. आ मुनिओ कपायरहित होवाथी श्वेत वस्त्र धारण करे ठे, पण हुं क्रोधादिक कपायवाळो होवाथी मारे कपाय रंगवाळां वस्त्र हो. आ मुनिओ बहु जीवानी हिंसावाळा सचित्त जळना आरंजन तजे ठे, पण मारे तो स्नान तथा पान परिमित जळणी हो." आ प्रमाणे चारित्र्यो निर्वाह करवा संवंधी कष्ट सहन करवामां कायर थपेडा मरिचि पोटानी बुद्धिची विकल्प करीने परिव्राजकनो नवो वेष अंगीकार कर्यो.

तेने तेवो नवीन वेषधारी जोडने सर्व लोक धर्म पूजता हता. परंतु मरिचि तो श्री जिनेश्वर प्ररूपेओ सावुधर्मज कहेतो हतो. सर्वनी पासे ज्यारे ते एवी शुद्ध धर्मदेशनातुं प्ररूपण करतो, त्यारे लोको तेने पूजता के " त्यारे तमे पोते केम तेवा धर्मतुं आचरण करता नयी ? " तेगा जत्रावमां ते कहेतो के " हुं तें मेरु समान जारवाळा चारित्र्ये वहन करवा समर्थ नयी. " एम कहने पोतानां सर्व विकल्प कही वतावतो हतो. ए प्रमाणे तेमना संशय दूर करीने प्रतिबोध पमांनेडा ते जव्य जीवो ज्यारे दीक्षा क्षेत्रा तैयार थता, त्यारे तेमने मरिचि श्री युगादीश पासेज मोकलतो हतो. आ प्रमाणे आचार पाळतो मरिचि स्वामीनी साथेज विहार करतो हतो. अनुक्रमे विहार करतां स्वामी फरीथी विनीता नगरीमां समवसर्था. जगत चक्रीए आनीने मज्जने वंदना करी. पत्नी जविष्यमां थवाना तीर्थकर, चक्रवर्ती, वामुदेव विंगरेतुं स्वरूप पूछुं. एटवे मज्जुए ते सर्वतुं वर्णन यथास्थित कर्युं. फरीथी चक्रीए पूछुं के " हे स्वामी! आ पर्पदामां एवो कोड जीव ठे के जे आ जगतक्षेत्रमां आपनी जेवो तीर्थकर थवानो होय ? " स्वामी बोड्या के " आ ता-रो पुत्र मरिचि आ जगतक्षेत्रमां वीर नामे चोवीशमा तीर्थकर थशे अने प्रथम वामुदेव थशे, तथा महाविदेहक्षेत्रमां चक्रवर्ती थशे. " ते सांजळीने जगतचक्री मरिचि पासे जइ तेने प्रदक्षिणा पूर्वक वंदना करीने बोड्या के " तमारुं आ परिव्राजकपणुं वंदन करवा योग्य नयी; पण तमे जावी तीर्थकर ठे, तेथी हुं तमने वांछुं

हुं." एम कहीने प्रचुर कहेलुं सर्व वृचांत चक्रीए मरिचिने कही बताव्युं. ते सां-
जळीने मरिचि महा हर्षथी पोतानी काखळीतुं वण वार आस्फोटन करीने उंचे
स्वर. बोव्यो के " हुं पहेलो वासुदेव घइश, मूका नगरीमां हुं चक्रवर्ती घइश, तथा
वेडो तीर्थकर पण हुं घइश. तेथी हवे मारे वीजी कांइ पण इडा नथी. " वळी

आद्योऽहं वासुदेवानां, पिता मे चक्रवर्तिनाम् ।

पितामहस्तीर्यकृतामहो मे कुलमुत्तमम् ॥ १ ॥

भावार्थ— " हुं वासुदेवोमां पहेलो, मारा पिता चक्रवर्तीओमां पहेला,
अने मारा पितामह तीर्थकरोमां पहेला, अहो ! मारुं कुळ केवुं उच्चम-छे ? "
इत्यादि आत्मपशंसा करवाथी तेणे नीचगोत्रकर्म उपार्जन कर्युं.

एकदा ते मरिचिना शरीरमां व्याधि उत्पन्न थयो. तेमी सारवार कोइ सा-
धुए करी नहैं, तेथी ते ग्यानि पामीने विचार करवा लाग्यो के "अहो ! आ सा-
धुओ दाक्षिण्यगुणथी रहित छे. मारी सारवार करवी तो दूर रही, पण मारा
सामुं जोता पण नथी, अथया में आ खेत्ये विचार कर्यो. केमके आ मुनिजनो
पोताना देहनी पण परिचर्या करता नथी, तो पत्नी मारी छष्ट चारित्रवाळानी सारवा-
र तो शेनीज करे ? माटे हवे तो आ व्याधि शांत थाय एट्खे एक शिष्य करुं."
एम विचारतां केट्खेक दिवसे मरिचि व्याधिरहित थयो.

अन्यदा तेने कपिल नामनो एक कुलपुत्र मळयो. तेनी पासे मरिचिए
आर्हत धर्मनो उपदेश कर्यो. ते सांजळी कपिले तेने पृच्छुं के " शुं, तमारा मत-
मां तो धर्म रहेलोज नथी ? " ते सांजळीने तेने जिनोक्त धर्ममां आळसु-जाणी
शिष्य करवानी इडावाळा मरिचिए क्युं के " जैन मार्गमां पण धर्म-छे; अने मा-
रा मार्गमां पण धर्म छे. " ते सांजळीने कपिल मरिचिनो शिष्य-अयो. आषो
मिथ्या धर्मनो उपदेश करवाथी मरिचिए एक कोराकोरु सागरोपम प्रमाण संसार
उपार्जन कर्यो. पत्नी ते पापनी आलोचना कर्या बिना अन्नशनवने मृत्यु-पामीने ब्र-
ह्म देवलोकरां देवता थयो. कपिल पण पोताना परित्राजक धर्मनो उपदेश दइ पण
शिष्यो करी मृत्यु पामीने ब्रह्म देवलोकरां देवता थयो. ते कपिल देवे अविज्ञान-
वने पोतानो पूर्वज जाणीने मोहथी पृथ्वीपर आवी पोते-प्रकट- करेला सांख्य म-
तनो अमुर विगेने बोध कर्यो. त्यारथी आरंजीने सांख्य दर्शननी प्रवृत्ति थइ.

केमके “घाणुं करीने सुखे थइ शके तेवी क्रियामां झोकोनी प्रवृत्ति विशेष थाय ठे.” तेओ कहे ठे के “पचीश तत्त्वने जाणनार माणस क्रिया करे अथवा न करे तोपण ते निथे मोक्षपद पामे ठे.” आबो तेमनो (ज्ञानवादीनो) मत ठे. आ स्थळे बी-जुं घाणुं कहेवातुं ठे. ते श्री हेमचंदाचार्ये रचेझा त्रिपट्टि शझाका पुरुष चरित्रना दशमा पर्वथी जाणी देवुं. अहीं तो आत्मप्रशंसा न करवी एतहुंजं आं उपदेशतुं तात्पर्य ठे.

“आत्मप्रशंसा करवाथी मरिचिए नीच गोत्रकर्म उपाजन कर्युं, अने उत्सुअनी प्ररूपणा करवाथी असंख्य भव कर्या. माटे नव्य प्राणीओए ते प्रमाणे करवुं नहीं.”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ द्वाविंशतितमस्तंजस्य
एकविंशत्यधिकत्रिशततमः प्रबंधः ॥ ३२१ ॥

व्याख्यान ३२२ मुं.

तत्त्वदृष्टिः विषे.

रूपे रूपवती दृष्टिर्दृष्ट्वा रूपं विमुह्यति ।

मज्जत्यात्मनि नीरूपे, तत्त्वदृष्टिस्स्वरूपिणी ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“पुद्गलना स्वरूपने ग्रहण करनारी दृष्टिः (चक्षुः) श्वेतादिक रूपने जोडने ते रूपमां (वर्णादिमां) मोह पामे ठे; पण रूपरहित एवी ज्ञानरूप-आत्मचैतन्यशक्तिद्वङ्गण तत्त्वदृष्टि तो निरूपः (रूपरहित) आत्माने विषेज मप्र थाय ठे. माटे अनादिकाळनी वाळ दृष्टिनो त्याग करीने आत्मस्वरूपना उपयो-गवाळी आन्तर दृष्टि करवी.”

ग्रामारामादि मोहाय, यद्दृष्टं बाह्यया दृशा ।

तस्त्वदृष्ट्या तदेवान्तर्नित्यं वैराग्यसंपदे ॥ २ ॥

ज्ञाचार्थ—“ बाह्य दृष्टिवदे जे गाम, उद्यान विगरे जोवामां आवे ते मोने मोटे थाय छे, एद्वे असंपमनी दृष्टि मोटे थाय छे. तेज ग्रामादिकने स्वपरना दवाळी कृत्रिम अने अकृत्रिमना विचारवाळी तस्त्वदृष्टिवदे अन्तःकरणना उपयोधी जोवामां आवे तो ते निंतर वैराग्यनी संपत्तिने मोटे थाय छे. ” आ प्रस उपर एक दृष्टांत छे ते आ प्रमाणे—

एक आचार्यतुं दृष्टान्त.

ज्ञान अने चारित्रवदे प्रधान, श्रुतना रहस्यनो पार पामेझा अने ज्ञव्यनी वीने तारवाभां समर्थ एवा कोइ एक आचार्य अनेक साधुगण सहित गामे गामे हार करीने वाचनाए करी (उपदेश आपवावने) सर्व श्रमणसंघने बोध करे हता. ते आचार्य पांच समिति अने त्रण गुप्तिथी युक्त हता, अने सर्व संयोग अनित्यादिक वार जावना जावता हता. ते विहारना क्रमे करीने एकदा एक मोटा वनमां आव्या. ते वन अनेक लता विगरेए करीने नीलवर्ण झागतुं हतुं, अतेमां अनेक पक्षीओना समूहे निवास करेहो हतो. ते वननी पुष्प, पत्र अने फळनी लक्ष्मी (शोजा) जोइने सर्व मुनिओ प्रत्ये आचार्य बोध्या के “ हे निग्रयो ! आ पत्र, पुष्प, गुच्छ, गुह्य अने फळोने जुओ. तेमां रहेला जीवो चेतन्यसंज्ञारूप अनन्त शक्तिवाळा उतां तेने आवरण करीने रहेला ज्ञानावरण, दर्शनवरण, चारित्रमोहनी, मिथ्यात्वमोहनी अने अंतरायकर्मना उदये करीने दानादिना कांइ पण थइ न शके तेवा एकेन्द्रिय जावने पामेझा छे. तेओ वायुथी कंपता, बळही न, छुःखी, आत्माने कोइ पण प्रकारना शरण विनाना अने जन्म-मरणना जावथी युक्त छे. अहो ! तेओ अनुकंपा करवा योग्य छे. मन, वचन अने नेत्रादिथी सहित एवा आ विचारापर कोण दया न करे ! ” एम कही सर्वना मनमां संवे उत्पन्न करीने आगळ चाध्या, तेवामां एक मोडें नगर आव्युं. ते नगरमां अने प्रकारना गीत अने वाजिओना-शास्त्री विवाहादिक उत्सवो थता प्रगट रीते देला ता हता, तेथी स्वर्गना जेहुं ते मनोहर झागतुं हतुं. ते नगरने जोइने सूरिण-सर्व

साधुओंने कहे के " हे मुनिओं ! आज्ञे आ नगरमां मोह राजानी धार पनी
 डे, तेथी आ लोको उन्नय्या करे छे. तेओ आत्मिकजये करीने व्याप्त डे. अहीं
 प्रवेश करवो आपणने योग्य नथी. आ लोको लोकपाशथी बंधायेझा छे, माटे ते-
 ओ अनुकंपाने योग्य डे, परंतु तेओ मोहमदिरानुं पान करीने उन्नत धयेझा हो-
 वाथी उपदेशने योग्य नथी, माटे आपणे आगळ चाडो. " ते सांजळीने साधु-
 ओ बोड्या के " हे गुरु ! आपे अपने सारो उपदेश कर्यो. " इत्यादि शुच यो-
 गमां तत्पर धयेझा तेओ विहार करवा लाग्या. आची रीते आत्मतत्त्वनी दृष्टिमां
 तत्पर धयेझाने ग्राम, नगर, अरण्य सर्व वैराग्यनां कारणपणे थाप डे. आ अन्वय
 दृष्टांत डे. हवे व्यतिरेक दृष्टांत कहे डे—

कोइ गच्छमां आचार्ये पोताना आयुष्यनो अंत आवेझो जाणीने बीजा
 सारा शिष्यने अज्ञावे एक स्यूद्ध सामाचारीने जाणनार शिष्यने आचार्यपदे स्था-
 पन कर्यो. ते नवा आचार्य सर्वत्र प्रतिष्ठा पामवाथी आगमादिक शास्त्रना अध्य-
 यनमां प्रमादी थया. तेओ श्रुतार्थना जाण नहोता उतां गुरुना महिमाथी सर्वत्र
 स्थाति पाम्या हता. ते सूरि विहार करतां करतां अन्यदा पृथ्वीतिद्धक नाम-
 ना नगरे आव्या. त्यां श्रावकोए पुरप्रवेश वखते एवो महोत्सव कर्यो के जेथी ते-
 मनो महिमा अधिक रीते प्रसिद्ध थयो, तथा शासननी पण घणी उन्नति थइ. ते
 नगरमां पूर्वे अनेक जैन आचार्योए आचीने राजसजामां घणा परवादीओनो प-
 राजव करेझो हतो. ते वादीओ आ वखते पण आ आचार्यनी आची उन्नति
 जेइने इर्ष्यावाळा थया. परंतु पूर्वे पराजव पामेझा होवाथी फरीथी पोताना मह-
 च्चनी हानि थवानो जय धरावता हता, तेथी प्रथम ते आचार्यनुं शास्त्रपरिहान
 केवुं डे ? तेनी परीक्षा करवा माटे पोताने अनुकूल एवा एक श्रावकने केटझाक प्र-
 श्न शीखनीने तेमनी पासे मोकड्यो. ते श्रावक हंमेशां आचार्य पासे जेइने विधि
 पूर्वक तेनी सेवा करवा लाग्यो. एकदा तेणे सूरिने प्रश्न कर्यो के " हे गुरु ! पुद्-
 गलने केटझी ईडिय होय ? " ते सांजळी तत्त्वदृष्टिरहित सूरिए चिरकाल मुषी
 विचार कर्यो, तेवामो पूर्वे कोइ वखत सांजळेलुं तेने याद आव्युं के " पुद्गल सक
 समयमां लोकांत मुषी जइ शके डे. " आवुं स्मरण थवाथी सूरिए विचार्युं के
 " पंचेन्द्रिय विना आटझी वधी शक्ति क्यांथी होय ? " एम हृदयमां निश्चय क-
 रीने तेणे जडाव आप्यो के " हे जाइ ! पुद्गलने पांच ईन्द्रियो होय डे. " आ

जवाय ते श्रावके पेशा परवादीओने कथो, एट्ठे तेओए धायुं के “ आसूरिने पोताना शास्त्रतुं पण परिज्ञान नथी, तो पत्ती परधर्मा शास्त्रतुं परिज्ञान तो क्या चीज हसे ? ” एम-विचारी सूरिना ज्ञानना पारने जाणनारा ते वादीओए राजसजामां तेमने बोझावीने ते सूरिने पराजय कयो. तेथी घणा लोको जैन धर्मधी द्रष्ट धया. ते जोइ संघे मळीने सूरिने त्यांची घणे दूर विहार कराव्यो. आवा तत्त्वज्ञानरहित आचार्यो ग्राम, आराम, उपाश्रय, श्रावक अने संघ विंगेमां आसक्त थइने उपदेश आपता सता पण. तेवा प्रकारतुं शुद्ध ज्ञान न होवाची उत्सूत्र प्ररूपणा पण करे ठे. अने तेथी करीने तेओ पोताना आश्रितोने तारवाने बद्धे उल्लया नवसागरमां मुवावे छे. कथुं ठे के—

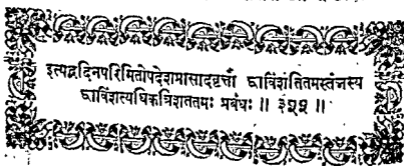
जं जयइ अगीयत्यो, जं च अगीयत्यनिस्सिउं होइ ।

बद्धावेइ य गच्छं, अणंतसंसारिउं होइ ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जे पोते अगीतार्थ होय तथा जे अगीतार्थनी निश्चावाळ होय ते गच्छनी वृद्धि करता सता अनन्तसंसारी थाय ठे. ” माटे तत्त्वदृष्टिकळ अने अवहुश्रुते धर्मदेशना आपवी योग्य नथी.

“ जेओए शुज एवी तत्त्वविचारदृष्टि प्राप्त करेली ठे तेओ विज्ञान (पुद्गलादिक) वस्तुओने विषे राग करता नथी, अने उपवनमां के उपाश्रयमां मोह पामता नथी. आवा साधुओज पृथ्वीपर तत्त्वदृष्टिवाळा थाय छे. ”

आ प्रबंध उपयोगी होवाची फरीने दाखवामां आव्यो ठे.

इत्यद्रदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तां द्वाविंशतितमस्तंजस्य
द्वाविंशत्यधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३११ ॥

व्याख्यान ३२३ मुं.

संपत्तिनी कृणजंगुरता विपे.

संपत्स्वस्थिरतां ज्ञात्वा, पुत्रदाराहयादिषु ।

चूमिपालः प्रबुधो जाक्, शास्त्रज्ञोक्तसुजापितैः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ शास्त्रज्ञ पंडिते कहेद्या सुजापितवने पुत्र, स्त्री अने अ-
श्वदिक संपत्तिमां अस्थिरता जाणीने चूमिपाल नामनो राजा तत्काल प्रतिबोध
पाम्यो. ” आ अर्थनु समर्थन करवा माटे ते राजानुं दृष्टांत कहे ठे—

चूमिपाल राजानी कथा.

पृथ्वीपुरमां चूमिपाल नामे राजा राज्य करतो हतो. ते पुरमां एक शास्त्र-
मां प्रवीण ब्राह्मण हतो, ते एक वेश्यामां आसक्त थयो हतो. एकदा कौमुदी उ-
त्सवमां राजानी राणी सर्व अन्नकार पहेरी रथमां वेसीने जती हती. ते वखते ते-
वेश्या राणीना कंठमां रहेलो हार जोडने मोह पापी. तेथी तेणे पेद्या पंडितने क-
हुं के “ हे प्राणेश ! जो तमारे मारा शरीरसुखने अनुजंववानी इच्छां होय अ-
र्थात् मारापर अधिक प्रीति होय तो राणीना कंठमां रहेलो हार चोरिने मने ला-
वी आपो. ” ते सांजळी वेश्याने आधीन थयेडो विषयनो जीहु ते पंडित चोरी
करवा माटे चोरनी जेम गुप्त रीते राजमंदिरमां गयो. त्यां राजाने जागतो जोडने ठा-
नी रीते राजाना पडंगनी नीचे संताड रहो. ते वखते राजाए संपत्तिनां गर्वथी ए-
क श्लोकना व्रण पद नवां रच्यां; पण चोथुं पद तेनाथी बनी शक्युं नहीं, तेथी ते
व्रण पद राजा वारंवार वांढवा लाग्यो. ते आ प्रमाणे—

चितोहरा युवतयः स्वजनानुकूलाः

सद्धान्धवाः प्रणयनम्रगिरश्च भृत्याः ।

गर्जन्ति दन्तिनिवहास्तरद्वास्तुरंगाः

भावार्थ—मारे चित्तने हरण करे तेथी स्त्रीओ ठे, अनुकूल स्वर्गने ठे,
सारा वांधवो ठे, प्रणये करीने मन्न वाणी वांढनारा भृत्यो ठे, आंगणामां इस्तिना

समूहो गर्जना करी-रखा-डे तथा चंचळ घोडाओ छे—

आ त्रण पद बांवार राजाना मुखधी बोझाता सांजळीने ते पंढित चोपुं पद पूरुं करीने बोझो के—

संमीक्षने नयनयोर्न हि किञ्चिदस्ति ॥ १ ॥

‘ पण आंखो मींचाया पत्री तेपांतुं कांइज नथी, अर्थात् मृत्यु घाय ए-
ट्ये ते सर्व निष्फल डे. ’

आ चोपुं पद सांजळीने एकदम आश्चर्य पामेझो राजा विचार करीने
बोझो के “ अहो ! पहेरेगीरोने डेतरिने मारा महेझमां कोण आव्युं डे ? देव, दा-
नव अथवा मनुष्य जे हो ते एकदम प्रगट थाओ. ” ते सांजळीने जेनो देह कं-
पायमान थड रथो डे एवो ते पंढित प्रगट थडने बोझो के “ हे स्वामी ! आपनो ग-
र्व हरण करवाना हेतुथी चोपुं पद पूरुं करवा माटे आ नवीन भागीथी हुं अर्हां
आव्यो हुं. ” राजाए कंगु के “ सत्य बोझ, असत्य शामाटे बोझे डे ? ” त्यारे ते
पंढिते सर्व सत्य वात राजाने कही संजळीनी, ते सांजळीने राजाए तेने हार आ-
प्यो, अने ‘ गुरु होवाथी अवश्य डे ’ एम विचारीने तेने डोंनी मूक्यो.

पत्री ते पंढिते कहेझा चोया पदथी प्रतिबोध पामेझो. राजा प्रातःकाले
राजसजामां गयो, ते बखते कंचुकीना मुखधी श्रीमान सुधर्म गुरुनुं आगमन सांज-
ळीने हर्ष पूर्वक ते गुरु पासे जड तेमने वंदना करी योग्य स्थाने बेटो. ते बखते गुं-
रूप नीच प्रमाणे धर्मदेशना आपी.

बाह्यदृष्टिप्रचारेषु, मुद्भितेषु महात्मनः ।

अन्तरेवावज्ञासन्ते, स्फुटाः सर्वाः समृद्धयः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ महात्मान बाह्य दृष्टिना प्रचारोनी रोध धंवाथी सर्व समृद्धि-
ओ अंतःकरणमांज स्फुट रीते ज्ञासे डे. ”

स्वरूप अने पररूपना नेदज्ञानवने शुद्ध आत्मस्वरूपना अनुभवमां झी-
न यथेज्ञा महात्माने सर्व समृद्धिओ अंतःकरणमांज स्फुट ज्ञासे डे. “ हुं स्वरूप-
नंदमय हुं, हुं निर्मळ, अखंड अने सर्व प्रकाशक ज्ञानवाळो हुं, इंध चंझादिकनी
संपत्तिओ तो औपचारिक छे, अने हुं तो अविनाशी-तया अनंतपर्यायवाळी संपत्ति-

थी युक्त हुं. ” आर्या रीतना आत्मस्वरूपना ज्ञानधी युक्त थयेझा महात्माने पोताना आत्मासांज सर्व संपत्तिओ जासे ठे; पण बाह्य दृष्टिप्रचार एट्ठे विषयोमां प्रवर्तती जे इन्द्रियो तेमनी प्रचार बंध थाय त्यारेज सर्व संपत्तिओ जासे ठे. केमके चंचळ उपयोगवाळा इन्द्रियोना प्रचारधी आत्माना अंदर रहेली, अमूर्त अने कर्मधी आवरेली आत्मस्वरूपनी संपत्ति जणातीज नथी, पण इन्द्रियोनी चंचळता रोकवाधी स्थिर चैतन्यना उपयोगवने कर्ममळना पटलधी टंकायेझी एवी आत्म संपत्ति पण जोषामां आवे ठे.

समाधिनन्दनं धैर्यं, दंजोद्विः समता शची ।

ज्ञानं महाविमानं च, वासवश्रीरियं मुनेः ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ मुनिने क्रीडा करवा मोटे समाधिरूप नंदन वन ठे; धैर्यरूपी वन्न ठे, समतारूपी इंद्राणी ठें, अने ज्ञानरूपी मोटें विमान ठे. मोटे मुनि पासे आ प्रमाणे इन्द्रनी सर्व समृद्धि ठे. ”

अहीं मुनि एट्ठे आत्मस्वरूपना ज्ञानना अनुभवमां द्वीन थयेझाने उपर प्रमाणेनी इंद्रनी शोभा होय ठे. तेमां ध्याता, ध्यान अने ध्येयना एकपणाए करीने निर्विकल्प आनंदरूप समाधिने नंदन वन कहेलुं ठे. इंद्रने नंद्रस्वप्न क्रीडाना मुखने मोटे छें, तेवीज रीते मुनिने पण समाधि क्रीडामुखने मोटे ठे. धैर्य एट्ठे आत्मवीर्य अर्थात् आदित्यिक जावमां अक्रुब्धता—तद्रुप वन्न कहेलुं ठें. समतारूपी स्वधर्मपत्नी (इंद्राणी) कही ठे, अने सर्व वस्तुना अवबोधवाळुं ज्ञान तद्रुप महा विमान कहेलुं ठे. इत्यादि ऋद्धिधी परिवृत्त मुनि इंद्र-जेवाज बागे ठे. वळी—

विस्तारितक्रियाज्ञान चर्मघ्नो निवारयन् ।

मोहश्चेच्छमहावृष्टिं, चक्रवर्ती न किं मुनिः ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ क्रियारूपी चर्म रत्नने अने ज्ञानरूपी घ्न रत्नने जेणे विस्तारुं छे, अने ते साधनवने मोहरूपी म्हेछोए करेली महा वृष्टिं निवारण करे ठे तेथी एवा मुनि शुं चक्रवर्ती नथी-? ठेज. ”

आ वे श्लोकुं तात्पर्य एवुं ठे के “ देवोमां इंद्र श्रेष्ठ ठे अने मनुष्योमां

(१०४) . उपदेशमासाद जापांतर—जाग ५ मो—स्तंज १२ मो.

चक्रवर्ती श्रेष्ठ ठे. ते वनेनी समृद्धितुं सुख मुनिना स्वचावमांज अन्तर्जाव पाम्युं ठे, तो बीजाना सुखतुं तो शुं कहेवुं?" वळो तीर्थकरनी समृद्धितुं सुख पण मुनिना आत्म स्वचावमां समायेतुं ठे. ते आ प्रमाणे—

रत्नैस्त्रिजिः पवित्रा या, श्रोतोत्तरिव जाह्नवी ।

सिद्धयोगस्य साप्यर्हत्पदवी न दवीयसी ॥ १ ॥

जावार्थ—“स्वर्ग, मृत्यु अने पाताळना वण प्रवाहे करीने गंगा नदीनी

जेम वण रत्ने करीने पवित्र एवी जे ज्ञानादि अनंत चतुष्टयवाळी, आठ प्रातिहार्यथी युक्त अने जगतने धर्मोपदेशवने उपकार करनारी तीर्थकरनी पदवी, ते पण अष्टांग योगना साधनथी सिद्ध धयेना मुनिने कांज दूर नथी; अर्थात् त्रिलोकमां अद्भुत परमार्थने आपवा विंगरे रूप अतिशयवाळी तीर्थकरनी समृद्धि पण यथार्थ मार्गमां रहेला साधक पुरुषने पासेज ठे. ”

माटे सर्व उपाधिनो त्याग करीने आत्माना रत्नत्रयनी साधना करवी, जेथी सर्व समृद्धिओ प्राप्त थाय. ” इत्यादि धर्मोपदेश सांचळीने प्रतिबोध पामेला चूमिपाळ राजाए सर्व वाह्य संपत्तिओने कृष्णचंगुर जाणी तेनो त्याग करीने साधुधर्म (चारित्र) अंगीकार कर्यो.

“चूमिपाळ राजानी जेम वाह्य संपत्तिओ कृष्णचंगुर ठे—नाशवंत ठे. एवो निश्चय हृदयमां धारण करवो, जेथी आत्मानांज रहेली इंद्रनी तथा चक्रवर्तीनी सर्व संपत्तिओ सहेजे प्राप्त थरो. ”

व्याख्यान ३२४ सुं.

कर्मनी विचित्रता विषे.

दुःखं प्राप्य न दीनः स्यात्, सुखं प्राप्य न विस्मितः ।

जगत् कर्मविपाकस्य, जानन् परवशं मुनिः ॥ १ ॥

भावार्थ—“ आ चराचर जगत् शुच अने अशुच उदयवाळा कर्मविपाकने परवश ठे, एम जाणनार तत्त्वरसिक मुनि असातादिक दुःखने पामीने दीन थता नथी. केमके कर्म करती वखते विचार कयों नही, तो हवे तीव्र रसवने वंधा-येझा कर्मना उदयमां दीनता शी करवी ? एम समजे ठे, तेमज सातादिक सुखने पामीने विस्मित (हर्षित) थता नथी. केमके ए पण शुच कर्मना विपाक ठे एम जाणे ठे. वळी—

येषां भ्रूजंगमात्रेण, नज्यन्ते पर्वता अपि ।

प्राप्तायां दुर्दशायां ते, प्राप्यन्ते क्वापि नाशनम् ॥ २ ॥

भावार्थ—“ जेअोनी भृकुटीना जंगमात्रे करीने पर्वतो भांगी जाय ठे एवा महा शक्तिवान् पुरुष पण दुर्दशा प्राप्त थाय ठे त्यारे कोण जाणे क्यां नाश पामी जाय ठे तेनी खबर पण परती नथी. ” आ प्रसंग उपर एक कथा ठे ते नीचे प्रमाणे—

कदंब विप्रनी कथा.

काकंदी पुरीमां सोमशर्मा नामे एक ब्राह्मण रहेतो हतो. तेने कदंब नामे पुत्र हतो. ते शौच धर्ममां अति आग्रही हतो. अपवित्र के नीच माणसनी ग्राया मात्रनो पण स्पर्श थतां ते सर्व वस्त्र सहित स्नान करतो. तेथी दोको तेने पाणीनो पिशाच एवे नामे बोझावता हता. ते मुख अने नासिकाने वस्त्रना ठेकावती ढांकीने सर्वत्र हुं हुं करतो अटन करतो हतो. कोइ माणसना वस्त्रनो ठेका तेने अरुकी जतो तो ते तेनापर छेप करतो. आवी रीते शौच धर्म पाळतां केटझेक काळे ते गड-

कुष्ठ विगरे व्याधिधी ग्रस्त थयो, तेथी तेनो कोइ पण स्पर्श करतुं नहीं. वैद्य पण तेनो चेष झागवाना जयथी तेनी नामी पण जोता नहीं. कथुं ठे के—

ज्वरो जगंदरः कुष्टः, क्षयश्चैव चतुर्थकः ।

एते संस्पर्शतो रोगाः, संक्रमन्ति नराक्षरम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ज्वर, भगंदर, कुष्ठ अने चोयो क्षय, ए रोगो स्पर्श करवायी एक माणसथी बीजा माणसमां संक्रमण करे ठे.”

आ व्याधिधी तेनो शौच धर्म नष्ट थयो, अने शरीरमां अति वेदना थ-
वा झागी. एकदा ते कोइ यतिनी पासे गयो. त्यां यतिए तेने धर्मोपदेश आप्यो.
कदंबे यतिने पूछ्युं के “तमे स्नान करता नथी, तो तमारी शुद्धि शी रीते था-
य छे ?” मुनिए जवाव आप्यो के “आ शरीर सदा अशुचिज ठे, तेतुं स्ना-
न करवायी शी रीते शुचिपणुं थाय ? माटे मननी शुद्धिज जोवी जोइए. केमके
रस, झोही, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा, शुक्र अने वसा, इत्यादि अशुचिनां स्था-
नरूप शरीरतुं शुचिपणुं क्यांथी होय ? अहो ! नव छारमांथी निरन्तर अशुचि
रसने ऊरवावाळा अने अशुचिधी व्याप्त एवा आ देहमां शौचनो संकल्प मात्र कं-
रवो, ते पण महा मोहनुं विद्वसितज ठे.” आ प्रमाणेनो उत्तर सांजळीने कदंबे
विचार्युं के “हुं तो फोगटज शौचवाद करुं बुं, खरेखरा तो आ साबुओज पवित्र
ठे. केमके “ब्रह्मचारी सदा शुचिः” ब्रह्मचारी निरंतर पवित्रज ठे.” इत्यादि
विचार करीने पढी तेणे फरीधी गुरुने पूछ्युं के “हे स्वामी ! मने शरीरमां म-
हा दुःसह पीना थाय ठे, एक क्षणमात्र पण शांति थती नथी, तेतुं शुं कार-
ण ?” गुरु बोध्या के “कर्मनी घटना उटना पृष्ट जेवी महा विषम ठे. जाति, कु-
ळ, देह, विज्ञान, आयु, बळ, जोग अने संपदा विगरेनी विषमता जोइने आं
संसारमां विद्वान माणसने प्रीति केम थाय ? नज थाय. बळी रत्नत्रयो परिणत
अने तीव्र क्षयोपशमवाळा मुनि अपूर्व करणना बळधी उपशमश्रेणि पामीने चा-
रित्त परिणामपर आरूढ थइ सर्वथा मोहोदय रहिन थाय ठे अने तकेवळीनी
हृदे पडोचे छे; तोपण दुष्ट कर्मने ढीधे अर्थात् सत्तामां रहेवा मोहनी कर्मना
उदयधी अथवा आयु कर्मनो अंत थवायी (आयुष्य पूर्ण थवायी) भ्रष्ट थाय
ठे अने चार गतिमां परिभ्रमण करे ठे. दुष्ट मोहना वशधी प्राणीने अनंत संसा-

र परिभ्रमण-करवुं पमे डे; तेथी कोइपण प्रयत्ने चेतनाने कर्माधीन करवी नहीं, स्वाधीन करवी. वळी कर्मनी विपमता एवी डे के कोइ रंक माणस शुज कर्मना उदयथी एक कृणमात्रमां राजा थाय डे, अने कोइ राजा अशुज कर्मना उदयथी कृणमात्रमां रंक थाय डे. पुराणमां पण कथुं छे के—

यादृशं क्रियते चित्तं, देहिर्जिर्वर्णनादिषु ।

तादृशं कविवन्नूनं, जायते सततं जने ॥ १ ॥

जावार्थ—“ स्तुति निंदा विगरेमां कविअओनी जेम प्राणीओ जेवुं चित्त करे डे तेवुं लोकमां निरंतर प्राप्त थाय डे. ”

एकदा ब्रह्मा विगरे घणा देवो एकत्र मळीने पोतपोताना उत्कर्षनुं वर्णन करता-हता, ते वखते शनिश्चर बोड्यो के “ हुं सर्व देवादिकने सुख दुःख आपवा समर्थ हुं. ” ते सांजळीने शंकरे कथुं के “तुं केवुं सुख दुःख आपे डे ते जोइ-शुं, मने वतावजे. ” एम कह्नीने महादेवे स्वस्थाने जइने ते वात पार्वतीने कही. पछी शिवे पोते पारानुं रूप लीयुं, अने पार्वतीनुं जेशनुं रूप कर्युं. पत्नी नगरनी अशुचिमय खाळमां जइने वन्ने जणा रखा. त्रण दिवस रहीने ते वन्ने त्यांची नी-कळीने घेर आवी पोताना मूळ स्वरूपवाळा थया. पत्नी शंजुए शनि पासे जइने कथुं के “ तारीइशा काझे पूरी थइ. तें तो मने कांइ पण दुःख आप्युं नहीं. ” शनि बोड्यो के “तमे क्यां रखा हता ?” त्यारे शंकरे पोतानी स्थिति कही वतावी. त्यारे शनि बोड्यो के “ हुं कांइ झाकनी दइने कोइने मारतो नथी, पण तेवा प्रकारनी बुद्धि आपुं हुं के जेथी पोतानी जातेज ते दुःखमां पमे छे. तमे त्रण दि-वस मुथी अशुचिमय खाळमां रखा, तेथी वधारे कथुं दुःख ? माटे हुंज लोकोने दुःखादिक आपुं हुं, पण ते कर्मनी प्रेरणार्थीज आपुं हुं. ” ते सांजळी शिव बोड्या के “ ए वात सत्य डे के जीवो कर्मथीज करेळां सुखदुःखने पामे छे. ” पत्नी सर्व देवोए “ कृतकर्मकृत्यो नास्ति ” एट्ठे करेळां कर्मनो जोगव्या विना नाश थतो नथी, एम अंगीकार कर्युं. ”

आ प्रमाणे श्री गुरुना मुखथी कर्मविपाकनुं स्वरूप सांजळीने ते कदंब विम बोड्यो के “ जो मने पण आ रोगनी शांति थाय तो हुं पण गुरु जेवो था-उं. ” त्यारे गुरु बोड्या के “ सर्व-आपय मूकीने एक नवकार मंत्रनेज उ-मास सु-

धी गण्या कर; तारे घीजुं कांइ पण ध्यान करवुं नहीं. " कदवे गुरुना कहेवाची नवकारनुंज ध्यान करवा मांरुयुं. तेथी तेनो कुष्ट व्याधिं नाश पांम्यो, एटझे ते उत्तम श्रावक थपो. पत्नी सर्व जंवनो संन्मार्गे व्यय करी चारित्र ब्रह्मने अनुक्रमे स्वर्गे गयो.

" मिथ्यात्वादिक हेतुए करीने पोते करहुं कर्म दारुण विपाकने आपे छे, एम सांजळीने कदंवे ब्राह्मण पोताना स्वरूपने पांम्यो; तेवी रीते बीजाओए पण प्रवर्तवुं. "

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासाददृत्तौ द्वाविंशतितमस्तंजस्य
चतुर्विंशत्यधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१४ ॥

व्याख्यान ३२५ सुं

कर्मनां फळ विषे.

स्वात्मनोच्छ्रंखलेनात्तं, तद्भुक्त्या कर्म हीयते ।

अक्षयत्वमहो एकं, ढंडणर्षिकुमारवत् ॥ १ ॥

जावार्थे—“ अहो ! ढंडण ऋषि कुमारनी जेम पोतेज उच्छतपणार्थे वाधिहुं क्षय न थाय तेवुं कर्म तेनुं फळ नोगव्याचीज क्षय पामे छे. ” तेमनुं दृष्टांत आ प्रमाणे—

ढंडणऋषि-कुमारनी कथा.

कुबेरे वनावेद्री घारका नगरीमां श्री कृष्ण वामुदेव वृळजघनी साथे राज्य करता हता. ते वामुदेवने ढंडणा नामे राणी हुंती. तेनी कुक्षिर्षी उत्पन्न थयेसो ढंडण नामनो कुमार हतो. ते युवावस्था पांम्यो एटझे तेने कृष्णवामुदेवे मोट जलसवयी सौन्दर्यमां देवकन्यानो पण तिरस्कार करे तेवी घणी राजकन्याओ पर

णावी, तेनी साथे दंडण कुमार पंचेन्द्रिय संबंधी सुखजोग जोगववा द्याग्यो. पु-
 कदा ते नगरीमां श्री नेमिनाथ प्रभु समवसर्या. वनपाळना मुखयी ते खवर
 सांजळीने प्रभुने वांदवा माटे सर्व परिवार सहित श्री कृष्ण दंडण कुमारने साथे
 वडने गया. समवसरण नजीक आब्या एट्ठे राज्य संबंधी पांच^१ चिन्होनो त्याग
 करीने वण प्रदक्षिणा पूर्वक स्वामीने वंदना करी, अने विनयथी नम्र देह राखीने
 जगवाननी पासे घेठा. पत्नी स्वामीए सर्व प्राणीओनी जापाने अनुसरती वाणी-
 वरुं देशना आपी. ते सांभळीने जेने संघेग उत्पन्न थयो ते एवा दंडण कुमारे म-
 हा प्रयत्ने मातपित्तानी आझा मेळवी जगवंतनी पासे दीक्षा दीधी. पत्नी जग-
 वाननी पासे ग्रहणा अने आसेवना नामनी वे प्रकारनी शिक्षा शीखतां तेपणे
 सांजळ्युं के “ मुनिए उ कारणे आहार लेवो. ते आ प्रमाणे—

लुहवेअणवेयावच्चे, संजम इझाण पाणरखणट्टाए ।

इरियं च विसोहेजं, जुंजइ नो खवरसहेजं॥ १ ॥

जावार्थ—“ कृथा वेदनातुं शमन, वैयावृत्य, संयम, ध्यान, पाणरक्षा
 अने इर्यापथिकीतुं शोधन ए उ हेतुए मुनि आहार करे, पण रूप के रसना हे-
 तुथी आहार करे नहीं. ” तेनी व्याख्या करे ठे—

१ कृथा अने तृपानी वेदना वेदवा माटे मुनिए आहार लेवो. २ दश
 प्रकारना वैयावृत्यने माटे आहार लेवो, केमके कृथादिकथी पीनायेद्यो माणस वै-
 यावृत्य करवा समर्थ थतो नथी. ३ पन्डितेहणा प्रमार्जनादि दक्षणावाळा संयमने
 पाळवा माटे आहार लेवो, केमके आहारादिक विना कड, गहाकड विगेरेनी जेम
 संयमनुं पाळन थइ शके नहीं. ४ सूत्रने अर्थनुं चिंतन करवामां एकाग्रता रूप जे
 प्रणिधान—तेने माटे जक्त पान ग्रहण करवुं, केमके कृथातृपाथी दुर्बळ थयेझाने
 दुर्ध्यान प्राप्त थवानो संजव ठे, तो पत्नी ते सूत्रार्थनुं चिंतन तो क्यांथीज करी श-
 के ? ५ प्राण एट्ठे पोतानुं जीवित तेना रक्षण माटे आहार पाणी लेवां, केमके
 अविधिवने कृथा तृपा सहन करीने पोताना प्राणनो पण नाश करे तो तेथी पण
 हिंसा घाय ठे. तथा ६ इर्यापथिकी एट्ठे चाळती वखते मार्ग शोधवो, तेने माटे
 आहारादिक ग्रहण करवो, केमके कृथा अने तृपाथी आकुळव्याकुळ थयेद्यो मा-
 णस नेत्रवने वरावर जोइ शके नहीं, तेथी मार्गमां रहेझा जीवादिकनुं निरीक्षण

१ खड्ग, छत्र, मोजडी, मुट्ट ने चामर आ पांच राजचिन्हो जाग्यां.

उष्ण थाय, आठ हेतुधी मुनि आहारादिक ग्रहण करे, पण रूप एत-
द्वे शरीरना सौन्दर्यने माटे अथवा जिह्वा ईच्छियना रसना दोनधी आहार ग्र-
हण करे नहीं.

हवे जे ठ कारणधी आहारादिकतुं ग्रहण न करे ते कहे ठे—

अहव न जिमिज्ज रोगे, मोहुदये सयणमाइजवसग्गे ।

पाणिदया तवहेउ, अंते तणुमोयणत्थं च ॥ २ ॥

जावार्थ—अथवा रोगमां, मोहना उदयमां, स्वजनादिकना उपसर्गमां,
माणीनी दयामां, तपमां अने ठेवट शरीरना त्यागमां. एतन्ना कारणे मुनि आहा-
रादिक ग्रहण करे नहीं. ” तेनी व्याख्या करे ठे—

१ ज्वर, अक्रिरोग, अजीर्ण विंगेरे व्याधि होय त्यारे आहार ले न-
हीं. २ पुरुषवेद विंगेरे लक्षणवाळा मोहनो उदय थाय त्यारे अर्थात् मवळ
वेदोदयादि होय त्यारे आहार ले नहीं. ३ माता, पिता, स्त्री विंगेरे स्वजनो
अथवा देवता विंगेरे व्रतजंग माटे उपद्रव करता होय त्यारे आहार ले नहीं.
४ जीवदया माटे एतन्ने वर्षा ऋतुमां धुंवाडमां रहेत्ता अपकाय जीवोनी रक्षा माटे
अथवा सूक्ष्म देरुकीओ विंगेरे जीवोधी व्याप्त थयेत्ती पृथ्वी होय त्यारे ते जी-
वोनी रक्षा माटे आहार ले नहीं—लेवा नीकळेज नहीं. ५ चतुर्यादिक तप कर-
वाने माटे आहार करे नहीं. तथा ६ ठेवट मरण बखते संयम पाळवाने असमर्थ
थयेत्ता देहनो त्याग करवा माटे आहार ले नहीं. ”

इत्यादि नेमिनाथ मज्जुना मुखधी कहेत्ती शिक्षाने धारण करता ढंडणपि
आसक्तिरहित थडने “ जे कांइ मामुक अन्न मळी गयुं ते ग्वाइ लीधुं ” एवी
रीते विचरवा लाग्या.

एकदा ते मुनिने पूर्वे कोरत्ता अन्तराय कर्मनो उदय थयो, तेधी ते भिक्षा-
ने माटे ज्यां ज्यां जाय त्यां त्यां शुभ्र जिज्ञा पामे नहीं. तेधी तेणे एवो अजि-
ग्रह लीधो के “ आज पत्री ज्यारे हुं मारी पोतानी लब्धिधी अन्न पामीश त्या-
रेज पारणुं करीश, नहीं तो पारणुं नहीं करुं; बीजा मुनिओए लावेत्तो आहार
हुं करीश नहीं. ” एवो अजिग्रह लडने मज्जुनी साथे विहार करतां अन्यदां छा-
रका नगरीमां आब्या. त्यां पण तेवीज रीते पोते विष्णुना पुत्र उतां अने जगत्.

गुरुना शिष्य उतां, स्वर्गनी दृढमीने पण जीतनार एवी समृद्धिवाली धारका नगरीमां पण गोटा श्रीमंतोना घरमां पर्यटन करतां दंडणमुनि पोताने योग्य कांड पण आहार पाम्या नहीं. एक दिवस कांड वीजा मुनि दंडणमुनिनी साथे गोचरी गया तो तेने पण आहार मळयो नहीं. तेथी वीजा मुनिओए प्रजुने पृच्छुं के “ हे जगवान् ! आ दंडणकृपि कया कर्मने दीधि श्रावकना घरथी पण जिज्ञा पामता नथी ? ” जगवान बोड्या के तेना पूर्वजवतुं वृत्तान्त सांजळो—

- पूर्वे धान्यपुर नामना गाममां पारासर नामे एक ब्राह्मण रहेतो हतो. ते राजानो नियोगी (अधिकारी) होवाथी राजाए तेने ते गाममां पांचसो सांतीनो (तेड्या खेतारनो) अधिकार आप्यो हतो. एकदा खेतुतोने माटे जोजन आव्युं हतुं, वळदो माटे घास आव्युं हतुं अने सर्वे जूखतरसथी थाकी गया हतां, तोपण ते पारासरे ते पांचसो खेतुतोने जमवानी रजा आपी नहीं, अने कथुं के “ मारा खेतारमां एक एक चास खेतीने पडी सर्वे जोजनादिक करो. ” ते सांजळी पंराधीन खेतुतोए तेना वहेवा प्रमाणे कथुं. आ वखते तेणे अन्तराय कर्म बांध्युं. त्यांथी मृत्यु पापी घणा जव भ्रमण करीने कांडक पुण्यना प्रभावथी अहीं कृष्णना पुत्र थया ठे, तेणे वैराग्यथी दीक्षा दीधि ठे, अने अजिग्रह धारण करेळो ठे. ते गोचरी माटे जेवी रीते जाय छे तेवीज रीते पूर्वना कर्म करीने जिज्ञा विनाज पाडा आवे ठे; पण तेनामां कडास पर्वत करतां पण अनंतगुणुं स्वैर्य ठे, केमके तेने जिज्ञा मळती नथी तोपण ते उद्वेग पामता नथी, तेमज वीजाओनी निंदा करता नथी; परंतु देनता धारण कर्या विनाज हमेशां अज्ञानपरिपहने सहन करे ठे, अने सर्व प्रकारे परपुद्गळधी उत्पन्न थयेझा तथा अनेक जीवनी हिंसादिवडे नीपजेझा आहारना दोषोनुं चिंतन करीने अनाहारीना गुणोनी प्रशंसा करता सता मोटी सकाम निर्जरा करे छे. ”

आ प्रमाणे श्री जिनेन्द्रना मुखधी सांभळीने सर्व साधुओ आश्रय पापी दंडणमुनिनी प्रशंसा करवा लाग्या. अनुक्रमे अज्ञानपरिसह सहन करतां दंडणपिने ङ मास व्यतीत थया. ते अवसरे प्रजुने वांदवा माटे आवेझा श्री कृष्णे धर्मदेशना चड रखा पडी प्रजुने पृच्छुं के “ हे जगवान् ! अठार हजार शीक्षांगरूपी रथमां वेडेझा आ अठार हजार मुनिओमां विशेष दुष्कर कार्य करनार कोण छे ? ” त्रिजुवनपतिए कथुं के “ हे कृष्ण ! सर्वे साधुओ दुष्कर क्रिया, गुणरत्न-

संवत्सरादि तप, जिनकल्पनी तुझना अने वाचीश. परिपहोतुं सहन करवुं इत्यादि
स्वप्नना पाम्या विना करे छे, तोपण ते सर्वेमां मायारूपी पृथ्वीने विदारण करवामां
खेसुत सपान तमारो पुत्र दंडणपिं हात्रमां अति उत्कृष्ट-छे. ते अदीन मनवडे छ
मासथी अज्ञानपरिपहने सहन करे छे. " ते सांजळीने श्री. कृष्णे विचार कर्यो
के " अहो ! मारा पुत्रना जन्म तथा जीवितने धन्य छे के जेनी शुष्क दृष्टिनी
त्रिकाळना समस्त पदार्थने जाणनार श्री तीर्थकर पोते वार पर्पदानी समझ प्र-
शंसा करे छे. " पत्नी श्रीकृष्णे जगवानने पृच्छुं के " ते महामुनि अत्यारे क्यां
छे ते कहो के जेथी हुं तेमने वंदन करूं. " ते सांजळीने करमां रहेला निर्मळ ज-
ळनी जेम सर्वे विश्वने जोनारा प्रजुए कथुं के " हे मुकुन्द ! ते मुनि अत्यारे जि-
ज्ञाने माटे द्वारिकापुरीमां गया छे. ते तमे पुरीमां प्रवेश करशो त्यारे जिज्ञाने माटे
अदन करता तमने सामा मळशे. " ते सांजळीने जेणे अनेक प्राणीओने सिद्धि-
नी सन्मुखु कर्या छे एया कृपानिधि श्रीनेमिनाथ स्वामीने प्रणाम करीने श्रीकृष्ण
पुरी तरफ चाब्या. पुरमां पेसतांज तेणे दूरथी जेवुं शरीर अति कृश थपेवुं हतुं,
कंझामां जेणे जिज्ञानुं पाल राखेवुं हतुं, तीर्थकरे पोतेज प्रशंसा करेद्वी होवाथी
त्रण ज्ञवनमां जे अजितीथ सुपात्र हता, अने अनादिकाळथी संचित करेद्वी क-
र्मरूपी दर्जेना मूळने जेमणे दातरहुं मुकी दीवुं हतुं, एवा ते मुनिने जोइने वि-
चार्युं के " शुं आज दंडणपिं हशे के कोइ बीजा साबु हशे ? पण श्री जिनेश्वरे
कथुं छे के ' पुरमां प्रवेश करतां ते तमने सामा मळशे. ' माटे खरेखर आ तेज मु-
नि छे. अहो ! प्रथम आतुं स्वरूप देवकुमार जेवुं हतुं. आज केवुं निस्तेज थपे-
हुं छे ? " एम विचारीने हर्षथी श्रीकृष्णे हाथीपरथी उत्तरी त्रण प्रदक्षिणा
पूर्वक पृथ्वीतज सुधी मस्तक नमावी वंदना करीने हाथ जोम्नी निरावाध विहाण-
दिनी पृच्छा करी. पत्नी तेमनी स्तुति काया द्याग्या के " हे मुनि ! आजनो दि-
वस मारो सफळ थयो. अत्यारनो क्षण सुत्रक्षणावाळो थयो अने अत्यारनो महर म-
ने सुखदायी थयो, के जेमां आपना वंदननो उत्सव मने प्राप्त थयो. " इत्यादि
स्तुति करता श्रीकृष्णेने जोम्नीने ते निःस्पृही मुनि आगळ चाब्या. आ सर्वे हकी-
कन कोइ गृहस्थे पोताना गोत्रमां वेडा वेडा जोइ, तेथी तेणे विचार कर्यो. के
" अहो ! आ कोइ महामुनि छे के जेने श्रीकृष्णे पोते वंदना करी. " एम
विचारी नीचे उत्तरीने ते गृहस्थे मुनिने पोताने घेर लइ जेने सिंहकेसरीआ-मो-

दक बहोराव्या. ते लङ्गे मुनि प्रभु पासे गया. प्रभुना चरणे नमीने मुनि बो-
 द्या के " हे स्वामी ! आजे मारो अजिग्रह परिपूर्ण थयो. " प्रभु बोद्या के " हे
 ढंढण ! ए आहार तारी लब्धियी तने मळयो नथो, पण हरिए तारी स्तुति करी,
 तेथी ते बणिके तने प्रतिज्ञाजित कर्षो ठे; माटे ते हरिनी लब्धियी मळयो ठे. "
 आ प्रमाणे परमात्मानुं वचन सांजळीने हृष्टतुष्ट थयेझा मुनि अत्यंत प्रीतिजात्र पा-
 म्था. घणे भासे आहार मळया उतां पण दोशुपता अने उत्सुकतादिक दोषधी
 रहित, अजिग्रहमां आसक्त अने प्रभुना परमजक्त एवा ते निःस्पृह मुनिए वि-
 चार्थुं के " परनी लब्धियी मळेझी आ जिज्ञा त्याग करवा योग्य ठे. " एम वि-
 चारीने ते मुनि इंद्र पकववाना नींजाना पासे गया; अने त्यां शुद्ध स्थंभिदमां ते
 मोदकनुं चूर्ण करीने राखमां नाखता नाखता पोताना आत्मानी निंदा करवा ला-
 ग्या के " अहो ! अभिग्रहनी अपेक्षा विनानो जे आहार तेना अजिज्ञापी थ-
 येझा मने धिक्कार ठे, अने अहो ! जगवानना ज्ञानने धन्य ठे के जेणे मारा अ-
 जिग्रहनुं रक्षण कर्थुं. सूक्ष्म ज्ञान विना अंतरमां रहेला सूक्ष्म जावने कोण
 जाणी शके. ? " आ प्रमाणे शुद्ध ध्यानमां आरूढ थयेझा मुनिए मोदकनुं चूर्ण
 करवाना मिपयी सर्व कर्माने झूरी नांखी तत्काळ केवळज्ञान प्राप्त कर्थुं. पत्ती देवता-
 ओए रचेझा सुवर्ण कमळपर बेसी ते केवळी मुनिए पोतानाज अंतराय कर्म संबंधी
 देशाना आपीने कर्षुं के " हे जव्य प्राणीओ ! आ प्रमाणे अंतराय कर्मनुं फल
 जाणीने कोइए कोइने पण अन्तराय करवो नहीं. " पत्ती श्री जिनेश्वर पासे आची
 प्रभुने प्रदक्षिणा करी ' नमस्तीर्थाय ' एम बोझीने केवळीनी सजामां घेता. अ-
 नुक्रमे मोक्षपदने पाम्या.

" कर्मनुं फल अर्हांज मळे तो ते सारं ठे, केमके ते कर्मने जीतवा माटे
 तेनो प्रतीकार करनार मळी शके. तेथीज ढंढणऋषि जिनेच्छना गुणोनुं ध्यान क-
 रीने सर्व कर्मनो जय करी केवळज्ञानने पाम्या. "

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ षाविंशतितमस्तत्तस्य
 पंचविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३१५ ॥

व्याख्यान ३२६ मुं.

चित्तनी एकाग्रता विषे.

तैन्नपात्रधरो यच्छाधात्रेधोद्यतो यथा ।

क्रियास्वनन्यचित्तः स्याद्भवन्नीतस्तथा मुनिः ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ जेम तेजना पावने धारण करनारो, अथवा जेम राधावेध करवाने तैयार थपेन्नो माणस एकचित्तताळो थाय ठे, तेम जयथी जय पामेन्ना मुनि पण क्रियाने विषे एकाग्रचित्तवाळा थाय ठे. ”

जेम मरणना जयथी जय पामेन्नो माणस तेजना पावने धारण करीने प्रमादरहित रहे ठे, तेज प्रमाणे मुनि आत्मगुणना प्रातथी जय पामीने संसारमां अममादी रहे ठे. कोइ राजाए कोइ ब्रह्मणोपेत माणसने उपदेश आपवा माटे गुनेगार उरावीने तेनो बध करवानी आज्ञा आपी, ते बखते सत्ताजनोए राजाने विनंति करी के “ हे स्वामी ! एनो अपराध माफ करो, तेने मारो नहीं. ” त्यार राजाए कथुं के “ जा ते तेजथी जरेन्ना मोटा थालने धारण करीने स्याने स्थाने अनेक प्रकारना नाटक अने वाजित्रोथी व्याकुळ थपेन्ना आखा नगरगां भ्रमण करी तेजनुं एक विंहु पण पाड्या विना अहीं आवे तो हुं तेने मारुं नहीं; पण जो तेजनुं एक विंहु पण पमे तो तत्काळ तेना प्राणनो नाश करीश. ” ए वात पेन्ना माणसे कबूल करी, अने तेज प्रमाणे अनेक जनोथी व्यास थपेन्ना मार्गमां नाटक वाजित्रादि तरफ दृष्टि पण कुर्या विना माथे तेजने थाल राखी एक चित्ते चाडवामां उपयोग राखीने तेजनुं विंहु पण पाड्या विना आखुं नगरफरीने आव्यो, तेज प्रमाणे मुनि पण अनेक प्रकारना सुखडुं:खथी व्याकुळ एवा आ संसारमां आत्मसिद्धिने माटे प्रमादरहित थाय ठे. वळी जेम स्वयंवरमां कन्याने परणवा माटे राधावेध करवा तैयार थपेन्नो माणस स्थिर चित्तवाळो थाय, तेम जयथी जय पामेन्ना मुनि संसारमां भ्रमण करवाथी अने गुणना आवरणादिक महा सुखथी जय पामीने समिति गुप्तिरूप क्रियाओमां एकचित्त थाय ठे. कथुं ठे के—

अमिसद्बुद्धेण वणे, सीहेण य दाढचक्रसंगहिया ।

तह वि हु समाहिपत्ता, संवरजुत्ता मुणिवरिंदा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वनने विषे मांसमां लुब्ध धयेत्ता सिंहे दाढरूप चक्रयी ग्रहण कर्या, तोपण संवरमां युक्त एवा मुनिवरो समाधिने प्राप्त थया. ” आ अर्थनुं समर्थन करवा माटे सुकोशद्व मुनिनो संबंध छे ते आ प्रमाणे—

सुकोशद्व मुनिनी कथा.

अयोध्या नगरीमां कीर्तिधर नाम राजा राज्य करतो हतो. तेने सहदेवी नामे पट्टराणी हती. अन्यदा राजाए सुकोशद्व नामनो पुत्र धये सते तेनी धालवयमांज दीक्षा व्हीथी. सुकोशद्व मोटो थयो एट्ठे देशनो अधिपति थयो. केट्ठेक काळे कीर्तिधर मुनि पृथ्वीपर विहार करतां अयोध्या नगरीमां आव्या. मध्याह्न समये गोचरीने माटे तेपणे नगरीमां प्रवेश कर्यो. ते वखते सहदेवी राणीए तेने जोड्ठेने विचार कर्यो के “ जो कदाच सुकोशद्व आ तेना पिता कीर्तिधर मुनिने जोशे तो ते नकी दीक्षा व्हेसे. ” एम विचारीने तेणे पोताना सेवकने कह्ठेने ते मुनिने नगर वहार काढी मूकाव्या. ते जोड्ठेने सुकोशद्वनी धात्री (धाव माता) रुदन करवा व्हागी. सुकोशद्वे तेने पृच्छुं के “ हे माता ! तपे केम रुओ ओ ? ” ते बोड्ठी के “ नमारा पिता कीर्तिधर मुनिने तमारी माताए नगर वहार कढावी मूक्या, तेथी हुं रोउं बुं. ” ते सांचळी राजा सर्व समृद्धि सहित मुनिने वांदवा मयो. त्यां मुनिने वांदीने धर्मदेशना सांचळी. पत्नी राजाए पृच्छुं के “ हे स्वामी! महान् उपसर्ग प्राप्त थया उतां पण मुनिजनो पोताना निर्जपता गुणनुं रक्षण शी रीते करता हसे ? ” मुनि बोड्ठ्या के—

त्रिपं विपस्य वह्नेश्व, वह्निरेव यदौषधम् ।

तत्सत्यं ज्वञ्जीतानामुपसर्गेऽपि यन्न जीः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ त्रिपनुं औषध विपठे अने अग्निनुं औषध अग्नि ठे, ते सत्य ठे. केपके ज्वयी जय पामेज्ञाने उपसर्गमां पण जय हेतो नथी. ”

जेम कोइ माणस विपथी पीना पाम्यो होय तो ते विपनुं औषध विपज करे ठे. जेम सर्वयी संखापेज्ञो माणस दांविनो विगरे चाव्वायी जय पामतो नथी,

अथवा कोइ अग्निथी दग्ध थयेझो माणस अग्निदाहनी पीनातुं निवारण करा माटे फरीथी अग्निनो ताप अंगीकार करे ठे: ते सत्य ठे. केमके जवथी जय पा-
मेझा मुनिओ अनादि काळना संचय करेझा कर्मनो क्षय करवामां उद्यमवंत थयेझा
होवाथी उपसर्गोवने घणा कर्मनो क्षय थतो मानीने जयजीत थता नथी. केमके
मोक्षरूप साध्य कार्यमां निर्जयता गुण सहायकारक ठे.

स्थैर्यं जवजयादेव, व्यवहारे मुनिर्व्रजेत् ।

स्वारमारामसमाधौ तु, तदप्यन्तर्निमज्जति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ जवना जयथीज एट्ठे नरक तथा निगोदादिकमां प्राप्त
थता दुःख उद्वेगादिकथी जय पामीने तत्त्वज्ञानी मुनि एषणादिक व्यावहारिक क्रि-
यामां स्थिरताने धारण करे ठे. तेथी ते भवतुं जय पण ज्ञानानंदमय आत्मसमाधिमां
हीन थइ जाय ठे, एट्ठे विनाश पामी जाय ठे. अर्थात् आत्मध्यानमां हीन थ-
येला सुखदुःखमां समान अवस्थावाळा मुनिओने जयनो अजावज होय छे. ”

आ संसारमां मग्न थयेझा जीवोने र्मनी इच्छाज घती नथी. इन्द्रियोना
सुखनो स्वाद क्षेत्रामां तद्वीन थयेझा प्राणीओ मद्दोन्मत्तनी जेम विवेकरहितपणे
ज्यां त्यां जटके ठे, दुःखथी उद्वेग पामीने ते दुःखना नाश माटे अनेक उपायनां
चित्तनथी व्याकुळ थइ जुंमनी जेम महा मोहरूपी जवसागरमां परिचरुण करे ठे.
वधारे शुं कहेवुं ! सर्व सिद्धिने आपनारा शीमान् वीतरागने वंदनादिक पण करता
नथी, अने इन्द्रियो संबंधी विषयसुख मेळवचाने माटे जन्म पर्यंत करेझा तप, उप-
वास विगरे कष्टकारी अनुष्ठानने हारी जाय ठे. निदानता दोषोने पण गणतानथी.
मोक्षना हेतुरूप जैन शासनने देवादिक सुखना हेतुरूप मानीने मोह पामे ठे तथा
मिथ्यात्वथी वासित थयेझा ते जीवो एश्वर्यादिक मेळवचाने माटे मत्स्यनी जेम
जवसमुद्रमां जटके ठे, माटे हे सुकोशज राजा ! जवने विपे निरंतर उद्वेग (वैराग्य)
धारण करवो तेज योग्य ठे अने तेज मोटा उपसर्गोमां पण सहायकारक ठे,
एम जाणवुं. ”

आ प्रमाणे गुरुना मुखथी उपदेश सांजळीने प्रतियोध पामेझा सुकोशज
राजाए तेमनी पासे दीक्षा व्हीथी. पत्नी सहदेवी राणी पुत्रना वियोगथी तथा प-
तिपरना छेपथी मृत्यु पामीने कोइ वनमां वाघण थइ, दैवयोगे विहार करतां की-

तिथर तथा सुकोशज्ञ-मुनि तेन वनमां द्याधी चातुर्मासिक तप करीने रत्ता. तपने अन्ते पारणाने दिवसे जिज्ञा माटे जतां वाघणे ते वल्लेने जोया, एटझे तेनी साभे कोषयी दोकी. तेने आवता जोझे वने मुनिए प्राणांत उपसर्ग जाणी कायोत्सर्ग कर्यो. वाघणे तेमने पामी दीधा ने खावा-झागी. ते वाघणधी जज्ञण कराता सुकोशज्ञ मुनि कृपकथेणोपर आरूढ थड केवळज्ञान पामीने मोझे गया. पछी कीर्तिधर मुनिनुं जज्ञण करतां ते मुनिना मुखमां सुवर्णनी रेखायी मढेझा दांत तेणे जोया एटझे इहापोह करतां तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. पोताना पतिने ओळखीने तेने अत्यंत पश्चात्ताप थयो, एटझे तरतज ते वाघणे अनशन अंगीकार कर्तुं अने मरण पामीने आठमा सहस्रार देवदोकां गड. कीर्तिधर मुनि पण शुबल ध्याने काळ करीने अजरामर. (मोझ)पदने पाम्या.

“ जवधी उधेग पामेझा सुकोशज्ञ मुनिए उपसर्ग पाम्या छतां पण तच्चदृष्टि राखीने दृढतानो त्याग कर्यो नहीं, तेमज कीर्तिधर मुनिए पण स्थिरतानो त्याग कर्यो नहीं; तेवी रीते बीजा मुनिओए पण तच्चदृष्टि अने उपसर्गमां स्थिरता धारण करवी. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ द्वाविंशतितमस्तंजस्य
परुंशित्यधिकत्रिशततमः प्रबंधः ॥ ३२६ ॥

व्याख्यान ३२७ मुं.

लोकसंज्ञा विषे.

निर्धरी एटझे भवयी वैराग्य पामेझो अने मोझनुं साधन करवामां उद्यम-वंत थयेझो प्राणी लोकसंज्ञामां मोह पामतो नथी. केमके लोकसंज्ञा धर्मना साधननो व्याघात करनारी छे, तेथी त्याग करवा योग्यज छे. वधुं छे के—

लोकमात्रं व्यक्तव्यं, कृतं बहुजिरेव चेत् ।

तदा मिथ्यादृशां धर्मो, न त्याज्यः स्यात् कदाचन ॥ १ ॥

जावार्थ—“ घणा माणसोए जे कर्युं ते करवुं एम जो लोकनुं अवसं-
धन लक्ष्ण, तो पत्ती मिथ्यात्वानो धर्म कदापि तजवा लायक थापन नहीं. केमके
मिथ्या धर्मनुं आचरण घणा लोको करे ठे. ”

आ जगतमां म्नेष्ठ आचारनुं आचरण करनारा घणा लोको छे. कर्युं
ठे के 'अनायों करतां आर्य थोना ठे, आयों करतां जैनधर्मो थोना ठे, अने जै-
नोमां पण जैन धर्मनी परिणतिवाळा बहु थोना ठे; मांड घणा लोकोनुं अनुसरण
करवुं नहीं.' वळी

श्रेयोऽर्थिनो हि ज्ञूयांसो, लोकै लोकोत्तरे च न ।

स्तोका हि रत्नवणिजः, स्तोकाश्च स्वात्मसाधकाः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ 'आ छुनियामां धन, स्वजन अने शरीरादिकना सुखनो
प्रार्थना करनाराओ—तेन इछनाराओ घणा ठे; पण अमूर्त आत्माना स्वजावने प्र-
गट करवा रूपलक्षणवाळा लोकोत्तर कार्यमां प्रवृत्ति करनारा—तेना अर्थी घणा
होता नथो, ते यःयज ठे. केमके वधा देपाराओम; रत्नना देपारी थोना होय
ठे, तेमज जीवोमां आत्मानुं सधन करनारा—निरावरणपणुं उत्पन्न करनारा
थोना हांय ठे. ”

सर्वशाप्यधिगम्यन्ते, पापिनो नेतरे जनाः ।

ज्ञूयांसो वायसाः सन्ति, स्तोका यच्चापपङ्क्तिणः ॥ २ ॥

जावार्थ—“ सर्व स्थाने पापी जन्मो मळी आवे छे, एण इतर एट्ठे धर्मी
माणसो मळी आवता नथी. केमके छुनियामां कागनाओ घणा ठे, पण चाप प-
ङ्कीओ तो थोनाज ठे. ” आ प्रसंग उपर एक कथा कहे ठे—

श्वेतश्याम प्रासादनी कथा.

एकदा श्रेणिक राजानो सजामां श्रेष्ठी, सेनापति, सार्धवाह, दूत, छा-
रपाल, मंत्रज्ञीक राजाओ, युवराज, अमात्य, महामात्य अने सेवको विंगरे सर्व

वेठा हता. ते वखते धर्मचर्चा चांझतां “ आ नगरमां धर्मी लोको घणा ठे के अभर्मी घणा ठे ” एवो प्रश्न थयो. ते वखते सर्व सजासदोए कथुं के “ पापी घणा ठे अने धर्मिष्ठ थोना ठे. ” त्यारे राजाए आग्रह पूर्वक अभयकुमार मंत्रीने पृच्छुं, त्यारे ते बोड्यो के “ हे स्वामी ! धर्मिष्ठ लोको घणा ठे, अने पापी थोना छे. ” ते सांजळीने राजाए अति आग्रहयी पृच्छुं के “ ते शी रीते ? ” त्यारे अजयकुमार कथुं के “ हुं वतावी आपीश. ” पत्ती तेणे गामनी वहार एक श्वेत अने एक श्याम एवां वे चैत्यो कराव्यां, अने त्रिक, चत्वर, राजमार्ग अने बीजा मांदा मार्ग विंगेरे आखा नगरमां पट्ट वगनाव्यो के “ आज्ञे सर्व लोकोए गाम वहार जवुं. तेमां जेओ धर्मी होय तेओए श्वेत प्रासादमां जवुं, अने जेओ पापी होय तेओए श्याम प्रासादमां जवुं. ” आवी उद्योपणा सांभळीने सर्व लोको पोतपोतानी संपत्ति अनुसार बह्नादिक पहेरीन श्वेत चैत्यमां गया. मात्र कोइ मामो जाणेज वेन जग श्याम चैत्यमां गया. पत्ती अजयमंत्रीनी प्रेरणावी सर्व परिवार सहित श्रेणिक राजा गाम वहार पेठा चैत्य प्राप्ते आव्या. त्यां सर्व लोकोने श्वेत प्रासादमां जोड्ने राजाए पृच्छुं के “ हे पौरजनो ! तमे सर्व श्वेत प्रासादमां केम पेठा ठो ? ” ते सर्व बोड्या के “ हे महाराजा ! अमे सर्व पोतपोताना कुळक्रमयी आवता धर्मतुं आचरण कराना होवायी धर्मी ठीए, तेथी आ प्रासादमां आव्या ठीए. ” ते सांजळीने “ अहो ! प्राणतिपात, मृषावाद, अदत्तादान, परस्त्रीगमन अने धृत विंगेरे साते व्यसनना दोषनी खाणरूप आ सर्व लोको पोताने धर्मवाळा कहे ठे. आ प्रमाणे होवायी अजयमंत्रीतुं वचन सत्य थयुं ” एम मानतो राजा श्याम प्रासादमां गयो. त्यां मात्र मामा जाणेजने जोड्ने तंमने राजाए पृच्छुं के “ तमे वे आ चैत्यमां केम आव्या ? ” तेओ बोड्या के “ हे स्वामी ! अमे पहेळां श्री सुधर्मा स्वामानी पासे मांस अने मदिरानो नियम लीधो हतो, ते नियमनो अगे जंग कर्यो, तेथो अने महा पापी जं.ए. केमके ‘ व्रत-लोपी महापापी ’ व्रतनो लोप करनार महापापी कहेवय छे. तेथी अमे आ प्रासादमां आव्या ठीए. ”

बीजी कोइ कथामां एम कहेलुं संजळाय ठे के—सुदर्शन श्रेष्ठी के जेणे राजगृह नगरीना लोकोपर अर्जुनमात्र थो थना उपसर्गुं निवारण कथुं हतुं. ते श्रेष्ठी पोतानो ह्यो सहित मनमां विचार करिने ते श्याम चैत्यमां गया हता, अने

वीजा सर्व श्वेत चैत्यमां गया हता श्वेत चैत्यमां उपर प्रमाणे सर्व लोकोने पूनीने
 राजा श्रेणिके श्याम चैत्यमां पेसत, ज मुदर्शन श्रेणीने जोइ अजयबु मारने पृच्छुं के
 “ जेनुं धर्मापाणुं वालगोपाल सर्वमां प्रासिद्ध ठे, अने जेना धर्मनी कीर्ति वण लो-
 कमां विख्यात ठे, एया आ श्रेणी आ पापमासादमां केम पेउवा ठे ? ” मंत्रीए
 कयुं के “ आप त्यां जइने तेने पूउो, जेथी आपना संदायनी निवृत्ति थाय. ” ते
 सांजळीने राजा परिचार सहित त्यां गया. पादखोमांथी उतरीने तेणे श्रेणीने पृच्छुं
 के. “ तमे तो महा धर्मिष्ठ ठो, अने आ श्याम मासादमां केम पेउा ठो ? ” श्रेणी
 घोड्या के “ हे स्वामी ! श्री महावीर स्वामीए धतावेउो श्रावक धर्म पण हुं यथा-
 विधि पाळी शकतो नथी. केमके निरंतर पदकाय जीवनी हिंसा थाय ठे. माटे हुं
 शी रीते धर्मां कहेवाउं ? गारुडिया प्रवाहनी जेम लोकसंज्ञानो त्याग करीने जे
 धर्मरसिक श्रावको श्री महावीरना वाक्येने यथास्थित पाळे ठे तेओज खरा धर्मिष्ठ
 ठे. तेमां पण संपूर्ण धर्मरसिक तो मुनिओज छे. केमके—

प्राप्तः पष्टं गुणस्थानं, जवद्गुर्गाह्निद्वंधनम् ।

लोकसंज्ञारतो न स्यान्मुनिर्लोकोत्तरस्थितिः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ लोकोत्तर स्थितिवाळा मुनि जवरूपी विषम पर्वतने उद्वं-
 पन करतारं, सर्व विरति रूप, प्रमत्त नामतुं उठुं गुणस्थानक पामीने लोकसंज्ञामां
 आसक्त यता नथी; अर्थात् सर्व लोकोए जे कथुं ते करुं एम गतानुगांतक न्या-
 यमां आसक्त यता नथी—तेमां आग्रही धता नथी. केमके मुनि लोकनी मर्पादा
 वहार रहवा ठे. लोक विषयमां उरमुक्त ठे अने मुनि तो निष्काम छे. लोक पुद्-
 गलिक संपत्तिने श्रेष्ठ माने ठे अने मुनि ज्ञानादिक संपत्तिने श्रेष्ठ माने ठे. माटे ते-
 वा मुनिने लोकसंज्ञायी शुं ? कांइज नही. ” कथुं ठे के—

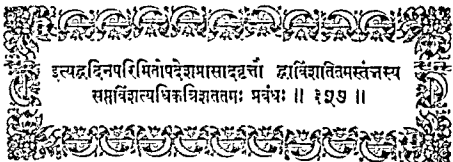
आत्मसाह्निकसद्धर्मसिद्धौ किं लोकयात्रया ।

तत्र प्रसन्नचन्द्रस्य, जरतस्य च निदर्शनम् ॥ २ ॥

जावार्थ—“ आत्मसाह्नीक सद्धर्मनी सिद्धि थाय ठे तो, पत्नी लो-
 कसंज्ञानो शी जरत ठे ? अर्हां प्रसन्नचंद्र मुनि तथा जरत चक्रीनुं दृष्टांत
 जाणो वरुं. ”

द्वोकसंज्ञानो त्याग करीने आत्मस्वरूपना उपयोगरूपे जोगमुखमां मग्नं
 एवेद्या मुनिओ उदय पामेद्या इंद्रियमुखने बळता एवां पोताना परधी यता प्र-
 काश जेवुं माने ठे. केमके तेमां कांड पण मुख नथी. " इत्यादिक सुदर्शन श्रेष्ठीए
 प्रकाश करवुं धर्मनुं स्वरूप सांजळीने संज्ञापरहित एवेद्या श्रेष्ठीक राजाए सुदर्शन
 श्रेष्ठीने प्रणाम करीने सर्व पौरजनोनी समझ तेमने मोटुं सन्मान आपतां कर्तुं के
 "अहो! मारुं नगर श्रेष्ठ ठे के जेमां तमारी जेवा पवित्र अने धर्मिष्ठ मनुष्यां रहे ठे."
 इत्यादि स्तुति करीने राजा पोताना मंदिर तरफ गया, अने पौरजनो पण ते श्रे-
 ष्ठीनीज प्रशंसा करता पोतपोताने स्थाने गया.

" द्वोकसंज्ञानो त्याग करीने जिनेन्द्रना मार्गना अनुभवधी आनंद
 पामेद्यो सन्मतिवाळो तच्चक्र पुरुष द्वोकमां प्रतिष्ठा पामीने शुद्ध आत्मधर्मेने
 विस्तारि ठे. "

इत्यद्भद्रदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तां द्वाविंशतितमस्तंजस्य
 सप्तविंशत्यधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३१७ ॥

व्याख्यान ३२८ मुं.

चक्रु स्वरूप.

चर्मचक्रुर्भृतः सर्वे, देवाश्चावधिचक्रुपः ।

सर्वचक्रुर्धराः सिद्धाः, साधवः शास्त्रचक्रुपः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सर्वे द्वोको चर्मचक्रुने धारण करनारा होय ठे, देवताओ अव-
 धिःज्ञानरूप चक्रुवाळा ठे, सिद्धजीवो सर्व चक्रु (केवळज्ञान) ने धारण करना-
 रा ठे, अने साधुओ शास्त्ररूपी चक्रुने धारण करनारा ठे. ”

स्वाध्यादनी रीतिए शास्त्र एट्टे जे शासन (उपदेश) करे ते. जारतु, रामायण विगेरे ग्रंथो आ लोक संबंधी शिक्षा मात्र आपनारा होवाची ते ग्रंथो शास्त्रनी संज्ञा पामता नथी. जेनागम पण जेने सम्पगृहृष्टिपणानो परिणति होय तेवा शुद्ध प्ररूपकनेज मोक्षनुं कारण थाय ठे, पण तेनी दिग्ध प्ररूपण करी होय तो ते जवतुं कारण थाय ठे.

ते विषे श्री नन्दिमूर्त्तमां कथुं ठे के “ इच्छेयं सुवाचसंगं गणितिकं सम्पत्परिगहियं सम्मसुभ्रं, मिञ्जत्परिगहियं मिञ्जमुभ्रं । ” आ छद्दशांगी गणितिक समकितवने ग्रहण कथुं होय तो ते सम्पकथुत कहेवाय ठे, अने मिथ्यात्वीए ग्रहण कथुं होय तो ते मिथ्याश्रुत थाय ठे.

मूल श्लोकमां ‘ शास्त्र ’ शब्द छे. ते शास्त्र एट्टे अनेकांत मत व्यवस्थापक वाक्योनो समूह, ते चक्रु जेमने होय तेअने शास्त्र चक्रुवाळा निर्णय साधुओ जाणवा. अर्हीं आर्यरक्षित मूरिनो संबंध ठे ते आ ममाणे—

आर्यरक्षित सूरिनी कथा.

दशपुर नामना नगरमां सोमदेव नामे एक ब्राह्मण रहतो हतो. तेने सोमा नामनी पत्नी हती, ते जैन धर्ममां दृढ हती. तेमने आर्यरक्षित अने फट्टपुरक्षित नामे वे पुत्रो हता. तेमां मोटो पुत्र आर्यरक्षित पाटलीपुर जइने सांगोपांग वेदादि शास्त्रोनो अज्यास बरीने पोताना नगरमां आय्यो. ते बखते राजाए मोटा उत्सव पूर्वक तेने हस्तीपर वेसाही पुरमवेश कराव्यो, अने इनाम विगेरे आपी सन्मान कथुं, पत्रो ते राजाए करेझा सत्कार सहित पोतानी माताने चंदन कवा घरे गयो. तेने जोइ तेनी माता “ हे पुत्र ! तुं सारो ठे ? ” एट्टुंज बांझीने मौन रही. माताने उदासीन देखीने आर्यरक्षित बोड्यो के “ हे माता ! मारी साथे केम बोझता नथी ? अने सर्व लोकने पूज्य एवा सर्व शास्त्रना पारने पामेझा मने जोइने तपे कम आनंद पामता नथी ? ” ते सांजळीने तेनी माता बांझी के “ हे पुत्र ! स्वपरनो नाश करनारां, हिंसानो उपदेश करनारां अने नरकने आपनारां आ शास्त्रो जणवाची शुं ? आ शास्त्रोना मजावची तुं घोर दुःखसमुच्चमां पनी-ना, एतुं जाणवाची मने शी रीते आनंद थाय ? मारि जो तुं दृष्टिवादनो अज्यास करे तो मारो आत्मा प्रसन्न थाय. ” विनीत पुत्रे विवेकची माताने पुनरुं के “ ते

शास्त्र क्यां जणाय ठे ? ” माता बोझी के “ ते.सद्विपुत्र नामना गुरु पासे. ” प-
 ३ी आर्यरक्षित मातानुं वचन अंगीकार करी प्रातःकाले मातानी रजा दंड जणवां
 चाढ्यो, तेवामां तेने मळवा माटे आवनो तेना पितानो मित्रं ब्राह्मण. सामानव शेर-
 मीना सांठा दडने सामो मळयो. ते ब्राह्मण प्रेमथी आर्यरक्षितने मळीने बोढ्यो
 के “ तपोर माटे हुं आ शेरमीना सांठा द्वाव्यो हुं ते द्यो. ” ते बोढ्यो के “ ए
 सांठा मारो माताने आपजो, हुं कार्य माटे जाउं हुं. ” एटझे ते ब्राह्मणे तेनी मा-
 ता पासे जडने सामानव सांठा आपी आर्यरक्षित साये थयेझी यात कही. ते सां-
 जळीने माताए विचार्युं के “ जरूर आ शुक्रनथी एवं सूचवन थाय ठे के मारों पु-
 त्र सामानव पूर्वनो अच्ययास करशे. ”

अहीं आर्यरक्षित पोते गुरुने वंदनादिक करवानी रीतिथी अज्ञात हो-
 वायी दृढरथ नामना श्रावकने साये दडने गुरु पासे गयो, अने श्रावकनी विधि
 प्रमाणे गुरुने वांदांने वेणो. पत्नी ते दृढरथ गुरुने आर्यरक्षितनी जाति, कुळ विगेरे
 कहोने विशेषमां एटभुं कथुं के “ आ चौद विद्यानो पारगामी थयो छे, अने
 तेने गड काळे राजाए हस्तापर वेसामोने पुरवेश कराव्यो ठे. ” पत्नी आर्यरक्षि-
 ते गुरुने कथुं के “ हे गुरु ! हुं दृष्टिवाद, जणवा माटे आप पूज्यने आश्रये आ-
 व्यो हुं. ते जणवांने मारापर कृपा करो. ” ते सांजळीने गुरु बोढ्या के “ जो
 एम होय तो तुं दीक्षा ग्रहण कर, जेथी अनुक्रमे तने दृष्टिवादनो अमे अच्ययास
 करावीए. ” ते सांजळीने आर्यरक्षिते गुरु पासे दीक्षा लीधी. पत्नी तेणे गुरुने क-
 थुं के “ मारा अहीं रहेवाथी राजा, स्वजनो तथा पौरलोको रागने लीधी वळा-
 ल्कारे मने चारित्रथी ज्रष्ट करशे. ” ते सांजळीने गुरु गड सहित आर्यरक्षितने
 दडने अन्य स्थाने गया. आ शिष्यनी चोरी प्रथमज श्री महावीर स्वामीना शा-
 सनमां थड.

पत्नी तोसद्वीपुत्र गुरुने जेठभुं ज्ञान हतुं ते सर्व आर्यरक्षिते ग्रहण क-
 थुं. पत्नी गुरुनी अज्ञाथी वधारे जणवा माटे ते श्री वज्रस्वामी पासे जवा नीक-
 ल्या. मार्गमां कोड ग्राममां श्री जङ्गुत नामना सूरि हता. तेमने जडने आर्यरक्षि-
 ते वंदना करी. आर्यरक्षितने सर्वगुणयुक्त जोड ओळखीने हर्षथी आद्विगन
 आपी सूरि बोढ्या के “ हे वत्स ! मारुं जीवित अल्प रखुं छें, तेथी हुं अनशन
 करवा इच्छुं हुं. माटे तुं मारो निर्याप्तक थां, एम हुं याचना करुं हुं. ” आर्यरक्षि-

ते तेमनुं वचन अंगीकार कर्तुं, पत्नी भद्रगुप्त सूरिण अनशन दंडने आर्यरक्षितने कर्तुं के "हे वत्स ! तूं वज्रस्वामीनी साथे एक उपाश्रयमां रहीश नहीं, पण भिन्न स्थाने रहीने तेमनी पास श्रुतनो अच्युस करजे. केमके जे सोपक्रम आयप्यवाले जीव वज्रस्वामीनी साथे एक रात्रि पण रहे ते वज्रस्वामी साथे मृत्यु पामे एम डे." आ प्रमाणेनुं तेमनुं वचन अंगीकार करी तेमनी निर्यामणा करीने तेमना मृत्यु पाम्या बाद आर्यरक्षित वज्रस्वामीए अद्वंद्व करेडी नगरीए गया. प्रथम रात्रि गामनी बहार रखा. ते रात्रिने पाउडे पहारे वज्रस्वामीने स्वप्नुं आव्युं के " मारा पात्रमां रहेहुं सर्व दूध कोइ अतिथि पी गयो. " मातःकाळे आर्यरक्षित मुनि वज्रसूरि पास आवी तेमने विधि पूर्वक वंदना करीने तेमनी पास वेडा; एडे सूरिण तेने स्वागत पूत्रीने कर्तुं के "क्या उपाश्रयमां तूं रहो छे ?" ते बोड्यो के "तूं गामनी बहार रहो हुं. " त्यारे वज्रसूरि बोड्या के "हे तोसडीपुत्रना शिष्य सोमपुत्र ! तूं बहार रहीने शो रीते अच्युस करी शकीश ? " आर्यरक्षिते कर्तुं के " हे स्वामी ! श्री नज्जगुप्त सूरिनी शिखाधी में निब उपाश्रयनो आश्रय कर्पो छे. " ते सांभळीने वज्रस्वामीए उपयोग आप्यो, एडे ते निमित्त जाणीने बोड्या के " ज्ञानना सागर समान ते पूज्य सूरिण तेने युक्तज कर्तुं छे. " पत्नी श्री वज्रस्वामीए तेने पूर्वनी वाचना आपवा मांकी अने आर्यरक्षितने ग्रहण करवामांकी. अनुक्रमे थोडा समयमांज तेणे नव पूर्वनो अच्युस करी डीधो. पत्नी दशमुं पूर्व जणवाने प्रवर्तना आर्यरक्षित मुनिने गुरुए कर्तुं के " हवे दशमा पूर्वना यमकने जज्ञदी जण. " एडे आर्यरक्षित, ते कविनतावाला, यमकने पण शिष्य जणवा झग्या.

अहीं आर्यरक्षितना वियोगधी पीडा पामता तेना मातापिताए तेने बोड्या-ववा भाटे फड्गुरक्षितने मोकळ्यो. एडे ते नानो जाइ मोटा जाइ पास आवीने बोड्यो के " हे जाइ ! तमे आपणा कुटुंबने प्रतिबोध आपो, मारी साथे घेर चाड्यो, अने मने पण तमारी दीक्षा आपो. " ते सांभळीने तेणे नाना जाइने दीक्षा आपीने गुहेने विनेति करी के " हे स्वामी ! आपनी आज्ञा होयतो हुं मारा मावापने प्रतिबोध करवा मोटे मारे गाम जाउं. " गुरु बोड्या के " हे वत्स ! तूं अच्युस कर, घेर जा नहीं. " यमकनी विपमताधी खेद पामेजा तेणे फरीधी गुहेने पछ्युं के " हे स्वामी ! में दशमां पूर्वमां केडेओ अच्युस कर्पो ? " गुरु ह-

सोने बोध्या के “ हे वत्स ! दशमा पूर्वतुं एक विंदुमात्र तें ग्रहण कर्युं ठे, अने समुद्र जेट्टुं बाकी रहुं ठे; परंतु तुं खेद केम करे ठे ? तुं उद्यमी ठो; बळी बुद्धिशाळी ठो, तेथी जलदी पार पामी जइश. ” आ प्रमाणे गुरुए तेने अज्यास करवाने माटे उत्साहित कर्यो, तोपण ते नाना जाइ सहित वारंवार गुरुं पासे जइने कहेवा द्वाग्यो के “ आ मारो जाइ मने धोझाववा माटे अहीं आव्यो ठे, माटे आप मने त्यां जवानी आज्ञा आपो. ” त्यारे गुरुए श्रुतनो उपयोग आप्यो. ते उपरधी तेमने जणायुं के “ आ आर्यरक्षित गया पडी शीघ्र पाडो आवशे नहीं, अने मारुं आयुष्य हवे बहु थोहुं रहुं ठे, तेथी दशमं पूर्वतो मारामांज रहेशे, कोइ ग्रहण करशे नहीं. ” आ प्रमाणे चावीचाव जाणीने श्री बज्रस्वामीए तेने जवानी रजा आपी. पडी आर्यरक्षित मुनि पोताना जाइ फटगुरक्षितनी साथे दशपुर नगरे आव्या. त्यां धर्मदेशना आपीने पोताना समग्र कुटुंबने प्रतिबोध पमाड्यो, अने राजा पण समक्षित पान्यो.

एकदा श्री सौधमेंच्च महाविदेह क्षेत्रमां विचरता श्री सीमन्धर जिनेश्वरने वंदना करवा गया. त्यां प्रचुना मुखधी मूळ निगोदनुं स्वरूप सांजळीने त्पणे प्रचुने पृच्छुं के “ हे स्वामी ! जरत क्षेत्रमां आवुं मूळम निगोदनुं स्वरूप कहेनार कोइ ठे ? ” प्रचुए कथुं के “ आर्यरक्षित ठे. ” ते सांजळीने इन्छ जरतक्षेत्रमां आव्या. त्यां आर्यरक्षित मूरिने वंदना करीने मूळमनिगोदनुं स्वरूपे पृच्छुं, एट्टे मूरिए मूळम निगोदनुं स्वरूप यथास्थित कही वताव्युं. ते सांजळीने हर्ष पामेझा इन्द्र स्वस्थाने गया. त्यार पडी श्री आर्यरक्षित स्वामीए अनुयोग पृथक् पृथक् स्थापन कर्या, अने प्रांते आयुष्य पूर्ण थतां अनशन करीने स्वर्गें गया.

“ कामक्रीमा संबंधी सुखनां स्थानचूत एवी नबोढा स्त्रीनो त्याग करीने नवीन शास्त्रार्थ ग्रहण करवामां उद्यमी श्येझा आर्यरक्षित मूरि देवेन्द्रने पण वंदन करवा योग्य थया. माटे बीजा जव्य प्राणीओए पण तेथी रीते वर्तवुं. ”

मूर्छा तजवा विषे.

मूर्छाच्छन्नधियां सर्वं, जगदेव परिग्रहः ।

मूर्छाया रहितानां तु, जगदेवापरिग्रहः ॥ १ ॥

नावार्थ—“ मूर्छाधी जेनी बुद्धि आद्यादित थयेली ते एवा मा-
णसोने आखुं जगत परिग्रह रूप ठे, अने मूर्छाधी रहित थयेलाने जगतज
अपरिग्रह रूप ठे. ”

मूर्छामां मग्न थयेला जीवोने सर्व जगत पोतानुं थयुं नथी, तोपण तेना
परिग्रह रूपज ठे. केमके ते ‘ हुं सर्व जगतनो स्वामी थाउं, तेनो जोक्ता थाउं ’
एवी इच्छाधी युक्त ठे, अने मूर्छाए करीने रहित थयेला माणीने ‘ पुद्गलिक स-
र्व वस्तु आत्माधी जिन ठे अने अग्राह्य छे. ’ एम विचारीने सर्वनो त्याग कर-
वाधी जगत परिग्रह रूपे नथी. अहीं कोइने संदेह थाय के “ जीव अने पुद्गल
(शरीर) एक क्षेत्र अवगाहीने रहेला होवाधी जीवने ते पुद्गलनो परिग्रह के-
म न कहेवाय ? ” तेनो उत्तर कहे ठे के ‘ जीवने ते पुद्गल उपर रागद्वेषनी प-
रिणति थाय, तोज ते परिग्रहपणाने पामे ठे, अने रागद्वेषनी परिणतिनी त्याग
करवाधी श्रमण गुण मग्न थाय ठे. ’ आ प्रसंग उपर संयत मुनिनो संबंध ठे ते
आ ममाथे—

संयत मुनिनी कथा.

कांपीव्यपुर नामना नगरमां संयत नामे राजा राज्य करता हंतो. ते एकदा
मृगया करवा वनमां गयो. मांसना स्वादमां लुब्ध थयेलो ते राजा अश्व उपर च-
ढीने त्रास पामेला मृगोनी पाउळ तेमनो बध करवा दोड्यो. ते वनना कोइ एक
मदेशमां एक मुनि धर्मध्यानमां मग्न रहेला हता. ते मुनिनी पासे आवता मृगोने
ते हणवा क्षाम्यो. तेवामां मुनिने जोइने ते जय पाम्यो, एटले तेने बंदना करीने
॥ थोड्यो के “ हे पूज्य ! आ मृगना बधधी थयेलो मारो अपराध माफ करो. ”

मुनि ते ध्यानमां होवाथी मौन रहेला हता तेथी तेपणे राजाने कांइ जवाव आप्यो नहीं, एटझे तो राजा अधिक जयभ्रांत थयो, अने विचार करवा लाग्यो के “ क्रोध पामेला आ मुनि कोण जाणे शुं करजे ? ” फरीधी ते हाथ जोडीने जयथी बोड्यो के “ हुं संयत नामे राजा हुं, माटे मारापर कृपा करी मारी साये बोड्यो. तमे क्रोध पामेला जणाओ छे, तेथी तेजवने कोटी मतुप्योने जस्स करवा समर्थ छे. ” आ प्रमाणे सांजळीने मुनि बोड्या के “ हे राजा ! तने अजय छे. तने कोइ बाळीने जस्स करतुं नथी. ” ए रीते राजाने आश्वासन आपीने मुनिए तेने धर्मोपदेश आप्यो के “ हे राजा ! आ संसार अनित्य छे, तो तुं हिंसामां केम आसक्त थाय छे ? नरकना हेतुचूत हिंसा करवी तने योग्य नथी. जेम तने मृत्युनो जय छे तेम बीजा प्राणीओने पण मरणनो जय छे, माटे परलोकना हिततुं कार्य कर. स्त्री, पुत्रो अने आ देह पण जीवतानी पाउळ जीवे छे, अर्थात् तेणे मेल-वेला अत्यादिकनो उपजोग करे छे. पण ते जीव मृत्यु पामे छे त्यारे ते स्त्री पुत्रा-दिक तेनी पाउळ जता नथी. माटे तेओ शी रीते आ जीवना सहायचूत थाय ? तेथी ते सर्व कृतघ्नीओ उपर आस्था करवी योग्य नथी. माटे तुं सर्व परिग्रहनो त्याग करीने चारित्रने अंगीकार कर. ” इत्यादि धर्मोपदेश सांजळीने राजा-ए तत्काळ राज्यकण्डिनो त्याग करीने ते गर्दजाह्नि मुनिनी पासे प्रव्रज्या ग्रहण करी.

हवे ते संयत मुनि सामाचारीमां आसक्त यईने अप्रतिबद्धपणे विहार करता कोइ गाममां गया. त्यां कोइ एक मुनि स्वर्गधी चवीने क्षत्रिय राजा थयो ह-तो, तेने कांइक निमत्त मळवाधी जातिस्मरण ज्ञान थयुं हतुं, तेथी वैराग्य पा-मीने तेणे पण दीक्षां दीधी हती. ते मुनिए विहार करतां संयत मुनिने जोया. एटझे तेनी परीक्षा करवा माटे तेणे पूछ्युं के “ हे मुनि ! तमारुं नाम शुं ? गोत्र शुं ? अने शा माटे तमे आ प्रव्रज्या अंगीकार करी छे ? ” ते सांजळीने संयत मु-निए जवाव आप्यो के “ मारुं नाम संयत मुनि छे, मारुं गोत्र गौतम छे. गर्दजा-ह्नि नामना आचार्य मने उपदेश आपीने जावहिंसाधी निवृत्ति पमाड्यो छे, अने मुक्तिरूप फळ बतावीने तेनी प्राप्ति माटे मने दीक्षा आपी छे. ” ते सांजळीने सं-यत मुनिना गुणधी जेतुं चित्त हर्षित थयुं छे एवा ते क्षत्रिय मुनिए फरीधी क-हुं के “ क्रियावादि प्रमुख सर्वे एक एक अंशतुं ग्रहण करवाथी यथार्थ वस्तु स्व-

रूपने जाणी शकता नथी अने कही पण शकता नथी. तेथी असत्प्ररूपणानो त्याग करीने तमारे सधर्मशील धरुं. (स्याद्वाद धर्ममां दृढ धरुं.) वळी .

परिग्रहग्रहावेशाद्दुर्जापितरजःकिराः ।

श्रूयन्ते विकृताः किं न, प्रज्ञापा विंगिनामपि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ परिग्रहरूपी ग्रह (चूतादिक)ना आवेशधी उत्सूत्र जापणरूप रजवने व्याप्त धयेद्या अने दोषरूप विकारवाळा जेन वेप विमं-वकोना पण प्रज्ञापो (असंबद्ध वचनव्यूहो) श्रुं नथी संजळाता ? अर्थात् संजळाय-ते. ”

परिग्रहरूप जे ग्रह तेना आवेशधी ग्रस्त अने परिग्रहमां आसक्त धयेद्या मुनिवेपधारी पण ज्ञान पृजनादिकनो उपदेश करीने परिग्रह मेळववानी इच्छा-धी उत्सूत्र प्ररूपणा करे ते.

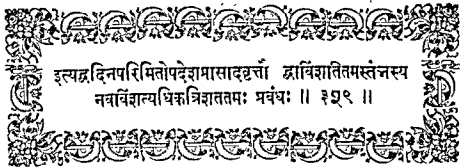
फरीधी पण कृत्रिय मुनिए महा पुरुषानो दृष्टांतवने स्थिर करवा मोटे संयत मुनिने कथुं के श्री उत्तराध्ययना अठारमा अध्ययनमां कथुं ते के—

एयं पुण्यपयं सोच्चा, अत्यधम्मोवसोहियं ।

जरहो वि जारहं वासं, चिच्चा कामाइ पट्ठए ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आ प्रमाणे अर्थ अने धर्मधी उपशोजित एवुं पुण्यपद (पवित्र पद) सांजळीने जरतचक्रीए पण जरतक्रेवने अने कामादिकनो त्याग करीने प्रव्रज्या ग्रहण करी. ”

एकज वचनने सांजळीने संयत मुनि चारित्रि पाळवामां विशेष आदरवाळा थया.
ते प्रमाणे बीजा विद्वानोए पण अनुसरवुं. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादवृत्ता द्वाविंशतितमस्तंजस्य
नवविंशत्यधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३२९ ॥

व्याख्यान ३३० मुं.

अनुभव विपे.

व्यापारः सर्वशास्त्राणां, दिग्दर्शन एव हि ।

पारं तु प्रापयत्येकोऽनुभवो जववारिधेः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सर्व शास्त्रोनो व्यापार तो दिग्दर्शन मात्रज ठे, परंतु भव-
समुच्चना पारने तो एक अनुभवज पमाने ठे. ”

सर्व शास्त्रोनो तथा अनुयोग कथादिकनो (धर्म व्याख्यानादिकनो) जे
व्यापार एट्ठे अच्यास श्रवण विगेरे ठे, ते मात्र दिग्दर्शनज ठे. जेम कोइ घटे-
मार्गु कोइ माणसने कोइ गामनो मार्ग पूजे ठे तो ते माणस तने मात्र मार्गज वतावे
ठे. पण गामनी प्राप्ति तो पौताना पग चलाववाचीज थाय ठे. ए प्रमाणे शास्त्रनो
अच्यास मात्र तत्त्वसाधनना विधिनेज वतावे ठे. पण संसारसागरना पारने तो एक
अनुभवज पमाने ठे. श्री सुयगमांग विगेरे सूत्रोमां अध्यात्मजावे करीनेज सिद्धि
कहेट्टी छे. तेथी सद्गुरुना चरणनी सेवा करनार आत्मस्वरूपना जासनमां
तन्मयपणुं उपजाववुं, आ प्रसंग उपर आजिरिने उगनार वणिकनी कथा छे ते
आ प्रमाणे—

इत्यादि गुरुना उपदेशधी प्रतिबोध पामेदा! वणिक् गुरुने कथुं के “ हे गुरु ! बंधुवर्गनी रजा-लक्ष्मिने दीक्षा लेवा माटे हुं अहीं पात्रो, आवुं. त्यां मुधी आप अहींज रहेजो. ” एम कहीनें घेर जइ तेणे सर्व स्वजनाने तथा पोतानी स्त्रीने कथुं के “ आ फुकानना बेभारधी मने घणो अद्वय द्वाज मळे ठे, माटे घणो द्वाज मेळववा सारु मार परदेश बेपार करवो ठे; तेने माटे अहीं बे सार्थवाह ठे. तेमां एक सार्थवाह एवो ठे के ते पोतानुं धन आपीने इच्छित नगरमां लइ जाय ठे अने मेळवेदा धनमां पोते जाग लेतो नथी; अने बीजो सार्थवाह एवो ठे के ते पोतानुं धन आपतो नथी अने तेनी सेवा करतां ते प्रथमनुं उपार्जन करेवुं सर्व धन पण लइ ले ठे: तो तमो सर्व कहो के हुं कया सार्थवाहनी साथे जाऊं ? ” त्यारे सर्व बोव्या के “ तुं पहेदा सार्थवाहनी साथे जा. ” ते सांचळीने ते वणिक् सवें बन्धुओने लक्ष्मिने वहार उद्यानमां आव्यो. त्यां बंधुओए “ सार्थवाह कयां ठे ? ” एम पूछुं. त्यारे ते बोव्यो के “ आ वृक्षनी नीचे वेजेदा सिद्धिपुरीना सार्थवाह आ सावु छे. ते पोताना धर्मरूपी धनने आपीने ईशेशां बेपार करावे ठे, अने तेमां जे द्वाज मळे छे तेमांथी ते देशमात्र पण ग्रहण करता नथी. तेथी आनी साथे इच्छेदी एवी मुक्तिपुरीए हुं जइश. बीजो सार्थवाह ते स्त्री स्वजन विगेरे जाणवा. ते पूवेनुं धर्मरूपी धन लइ ले ठे, अने नवुं धन बीजकुल आपता नथी. माटे तमेज मने आनंदधी कथुं ठे के पहेदा सार्थवाह जोडे जा. तेथी हुं तमारा सर्वनो संबंध मूकीने आ मुनिनोज आश्रय करुं वुं. ”

इत्युदीर्य स वणिग् मुनिपार्श्वे, बन्धुमोहमपहाय महात्मा ।

प्राप सानुजवधर्ममुदारं, सौख्यमत्र परत्र च लेजे ॥ १ ॥

जावार्थ—“ एम कहीने ते महात्मा वणिक् बंधुपरना मोहनो त्याग करीने मुनिनी पासेधी अनुजववाळा उदार धर्मने अंगीकार करीने आ लोक तथा पद्वोकलं मय पाम्यो. ”

उपदेश प्रासाद.

स्तंभ २३ मो

व्याख्यान ३३१ मुं.

योग विषे.

मनोवाक्काययोगानां, चांपद्यं दुःखदं मतम् ॥

तत्त्यागान्मोक्षयोगानां, प्राप्तिः स्यादुद्दिष्टतादिवत् ॥१॥

जावार्थ—“ मन वचन अने कायानी चपळता दुःखदायक कहेली ठे. ते चपळतानो त्याग करवाथी उद्दिष्टतमुनि विगेरेनी जेम मोक्षयोगनी प्राप्ति पाव छे. ”

उद्दिष्टतमुनिनी कथा.

नंदिपुरमां रत्नशेखर नामे राजा राज्य करतो हतो. तेने रत्नमती विगेरे राणीओ हती. तेमने मृतवत्साना' दोपने लं. नंदशां बालको थतां ते सर्व मरी जतां हतां. ते दोपना निवारण माटे तेणे अनक उपायो कर्या, पण ते सर्व निष्फळ थयां. एकदा राणीने एक पुत्रनो मसव थयो. ते पुत्रने मरण पामेडोज शरीने उकरामां नांखी दीथो. देववशे ते पुत्र मरण पाम्यो नहीं; तेथी. तेने उकरडामां थी पात्रो दंड दीथो. तेतुं नाम उद्दिष्टत कुमार पारुयुं. अनुक्रमे ते युवावस्था पाम्यो. परंतु स्वजावेज मनमां अत्यंत अहंकारी थयो. शरीरवने पण एवो अहंकारी थयो के कोइने मस्तक पण नमावे नहीं, तेम वाणीथी पण दुर्वचन बोझनारो थयो. आखां जगतने तृण समान गणतो सतो स्तंजनी जेम अकन रहींने पोताना माता-

१ मरेयां बालक अवतर तेवो दोप.

पिताने पण नमे नहीं. एकदा ते क्षेत्र्यशाळामां गयो. त्यां जणावनार गुरुने उंचे आसने घेतेला जोडने तेणे कथुं के " अरे ! तुं अमारा अने अमारी रैयतना आवेला दाणानो खानार घडेने उंचा आसनपर घेसे ठे, अने मने नीचे बेसामे ठे. " एम कहीने गुरुने हात मारी नीचे पानी दीधो. ते वात सांजळीने ' आ कुपुष ठे ' एम जाणी राजाए तेने पोताना देशमांथी दूर कयां.

उद्दिष्ट कुमार चादततो चादततो एक तापसना आश्रममां गयो. त्यां पग उपर पग चडावीने ते तापसोनी सामे बेठो. एटझे तापसोए तेने शिखामण्य आपी के " हे जाग्यशाळी ! विनय राख. " ते बोड्यो के " मस्तकपर जटाजुट राखनारा अने आवे शरीरे जस चोळनारा नम्र वावाओने विषे विनय शो ? " तेवुं गविष्ठ वचन सांजळीने तापसोए तेने तरत त्यांथी काढी मूकयो. एटझे ते क्रोधथी बोड्यो के " अरे ! मारा पितानुं हुं राज्य पामीश त्यारे तमारो निग्रह करीश. " एम कहीने बरुबरुतो बरुबरुतो ते आगळ चाड्यो. मार्गमां तेने एक सिंह मळ्यो. तेने जोडने हाथमां तीक्ष्ण खरुग बाड अहंकारथी तेनी सन्मुखज चाड्यो. सिंहनी साथे युद्ध थतां सिंह तेने खाड गयो. ते मरीने गर्दज थयो. त्यांथी मरीने उंट थयो. त्यांथी मरीने फरीथी नंदिपुरमांज पुरोहितनो पुत्र थयो. वाड्यावस्थांमांज ते चौद विद्यानो पारगामी थयो. त्यां पण अहंकारथीज मृत्यु पामीने तेज नंदीपुरमां गायन करनारो हुंव थयो. तेने जोडने पुरोहितने तेनापर घणो स्नेह थवा दाग्यो. एवामां कोड केवळझानी ते गामे पधार्यो. तेने पुरोहिते नम्रताथी पृष्ठ्युं के " हे पूज्य ! आ हुंवनापर मने घणो भेम थाय ठे तेतुं शुं कारण ? " त्यारे केवळीए तेना पूर्वजवतुं सर्व वृत्तान्त ते सांजळीने ते गायकने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेथी ते केवळी परमात्मानां वचन सांजळवानो रसिक थयो. पत्री ते गायके पोताना उच्चरनो उपाय पृष्ठयो. त्यारे श्री केवळीए अनेक स्याहाद पक्षथी युक्त एतुं मन, वचन अने काया रूप त्रण योगनी शुष्चितुं स्वरूप प्रकाशित कर्युं, तथा मोक्षना हेतुरूप पांच योगना स्वरूपतुं पण निरूपण कर्युं. ते आ प्रमाणे—

मोक्षेण योजनाद्योगः, सर्वोऽप्याचार इष्यते ।

विशिष्य स्थानवर्णार्थाद्वैवनेकाग्रगोचरः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सर्व आचार मोक्षनी साथे योग करनार होवार्थी योग रूप कहेलां जे. तेमां पण स्थान, वर्ण, अर्थ, आहंवन अने एकाग्रता ए पांचने विशेष करीने योगरूप मानेलां जे. ”

अहीं मिथ्यात्वादिकना कारणचूत एवा मन, वचन, कायाना योग कर्म-वृत्ति करवाना हेतुचूत होवार्थी ग्रहण करवा नहीं ; पण मोक्ष साधनना हेतुचूत योानुंज ग्रहण करवुं. समग्र कर्मनो जे क्रय ते मोक्ष जे. मोक्षनी साथे जोमनार होवार्थी ते योग कहेवाय जे. जिनशासनमां कहेलां चरण सप्तति, करण सप्तति रूप सर्व आचार मोक्षना उपायचूत होवार्थी योग जे. तेमां पण स्थान, वर्ण, अर्थ, आहंवन अने एकाग्रता ए पांच प्रकारना योगने विशेष करीने मोक्षसाधनना उपायमां हेतु मानेलां जे. अनादि काळधी पर जावमां आसक्त थयेलां प्राणीओ नवभ्रमण करनारा होवार्थी पुद्गळना जोगविद्यासमां मय थयेलां होय जे तेमने आ योग प्राप्त थतो नथी. परंतु आमारे तो एक मोक्षज साध्य जे, एम धारीने जे प्राणी गुरुस्मरण तथा तत्त्वजिज्ञासा विंगेरे योगवने निर्मळ, निःसंग अने परमानंदमय आत्मस्वरूपने संचारीने तेनीज कथा सांजळवामां प्रीति राखे जे ते प्राणीने परंपराए आ योग सिद्ध थाय जे. पण रुदेवा मातानी जेम सर्व प्राणीओने अल्प प्रयासे सिद्धि थती नथी. केमके ते मरुदेवा माताने तो आशातनादिक दोष अत्यंत अल्प हता, तेथी तेने प्रयास विनाज सिद्धि प्राप्त थइ हती; अने बीजा जीवने तो आशातनादि दोष अत्यंत होय जे, तेथी गाढ कर्मना बंधनवाळा होवाने द्वाधे तेमने तो स्थानादिक कमे करीनेज सिद्धि प्राप्त थाय जे.

तेमां स्थान एटझे बंदना करवी, कायोत्सर्गे उजा रहेवुं, वीरादिक आसन वाळवा तथा मुद्राओ करवी विंगेरे, वर्ण एटझे अक्रोना शुद्ध उच्चार करवा, अर्थ एटझे वाक्यनो जावार्थ चिंतववो, आहंवन एटझे अहंस्वरूपवाच्य पदार्थमांज उपयोग राखवो, अने एकाग्रता एटझे शुद्ध स्वरूपमां निश्चलता थवी. ज्यां सुधी ध्याननी एकता न थाय त्यांसुधी अंगन्यास (आसन), मुद्रा अने वर्णनी शुद्धि पूर्वक आवश्यक, चैत्यबंदन, पवित्रेहण विंगेरे क्रियाओ उपयोगनी चंपळतानां निवारण माटे आवश्यक करवी. केमके ते सर्व जीवने अतिशय हितकारी जे, अने स्थान, वर्णना क्रमधीज तत्त्वनी प्राप्ति थाय जे.

हवे ते पांचे योगमां वाद्य अने अच्यंतर साधकपणं वतावे ठे. योगपंचक-
मां स्थान अने वर्ण ए वे कर्मयोग वाद्य ठे, अने वाकीना त्रण ज्ञानयोग ते अ-
च्यंतर ठे. आ पांचे प्रकारना योग देशविरति अने सर्वविरतिने विषे अवश्य होय
ठे. आ पांच योग चपळतानी निवृत्तिमां कारणरूप ठे. मार्गासुसारी विगेरेमां आ
योग धीज मात्र होय ठे.

आ प्रमाणे केवळीना मुखधी धर्मोपदेश सांजळीने संसारनी अनित्यता
जाणी पुरोहित अने रुंध वने शुद्ध धर्मेने अंगीकार करी पाळीने स्वर्ग गया. त्यां-
धी च्यवीने अनुक्रमे मुक्तिने पामशे.

स्थान विगेरे पांच प्रकारना सुयोग मोक्षनी प्राप्तिमां कारणरूप ठे, ते यो-
गने मन, वचन अने कायानी शुद्धि पूर्वक उद्भित साधुए धारण कर्षा. ते प्रमाणे
बीजा जव्य जीवोए आ योगने विषे आदर करवो.

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासाद्वृत्तौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
एकत्रिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३३१ ॥

व्याख्यान ३३२ सुं.

यज्ञ विषे.

ब्रह्माध्ययननिष्ठावान्, परब्रह्मसमाहितः ।

ब्राह्मणो क्षिप्यते नाथैर्निर्यागप्रतिपत्तिमान् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ ब्रह्म नामना अध्ययनमां निष्ठावाळो, परब्रह्ममा
अने निरंतर याग जे कर्मदहन तेनी प्रतिपत्तिवाळो
बेपातो नथी. ”

आचारांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्व
र्षादामां वर्तनार, परब्रह्म पट्टे शुद्ध

अने कर्मदहन करवा रूप जे याग तेनी अत्यंत निष्पत्तिवाळो एवो ब्राह्मण एतन्ने द्रव्यजावधी ब्रह्मचर्यनुं पावन करनार मुनि पापकर्मधी क्षिप्त थतो नथी. हवे याग के० यज्ञ तेतुं वर्णन करे डे.

यज्ञ वे प्रकारनो डे. अथ्ययज्ञ अने जावयज्ञ. तेमां गोमेध, नरमेध, गजमेध, ढागमेध विगेरे द्रव्ययज्ञमां अवश्य प्राणीनो वध थाय डे. ते द्रव्ययज्ञना करावना-
रा आचार्यो निर्दयताथी एवां वाक्यो बोझे छे के—

यज्ञार्थं पशवः सृष्टाः, स्वयमेव स्वयंच्रुवा ।

यज्ञोस्य नृत्यै सर्वस्य, तस्माद्यज्ञे वधोऽवधः ॥

इत्यादि.

ब्रह्माए पोते यज्ञने माटेज पशुओ उत्पन्न कर्या डे, अने यज्ञ आ सर्व जं-
गत्ना कष्ट्याण माटे डे, तेथी यज्ञमां जे वध थाय ते वध (हिंसा) कहेवाय नहीं.
आपधीओ, पशुओ, वृक्षो, पक्षिओ अने तिर्यचो यज्ञमां मरण पामवाथी उंची
गति (स्वर्ग)ने पामे डे. तन्न, व्रीहि, जव, अडद, जळ, मूळ अने फळ विधि-
पूर्वक आपवाथी मतुप्यो पर पितृदेवताओ एक मास सुधी प्रसन्न रहे डे, मत्स्यनुं
मांस आपवाथी वे मास सुधी प्रसन्न रहे डे, हरिणनुं मांस आपवाथी त्रण मास,
घेडाना मांसथी चार मास, पक्षिना मांसथी पांच मास, बकराना मांसथी ढ मास,
दृष्ट जातिना मृगना मांसथी सात मास, एण जातिना मृगना मांसथी आठ मास,
रुहजातिना मृगना मांसथी नव मास, जुरु अने महिपना मांसथी दश मास, सस-
दा अने काचवाना मांसथी अगियार मास, गायनुं मांस, दुध अथवा खीरथी एक
वर्ष, अने घरना बकराना मांसथी वार वर्ष सुधी पितृदेवनी तृप्ति थाय डे. आ
प्रमाणे स्मृतिमां कहेव्ही हकीकतने अनुसारे पितृना तर्पणने माटे मूढ पुरुषो जे
हिंसा करे डे ते पण दुर्गतिये माटेज डे. ए प्रमाणे योगशास्त्रना बीजा प्रकाशमां
कथुं डे.

प्रबोध चिंतामणिमां स्मृतिने अनुसरनारा स्मात्तोंने शिक्षावचन कथुं डे के
“ जो ब्राह्मणो वेदना मंत्रो शक्तिवाळा डे एम् कहेता होय तो हणवानो व्यापार
कर्या विनाज मात्र मंत्र बोझवाथीज बकराओना प्राण जवा जोडए. जो वेदना
मंत्रोनी शक्ति विषे कांड पण प्रमाण होय तो हणाता बकराओने वेदना न थवी

(५४०) उपदेशमासाद जापांतर-जाग ५ मो स्तंज ३३ मो.

रांधवानी तपेद्वीमां देवयोगे अजाणतां सर्प रंधाइ गयो हतो, नेधी खाइ रथा पडी वामदेवने विप चरुं. सुमित्रे नवकार मंत्र जणीने ते विप उतारुं. पडी सुमित्र तेने केवळी पासे दंड गयो. त्यां वामदेव पोतानो पूर्व जव सांजळीने प्रतिबोध पाम्यो. पडी वामदेवे केवळी गुरुने जावयझनुं स्वरूप पूछुं. त्यारे केवळी बोध्या के—

इन्द्रियाणि पशून् कृत्वा, वेदीं कृत्वा तपोमयीम् ।

अहिंसा आहुतीर्दद्यादेष यज्ञः सनातनः ॥ १ ॥

जावार्थ—“इन्द्रियोने पशुरूप करीने अने तप रूपी वेदी (कुंठ) करीने अहिंसा रूपी आहुति देवी. ए सनातन जावयझ कहेल्लो ठे. ”

केवळीना वाक्यथी प्रतिबोध पामेल्लो वामदेव जावयझ करवामां रसिक थयो. पडी तेणे पोताना पिताने जडने कळुं के “ हुं दीक्षा दंडं बुं. ” पिताए जवाव आप्यो के “ हुं पुत्ररहित ठे माटे ‘ अपुत्रस्य गतिर्नास्ति ’ पुत्ररहित माणसनी सद्गति थती नथी. ” ते सांजळीने वामदेव बोधयो के—

जायमानो हरेद्चार्या, वर्धमानो हरेद्धनम् ।

ध्रियमाणो हरेत् प्राणान्, नास्ति पुत्रसमो रिपुः ॥ १ ॥

जावार्थ—“पुत्र उत्पन्न थतांज चार्यानुं हरण करे ठे; मोटो थतां धननुं हरण करे ठे, अने कटी मरण पामे तो प्राणोनुं हरण करे ठे, माटे पुत्रसमान बी-जो कोइ शत्रु नथी. ”

इत्यादि युक्तिथी मातापिताने प्रतिबोध पामनीने वामदेवे दीक्षा ग्रहण करी अने आत्मकार्य सांध्युं.

“ केवळीना वाक्यथी द्रव्ययझनो त्याग करीने जावयझ करवामां रसिक थपेल्लो वामदेवे वक्रतानो त्याग करी शीघ्रताथी शिव मुख प्राप्त करुं. ”

इत्येदं दिनपरिमितोपदेशमांसादवृत्ता
द्वात्रिंशदधिकत्रिंशततमः ५

व्याख्यान ३३३ मुं.

द्रव्यपूजा-जावपूजा.

स्याद्देवोपासनारूपा, छव्यार्चा गृहमेधिनाम् ।

अज्ञेदोपासनारूपा, साधूनां भावपूजना ॥ १ ॥

जावार्थ—“ गृहस्थीओने जेदउपासना रूप द्रव्यपूजा होय ठे, अने साधुओने अज्ञेदउपासनारूप जावपूजा होय ठे. ”

जेदउपासना रूप एट्ठे आत्माथी अर्हन् परमेश्वर जुदा ठे, प्राप्त थयेझा आत्मानंदना विद्यासी ठे. तेनी उपासना एट्ठे निमित्त आर्द्रंवन रूप सेवा. ते रूप छव्यपूजा गृहस्थीओने योग्य ठे, अने साधुओने तो अज्ञेद उपासना एट्ठे परमात्मा थकी पोतानो आत्मा अजिन्न ठे एवा प्रकारनी जावपूजा योग्य ठे. जोके अर्हन् जगवानना गुणतुं स्मरण करवुं, तेमनुं बहुमान करवुं, एवा उपयोग रूप सविकल्प जावपूजा गृहस्थीओने पण ठे, तोपण निर्विकल्प उपयोगवाळी आत्मस्वरूपना एकत्व रूप जावपूजा तो मुनिओनेज योग्य ठे. आ प्रसंग उपर एक संबंध ठे ते नीचे प्रमाणे—

धनसार वणिकनी कथा.

श्रीपुर नगरमां जितारि नामे राजा राज्य करतो हतो. ते नगरियां धनसार नामनो एक वणिक रहेतो हतो, ते अत्यंत दरिद्री होवाथी कोइ पण स्याने आदर पामतो नर्हीं परंतु ते स्वजाचे सरळ हतो, अने हमेशां सद्गुरु पासे धर्मोपदेश श्रवण करतो हतो. एकदा तेणे विनय पूर्वक दीनवाणीथी गुरुने पृच्छुं के “ हे स्वामी ! हुं दरिद्री, दुःखी अने निर्धन केम थयो ? ” गुरुए कशुं के “ ते पूर्व जचे श्रीजिनेश्वरनी पूजा करी नथी, तेथी दुःखी थयो ठे. हवे आ जन्ममां तुं द्रव्यपूजा तथा जावपूजा कर, जेथी तारा दुःखनो क्षय थाय. तेमां जावपूजानुं स्वरूप पूर्वाचार्योए एवुं कशुं ठे के—

(१४१) उपदेशासाद ज्ञापांतर-ज्ञाग ५ मो. स्तंभ २३ मो.

दयांजसा कृतस्नानः, सन्तोषशुचवस्त्रभृत् ।

विवेकतिष्ठकभ्राजो, ज्ञावनापावनाशयः ॥ १ ॥

चक्तिश्रद्धानघुसृणोन्मिश्रपाठारजध्वैः ।

नवत्रह्मांगयुग्देवं, शुद्धमात्मानमर्चय ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“हे उत्तम! इत्य अने ज्ञावर्धी स्वपरना प्राण रक्षण रूप द-
या रूपी जळवने स्नान करीने, पुद्गलिक सुखनी इच्छाना अज्ञाव रूप संतोष
-तद्रुप वस्त्रने धारण करीने, स्वपरना विजागतुं जे ज्ञान-तद्रुप विवेकतुं तिष्ठक
करीने तथा अरिहंतना गुणगानमां एकाग्रता रूप ज्ञावना वने करीने पवित्र अं-
तःकरणवालो धडने, चक्ति अने श्रद्धा रूप चंदनधी मिश्र एवा केसरना द्रवे
करीने नव प्रकारना ब्रह्मचर्य रूप नव अंगीने धारण करना अने ज्ञानादि पर्या-
यवाळा शुद्ध आत्मारूप देवनी पूजा कर. ”

पत्नी. इमा रूपी पूष्पनी माळा अर्पण कर, वे प्रकारना धर्म रूप वे अंग-
लुहणा आगळ धर, ध्यान रूपी सार अज्ञकारोने तेना अंगमां निवेशन कर.
आठ मदस्थानना त्याग रूपी अष्टमंगळ तेनी पासे आलेख, ज्ञान रूपी अग्निमां
शुच विचार रूपी काकतुंभ (अगर) नो घूष कर, धर्म रूपी धर्म
उतारी धर्मसंन्यासरूप बद्धि स्थापन करीने तेमां सामर्थ्यरूप आरति उतार.

इत्यादि ज्ञाव पूजातुं स्वरू

जिनेश्वरनी पूजा, स्नात्र,
वार्धी दर्शन रहित (मिथ्यात्वी) जी
जेने दर्शन गुण प्राप्त थयो होय ते तेने
पूजा रत्नत्रयीनी प्राप्तितुं कारण
ते के “ हे जगवान् ! जिनेश्वरनी
शुं थाय ? ” जगवाने कर्तुं के “ हे
जीवेते ज्ञान, दर्शन अने चारित्र्यो

करवायी पुद्गलिक संपत्ति पण प्राप्त थाय ठे, धन, धान्य, राज्य, चक्रवर्तीपणं तथा इन्द्रपणानी लक्ष्मी पण प्राप्त थाय ठे अने ठेवट चिदानंद संपत्ति (मुक्ति) पण प्राप्त थाय ठे. ए प्रमाणे श्री जिनेश्वरनी सेवा वन्ने प्रकारनी लक्ष्मीनी प्राप्तिमां कारणचूत ठे. ”

इत्यादि गुरुमुखयी धर्मदेशना सांजळीने धनसारे गुरुने पुढीने “ आ-जयी श्री अर्हन्तनी पूजा कर्या विना मुखमां पाणी पण नांखवुं न्हीं ” एवो अजिग्रह ग्रहण कर्यो. ते दिवसयीज आरंजीने ते श्रेष्ठी हंमेशां जिनप्रतिमानी केसर, चंदन, कर्पूर (वरास) विगेरे सुगंधी ज्योयी अने सुगंधी एवा जाइ, पद्म, चंपो, केतकी, माझती, मचकुंद विगेरेनां ताजां पुण्योयी पूजा करवा द्याग्यो. ए प्रमाणे त्रिकरण शुद्धि वने निरंतर बहुमानयी श्री जिनेश्वरनी-प्रभुताने ज्ञान. द्रष्टिरूप मार्गमां उतारीने पूजा करतां ते धनसारे घणुं पुण्य उपाजन कर्युं. ते पुण्यना तात्कालिक उदययी तेना घरमां अनेक प्रकारनी लक्ष्मी प्रगट थइ; एट्ठे विशेषे करीने जिनजक्ति करता एवा ते श्रेष्ठीए जिनचैत्य, जिनविंव, पुस्तक अने चतुर्विध संघ ए साते क्षेत्रमां घणुं धन खरच्युं. ए प्रमाणे हंमेशां द्रव्यपूजा जावपूजा करतां धनसार श्रेष्ठी समकित पामी, देवतुं आयुष्य वांधी मनुष्यजवतुं आयुष्य पूर्ण थतां प्रथम स्वर्गमां देवता थयो. त्यांथी चवीने महाविदेह क्षेत्रमां उत्तम कुळने विषे उत्पन्न थइ सद्गुरु समीपे दीक्षा लइ मुक्तिसुखने पामरो.

“ आ श्राद्धधर्मी धनसार श्रेष्ठीए जिनेश्वरनी पूजानुं फळ शीघ्रपणें आ भवमांज मेळव्युं, अने पळीना जवमां चारित्र लइने जावपूजानी विशुद्धिवने ते मुक्तिने पाम्यो. तेनुं इष्टांत सांजळीने अन्य ज्ञव्य प्राणीओए पण ज्ञव्य तथा जाव ए वन्ने प्रकारनी पूजा अवश्य करवी. ”

इत्यद्विदिनपरिमितोपदेशमासादष्टत्तौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
त्रयस्त्रिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३३३ ॥

व्याख्यान ३३४ सुं.

ध्यान विषे.

ध्याता ध्यानं तथा ध्येयमेकतावगतं त्रयम् ।

तस्य ह्यनन्यचित्तस्य, सर्वदुःखक्षयो जवेत् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ ध्यान करनार, ध्यान अने ध्येय ते ध्यावाने योग्य-ए त्रयेनी अत्रैक्यता रूप ध्यान जेने प्राप्त थयेदुं ठे ते एकाग्र चित्तवाळाना-तद्रूप चेतनावाळाना-अर्हत् स्वरूप ने आत्मस्वरूपने तुह्य उपयोगपणे ग्रहण करनारना आत्मिक गुणने आवरण करनारा-रोकनारा सर्व दुःखोनो (सर्व कर्मानो) ह्य ध्याय ठे. ” आ प्रसंगमां ऋषकमुनिनो संश्रंथ ठे ते आ प्रमाणे—

ऋषक मुनिनी कथा.

कोइ एक मुनि निरंतर मासऋषणादिक अनेक छुस्तप तपस्यातुं आचरण करता सता एक उद्यानमां रहीने आत्मस्वरूपतुं ध्यान करता हता. तेमना गुणधी प्रसन्न थयेद्वी कोइ देवी हंमेशां ते मुनिने वंदन करी तथा स्तुति करीने कहेती के “ हे मुनि ! मारा पर प्रसाद करीने मारा योग्य कांइ कार्य बतावशो. ” एकदा ते मुनि कोइ ब्राह्मणना छुष्ट वचन सांजळीने क्रोध पामी तेनी साथे युद्ध करवा लाग्या. मुनि तपस्यावमे अति कृश थयेद्वी होवाधी ते ब्राह्मणे तेने मुष्टि विंगेरेना महारथी मारीने पृथ्वीपर पानी नांख्या. फरीधी मुनि क्रोध करीने युद्ध करवा लाग्या. तोपण तेने ते ब्राह्मणे प्रहार करी पानी नांख्या. एम अनेक वार ते ब्राह्मणे तेमने प्रहारादिवमे जर्जरित करी नाख्या, एटखे ते मुनि पराजय पामीने मांरु मांरु पोताने स्थाने आव्या. वीजे दिवसे प्रातःकालमां हंमेशानी जेप ते देवीए आवीने मुनिने वंदना करी, पण मुनिए देवीनी सामुं पण जोरुं नहीं, तेम कांइ बोख्या पण नहीं. तेधी ते देवीए पूछुं के “ हे स्वामी ! क्या अपराधधी मारी साथे आजे तमे बीजता नथी ? ” मुनि उंचे स्वरे बोख्या के “ काखे पेला ब्राह्मणे मने मायीं तोपण तें मारं रक्षण करुं नहीं, तेमज मारा ते शत्रुनो तें कांइ अपकार पण करीं नहीं. मोटे मात्र पीठां वचन बोझीने प्रीति बतावनारी एवी तने हवे हुं बोझाववा

इच्छतो नथी. " ते सांजळीने स्मितधी अधरोष्ठने कांतिमान करती देवी बोद्धी के " हे मुनि ! ज्यारे तमे वने एक बीजाने वळगीने युष्क करता हता, ते वखते कौतुक जोवानी इच्छावाळी हुं पण त्यांज हती; परंतु ते वखते में तमने वनेने समांन क्रोधवाळा जोया. तेथी ' आ वेमां सायु कोण अने ब्राह्मण कोण ? ' ए हुं जाणी शकी नहीं. तेथी करीने तपारी रक्षा अने ब्राह्मणने शिक्षा हुं करी शकी नहीं. " ते सांजळीने जेनो क्रोध शान्त थयो ठे एवा मुनि बोव्या के " हे देवी ! तें मने आजे बहु सारी प्रेरणा करी, तेथी हवे हुं आ क्रोधरूपी अतिचार दोषनुं मिथ्या झुफ्त आपुं बुं. हे देवी ! में ध्यान रूप शस्त्रविद्यानो घणा यत्नधी अज्यास कर्षो ठे, श्रवण कर्षुं ठे अने बीजाने शीखव्युं पण ठे, तेमज तेनुं अनुमोदन पण कर्षुं ठे. तोपण खरे वखते ते मने स्मरणमां आव्युं नहीं. ....

शून्यं ध्यानोपयोगेन, विंशत्तिस्थानकाद्यपि ।

कष्टमात्रं त्वज्जव्यानामपि नो दुर्लजं जवेत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ ध्यानना उपयोग विना मात्र कायक्लेशरूप वीश स्थानक विगेरे तप अजव्य प्राणीओने पण दुर्लज नथी, अर्थात् घणा अजव्य प्राणीओ पण तेवुं तप करे ठे. ” चित्तनी एकाग्रता रूप जे ध्यान—तेना उपयोगधी शून्य एचो वीशस्थानक विगेरे तपसमूह मात्र कायक्लेशरूपज ठे, ते तो अजव्योने पण दुर्लज नथी. वादाचरण तो जैनोक्त पण घणा प्रकारे अजव्योए पूर्वे कर्षा ठे.

हवे ध्यान करनारनुं स्वरूप कहे ठे—

जितेन्द्रियस्य धीरस्य, प्रशान्तस्य स्थिरात्मनः ।

स्थिरासनस्य नासाग्रन्यस्तनेत्रस्य योगिनः ॥ १ ॥

रुद्रवाह्यमनोवृत्तेर्धारणाधारणारयात् ।

प्रसन्नस्याप्रमत्तस्य, चिदानन्दसुधाक्षिहः ॥ ३ ॥

साम्राज्यमप्रतिच्छन्तरेव वितन्वतः ।

ध्यानिनो नोपमा लोके, सदेवमनुजेऽपि हि ॥ ३ ॥

(२४६) उपदेशमासाद् भाषांतर-जाग ९ मो. स्तंज २३ मो.

जावार्थ—“ जेणे इन्द्रियोनो जय करेदो ठे, जे आत्मवीर्यना सामर्थ्य-
वडे परीसह अने उपसर्गोधी अकंप्य छे, जेना क्रोधादिक कपाय शांत घयेलां ठे,
जेनो आत्मा साधन परिणतिमां सुखमय होवाधी स्थिर ठे, जेणे चपळताना नि-
रोधने माटे आसन स्थिर करीने नासिकाना अग्रजागे दृष्टिने स्थापन करेदी ठे
(रत्नत्रयमां मग छे), ध्येयमां चित्तेने स्थिर करवुं ते धारणा तेना आधारधी जेणे
बाह्य मनोवृत्तिनो रोध करेदो ठे, जे मनना काबुप्यधी रहित प्रसन्न ठे, जे अज्ञा-
नादिक आठ प्रमादधी रहित अप्रमत्त ठे, जेणे चिदानंदरूप अमृतनो स्वाद
लीधो ठे, अने जे अन्तःकरणमांज अद्वितीय साम्राज्यनो एतन्ने बाह्यार्थतर विषय
रहित स्वगुण संपदारूप स्वज्ञाव परिवारोपेत ठकुराइनो स्वाधीन करवारूप
विस्तार करे छे, एवा ध्यानी मुनिनी उपमा देवताओमां के मनुष्योमां कांड़पण नथी.
अहीं तिर्यचने नारक दुर्गति होवाधी ग्रहण करेद्व नथी, अर्थात् त्रिजुवनमां स-
हजानंदविज्ञासीनी तुझना करी शकाय एवुं उपमा सादृश्य ठेज नहीं. ”

हे देवी ! आ प्रमाणे अनेक प्रकारना ध्यानशास्त्रनुं उद्धरण करीने में अ-
योग्य कर्युं, ते ठीक कर्युं नहीं. ”

त्यार पछीधी ते मुनि निरंतर निश्चलचित्तधी ध्यान करवा द्वाग्या. देवा-
दिके करेद्वाने उपसर्गोमां पण प्रथमनी जेम चपळता करी नहीं. मेरुनी जेवुं निश्चल-
ध्यान ध्याइने अंते स्वर्ग गया. पछी ते मुनिने नक्तिपूर्वक नमन करीने पेद्वी देवी
पोताने स्थाने गइ.

“ ध्यानधी द्रष्ट थयेद्व मुनि अज्ञानी जेवोज ठे; माटे कष्टमां पण मुनि
ध्याननो त्याग करवो नहीं. ए आ कथानो सार ठे. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
चतुस्त्रिंशदधिकत्रिंशततमः प्रथमः ॥ ३३४ ॥

व्याख्यान ३३९ मुं.

दुर्ध्याननां ६३ स्थानोतुं स्वरूप.

त्रिपट्टिध्यानस्थानानि, उत्पन्नान्यार्त्तरौद्रतः ।

तत्स्वरूपं लिखामि द्वितीयप्रकीर्णसूत्रतः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आर्त्तध्यान अने रौद्रध्यानथी उत्पन्न थयेझां त्रेसठ ध्याननां स्थानको ठे. तेतुं स्वरूप बीजा प्रकीर्ण सूत्रथी (आउरपञ्चख्वाणथी) अत्रे लिखुं बुं. ”

आतुर प्रत्याख्यान नामना प्रकीर्णक सूत्र (पयन्ना सूत्रमां) मां “अत्राण जाणे ” इत्यादि पाठ ठे. तेमां दुर्ध्याननां त्रेसठ स्थानको गणाव्यां ठे.

१ अज्ञान ध्यान—“ अज्ञानज कव्याणकारी ठे. केमके तेमां व्याख्यान वाचुं, जणवुं, जणावुं विगेरे आयासनो अभाव ठे. ” एम मनमां विचारवुं, ते अज्ञानध्यान कहेवाय ठे. ते ध्यान ज्ञानपंचमीनी कथामां कहेझा वसुदेवाचार्ये कर्तुं हतुं, माटे तेतुं दुर्ध्यान ध्यावुं नहीं.

२ अनाचार ध्यान—अनाचार ते दुष्टाचार-दोषयुक्त आचारण, ते संवंधी ध्यान ते कौकण सायुष क्लेशमां अग्नि सळगाववा रूप कर्तुं हतुं. तथा देवता थयेझा शिष्य कहेवा नहीं आवावाथी चारित्रनो त्याग करवाने इच्छता आपाठ सुरिण ते ध्यान कर्तुं हतुं.

३ कुदर्शन ध्यान—बौध्दादिक मिथ्यादर्शनतुं. ध्यान सुराप्त् आवके कर्तुं हतुं.

४ क्रोध ध्यान—कुद्ववालुक, गोशादक, पादक, नमुंचि, शिवच्युति विगेरेण कर्तुं हतुं.

५ मान ध्यान—बाहुवळि, मुजूम चक्री, परशुराम, हठथी आवेला संगमदेव विगेरेण कर्तुं हतुं.

६ माया ध्यान—अन्येने उतरवारूप मायाध्यान आपाठनूति मुनिए बाहु वहारवा मोटे कथुं हतुं.

७ द्योत ध्यान—सिंहकेसरिया बाहुना इच्छक साधुए कथुं हतुं.

८ राग ध्यान—रागने अजिप्वंगमात्र समजवो. तेना काम राग, स्नेह राग अने दृष्टि राग ए त्रण प्रकार ठे. तेमां विष्णुश्रीना उपर विक्रमयश राजाने कामराग थयो हतो. दामनकना ससरानुं पोताना पुत्रनुं मरण सांजळीने स्नेह रागने बीधे हृदय फाटी गयुं हतुं, अने कपिलने दृष्टिराग (दर्शननो राग) थवा-थी ब्रह्म देवज्ञोकमांथी आधीने पोताना मतना रागंधी पोताना शिष्योने 'आसुरे रमसे' इत्यादि कथुं हतुं. आ त्रणे प्रकारना रागनुं ध्यान न करवुं.

९ अप्रीति ध्यान—अप्रीति एट्ठे अन्य उपर छोहनो अध्यवसाय अ-थवा द्वेष. ते ध्यान यज्ञनी शरुआत करावनारा मधुपिंग अने पिप्पल विगेरेने थयुं हतुं, तथा हरिवंशनी उत्पत्तिमां वीरक देवने थयुं हतुं.

१० मोह ध्यान—वासुदेवना शवने उपामीने ४ मास सुधी फरनारा यळज्जने थाय ठे ते समजवुं.

११ इच्छा ध्यान—इच्छा एट्ठे मनमां धारेलो द्याज भेळववानी उत्कट अजिज्ञापा, तेनुं ध्यान ते इच्छाध्यान. ते वे माया सुवर्णना अर्थी कपिलने कोटी सुवर्णना द्याजमां पण इच्छानो अंत आव्यो नहोतो तेनी जेम समजवुं.

१२ मिथ्या ध्यान—मिथ्या एट्ठे विपर्यस्त (अवाळी) दृष्टिपाणुं, तेनुं ध्यान ते मिथ्याध्यान. ते जमालि, गोविंद विगेरेने थयुं हतुं.

१३ मूर्खा ध्यान—मूर्खा एट्ठे प्राप्त थयेना राज्यादिक उपर अत्यंत आ-सक्ति, तेनुं ध्यान ते मूर्खाध्यान. ते पुत्रोने उत्पन्न थतांज मारी नांखनार अथवा खोरु खापणवाळा करनार कनकध्वज राजाने थयुं हतुं.

१४ शंका ध्यान—शंकाते शंका एट्ठे संशय करवो—तेनुं ध्यान ते शंका-ध्यान. ते आपाठ सुरिना अव्यक्तवादी शिष्योने थयुं हतुं.

१५ कांक्षा ध्यान—एट्ठे अन्य अन्य दर्शननो अथवा पोताना दर्शननो आ-

ग्रह अर्थात् कांक्षा, तेतुं ध्यान ते कांक्षाध्यान. ते "हे कपिञ्ज! त्वां पण धर्म छे अने अर्हीं मारा मतमां पण धर्म छे." एम वोजनारा मरिचिने थयुं हतुं.

१६ गृहि ध्यान—एट्ठे आहारादिकने विषे अत्यंत आकांक्षातुं ध्यान. ते मयुरावासी मंगुसूरिने तथा व्रतनो त्याग करनार कंरुसिक राजाने थयुं हतुं.

१७ आशा ध्यान—एट्ठे पारकी वस्तु मेळववानी अजिज्ञापातुं ध्यान. ते निर्दय ब्राह्मणना पाथेय प्रत्ये पाथेय विनाना मूळदेवने थयुं हतुं.

१८ तृपा ध्यान—तृपापरिसहना उदयथी उत्पन्न थयेव्वी पीमा, ते पीमाए करीने थतुं जे ध्यान ते तृपाध्यान. आ ध्यान पिता साधुनी साथे जतां मार्गमां तृपाथी पीमायेला कुद्वक साधुने थयुं हतुं.

१९ कुधा ध्यान—कुधाना परवशापणाथी थतुं ध्यान ते कुधा ध्यान. ते राजगृह नगरना उद्यानमां आवेशा झोकौने मारवा तैयार थयेव्वा द्रमकने थयुं हतुं.

२० पथि ध्यान—एट्ठे अल्पकाळमां इष्ट स्थाने पहोंचवानुं ध्यान. ते ध्यान पोतनपुरना मार्गिने शोधता बड्कझचिरिने थयुं हतुं.

२१ विषममार्गे ध्यान—घणा विकट मार्गतुं ध्यान. ते सनत्कुमारने शोधनार महेन्द्रसिंहने अथवा ब्रह्मदत्तने शोधनार बरधनुने थयुं हतुं.

२२ निद्रा ध्यान—एट्ठे निद्राने आधीन थयेव्वानुं ध्यान. ते ध्यान स्त्यानधि निद्राए करीने पामानुं मांस खानार, हस्तिना दांत खेंची काढनार, तथा मोदकना अजिज्ञापी साधुने थयुं हतुं.

२३ निदान ध्यान—एट्ठे बीजा भवमां स्वर्गनी अथवा मनुष्यपणानी समृद्धि मेळववानी इच्छाथी नव प्रकारनां नियाणां करवा संवंधी ध्यान. ते नंदिपेण, संभूति अने र्छोपदी विंगेरेने थयुं हतुं.

२४ स्नेह ध्यान—स्नेह एट्ठे मोहना उदयथी पुत्रादिकने विषे थती प्रीतिविशेष. ते ध्यान मरुदेवा, सुनंदा अने अर्हन्नकनी माताने थयुं हतुं.

२५ काम ध्यान—काम एट्ठे विषयनो अभिज्ञाप तेतुं ध्यानं ते कामध्यान. ते हासा अने महासा देवीए देवतामेव्वा विषयसुखना लोचथी कुमारनंदि

सोनीने धयुं हतुं, तथा रावणने धयुं हतुं.

१६ अपमान ध्यान—अपमान एट्ठे परगुणनी प्रशंसा सांजळीने थती इर्ष्या अथवा चित्तनी काकुप्यता (मद्धिनता), तेतुं ध्यान ते अपमान ध्यान. ते वाहु अने सुबाहुनी प्रशंसाने नहीं सहन करनार पीउ अने महापीउने तथा स्यूज-जद्रनी प्रशंसाने सहन नहीं करी शकनार सिंहगुफावासी मुनिने थयुं हतुं.

१७ कलह ध्यान—एट्ठे क्लेश कराववानुं ध्यान. ते रुक्मिणी अने सत्यजामाना संबधमां तथा कमलामेळाना दृष्टांतमां नारदने धयुं हतुं.

१८ युष् ध्यान—एट्ठे शत्रुना प्राणव्यपरोपणना अध्यवसाय रूप ध्यान. ते हृद्म तथा विहृद्म नामना वंधुना विनाश माटे चेफा राजानी साथे युष् करनारा कौणिकने धयुं हतुं.

१९ नियुद्ध ध्यान—प्राणना अपहार रूप अधम युष् रहित यष्टि मुष्टि विगोरेथी जे जय मेळववो ते नियुद्ध कहेवाय ठे, तेतुं ध्यान ते नियुष् ध्यान. ते ध्यान वाहुवळी तथा चरत राजाने थयुं हतुं.

२० संग ध्यान—संग एट्ठे त्याग कर्या उतां पण फरीथी तेना संयोगनी अजिज्ञाप्ता, तेतुं ध्यान ते संगध्यान. ते राजीमती प्रत्ये रघनेमिने तथा नागिज्ञा प्रत्ये जयदेवने धयुं हतुं.

२१ संग्रह ध्यान—अत्यंत अतृप्तिवरे घनादिकनो संग्रह करवानुं ध्यान ते संग्रह ध्यान. ते मम्मण श्रेष्ठीने धयुं हतुं.

२२ व्यवहार ध्यान—पोताना कार्यना निर्णय माटे राजादिक पार्से न्याय कराववो ते व्यवहार कहेवाय ठे; तेतुं ध्यान ते व्यवहार ध्यान. ते वे सपत्नीअणे पोतपोतानो पुत्र ठराववा माटे धयुं हतुं.

२३ क्रयविक्रय ध्यान—ज्ञानने माटे अल्प मूढ्यवटे वधारे मूढ्यवाळी वस्तु खरीद करवी ते क्रय कहेवाय ठे; अने घणुं मूढ्य वडने अल्प मूढ्यवाळी वस्तु वेचवी ते विक्रय कहेवाय ठे. ते क्रयविक्रयतुं ध्यान आजीरीने कपास आपनार वणिकने धयुं हतुं.

२४ अनर्थदंरु ध्यान—एट्ठे प्रयोजन विना हिंसादिक करवानुं ध्यान.

ते अत्यंत उन्मत्तपणाने लीधे छैपायन मुनिने कष्ट आपनार शाव विगेरेने थयुं हतुं.

३५ आज्ञोग ध्यान—आज्ञोग एटले ज्ञान पूर्वक व्यापार, तेतुं ध्यान ते आज्ञोग ध्यान, ते ब्राह्मणनां नेत्रो धारीने वरगुंदातुं मर्दन करनारा ब्रह्मदत्त चक्रीने थयुं हतुं.

३६ अनाज्ञोग ध्यान—अनाज्ञोग एटले अत्यंत विस्मरण, तेथी थतुं ध्यान ते अनाज्ञोगध्यान, ते प्रसन्नचंद्रने थयुं हतुं.

३७ ऋण ध्यान—ऋण ते देतुं, ते आपवा माटे थतुं ध्यान ते ऋणध्यान, ते^१

३८ वैर ध्यान—एटले मातपितादिकना वधथी अथवा राज्यना अपहारथी उत्पन्न थतुं ध्यान, ते परशुराम तथा सुजूमने थयुं हतुं, अने सुदर्शनना उपर कामरागवाळी व्यंतरी थयेद्वी अजया राणीने थयुं हतुं.

३९ वितर्क ध्यान—वितर्क एटले राज्यादिक ग्रहण करवानी चिंता, तेतुं ध्यान, ते नंदराजातुं राज्य द्येवानी इच्छावाळा चाणिक्यने थयुं हतुं.

४० हिंसा ध्यान—एटले पाप्मा विगेरेनी हिंसा करवतुं ध्यान, ते कृवामां नांखेळा काळ सौकरिकने थयुं हतुं.

४१ हास्य ध्यान—हास्य करवतुं ध्यान, मित्र सहित चंद्ररुद्र आचार्यतुं हास्य करनार शिष्यने थयुं हतुं.

४२ प्रहास ध्यान—प्रहास ते उपहास, निंदा अथवा स्तुति रूप तेतुं ध्यान ते प्रहासध्यान, ते ' हे नैमित्तिक मुनि ! हुं तमने वंदन करुं छुं ' ए प्रमाणे चार्तिक मुनि प्रत्ये मश्करीमां बोद्धता चंद्रमद्योत राजाने थयुं हतुं.

४३ प्रछेप ध्यान—अति छेपवाळुं ध्यान ते प्रछेपध्यान, ते मरुजूति तरफ कमउने तथा श्री महावीरस्वामीना कानमां खीळा नांखनार गोपने थयुं हतुं.

४४ परुष ध्यान—परुष एटले अति निष्ठुर कर्म तेतुं ध्यान ते परुषध्यान, ते ब्रह्मदत्त पुत्र उपर चुडणी राणीने तथा युगवाहु जाइ उपर मणिरथने थयुं हतुं.

४५ जयध्यान—जय ए मोहनी अंतर्गत रहेद्वी नोकपाय प्रकृति ठे, तेतुं ध्यान गजसुकुमाझने उपसर्ग करनारा सोमिन्न ससराने थयुं हतुं.

३३ अमुक्तिपरण ध्यान—मुक्ति ते मोक्षगति, तेथी रहित ते अमुक्ति, एतद्धे संसारना सुखनी अजिज्ञापा, तेणे करीने परण पामवानुं जे ध्यान ते 'अ-मुक्ति परण ध्यान' कहेवाय जे. ते 'मुक्तिने विघ्न करनारुं आ नियाणुं न कर " एष चित्र नामना पोताना जाइसावुए वारंवार निवारण कर्था छतां पण 'चक्रवर्तीनी संपत्तिनो अतुजव कर्था विना हुं मुक्तिनी पण इच्छा करतो नथी ' ए-वा तीव्र अशुज जावथी नियाणुं करनारा संभूति मुनिने थयुं हतुं.

“ मिथ्या दुष्कृत आपवा दायक आ त्रेसउ दुर्ध्यानानां स्वरूपने सांजळी-ने विवेकी पुरुषोए अनेक प्रकारनां कर्मोतुं बंधन करावनारां आ सर्व दुर्ध्यानोना तत्त्वमार्गमां प्रवृत्ति करतां सर्वथा त्याग करवो. ”

इत्यद्भद्रदिनपरिमितोपदेशमासाद्वृत्ता त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
पंचत्रिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३३५ ॥

व्याख्यान ३३६ मुं.

तप विपे.

मूज्ञोत्तरगुणश्रेणिप्राज्यसाम्राज्यसिध्दये ।

वाह्यमाच्यन्तरं चेत्यं, तपः कुर्यान्महामुनिः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ मूज्ञ गुण तथा उत्तर गुणना समूहवने महान् साम्राज्यनी सिद्धिने माटे महा मुनिओए आ वाह्य तथा आच्यन्तर तप करवुं. ”

ज्ञान, चारिवादिक् मूळ गुणो अने समिति, गुप्ति विंगेरे उत्तर गुणो कहे-वाय जे, तेनी श्रेणि एतद्धे विशेषे करीने ते गुणोना उद्भव, तेणे करीने प्रचूर कारण एवा साम्राज्यनी सिद्धिने माटे एतद्धे स्वकार्य जे गुण निष्पत्तिरूप तेने अर्थे परम निग्रंथ ए-वा महा मुनिओ वाह्य तथा अच्यन्तर तप करे; तेमां अन्य लोकोंने उद्वासानुं कारण तथा

प्रजावनानुं मूल होवाची वाद्य तप करवानी जरूर ठे, अने बीजा लोकौची जाणी शकाय तेवुं नहीं ठतां आत्मगुणनी एकतारूप होवाची अच्यंतर तप करवानी आ-
वश्यकता ठे. आ प्रसंग उपर नंदन ऋषिनो संबध ठे ते आ प्रमाणे—

नन्दन ऋषिनी कथा.

आ जतरत्नेत्रमां ङत्रिका नामनी नगरीमां जितशशु नामे राजा राज्य करतो
हतो. तेनी जद्रा नामनी पट्टराणीए नन्दन नामना पुत्रेने जन्म आप्यो हतो. ते
कुमार अनुक्रमे युवावस्था पाम्यो, एट्ठे तेने पितानुं राज्य मळ्युं. राज्यनुं पावन
करतां ते नन्दन राजाने जन्मथी आरंजीने चोवीश लाख वर्ष व्यतीत थयां. एकदा
पोष्ट्रिन्न नामना आचार्य विहारना क्रमथी ते नगरीमां समवसर्था. तेमने वंदन करवा
माटे नन्दन राजा लघानमां गया. त्यां गुरुने विधि पूर्वक वंदना करी धर्म श्रवण
करवा वेठा. गुरुए आ प्रमाणे उपदेश आप्यो के—

ज्ञानमेव बुधाः प्राहुः, कर्मणां तापनात्तपः ।

तदाच्यन्तरमेवेष्टं, वाद्यं तदुपवृंहकम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ आत्म प्रदेशनी साथे संश्लिष्ट घडने रहेलां कर्मोंने तपाववाची
सूक्ष्म ज्ञाननेज पंक्ति पुरुषो तप कहे ठे. तेमां प्रायश्चित्तादिक आच्यंतर एवुं
तप इष्ट ठे, अने अनशनादिक वाद्य तप ते अच्यंतर तपने वृद्धि पमामनार ठे,
एट्ठे ड्यव्य तप जाव तपनुं कारण ठे, तेथी वाद्यतप पण इष्ट ठे.”

तदेव हि तपः कार्यं, दुर्ध्यानं यत्र नो जवेत् ।

येन योगा न हीयन्ते, क्षीयन्ते नेन्द्रियाणि च ॥ २ ॥

जावार्थ—“ जे तप करवाची दुर्ध्यान न थाय, मन, वचन अने कायांना
योगनी हानि न थाय, तथा इन्द्रियो क्षीण न थाय तेवुंज तप करवुं. ”

इत्यादि धर्मदेशना सांजळीने प्रतिबोध पामेला नन्दन राजाए वैराग्यथी
पोष्ट्रिन्नाचार्य पोसे दीक्षा क्षीथी. निरंतर मासक्रमे करीने चारित्रना गुणने वृद्धि
पमामनारा ते नन्दन मुनि गुरु साथे ग्रामादिकमां विहार करवा लाग्या. ते मुनिए
वे अशुभ ध्यान (आर्त-रौच) नो त्याग कर्यो हतो, सर्वदा त्रण दंभ, त्रण गारव
अने त्रण शब्दथी रहित होता. तेमना चार कपाय क्षीण थया होता, चार संज्ञानो

त्याग कर्यो हतो, ते चार प्रकारनी विक्रयाधी विमुक्त होता, चार प्रकारना धर्ममां आसक्त होता, तथा चार प्रकारना उपसर्गोधी तेमनो धर्मउद्यम स्वयंजना पामतो नहोतो. ते मुनि पंच महाव्रतनुं धाम होता, पांच प्रकारना स्वाध्यायनुं स्थान होता, निरंतर पांच समितिने धारण करता होता, अने छुःसह परिसहोनी परंपराने सहन करता होता. आ प्रमाणे निःस्पृह एवा ते नंदन मुनिए एक द्वाख वर्ष सुधी तप कर्युं. तेमां तेणे अगियार द्वाख ने एंशी हजार मासकृपण कर्या; तेमज तेज जवमां अर्हदज्जक्ति विगेरे वीश स्थानकोना आराधनव के करीनेते महातपस्वीए छुःखे मेळवी शकाय तेनुं तीर्थकरनामकर्म उपार्जन कर्युं. मूळधीज अतिचाररूप कंत्रक रहित चारित्रनुं पावन करीने आयुष्यना अंतसमये तेमाणे नीचे प्रमाणे आराधना करी.

“ अव्यवहार राशिमां अनन्त जन्तुओ साथे अथवावाधी जे अकाम निर्जरावने मारुं कर्म कपायुं ते पीडानी पण हुं अनुमोदना करुं हुं. जिनेश्वरनी प्रतिमा, चैत्य, कद्वज्ञ अने मुकुट विगेरेमां जे मारो पृथ्वीमय देह थयो होय तेनुं हुं अनुमोदन करुं हुं. जिनेन्द्रनां स्नात्र करवाना पात्रमां दैवयोगे जे मारो जळमय देह प्राप्त थयो होय तेनुं हुं अनुमोदन करुं हुं. श्री जिनेन्द्रनी पासे धूप करवाना अंगारामां तथा दीवामां जे मारो अग्निमय देह थयो होय तेने हुं अनुमोदन आपुं हुं. अरिहंत पासे धूपने उबेखतां—तेने प्रज्वलित करवामां तथा मार्गमां श्रान्त थयेद्वा संवनी शांतिने माटे जे मारो वायुमय देह वापो होय तेने हुं अनुमोदुं हुं. मुनिओनां पात्र तथा दंरादिकमां अने जिनेश्वरनी पूजाना पुष्पोमां जे मारो वनस्पतिमय देह थयो होय तेनी हुं अनुमोदना करुं हुं. कोइ पण स्थाने सत्कर्मने योगे जिनधर्मने उपकार करनारो मारो त्रसमय देह थयो होय तेने हुं अनुमोदुं हुं. काळ, विनय विगेरे जे आठ प्रकारे ज्ञानाचार कहेद्दो ठे, तेमां कांइ पण अतिचार थयो होय तेने हुं त्रिविधे (मन वचन कायावने) निंदुं हुं. निःशंक्ति विगेरे जे आठ प्रकारे दर्शनाचार कहेद्दो ठे, तेमां मने जे कांइ अतिचार द्वाग्यो होय तेने हुं त्रिविधे बोसिराहुं हुं. मोहधी अथवा द्योज-धी जे में सूक्ष्म तथा वादर माणीओनी हिंसा करी होय तेने पण हुं त्रिविधे बोसिराहुं हुं. हांस्य, जय, क्रोधके द्योजादिकना वशधी में जे कांइ असत्य जापण कर्युं होय ते सर्वनी निंदा करवा पूर्वक हुं आद्वोचना करुं हुं. रागधी अथवा घेपधी थोरुं के घणुं जे कांइ अदत्त परज्व्यनुं में ग्रहण कर्युं होय ते सर्वनो हुं

त्याग करुं हुं. में पूर्वे तिर्यच, मनुष्य के देव संबंधी मैयुनतुं मनथी वचनथी के कायाथी सेवन कर्तुं होय तेने हुं त्रिविधे तजुं हुं. द्योजना दोषथी बहु प्रकार में धन, धान्य अने पशु विगेरेनो जे संग्रह कर्यो होय तेने हुं त्रिविधे तजुं हुं. स्त्री, पुत्र, मित्र, कन्यु, धान्य, धन, घर अने बीजी कोइ पण वस्तुमां में जे कांइ ममता करी होय तेनो हुं त्रिविधे त्रिविधे त्याग करुं हुं. इन्द्रियोथी पराजव पामीने— रसेंझीना परवशापणाथी में जे चारे प्रकारनो आहार रात्रे वापर्यो होय (खाधो होय) तेने पण हुं त्रिविधे निंदुं हुं. क्रोध, मान, माया, द्योज, राग, द्वेष, क्लेश, चान्नी, परनिंदा, जूवुं आळ अने बीजुं पण जे कांइ चारित्राचार संबंधी में छुट्ट आचरण कर्तुं होय ते सर्वने हुं त्रिविधे तजुं हुं. वाह तथा अच्यंतर तपने विपे जे कांइ अतिचार द्वाग्यो होय तेने हुं त्रिविधे त्रिविधे निंदुं हुं. धर्मक्रिया करवामां में जे कांइ छता धीर्यने गोपव्युं होय ते धीर्याचार संबंधी अतिचारनी पण हुं त्रिविधे निंदा करुं हुं. जे कांइ मारो मित्र होय अथवा अमित्र होय अने स्वजन होय अथवा शत्रु होय ते सर्वे मारा अपराधने खमो, हुं ते सर्वने खमुं हुं अने सर्वनी साथे हुं समान हुं. में तिर्यचना जवमां तिर्यचोने, नारकीना जवमां नारकीओने, मनुष्यना जवमां मनुष्योने तथा देवजवमां देवताओने जे कांइ दुःखमां स्थापन कर्यो होय— दुःख आप्युं होय ते सर्वे मारो ते अपराध क्षमा करो, हुं ते सर्वने खमावुं हुं, अने मारो ते सर्वने विपे मैत्रीजाव ठे. जीवित, याँवन, लड्डी, रूप अने मियजननो समागम, ते सर्वे वायुए चक्षित करेद्वा समुझना तरंगनी जेवा चपळ ठे. आ जगतमां व्याधि, जन्म, जरा अने मृत्युथी ग्रसित थयेद्वा प्राणीओने जिनेश्वरे कहेद्वा धर्म विना धीजुं कोइ शरण नथी. सर्वे जीवो स्वजन पण थयेद्वा ठे, अने परजन पण थयेद्वा ठे, तो तेमने विपे कयो पंरित पुरुष जरा पण प्रतिबंध करे ? कोइ न करे. अरिहंत मारुं शरण हो, सिध्द मारुं शरण हो, साधु मुनिराजतुं मारे शरण हो अने केवळीए कहेद्वा धर्म मने शरणचूत हो. अत्यारथीजीवन पर्यंत हुं चतुर्विध आहारनो त्याग करुं हुं, अने वेद्वा श्वासोश्वासे आ देहने पण हुं तजुं हुं. ”

आ प्रमाणे ते नन्दन मुनिए छुष्कर्पनी निंदा, सर्व जीवोनी क्षमापना, शुभ जावना, चार शरण, नमस्कारतुं स्मरण अने अनशन ए ठए प्रकारनी आराधना करीने धर्मगुरुने तथा साधु साध्वीने खमाव्या. पत्री समाधिमां स्थित थये-

(२५८) उपदेशप्रसाद भाषांतर-जाग ५ मो. स्तंज २३ मो.

ह्या ते मुनि साठ दिवसतुं अनशन पाळीने पचीश ह्याख वर्षतुं आयुष्य संपूर्ण करी, ममतारहितपणे काळधर्म पायीने दशमा माणत नामना देवलोकां देवपणे उत्पन्न थया. त्यां वीश सागरोपमनुं आयुष्य तेणे पूर्ण कर्युं. आयुष्यने अंते पण तेओ अधिक अधिक कांतिवने देदीप्यमान रहा. वीजा देवताओ उ मास आयुष्य वाकी रहे त्यारे अत्यंत कांतिहीन थाय ठे अने वधारे मोह पामे ठे; परंतु तीर्थकरोने तो पुण्यनो उदय नजीक होवार्थी उ मास अवशेष आयुष्य रहे, त्यारे पण देह कांति विगेरे घटवाने बद्धे उल्लरी अधिक वृद्धिमान थाय ठे. ते देव त्यांथी चवीने श्री महावीरस्वामी नामे चरम तीर्थकरपणे उत्पन्न थयो.

“ श्री वर्धमान स्वामीना जीवे समकित पाम्या पत्रीना मोश पचीशमा जवे जे तप कर्युं ते तप अमारा जेवाने महा उत्तम जावंगळरूप थइ अक्षय सुख संपत्ति प्रत्ये आपो. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
पञ्चविंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३३६ ॥

व्याख्यान ३३७ मुं.

रोहिणी व्रत विषे

श्री वासुपूज्यमानस्य, तपोऽतिशयप्रकाशकम् ।

रोहिण्याः सुकथायुक्तं, रोहिणीव्रतमुच्यते ॥ १ ॥

जावार्थे—“ श्री वासुपूज्य स्वामीने नमस्कार करीने तपना अतिशयने मकाश करनारं अने रोहिणीनी सत्कथार्थी युक्त एतुं रोहिणीव्रततुं स्वरूप कहीए जीए. ”

रोहिणीनी कथा.

चंपापुरीमां श्रीवासुपूज्य स्वामीना पुत्र मयत्रा नामे राजा राज्य करता हता. तेने द्वाङ्गमी नामे सदाचारवाळी राणी हती. ते राणीने आठ पुत्रो उपर एक रोहिणी नामे पुत्री घड. राजाए ते पुत्रीना जन्म वखते मोटो उत्सव कयों. अनुक्रमे रूप अने सौजाग्यथी युक्त एवी ते पुत्री युवावस्था पामी. एट्ठे राजाए विचार्युं के “ आ पुत्रीने योग्य वर मळे तो सारं. ” एम विचारीने राजाए स्वयंवरनी इच्छायी घणा राजकुमारोने आमंत्रण कर्तुं. तेथी सर्व देशना राजकुमारो पोतपोताना वैजव सहित त्यां आवीने स्वयंवरमंरुपमां वेठा. रोहिणी पण स्नान तथा विन्नेपनादि करी, सारां वस्त्रो पहरेरी अने मुकुट, तीक्षक, कुंमळ, कंठाचरण, प्राद्वंबक, हार, अर्घहार, वाजुबंध, कमां, बाँटी, कटीमेखळा, जांजर अने किंकिणी विंगेरे अद्वंकारो धारण करीने सुखासन (पादखी) मां वेसी मंरुपमां आची. त्यां प्रतिहारीए दरेक राजकुमारोनां पृथक् पृथक् नाम गोत्र विंगेरेतुं वर्णन कर्तुं; ते सांजळीने रोहिणीए नागपुरना राजकुमार अशोकना कंठमां वरमाळा आरोपण करी, एट्ठे राजाए बीजा सर्व राजकुमारोने वस्त्रादिकवने सन्मान करीने रजा आपी. पत्नी विधिपूर्वक अशोककुमार साथे रोहिणीनो विवाह कयों. अशोककुमार रोहिणीने लडने नागपुर आव्यो. केट्ठेक काळे अशोकना पिताए अशोकने राज्य सोंपी दीक्षा ग्रहण करी.

अशोक राजाने रोहिणी साथे जोगविज्ञास करतां आठ पुत्रो तथा चार पुत्रीओ घड. एकदा पत्नीनी साथे राजा गवाङ्गमां वेठो हतो, ते वखते रोहिणीए कोइ एक स्त्रीने पुत्रना मरणथी रुदन करती अने हृदय तथा मायुं कुटती जोइने हर्षथी राजाने पूछ्युं के “ हे स्वामी ! आ केत्री जाततुं नाटक ठे ? ” राजाए कयुं के “ हे प्रिया ! गर्व न कर. ” राणी बोड्डी के “ धन, यौवन, पति, पुत्र अने पितामह विंगेरे संवंधी सर्व प्रकारना सुखथी हुं पूर्ण हुं, तथापि हुं गर्व करती नथी; परंतु आवुं नाटक में कोइ पण वखत जायुं नथी. ” राजाए कयुं के “ ते स्त्रीनो पुत्र मरी गयो ठे तेथी ते रूप ठे. ” राणी बोड्डी के “ ते आवुं नाटक क्यां शीखी हशे ? ” राजाए कयुं के “ वे हुं ते तने शीखुं. ” एम कहीने राजाए लोकपाद नामनो साथी नानो पुत्र जे राणीना उत्संगमां हतो, तेने लडने चारीथी परतो मूखयो.

ते पुत्रने अधरधीज पुरदेवीए जीझी झीधो, अने तेने सिंहासनपर बेसाड्यो. पुत्रना परवाधी पण राणीने रुदन आव्युं नही, तेथी राजाने आश्चर्य थयुं. तेवामां ते नगरमां जिनेश्वरना रुप्यकुंज अने सुवर्णकुंज नामना वे शिष्यो परिवार सहित आव्या. ते जाणीने राजा तेमनी पासे गयो अने तेमने बंदना करीने राजाए नम्रताधी पूत्रुं के “ हे पूज्य ! क्या कर्मधी मारी राणी छुःखनुं नाम पण जाणती नथी ? ” गुरु बोल्या के हे राजा ! सांजळ—

आ नगरमांज पूर्वे धनमित्र नामे एक श्रेष्ठी रहेतो हतो. तेने दुर्गधा नामनी अति दुर्जांगी पुत्री हती. ते युवावस्था पामी, तोपण तेने कोइ पुरुष परणवानी इच्छा करतो नही. धनमित्र एक कोटी अल्प आपवानुं कहेतो, तोपण तेने कोइ पुरुष परण्यो नही. एकदा कोइ चोरने प्राणांत शीझा थइ, तेने मारवा माटे राजाना सेवको बइ जता हता. ते जोडेने श्रेष्ठीए ते चोरने ठोमावी पोताने घेर आण्यो. ते चोरने दुर्गधा आपी. रात्रे दुर्गधाना शरीरना तापधी पीमा पामीने ते चोर नासी गयो. त्यार पडी एक दिवस ते गाममां कोइ ज्ञानी गुरु पधार्या. तेमने धनमित्र श्रेष्ठीए पुत्रीना दुर्जांग्यनुं कारण पूत्रुं. त्यारे गुरु बोल्या के “ बज्जयंत पर्वत पासे गिरिपुर नामना नगरमां पृथ्वीपाळ नामे राजा राज्य करतो हतो. तेने सिद्धिमती नामनी राणी हती. एकदा राजा तथा राणी उपवनमां गया हता; त्यां मासोपवासी श्रीगुणसागर नामना मुनिने गोचरी जतां तेमणे जोया. राजाए मुनिने बंदना करी, अने पडी राणीने कहुं के “ हे प्रिया ! आ मुनि जंगमतीर्थ ठे, माटे तुं घेर जइने प्रासुक आहारवने तेमने प्रतिज्ञान्न. ” राजानी आज्ञाधी इच्छा विना राणी पाडी वळी, अने घेर जइ क्रोधधी मुनिने कर्नवा तुंवमानुं शाक बहोराव्युं. मुनिए तेने कर्नवुं जाणीने परउववानो विचार कयों, पण तेथी अनेक जीवनी हिंसा थवानुं धारीने पोतेज तेने आहार करी गया, अने शुजध्यानवने केवळ-ज्ञान पामी मुक्तिमुखने बर्या. राजाए ते दृत्तांत सांजळीने राणीने काढी मूकी. ते राणीने सातेम दिवसे कोडने व्याधि थयो. तेनी व्यथाधी आर्तध्यानवने मरण पामीने ते ठची नरके गइ. त्यांथी नीकळी तिर्यंचनो जव करी अनुक्रमे सर्व नर-कमां उत्पन्न थइ. पडी अनुक्रमे उंटनी, कूतरा, शीयाळणी, चूंरणी, घो, उंदरनी, जू, कागनी, चांदाळी अने डेवटे गधेनी थइ. ते गधेनीना जवमां मृत्यु वखते तणे नवकार मंत्र सांजळ्यो. तेना पुण्यधी ते मरीने आ तमारी पुत्री थइ ठे, पूर्वतुं पाप-

कर्म थोडुं वाकी रहेवाथी आ नवमां ते दुर्गागी थइ ठे. ” आ प्रमाणे पोतानो पूर्वजव सांजळतां दुर्गन्थाने जातिस्मरण उत्पन्न थयुं. पोताना पूर्वजवने जोड्ने तेणे गुरुने पृष्ठुं के “ हे जगवान ! मने आ दुःखसागरथी तारो. ” गुरु बोड्या के “ तुं सात वर्ष अने सात मास सुधी रोहिणीतुं व्रत कर. तेमां जे दिवस रोहिणी नद्व होय ते दिवसे उपवास करीने श्री वासुपूज्य स्वामीतुं ध्यान करवुं, तेमतुं नवुं चैत्य करावुं, अने व्रत पूर्ण थाय त्यारे उद्यापन करवुं. तेमां अशोक वृक्षानी नीचे अशोक तथा रोहिणी सहित श्री वासुपूज्य स्वामीतुं रत्नमय विंव नरावुं. ते तपना महिमाथी तुं आवता नवमां अशोक राजानी रोहिणी नामनी स्त्री थइने तेज नवमां सिद्धिपदने पामीश, अने आ तप करवाथी तने घाणुं मुख मास थशे. ते उपर दृष्टांत कहुं तुं ते सांजळ—

सिंहपुरमां सिंहसेन नामे राजा हतो. तेने दुर्गन्ध नामनो पुत्र हतो. ते कुमार सर्वने अनिष्ट हतो, कोड्ने गमतो नहीं. तेथी राजाए एकदा श्री पद्मपन्न स्वामीने पृष्ठुं के “ हे जगवान ! कया कर्मथी मारा पुत्रने दुर्गन्धिपणुं प्राप्त थयुं ठे ? ” मनु बोड्या के “ हे राजा ! नागपुरथी वार योजन दूर नीन्न नामे एक पर्वत ठे. त्यां एक शिखा ठे. तेनी उपर कोड् तपस्वी साधु ध्यान करता हता, तेना मजावथी त्यां पाराधिनां शस्त्रो जीवहिसामां प्रवर्ती शकता नहीं. तेथी कोड् एक पासाधिने मुनि उपर क्रोध चड्यो. पडी ज्यारे मुनि जिज्ञाने माटे गममां गया, त्यारे ते शिखानी नीचे तेणे घास तथा द्वाकमां नांख्यां अने पोते गुप्त रीते संताइ रवो. थोडी वारे मुनि जिज्ञा वड्ने आन्या, अने आहार करीने शिखा उपर ध्यान धरीने वेत्ता. ते वखते पेन्ना पाराधिण ते शिखा नीचे अग्नि मूक्यो. तेना तापने सहन करता ते मुनि शुद्धध्यानथी केवळज्ञान पामी प्रोड्के गया. ते पाराधि घोर पापकर्मथी कोडीयो थयो. त्यांथी घणा भवमां ज्रमण करीने कोड् श्रावकने घेर पशुपाळ थयो. त्यां ते नवकार मंत्र शीख्यो. एकदा अरण्यमां पशु चारवा गयो. त्यां निडावश थयो, तेदनामां दावानळ द्वागवाथी ते वळवा द्वाग्यो, एदळे नवकार मंत्रतुं ध्यान कर्युं, तेना प्रजावथी ते पशुपाळ मरण पामीने तारो पुत्र थयो ठे. शेष रहेला पापकर्मना दोपथी आ नवमां ते दुर्गन्धिपणुं पाम्यो ठे. ” ते सांजळीने कुमारने जातिस्मरण थयुं. पडी श्री जिनेश्वरे तेने रोहिणी तप करवानो उपदेश आप्यो. कुमार ते तप करीने शरीरतुं मुगन्धिपणुं पाम्यो. माटे हे दुर्गन्धा ! तुं पण

ते तपनुं आचरण कर. ”

आ प्रमाणे सांजळीने दुर्गन्धाए विधिपूर्वक उचपान सहित रोहिणी तप कर्युं, तेना प्रजावधी तेज जवमां ते सुगन्धपाणुं पामीने स्वर्गे गइ. त्यांथी चवी-ने ते मधवा राजानी पुत्री रोहिणी नामे थइ. ते तारी राणी थइ ठे. हे अशोक राजा ! ते तपना पुण्यथी जन्मथी आरंजिने ते दुःखने के रुदनने जाणतीज न-थी.” आ प्रमाणे श्रीवासुपूज्य स्वामीना शिष्यना मुखथी सर्व हकीकत सांजळी-ने अशोक राजाए फरीथी पूछ्युं के “ हे गुरु ! आमारे वनेने परस्पर अति स्ने-ह थवानुं शुं कारण ? ” गुरु बोड्या के “ सिंहसेन राजाए सुगन्ध कुमारने रा-ज्य सोंपी दीक्षा ग्रहण करी. पत्री सुगन्ध राजा जैन धर्मनुं पावन करीने महा-विदेह क्षेत्रमां पुष्कलावती विजयमां पुंरुरिकिणी नामनी पुरीमां अर्कलीति नामे चक्रवर्ती राजा थयो. त्यां सावुना संयोगथी दीक्षा दइने अनुक्रमे मृत्युपामी वारमा देवलोके देव थयो. त्यांथी चवीने तुं रोहिणीना मनने आनंद आपनारो अशो-क राजा थयो ठे. तमे वनेए पूर्वे समान तप कर्युं हतुं, तेथी तमारे परस्पर अति-शय प्रेम छे.

वळी हे अशोक राजा ! तारा मोटा सात पुत्रो गुणी थया. तेतुं का-रण ए ठे के “ मयुरा नगरीमां अग्निशर्मा नामना ब्राह्मणेन सात पुत्रो हता. ते सर्वे दरिद्धी हता. एकदा तेओए सर्व अज्ञकारथी विचूपित अने महानागपवान राजपुत्रोने क्रीडा करता जोइने विचार्युं के “ आपणे पूर्वे कांइ पण पुण्य कर्युं न-थी, जेथी आ जवे स्वप्नमां पण सुख जोयुं नहां; माटे दीक्षा ग्रहण करीए. ” एम विचारीने ते साते ब्राह्मणना पुत्रोए चारित्र झीवुं. त्यांथी मृत्यु पामीने देव थइ त्यांथी चवी ते साते तारा पुत्रो थया ठे; अने सौंथी नानो जे आउमो पुत्र छे ते पूर्वजवे वैताड्य पर्वत उपर ह्युदक नामे विद्याधर हतो ते शाश्वत जिनप्रतिमा-नी पूजा करीने ते पूजाना प्रभावथी सौंधर्म देवलोकरमां गयो. त्यांथी चवीने आ तारो आउमो पुत्र थयो ठे. तेने ते चारीथी नांखी दीधो हतो, पण तेने अधरथी-ज क्षेत्रदेवताए लइ दीधो हतो.

वळी तारी आ चार पुत्रीओ ठे. तेनो वृचांत एवो ठे के—वैताड्य पर्वतपर कोइ विद्याधरने चार पुत्रीओ हती. तेओए एकदा ज्ञानी गुरुने

पूछ्युं के " हे पूज्य ! अमारुं आयुष्य हवे केटहुं वाकी ठे ? " गुरु बोध्या के " तमारुं आयुष्य घणुं थोसुं वाकी ठे. परंतु तमारुं चारेनुं एकज बखते मृत्यु थरो. " ते सांजळीने तेओ बोझी के " थोमा आयुष्यमां अमे शुं पुण्य करीए ? " गुरु बोध्या के " अन्तर्मुहूर्तमात्र पण करेहुं पुण्य निष्फल थतुं नथी, तो तमोने पण मोटुं फळ मळशे; माटे तमे पंचमी तपनुं आराधन करो. " ते सांजळीने ते चारेए जीवन पर्यंत पंचमीनुं तप अंगीकार कर्युं. पत्नी गुरुए कहुं के " आज्ञेज शुक्र पत्नीनी पंचमी छे. " ते सांजळीने ते चारेए जयवासनुं पच-खलाण करी घेर जइने देवपूजादिक धर्मक्रिया करी. रात्रे एक साथे मळीने धर्म जागरण करवा लागी. ते प्रसंगे ' आ तप पूर्ण थये आपणे मोटुं उद्यापन करशुं ' एवो ते चारे विचार करती हती, तेवामां अकस्मात् ते चारेना मस्तकपर वीजळी पसी; तेथी मृत्यु पापीने तपना प्रभावथी ते स्वर्गे गइ. त्यांथी चवीने ते चारे आ तारी पुत्रीओ थइ ठे. "

आ प्रमाणे गुरुना मुखथी सांजळीने अशोकराजा विगेरे सर्वे संदेह र-हित थइ श्रावकधर्म अंगीकार करीने पोताने घेर गया. पत्नी केटझेक काळे श्री वासुपूज्य स्वामी पासेज राजा राणी विगेरेए दीक्षा ग्रहण करी अने उग्र तपव-डे कर्मनो क्य करी, केवळज्ञान रूप अक्रय जंमार मेळवीने मोक्षपदने पाम्या.

" हे नव्य प्राणीओ ! श्री वासुपूज्य स्वामीनी स्तुतिवने, पुजनवने अने तिकाइ देववंदनवने रोहिणी तपमां यत्न करीने तमे महापुण्यने उपा-जन करो. "

इत्यद्धदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
सप्तत्रिंशदधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३३७ ॥

व्याख्यान ३३८ सुं.

सप्तमय विषे.

धावन्तोऽपि नयाः सर्वे, स्युर्जावे कृतविश्रमाः ॥

चारित्रगुणहीनः स्यादिति सर्वनयाश्रितः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सर्वे नयो पोतपोताना पङ्क्तुं स्थापन करवा पाटे दोने ठे, तो-
पण ते सर्वे जावमां एटझे शुष्क आत्मधर्ममां विश्राम पामे ठे अर्थात् स्थिर थाय
ठे. तेथी मुनिराज पण सर्वे नयनो आश्रय करीने चारित्र गुणमां हीन थाय ठे. ”

चारित्रनो अर्थ एवो ठे के—‘ चय ’ एटझे आठ कर्मनो संचय, तेने ‘रि-
क्त’ एटझे खाद्री करवुं—कर्म रहित थवुं ते चारित्र कहेवाय ठे. ते चारित्र रूप गुण
तेमां हीन थवुं—वधता पर्यायवाळा थवुं, तेनी अंदर सर्वे नयनो आश्रय एवी रीते
थाय ठे के—अव्यनयने कारणपणे ग्रहण करवा अने जावनयने कार्यपणे ग्रहण
करवा. साधनमां उद्यम रूप क्रियानय जेवा अने तेमां विश्रांति रूप ज्ञाननय जेवा, ए
प्रमाणे सर्वे नयमां आसक्ति राखवी.

श्री अनुयोग धारमां कथुं ठे के—

सव्वेसिं पि नयाणं, बहुविह वत्तव्वयं निसामित्ता ॥

तं सव्वनयविसुद्धं, जं चरणगुणट्ठिजं साहू ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सर्वे नयनी बहु प्रकारनी वक्तव्यता सांचळीने सर्वे नयथी
विशुद्ध एवो जे चारित्र गुण तेने विषे साधु स्थित थाय ठे. ”

आ प्रसंग उपर एक कथा ठे ते नीचे प्रमाणे—

एक पोपटनी कथा.

कोइ एक गच्छमां एक तपस्वी आचार्य वृष्क होवाथी एक गाममांज रहेता
हता. तेनो एक शिष्य अति चपळ होवाथी क्रियामां अनादरवाळो हतो. तेणे ए-
कदा गुरुने कथुं के “ हुं युवान बुं, तेथी मैयुन विना रही शक्तो नथी. ” ते

सांजळीने गुरुए तेने गच्छथी वहार कर्यो. ते साधु बाध्यावस्थामांज समग्र शास्त्रो ज्ञायो हतो, तेथी लोकोने आधीन करीने प्राणवृत्ति करवा लाग्यो. अनुक्रमे आयुष्य पूर्ण थतां ते आर्तध्यानवने मृत्यु पामीने एक वृद्धना कोटरमां पोपट थयो. एकदा कोइ साधुनुं दर्शन थतां तेने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं, एट्ठे तेणे पोताना पूर्वजवनुं सर्व स्वरूप जाण्युं, अने धर्मनो सर्व प्रबंध पण समज्यो.

एकं दिवस ते वनमां एक जिह्व पक्षीओ पकरुवा आव्यो. केट्ठाक पक्षीओ पकरीने ते आ पोपटने पण पकरुवा आव्यो. तेनो एक पग हाथमां आव्यो ते खंचीने माळामांथी वहार काढतां तेनुं एक नेत्र काणुं थयुं. पक्षी ते जिह्व पक्षीओने वेचवा माटे चौदामां गयो. त्यां बीजा पक्षीओने वेचवा माटे जतां पेन्ना पोपटने एक जिनदत्त नामना श्रावकनी लुकाने मूळी गयो. त्यां ते पोपटे मनुष्यवाणीधी पोतानुं सर्व वृत्तांत जिनदत्तने कळुं. ते सांजळीने तेने सार्धमिक जाणी जिनदत्ते तेने वेचातो लीधो अने एक पांजरामां राख्यो. पक्षी ते पोपटे जिनदत्तना आखा कुटुंबने श्राद्धधर्मी कर्युं; पण जिनदत्तनो पुत्र जिनदास कोइ श्रेष्ठीनी रूपवती कन्याने जोइने तेनामां आसक्त थयो हतो, तेथी ते धर्म श्रवण करतो नहीं. तेने एकदा पोपटे कळुं के “ केम तारा चित्तमां श्रद्धा थती नथी ? ” त्यारे ते जिनदासे पोताना हृदयनी बात कही संजळवी. ते सांजळी पोपट बोड्यो के “ तुं स्वस्थ था. ते श्रेष्ठीपुत्री हुं तने परणवीश. ” एम कहीने ते पोपट त्यांथी लकीने ते श्रेष्ठीने घेर गयो. त्यां ज्यारे ते श्रेष्ठीनी पुत्री विवाहनी इच्छाथी लुर्गा देवीनुं पूजन करीने वरनी प्रार्थना करवा लागी, त्यारे ते पोपट प्रच्छन्न रहीने बोड्यो के “ जो तारे वरनी इच्छा होय तो तुं जिनदत्तना पुत्रने वर. ” ते सांजळीने ते पुत्रीए हर्षथी पोताना पिताने देवीनुं वाक्य कही जिनदत्तना पुत्रने परणवानी इच्छा जणावी. तेना पिताए ते बात स्वीकारीने जिनदास साथे तेनो विवाह कर्यो. पक्षी ते बहु धीजी बहुओमां ‘ हुं देवदत्तां लुं ’ एम कही गर्व करती अने विरुद्धधर्मी होवार्थी पोपटनो उपदेश पण सांजळती नहीं. त्यारे पोपटे सर्व स्वजनोनी समझ हास्य करीने लुर्गादेवीनुं वृत्तांत प्रगट करी वताव्युं. त्यारे तेना स्वजनो ‘ हे बहु ! तमे देवदत्ता ओ के पक्षिदत्ता ओ ? ’ एम कहीने तेनुं हास्य करवा लाग्या. तेथी ते बहु पोपटना उपर छेप धरावा लागी. एकदा सर्व स्वज-

नो कार्पणां व्यग्र हता तेवै वखते इपोपठनुं एक पीलुं खंचिने ते बोझी के “ हे पोप-
ट ! तूं तो पंजित छे ! ” ते सांजळीने पोपटे मनमां विचारुं के अरे ! आ मा-
री पाणीना दोपनुं फळ, कसुं ठे के—

आत्मनो मुखदोषेण, वध्यन्ते शुकसारिकाः ।

घकास्तत्र न वध्यन्ते, मौनं सर्वार्थसाधनम् ॥ १ ॥

“ पोतानी पाणीना दोपधी पोपट अने सारिका बंधाय ठे, पण बगला-
पंधाता नथी. माटे मौनज सर्व अर्थने साधनार छे. ”

एम विचारीने पोपट बोड्यो के “ हुं पंजित नथी. पंजित तो धनश्रेष्ठी
ठे. ” बहुए पूछुं के “ ते शी रीते ? ” त्यारे पोपट बोड्यो के “ कोइ एक
गाममां घणा आंधळा माणसो हता. ते पोतपोताना चोकमां बेसीने हास्य, गीत
अने दंजादिक बातो करीने दिवसो निर्गमन करता हता. ते गाममां कोइ शेट
रहेतो हतो. ते पोतानी छुकाने बेसी सोनामहोरानी परीक्षा करतो हतो. तेनी
पासे एफदा एक आंधळो आवीने उचो रहो, अने विनयधी ते शेटनी प्रशंसा
करीने बोड्यो के “ हे शेटजी ! मने स्पर्श करवा माटे मारा हाथमां एक सोना-
महोर आपो. ” ते सांजळीने सरद्व स्वजाववाळा ते शेटे तेना हाथमां एक सोना-
महोर आपी. ते आंधळे सोनामहोर दडने पोताना वखने ठेने मजवूत गांठ बां-
धीने बुपावी दीधी. थोमीवारे ते शेटे सोनामहोर मागी, त्यारे ते अंध बोड्यो
के “ हे पुण्यशाळी शेट ! में मारी महोर तमने जेवा माटे आपी हवी, ते में
दडने मारी गांठे बांधी ठे. हुं ते तमने आपीश नहीं, केमके मारी आजीविकाने
माटे मारी पास आठहुंज धन ठे; तेनी तमे केम इच्छा करो ठे ? ” एम कहीने
ते अंध पोकार करवा लाग्यो के ‘ आ शेट मारी महोर दड जाय छे. ’ ते सांज-
ळीने त्यां घणा लोको जेळा थड गया, अने ते शेटनी निंदा करवा लाग्या, तेधी
ते शेट उदयो जखवाणो पनी गयो. पत्री शेटे एक चतुर माणसने पोतानी सर्व
हकीकत कहीने तेनी सज्जाह पूठी, त्यारे ते चतुर माणसे तेने कसुं के “ हंमशां
रात्रे आ गामना सर्वे आंधळा एक जग्याए एकठा थाय ठे, अने त्यां पोते मेळवेळा
ज्व्य विगोरेने परस्पर देखावे ठे. त्यां तूं जडने गुप्त रीते उचो रहेजे, अने ज्यारे
ते अंध ए महोर बीजाने देखामवा काठे त्यारे तूं दड बोजे. ” ते सांजळीने ते

शेठ आंधळाओने एकठा मळवाना स्थानके गयो. त्यां पेन्नां आंधळाए हर्षथी पोतानुं पंभित्य प्रकाश करीने गांठे वांधेची सोनामहोर ओफी वीजा आंधळाने वताववा माटे पोतानों हाथ द्वांवो कर्षो, एट्ठे तरतज पेन्ना शेठे ते महोर द्वाइ क्षीधी. वीजा आंधळाए कळुं के “ केम नथी आपतो ? ” त्यारे पेन्ना आंधळो बोड्यो के “ आपी ते शुं ? ” एम बोड्यतां ते वने आंधळाओने परस्पर मोडुं युद्ध थयुं, अने शेठ तो पोतानी महोर मळी जवाथी स्वस्थ थइ पोताने स्थानके चाड्यो गयो. त्सारथी “ अन्यो अन्ध पीडाय ” एंची लोकमां कहेवत चाव्हे छे.

आ वातनो उपनय एवो ठे के-एकांतवादी सर्वे नयो अंध सदृश ठे अने अनेकांत पड्ठने जाणनार नेत्रवाळा शेठनी तुड्य छे. तत्त्वने पण तेज पामे ठे, वीजाओ तत्त्वने पामता नथी. आ कथामां पेन्ना शेठे मौन धारण करीने पोतानुं कार्य साधुं, माटे ते पंभित ठे. ”

आ प्रमाणे पोपटना मुखथी कथा सांजळीने ते बहु जती रही. फरीधी पाडी आम तेम जतां ते बहुए पोपटनुं वीजुं पीडुं खेंचीने कळुं के “ हे पोपट ! तुं तो पंभित छे ! ” ते सांजळीने पोपटे हजामनी खीनी कथा कही. ए प्रमाणे कथाओ कहीने पोपटे आखी रात्रि निर्गमन करी. प्रातःकाळे तदन पांखो विनाना थइ गयेन्ना ते पोपटने पांजरानी व्हार काड्यो. तेवामां एक श्येन पड्ठीए तेने मुखमां ग्रहण कर्षो, तेवामां वीजो श्येन पड्ठी आव्यो. एट्ठे ते वनेतुं युद्ध थयुं. ते वसते पहेन्ना श्येनना मुखमांथी पोपट पनी गयो. ते अशोकवाणीमां पड्यो. त्यां तेने पन्तांज कोइ दासपुत्रे द्वाइने तेने एकांतमां राखी साजो कर्षो. पडी ते दासपुत्रे पोपटने कळुं के “ हे पोपट ! मने आ गामनुं राज्य अपाव. ” पोपटे कळुं के “ प्रयत्न करीश. ”

हवे ते गामनो राजा वृष्ट हतो अने अपुत्रीओ हतो, परंतु ते वीजा कोइने राज्य आपवानी इच्छा धरावतो हतो. तेथी राजा कुळदेवीतुं ध्यान करीने रात्रे सुतो हतो. ते समये पेन्ना पोपट राजाना पडंगने माथे रहेन्ना क्रीणामपूरना देहमां प्रवेश करीने बोड्यो के “ हे राजा ! तुं दासपुत्रने राज्य आपजे, वीजाने आपीश तो सात दिवसमां राज्य नष्ट थशे. ” ते सांजळीने ‘ आ कुळदेवीतुं वाक्य छे एम जाणी राजाए दासपुत्रने राज्य आप्युं. दासपुत्रे ते पोपटनेज राजा

(२६८) उपदेशमासाद् जापांतरं—जाग ५ मो. स्तंज २३ मो.

कर्यो, अने तेनी आझा वधे जाहेर करी. पछी ते पोपटे धर्मना उपदेशधी जिन-
दास श्रावकना कुटुंबने तथा पेन्ना महेश्वरी (मेथ्री) श्रेष्ठीना कुटुंबने प्रतिबोध प-
मामी शुद्ध श्रावक कर्यो अने तेमने वैराग्य उपजाव्यो. मांते पोते संवेग पामीने
अनशन कर्युं; अने मृत्यु पामीने शुद्ध ध्यानना प्रज्ञावधी सहस्रार नामना आठमा
देवत्रोकमां देवपणे उत्पन्न थयो.

देवत्रोकमां पण ते परम श्रावक होवधी धर्मकथा करवा लाग्यो. तेधी
सर्व देवोमां ते अति विद्वान गणायो. त्यांधी चवीने महाविदेह क्षेत्रमां मनुष्यपणे
उत्पन्न थइ सिद्धिपदने पामशे.

ज्ञानवान् मनुष्य अवश्य संवेगतुं जाजन थाय ठे. तेधी करीनेज जग-
वती सूत्रमां कहुं ठे के ' ज्ञान आ लोकमां, परलोकमां अने तेधी पण आ-
गळना जवमां हितकारी ठे. ' वळी ज्ञानक्रियान्यां मोक्षः स्यात्—'ज्ञान अने
क्रियाधी मोक्ष थाय ठे. ' एम पण कहुं छे माटे ज्ञान अने क्रिया वनेनो स्वप
करवो.

“ सर्व नयतुं रहस्य संयम कहेलुं ठे. माटे हमेशां ज्ञान अने क्रियावने
आप्त पुरुषोए तेनुं सेवन करवुं. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
अष्टत्रिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३३८ ॥

शीघ्र दृढता विपे.

स्त्रीनी साथे झांवा बखतनो सहवास उतां पण उचम पुरयो पोतानी द-
दनाने छोडता नथी. करुं ठे के—

दिनमेकमपि स्यातुं, कोऽन्नं स्त्रीसन्निधौ तथा ।

चतुर्मासीं यथाऽतिष्ठत्, स्यून्नज्जोऽङ्गतव्रतम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेवी रीते स्यून्नज्ज मुनि व्रतनो जंग कर्या विना चार मा-
स मुथी स्त्री समीपे रया, तेवी रीते बीजो कयो पुरूप एक दिवस पण रहेवाने स-
मर्थे ठे ? कोइज नथी. ”

स्यून्नज्ज मुनिनी कथा.

एकदा वर्षाकृतु आचतां श्रीसंचूतविजय सुरिने वंदना करीने व्रण
मुनिओए जूदा जूदा अजिग्रह झीथा. तेमां पहेला मुनिए करुं के “ हुं चार मास
मुथी सिंहनी गुफाने मोढे उपवास करीने कापोत्सर्गे रहीश. ” बीजा मुनिए करुं
के “ हुं चार मास मुथी दृष्टिविप सर्पना बीजने मोढे कापोत्सर्गे धारण करीने
उपोषित रहीश. ” अने बीजाए करुं के “ हुं चार मास मुथी कूवाना चारवट
उपर कापोत्सर्गे करीने उपोषित रहीश. ” ते व्रणे मुनिओने योग्य जाणीने गुरु-
ए तेमने आज्ञा आपी. पत्नी स्यून्नज्ज मुनिए उठीने गुरुने विज्ञप्ति करी के “ हुं
चार मास मुथी उग्र तप कर्या विना पद्मरसवाळा जोगननां आहार करीने कौशा
षेडपाना परमां रहीश. ” गुरुए उपयोग दइने तेने योग्यधारीने तेम करवानी आ-
ज्ञा आपी. पत्नी सर्वे मुनिओ पोते अंगीकार करेला स्याने गया. ते बखते शमना
गुणवाळा अने उग्र तपने धारण करनारा ते मुनिवराने जोइने ते सिंह, सर्प अने
कूवानो रेंद फेरवनाए ए व्रणे शान्त यद गया.

स्यून्नज्ज पण कोशाने घेर गया. त्यां तेमने आचता जोइने कौशाए विचा-
रुं के “ आ स्यून्नज्ज चारिखची उष्टेग पापी व्रतनो जंग करीने आच्या जणाय
ठे, माटे हजु मुथी मांरुं जाग्य जागुं ठे. ” एम विचारीने कौशा एरदम उठी

मुनिने मोतीथी वधावी वे हाथ जोनी उज्जी रहीने बोझी के “ पूज्य स्वामी ! आप जज्ञे पधार्या, आपना आगमनथी आजे अंतराय हय धवाने लीधे मारुं पुण्य प्रगट थयुं ठे. आजे मारापर चिंतामणि, कामधेनु, कल्पवृक्ष तथा कामदेव विगेरे देवताओ प्रसन्न थया एम हुं मानुं छुं. हवे हे नाथ ! प्रसन्न थइने मने जज्ञदीथी आइहा आपो. आ मारुं चित्त, वित्त, शरीर अने घर ए सर्व आपनुंज ठे, मारुं यावन प्रथम आपेज सफल कर्युं ठे. हमणां हीमथी वळी गयेझी कमल्लिनीनी जेप आपना विरहथी दग्ध थयेझा आ मारा शरीरने निरंतर आपना दर्शन तथा स्पर्श वने अनंदित करो. ” ते सांजळीने स्यूज्जज्ज बोझ्या के “ आ कामशास्त्रने अनुसारे वनावेझी तारी चित्रशाळा मने चार मास सुधी रहेवा आप. ” ते सांजळीने कोशाए तरतज चित्रशाळा साफ करीने रहेवा आपी. त्यां मुनि समाधि धारण करीने रखा. कोशाए आपेझो कामदेवने प्रदीप्त करनार परूसयुक्त आहार करीने पण मुनि स्थिर मन राखीने रखा. कोशा वस्त्रानूपण पहेरीने अनेक प्रकारना हावजाव करती मुनिने क्षोज पमारुवा तेमनी पासे आवी. ते वखते मुनिए कथुं के “ सामा त्रण हाथ दूर रहीने तारे नृत्य विगेरे जे करवुं होय ते करवुं. ” पत्री ते कोशा सामा त्रण हाथ दूर रहीने कटाइथी मुनि साधुं जावा लागी, लज्जानो त्याग करीने पूर्वे करेझी क्रीमानुं स्मरण कराववा लागी, अने गातने वाळवानी चतुराइथी त्रिवळीवने सुंदर एवो मध्य जाग देखारुती, तथा वखनी गांठ बांधवाना मियथी गंजीर नाजिरूपी कूपने प्रगट करती कोशा तेमनी समझ विन्धने मोह पमाडनारुं नाटक करवा लागी. तोपण स्यूज्जज्ज जरा पण क्षोज पाम्या नहीं. पत्री ते कोशा पोतानी सखीओने लइने आवी. तेमांथी एक निपुण सखी बोझी के “ हे पूज्य ! कठिनतानो त्याग करीने उत्तर आपो. केमके मुनिओनुं मन हमेशां करुणाए करीने कोमळ होय ठे. जाग्यहीन पुरुषोज प्राप्त थयेझा जोगने गुमावेठे, माटे हे पाप रहित मुनि! आपना वियोगथी कृश थयेझी अने आपनेज माटे मरवाने तैयार थयेझी आ तपारी कामातुर प्रियाना मनोरथने सफल करो. फरीथी पण आ तपस्या तो सुखे प्राप्त थये, पण आवी प्रेमी युवती फरीथी मळशे नहीं. ” ते सांजळीने मुनिए कोशाने कथुं के “ अनंतीवार अनेक जवमां कामक्रीमादि करेख ठे, तोपण हजु सुधी शुं तुं तेनीज इच्छा करे ठे ? शुं हजु तने वृत्ति थइ नथी के जेथी मारी सन्मुख आ नृत्यादिक प्रयत्नो करे ठे ? जो कदाच आवुं नृत्य प्रशस्त जाववडे परमात्मानी स्तुति पूर्वक तेमनी पासे कर्युं होय तो सर्व सफल थाय. परंतु तुं तो जोगनी इच्छा-

थी दीन वाणी बोले थे, अने सखीओने दावीने जोगप्राप्तिने माटे प्रयत्न करे थे, परंतु तूं शामाटे आ जन्म तथा जीवनने वृथा गुमावे थे ? हे बुद्धिशाली कोशा ! ते सर्व प्रयत्न पोताना आत्मना हितने विषेण कर. " आ प्रमाणेनां स्थूलजज्ञ मुनिनां वचनो सांजळीने कोशाए विचार्युं के " आ मुनिनुं जितेन्द्रियपाणुं मारा जेवी असंख्य चतुर नायिकाथी पण जीती शकाय तेवुं नथी. " एम विचारिने ते बोली के " हे मुनिराज ! में अज्ञानताने दीधे आपनी साथे पूर्व करेदी क्रीमाना दोजथी आजे पण क्रीडानी इच्छावने आपने दोज पमारवा माटे अनेक उपायो कर्यां थे, हवे ते मारो अपराध हमा करो. " पत्नी मुनिए तेने योग्य जाणीने श्रावकधर्मने उपदेश कर्यो. ते पण प्रतिबोध पामीने श्राविका थइ, अने " नंद राजाए मोकदोदा पुरुष विना बीजा सर्व मारे बंधु समान थे " एवो अजिग्रह बोधो.

हवे वर्षाकृत पूर्ण थइ त्यारे पेदा त्रणे साधुओ पोतपोताना अजिग्रहनुं यथाविधि प्रतिपादन करीने गुरु पासे आव्या. तेमां प्रथमसिंहनी गुफा पासे रहेनार साधुने आवता जोइने गुरु कांइक उठीने बोल्या के " हे वत्स ! दुष्कर कार्य करनार ! तूं जइ आव्यो, तने साता थे ? " तेज प्रमाणे बीजा वे साधुओ आव्या, त्यारे तेमने पण तेज रीते गुरुए आवकार आप्यो. पत्नी स्थूलजज्ञने आवता जोइने गुरु उजा थइने बोल्या के " हे महात्मा ! हे दुष्कर दुष्कर कार्यना करनार ! तूं जइ आव्यो. " ते सांजळीने पेदा त्रणे साधुओए इर्ष्याथी विचार्युं के " आ स्थूलजज्ञ मंत्रीनो पुत्र होवाथीज तेमने गुरु बहुमानथी बोलावे थे. चित्रशाळामां रहेदा, पदरस जोजननो आहार करनारा अने स्त्रीओना संगमां वसेदा आ स्थूलजज्ञने गुरुए अति दुष्कर कार्य करनार क्यो, तो हवे अमे पण आवता चातुर्मासमां तेवोज अजिग्रह करशुं. " एम विचारिने महा कष्टे आठ मास व्यतीत कर्या. पत्नी वर्षाकाल आव्यो त्यारे सिंहगुफावासी अजिमानी साधुए सुरिने क्युं के " आ चातुर्मास हुं स्थूलजज्ञनी जेम कोशाना घरमां रहीश. " गुरुए विचार्युं के " जरूर आ साधु स्थूलजज्ञनी स्पर्धाथी आवो अजिग्रह करे थे. " पत्नी गुरुए उपयोग आपीने तेने क्युं के " हे वत्स ! ए अजिग्रह तूं न दे, ते अजिग्रहनुं पावन करवामां ते स्थूलजज्ञ एकज समर्थ थे, बीजो कोइ समर्थ नथी. केमके—

अपि स्वयंभूरमाणस्तरितुं शक्यते सुखम् ।

अयं त्वज्जिग्रहो धर्तुः दुष्करेभ्योऽपि दुष्करः ॥ १ ॥

“ कदाच स्वयंचूरमाण समुच्च पण मुखेयी तरी शकाय, पण आ अजि-
ग्रह धारण करवो ते तो दुष्करधी पण दुष्कर ठे. ”

आ प्रमाणेना गुरुए कहेला बचननी अवगणना करीने ते वीरमानी साधु
कोशाने घेर गया. कोशाए तेने जोड़ने विचार्युंके “ जरूर आ साधु मारा धर्मगुरुनी स्पर्-
धाधीज अहीं आव्या जणाय छे. ” एम विचारिने तेणे ते मुनिने वंदना करी. मु-
निए चतुर्मास रहेवा माटे चित्रशाळा मागी, ते तेणे आपी. पत्नी कामदेवने उदी-
पन करनार पडूस भोजन कोशाए मुनिने बहोराव्युं, मुनिए तेनो आहार कर्यो.
पत्नी मध्याह्न समये प्रथमनीज जेम बस्त्राभूषण पहरेरीने कोशा मुनिनी परीक्षा
करवा आवी. तेना हावजाव, कटाकू तथा नृत्यादिक जोड़ने मुनि कृणवारमांज
होअ पास्या. अग्नि पासे रहेल्ल बाल, धी अने मीणनी जेम ते मुनिए कामावेशने
आधीन थड़ेने जोगनी याचना करी. त्यारे कोशाए तेने कहुं के “ हे स्वामी !
अमे वेश्याओ इन्द्रनो पण डव्य विना स्वीकार करती नथी. ” मुनि बोड्या
के “ मने कामज्वरधी पीमा पामेझाने जोगसुख आपीने प्रथम शांत कर. पत्नी
डव्य मेळववातुं स्थान पण तुं वतावीश तो त्यां जड़ने ते पण हुं तने मेळवी आ-
पीश. ” ते-सांजळीने तेने बोध करवा माटे कोशाए तेने कहुं के “ नेपाल दे-
शनो राजा नवीन साधुने बड़ मूढ्यवालुं रत्नकंबल आपे ठे, ते तमे मारे माटे
बड़ आवो; पत्नी बीजी वात करो. ” ते सांजळीने अकाले वर्षाकृतुमांज मुनि ने-
पाल तरफ चाह्या. त्यां जड़ त्यांना राजा पासेधी रत्नकंबल मेळवीने कोशातुं
ध्यान करता ते मुनि तरतज पात्रा फर्या. मार्गमां चोर लोको रहेला हुता. तेमने
तेना शळेला पत्नीए कहुं के “ बड़ धन आवे ठे. ” एम वारवार ते पत्नीए
कहुं. तेवामां मुनि पण ते चोरनी नजीक आव्या. एदळे तेने पकडीने चोर लोकोए
सर्व जोयुं, पण कांइ डव्य जोवामां आव्युं नहीं, तेरी मुनिने ओम्नी मूढ्या. फरीधी
ते पत्नीए कहुं के “ बड़ डव्य जाय छे. ” ते सांजळीने फरीधी साधुने पात्रा
बोझावीने चोरना राजाए कहुं. के- “ अमे तने अजय आव्युं, पण सत्य वात,
तारी पासे शुं ठे ? ” त्यारे साधु बोड्या के “ हे चोरो ! सत्य वात सांजळो.

आ वांसनी पोत्री द्वाकनीमां में चेर्याने आपवा माटे रत्नकंबद्ध राखेहुं ठे.” ते सांजळीने चोरोए तेने रजा आपी. साधुए आदीने कोशाने ते रत्नकंबद्ध आप्युं. ते द्वाङ्गेने कोशाए तेने घरनी खाळना कादवमां नाखी दीधुं. ते जोङ्गेने साधुए खेदयुक्त थइ कथुं के “ हे सुंदरी ! घणी मुश्केझीधी आपेहुं आ महा मूढ्यवाळुं रत्नकंबद्ध तें कादवमां केम नाखी दीधुं ? ” कोशाए कथुं के “ हे मुनि ! ज्यारे तमे एम जाणो ठो, त्यारे गुणरत्नवाळा आ तमारा आत्माने तमे नरकरूपी कादवमां केम नांखो ठो ? त्रण ज्ञुवनमां दुर्लज एत्रा रत्नत्रयने नगरनी खाळ जेवा मारा अंगमां केम फोगट नांखी दोळो ? अने एक वार वमन करेझा संसारना जोगेने फरीने खावानी इच्छा केम करो ठो ? ” इत्यादि कोशानां उपदेशवाळां वाक्यो सांजळीने प्रतिबोध पामेझा मुनिए वैराग्यधी कोशाने कथुं के “ हे पापरहित सुशीक्षा ! तें संसारसागरमां परुतां मने वचाव्यो ते बहु सारुं कथुं. हवे हुं अतिचारधी उत्पन्न थपेझा दुष्कर्म रूप मेळने धोवाने माटे ज्ञानरूप जळथी जरेला गुरु रूपी घहनो आश्रय करीश. ” कोशाए पण तेमने कथुं के “ तपारे विषे मारुं मिथ्या दुष्कृत हो. केमके हुं शीघ्रतमां स्थित हती ठतां तमने में कामोत्पादक क्रियावने खेद पमाड्यो ठे; परंतु तमने बोध करवा माटेज में तमारी आशातना करी ठे ते क्षमा करजो, अने हंपेशां गुरुनी आज्ञाने मस्तकर चक्रावजो. ” ते सांजळीने ‘ इच्छामि ’ एम कही सिंहगुफावासी मुनि गुरु पासे आव्या.

गुरु विगेरेने वंदना करीने “ हुं मारा आत्माने निंहुं जुं ” एम कही ते मुनि बोड्या के “ सर्व साधुओमां एक स्पृहजज अति दुष्कर कार्यना करनार ठे, एम जे गुरुए कथुं हतुं ते योग्य ठे. पुष्पफळना रसने (स्वादने), मद्यना रसने, मांसना रसने अने स्त्रीविज्ञासना रसने जाणीने जेओ तेनाधी विरक्त थाय ठे ते अति दुष्कर कार्यना करनार ठे. तेने हुं वंदना करुं हुं. वळी सच विनानो हुं कयां अने धीर बुद्धिवाळा स्पृहजज कयां ? सर्पवनो कण कयां अने हेमाद्रि पर्वतकयां ? खद्योत कयां अने सूर्य कयां ? ” आ प्रमाणे कहीने ते मुनि आज्ञाचेना द्वाइ दुष्कर तप करवा द्वाग्या.

अर्हीं कोशा-पोताना स्पृहजज गुरुनी नीचेप्रमाणे स्तुतिकरवात्तागी—
सार्धद्वादशकोटीनां, स्वर्णं यो मामदाद्गृहे ।

स द्वादशत्रतान्येवं, साधुत्वेऽपि ददावहो ॥ १ - ॥

(२७४) उपदेशप्रासाद नापांतर-जाग ५ मो. स्तंभ २३ मो.

जावार्थ—“ जेणे सामकार करीत सोनामहोरो मारा घर्मां आवीने मने आपी हती तेणेज सायुअवस्थां पण मारे त्यां आवीने मने वार व्रत आप्यां. ”

येन दत्तं पुरा दानं, तेनैव दीयते पुनः ।

चातको रटते नित्यं, दानं यच्छेत् पयोमुचः ॥ २ ॥

जावार्थ—“ जेणे प्रथम दान आपुं होय ते तेज फरीथी पण दान आपे ठे. जुआो ! चातक पत्री जळने माटे निरंतर याचना करे ठे अने मेव निरंतर दान आपे ठे. ”

धनदानादयाचित्वमाजन्म निर्मितं सुखम् ।

व्रतदानाद्भवेऽनन्ते, सौख्यदो मम सर्वदा ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ स्युज्जचके धनतुं दान आपीने आ जन्म पर्यंत अयाचक वृत्तितुं मने सुख आपुं, अने व्रततुं दान आपीने अनंत जवतुं सुख मने आपुं; एतन्ने सर्वदा ते तो मने सुख आपनारज थया. ”

आ स्युज्जचक मुनीन्द्रना गुणतुं वर्णन चोराशी चोवीशी मुधी सर्व तीर्थकरो करशे.

“ घणा दिवस मुधी स्त्रीआना संगमां रक्षा व्रतां पण स्युज्जभद्र मुनिपे पोताना शीघ्रनो जंग कयो नहीं. ते जोडेने वीजा सायुआोए पण सिंहगुफावासी मुनिना जेवुं खीना संवंधमां निःशंक मन करवुं नहीं. ”

इत्यद्भ दिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ त्रयोविंशतितमस्तंभस्य

एकोनचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३३९ ॥

व्याख्यान ३४० मुं.

मनुष्यजवनी दुर्बलता विषे.

संवन्धैर्दशजिज्ञेयो, मनुष्यजवदुर्बलः ।

तन्मध्ये पाशकज्ञातं, द्विख्यते पूर्वशास्त्रतः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ दश दृष्टान्ते करीने मनुष्यजव दुर्बल जे एम जाणवुं, ते दश दृष्टान्तमांची तेमां आ स्थळे पूर्व शास्त्रने अनुसारे पाशानुं दृष्टान्त वखीए वीए.

पाशानुं दृष्टान्त (चाणाक्यनी कथा).

गोद्वदेशमां चणक नामनो एक जैन ब्राह्मण रहेतो हतो. तेने चणेश्वरी नामनी पत्नी हती. ते स्त्रीधी चाणाक्य नामनो जन्मधीज दांतवाळो पुत्र थयो हतो. एकदा तेने घेर कोइ ज्ञानी मुनि आहार माटे आव्या. ते वखते मुनिने नमीने ते दंपतीए पूछुं के “ हे पूज्य ! आ पुत्र दांत सहित जन्म्यो जे तेनुं शुं फळ ? ” मुनि बोल्या के “ ए वाळक राजा थशे. ” ते सांजळी चणकने खेद थयो; अने “ मारो पुत्र राज्यना आरंजधी अधोगति न पामो ” एम विचारीने तेणे ते वाळकना दांत घसी नांख्या. पत्नी ते वात चणके फरीने पात्री तेज मुनिने कही. त्यारे मुनि बोल्या के “ हवे ते वाळक प्रधानश्रेष्ठ थशे. ”

अनुक्रमे वृद्धि पामतो चाणाक्य सकळ कळामां कुशळ थयो. ते युवान थयो त्यारे एक ब्राह्मणनी कन्या साथे परायो. ते निर्धन हतो, तोपण संतोपी होवार्थी धनने माटे बहु प्रयत्न करतो नहीं. अन्यदा तेनी स्त्री पोताना जाइना लग्न होवार्थी पिताने घेर गइ; पण निर्धनताने लीधे तेना भाइओनी स्त्रीओ विगेरेए तेने आदरमान आप्थुं नहीं, अने नोजनादिकमां पण पंक्तिजेद कर्यो. ते जोइ पोताना अति दुर्भाग्यधी ब्रज्जा पामीने ते पतिने घेर आवी. तेने अस्वत शोकातुर जोइने चाणाक्ये आग्रहधी शोकनुं कारण पूछुं. त्यारे अशुनी दृष्टि करती तेणे पोताना पराजवनी वात कही संजळवी. ते सांजळीने चाणाक्ये विचारुं के—

कदावान् कुद्ववान् दाता, यशस्वी रूपवानपि ।

विना श्रियं जवेन्मर्त्यो, निस्तेजाः क्षीणचन्द्रवत् ॥ १ ॥

“ कळावान, कुळवान, दातार, यशस्वी अने रूपवान ठतां पण मनुष्य जो लक्ष्मी विनानो होय तो ते हय पामता चंद्रनी जेम तेजरहित देखाय ठे.”

माटे नन्द राजा ब्राह्मणोने धाणुं धन आपे ठे तेथी त्यां जाउं. एम विचारिने चाणाक्य तरतज पाटव्हीपुर गयो. त्यां राजसज्जामां जडने राजानाज सिंहासन पर वेठो. थोनीवारे एक निमित्त जाणनार सिद्धपुत्रनी साथे नन्द राजा सज्जामां आब्या. त्यां सिंहासन पर वेठेला चाणाक्यने जोडने ते सिद्धपुत्र बोड्यो के “ आ ब्राह्मण नंदवंशनी ठाया (मर्यादा)तुं उल्लंघन करीने सिंहासन पर वेठो ठे. ” ते सांजळीने राजानी दासीए चाणाक्यने कथुं के “ हे पूज्य ! आ वीजा सिंहासन पर वेसो. ” ते बोड्यो के “ आ वीजा आसन पर मारुं कर्म-डळु रहेशे. ” एम कहीने ते वीजा आसनपर कर्मरुळु मूक्युं, अने पोते ते सिंहासनपरथी उठ्यो नहीं. त्यारे दासी वीजुं सिंहासन लावी. तेनापर चाणाक्ये दंरु मूक्यो, दासी चोयुं आसन लावी, तेनापर तेणे अकूमाळा मूकी, अने पांचमा आसन पर तेणे ब्रह्मसूत्र मूक्युं. त्यारे दासी बोडवी के “ अहो ! आ ब्राह्मण केवो धृष्ट अने मूर्ख ठे ? ” ते सांजळीने क्रोध पामेळो चाणाक्य दासीने पगनी लात मारीने सर्व लोक सांजळतां बोड्यो के—

कोज्ञैश्च भृत्यैश्च निवध्ममूलं, पुत्रैश्च मित्रैश्च विवृध्दशाखम् ।

उत्पाद्य नन्दं परिवर्तयामि, महाद्भुमं वायुरिवोग्रवेगः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जंमार अने भृत्योवरुं जेनुं मूळ मजवूत धयेतुं ठे, अने पुत्रो तथा मित्रोवरुं जेनी शाखाओ वृष्टि पामेळी ठे एवा नन्द रूपी महावृक्षने उग्र वेगवाळा वायुनी जेम हुं मूळथी उखेनीने जमावीश. ”

ते सांजळीने “ आ जिह्मक ब्राह्मणथी शुं धवातुं ठे ? ” एम धारी राजाए पण तेनी उपेक्षा करी. एटळे ते चाणाक्य त्यांथी नीकळीने जमतो जमतो नंद राजाना मयूरपोषकना गाममां आब्यो. त्यां ते परिव्राजकनो वेप धारण करीने रह्यो. ते गामना ग्रामणी (गामेती)नी पुत्रीने चंद्र पीवानो दोहद धयो हतो, ते दोहदने पूर्ण करवा कोइ समर्थ धयुं नहोतुं. तेथी तेना पिताए चाणाक्यने कथुं, त्यारे ते बोड्यो के “ जो ते पुत्रीना गर्जमां रहेलो पुत्र मने आपवानुं कथुल करी

ने अनुसारे सर्व मकानो जोवा द्वाग्यो. तेवामां एक स्थाने महा प्रतापी सात दे-
 वीओ—इन्वनी कुमारीकाओनी मूर्त्तिओ तेणे जोइ. पछीतेमना प्रतापधीज आ
 पुरनो जंग घतो नथी, एम जाणीने ते देवीओने उखेनी नांखवानो उपाय वि-
 चारवा द्वाग्यो. तेवामां पुरना रोधधी कायर थयेझा पौरजनोए ते जिह्नुने पृच्छुं
 के “ हे पूज्य ! आ पुरनो रोध क्यारे मटशे ? ” चाणाक्ये जत्राव आप्यो के—
 “ ज्यांसुधी आ सात देवीओनी प्रतिमाओ अहीं प्रतिष्ठित छे, त्यांसुधी पुरनो
 रोध शी रीतिं मटे ? ” आ प्रमाणेना ते धूर्तना कहेवाधी छेतराएझा लोकोए ते
 देवीओने तेना स्थानधी तरतज उखेनी नांखी. तेज वखते चंद्रगुप्ते तथा पर्वते
 ते पुर जीतीं डीधुं. आ प्रमाणे तेणे प्रथम नंदराजानो देश साधीने पछी पाटली-
 पुर डीधुं ते वखते नंदनुं पुण्य क्षीण थयेझुं होवाधी तेणे चाणाक्य पासे धर्मचार
 माग्युं. त्यारे ते बोड्यो के “ हे नंदराजा ! तुं एक रथमां जेटहुं दइ जत्राय तेदहुं
 दइने निर्जयताधी पुर बहार चाड्यो जा. ” नंद पण पोतानी वे स्त्रीओ,
 एक कन्या अने सारचूत द्रव्य रथमां दइने नगर बहार नीकळ्यो. तेज वखते चंद्र-
 गुप्त विगेरे सौ नगरमां पेठा. सामसामे मळतां नंदनी कन्या अनुरागधी चंद्रगुप्तनी
 सामुं जोइ रही. ते जोइने नंदराजाए पुत्रीने कथुं के “ हे पुत्री ! जो आ पति तने
 पसंद होय तो खुशीधी तेने अंगीकार कर. पितानी आज्ञा थवाधी ते कन्या
 पोताना रथमांधी उतरिने चंद्रगुप्तना रथ उपर चढवा द्वागी. तेना चढतांज चंद्रगु-
 प्तना रथना चक्रना नव आरा जांगी गया. तेधी “ आ स्त्री अमंगळ करनारी ठे ”
 एम धारीने चंद्रगुप्ते तेने अटकाधी. एटले चाणाक्य बोड्यो के “ हे वत्स ! ते स्त्रीनो
 तुं निषेध न कर. आ आराना जंग रूप शुक्नधी तारी नव पेढी सुधी तारो वंश
 रहेजे. ” ते सांजळीने चंद्रगुप्ते ते कन्याने पोताना रथमां बेसानी, अने नंदना राज-
 चारमां आव्यो.

राजमहेदमां एक कन्या बहु रूपवती हती. तेने जन्मधीज नंदराजाए धीमे
 धीमे महा उग्र विप खवडाववा मारुं हतुं, एटझे ते विपकन्या थइ गइ हती. ते
 विपकन्याने जोइने पर्वतराजाए विषय, थइ तेनो संग कर्यो. तेधी ते कन्यानुं
 विप तत्काळ पर्वतने चडथुं. तेणे चंद्रगुप्तेने कथुं के “ मने विप व्यापुं ठे, मटे
 तेनो जडदीधी कांइ उपाय कर. ” ते सांजळीने चंद्रगुप्त तेनो उपाय करवा उत्सुक
 थयो. ते वखते चाणाक्ये नेत्रनी संज्ञाधी चंद्रगुप्तनो निषेध कर्यो, अने शिखामण

अहींथी जतो हतो, तेने तें जोयो डे ? ” ते बोड्यो के “ ते आ सरोवरमां पेजो डे. ” ते सांजळीने ते स्वार मात्र दंगोटी मारिने ते सरोवरना जळमां पेजो. पट्टे चाणाक्ये तेनुंज खड्ड बड्डने तेनुं मायुं डेदी नाख्युं, पत्नी तेना योमा उपर चंडगुप्तने वेसांनीने चाणाक्य आगळ चाड्यो. चाड्डतां चालतां तेणे चंडगुप्तने पूठयुं के “ हे वत्स ! ज्यारे में ते थोमेस्वारने सरोवरमां मोकड्यो, त्यारे तें शुं धार्युं ? ” ते बोड्यो के “ जे उत्तम पुरुषो करे डे ते उत्तम होय डे, एम में धार्युं हतुं. ” आ ममाणेना तेना विनयवाळा वाक्यथी चाणाक्य घणो खुशी थयो. थोमे दूर जतां चंडगुप्तने कुपित जाण्णिने चाणाक्ये जोजनने माटे जतां मार्गमां कोड ब्राह्मणने तरतनोज करंवा खाड्डने आवतो जोड तेनुं पेट चीरी तेमांथी ते जोजन बड्ड तेवती चंडगुप्तने जमाड्यो. चंडगुप्त झुल्यो होवाधी जोजनना रसनो विपर्यय जाणी शक्यो नही.

पत्नी ते मार्यवंशी चंडगुप्तानी साथे संध्यासमये एक गाममां आव्यो. त्यां जिज्ञानि माटे भमतां ते एक दरिद्रीने घेर गयो. ते वखते एक मोसीए पोतानां वाळकोने उनी उनी राव पीरसी हती. तेमांथी एक वधारे जूख्या वाळके वचमां हाय नांख्यो, तेथी तेनी आंगळीओ दाळी पट्टे ते रोवा द्याग्यो. तेने पेड्डी मोसीए कयुं के “ अरे मूढ ! तुं पण चाणाक्यना जेवो जरु जणाय छे. ” ते सांजळीने जिज्ञुरूप चाणाक्ये मोसीने पूठयुं के “ हे माता ! तमे अहीं चाणाक्यनुं दृष्टांत केम आयुं ? ” मोसी बोड्डी के “ जेम चाणाक्ये आजुवाजुनो देश साध्या विना पडेवां पाटडीपुरनेज रुंथुं, तेथी ते मूर्ख निंदाने पात्र थयो, तेम आ वाळके पण प्रथम धीमे धीमे अरुखे पदुखेथी राव चाड्या विना वचमांज हाय नांख्यो, तेथी ते चाणाक्यनी उपमाने पाम्यो. ” ते सांजळीने चाणाक्ये मोसीनी शिक्षा सत्य मानी.

पत्नी अनुक्रमे चाणाक्ये पर्वत नामना एक राजानी साथे भाद विनाइ चांधी. एकदा तेणे पर्वत राजने कयुं के “ जो तमारी इच्छा होय तो नंद राजानुं उन्मूलन करिने तेनुं राज्य आपणे वहेंची बड्ड. ” ते वात कवुल करिने पोताना सैन्य सहित पर्वत राजा चंडगुप्तने साथे राखीने नंद राजानो देश साधवा द्याग्यो. डेवट नंदनी राजधानी पाटडीपुरने घेरो घाड्यो. पण ते नगरी बळधी बड्ड शकाय तेनुं नथी, एम धारीने जिज्ञुनो वेप लड चाणाक्य ते पुरमां पेजो. त्यां चास्तु शाख-

ने अनुसारे सर्व मकानो जोवा द्वाग्यो. तेवामां एक स्थाने महा प्रतापी सात दे-
 वीओ—इन्धनी कुमारीकाओनी मूर्तिओ तेणे जोइ. पछीतेमना प्रजावधीज आ
 पुरनो जंग घतो नथी, एम जाणीने ते देवीओने उखेनी नांखवानो उपाय वि-
 चारवा द्वाग्यो. तेवामां पुरना रोधथी कायर थयेझा पौरजनोए ते जिह्नुने पूछ्युं
 के “ हे पूज्य ! आ पुरनो रोध क्यारे मटशे ? ” चाणाक्ये जवाव आप्यो के—
 “ ज्यांसुधी आ सात देवीओनी प्रतिमाओ अहीं प्रतिष्ठित छे, त्यांसुधी पुरनो
 रोध शी रीतें मटे ? ” आ प्रमाणेना ते धूर्तना कहेवाथी छेतरापद्दा लोकोए ते
 देवीओने तेना स्थानथी तरतज उखेनी नांखी. तेज वखते चंद्रगुप्ते तथा पर्वते
 ते पुर जीती झीधुं. आ प्रमाणे तेणे प्रथम नंदराजानो देश साधीने पछी पाटळी-
 पुर झीधुं ते वखते नंदतुं पुण्य क्षीण थयेझुं होवाथी तेणे चाणाक्य पासे धर्मघार
 माग्युं. त्यारे ते बोळ्यो के “ हे नंदराजा ! तुं एक रथमां जेट्युं दइ जवाय तेट्युं
 दइने निर्जयताथी पुर वहार चाड्यो जा. ” नंद पण पोतानी वे स्त्रीओ,
 एक कन्या अने सारचूत द्रव्य रथमां दइने नगर वहार नीकळ्यो. तेज वखते चंद्र-
 गुप्त विगेरे सौ नगरमां पेठा. सामसामे मळतां नंदनी कन्या अनुरागथी चंद्रगुप्तनी
 सामुं जोइ रही. ते जोइने नंदराजाए पुत्रीने कथुं के “ हे पुत्री ! जो आ पति तने
 पसंद होय तो खुशीथी तेने अंगीकार कर. पितानी आज्ञा थवाथी ते कन्या
 पोताना रथमांथी उतरिने चंद्रगुप्तना रथ उपर चढवा द्वागी. तेना चढतांज चंद्रगु-
 प्तना रथना चक्रना नव आरा जांगी गया. तेथी “ आ स्त्री अमंगळ करनारी ठे ”
 एम धारीने चंद्रगुप्ते तेने अटकावी. एटले चाणाक्य बोळ्यो के “ हे वत्स ! ते स्त्रीनो
 तुं निषेध न कर. आ आराना जंग रूप शुक्नथी तारी नव पेठी सुधी तारो वंश
 रहेशे. ” ते सांजळीने चंद्रगुप्ते ते कन्याने पोताना रथमां वेसान्नी, अने नंदना राज-
 घारमां आव्यो.

राजमहेदमां एक कन्या बहु रूपवती हती. तेने जन्मथीज नंदराजाए धीमे
 धीमे महा उग्र विप खवडाववा मारुथुं हतुं, एटझे ते विपकन्या थइ गइ हती. ते
 विपकन्याने जोइने पर्वतराजाए विषयध थइ तेनो संग कर्यो. तेथी ते कन्यातुं
 विप तत्काळ पर्वतने चड्युं. तेणे चंद्रगुप्तेने कथुं के “ मने विप व्याप्युं ठे, माटे
 तेनो जलदधीथी कांइ उपाय कर. ” ते सांजळीने चंद्रगुप्त तेनो उपाय करवा उल्लुक्क
 थयो. ते वखते चाणाक्ये नेत्रनी संज्ञाथी चंद्रगुप्तनो निषेध कर्यो, अने शिखामण

आपी के—

तुद्व्यार्यं तुद्व्यसामर्थ्यं, मर्मज्ञं व्यवसायिनम् ।

अर्धराज्यहरं मित्रं, यो न हन्यात्स हन्यते ॥ १ ॥

“ तुद्व्य संपत्तिवाळा, समान सामर्थ्यवाळा, गुप्त वात जाणनार, सरखो व्यापार करनार अने अर्धा राज्यनो जागीदार एवा मित्रने पण जे हणतो नवी ते पोतेज हणाय छे. ”

पछी विपथी व्याप्त थपेझो ते पर्यंत तरतज मृत्यु पाम्यो, एटझे तेतुं राज्य पण चंद्रगुप्तने आधीन थयुं.

हवे चंद्रगुप्तना राज्यमां नंदना माणसो चोरी करवा द्याग्या. तेथी चाणाक्य कोइ बीजा रङ्गक (कोटवाळ)नी शोध करवा द्याग्यो. शोधतां शोधतां तेनद्वद नामना तंतुवायने घेर गयो. ते वखते ते तंतुवाय मकोडाना विद्वमां अग्नि नांखतो हतो. ते जोइने चाणाक्ये तेने पूछयुं के “ आ तूं शुं करे छे ? ” कुविंदे जवाव आप्यो के “ आ छुट्ट मकोडा मारा पुत्रने मंखे छे, माटे सर्व मकोडानो उच्छेद करवा माटे तेना विद्वमां हुं अग्नि मूळुं लुं. ” आ ममाणे ते कुविंदनी वाणीथी तेने उद्यमी जाणीने चंद्रगुप्त पासे तेने पुरना अर्धराज्यनी जग्या अपावी. एटझे मां-य वंशतुं साम्राज्य कंटक (शत्रु) रहित थयुं.

एकदा चंद्रगुप्त पासे धन नथी एम जाणीने चाणाक्ये पुरना दोकोनी साथे मद्यपाननी गोष्टी करी. मदिराना आवेशथी पुरना दोको उन्मत्त थइने नाच करवा द्याग्या अने पन्चा द्याग्या. ते वखते अवसरने जाणनार चाणाक्य पण गं-मो वनीने बोदयो के “ मारे धातुनां रंगेझां वे वझो छे, त्रिदंरु छे, अने सुवर्णनी कुंरी छे, तेमज राजा मारे आधीन छे, माटे मार नांमनी जांऊ पखाज बगामो. ” ते सांजळीने जांऊ बगामनाराओए चाणाक्य मंत्रीना नामनी जांऊ बगामी. ते सांजळीने एक गृहस्थ पुरुषे मदिराना उन्मत्तपणायी हाथ उंचो करीने कोइने पण नहीं कहेझी एवी पोतानी दृष्टमीतुं बर्णन करतां कथुं के “ अरे! एक हजार योजन सुधी कोइ शेट चाझे तेने पगझे पगझे द्याख द्याख द्रव्य आपुं, तेद-द्या धननो हुं स्वामी लुं, माटे मारा नामतुं गोजकुं बगामो.

— ते सांजळीने हुं पहेझो बोधुं, हुं पहेलो बोधुं, एवी चरुसाचरुसीधी

वीजो बोढ्यो के “ एक आढक तलने चात्रीए, अने ते सारी रीते फळीने तेमांची जेटझा तन्न नीपजे तेटझा दक्क दीनार मारा घरमां ठे; तेथी मारा नामतुं दोलकुं वगाडो. ”

त्रीजो बोढ्यो के “ वर्षाऋतुनी पहेली वृष्टिची गिरिनी नदीमां जेटझुं पूर आवे, ते पूरने एक दिवसना माखणची पाळ बांधीने हुं रोक्री शकुं तेटझुं माखण दररोज मारे त्यां थाय ठे; माटे मारा नामतुं दोलकुं वगामो ”

चोथो बोढ्यो के “ मारे घेर एटझा वधा अश्वो ठे के एक दिवसेज उत्पन्न थयेझा वळेरांनी केशवाळीची आखुं नगर वींटाइ जाय; माटे मारा नामतुं दोलकुं वगामो. ”

पांचमो बोढ्यो के “ मारा घरमां एक शाळी (मांगर)नो दाणो एवो छे के ते जूदी जूदी जातना शाळिना वीजोने उत्पन्न करे ठे, अने वीजो शाळिनो दाणो एवो ठे के तेने वारंवार द्वाणीए छतां वारंवार उग्याज करे ठे. आवे रत्नो मारे घेर ठे; माटे मारा नामतुं दोलकुं वगामो. ”

आ प्रमाणे मथना आवेशथी सर्व जनोए पोतपोतानी समृद्धि प्रगट करी. कहुं ठे के—

कुविअस्स आउरस्स य, वस्सणपत्तस्स रागरत्तस्स ।

मत्तस्स मरंतस्स य, सप्पावा पायमा हुंति ॥ १ ॥

जावार्थ—“ कोपमां आवेझो, महा व्याधिवाळो (आतुर), दुःखमां पनेझो, रागमां आसक्त थयेझो उन्मत्त थयेझो अने मरवा तैयार थयेलो—आटझा माणसो पोतानी सत्य वात प्रगट करे ठे. ”

पत्ती चाणाक्य मंत्रीए सर्व स्वस्थ थया त्यारे तेमनीपासेथी योग्यता प्रमाणे थोरुं थोरुं धन व्हीथुं. त्यार पत्ती फरीथी दोकोनुं धन देवा माटे तेणे दिव्य पासा वनाव्या. पत्ती सोनामहोरोनो धाळ जरीने ते चौटांमां दइ जइ माणसो प्रत्ये बोढ्यो के “ जे माणस मने धूतमां जीते तेने आ सर्व महोरो आपी दउं, अने जो हुं जीतुं तो मात्र एकज सोनामहोर दउं. ” ते सांजळीने दोजने आधीन थयेझा दोको तेनी साथे रमवा जाग्या, परंतु धूतक्रीनामां हुशोआर एवो कोइ

(५०५) उपदेशभासाद जापांतर—जाग ५ भा. स्तंज २३ भा.

पण माणस ते मंत्रीने जीती शक्यो नहीं. संपत्तिना पाश रूप अने पोतानी इच्छा-
नुसार पडनारा ते पाताना प्रजावधी लोकाने जीतीने चाणाक्य मंत्रीए चंद्रगुप्तनो
जंभार सुवर्णथी नरो दीथो.

“ कदाच दिव्य प्रजावधिगेरे वळथी कोइ माणस आ चाणाक्य जेवा मं-
त्रीने पण जीती शके, परंतु जे माणस प्रमादथी मनुष्यजन्मने हारी जाय ते फरी-
थी मनुष्यजन्मने पामी शकतो नथी. ”

इत्यह्निदिनपरिमितोपदेशभासादवृत्ता त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३४० ॥

व्याख्यान ३४१ मुं.

उत्पातिकी बुद्धि विप.

औत्पत्तिक्रयादिवुद्धिज्ञो, रोहको जतनासु यत् ।

महामान्योऽनूत्तथा धार्यो, धर्मवर्द्धिर्गुणोत्तरः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ उत्पातिकी विगेरे बुद्धिने जाणनार रोहक जेम लोकामां
अति मान्य थयो, तेम धर्मो माणसोए ते श्रेष्ठ गुणने धारण करवा. ”

रोहकनी कथा.

अवन्ती नगरीनी पासे नट नामना गाममां नरत नामे एक नट रहतो ह-
तो. तेनी पहेली स्त्री परण पामी हती, पण ते स्त्रीधी उत्पन्न थयेद्यो, उत्पातिकी
बुद्धिवाळो रोहक नामे एक पुत्र हतो. नरत बीजी स्त्री परण्यो हतो. ते स्त्री रो-
हकने खावा पीवालुं वरावर आपती नहीं. तेथी एक वखत रोहके तेने वहुं के-
“ हे मा ! तुं मने सारी रीते राखती नथी, तेतुं फळ हुं तने वतावीश. ” त्याने
ते स्त्रीके “ हे शोकना पुत्र ! तुं मने शुं करवानो हतो ? ” ते बोळ्यो के “ हुं

एवं करीश के जेथी तुं मारा पगमां पनीश. ” आम कद्या उतां पण ते रोहकने गणकारती नहीं. एक दिवस रात्रे रोहके एकदम उठीने तेना पिताने कथुं के “ रे रे पिता ! आ कोइ पुरुष आपणा घरमांथी नीकळीने नासी जाय ठे. जुथो ! ” ते सांभळीने जरते शंका द्यावीने विचार्युं के “ जरूर मारी स्त्री कुल्लय छे. ” एम वहेम द्यावीने ते तेना पर प्रीतिरहित थयो. तेनी साथे बोझवुं पण बंध कथुं. तेथी ते स्त्रीए ‘ आ रोहकनुं काम छे ’ एम जाणीने पुत्रने कथुं के “ हे पुत्र ! आ तें शुं कथुं के जेयी तारा पिता एकदम माराथी पराङ्मुख थया ? हे पुत्र ! मारो अपराध क्षमा कर. ” रोहक बोड्यो के “ त्यारे ठीक छे, हवे तुं खेद करीश नहीं, हुं पात्रुं ठेकाणे द्यावीश. ” पछी ते स्त्री रोहकनी मरजी वरावर साचव्या लागी. पछी एक दिवस रात्रे तेना पिता चांदनीमां बेग हता, तेवखते तेनी शंका दूर करवा माटे रोहके बाळचेष्टाथी पोताना शरीरनी गायाने आंगळी बती वतावीने पिताने कथुं के, “ हे पिता ! आ कोइ माणस जाय ठे, जुथो ! ” ते सांभळीने जरते हायमां खड्ग द्यने पूछुं के “ अरे क्यां जाय ठे ? वताव. ” त्यारे रोहके आंगळीवने पोतानी गया वतावीने कथुं के “ आ रहो, में तेने रोकी राख्यो ठे. ” ते जोइने जरते विचार्युं के “ खरेखर पहेडां पण आवोज माणस तेणे दीउो हशे. तेथी में मारी सुझीळ प्रियापर शंका करी, ते ठीक कथुं नहीं. ” एम निश्चय करीने ते पात्रो पोतानी स्त्री पर प्रेमी थयो, पण रोहके विचार्युं के “ में मारी अपरमानुं अप्रिय कथुं ठे, तेथी कोइक वखत ते मने विप विगरेथी मारी नांखशे, माटे तेनाथी चेतता रहेवुं. ” एम विचारीने ते हमेशां पोताना पितानी साथेज जमवा द्याग्यो.

एकदा रोहक तेना पितानो साथे अवंती नगरीए गयो, ते नगरीनी शोजा जोइने ते विस्मय पाग्यो. पछी पितानी साथे घेर जवा ते नगरी बहार नीकळ्यो. बहार आवतां कांइ चीज नूझी जवाथी रोहकने त्यां क्षिप्रा नदीने कांठे मूकीने जरत पात्रो नगरीमां गयो. रोहके नदीनी बाहुकामां बेग बेग किझा सहित आखी अवंती नगरी आळेखी. तेथामां अश्व उपर चडीने तेज नगरीनो राजा त्यां आब्यो. ते रोहके चित्रेनी नगरीनी वच्चे यइने चात्रवा द्याग्यो, एट्ठे रोहके तेने कथुं के “ हे राजपुत्र ! आ मार्गे न चात्रो. ” राजाए तेनुं कारण पूछुं. त्यारे ते बोड्यो के “ अरे ! आ राजदरवारने तमे जोता नथी ? ” राजाए नीचे उतरने

आखी नगरी यथार्थ चीत्रेड्वी जोड़ने पूछ्युं के “रे वाळक ! पहेडां तें आ नगरी जोड़ हती, के आजेज प्रथम जोड़?” ते बोड्यो के “ ना, में कोइ बखत जोड़ नथी, मात्र आजेज नटगामथी अहीं आव्यो बुं. ” ते सांजळीने राजाए आथर्य पामीने विचार्युं के “ अहो ! आ वाळकनी बुद्धि केवी तीव्र ठे ? ” पत्नी राजाए तेतुं नाम पूछ्युं, त्यारे ते बोड्यो के “ माहं नाम रोहक ठे. ” तेवामां रोहकनो पिता गाममांथी आव्यो, एटझे तेनी साथे रोहक पोताने गाम गयो.

अहीं राजाए विचार्युं के “ मारे चारसोने नवाणुं मंत्रीओ ठे; परंतु ते सर्वनी बुद्धि एकज मंत्रीमां होय एओ एक मंत्री जोड़ए, जेथी राज्यतुं तेज वृद्धि पामे. ” एम विचारीने रोहकनी परीक्षा करवा माटे राजाए नट गामना. मुख्य माणसोने लवेडीने हुकम कर्यो के “तपारा गामनी बहार एक मोटी शिझा ठे, ते शिझाने लपाड्या विनाज राजाने बेसवा योग्य एक मंरुप करी तेतुं ढांकण ते शिझा-तुं करो. ” आ प्रमाणे राजानी आझा सांजळीने सर्व लोको अनेक प्रकारनी चिंता करवा द्याग्या. विचार करतां मध्याह्न समय थयो; तेवामां रोहके आवीने तेना पिताने कथुं के “ हे पिता ! मने बहु चूख द्यागी ठे, तेथी जोजन करवा माटे घेर चाडो. ” जरत बोड्यो के “ हे वत्स ! तुं तो निश्चित ठे गामना कष्टने तुं कांइ जाणतो नथी. ” रोहक बोड्यो के “ शुं कष्ट ठे ? ” त्यारे जरते राजानी आझा कही देखामनी. ते सांजळीने रोहक बोड्यो के “ चिंता न करो, तमे राजाने योग्य मंरुप करवा माटे ते शिझाने नीचे खोदो. पत्नी ज्यां ज्यां घटे त्यां त्यांतेनी नीचे घांनझाओ गोठवो, अंन ते शिझाने लपाड्या विनाज जोंपरानी जेप फरती जोंत धिगेरे करो. ” ते सांजळीने सर्व लोको हर्ष पामी जमवा उठ्या. पत्नी जोजन करीने रोहकना कहेवा प्रमाणे मंरुप तैयार कर्यो. राजा पण ते मंरुपने जोड़ने प्रसन्न थयो. पत्नी तेणे गामना लोकोने पूछ्युं के “ आ कोनी बुद्धिथी मंरुप कर्यो ? ” लोको बोड्या के “ जरतना पुत्र रोहकनी बुद्धिथी. ”

एकदा राजाए ते गाममां एक मंडो मोकळीने हुकम कर्यो के “ आ मंडो अत्यारे जेठवो तोडमां ठे, तेठवोज पंद्र दिवसे पाछे आपवो. तोडमां जरा पण न्यूनाधिक थयो न जोड़ए. ” ए प्रमाणे राजानो निर्देश सांजळीने सर्व जनो गाम बहार सजा करी एकठा थया. पत्नी रोहकने बोझावीने राजानो हुकम कही वताव्यो. त्यारे रोहक बोड्यो के “ एक वरु पकडी द्यावीने तेनी पासे आ मंडाने वां-

धवो, अने तेने सारो खोराक आपी पुष्ट करवो. ” ते सांजळीने द्वाकोए ते प्रमाणे कर्तुं पंदर दिवसे ते मॅढो राजाने पात्रो सोंप्यो. राजाए तेने तोळ्यो तो तेद्वोज तोद्वमां थयो. पत्नी राजाए एक कूकनो मोकळ्यो, अने कहेवराव्युं के बीजा कूकना बिना आ कूकनाने युष् करारवुं. ” ते सांजळीने द्वाकोए रोहकना कहेवाथी ते कूकनानी सामे एक आरीसो मुखयो. तेमां ते कूकनाए पोतानुं प्रतिविंव जोइने बीजो कूकनो छे एम जाणी ते प्रतिविंव साधे अहंकारथी युष् करवा मांड्युं. ते वात राजाने चरपुरपोए कही, ते सांजळी राजा खुशी थयो. पत्नी राजाए आझा करी के “ नदीनी रेतीनां दोरनां वणीने अहीं मोकळावो. ” त्यारे रोहकना कहेवाथी द्वाकोए प्रत्युत्तर कहेवराव्यो के “ हे राजा ! तमारा चंभारमां रेतीनां जूनां दोरनां पड्यां हशे, तेमांथी एक दोरनुं नमुना माटे मोकळो के जेथी तेने अनुसारे अमे दोरनां वणीने मोकळीए. ” ते सांजळीने राजा मौन थइ गयो. एकदा राजाए मरवानी तैयारीवाळो, रोगी अने वृद्ध हाथी नट गाममां मोकळावीने कहेवराव्युं के “ आ हाथी मरी गयो एम कक्षा बिना हमेशां तेना खबर मने मोकळावा. ” अहीं तो तेज रात्रे हाथी मृत्यु पांम्यो. प्रातःकाळे राजाने केवी रीते खबर आपवा तेनो विचार न सूक्तां द्वाकोए रोहकने पूठ्युं. एट्ये तेना कहेवा प्रमाणे गामना अधिपतिए राजा पासे जइ निवेदन कर्तुं के “ हे देव ! आजे हाथी बेसतो नथी, उठतो नथी, आहार के नीहार करतो नथी, अने बीजी कांइ पण चेष्टा करतो नथी. ” राजाए पूठ्युं के “ अरे ! शुं हाथी मरी गयो ? ” तेणे कळुं के “ हे राजा ! आप एवुं बोझो ओ, अमे एम बोझता नथी. ” ते सांजळीने राजा मौन थयो. पत्नी फरीथी राजाए नट गाममां हुकम मोकळ्यो के “ तमारा गामनां कूवानुं पाणी घणुं सारुं छे, माटे ते कूवो अहीं जलदीथी मोकळो. ” त्यारे द्वाकोए रोहकनी बुद्धिथी राजाने विज्ञप्ति करी के “ हे देव ! गामनीयो कूवो स्वजावथीज बीकण होप छे, माटे नगरनो मार्ग वतावनार एक अहींनो कूवो त्यां मोकळो, के जेथी ते कूवानी साधे अमारो गामनीयो कूवो आवी शके. ” ते सांजळीने राजा मौन रह्यो. अन्यदा राजाए आदेश कयों के “ अग्निना संबंध बिना खीर रांधीने मोकळो. ” त्यारे द्वाकोना पूठवाथी रोहके तेमने कथुं के “ चोखाने घणा जळमां पत्राळीने सूर्यनां किरणथी तपावी करीप अने पत्राळ विंगेरे घासनी वाफमां ते चोखा ने दूधथी चरेळी तपेळी मूको; जेथी खीर थइ

जशे. " द्योकोए ते प्रमाणे करीने खीर राजाने मोकझावी, ते जोडने राजा अति विस्मय पाव्यो. पत्नी रोहकनी बुद्धिनुं अतिशयपणुं जाणीने तेने पोतानी पासे आववानी आझा करवा साथे कहेवराव्युं के " शुभ्र पद्ममां के कृष्ण पद्ममां आववुं नही, रात्रे अथवा दिवसे आववुं नही, त्रापामां अथवा तरुके आववुं नही, अधर रहीने अथवा पगे चाड्डीने आववुं नही, मांगे के उन्मार्गे आववुं नही, अने स्नान करीने अथवा स्नान कर्या विना आववुं नही. " आ प्रमाणेनो हुकम सांजळीने रोहके कंठ मुधी स्नान कर्युं, अने गामाना पैमांना वे चीडाना मध्य जागने रस्ते, नाना घेटा उपर घेसीने माथे चाड्डीतुं ठव धारण करीने, संध्या सपये अमावास्या उपरांत पडवाने दिवसे ते राजानी पासे गयो. त्यां " खाड्डी हाथे राजातुं, देवतुं अने गुरुतुं दर्शन करवुं नही " एवी द्योकशुनि जाणीने पाटीनो एक पीरु हाथमां राखीने राजाने प्रणाम करी ते पीरु राजानी पासे जेट तरीके धर्यो. राजाए पृष्ठुं के " हे रोहक ! आ तुं शुं द्याव्यो ? " तेणे जशव आप्यो के " हे देव ! तमे पृथ्वीना पति ठो, तेथी हुं पृथ्वी द्याव्यो तुं. " ते सांजळीने राजा प्रसन्न थयो. ते रात्रे राजाए रोहकने पोतानी पासे सुवाड्यो. रात्रिनो पहेंवो प्रहर गयो त्यारे राजाए तेने बोड्याव्यो के " अरे रोहक ! तुं जागे ठे के उंघे ठे ? " ते बोड्यो के " देव ! जागुं तुं. " राजाए पृष्ठुं के " शुं विचार करे ठे ? " रोहक बोड्यो के " हे देव ! हुं एवो विचार करतो हतो के—पीपळाना पांदमानुं फाट मोडुं के तेनी शिखा मोटी ? " ते सांजळीने राजाने पण संशय थयो. तेथी तेणे कशुं के " तें ठीक विचार कर्यो, पण तेनो निर्णय शो कर्यो ? " ते बोड्यो के " ज्यां मुधी शिखानो अग्रजग सूकाइ न जाय त्यां मुधी वने सरखां होय ठे. " पत्नी वीजो प्रहर पूर्ण थतां राजाए पृष्ठुं के " अरे ! जागे ठे के उंघे ठे ? " रोहक बोड्यो के " देव ! जागुं तुं. " राजाए पृष्ठुं के " शुं विचार करे ठे ? " त्यारे ते बोड्यो के " हे देव ! वकरीना पेटमांधी जाणे सराणे उता-रेड्डी होय तेवी तेनी लींकीओ वरावर गोळ यडने वहार नीकळे छे; तेतुं शुं कारण ? " राजाए रोहकनेज तेतुं कारण पृष्ठुं, त्यारे ते बोड्यो के " वकरीना उदरमां संवर्क नामनो वायु रहे छे, तेना प्रजावयी लींकीओ एवी गोळ धाय ठे. " पत्नी रोहक सुइ गयो. राजाए वीजे प्रहरे रोहकने बोड्याव्यो के " अरे जागे ठे के उंघे ठे ? " ते बोड्यो के " जागुं तुं. " राजाए पृष्ठुं के " शुं विचार करे ठे ? "

ते बोध्यो के " हे देव ! खीसकोत्रीतुं जेट्थुं मोटं पूंउं उं तेत्थुंज तंतुं शरीर पण हरो के कांइ न्यूनाधिक हरो ? " राजाए तेनो निर्णय तेनेज पूछ्यो, त्यारे ते बोध्यो के " हे देव ! वने सरखां होय उं. " पत्नी रोहक सूइ गयो. राजा प्रातःकाळे जाग्यो, त्यारे रोहकने बोझाव्यो, पण निष्ठावश होचाथी तेणे जवाव आप्यो नहीं. त्यारे राजाए क्रीडाथी रोहकने जराक सोटी दगामी, एट्ठे रोहक जागी गयो. राजाए पूछ्युं के " अरे केम उंवे उं के ? " ते बोध्यो के " देव ! जागुं लुं. " राजाए कथुं " के त्यारे केम घणीवारे बोध्यो ? " रोहके जवाव आप्यो के " हे देव ! हुं विचार करतो हतो के राजा केट्ठा पुरुषथी उत्पन्न थयो हरो ? (राजाने केट्ठा वाप हरो ?) " ते सांजळीने राजा दज्जा पामीने जरावार मॉन रखो. पत्नी थोमीवारे पूत्र्युं के " अरे ! बोद्ध ! हुं केट्ठा पुरुषथी उत्पन्न थयो लुं ? " रोहक बोध्यो के " पांच पुरुषथी. " फरीथी राजाए पूछ्युं के " कया कया पांचथी ? " ते बोध्यो के " एकतो कुवेर जंमारीथी, केमके कुवेर जंमारीना जेवी, तमारामां दानशक्ति उं. वीजा चंमालथी, केमके शत्रुना समूह मत्ये तमे चंमालनी जेवो कोप करो उं. त्रीजा धोवीथी, केमके जेम धोवी वस्त्र नीचोवीने पाणी काढी नांखे उं तेम तमे पण माणसोने नीचोवीने तेनुं धन दइ द्यो उं. चोथा वींठीथी, केमके तमे भरनिजामां सूतेजा वाळकने पण निर्दय वींठीनी जेम सोटी मारीने पीना उपजावो उं, अने पांचमा तमारा पिताथी तमे उत्पन्न थया उं, के जेणे राज्यमां अने न्यायमां तमने स्थापन कर्या उं. " ते सांजळीने राजा बहु आश्चर्य पांम्यो, पत्नी राजाए पोतानी मा पासे एकांतमां जइने नमन करी पूछ्युं के " हे माता ! कहो, हुं केट्ठा पुरुषथी उत्पन्न थयो लुं ? " माताए कथुं के " हे वत्स ! ए तुं शुं पूछे उं ? तारा पिताथीज तुं उत्पन्न थयो उं. " त्यारे राजाए रोहके कहेली बात करीने कथुं के " हे माता ! ते रोहक प्राये खोटी बुद्धिवाळो नवीं माटे सत्य कहो. " एम बहु आग्रहथी राजाए पूत्र्युं. त्यारे तेनी माताए कथुं के " हे वत्स ! ज्यारे तुं गर्जमां हतो त्यारे एक दिवस हुं गाम बहार उद्यानमां कुवेर देवनी पूजा करवा गइ हती. ते प्रतिमातुं अत्यंत स्वरूप जोइने में तेनो हायवर स्पर्श कर्यो, तेथी मने काम व्याप्त थवाथी जोगनी इच्छा थइ हती. त्यांथी पात्नी आगतं मार्गमां एक स्वरूपवान चंमालने जोइने तेनी साथे जोगनी इच्छा थइ हती. आ-

राजाए ते अश्व गाममां तेने घेर मोकड़ी दीघो. पोताना मिय स्वामी विना तेनां वस्त्र तथा अश्वने रुधिरवाळां जोडने “ हाय ! हाय ! मृगया रमवा गयेजां मारा प-
तिने कोइ सिंहादिके मारी नांख्या” एम धारीने सरस्वती जाणे वज्रवी हण्णापझी
होय तेम भूमिपर पत्नीने मरण पापी. ते बात जाणीने राजाने अत्यंत खेद घयो.
पत्नी ते जानु मंत्री प्रियावियोगना दुःखवी योगी भडने गंगाकिनारे गयो. ते सर-
स्वती मत्स्यु पापीने गंगा तटीने किनारे आवेजा महारघपुरना राजानी पुत्री-बड.
जानु मंत्री वार वर्ष व्यतीत थया पत्नी जिज्ञाने माटे अटन करतो ते राजमंदिर गयो.
त्यां ते कन्या तेने जोडने जिज्ञा दड तेने आपवा आवी, पण ते मंत्रीना दर्शनपी
जाणे चित्रमां आवेलेखडी होय तेम स्तब्ध थड गड. तेना हायमां रहेलुं अन्न का-
गना दड गया, पण ते योगीने आपी शकी नही. योगी तो कांडक जोड विचा-
रीने अन्यत्र चाड्यो गयो, पत्नी ते कन्याए पोतानी वे सखीओ साथे संकेत कर्षो
के “ आ जवमां तो ए योगीज मारा पति ठे, बीजा कोडने हुं इच्छती नवी. ”
ते वृत्तांत राजाना जाणवामां आववाधी तेणे सर्व योगीओने एकठा कर्षा, तेमांथी
ते कन्याए ते मंत्रीयोगीने ओळखी काड्यो. पत्नी ते कन्याने जातिस्मरण थवाधी
तेणे पोताना पुर्व जवनी बात कही वताधी. ते सांचळीने राजाना कडेवाधी पो-
गीए ते कन्याने स्वीकार कर्षो ; ते वखते अवसरने जाणनार पंडितो वो-
ह्या के—

भानुश्च मंत्री दयिता सरस्वती, मृत्युं गता सा नृपकैतवेन ।

गंगागतस्तां पुनरेव क्षेत्रे, जीवन्नरो जड्रशतानि पश्यति ॥१॥

जावार्थ—“ जानु मंत्रीने सरस्वती नामे स्त्री होती. ते राजाना कपटधर
मृत्यु प्राप्ते होती. ते स्त्रीने गंगाकिनारे गयेजां मंत्री करीधी पण पान्यो, मां
जीवतो माणस संकरो कड्याणो जुए ठे. ”

आ दृष्टांत स्त्रीने आश्रीने कर्षुं. हवे पुरुषने आश्रीने वीजुं दृष्टांत आ प
माणे ठे—कोइ बणिकने रूपवती युवती होती. ते वग्नेने परस्पर गाढ स्नेह होता
एकदा बेपारने माटे परदेश जवानी इच्छाधी तेणे स्त्रीनी रजा मागी. ते सांचळी-
नेज ते स्त्री मूर्खी पापी. तेने शीत उपचारघने सज्ज करी, त्यारे तेणे पतिने कड
के “ जो तमारे अचश्य परदेश जंजुंज होय तो तमारी एक प्रतिमा करीने मं

आपो, जेथी तेने आधारे हुं दिवसो निर्गमन करूं. " ते सांजळीने ते श्रेष्ठी पोतानी मूर्ति करीने प्रियाने आपी देशांतर गयो. ते स्त्री ते प्रंतिमानुं निरंतर देवथी पण अधिक आराधन करवा लागी. एकदा ते गाममां चोतरफ अग्निनो उषद्रव थयो, ते वखते ते स्त्री पोताना पतिनी प्रतिमा हाथमां राखीने स्थिर वेसी रही. पोतानुं शरीर वळीने नसम थड गयुं, तोपण तेणे हाथमांथी प्रतिमा मूकी नहीं. केट्याएक दिवसो पत्री ते वणिक परदेशथी घेर आव्यो. ते वखते पोतानी प्रियाने जोड नहीं, एट्ये तेणे तेनी सखीने पूज्युं के—

*नवसतशसिसमवदनि, हरहाराहारवाहना नयणि।

जलसुतरिपुगतिगमणि, सा सुंदरि कथ हे सयणि ॥

“ हे सखी ! सोळ कळायुक्त चंचना जेवा मुखवाळी, पुग सरखां नेत्रवाळी अने हंस जेवी गतिवाळी मारी मनहर प्रिया कयां ठे ? ” सखीए जवाव आप्यो के “ हे सखीना नाथ ! सांजळो, आ नगरमां चोतरफथी अग्नि लाग्यो हतो, ते वखते जयने लीधे तमारी मूर्तिने जाळीने ते वेसी रही हती. तेमां तेनुं शरीर वळीने भस्म थड गयुं, एट्ये तेना प्राण बुड्या; पण तमारी मूर्तिने वळगेला तेना पाणि एट्ये हाथ बुड्या नहीं. ” आ प्रमाणे सखीनी वाणी सांजळतांज ते वणिकना प्राण चाड्या गया.

अहीं कोझे शंका थाय के राग अने स्नेहमां शो तफावत ठे ? तो तेनो जवाव ए ठे के रूपादिक जोवायी जे प्रीति उत्पन्न थाय ते राग; अने सामान्य रीते स्त्रीपुत्रादिक उपर जे प्रीति थाय ते स्नेह कहेवाय ठे.

आ प्रमाणे त्रण प्रकारना अध्यवसायथी आयुष्यनो क्षय थाय ठे (१). वीजुं निमित्तथी एट्ये दंरु, शस्त्र, रज्जु, अग्नि, जळमां पतन, मूत्र पूरीपनो रोध अने विपनुं नक्षण विगेरे कारणोथी पण आयुष्यनो क्षय थाय ठे (२). आहारथी एट्ये घणुं खावाथी, थोमुं खावाथी अथवा विज्जकुज्ज आहार नहीं मळवाथी आयुष्यनो क्षय थाय ठे. संप्रति राजाना पूर्व जवनो जीव मरु के जे साधु थयो हतो ते दीज्ञानेज दिवसे अति आहारथी मृत्यु पाम्यो हतो (३). वेदनाथी एट्ये

अनव ने सात सोळ कळायुक्त चंद्र. हर एट्ये शीव, तेना हर सर्प, तेनो आहार पवन, तेजुं वाहन हरण. अने जळ एट्ये समुद्र तेना पुत्र मोती, तेना धनु-तेनो आहार करनार हंस. आ प्रमाणे अर्थ समजवो.

(२५२) उपदेशमासाद् जापांतर-जाग ५ मो. स्तंज २३ मो.

शूळ विगेरेथी तथा नेत्रादिकना व्याधिथी आयुष्यनो ह्य थाय डे (४). परापातथी एट्ठे जीत, जेखड विगेरे परवाथी अथवा वीजळी विगेरेना परवाथी आयुष्यनो ह्य थाय डे (५). स्पर्शथी एट्ठे त्वक् विपादिना समुद्भवथी तथा सर्प विगेरेना स्पर्शथी (रुशथी) आयुष्यनो ह्य थाय डे. ब्रह्मदत्त चक्रीना मृत्यु पछी तेना पुत्रे चक्रीना स्त्रीरत्नने कथुं के " मारी साथे जोगविज्ञास कर." त्यारे स्त्रीरत्नने कथुं के "हे वत्स! मारो स्पर्श पण तुं सहन करी शकीश नहीं." ते वात तेणे साची मानी नहीं. त्यारे ते स्त्रीरत्नने एक अश्वने तेना पृष्ठथी कटी मुधी स्पर्श कर्यो, एट्ठे तरतज ते अश्व सर्वे वीर्यना ह्यथी तत्काळ मृत्यु पाम्यो. एज प्रमाणे एक दोडाना पुरुषने स्पर्श कर्यो तो ते पण ह्य पामी गयो (मळी गयो) (६). श्वासोश्वास-थी एट्ठे दम विगेरेना व्याधिने झीधे घणा श्वासोश्वास देवाथी अथवा श्वास रुंधावाथी आयुष्यनो ह्य थाय डे (७). आ सात प्रकारना उपक्रम सोपक्रमी आ युष्यवाळाने होय डे.

त्रेसठ शब्दाका पुरुष विगेरे उत्तम पुरुषो, चरम देहधारी^१, असंख्याता वर्पना आयुष्यवाळा (जुगझीया) मनुष्य अने तिर्यचो, देवताओ तथा नारकी जीवो निरुपक्रम आयुष्यवाळा होय डे. ते शिवाय वीजा सर्वे जीवो सोपक्रम अने निरुपक्रम एवा वन्ने प्रकारना आयुष्यवाळा होय डे. अहीं कोइने शंका थाय के " स्कन्दकाचार्यना पांचसो शिष्यो तथा अणिकापुत्र आचार्य, जांजरिया मुनि विगेरे मुनिओ चरमशरीरी होवाथी निरुपक्रम आयुष्यवाळा होवा जोइए, उतां तेओ उपक्रमथी केम मृत्यु पाम्या ?" तेनो उत्तर ए डे के " ते मुनिओने जे जे उपक्रमो थया ते मात्र तेमने कष्टने अर्थे समजवा; आयुष्यना ह्यमां कारणदूत समजवा नहीं. तेमनु आयुष्य तो पूर्णज थयुं हतुं, माटे तेमने निरुपक्रम आयुष्य-वाळाज जाणवा. "

सोपक्रम आयुष्यवाळा जीवो पोताना आयुष्यने जीजे जागे, नवमे जागे के सतावीशमे जागे अथवा डेवट मरण वखते डेवडा अंतर्मुहूर्ते आवता जवतुं आयुष्य वांधे छे. अहीं कोइ आचार्यो सतावीशमा जागथी उपर पण आवता जवना आयुष्यना वंधनी कष्टना करे डे, तेमज तण तण जागनी कष्टना पण डेवडा अंतर्मुहूर्ते मुधी करे छे.

१ तेज भवमां मोक्षे जवावाळा होवाथी छेपुंज शरीर धरवावाळा.

निरूपक्रम आयुष्यवाळा जीवोने माटे आयुष्यना बंधनो काळ एवो ठे के देवताओ, नारकीओ तथा असंख्याता वर्पना आयुष्यवाळा तिर्यच अने मनुष्यो (जुगझीको) पोतानुं आयुष्य ठ मास वाकी रहे त्यारे आगामी जवतुं आयुष्य बांधे ठे. ते शिवायना बीजा निरूपक्रम आयुष्यवाळा (चरमशरीरी शिवायना चक्रवर्ती, बळदेवादिक शस्त्राका पुरुषो) जीवो पोताना आयुष्यने बीजे जागे अवश्य आगामी जवतुं आयुष्य बांधे छे.

अर्हीं सोपक्रम आयुष्यना विषय पर कोइ शिष्य प्रश्न करे छे के “ जो कोइ पण कर्म तेनो काळ प्राप्त थया विना जोगवाय, तो कृतनाश अने अकृतागम ए बने दुपणो प्राप्त थरो. केमके पूर्वे घणी स्थितिवाळुं कर्म (आयुष्यकर्म) बांध्युं हतुं ते तेद्वी मुदत सुधी जोगवायुं नर्हीं; माटे कृतनाश नामनो दोष आव्यो; तथा आत्माए अद्य स्थितिवाळुं कर्म (आयुष्यकर्म) बांध्युं नहोतुं ते जोगव्युं, माटे अकृतागम नामनो दोष प्राप्त थयो. ” आ प्रश्ननो गुरु जवाव आपे ठे के “ हे शिष्य ! मोटी स्थितिवाळा कर्मनो कांइ उपक्रमे करीने नाश थतो नथी, परंतु अध्यवसाय विशेषथी ते कर्म उतावळे थोनी मुदतमां जोगवी देवाय ठे. अर्हीं युक्तिथी एम समजवानुं ठे के सोपक्रम आयुष्यवाळा जीवो जेम घणा काळ सुधी जोगववा दायक आयुष्यकर्मने एकतुं करीने थोना काळमां जोगवी छे छे, एबीज रीते स्थिति, रस, प्रदेश विगरेना खंनने प्राप्त थयेझां अनिकाचित एवां सर्व कर्मने उपक्रम लागे ठे. केमके प्राये सारां माठां अनिकाचित एवां सर्व कर्मोनी शुचाशुच परिणामादिना वशथी अपवर्तना थाय ठे, तथा निकाचित कर्मोनी पण तीव्र तपवने स्फुरणायमान थता शुच परिणामना वशथी अपवर्तना थाय ठे, ते विषे पूज्यपाद श्री जिनजद्रगणि क्रमाश्रमणे कथुं ठे के—

सत्वपगङ्गामेवं, परिणामवसाडवक्रमो होजा ॥

पायमनिकाश्याणं, तवसाओ निकाश्याणं पि ॥ १ ॥

जावार्थ—“ प्राये करीने अनिकाचित एवी सर्व कर्मप्रकृतिने एज प्रमाणे परिणामना वशथी उपक्रम थाय छे, अने निकाचित प्रकृतिने पण उग्र तपथी उपक्रम लागे ठे. ”

जेम घणा काळ मुधी चाझे तेदुं घणुं धान्य पण कोइ माणस नसक वातना व्याधिधी घोडा काळमांज खाइ जाय ठे, एट्ठे ते धान्यनी कर्तमान स्थितिनी नारा थइ गयो एम धारवुं नही; परंतु व्याधिना वळधी घणुं धान्य घोडा काळमां खवाइ गयुं; तेवीज रीते झांवी मुदत मुधी जोगववा द्यायक कर्म घोडी मुदतमां जोगवी वीधुं एम जाणवुं; अथवा जेम आम्रफळ विगेरेने खानामां नांखी उपर घास विगेरे दांकी राखीए तो ते फल थोडी मुदतमां पाकी जाय ठे, तेवी रीते तेवां अनिकाचित कर्म पण थोडी मुदतमां जोगवाइ जाय ठे. ”

वळी शिष्य प्रश्न करे ठे के “ अपवर्तना करवाधी थोडा काळमां अथवा अपवर्तना न करे तो जेद्वी स्थितिवाळुं होय तेद्वी चिरकाळे पण जे कर्म बांधुं होय ते सर्व जो आपना कहेवा प्रमाणे अवश्य जोगववुंज पमंतुं होय तो प्रसन्नचंद्र विगेरेए सातमी नरकने योग्य कर्म बांधुं हुंतुं, तेने तेवा प्रकारना दुःखविपाकनो जोग तो सांजळवामां आवतो नधी, ते तो शुभ जावधी थोडा काळमांज केवळ-ज्ञान पाम्या ठे, तो ‘ सर्व कर्म वेदवुंज पमे ठे ’ एम जे आपे कयुं ते व्यर्थ थरो. ”

आ प्रश्नुं गुरु महाराज समाधान आपे ठे के “ जे कर्म बांधुं छे ते कर्मभेदशधी तो सर्व जीवो अवश्य भोगवेजेज; पण रसना अनुजावधी तो कोइक कर्म जोगवाय ठे, अने कोइक कर्म नधी पण जोगवातुं. तेतुं कारण ए ठे के शुभ परिणामना वशाधी ते कर्मना रसनी अपवर्तना (क्य) घाय ठे. तेधी प्रसन्न-चंद्रादिके सातमी नरक योग्य कर्मोना भेदतो नीरस (रस विनाना) जोगव्या ठे, पण विपाक उदयधी जोगव्या नधी. ”

वळी शिष्य कहे ठे के “ ज्यारे प्रसन्नचंद्रादिके जे कर्म रसवाळुं बांधुं हुंतुं ते कर्मने नीरसपणे जोगव्युं, त्यारे तो पूर्वनीज जेम कृतनाश अने अकृतागम नामना वन्ने दोषो प्राप्त थया. ”

गुरु तेने खुद्दासो आपे ठे के—“ तथाप्रकारना उत्तम परिणामधी जे कर्मनो रस क्य पामे तो तेमां शुं अनिष्ट थयुं ? जेम सूर्यना उग्र तापधी इकूना सांठामां रहेद्वो रस सूकाइ जाय, तो तेमां कृपनो नारा ने अकृतनो आगम शुं थयो ? हे शुद्धिमान ! ते तुं कहं. वळी जो कदाच जे कर्म जेवी रीते बांधुं ते कर्म तेवीज रीते अवश्य जोगववुं पमंतुं होय, तो पापनो क्य नही थतो होवाधी सर्व तपनो विधि व्यर्थ थरो, तेमज तेज नवमां सिद्धि पामनार जीवोने पण कर्म अ-

वशेष रहेशं, एट्टे कोइनी पण मुक्ति थशे नहीं. माटे कोनाकोनी सागरोपमनी स्थितिवाळुं कर्म पण प्रदेशे करीने नीरसपणे जोगवाय ठे, एम मानवुं वळी हे शिष्य! असंख्य जवमां वांधेळुं जिन्न जिन्न गतिने आपनारुं कर्म ते जवे पण सत्तामां होय ठे. तेथी जो सर्व कर्मनो विपाकवमेज अनुजव दोवो परतो होय तो ते एक जवमां जिन्न जिन्न जवना अनुजवनो संजव थवो जोइए, परंतु तेम थतुं नथी. वळी औपधधी साध्य रोगनो जेम नाश थाय ठे तेम जे कर्म वांधती वखते तेवा प्रकारना परिणामवमे वांधुं होय ते कर्म उपक्रमधी साध्य थाय ठे; अने असाध्य रोग जेम औपधधी जतो नथी तेम तेवा प्रकारना अध्यवसाय (परिणाम)-धी जे कर्म वांधुं होय ते योग्य काळे विपाकवमे जोगववाधीज नाश पामे छे. केमके कर्मबंधना अध्यवसाय स्थानको विचित्र ठे, अने असंख्य लोककाशना प्रदेश प्रमाण ठे. ते स्थानकोमां केटडांएक सौपक्रम कर्मने उत्पन्न करनारां ठे, अने केटडांएक निरूपक्रम कर्मना बंधने उत्पन्न करनारां ठे. तेथी जेवा अध्यवसायधी जे कर्म वांधुं होय ते कर्म तेवी रीते जोगवुं पमे ठे. आ प्रमाणे होवाधी तें कहेला दोपनो अहीं जरा पण अवकाश नथी. वळी जेम घणा शिष्यो एकज शास्त्र साथेज जणता होय तेमां बुद्धिनी तरतमताधी जेद पमे ठे; तथा जेम अमुक योजन लांबा मार्गमां घणा माणसो एक साथे चाढ्या होय उतां तेमनी गतिनी तरतमताधी जवाने स्थाने पहुँचवाना काळमां जेद देखाय ठे (कोइ वहेला पहोंचे ठे, कोइ विद्वंवे पहोंचे ठे), तेवीज रीते एक सरखी स्थितिवाळुं कर्म घणा जीवोए वांधुं होय, तेमां पण परिणामना जेदधी तेनो जोगकाळ जिन्न जिन्न थाय ठे. लोकप्रकाशमां कहुं छे के—

पिंडीञ्जुतः पटः क्लिन्नश्चिरकालेन शुष्यति ।

प्रसारितः स एवाशु, तथा कर्माप्युपक्रमैः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेम जीतुं वस्त्र पिंन रूप करीने मुक्युं होय तो ते द्वांबी मुदते सूकाय ठे, अने तेज वस्त्र द्वांबुं कर्तुं होय तो जडदी सूकाइ जाय ठे, तेवीज रीते कर्म पण उपक्रमोधी जडदी हय पामे ठे. ”

आ सर्व हकीकत उपरधी समजवानुं ए ठे के जे जवमां प्रथम कहेला सात उपक्रमो निरंतर आयुष्यद्वयना हेतु रूप उपस्थित ठे, अने तेथी ते आ-

वैरादास्कन्दकाचार्य, मुनिपंचशतीं घनतः ।

न कश्चिदज्ञवद्भ्राता, पादकादन्तकादिव ॥ २ ॥

भावार्थ—“ स्कन्दकाचार्य सहित पांचसो मुनिने हृणनार यमराज जेवा पादक पुरोहितथी तेहुं रक्षण करवाने कोउ पण समर्थ थयुं नहीं. ”

पट्टिपुत्रसदृखाणि, सगरस्यापि चक्रिणः ।

तृणवद्भ्राणरहितान्यदहृज्ज्वलनप्रज्ञः ॥ ३ ॥

भावार्थ—“ सगरचक्रीना पण शरण रहित साउ हजार पुत्रोने तृणनी जेव ज्वलनप्रज्ञे (शुवनपतिना इंद्र) बाळी नांख्या हुता. ” ते कथा आ प्रमाण—

सगर चक्रीना पुत्रोनी कथा.

अयोध्या नगरीमां जितशत्रु नामे राजा हुता. तेने विजया नामे पत्नी हती. ते थकी अजितनाथ स्वामी उत्पन्न थया हुता. जितशत्रु राजानो नानो जाइ सु-मित्रविजय नामे हुतो. तेने यशोमती नामनी स्त्रीथी सगर नामे पुत्र उत्पन्न थयो हुतो. ते सगर चक्रवर्ती थया हुता. तेने साउ हजार पुत्रो हुता. तेषां सौधी मोटो जहनुकुमार नामे हुतो. तेणे एकदा चक्रीने प्रसन्न कर्था, त्यारे चक्रीए तेने वरदान आयुं. एट्ठे जहनुकुमार बोव्यो के “ आपनी कृपाथी सर्व जाइओ सहित दंभादिक रत्नने दाइने समग्र पृथ्वी जेवानी मारी इच्छा थइ डे. ” ते सांचळीने चक्रीए सन्य सहित तेने जवानी रजा आयी.

जहनुकुमार आगळ जतां चार योजन विस्तारवाळा अग्ने आउ योजन उंचा आग्रपद पर्वतने जोइने जाइओ सहित तेना उपर चड्यो. त्यां तेणे वे. कोश पहेछें, ऋण कोश उंचुं अग्ने चार कोश दांहुं, चार चारवाळुं रत्नमय चैत्य जेयुं. तेषां रहेझी पोतपोताना देह सरखा प्रमाणवाळा ऋषभदेव विंगेरे चौवीशेतीर्थकरीनी प्रतिभातुं पूजन करीने जरत विंगेरेना सो जाइओना सो स्तूपोने वंदना करी. पत्नी ते पर्वतनी शोभा जोइने सगरनो पुत्र जहनुकुमार षणो दुर्ष पाप्मो. पत्नी “ आ चैत्य कोणे करावेयुं डे ? ” एम तेणे मंत्रीने पूजुं. मंत्रीए कशुं के “ हे कुमार ! तपारा पूर्वज जरतचक्रीए आ चैत्य करावुं डे. ” ते सांचळीने जहनुए सेवकोने आज्ञा करी के “ आ जरतकेवमां आवो वीजो पर्वत तमे शीघ्र शोषी

दावो के जेथी आपणे पण तेना उपर आवुं चैत्य करावीए. ” तेनी आज्ञा थतां अनेक सेवकोए चारे दिशामां जोइ जोइने पाछ आवी कहुं के “ हे कुमार ! आवो पर्वत बीजे कयांइ पण नथी. ” ल्यारे जहनुकुमार बोड्यो के “ ठीक ठे, ल्यारे आपणे आ पर्वतनीज रक्षा करीए. आगळ उपर काळना अनुजावथी. दोको दुग्ध थशे, तेथी तेओ अहीं आवीने उपपन्न करशे, माटे आनी रक्षा करवी ते पण महा फळदायी ठे. ” एम कहीने जहनुकुमारे दंमरत्नवमे ते पर्वतनी फरती एक हजार योजन उंम्री खाइ कृष्णधारमां खोदी. ते दंमरत्नवमे पृथ्वी खोदती वखते नागकुमारोना क्रीडाग्रहो माटीना वासणनी माफक जांगी गया. ते जोइने उपपन्नथी जय पामेदा नागदेवोए पोताना इंच ज्वलनप्रज्ञे पासे जइने ते वृत्तांत कळो. ते सांजळीने कोपायमान थयेदा ज्वलनप्रज्ञे सगर चक्रीना पुत्रो पासे आवीने कहुं के “ हे मूर्खो ! आ पृथ्वीने ज्ञामाटे खोदी नांखी ? नागकुमार देवो क्रोध पामशे तो तमने सर्वेने हणी नाखशे. ” ते सांजळीने जहनुकुमार बोड्यो के “ ती- र्धनी रक्षा करवा माटे अमे आ काम कर्तुं ठे, माटे हे सर्पेन्द्र ! अज्ञानथी थयेदा आ अपराधने आप कृमा करो. ” ते सांजळीने “ हवे आवुं काम करशो नहीं ” एम कहीने सर्पेन्द्र स्वस्थाने गयो.

इंद्रना गया पत्री जहनुकुमारे पोताना जाइओ साथे विचार कर्षो के “ आ खाइ पाणी विना काळे करीने धूळथी पूराइ जशे, माटे तेने गंगा नदीना जळथी नरी दइए तो ठीक. ” ते वात सर्वेए स्वीकारी, एतळे जहनुकुमारे दंमरत्न वमे खेंचीने गंगा नदीनो प्रवाह दावी ते खाइमां नांखयो. तेथी तेना जळवमे सर्पना धरोमां फरीथी विशेष उपपन्न थयो. फरीथी सर्व लोकने क्रोध पामेदो जोइने क्रोधायमान थयेदा ज्वलनप्रज्ञे तेपना वधने माटे मोटा दृष्टिविप सर्पेने मोकळ्या. तेओए बहार आवीने सगरना पुत्रो सामुं विपनी दृष्टि करनारी दृष्टिवमे जोयुं के तरतज ते सगरना सर्वे पुत्रो जस्मीचूत थइ गया. ते जोइने शोक करता सैन्येन सान्त्वन आपीने मंत्री बोड्या के “ हवे शोक करवाथी सर्षुं ! कोइ पण जावि जावने उद्धरण करी शकतुं नथी. ”

पत्री ते सर्वे सामन्तादिक सैन्य सहित अयोध्या तरफ आवतां तेमणे वि-

कार्युं के “स्वामीना सर्वे पुत्रो जस्म थया, अने आपणे अकृत शरीरवाळा आव्या ते घणुंज ब्रह्मास्पद छे, तेथी चक्रीनी पासे आपणाची आ वात री रीते कहे-
 वाशे ? ” एम विचारिने तेओ निरंतर शोकातुर रहेता हता. ते दृचांत जाणीने
 कोइ एक ब्राह्मणे तेमने ते हकीकत पुछी, एट्ये तेओए सर्व वात कही वतावी.
 ते सांजळीने पेन्ना ब्राह्मणे तेमने कथुं के “तमारे कांइ फिकर करची नही, हुं
 राजाने ए वात निवेदन करीश. ” पत्री ते ब्राह्मण कोइ अनाथ मनुहुं उपादीने
 राजमंदिर पासे बड गयो. त्यां ते शवने मुकीने मोटे स्वरे विद्वाप करवा ब्राह्मणे.
 ते सांजळीने चक्रीए तेने रोवानुं कारण पुत्र्युं, त्यारे ते ब्राह्मण बोड्यो के “मारे
 आ एकज पुत्र छे. तेने मोटो सर्प मस्यो छे, तेथी ते निश्चेष्ट थइ गयो छे. माटे हे
 देव ! तमे तेने जीवाफो. ” ते सांजळीने राजाए विपवैद्योने बोड्यावी तेनो उपाय
 करवा फरमाव्युं. तेवामां कोइ माणसे त्यां आदीने कथुं के “जेना घरमां आज
 सुधी कोइ माणस मरण पाम्युं न होय तेना घरमांची जस्म ब्रावो, तो हुं आने जी-
 वतो करुं. ” ते सांजळीने राजाए आखा नगरमां सर्व घेर तेथी जस्म ब्रावचाने
 माटे माणसो मोकब्या. तेओ पाठा आदीने बोड्या के “हे स्वामी ! आमे आखी
 नगरी जोइ, पण ज्यां कोइ माणस मरण पाम्युं न होय एवं एक पण घेर मळ्युं
 नही. ” ते सांजळी चक्री पण बोड्या के “अमारा घरमां पण घणा पूर्वजो मरण
 पामेन्ना छे; तो सर्वने विषे सामान्य रीते प्रवर्तनारुंजे मृत्यु तेनी प्राप्तिथी हे ब्रा-
 ह्मण ! तुं शामाटे खेद करे छे ? मरेन्ना पुत्रनो तुं शामाटे शोक करे छे ? शोक तजी
 दर्से कांइक आत्म साधन कर; केमके तुं पण अजरामर नथी. ” ते सांजळी पेन्ना
 ब्राह्मण बोड्यो के “हे देव ! ते सर्व हुं जाणुं छुं, पण आ पुत्र बिना आजेज मारा
 कुळनो क्षय थये, माटे हे स्वामी ! कोइ पण प्रकारे आने जीवादीने मने पुत्रजिज्ञा
 आयो. ” राजा बोड्यो के “हे ब्राह्मण ! मंत्र, तंत्र तथा शास्त्रोने अगोचर अने
 अदृश्य शत्रुरूप विधिना उपर कयो पंथित पुरुष पण पराक्रम करी शके ? कोइ न
 करी शके, माटे तुं शोकने तजी दे. ” ब्राह्मण बोड्यो के “स्वामी ! सर्व वस्तुनो
 विरह सहन थइ शके छे, पण कुळने उद्योत करनार पुत्रनो विरह कोइ सहन करी
 शकतुं नथी. ” चक्रीए कथुं के “अनन्ता जवोमां अनंता पुत्रो थया छे, पोते
 पण अनंतीवार अनंत कुळोमां पुत्रपणे उत्पन्न थयो छे. तेमां कोनुं कुळ दीपाव्युं
 अने कोनुं नही ? माटे हे ब्राह्मण ! फोगट शामाटे शोक करे छे ? कथुं छे के—

अशरण्यमहो विश्वमराजकमनायकम् ।

यदेतदप्रतीकारं, अस्यते यमरक्षसा ॥ १ ॥

“ अहो ! आ विश्व शरण विनातुं, राजा विनातुं अने नायक विनातुं ठे. केमके जेनो कांइ उपायज नथी, एवी रीते आ विश्वने यमरूपी राक्षस गळी जाय छे. ”

योऽपि धर्मप्रतीकारो, न सोऽपि मरणं प्रति ।

शुजां गतिं ददानस्तु, प्रतिकर्तेति कीर्त्यते ॥ २ ॥

“ जे धर्मरूप उपाय छे ते पण मरणनो उपाय नथी; परंतु ते शुज गतिने आपनार छे माटे तेनी प्रशंसा थाय छे. ”

ते सांजळीने ब्राह्मण बोड्यो के “ हे स्वामी ! वीजाने दुःखी जोइने घणा द्योको वैराग्यनुं वर्णन करे छे, पण ज्यारे तेवुं दुःख पोतानेज प्राप्त थाय त्यारे जेनुं चित्त स्थिरता न मूके तेज प्रशस्य कहेवाय. ” चक्रीए कथुं के “ जेओ पोतानुं वचन पाळे नहीं तेओने मायावीज जाणवा. ” ब्राह्मण बोड्यो के “ त्यारे हे राजा ! तमारा साठे हजार पुत्रो एकज समये मृत्यु पाम्या छे, माटे तमे पण शोक करशो नहीं. ” ते सांजळीने एकदम भ्रांतिमां पकेदो राजा कांइक विचार करे छे, तेद्वामां तो प्रथमथी संकेत करी राखेदो ते सामन्तादिके आधीने सर्व वृत्तांत कथुं. ते सांजळीने चक्री जाणे वज्रथी हणायो होय तेम तत्काळ मूर्छा पामीने पृथ्वीपर पड्यो. पठी सेवकोना करेदो अनेक उपचारोथी सावध थयो सतो अनेक प्रकारे विज्ञाप करवा द्याग्यो. त्यारे ते ब्राह्मण बोड्यो के “ हे स्वामी ! मने शोक करवानो निषेध करीने अत्यारे आपज केम शोक करो छे ? वियोग कोने दुःसह न होय ? परंतु जेम वरुवाग्निने समुद्र सहन करे छे, तेम धीर पुरुष तेवा विरहना दुःखने सहन करे छे. वीजाने शिखामण आपवी त्यारेज शोजे छे के ज्यारे समय आवे त्यारे पोताना आत्माने पण शिखामण आपे. ” आ प्रमाणेनां ते ब्राह्मणनां वाक्योथी बहुबारे चक्रीए धैर्य दावीने ते पुत्रोनी ऊर्ध्वदेही क्रिया करी.

एवा अवसरे अष्टपद पासेना प्रदेशोमां रहेनारा मनुष्योए आधीने चक्रीने विज्ञप्ति करी के “ ! आपना पुत्रोए जे गंगानदीनो प्रवाह अष्ट-

पदनी खाइमां द्वावीने नाख्यो डे ते खाइने पूर्ण करीने हवे गामेने दुवावचा द्वाग्यो डे, माटे तेतुं निवारण करी अमाहं रक्षण करो. ” ते सांजळीने राजाए जहनुना पुत्र जगीरथने ते कार्य माटे आइा करी; तेथी जगीरथे त्यां जइने अछम तप करवावने सर्पराजने प्रसन्न करी तेनी आइाथी दंभरत्नवने खेंचीने ते प्रवाहने गंगानदीमां पात्रो दइ जइ पूर्व तरफना समुद्रमां उतार्यो. त्पारथी गंगा अने सागरना संगमंतुं ते स्थळ तीर्थरूप थयुं, अने गंगा नदी पण जहनुना दइ जवाथी जाहवी अने जगीरथे तेने समुद्रमां उतारी, तेथी जागीरथी एवा नामथी प्रसिध्द थइ. पत्री जगीरथे पात्रा आवीने मोटा उत्सवथी अयोध्यामां प्रवेश कर्यो.

त्पार पत्री चक्रीए शत्रुंजयगिरिने सातमो उप्चार करी अजितनाथ स्वामी पासे दीक्षा दइ उग्र तप कर्युं. अनुक्रमे केवळज्ञान पामीने वोंतेर द्वाख पूर्वतुं आयुष्य पूर्ण करी मोक्षपदने पाम्या.

अन्यदा जगीरथ राजाए श्री जिनेश्वरने पूठ्युं के “ हे स्वामी ! जहनु-कुमार विगेरे साठे हजार जाइओो सर्वे समान आयुष्यवाळा केम थया ? ” स्वामीए कथुं के “ पूर्व कोइ मोटो संघ यात्राने माटे संमैताद्वि तरफ जतां मार्गमां कोइ नाना गामना पासे आव्यो. त्यां साठ हजार चोरो रहेता हता. तेमने कोइ एक कुंजारे घणा वार्या, तोपण तेओए ते संघने हुंढ्यो. त्यांथी संघ महाकष्टे आगळ गयो. ते वखते ए साठे हजार हुंढाराओए एक साथे निकाचित पापकर्म बांध्युं. एकदा ते गामना रहीश कोइ चोरे बीजा गाममां जइने चोरी करी. ते चोरने पगडे पगडे गामना रक्षको ते चोरना गाम सुधी आव्या. पत्री आ गाममां वधा चोरज वसे डे, एम निश्चय थवाथी तेमणे ते गामना दरवाजा बंध करीने चोतरफथी अग्नि सळगाव्यो. ते दिवसे पेटो कुंजार कार्य माटे बीजे गाम गयो हतो, तेथी तेना विना बीजा सर्वे मृत्यु पाम्या. त्यांथी मरीने ते सर्वे अरण्यमां चुमेदना गुच्छ रूपे उत्पन्न थया. त्यां सर्वे एकत्र थइने पमेदा हता, तेवामां कोइ हस्तीए आवीने तेमने पगवने चांपी नाख्या. तेथी मरण पामीने अनेक कुयोनिमां चिरकाळ सुधी परिध्रमण कर्युं. डेवटे आ जवना आगदा जवमां कांइक पुण्य उपार्जन कर्युं, तेना प्रजावथी ते साठे हजार एक्रीना पुत्र थया. परंतु पूर्वे करेदा पापकर्मना कांइक अवशेष रहेवाथी तेओो एक साथेज मरण पाम्या. पेटो जे कुंजार हतो तेनो

जीव अनेक जवो फरीने आ तुं जगीरथ थयो ठे.” आ प्रमाणे जहनुकुमारादिनो तथा पोतानो पूर्वजव सांजळीने जगीरथे प्रतिबोध पापी श्रावकधर्म अंगीकार कर्यो. तेनुं प्रतिपादन करीने अनुक्रमे ते सदगतिने पाय्यो.

“ अण द्वांकने जयंकर एवो यमरूपी राक्षस आ अनाथ जगतने हणवा माटे निरंतर इच्छा कर्या करे ठे. तेथी तेना जयना निवारणने माटे सर्वदा अशरण जावना जाववी, के जेथी सुखना स्थानरूप वैराग्यनी प्राप्ति थाय.”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
त्रिचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३४३ ॥

व्याख्यान ३४४ मुं.

संसारनी असारता विषे.

संसारासारतां वीक्ष्य, केचित्सुद्वज्जवोधिमः ।

शीघ्रं गृह्णन्ति साम्यत्वं, श्रीदत्तश्रेष्ठिवद्यथा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ केद्व्याएक सुद्वज्जवोधी जीवो संसारनी असारताने जोझे श्रीदत्त श्रेष्ठीनी जेम तत्काळ समताने धारण करे ठे. ” ते कया आ प्रमाणे—

श्रीदत्त श्रेष्ठीनी कथा.

मंदिरपुरमां सुरकांत नामे राजा हतो. ते गाममां सोमश्रेष्ठी नामे नगरशेठ हतो. ते राजानो मानीतो हतो. तेने सोमश्री नामनी पत्नी हती. तेनाथी उत्पन्न थयेज्जो श्रीदत्त नामे तेमने पुत्र हतो. एकदा सोमश्रेष्ठी पोतानी जार्या साथे वनमां क्रीडा करवा गयो हतो. त्यां पाउळथी सुरकांत राजा पण आव्यो. राजा सोमश्रीने जोझे तेनापर आसक्त थयो. तेथी तेने वळात्कारथी द्वाइ जेने पोताना

अंतःपुरमां राखी. सोमश्रेष्ठी प्रियाना विरहघी पारावार खेद पामिने घेर आब्यो. पत्नी तेणे प्रधानमंमळ पासे ते वृत्तांत कही राजाने समजाववातुं कयुं. ते प्रधानोप पण राजाने घणी रीते समजाव्यो, परंतु राजाए मान्युं नहीं, तेथी प्रधानोप आबीने शेउने कर्तुं के—

माता यदि विपं दद्यात्, पिता विक्रयते सुतम् ।

राजा हरति सर्वस्वं, का तत्र प्रतिवेदना ॥ १ ॥

जावार्थ—“ ज्यारे माताज पुत्रने विप आपे, पिताज तेने वेचे, अने राजाज सर्वस्व हरी वे, त्यारे तेनो शो इजाज ? कांइ नहीं. ”

पत्नी श्रेष्ठीए घेर आबीने पोताना पुत्रने कर्तुं के “ हे वत्स ! आपणा घरमां उ लाख द्रव्य छे तेमांथी सामा पांच लाख अर्घ्य द्वाङ्गे हुं जाउं तुं. ते कोइ बळवान राजाने सेवीने ते राजाना बळथी तारी माताने हुं ठोमावीश. ” एम कहीने श्रेष्ठी तेष्टुं धन द्वाइ कोइ दिशामां चाब्यो. श्रीदत्त घरे रखो. तेने केट्ठेक काळें एक पुत्री थइ. ते वखते तेणे विचार कयों के “ मातापितानो विरह, धननो नाश, पुत्रीनो जन्म अने गामनो राजा विरह—अहो देव ! अबहुं होय त्यारे शुं शुं न थाय ? ” पत्नी पुत्री ज्यारे दश दिवसनी थइ त्यारे श्रीदत्त शंखदत्त नामना मित्रनी साथे वेपार करवा माटे वहाणमां वेसीने परदेश चाब्यो. क्रमे करीने वन्ने मित्रो सिंहदहलीप आब्या. त्यां नव वर्ष सुधी वेपार करीने विशेषे लाननी इजाथी ते वन्ने मित्रो कटाहलीपे गया. त्यां पण वे वर्षे रहा. एकंदर आठ करोरु द्रव्य उपार्जन करीने घणी जातनां करीयाणां, हाथी, घोडा विंगेरे द्वाङ्गे पोताना देश तरफ चाब्या. मार्गमां एक वखत ते वन्ने मित्रो वहाणनी उपडी भूमिपर बेडा बेडा समुद्रनी शोका जोता हुता, तेवामां समुद्रना जळमां तरती एक पेटी तेमणे जोइ. ते जोइने वन्ने बोड्या के “ आ पेटीमां जे कांइ होय ते आपणे वझे ए वहेंची देवुं. ” पत्नी तेणे पोताना सेवको पासे ते पेटी कडावीने उघादी, तो तेमां क्षिप्रानां पांदरुमां जारेडी कांइक श्याम वर्णवाळी एक अचेतन थइ गयेली कन्या दीठी. तेने जोइने “ आ शुं ? ” एम सर्वे बोड्या. त्यारे शंखदत्ते कर्तुं के “ खरेखर आ बाळाने सर्पदंश थवाथी मरेली. धारीने कोइए पेटीमां नांखी समु-

द्रमां मूकी दीधी ठे, पण जुआो ! हुं तेने हमणज जीवती कहं लुं. ” एम कहीने जळ मंत्रीने तेनापर ठांड्युं के तरतज ते कन्याने चेतन आव्युं. पत्नी तेने खान, पान, स्नान अने अंगद्वेपन विंगेरे उपचारो कर्या, एट्ठे ते सर्व अंगे सुंदर देखावा द्यागी. एकदा शंखदत्ते श्रीदत्तने कह्युं के “ में आने जीवती करी ठे, माटे हुं तेने परणीश. ” त्यारे श्रीदत्त बोव्यो के “ एम बोद्ध नहीं, एमां आपणा व-
न्नेनो जाग ठे, माटे तुं मारी पासेथी तेतुं जे मूह्य थाय तेना अर्धा नाणा वे. तेने तो हुंज परणीश. तें तो तेने जीवित दान आप्युं ठे, माटे तुं तो तेनो पिता तुह्य थयो. ” ए प्रमाणे ते वन्ने मित्रो विवाद करवा द्याग्या. कह्युं ठे के—

हा नायों निर्मिताः केन, सिद्धिस्वर्गार्गिदाः खलु ।

यत्र स्वद्वन्ति ते मूढाः, सुरा अपि नरा अपि ॥१॥

जावार्थ—“ अहो ! मोक्षनी अने स्वर्गनी अर्गद्वारूप स्त्रीओने कोणे वनावी ? के ज्यां देवताओ अने माणसो मूर्ख वनीने स्वद्वनाने पामे ठे. ”

ते वन्नेनो विवाद जोड्ने वहाणना माळेके कह्युं के “ हे शेटीयाओ ! आ वहाण आजधी वे दिवसे सुवर्णपुरने कांठे पहोचेशे, त्यां नाद्या माणसो तमारा विवादनो निर्णय करी आपशे, माटे त्यां सुधी तमे जगनो बंध राखो. ” ते सांज-
ळीने वन्ने जण मौन रहा. पत्नी श्रीदत्ते विचार्युं के “ आ मारा मित्रे आ कन्याने जीवितदान आप्युं ठे, माटे दोको तो तेनेज ते कन्या आपवानुं कहेशे, तेथी हुं अत्यारथीज ते कन्याने मेळववानो उपाय करूं. ” एम विचारीने नावनी उपट्टी जूमिपर वेसीने तेणे एकदम मित्रने बोद्धाव्यो के “ हे मित्र ! जलदी अहीं आव, अहीं आव, मोटुं कौतुक जोवानुं ठे. वे मुखवाळो मत्स्य वहाणनी नीचे जाय ठे. ” ते सांजळीने शंखदत्त आवीने नीचे जुए ठे, तेड्यामां तेने तेणे समुद्रमां नांखी दीधो. पत्नी नावना दोकोने विश्वास पमारवा माटे ते फोगट्नो पोकार करवा द्याग्यो. अनुक्रमे तेना वहाणो क्षेमकुशळ सुवर्णपुरे पहेांच्या. त्यां श्रीदत्त ते कन्याने दड्णे रहो. पत्नी त्यांना राजा पासे जड्ने तेणे मोटी नेट करी, एट्ठे राजाए तेतुं घाणुं सन्मान कर्तुं. पत्नी श्रीदत्त ते कन्यानी साथे दग्ग करवां माटे सारुं मुहूर्त्त शोधवा द्याग्यो.

हवे ते हमेशां राजसभामां जतो हतो; त्यां एकदा तेणे राजानी चमरधा-

रिणीने जोड़, एट्टे तेना सौन्दर्यथी मोह पामीने तेणे कोइ माणसने तेतुं स्वरूप पृच्छुं, त्यारे ते माणस बोड्यो के “आ मुवर्णरेखा नामनी वेइया ठे. आ वेइयानी सामे एकवार वात पण ते करी शके ठे केजे तेने एकसाथे पचास हजार छव्य आपे ठे.” ते सांजळीने तेनापर आसक्त थयेला श्रीदत्ते पचास हजार छव्य मोकळीने ते मुवर्णरेखाने पोताने त्यां बोड्यावी. पड्डी पेड्डी कन्याने तथा वेइयाने-बंनेने एक रथमां वेसानीने ते श्रीदत्त क्रीडा करवा माटे वनमां गयो. त्यां एक वानर धणी वानरीओ साथे क्रीडा करतो करतो ते वनमां आव्यो. तेने जोड़ने श्रीदत्त बोड्यो के—

धिग्जन्म पशुजन्तूनां, यत्र नास्ति विवेकता ।

कृत्याकृत्यविजागेन, विना जन्म निरर्थकम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“पशुओना जन्मने धिक्कार ठे के जेनामां बीडकुड विवेक रह्यो नथी. कार्य अने अकार्यना विवेचन विना तेनो जन्म निरर्थक ठे.”

अहो! माता, पिता, वहेन विगेरेना विवेकरहित एवो आ पशुओनो जन्म शा कामनो?” ते सांजळीने क्रोधायमान थयेड्यो ते वानर दांत पीसीने बोड्यो के “रे छुराचारी! तुं दूर सब्गता पर्वतने जुए ठे, पण पगनी नीचेरहेड्या अग्निने जोतो नथी? राइ अने सरसव जेवडां परनां ठिछोने जुए ठे पण पोताना मोटां बीडां जेवडा दोपोने जोतो नथी? अरे अधममां पण अधम! मित्रने समुद्रमां नाखीने जोगने माटे पोतानीज माताने तथा पुत्रीने परुखामां राखी वेजो ठे अने मारी निंदा करे ठे?” ए प्रमाणे ते वानर तेनी निर्जर्तना करीने कुदका मारतो पोताना यूथमां दाखळ घइ गयो. श्रीदत्त विचार करवा द्वाग्यो के “आ वेइया मारी माता शी रीते? अने आ कन्या मारी पुत्री शी रीते? ते तो समुद्रमांथी मळी ठे, अने मारी माता तो कांइक श्याम वर्णवाळी अने शरीरे उंची हती, अने आ वेइया तो गौर वर्णवाळी अने शरीरे नीची ठे.” एम विचारीने तेणे वेइयाने पृच्छुं, त्यारे ते बोड्डी के “अरे शेठ! हुं तो तमने ओळखतीए नथी. पशुना वचनथी तमे कंम ज्ञांतिमां पकोठो?” तोपण श्रीदत्तनी शंका मटी नही, तेथी ते वानरने शोधया माटे आप तेम फरवा द्वाग्यो, तेवामां त्यां तेणे एक मुनिने जोया. तेमने बंदना करीने श्रीदत्ते पोतानो संदेह पृच्छो, एट्टे मुनि बोड्यां के “हुं अबधिज्ञानथी जाणुं लुं; तेथी कहुं छुं क

वानरे जे कहुं ठे ते सत्य ठे. प्रथम तारी पुत्रीनी वात-कहुं हुं—तुं तारी पुत्रीने दश दिवसनी मूकीने वहाणमां वेसी परदेश गयो हतो. त्यारपत्री तारा गाममां शत्रुना सैन्यनो उपपन्न थयो ते वखते तारी स्त्री पुत्रीने दडने जागी, ते गंगाने किनारे आवेझा सिंहपुरमां पोताना जाडने घेर गड. त्यां ते अगियार वर्ष सुधी रही. एकदा ते कन्याने सर्प रुस्यो. तेनी माताए तथा मामाए तेना अनेक उपायो कर्या, पण विप उतर्युं नहीं. तेथी तेने मरेझी धारीने माताए स्नेहने द्धिधे एक पेटीमां नांखीने गंगानदीमां वहेती मूकी. ते पेटी तने मळी. तेथी आ कन्या तारी पुत्री ठे. हवे तारी मातातुं वृत्तान्त सांभळ—सूरकांत राजाए तारी माताने अन्तःपुरमां राखी हती. तेने ओनाववा माटे तारो पिता साफा पांच द्वाख ड्रव्य दडने गुप्त रीते समर नामना पड्डीपति पासे जड तेनी सेवा करवा लाग्यो. तेना कहेवाधी पड्डीपतिए मोटा सैन्य साथे आवीने ते गाम जांग्युं. सूरकांत राजा त्यांधी नासी गयो. पत्री तारा पिताने आगळ करीने ते पड्डीपति पुरमां प्रवेश करतो हतो, तेवामां तारा पिताना कपालमां एक वाण द्वागवाधी ते तरतज मृत्यु पांम्यो.

अन्यथा चिंतितं कार्यं, दैवेन कृतमन्यथा ।

वर्षति जलदाः शौद्धे, जलमन्यत्र गच्छति ॥१॥

अन्यथा चिंतितं कार्यं, दैवेन कृतमन्यथा ।

प्रियाकृते हि प्रारंभः स्वात्मघाताय सोऽजवत ॥१॥

“अन्यथा प्रकारे चिंतवेवुं कार्यं दैवयोगे अन्यथा (विपरीत) थयुं. केमके वर्षाद तो पर्वतपर वरसे ठे; पण पाणी अन्य स्थाने जतुं रहे छे, तेवीज रीते जे कार्य जुदी रीते चिंतवुं हतुं ते कार्य दैवयोगे विपरीत थयुं. केमके प्रियाने ओनाववा माटे करेझो प्रारंभ पोतानाज घातने माटे थयो. ”

पत्री तारी माता कोइ जिह्मना हाथमां पकमाइ । त्यांधी पण नासीने वनमां जटकर्तां तेणे कोइ टकना फळतुं नकण कर्युं. ते फळना प्रभावधी तेतुं शरीर कांडक नीचुं अने गौर वर्षावाळुं थयुं. मणि, मंत्र तथा औषधिना महिमा अचिंत्य छे. त्यांधी कोइ देश तरफ व्यापारार्थे जता कोइ वणिक द्वाकोए तेने जोडने “आ कोइ वनदेवता ठे ” एम ज्ञानि पामीने “तुं कोण ठे ? ” एम पूच्युं, त्यारे ते बोझी के “ हुं कोइ देवी नथी, पण मनुष्यणी हुं. ” तेथी ते

बणिक लोकोए तेने द्वाङ्गे सुवर्णपुरमां वेची. ते रूपवान ह्योवाधी विघ्नमवती नामनी वेड्याए एक द्वाङ्ग द्रव्य आपीने तेने वेचाधी दीधी. पडी तेने नृत्य विगेरे शीखवी तेतुं सुवर्णरेखा एतुं नाम राख्युं. ते क्रमे करी राजानी चमर बंजिनारी थइ. ते आ सुवर्णरेखा तारी माता ठे. तेणे तने ओळख्यो ठे, पण द्वाङ्गाधी तथा द्योभधी तेणे पोतापाणुं प्रगट कर्तुं नधी. " ते सांजळीने श्रीदत्ते पूछुं के " हे स्वामी ! आपणुं वचन सत्य ठे, परंतु वानरने आ वातनी क्यांधी खबर ? " मुनिए कर्तुं के " तारो पिता तारी माताना ध्यानधीज मरीने व्यंतर थयो ठे. तेणे अर्हीं जमतां तने तथा सोमश्रीने जोङ्गे अकार्य करवा प्रवर्त थयेद्वारा एवा तने वानरना शरीरमां प्रवेश करीने ते कार्यनो निषेध कर्तुं ठे. " ते सांजळीने श्रीदत्ते विचारुं के " अहो ! कर्मनी केवी विषम गति ठे ! " फरीधी मुनि बोड्या के " ते व्यंतर फरीधी पात्रो आवीने पूर्वना मोहने दीधे पोतानी प्रियाने द्वाङ्ग जज्ञे. " तेवामां तेज वानर आवीने सोमश्रीने उपासी वीजा वनमां चाल्यो गयो. ते जोङ्ग श्रीदत्त मायुं धुणावतो मुनिने नमी कन्या सहित स्वस्थाने गयो.

अर्हीं दृष्ट वेड्याए दासीने पूछुं के " सुवर्णरेखा क्यां ठे ? " दासीए कर्तुं के " पचास हजार द्रव्य आपीने श्रीदत्त श्रेष्ठी तेने द्वाङ्ग वनमां गयो ठे. " दृष्ट वेड्याए कर्तुं के " तेने बोझावी द्वाव. " एतद्वे दासीए आवीने चुकाने वेडेझा श्रीदत्तने पूछुं के " अमारी स्वामिनी क्यां ठे ? " श्रीदत्त बोड्यो के हुं जाणतो नधी. " ते सांजळीने दासीए दृष्ट वेड्याने ते श्रीदत्तनुं वचन जणाव्युं. एतद्वे दृष्ट वेड्याए राजा पासे जइ पोकार करीने कर्तुं के " हे स्वामी ! हुं उत-राणी हुं, श्रीदत्ते सुवर्णरेखाने द्वाङ्ग जङ्गे कांङ्क संतारी दीधी ठे. " ते सांजळीने राजाए श्रीदत्तने बोझावीने पूछुं. त्यारे " हुं सत्य वात कहीश तो कोङ्ग मानशे नहीं " एम जाणुंने तेणे कांङ्ग पण जवाब आप्यो नहीं. तेधी राजाए तेने कारागृहमां नांख्यो अने तेनी पुत्रीने दासी करवाना हेतुथी पोताने घेइ रखी. पडी कारागृहमां रहेझा श्रीदत्ते विचारुं के " सत्य वात कहेवाधीज कोङ्ग पण रीते हुं वृटी शकीश. " एम धारीने कारागृहना रङ्कछारा तेणे राजाने विज्ञप्ति करी के " हे स्वामी ! हुं सत्य वात कहुं हुं. " त्यारे राजाए तेने सचामां बोझाव्यो. एतद्वे तेणे वानर उपाडी गया संवंधी वृत्तांत कही संजळ्याव्युं. ते सांजळीने सर्व जन रूपवा द्वाग्या के अहो ! केतुं सत्य बोड्यो ? कर्तुं ठे के—

असंज्ञाव्यं न वक्तव्यं, प्रत्यहं यदि दृश्यते ।

यथा वानरगीतानि, तथा तरति सा शिखा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जोके प्रत्यह जोयेद्व होय तोपण असंज्ञवित वात बोद्धवी नहीं. जेवी रीते वनमां वानराओ गीत गाय ठे ए असंभवित हतुं तेम जळमां शिखा तरे ठे ते पण असंज्ञवित छे. ” आ दृष्टांत अन्य स्थळेथी जाणी लेवुं.

पत्नी ते सांज्ञळीने “ आ वणिक हजु पण सत्य बोद्धतो नथी. ” एम धारीने क्रोध पामेद्वारा राजाए तेने मारवानो हुकम कर्यो. एट्ठे श्रीदत्ते विचार्युं के “पूर्वे करेद्वारा अशुभ कर्मनो उदय थयो ठे, तो हवे खेद करवाथी शुं थाय ?” ते अवसरे उद्यानपाळे आवीने राजाने कहुं के “ हे देव ! उद्यानमां मुनिचंद्र केवळी पधार्या ठे. ” ते सांज्ञळीने राजा परिवार सहित उद्यानमां गयो. मुनिने वांदीने राजाए देशनानी याचना करी. त्यारे केवळी बोद्ध्या के “ हे राजा ! सत्यवादी श्रीदत्तेने मारवानो तें हुकम आप्यो ठे ते तने धर्मश्रवणनी अज्ञिज्ञापावाळाने योग्य नथी. ” ते सांज्ञळीने राजा द्वाजा पाम्यो. पत्नी श्रीदत्तेने बोद्धावी पोतानी पासे वेसाडीने राजा तेलुं स्वरूप पुठे ठे, तेवामां ते वानर सुवर्णरेखाने पृष्ठपर राखीने त्यां आव्यो, अने पृष्ठपरथी तेने उतारीने ते सजामां वेजो. ते जोडने सर्व माणसो आश्चर्य पामी श्रीदत्तेनी प्रशंसा करवा द्वाग्या. पत्नी श्रीदत्ते केवळीने पूछ्युं के “ हे स्वामी ! कया कर्मने द्वीधे मने माता तथा पुत्री साथे विपयनी अज्ञिज्ञापा थइ ? ” मुनि बोद्ध्या के “ पूर्वना संबधथी थइ ठे, ते हकीकत सांज्ञळ—कांपीद्वयपुरमां चैत्र नामनो एक ब्राह्मण हतो. तेने गौरी अने गंगा नामनी वे स्त्रीओ हती. ते एकदा मैत्र नामना मित्रनी साथे जिज्ञाहृत्तिने माटे कोकण देशमां गयो. त्यां वन्ने मित्रोए घालुं धन मेळव्युं. एकदा चैत्रने मुनेद्वो जोडने मैत्रे विचार्युं के “ आने हणीने हुं सर्व धन दइ दडं. ” फरीथी पात्रो तेने विचार थयो के “ मने विश्वासघातीने धिक्कार ठे ! ” एम विचारीने ते पाछे स्वस्य थयो. पत्नी ते वन्ने मित्रो द्योन्नथी जमता जमता एक वनमां पेठा. ते वनमां वैतरणी नदी हती. तेनी खबर तहीं होवाथी ते वन्ने तेने उतरवा द्वाग्या. एट्ठे तेमां ब्रूनीने मरण पाम्या. त्यांथी अनेक जवमां भ्रमण करीने चैत्रनो जीव तुं थयो, अने मैत्रनो जीव शंखदत्त थयो. ते शंखदत्ते पूर्व जवे तने मारवालुं धार्युं हतुं. ते कर्मथी तें तेने आ जन्ममां समुद्रमां

नांख्यो. चैत्रनी स्त्रीओ जे गौरी अने गंगा हती ते पतिना वियोगथी वैराग्य पा-
मीने तापसणी थइ. एकदा गौरीए अति तृषा द्वागवाथी सेवा करनारी पासे पाणी
माग्युं. ते बखते ते दासीने निष्ठा आवती हती, तेथी आळसने ढीधे तेणे उचर
आप्यो नहीं. त्यारे गौरी क्रोधथी बोझी के “ अरे ! शुं तने साप करड्यो ठे के
मरेला जेवी थइने उचर पण आपती नथी ? ” ते वचनयने गौरीए दृढ पापकर्म
वांध्युं. गंगाए पण एकदा पोतानी काम करनारीने कांइ कार्य माटे मोकडी हती ते
बहुवारे पाडी आवी त्यारे गंगाए तेने कथुं के “ अरे ! आटडी वार तने कोइए
बंधीखाने नांखी हती ? ” एम बोलतां ते गंगाए पण छुष्ट कर्म वांध्युं. त्यार पडी
एक दिवस कोइ वेइयाने घणा पुरुषो साथे विद्वास करती जोइने गंगाए विचार्युं
के “ आ वेइयाने धन्य ठे के जे ब्रमरोथी पुष्पद्वतानी जेम अनेक कामी पुरुषो-
थी बीटावेडी ठे, हुं तो मंदजागी लुं के जेनो पति पण तनीने दूर देश गयो ठे. ”
आवा विचारथी तेणे छुष्ट कर्म उपार्जन कर्युं. त्यांथी मरण पामीने ते वने ज्योतिपी
थइ. त्यांथी चवीने गौरीनो जीव तारी पुत्री थयो अने गंगानो जीव तारी माता-
पणे उत्पन्न थयो. तेमनी साथे पूर्वजवे पत्नीनो संबंध होवाथी तने तेनापर कामराग
उत्पन्न थयो. ” आ प्रमाणेनुं संसारनुं स्वरूप सांजळी वैराग्य पामेडो श्रीदत्त बोड्यो
के “ हे स्वामी ! मने पापीने मारा मित्रनो मेळाप थशे के नहीं ? ” गुरुए कथुं के
“ खद न कर, एक कृणवारमांज ते अहीं आवशे. ” एम वातो करे ठे तेवामां त्यां
शंखदत्त आव्यो. श्रीदत्तने त्यां वेडेडो जोइने शंखदत्तनी आंखो क्रोधथी द्वाइ
थइ गइ. ते जोइने गुरुए शंखदत्तने कथुं के “ हे जइ ! कोप न कर, केमके क्रो-
धरूपी अग्निथी गुणरूपी रत्नो बळी जाय छे. ते अग्निने जे उपशमरूपी जळवने
बुजावतो नथी ते सैकनो दुःख सहन करे ठे. देहरूपी घरमां क्रोधरूपी अग्नि
प्रवेश करे ठे, त्यारे ते त्रण दोप (त्रिदोष) उत्पन्न करे ठे. पोताने तपावे, परने
तपावे, अने परसाथेना स्नेहनो नाश करे. ” ते सांजळीने शंखदत्त कांइक शांत-
चित्त थयो. पडी श्रीदत्ते उडीने तेने पोतानी पासे वेसान्नी केवळी प्रत्ये पूज्युं के
“ आ मारो मित्र समुद्रमांथी शी रीते नीकळीने अहीं आव्यो ? ” गुरु बोड्या
के “ समुद्रमां तेने एक काण्ठनुं पाटीशुं हाथमां आव्युं. तेने आधारे तरीने ते सात
दिवसे सारस्वत नगर पासे नीकळ्यो. त्यां तेने तेनो मामो मळ्यो. तेणे तेने स्वस्थ क-
र्यो. पडी तेणे तेना मामाने “ सुवर्णकुळ अहींथी केट्युं दूर ठे ? ” एम पूज्युं.

त्यारे तेना मामाए कथुं के “ अर्हाथी वीश योजन दूर छे, त्यां हाथीओथी जरे-
दां बहाणो आव्यां ठे एम संजळाय ठे. ” ते सांजळीने मामानी रजा दइने ते
अर्हं आव्यो, अने अर्हं तने जोइने तेने क्रोध उत्पन्न थयो. ” आ प्रमाणे क-
हीने पञ्जी गुरुए शंखदराने फरीथी तेनो पूर्व नव कहिने बोध पमाड्यो.

आ प्रमाणे केवळीनी देसना सांजळीने राजाए श्रावकना वार व्रतो ग्रहण
कर्या. श्रीदत्ते शंखदरानी साथे पोताने घेर जइने अर्थुं डव्य तथा पोतानी पुत्री
तेने आपी, अने पोतानुं धन जिनजुवन, विंधप्रतिष्ठा, ज्ञानचक्ति इत्यादि सात
हेत्रमां खरचीने मोटा उत्सव पूर्वक केवळी पासे जइने दीक्षा ग्रहण करी. अनु-
क्रमे निरतिचार चारित्र पाळीने मोक्षपद प्राप्त कथुं.

इत्यद्द दिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
चतुश्चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३४४ ॥

व्याख्यान ३४५ मुं.

हुताशिनीना पर्व विषे.

पर्व हुताशिनीसंज्ञं, लौकिकं पापरूपकम् ।

हेयं लोकोत्तरधर्मज्ञैर्नवसंततिवर्धकम् ॥ १ ॥

नावार्थ—“ हुताशिनी (होळी) नामनुं पर्व लौकिक अने पापरूप
होवार्थी लोकोत्तर धर्मने जाणनारा उचाम जीवोए नवनी परंपराने बंधारनार ते
पर्वनो त्याग करवो. ” आ अर्थनुं समर्थन करवा माटे हुताशिनीनो संबंध जाणवा
योग्य ठे ते आ प्रमाणे—

हुताशिनी (होळी)नी कथा.

आ नरतक्रेत्रमां जयपुर नामतुं एक नगर हतुं. जेमां
बत्रेषु दंनश्चिकुरेषु वन्धः, शारीषु मारिश्च मदो गजेषु ।
हारेषु वै छिद्रविद्रोकनानि, कन्याविवाहे करपीननं च॥१॥

“बत्रेने विपेज दंन हतो, स्त्रीओना केशपाशने विपेज वंध यतो, क्रीमाना
सोणउनिज मार एम कहेवामां आवतुं, हस्तीओने विपेज मद रहेतो, मुक्ताफळना
हारने विपेज छिद्र जोवामां आवतां, अने कन्याना विवाहमांज करपीनन करवामां
आवतुं (हाथ पकडवामां आवतो); पण ते नगरना लोकोमां दंन, वंधन, मारी,
मद, छिद्र के करपीनन हतुं नहीं. ”

ते नगरमां अनेक चतुर पुरुषो वसता हता. मोटा मोटा शिखरवाळा प्रा-
सादो (मंदिरो) अने मोटा मोटा महेशो जेमां होय ते कांइ नगर कहेवातुं नथी;
पण ज्यां विद्वान लोको घणा रहेता होय ते जोके गापहुं होय तोपण नगर क-
हेवाय ठे. ते नगरमां कोइ मागण तो देखातो ज नहीं, छातां कदाच कोइ देखातो तो
ते लोकोने प्रतिबोध करवा मोटेज नमतो हतो. कथुं ठे के—

घारं घारमटन्तो हि, भिक्षुकाः पात्रपाणयः ।

कथयन्त्येव लोकानामदत्तफलमीदृशम् ॥ १ ॥

“ हाथमां पात्र राखीने घेर घेर जटकता जिशुको लोकोने एम कहे ठे
के दान नहीं देनारने आवुं (अमारा जेवुं) फळ मळे ठे. ”

ते नगरमां जयत्रमां नामे राजा हतो, अने ते राजाने मानवाः लायक म-
नोरथ नामे श्रेष्ठ हतो. तेने दक्षी नामनी स्त्री हती. ते स्त्रीधी श्रेष्ठ बहु सुखी ह-
तो. कथुं ठे के—

संसारश्रान्तदेहस्य, तिलो विश्रामचूमयः ।

अपत्यं च कलत्रं च, सतां संगतिरेव च ॥ १ ॥

संसारमां श्रान्त थयेन्ना देहने (मनुष्यने) त्रण विश्रान्तिनां स्थानक
ठे. पुत्र, स्त्री अने सज्जनोनी संगति. ”

ते श्रेष्ठिने चार पुत्रो हताऽऽने एक अनेक देवोनी पूजाचक्ति वि-
गेरेयी प्राप्त थयेत्री होदिका नामनी पुत्री हती. ते पुत्री युवावस्था पामी.
त्यारे तेने तेना पिताए कोइ श्रेष्ठिना पुत्र साये परणावी. परंतु तेनो संसारसं-
बंध थया अगाउज ते श्रेष्ठिपुत्र विसृचिकाना व्याधियी मरण पाभ्यो. पूर्व जवे
जिनेश्वरनी आझातुं आराधन करेलुं न होवाथी वाङ्मावस्थाभांज होदिकाने वि-
धवापाणुं प्राप्त थयुं. ए वनावथी तेना मावापने पण पाणुं दुःख थयुं. कहुं उे के—

पुत्रश्च मूर्खो विधवा च कन्या, शठं च मित्रं चपलं कलत्रं ।

विलासकाले धनहीनता च, विनाग्निना पंच दहन्ति कायम् ॥१॥

“ मूर्ख पुत्र, विधवा कन्या, शठ मित्र, चपळ स्त्री अने विलास करवाने
वखते (युवावस्थामां) निर्धनता—ए पांच अग्नि विनाज मनुष्यना शरीरने वाळी
नांखे ठे. ”

वाळविधवापाणुं प्राप्त थवाना संबंधमां कहुं उे के—

कुरंरुडत्तण दोहगाइ, विंइत्त निंदू विसकल्लगाइ ।

जम्मंतरे खंनियवंभधम्मा, ताज्जण कुज्जा दढसील्लजावं ॥

“ कुशिळणीपाणुं, वाळविधवापाणुं, दुर्जागीपाणुं, वंध्यापाणुं, काकबंध्या-
पाणुं^१ अने विपकन्यापाणुं, इत्यादिक जन्मांतरमां ब्रह्मचर्य खंरुन करवायी प्राप्त
थाय ठे, माटे शीळव्रतमां दढ जाव राखवो. ”

पत्नी ते होदिकाने तेना मावापे पोताने घेर झावीने राखी. होदिका
निरंतर घरनी मेनी उपर गोखमां वेसी रहेती हती, अने मदेन्मत्तनी जेय काम-
व्यथायो पीना पाभ्या करती हती. कहुं उे के—

वाक्षरंमा तपस्वी च, कीद्ववधश्च घोटकः ।

अन्तःपुरगता नारी, नित्यं ध्यायन्ति मैथुनम् ॥ १ ॥

“ वाळ विधवा, तापसी, खीद्वे बांधी राखेत्तो अश्व अने राजाना अन्तः-
पुरमां रहेत्ती स्त्री—ए निरंतर मैथुनसुंज ध्यान करेते”. वळी—

नर सासरे स्त्री पीहरे, यति कुसंगतवास ।

नदीतीरे तरु माझ कहे, यदि तदि होय विणास ॥१॥

“ पुरुष सासरे रहेवाची, स्त्री पीयरमां रहेवाची, यति कुसंगतमां वसवांची अने वृक्षो नदीने कांठे रहेवाची ज्यारे त्पारे पण विनाश पामे छे. एम माझ कवि कहे ठे. ”

शास्त्रमां पण कशुं ठे के—

सीसा य जे संजमजोगजुत्ता, पुत्ताय जे गेहजरे नियुत्ता ।

वियारखुध्धी कुळवाळियव्वा, होजण तेसिं उवसंतिमेइं ॥ १ ॥

जावार्थ—“ जेज्यो संयमयोग्यी युक्त होय तेज शिष्यो कहेवाय ठे, जेज्यो गृहजारमां जोमायेझा होय तेज पुत्रो कहेवाय ठे, अने जे सच्चिचारयुक्त बुद्धिवाळी होय तेज कुळवाळिका कहेवाय ठे. तेमने कदि विकारखुष्कि थाय छे तोपण ते उपशांतिने पामे ठे. ”

माटे शिष्यने, पुत्रने तथा कुळवचूने पोतपोताना कार्यमां अवलंबन सहित एट्ठे जोमायेझा राखवा. आ होळिका तो तदन आलंबन रहित वीडकुड नवरी हती, तेथी तेना कामविकार केम वृद्धि न पामे ? कशुं ठे के—

यौवनं धनसंपत्तिः, प्रचुत्वमविवेकिता ।

एकैकमप्यनर्थाय, किमु यत्र चतुष्टयम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ युवावस्था, धनसंपत्ति, प्रचुत्व (अधिकारीपणुं) अने अविवेकीपणुं, आमामुं एक एक पण अनर्थकारी ठे, तो ज्यां चारे जेगा होय तेमां शुं कहेवुं ? ”

एकदा ते होळिका पोताना महेझना गोखमां वेडी हती. ते वखते बंगदेशना राजानो पुत्र कामपात्र क्रीडा माटे जतां अभ्वर वेसीने त्यांची नीकळयो. तेने जोईन ते होळिकाए तेना पर कामदेवना वाणरूप कटाक्ष नांख्या. एट्ठे कामपाळ पण तेना रूपची मोह पामिने चारंवार तेनी सामुं जोवा झायो. कशुं ठे के,—

दिष्टि दिष्टपसरो, पसरण रइ रई सज्जावो ।

सञ्जावेण यं नेहो, पंच यं वाणा अणंगस्स ॥ १ ॥

जावार्थ—“ प्रथम जोंतुं, जोवांथी दृष्टिनों प्रसार, दृष्टिप्रसारथी रति, रतिथीसद्जावअने सदजावथी स्नेह उत्पन्न थायडे, ते पांचे कामदेवनां वाणो डे.”

आ प्रमाणे वनेने परस्पर स्नेह थवायी पोतपोताने घेर पण तेओ परस्पर-
तुं ध्यान करवा लाग्या. खावामां, पहेरवामां के बीजा कोइ पदार्थमां तेओ प्रीति
पाम्या नहीं. कथुं डे के—

नेह म करजो कोइ, गोरसु नितु नितु इम जणे ।

नेह पसाइं योय, जिम दहियको विदोन्निउ ॥ १ ॥

आइ फिरो सहु कोइ, अणगमतो आठे पुहर ।

जो मन विसम्यो होइ, सो मुझ किमे न विसरे. ॥ २ ॥

जावार्थ—“ कोइ पण स्नेह करसो नहीं ” एम हमेशां गोरस कहे छे.
केमके स्नेह (माखण)ना वशथी दहीने वदोवावुं पके छे. ” ?

“ अणगमता माणसो आठे पहारे जद्वे आवे जाय, पण जेना पर मन
विश्राम पाम्युं डे तेमने कोइ रीते विसरतुं नथी. ” २

एकदा होद्विकाने तेना पिताए पुत्र्युं के “ हे पुत्री ! तुं केम दुःखित,
म्हान मुखवाळी अने अति कृश देखाय डे ? ” ते सांजळीने तेणे कांइ उचर
आप्यो नहीं. त्यारे पिताए विचार्युं के “ आ विचारी वाळविघवा शुं बोले ? पूर्व
कर्मना उदयथी ते अति दुःखीयारी थइ डे. केमके हजारो गायोमां पण वाउना
जेम पोतानी माताने ओळखी तेनी पासे जाय छे, तेम पूर्वे करेदुं कर्म पण तेना
कर्तानी पासेज जाय डे. तोपण आ पुत्रीने हुं कांइक जणवा विगेरेतुं अवद्वंवन
करी आपुं के जेथी तेना दिवसो निर्गमन थाय. ”

हवे ते नगरमां एक चंद्ररुद्र नामे ब्राह्मण रहेतो हतो. ते धव्यना लोचथी
जांरुचेष्टा करतो हतो, तेथी ते जांरुना नामेज ओळखातो हतो. तेने दुंडा नामनी
एक पुत्री हती. ते युवावस्था पामो, तोपण तेने कोइ ब्राह्मण परणयो नहीं. तेथी
चंद्ररुद्रे तेने अचळजूति नामना कोइ जांड साथे परणावी; एटद्वे सरखे सरखो
योग मळ्यो. जुगारीनी पुत्रीने गंडीचोरनो पुत्र परणयो; ए जुगते जुगती जोरु मळी.

जाणे रत्नाकरमां रत्न मळी गयुं ! उंटना विवाहमां गधेना गीत गानार थया, पत्नी परस्परना वखाण करे. गधेना कहे के- ' अहो ! उंटभाइतुं केवुं सुंदर रूप ठे ? ' त्यारे उंट कहे के ' अहो ! गधेनाजाइतुं केवुं सुंदर गायन छे ? ' हवे ते हुंढा पर-एणी के तरतज पिताना तथा पतिना वधेना कुळनो कय थयो. तेथी उदरनिर्वाह-ने माटे ते हुंढा परित्राजिकानो वेप धारण करीने कामण, मारण, उच्चाटन विंगेरे पापकर्मथी आजीविका करवा लागी.

एकदा ते हुंढा भिङ्गाने माटे ज्रमण करती मनोरथ श्रेष्ठीने घेर गइ. श्रेष्ठीए तेने वेसवा माटे आसन आपी कुशळता पूडी. त्यारे ते धर्मना अक्रोरो बोली के-

काझा कुशळ किम पूछीए, नितु उगंते जाण ।

जरा आवे जोवण खसे, हाणी विहाण विहाण ॥ १ ॥

जावार्थ-“ हे काझा शैव ! तमे कुशळता शी पूडो ओ ? हंमेशां सूर्य उगे ठे के युवावस्था घटे ठे ने जरावस्था आवे ठे; वहाणे वहाणे हानि थती जाय ठे, त्यां कुशळतानी शी वात ? ”

काया पाटण हंस राजा, पवणु फिरे तदारो ।

तिण पाटण वसे जोगी, जाणे जोग विचारो ॥ २ ॥

जावार्थ-“ कायारूपी नगर ठे, त्यां हंसरूपी राजा रहे ठे, तेमां पवन रूपी कोटवाळ फेर ठे, ते नगरमां एक जोगी वसे ठे, ते जोगना विचारो जाणे ठे.”

इक खोद्वनि पंचहिं जण रुंधी, तिन्ह सगलहि जूजूष्युद्धि ।

कह जाउ सा घरु किम नंदे, जत्थ कुटुंबल अप्पण ठंदइ ॥ ३ ॥

जावार्थ-“ एक कुंपनी पांच जणे रुंधी छे. ते पांचे जाणनी जूदी जूदी बुद्धि ठे. तो हे जाउ ! कहे के ज्यां आखुं कुटुंब स्वर्चंद चावें ठे ते घरं शुं आनंद आपे ? ”

जर कुत्तो जोवण ससा, काल आहेनी मित्त ।

विहु वयरि विच कुंपगा, कुशळ किं पूडे मित्त ॥ ४ ॥

जावार्थ-“ हे मित्र ! जरा रूपी कूतरो ठे, जोवन (युवावस्था) रूपी

ससन्नो वे; अने काळ रूपी आह्मणी (शिकारी) ठे. तेमांना वे छुशमननी वच्चे आ शरीररूपी कुंपहुं रहेहुं ठे. तेमां हे मित्र ! तमे शी कुशळता पूछो छो ? ”

तेनां आवां वचनो सांभळीने श्रेष्ठीए विचार्युं के “ अहो ! युवावस्था उतां पण आनामां केवो विस्मय उत्पन्न करे तेवो वैराग्य छे ? ”

धातुषु क्षीयमाणेषु, शमः कस्य न जायते ।

प्रथमे वयसि यः साधुः, स साधुरिति मे मतिः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ धातुओ क्षीण पामे त्यारे तो पत्नी कोने शमता न उत्पन्न थाय ? सौने थाय; पण प्रथम वयमां जे साधु (वैराग्यवान) होय तेज खरो साधु, एम हुं तो मानुं हुं. ”

पत्नी श्रेष्ठीए तेने विनंति करी के “ हे स्वामिनी ! मारी पुत्री वाळ विधवा ठे, तेने तमे धर्मनो अज्ञ्यास करान्नो, के जेथी तेना चित्तमां वैराग्य उत्पन्न थाय. केमके जे माणस जेवो संग करे तेवो स्वल्प काळमां थइ जाय ठे. पुष्पनी साधे रहेवाधी तन्न पण सुगंधी थाय ठे, अने चंदनना बनना संगधी बीजां वृक्षो पण चंदनरूप थइ जाय ठे; मात्र जेना हृदयमां गांठ ठे एवा वांसज चंदन रूप थता नथी. ” ते सांभळीने हुंदा वोजी के तपस्वीओने गृहस्थीओने संग करवो गुणकारी नथी. कहुं ठे के—

छाविमौ पुरुषौ द्योके, शिरःशूलकरौ परौ ।

गृहस्थश्च निराक्षंवी, साक्षंवी च यतिर्भवेत् ॥ २ ॥

जावार्थ—“ गृहस्थ आक्षंवन रहित (दरिद्री) होय, अने यति आक्षंवन सहित (मायावी—अव्यवान्) होय तो ते वे पुरुषो आ छुनियामां अत्यंत मस्तकमां शूल उत्पन्न करनारा छे. ”

दंती माणसोने नकार (ना कहेवी ते) गुणकारी ठे. केमके—

मनमां हि जावे मुंरु हलावे, नं नं कही कही लोक सुणावे ।

मनकी बात कवहु को जाणे, कपट चिन्ह ए माझ वखाणे ॥१॥

जावार्थ—“ मनमां गमनुं होय पण मायुं हलावे, ना ना कहीने लोकोने

समजावे, पण मननी बात कोण जाणे ? आ प्रमाणे मात्र कविए कपटुं चिन्ह कहेलुं ठे. ”

पत्री हुंदाए पोतानो अजिमाय जणाव्यो के “ कृपण माणसो मोटो ध्व-
ज महेश होय तोपण ते शा कामनो ? पण ज्यां पंथीजनोने विश्रांति मळती
होय तेवुं कृपकुं घणुं सारुं. ”

आ प्रमाणेनां तेनां निस्पृहतानां वचनो सांजळीने श्रेष्ठी तेने मान
पूर्वक होदिका पासे बड गयो, अने तेने कशुं के “ हे पुत्री ! आ तारी गुरुणी छे.
तेनी पासे तुं अच्यास करजे अने तेनी सेवा करजे. ” त्यारथी अरंजीने ते होदिका
हुंदा साथे रहेवा द्यागी, पण मनमां कामपाळना संगनी इच्छा होवाथी ते जणती
नहीं. कशुंके के “जेने कांइ सहज पण बोध नथी तेनी पासे घणी बातो करवाथी
पण शुं ? कृतरातुं पृष्ठकुं निरंतर नळीमां राख्युं होय तोपण ते सरळ घतुं नथी. ”
एकदा हुंदाए पृष्ठकुं के “ हे पुत्री ! तुं सदा उच्चिन्न केम जणाप ठे ? ” त्यारे
होदिकाए पोतानी सत्य बात तेने कही. ते सांजळीने हुंदा बोली के “ तुं
जरा पण उधेग करीग नहीं. हुं तारुं काम घोना काळमांज सिद्ध करी आपीन. ”
एम कंहीने हुंदाए कामपाळने घेर जइने तेने कशुं के “ तमारा चित्तने हरण
करनारी होदिकाने तमारो संबध नहीं थाय तो तमारा बिरहनी पीनाथी ते मरण
पामशे. ” ते सांजळीने कामपाळ बोड्यो के “ अमारा वन्नेनो मेळाप कये स्या-
ने थाय ? ” ते बोली के “ सूर्यना मंदिरमां तमारे आववुं, त्यां ते पण आवशे. ”
ते सांजळीने कामपाळ हर्ष पाम्यो, पण ते मूर्खे विचार न कर्यो के परस्त्री साये
प्रेम राखतां केटनी मुदत सुधी क्रेमकुशळ रहेरो ? केमके सापने साथरे मुनारने
क्यां सुधी क्रेम रहे ? परस्त्रीना प्रेमधीज तोरण सहित बंका नगरी वळी गइ,
अने वनो श्याम वर्ण थइ गयां. माटे परस्त्री साये प्रेम करनारना शिर उपर कान
ज नथी एम जाणवुं. पत्री कामपाळे पोतानुं कार्य साधवा माटे ते हुंदांने सन्मान
पूर्वक विदाय करी. कशुंके के—

सत्त सायर मि फिर्या, जंबूदीव पड्ट ।

कारण विणु जो नेहने, सो में कहीं न दिठ ॥१॥

जावार्थ—“ जंबूदीपनी प्रदक्षिणा देतो देतो सात सागर हुं फर्यो, पण

के “ आपणुं कार्ये तो सिद्ध थयुं, पण आ हुंदा आपणो सर्व मर्म जाणे ठे, तेथी ते कोडवार आपणने दुःखदायी थशे, माटे तेने मारी नांखवी योग्य ठे. कहुं ठे के—

उपाध्यायश्च वैद्यश्च, नर्तक्यश्च परस्त्रियः ।

सूतिका दूतिका चैव, सिद्धे कार्ये तृणोपमाः ॥१॥

जावार्थ—“ उपाध्याय (महेताजी), वैद्य, नृत्य करनारी, परस्त्री, सूतिका (सुयाणी) अने दूती (संदेशा द्वाः जनारी) ए वधां कार्ये सिद्ध थया पडी तृण समान ठे. ”

मंत्रवीजमिदं पक्वं, रङ्गाणीयं यथा तथा ।

मनागपि न जियेत, तद्भिन्नं न प्ररोहति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ आ मंत्ररूपी^१ परिष्क वीजतुं एवी रीते रङ्गाण करवुं के ते जरा पण जेदाय नहीं, केमके जेद पामवाथी ते उगतुं नथी. ”

सुगुप्तस्यापि दंजनस्य, ब्रह्माप्यन्तं न गच्छति ।

कोद्विको विष्णुरूपेण, राजकन्यां निपेवते ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ सारी रीते बुपावेन्ना दंजनो पार ब्रह्मा पण पामी शक्ता नथी. जुओ एक कोळी विष्णुतुं रूप धारण करीने राजकन्या जोगवतो हतो. ” आ दृष्टांत पंचतंत्रादिकथी जाणी जेवुं.

पडी होद्विकाए ते पर्णकुटीनी फरतां काष्ठ विगेरे गोठवीने तेमां एक मनुष्यतुं शय नांखीने हुंदा सहित ते कुंपनी वाळी दीधी. पडी होद्विका तथा कामपाळ त्यांधी नासीने देशान्तर गया. रागातुर थयेळी पापी नारी शुं नथी करती ? कहुं ठे के—

मारः पियन्नत्तारं, हणः सुयं तद्द पणासए अथ्यं ।

नियगेहंपि पलिवड् नारी रागाउरा पावा ॥

“ पोताना मिय जर्तारने मारे ठे, पुत्रने हणे ठे, अव्यनो नाश करे ठे,

१ गुप्त हकीकत-छातुं करेळें कार्य.

होदिकाना आवां वचनो सांजळीने तेना मातपिताए शिखामण दीधीके
 “ हे पुत्री ! तूं केम बहु आप्रह करे छे ? तेणे अजाणतां जांतिथी तारो स्पर्श
 कर्यो छे, तेथी निर्विकारीने तेनो दोष लागतो नथी. कथुं छे के—

गृहणाति दन्तैः शिशुमाखुमोतुः, पद्मं च वंशं दशति छिरेफः ।
 जायां सुतां श्लिष्यति वै मनुष्यस्तत्रापि नित्यं मनसः प्रमाणम् ॥१॥

जावार्थ—“ विद्यामी पोताना दांतवने पोताना वरुचाने पकने छे तथा
 उंदरने पण पकने छे, जमरो कमळने नसे छे तथा वांसने पण नसे छे, अने पुरुष
 पोतानी स्त्रीने आश्लिगन करे छे तथा पुत्रीने पण आश्लेप करे छे; परंतु ते सर्वमां
 मनन प्रमाण छे.”

इत्यादि उपदेश आपी तेने समजावीने तेनो पिता तेने घेर तेनी गयो.
 आःवृत्तांत जाहेरमां आववाधी लोकोमां ते होदिका महासतीना नामथी प्रख्यात
 पद्. पडी ते प्रातःकाळे, सायंकाळे, रात्रिए, गमे ते वखते स्वेच्छाधीज हुंडाने उत-
 री—तेने साधे राख्या विना सूर्यचैत्यमां जवा लागी. कथुं छे के—

यात्रा जागर दूरवारिजरंणं मातुर्गृहेऽवस्थिति-
 र्वस्त्रर्थं रजकोपसर्पणमपि स्याच्चर्चिकामेहनम् ।

स्थानत्रंश सखीनिवासगमनं जर्तुः प्रवास्तादिका,

व्यापाराः खलु शीघ्रखंनकराः प्रायः सतीनामपि ॥१॥

जावार्थ—“ एकदा यात्राए जवुं, बीजी स्त्रीओनी साधे जागरण करुं,
 दूर पाणी भरवा जवुं, माने घेर (पियर) वधारे रहेवुं, लुगनां लेवा देवा माटे
 धोवीने घेर जवुं, गरवे रमना जवुं, स्थानथी ज्रष्ट थवुं (पारके घेर जवुं), सखी-
 ना निवासमां जवुं अने पतितुं परदेशगमन थवुं, इत्यादि व्यापारो सती स्त्रीओ-
 ने पण प्राये शीघ्रखंन करनारा घाय छे.”

एकदा फागण मासनी पूर्णिमानी रात्रीए होदिका सूर्यना चैत्यमां गर-
 त्यां कामपाळ पण आच्यो हतो. वने जण क्रीडा करता सता सुखे वेडा हता. हुं-
 डा तापसी चैत्यनी पोसेनी पर्णकुटी सुती हती. ते वखते ते वनेए विचार कर्यो

के “ आपणुं कार्ये तो सिद्ध थयुं, पण आ हुंढा आपणो सर्व मर्म जाणे ठे, तेथी ते कोडवार आपणने दुःखदायी थरो, माटे तेने मारी नांखवी योग्य ठे. कळुं ठे के—

उपाध्यायश्च वैद्यश्च, नर्तक्यश्च परस्त्रियः ।

सूतिका दूतिका चैव, सिद्धे कार्ये तृणोपमाः ॥१॥

जावार्थ—“ उपाध्याय (महेताजी), वैद्य, नृत्य करनारी, परस्त्री, सूतिका (सुयाणी) अने दूती (संदेशा द्या जनारी) ए वधां कार्ये सिद्ध थया पळी तृण समान छे. ”

मंत्रवीजमिदं पक्वं, रङ्गणीयं यथा तथा ।

मनागपि न जिद्येत, तद्भिन्नं न प्ररोहति ॥ २ ॥

जावार्थ—“ आ मंत्ररूपी^१ परिष्क वीजतुं एवी रीते रङ्गण करवुं के ते जरा पण जेदाय नहीं, केमके जेद पामवाथी ते उगतुं नथी. ”

सुगुप्तस्यापि दंजनस्य, ब्रह्माप्यन्तं न गच्छति ।

कोद्विको विष्णुरूपेण, राजकन्यां निषेवते ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ सारी रीते उपावेद्या दंजनो पार ब्रह्मा पण पामी शकता नथी. जुओ एक कोळी विष्णुतुं रूप धारण करीने राजकन्या जोगवतो हतो. ” आ दृष्टांत पंचतंत्रादिकथी जाणी खेवुं.

पळी होद्विकाए ते पर्णकुटीनी फरतां काष्ठ विगेरे गोठवीने तेमां एक मनुष्यतुं शव नांखीने हुंढा सहित ते जुंपनी वाळी दीवी. पळी होद्विका तथा कामपाळ त्यांथी नासीने देशान्तर गया. रागातुर थयेळी पापी नारी शुं नथी करती ? कळुं ठे के—

मारइ पियत्रत्तारं, हणइ सुयं तह पणासए अथ्यं ।

नियगेहंपि पल्लिवइ नारी रागाउरा पावा ॥

“ पोताना प्रिय त्रत्तारने मारे ठे, पुत्रने हणे ठे, अच्यनो नाश करे छे,

अने पोताना घरने पण बाळी मूके डे. रागांतुर पापी स्त्री एट्झां वानां करे डे. "

जावार्थ—पत्नी प्रातःकाळे ते चैत्य पासेनी जुंपडी बळेझी जोडने दोंको परस्पर पूजवा द्याग्या के " अरे ! आ शुं थयुं ? " तेवामां नञ्चिक मनोरथ श्रेष्ठी पोताना घरमां हुंदा तापसीने तथा होदिकाने नहीं जोवाधी खेद पापीने बोड्यो के " जरूर एक चितामां ए बने जणी बळी भरो. प्रथम में महा प्रयत्ने तेने अग्नि प्रवेश करतां अटकावी हती; परंतु पोताना पापनी निवृत्ति माटे तेणें पोतानुं सतीपणुं सत्य करी वताव्युं. तापसी पण तेनी साधेना स्नेहने लीधे बळी मुद्. " ते सांजळीने— " अहो ! आ होझीका सतीनी नस्म महा पवित्र छे, तेनुं अंगपर विज्ञापन कर्याधी जरूर सर्व दुःखनो नाश थाय. " एम बोझता दोंको तेनी चिताने पो द्यागवा द्याग्या अने तेनी नस्म द्दने माये चडाववा द्याग्या. त्यारपत्नी दर वर्षे फाट्गुन शुदी पूर्णिमानी रात्रिए ते स्थाने सर्व दोंको इन्धन, टाणा विंगरेनो दगडो करीने हुताशिनी सळगाववा द्याग्या. ए प्रमाणे सर्वत्र होळीनुं पर्व प्रख्यात थयुं.

एकदा कामपाळे होदिकाने कथुं के " धन विना मनोरथ पूर्ण थना नथी, माटे हुं अव्यने माटे परदेश जावं. " ते सांजळीने होदिका बोली के " हे स्वामी ! तमारे माटे में जाति कुळादिकनो त्याग कर्यो डे, तमारो विरह एक क्षण पण हुं सहन करी शकुं तेम नथी. " ते सांजळीने कामपाळे मोहने लीधे तेनुं वचन सत्य मान्युं, अने जवानो विचार बंध राख्यो. केमके " लीझावाळी स्त्रीश्रीना स्वाभाविक विज्ञासो पण मूढ पुरुषना हृदयमां स्फुरणायमान थया करे छे. कमळ उपर स्वाभाविक राग होवाधी त्यां भमराओ वृथा भ्रमण कर्या करे डे. "

अन्यदा होझीकाए कथुं के " हे प्रिय ! में सर्व विचार कर्यो, पण मारा पिताना घर शिवाय वीजे कोइ स्थाने धननो दान जणातो नथी. " त्यारे कामपाळ बोड्यो के " आपणे मांडे अकार्य करीने नीकळी गया डीए, तेथी हवे पांडे त्यां शी रीते जवाय ? " ते बोझी के " हुं एवी दंजरचना करीश के जेथी पिता विंगरे सर्व जेनो अनुकूल थरो. आपणे नीकळ्या पत्नी ते गाममां महापूज्य अने मान्य एडुं होझीनुं पर्व दोंकोमां प्रसयुं डे, माटे त्यांज जवुं योग्य डे. " एम विचारीने ते बने जयपुर गामनी नजीक आग्या. पत्नी होझीए कामपाळने कथुं के " तमे मारा बापनी सुकाने जडने एम कहो " के हे शेठ ! मारी स्त्रीने माटे एक

सानी मूख्य द्वाङ्गे आपो. " ते सांजळीने कामपाळ मनोरथ शेठनी छुत्ताने ज-
 ङ्गे तेनी पासेथी मूख्य आपीने एक सानी द्वाङ्गे होळी पासे आव्यो. ते सानी
 जोङ्गे होळीए कथुं के " आवी सानी शुं कामनी ? वीजी सारी द्वाङ्गे आवो. "
 एट्ठे कामपाळे फरीथी जङ्गे वीजी सानी द्वाङ्गे वतावी. ते सानी पण होळीए पाठी
 मोकळी. त्यारे मनोरथ शेठे कथुं के " तमे वारंवार जाव आव करो छे ते करतां
 तमारी स्त्रीनेज अर्हां द्वाङ्गे, एट्ठे तेने गमे तेवी सानी द्वाङ्गे छे. " ते सांजळीने
 कामपाळे होळीने जङ्गे ते शेठनुं वाक्य कथुं. एट्ठे तरतज होळी शेठने हाटे गङ्गे.
 त्यां ते वीजी वीजी सानीओ जोवा द्वाङ्गे. ते वखते शेठ अनिमेष दृष्टि ते
 होळीनी सामुं वारंवार जोवा द्वाङ्गे, एट्ठे प्रथमथी शिखवी राख्या प्रमाणे काम-
 पाळ बोड्यो के " हे शेठ ! तमे सुपात्र घङ्गे परस्त्रीना सामुं केम जोया करो
 ओ ? " शेठे कथुं के " हुं कामना विकारथी जोतो नथी, पण मारी पुत्रीना जेवुं
 आतुं रूप द्वावण्य जोङ्गे मने विचार थयो के शुं तेज मारी पुत्री फरीथी मनु-
 प्यरूपे अर्हां आवी छे ? केमके ते तो अग्निमां प्रवेश करीने सती यङ्गे छे. " का-
 मपाळ बोड्यो के " आ स्त्रीतुं नाम पण होळीज छे, पण आ तो मारी पत्नी छे. "
 आ प्रमाणेना भ्रमथीज पूर्वें में पण सूर्य चैत्यमां मारी पत्नी धारीने तमारी पुत्रीने
 आङ्गिण कथुं हतुं. आजे तमने पण मारी पत्नी उपर पोतानी पुत्रीनो ज्रम थयो,
 पण सरखां रूपद्वावण्यवाळां घणां स्त्री पुरुषो आ दुनियामां होय छे; तेमां तमारो
 कांङ्गे दोष नथी. " ते सांजळीने शेठे स्नेहथी ते वनेने पुत्री तथा जमाङ्गे करीने
 घेर राख्या. अहो ! स्त्रीओनी केवी गूढ मति होय छे ! कथुं छे के—

द्वज्जङ्ग वारिहि पारं, द्वज्जङ्ग पारं च सव्वसत्थाणं ।

महिद्धाचरियाणं पुणो, पारं न द्वाहेङ्गे वंजा वि ॥१॥

जावार्थ—“ समुद्रनो पार पामी शकाय, तथा सर्व शास्त्रो नो पार पण
 पामी शकाय, परंतु स्त्रीचरित्रना पारने ब्रह्मा पण पामी शकता नथी. ”

हवे पेढी हुंदा तापसी के जे पर्णकुटीमां बळी गङ्गे हती ते शुच अर्ध-
 वसाये मरीने व्यंतर जातिमां देवी यङ्गे हती. तेणे विजंग ज्ञानथी पोतानो पूर्व जव
 जाणीने जयपुरना लोको उपर कोप करीने विचारुं के " अहो ! आ लोको महा
 असती अने जीवती एवी होळीने पूजे छे अने तेनी स्तुति करे छे, पण मने तो

कोइ संजास्तु पण नथी. ” एम विचारीने ते गाम उपर एक मोटी शिखा विकु-
 र्धने ते बोझी के “ मने संतोप आपनार एक मनोरथ श्रेष्ठी बिना बीजा सर्वने हम-
 णांज आ शिखाथी चूर्ण करी नांखीश. ” ते सांजळीने राजा विगेरे सर्व लोक
 जय पामीने मनोरथ श्रेष्ठीने शरणे गया. त्यारे ते श्रेष्ठीए पूजा बद्धिदान विगेरे कं-
 रीने कथुं के “ देव के दानव जे कोइ होय, ते मगट धइने जे इच्छा होय ते कहो,
 अमे नगरना सर्व लोको ते प्रमाणे करशुं. ” ते सांजळीने हुंदा व्यंतरी पूर्वना सर्व
 वृत्तांत कहीने बोझी के “ होळीनुं पर्व आवे त्यारे सर्व पौरजनो नांरुचेष्टा करे,
 परस्पर गालो दे, धूल उगाले, शरीरे कादव चोळे इत्यादि करे तो आ उपद्रव हुं
 शांत करुं. ” ते सांजळीने लोकोए ते प्रमाणे अंगीकार कथुं. त्यारथी धूळटीनुं
 पर्व सर्वत्र प्रसथुं. “ लोक गारुरीया प्रवाह जेवो जे, ते परमार्यने समजतो नथी.”

अहीं उपदेशवचन आ प्रमाणेनां धारी राखवां के “एक असंबंध वाक्य
 बोझवाथी-गालि प्रदानादि करवाथी जीव अनेक जवमां जोगवहुं परे तेहुं पाप-
 कर्म बांधे जे, माटे अशुज मझापनो त्याग करीने छव्यथी हुताशिनी पर्वने सर्वथा
 तजवुं, अने जावथी बुद्धि पूर्वक शुज वाक्यने अंगीकार करवुं. स्वपरने हितकारी
 वाक्यो बोझवां.”

“ छुष्ट वाक्यना विस्तारवाळुं, मिथ्यात्वथी जरेहुं अने संसारसागरमां
 सुवावनाहं आ होळी अने रंजेंनुं लौकिक पर्व श्री जितेन्ज आगमना तत्त्वनी इच्छा-
 वाळा लोकोए अवश्य त्याग करवुं. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासाददृष्टौ त्रयोविंशतितमस्तंजस्य
 पंचचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः पबंधः ॥ ३४५ ॥

॥ संपूर्णोऽयं त्रयोविंशतितमः स्तंजः ॥

श्री उपदेश प्रासाद.

स्तंभ २४ मो.

व्याख्यान ३४६ मुं.

यशोज्ञसूरि अने वल्लभसूरि मुनि.

तपस्वी रूपवान् धीरः, कुट्टीनः शीघ्रदाढ्ययुक् ।

षट्त्रिंशद्गुणाढ्योऽञ्जूच्छ्रीयशोज्ञसूरिराद् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ तपस्वी, रूपवान्, धीर, कुट्टीन अने शीळ पाळवामां दृढता वाळा श्री यशोज्ञसूरि आचार्यना ब्रवीश गुणोधी युक्त थया. ” तेनी कथा नीचे प्रमाणे—

यशोज्ञसूरिनी कथा.

पट्टीपुरीमां ज्यारे श्री यशोज्ञ मुनिने आचार्यपदवी मळी, ते वखते तेणे जीवनपर्यन्त हमेशां आठ कवळवनेज आविज्ञ करवानो अजिग्रहद्वीधो. एवो नियम धारण करीने इयांसमितिपूर्वक मार्गमां विचस्ता ते सूरिने एक महिमावाळी सूर्यनी प्रतिमाए जोडने मनमां विचार्युं के “ अहो ! आ सूरि जो मारा ज्ञवनमां पधारे तो मारो जन्म सफल थाय. ” एम विचारीने सूर्ये आकाशमां वादळां विकुर्वीने जळनी वृष्टि करवा मांकी. ते वखते ‘ माराधी अप्कायनी विराधना नथात्रो ’ एम धारीने सूरिए समीप होवाथी ते सूर्यनाज चैल्यमां प्रवेश कर्यो. ते सूरिना तपना प्रजावधी सूर्ये प्रत्यक्ष थडने वरदान मागवानुं कळुं. केमके देवतुं दर्शन निष्फल होतुं नथी; तोपण इच्छारहित सूरि कांइ पण माग्या विनाज पोताना लपथये गया. त्यारे सूर्ये ब्राह्मणतुं रूप दडने स्वर्ग नरकादिकमां रहेद्या सर्व जीवोने जोइ शकाय तेवी एक अंजननी शीशी तथा एक दिव्य पुस्तक सूरिने आप्युं. ते पुस्तक मात्र वांचवाथीज सूरिने सर्व विद्याओ पाठसिद्ध घड गड. पत्री ‘ आ विद्याओ पाश्चात्य मुनिओने अयोग्य ठे ’ एम विचारीने सूरिए पोताना शिष्य वल्लभ मुनिने वा-

ह्यावीने कथुं के “ आ पुस्तकने उधाड्या विनाज एम ने एम सूर्यना चैत्यमां जइने तेने आपी आव. तेने कहेजे के मारा गुरुने तमे जे थापण आपी हती ते पाडी ह्यो. ” ए प्रमाणे कहीने गुरुए बळजळ मुनिने योक्त्या. गुरुए ते पुस्तक उधा-
 म्बानी सखत मना करी हती, तोपण तेणे त्यां जइने चैत्यनी बहार ते पोथी गो-
 नीने तेमांथी मंत्रोनी आम्नायनां त्रण पानां चोरीने गुप्त राख्यां. पडी चैत्यमां
 जइने सूर्यनी प्रतिमाने गुरुनुं वचन कही ते पुस्तक आप्युं, एदजे ते प्रतिमाए पण
 हाथ ह्यावो करीने ते लइ लीधुं. पडी बळजळ मुनि चैत्यनी बहार आवीने जुए
 जे तो संतामेडां पानां जोयां नहीं; तेथी ते पोताना आत्माने उपाखंज देवाड्या
 के “ मने धिक्कार छे ! केमके में गुरुनी आज्ञा उद्धंघी अने संतामेडां पत्र पण कोण
 जाणे क्यां गयां ? ” एम खेद करतां तेनां नेत्रोमां अश्रु जराइ गयां. ते जोइने
 सूर्ये तेने कथुं के “ हे मुनि ! शामाटे खेद करो गो ? ह्यो आ त्रण पत्रो, तेवमे
 शासननी उन्नति बधारजो. ” ते दइने तेणे ते त्रण पत्रोमां रहेडी विद्याने पाठ-
 मात्रयीज सिध्द करी लीधी.

एकदा गुरु बहिर्भूमि (स्थंभित्त) गया हता अने प्रासुक जळने तेने माटे
 कहेडा काळधी कांझक अधिक काळ सुधी प्रासुक राखवा माटे बकरानी लींभीओ
 आपी राखेडी पासे पनी हती, ते बखते बळजळ मुनिए चूडी न जवाय
 तेदडा माटे संजीविनी विद्यानी आट्टि करी. ते विद्याना मजावधी जेटडी
 लींभीओ हती तेदलां बकरा बकरीओ थइ गयां; तेवामां गुरु बहिर्भूमिथी
 आल्या. उपाश्रयमां बकरांओनो वृत्कार शब्द सांचळीने गुरुए बळजळ मुनिने
 उपाखंज आप्यो. त्तारे ते मुनिए कथुं के “ हे गुरु ! थयुं न थयुं थवातुं
 नथी. हवे हुं शुं करं ? आप आज्ञा आपो. ” गुरु बोड्या के “ जीवरङ्गाने
 माटे अजापाळ (गोवाळ) हुं स्वरूप धारण करीने तथा साधुवेपने गुप्त करीने
 वे वामा जिन जिन करी एकमां बकरीओ अने एकमां बकराओ राखवा.
 तेमनी संततिनी वृष्टि न थवा देवा माटे बकरा तथा बकरीनो मेळाप थवा
 देवो नहीं. तेओने जङ्गण पण अचित्त आप्युं. आ प्रमाणे ते सर्व जीवे त्यां
 सुधी यत्नथी तेमनुं रङ्गण करवुं. ” आ प्रमाणे ते बकरांनी रङ्गानो उपदेश
 करीने सूरिए अन्य स्थाने विहार कयो.

पडी बळजळ मुनि गुरुमहाराजनी आज्ञानो स्वीकार करीने कोइ गिरिनी

गुफामां रही अव्यक्त वेपे बकरांना टोळाने औपधी (सुकुं घास) चराववा द्याग्या, अने तेनी द्वािनीओवमे होम करवा द्याग्या. त्यां अनुक्रमे तेणे घणी विद्याओ सिद्ध करी.

एकदा र्वैतगिरिमुं तीर्थ वौद्ध लोकोए दवाव्युं, अने रायखेंगार राजाने तथा तेनी राणीने तेओए पोताना उपासक वौद्धधर्मी कर्या. तेथी एवुं घेयुं के श्वेतांवरोने ते तीर्थमां प्रवेश पण बंध थयो. एकदा त्यां श्वेतांवरना चोराशी संघो एकठा थया. तेमणे दर्शन करवा जवानी मागणी करी, ते बखते राजाए आज्ञा करी के “वौद्ध धर्मनो अंगीकार करीनेपडी देवने बंदन करंवा जाओ.” ते सांजळीने सर्वे अत्यंत खेद पाम्या. पडी कोइ कन्याना देहमां अंबा देवीने उतारीने तेने श्वेतांवरोए कहुं के “हे देवी! संघना विघ्नतुं निवारण करवामां सहायचूत थाओ.” देवीए कहुं के “वौध्दना व्यंतरोए तीर्थ रंध्युं छे, तेथी वीजा सहायकारक विना एकड्डी मारी शक्ति तेनी सापे चाळे तेम नथी. शासननो उद्योत करवामां सूर्य समान अने जीवन पर्यंत तपमां आसक्त एवा श्री यशोज्ञ स्वामी तो स्वर्गे गया ठे; परंतु एक वळज्ज मुनि अमुक स्थाने वीराजे ठे, ते मुनिने जो तमे द्वाओ तो तीर्थ पावुं वळे. ” ते सांभळीने संघपतिओए ते मुनिने बोलाववा पाटे एक सांढणी मोकड्डी, तेना पर बेसीने केडझाक माणसो वळज्जद्र मुनिवाळा वनमां गया. त्यां एक माणस बकरां चारतो हतो, तेने तेओए पुळ्युं के “अहीं वळज्जद्र मुनि क्यां रहे ठे?” ते सांजळीने अजापादनो वेप धारण करनार ते वळज्जद्र मुनिज बोल्या के “अमुक गुफामां जाओ, त्यां ते वेठा छे. ” एम कहीने ते माणसो ते स्थाने पहेच्या पहेळां वळज्जद्र मुनि त्यां जइने साधुवेपे वेठा. पडी ते जंट पर बेसीने आवेळां श्रावकोए त्यां आवीने तेमने संघनी कहेवरावेली विज्ञप्ति कही संजळीने वळज्जद्र मुनि बोल्या के “तमे त्यां जाओ, हुं जडदीधी आवुं तुं. ” एम कहीने तेओने रजा आपी. पडी पोते आकाशमार्गे संघनी जक्ति करवा त्यां गया, अने जीर्णशुर्ग (जुनागढ) ना राजा खेंगार पासे जइने तेने कहुं के “हे राजा! संघनी यात्रामां अंतराय न कर. आ तीर्थ वौद्ध लोकोतुं नथी. ” राजा बोल्या के “वौध्द धर्म अंगीकार करे तोज देवने बंदन थवातुं ठे, ते शिवाय थवातुं नथी. ” ते सांभळीने मुनिए राजाना शरीर उपर मंत्रेझा अकृत छांटवा विगोरेधी तेने वेदना उत्पन्न

करी. पछी संग्रमां आबीने विद्यावळधी संघनी फरतो अग्निनो किड्डो अने तेने फरती जळनी खाइ वनावीने अंदर मुखेधी रखा.

अर्ही अस्य व्याधिनी पीनाथी सष्टमान थयेझा राजाए संघनो संहार कस्वा माटे सैन्य सहित सेनापतिने मोकड्यो. ते सेनापति संघना पनाव पासे आव्यो, पण तेनी फरतो अग्निनो प्राकार तथा जळनी खाइ जोइने जय पाम्यो; एट्जे तेणे दूरथी मुनिने विनंति पूर्वक कहुं के “ हे मुनि ! राजाने कोपायमान न करो. ” ते सांजळीने पोतानो अतिशय (शक्ति) वताव्या माटे मुनिए ते सेनापति अथवा मंत्रीने कहुं के “ माहं वळ केट्युं डे ते जुओ. ” एम कहीने राता कणेरना वृकनी एक सोटी संहारनी रीते चोतरफ^१ फेरवी, एट्जे समीपे रंहेळा सर्व वृकानां शिखरो पृथ्वीपर पनी गयां. ते जोइने मंत्रीए मुनिने कहुं के “ उंदर पात्र उपरनी ढांकाणी पाणी नांखवाने समर्थ होय छे, पण ते पाळी ढांकवाने समर्थ होतो नथी. ” ते सांजळीने वाळज्ज मुनिए श्वेत कणेरना वृकनी सोटी लइने तेने मृष्टिनी रीते^२ फेरवी, एटले ते वृकानां शिखरो हातां तेवां पाळां जोमाइ गयां. ते जोइने चमत्कार पामेला मंत्रीए राजा पासे जइने राजाने मुनिहुं सामर्थ्य जणाव्युं, तेथी जय पामेळो राजा मुनि पासे आबी तेने वंदना करीने बोड्यो के “ हे महाराजा ! मारो अपराध क्षमा करो. वाळक पितानी अबडा करे डे, पण पिता तेनापर क्रोध करता नथी. ” मुनि बोड्या के “ जो तुं जैनधर्म अंगीकार करीश तो तनं आराम थरो. ” ते सांजळीने मुनिना वचनथी राजाए जैनधर्म अंगीकार कर्यो. पछी श्रीसंघे मोटा उत्सवथी श्रीरंजत गिरि तीर्थना अधिप श्रीनेमिनाथजीनी यात्रा करी.

“ यशोज्ज्वलसुरि तथा वल्लज्ज मुनि जैन शासनना प्रजावक थया. तेमने हुं नक्तिगुण धारण करीने निरंतर वंदना करुं लुं अने तेमनी स्तुति करुं लुं. ”

१—२ आ संक्षेपेण ने छटथा वने प्रकरनी विशेष समजण पुराणमयी मेळ्यवी.

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
पदचत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३४६ ॥

सुद्वजबोधितुं स्वरूप.

द्वोजिता बहुजिज्ञोगैः, पित्रादिजिर्निरन्तरम् ।

धर्मप्राप्तिं समीहन्ति, ते स्युः सुद्वजबोधिनः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ पिता विगरेण निरंतर घणा प्रकारना जोगयी द्वोज पमाड्या
छतां पण जेओ धर्मनी प्राप्तिनेज इच्छे वे तेओ सुद्वजबोधि कहेवाय वे.” आ
श्लोकनो जावार्थ नीचे जणावेत्ता दृष्टांतयी जाणवो.

ठ मुनिओनी कथा.

चित्र अने संभूति मुनिना जीव पूर्व जवे क्तिप्रतिष्ठ नामना पुरमां वे
गोप हता. ते परस्पर अति प्रीतिवाळा हता. अन्यदा ते वने गोपो साधुना संगयी
चारित्र द्द तेनुं प्रतिपादन करी देवता थया. त्यांयी चवीने पृथ्वीपुर नगरमां
कोइ एक श्रेष्ठीना सहोदर पुत्रो थया. ते वनेने बीजा चार महच्छिक श्रेष्ठीपुत्रो
मित्र थया. ते ढए मित्रोए चिरकाळ सुधी संसारना सुखजोग जोगवीने एकदा
गुरु पासे धर्मोपदेश सांजळी इन्द्रियोतुं दमन करी हर्षयी चारित्र ग्रहण कर्तुं. पत्नी
तेओ विविध प्रकारनां शास्त्रो जणीने वेवट अनज्ञान करी प्रथम स्वर्गमां नद्विनी-
गुह्य नामना विमानमां चार पदयोपमना आयुष्यवाळा देवो थया.

त्यांयी आयुष्य पूर्ण थतां वे गोपना जीवो विना बीजा चार जीवो प्रथम
चव्या. तेमां एक कुरुदेशमां इष्टुकारपुरनो राजा इष्टुकार नामे थयो, बीजो देव
ते राजानी राणी थयो, त्रीजो तेज राजानो भृगु नामनो पुरोहित थयो अने चो-
थो ते भृगु पुरोहितनी यशा नामे पत्नी थयो. हवे ते पुरोहित.वृद्ध उमरनो थवा
आव्यो; तोपण तेने कांइ संतति थइ नही. त्यारे ते पुत्रनी चिंतायी मनमां अत्यंत
आकुळव्याकुळ थवा लाग्यो.

अन्यदा पेत्ता वे गोप देवो अवधिज्ञानयी. ‘अमे भृगु पुरोहितपुत्रो
थइतुं’ एम जाणीने साधुना वेपे भृगुने घेर आव्या. तमने जोशने हर्षयी भृगु तया

तेनी ह्री तेमने नम्या. पत्नी तेमना उपदेशधी श्रावकधर्म पामीने नृगुण पृथुं के " हे पूज्य ! मारे पुत्र धरो के नहीं ? " मुनि बोढ्या के " तमारे वे पुत्रो थरो, पण ते बाढ्यावस्थामांज दीक्षा ग्रहण कररो, ते वखते तमारे तेने अंतराय करवो नहीं. " ते सांजळीने दंपतीए तेमनुं वचन अंगीकार कर्युं. देवो स्वस्थाने गया.

अन्यदा ते वन्ने देवो स्वर्गधी चचीने यशानी कुक्षिमां अवतर्या. त्यारे भृगुए विचार्युं के " मारा पुत्रो जन्मथीज कोइ पण साधुने जुए नहीं तो डीक. " एम धारीने ते चार्या सहित कोइ नाना गाममां जइने रह्यो. पत्नी समय पूर्ण थये यशाए वे पुत्रोने जन्म आप्यो, ते पुत्रो वृद्धि पामतां विद्या जणवाने योग्य वचना थया. ते वखते तेना मातापिताए तेमने शीखव्युं के " हे पुत्रो ! जे मुनिओ माथे मुंमन करेत्ता, हाथमां दंरु धारण करनारा अने नीची दृष्टि राखीने दंजधी यगज्ञानी जेम चाळनारा होय छे तेओ बाळकोने पकनीने मारी नांखे छे अने राक्षसोनी जेम तेमनुं मांस खाय छे, मांटे तमारे ते साधुओनी पासे जवुं नहीं. तेओ प्रथम विश्वास उत्पन्न करीने पत्नी मारी नांखे छे. " आ प्रमाणे सांजळीने ते बाळको साधुने जोत्रा पण इच्छता नहीं.

अन्यदा ते वन्ने जाइओ स्वेच्छाए क्रीडा करता गाम बहार गया हता; तेवामां दैवयोगे गाममांथी बहार नीकळीने तेमनी सन्मुख आवता मुनिओने जोइने ते वन्ने जाइओ त्रास पामी वन तरफ नात्रा. मार्गमां एक मोटो बटवृक्ष आव्यो, तेनापर ते वन्ने चमी गया. साधुओ पण तेज बटवृक्षनी नीचे आव्या अने पृथ्वी प्रमार्जीने जयणार्थी जीवोने दूर करी गाममांथी पात्रमां आणेलुं जोजन खावा बेठा. ते जोजनमांथी एक दाणो पण पृथ्वीपर परुवा दीधो नहीं, तेमज जमतां वचकारानो शब्द पण कर्यो नहीं. ए प्रमाणे ते साधुओतुं चाक्षुं, बोक्षुं, खावुं तथा जोवुं विगरे समग्र चेष्टन जीवरक्षापूर्वक जोइने बट उपर रहेत्ता ते वन्ने जाइओए विचार कर्यो के " आ मुनिओ तो अन्न खाय छे, मांस खाता नथी, मांटे आपणा मातापिताए आपणने खोद्य समजाच्या छे, अने तेथी आपणे अत्यार सुधी खोटी ज्ञानिमां रहा डीए; परंतु आवा साधुओ आपणे पूर्व कोइ पण स्थाने जोया छे खरा. " एम ध्यान करतां वन्नेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं. तेथी पूर्व ग्रहण करेत्ता चारित्र्यतुं स्मरण करीने प्रतिबोध पामेत्ता ते वने-विचार करवा लाग्या के " अहो ! मातापिताए मोहने-वश थइने आपणने मृषान्नाणीधी छेतर्था छे. "

एष विचारीने वधे जाइओए वट. उपरधी नीचे उतरी मुनिओने वंदन कहुं, तेमनी स्तुति करी. पडी पोताने घेर आवी पिताने कहुं के—

असासयं ददुमिमं विहारं, बहु अंतरायं न हि दीहमाजं ।

तम्हा गिहंमि न रइं लज्जामो, आमंतयामो चरिसामु मोणं ॥१॥

जावार्थ—“ आ प्रत्यक्ष विहार एट्ठे मनुष्यजघनी स्थिति अशाश्वत एट्ठे अनित्य—क्षणजंगुर जोइने तथा तेमां रोगादिक घणां विन्नो अने अल्प आयुष्य (क्रोड पूर्वतुं नही) जोइने अमे गृहस्थाश्रममां किंचित् पण प्रीति पामता नथी, माटे अमे मौनव्रत एट्ठे चरित्र ग्रहण करवा तमारी रजा मागीए डीए.”

ते सांजळीने तेना पिता बोव्या के “ हे पुत्रो ! तमे वेदतुं वचन जाणता नथी. वेदमां कहुं छे के ‘ अनपत्यस्य लोको नास्ति ’ पुत्ररहित मनुष्यनी गति नथी; तथा ‘ पुत्रेण जायते लोकः ’ पुत्रयी लोक उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे वेदमां कहुं छे. वळी ‘अथ पुत्रस्य पुत्रेण स्वर्गलोके महीयते’ पुत्रनो पण पुत्र होय तो तेथी ते स्वर्गलोकमां पूजाय छे, एष पण कहुं छे. ते माटे तमे वेदनो अज्यास करीने, ब्राह्मणोने संतोष पमाडीने, पुत्रोने घेर मूकीने तथा स्त्रीओना विज्ञास. जोगवीने पडी दीक्षा ग्रहण करजो.” आ प्रमाणे सांभळीने वधे पुत्रो बोव्या के “ हे पिता ! वेद भणवाथी ते वेद शरण के रक्षण करी शकता नथी; केमके तेने जणवा मात्रथी ते कांइ जुरेतिमां परतातुं रक्षण करी शकता नथी. स्मृतिमां कहुं छे के—

अकारणमधीयानो, ब्राह्मणस्तु युधिष्ठिर ।

दुःकुलनाप्यधीयन्ते, शीघ्रं तु मम रोचते ॥ १ ॥

जावार्थ—“ हे युधिष्ठिर ! ‘ वेद जण्यो माटे ते ब्राह्मण छे, ’ एष वेदाध्ययन कांइ ब्राह्मणपणानुं कारण नथी. केमके वेद तो नीच कुळवाळा पण जणे छे, परंतु हुं तो शीघ्रनेज पसंद करं तुं. एट्ठे के जे सदाचरणी छे तेज ब्राह्मण छे. ” वळी—

शिल्पमध्ययनं नाम, व्रत्तं ब्राह्मणब्रह्मणम् ।

व्रत्तस्थं ब्राह्मणं प्राहुर्नेतरान् वेदजीवकान् ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“ भणतुं, ते तो एक जातनी शिष्यकळा ठे पण ब्राह्मणतुं लक्षण तो सारां आचरण ठे, मोटे सदाचरणमां रहेला होय तेज ब्राह्मण कहेवाय छे; बीजा वेदधी आजीविकाना करनारा ते कांइ ब्राह्मण कहेवाता नथी. ”

बळी हे पिता ! आपे विमोने संतोष पमानवानुं जे कथुं ते तो नरकमां नांखवानोज हेतु ठे, कारणके तेओ कुमार्गनी परुषणा करे छे, अने पशुवनादिमां प्रवर्ते छे, तेपज पुत्रादिक पण नरकमां परुता जीवोने शरण रूप थता नथी. वेद जाणनार पण कहे छे के—

यदि पुत्राद्भवेत्स्वर्गो, दानधर्मो न विद्यते ।

मुपितस्तत्र द्वाकोऽयं, दानधर्मो निरर्थकः ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ जो कदाच पुत्रधी स्वर्ग मळतुं होय अने दानधर्मनी जरूर न होय, तो पडी सर्व जगत बेतरायुं छे अने दानधर्म निरर्थक जणाय छे. ” अर्थात् दानधर्मतुं शास्त्रमां श्रवण करीने तेमां प्रवर्तता द्वाको छेतराया छे एम जणाय छे, पण खरी रीते तेम नथी. दानादि धर्मज स्वर्गने आपनार छे; पुत्रधी स्वर्ग मळतुं नथी. जुओ—

वहुपुत्रा इली गोधा, ताम्रचूरुस्तथैव च ।

तेषां च प्रथमं स्वर्गः, पश्चाद्द्वोको गमिष्यति ॥ २ ॥

ज्ञावार्थ—“ जो पुत्रधीज स्वर्गनी भासि थती होय तो गरोळीने, गोधाने तथा कूकमा विगेरेने घणा पुत्रो होय छे; तेधी प्रथम तेओ स्वर्ग जशे अने पडी द्वाको जशे. ” परंतु ए वात असत्य छे.

बळी तमे स्त्रीविद्यासतुं मुख जोगवानुं कथुं पण ते तो हणजंगुर छे. ते विपे श्री उत्तराध्ययनना सूत्रना चौदमा अध्ययनमां परमात्माए कथुं छे के—

खणमित्तसुखा बहुकाद्वडुक्ता, पग्गामडुक्ता अनिगामसुखा ।

संसारमुक्कस्त विवक्कभूया, खाणी अणत्थाण उ कामजोगा ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ—“ स्त्रीना कामभोगतुं मुख एक क्षण मात्रतुं छे अने तेमां घणा काळतुं दुःख रहेतुं छे. बळी तेमां दुःख घणुं छे अने मुख अस्प छे. संसारधी

मुक्त यवानी इच्छावाळानो ते शत्रुचूत ठे तथा अनर्थनी खाणरूप ठे. ”

“वळी हे पिता! निरंतर संसारनां कार्यों कर्मा करीए, तोपण जींदगी प-
र्यंत तेनी समाप्ति थती नथी, माटे धर्ममां प्रमाद करवो ए केम योग्य कहेवाय ?
जे दिवस गया ते फरीने आवता नथी. तेथी धर्म नहीं करनारना दिवसो
निष्फळ जाय ठे. वळी अधर्मतुं मूळ कारण गृहस्थाश्रम ठे, माटे तेनो त्याग करवो
तेज कव्याणकारी ठे. ”

आ प्रमाणेनां पुत्रोनां वचनथी प्रतिबोध पामीने भृगु पुरोहित. बोड्यो के
“ हे पुत्रो! तमे कहुं ते सत्य ठे, परंतु हाडमां आपणे गृहस्थाश्रममां रहींने तमे अने
अमे सर्वे साथे देशविरति ग्रहण करीए; पळी यावनावस्था व्यतिक्रमे वृद्धावस्थामां
आपणे सर्वे चारित्र ग्रहण करहुं. ” पुत्रो बोड्या के “ हे पिता ! जेने मृत्युनी
साथे मित्राइ होय, अथवा जे मृत्युना पंजामांथी नासी शके तेम होय अथवा जे
एम जाणे के हुं मरवानो नथी तेने तेम करवुं योग्य छे; पण तेवुं तो कांइ पण
नथी. तेथी तेवुं धारनारने मूर्ख जाणवो. केमके मृत्युने नहीं आववानो कोइ पण
वखत नथी, ते तो तेने गमे त्यारे आवे ठे. माटे आपणे आज्ञेज धर्मेने अंगीकार
करीए. विषयादिकनां सुख तो आपणे अनन्तीवार पाम्या बीए. ” इत्यादि
पुत्रोनां वचन सांचळीने व्रतनी इच्छावाळो थयेडो भृगु पोतानी स्त्रीने धर्ममां वि-
घ्न करनार जाणीने तेना प्रत्ये बोड्यो के “ हे वसिष्ठगोत्रमां उत्पन्न थयेडी स्त्री !
आ पुत्रो विना मारे गृहस्थाश्रममां रहेवुं योग्य नथी. जेम शाखा विनानो वृक्ष अने
भृत्य विनानो राजा शोचतो नथी, तेम हुं पण पुत्ररहित शोचतो नथी; माटे हुं
तेमनी साथे दीक्षा देवा इच्छुं हुं. ” ते सांचळीने यश बोडी के “ हे स्वामी !
आ प्रत्येक मळेडा कामजोगो तजवा योग्य नथी. दीक्षा ग्रहण करवी ते धीजा
चवमां जोग मेळववानी इच्छाथी ठे, ते जोग तो आ जन्ममांज माहा थया ठे;
तो पळी दीक्षा शामाटे ग्रहण करवी ? ” त्यारे जूगु बोड्यो के “ हे मिया ! हुं
असंयमरूप जीवितने माटे एट्टे के परबोकना सुखने माटे दीक्षा ग्रहण करतो नथी,
पण संयम विनातुं जीवित निष्फळ ठे; माटेज हुं जोगोने तजुं हुं. वळी जीवित,
मरण, क्षान्त, अज्ञान, सुख अने दुःख विगेरेमां समपणानी जावना करीने मुक्ति
मेळववा माटेज दीक्षा देवी योग्य ठे. ” आ प्रमाणेना तेना वाक्यथी प्रतिबोध
पामेडी ते बोडी के “ आपणा पुत्रोने धन्य ठे के जेजो आपणी पहेडांज व्रत

देवानी इच्छावाळा घया. तेओनी स्थिरताज आपणने पण धर्म आपनार थइ ठे. ” आ प्रमाणे सर्व प्रतिबोध पामवाधी चार जणाए साथे दीक्षा ग्रहण करी.

आ वृचांत सांजळीने इधुकार राजा भृगुए त्याग करेळा तेना गृहादिक-
तुं ग्रहण करवा माटे तेने घेर आब्यो. ते बखते तेनी कमळा नामनी राणी राजाने
वारंवार कहेवा लागी के “ब्राह्मणे वमन करेळा गृहना सारने तमे खावा इच्छो
ओ; तेथी तमे वमनतुं नक्षण करनारा थाओ ओ, ते तमारा जेवाने उचित नथी.
वळी तमारी आवी उत्कट इच्छा पूर्ण थवा माटे समग्र जगततुं धन तमारे आधीन
होय तोपण ते पूर्ण थाय तेम नथी, तेमज ते जरामरणना दुःखने अटकाववा
समर्थ नथी. केमके आ जगतमां जन्म धारण करनारने अवश्य मरण प्राप्त थायजे.”
कथुं ठे के—

कश्चित्सखे त्वया दृष्टः, श्रुतः संज्ञावितोऽयवा ।

द्वितौ वा यदि वा स्वर्गं, यो जातो न मरिष्यति ॥१॥

ज्ञावार्थ—“ हे मित्र ! आ पृथ्वी उपर अथवा स्वर्गमां तें एवो कोइ
प्राणी जोयो ठे, सांजळ्यो ठे, अथवा संज्ञावना पण करी ठे के जे जन्मेळो
मृत्यु न पामे ? अर्थात् एवो कोइज नथी. ”

माटे हे स्वामी ! धर्म विना वीजुं कोइ रक्षण करनार नथी. आ चोरेए
आ सर्व अनित्य जाणीनेज तेने तज्युं ठे, अने हुं पण ते जाणीने परिग्रहआरं-
जथी निवृत्ति पामी तुं, माटे हे नाथ! हुं व्रत ग्रहण करीश. ” आ प्रमाणेनी रा-
णीनी वाणीथी तेज बखते प्रतिबोध पामेळो राजा राणी सहित दुस्त्यज काम-
जोगने तथा मोटा राज्यने तजीने निग्रंथ घयो.

आ प्रमाणे उपर कहेळा उए जीवो कहेळा क्रम प्रमाणे प्रतिबोध पाम्या,
अने सर्व मोहनो त्याग कर्यो. तेओनां चिच पूर्व जन्ममां करेळा धर्मना अज्यासनी
जावनाथी जावित थयेळां हतां; तेथी अल्पकाळमांज तेओए केवळज्ञान पामाने
अजरामरपदने प्राप्त कर्युं.

“ पूर्व जन्मे अरिहंतना शासनमां ते उ जीवोनां चिच धर्मथी वासित

थयां हतां; तेथी तेअणे जलदीधी आत्मतत्त्वनी प्राप्ति थइ. आवा प्राणीओ सुवज्जवोधि कहेवाय ठे. ”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
सप्तचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३४७ ॥

व्याख्यान ३४८ सुं.

प्रत्येकबुद्ध विषे.

जे चार प्रत्येकबुद्ध एक साथेज स्वर्गमांथी चव्या, साथेज दीक्षा ग्रहण करी, साथेज केवळज्ञान पाप्मा अने साथेज मोक्षे गया तेमनुं स्वरूप अहीं कहीए छीए—

तत्रादौ वृषभं वीद्वय, प्रतिबुद्धस्य धीनिधेः ।

करकंठुमहीजानेश्रितं वच्मि तद्यथा ॥ १ ॥

जावार्थ—“ ते चार प्रत्येक बुद्धोमां प्रथम वृषभने जोड़ने प्रतिबोध पा-
मेझा बुद्धिना जंभाररूप करकंठु राजानुं चरित्र कहीए छीए. ” ते आ प्रमाणे—

करकंठु राजानी कथा.

चंपापुरीमां दधिवाहन नामे राजा हुतो, तेने पद्मावती नामे राणी हुती. ते एकदा गर्जिणी थइ, त्यारे गर्जना प्रजावथी तेने एवो दोहद थयो के हुं राजानो बेप धारण करीने, राजाए जेने माथे उत्र धारण कर्युं ठे एवी, पट्टहस्तीपर बेसीने उद्यानादिकमां विचरं. ते दोहद पूर्ण नहीं थवाथी कृष्णपद्मना चंद्रनी जेम ते प्रतिदिन कृश थवा द्वागी. राजाए तेनुं कारण पूच्युं, त्यारे राणीए दोहदनी वात कही. तेथी राजाए तेनो दोहद पूर्ण करवा माटे तेनी साथेज हाथीपर बेसीं राणीने माथे उत्र धारण कर्युं, अने तेवी रीते राजा वनमां गयो. ते वखते अकस्मात् जळट्टि थइ. ते

वृष्टिप्रथम होवाची पृथ्वीमांची गन्धं प्रगट थयो, ते गन्ध सुंघवाची मदोन्मश थयेत्तो हाथी वन तरफ दोळ्यो. राजाए तेने अंकुश विगोरेथी घणो निवार्यो, पण ते अट्क्यो न्हंहीं; तेथी कायर थडने राजाए राणीने कशुं के “ हे प्रिया ! दूर पेत्तो वट्टकू देखाय ठे, तेनी नीचे थडने आ हाथी नीकळ्ठो, ते वखते तुं ते वटनी शाखा मजवूत रीते पकमी व्हेजे, हुं पण पकमी व्हेश. पत्नी हाथीने जवा दडने आपणे नगर तरफ जडशुं. ” पत्नी ज्यारे ते हाथी वटनी नीचे थडने नीकळ्ठो, त्यारे राजाए तो तत्काळ तेनी शाखा पकमी व्हीथी, पण राणी ते शाखा पकमी शकी न्हंहीं; तेथी प्रियानो वियोग थवाची राजा विझाप करतो पात्तो वळीने ते हाथीनांज पगळाने अनुसारे चंपानगरीमां गयो. अर्हीं हाथी चालतां चाडतां अति वृषातुर थयो; तेथी ते मोटा अरण्यमां एक तळाव आव्युं तेमां पेत्तो. ते अवसर जाणीने राणी तेनापरथी उतरी तळावना पाणीने तरीने कांटे आवी. पत्नी तेणे विचार्युं के ‘ पूर्वना अशुच कर्मने व्हीथे मारे अकस्मात् आपचि आवी पमी ठे; परंतु हवे रुदन करवाची तो उलटो सात कर्मनो दड.बंध थरो, माटे ह्मणां तो आ अरण्यतुं उद्वंघन करुं त्यां मुधीने माटे सागारी अनशनज अंगीकार करुं.’

पत्नी ए प्रमाणे अजिग्रह व्हेने ते कोडक दिशामां चाड्डी. मार्गमां एक तापसे तेने दीड्डी. एटले पूठ्युं के “ अरे तुं वनदेवी ठे के किंनरी ठे ? ” त्यारे ते बोड्डी के “ हुं जैनधर्मां चेटकराजानी पुत्री मनुष्यणी वुं. ” एम कहीने पोतातुं सर्व वृचांत तेणे ते तापसने कही संजळ्ठव्युं. ते सांभळीने तापस वोड्यो के “ हुं तारा पितानो जाड वुं, माटे तुं जय पामीश न्हंहीं. ” एम कहीने ते तापसे तेने आश्वासन आपी वन फळादिकवने तेनो सत्कार कर्यो, पत्नी तेने नजीकना कोड नगरमां ते तापसे पहोंचामी. ते राणी कामजोगथी निर्वेद पामीने साध्वीओनी पासे जड तेमने वांदीने वेड्डी. त्यारे साध्वीए तेने पूठ्युं के “ हे श्राविका ! तुं क्यांथी आवी ठे ? ” त्यारे राणीए दीक्षा व्हेवानी इच्छाथी एक गर्ज विना बीजी सर्व वात कड्डी संभळ्ठवी. ते सांजळीने साध्वी वोड्या के “ हे उत्तम आशयवाळी ! विशुत् जेवा चपळ सांसारिक मुखनो आशा जोमाने चारित्रं ग्रहण कर. ” ते सांजळीने विरक्त थयेव्ही राणीए दीक्षा ग्रहण करी. पत्नी अनुक्रमे तेना गर्जनी वृद्धि व्हेने साध्वीओप पूठ्युं, त्यारे तेणे सत्य वात कही. पत्नी साध्वी-ओप तेने साध्वी, गर्जसमय पूर्ण थतां तेणे शय्यातरने घेर एक पुत्रने

जन्म आप्यो. पत्नी ते पुत्रने तेना पिताना नामवाळी मुद्रिका पहेरावी रत्न कंबुज-
मां वींटीने तेणे स्मशानमां मूकी दीधो, अने तेने कोण दड जाय ठे ते जो-
वा माटे संताडने उज्जी रही. तेवामां ते स्मशाननो धणी त्यां आय्यो. तेणे ते पुत्रने
जोड उपाणी दडने पोतानी स्त्रीने आप्यो. ते चांमाळनी पात्रळ जड तेनुं घर जो-
डने राणी उपाश्रये पाळी आवी. पत्नी हंमेशां राणी तेने घेर जडने मोदक विगेरे
आपी मोहयी तेने द्वाभ द्वाभववा द्वागी. ते पुत्रना शरीरमां जन्मथीज कंहु एट्टे
खरजनो व्याधि थयो. एकदा ते पुत्र वीजा वाळको साथे क्रीना करतां वोढ्यो के
“हुं तमारो राजा तुं, माटे तमे मने कर आपो.” वाळको वोढ्या के “शुं आपीए?”
तेणे कहुं के “तमे तमारा करथी (हायथी) मने खूव खजवाळो, तेथी हुं प्रसन्न थडश.”
पत्नी वाळको तेने खजवाळता सता करकंहुना नामथी वोढाववा द्वाग्या. अनु-
क्रमे ते पुत्र युवावस्था पाम्यो, त्यारे ते स्मशाननी रडा करवा द्वाग्यो.

एकदा वे मुनि विहार करता करता त्यां आय्यो. तेमां एक मुनि दक्षण
शास्त्रना जाण हता तेणे वांसनी जाळमां एक दंरु जोडने वीजा मुनिने कहुं के
“आ दंरु हजु चार आंगळ मोटो थाय त्यां सुधी राह जोया पत्नी तेने जे माणस
ग्रहण करे ते राजा थाय.” ते वाक्य एक करकंहुए अने एक ब्राह्मणे सांजळ्युं.
पत्नी ते दंड ज्यारे चार आंगळ बध्यो त्यारे ते ब्राह्मणे तेने खोदीने काड्यो. ते
जोडने करकंहुए तेनी साथे मोटो कजीओ करीने ते दंरु दड दीधो. दोकोए ह-
सीने तेने पृच्छुं के “तुं आ दंरुने शुं करीश ?” त्यारे ते वोढ्यो के “आना
प्रजावथी हुं राजा थडश.” दोकोए कहुं के “तुं राजा थाय त्यारे आ ब्राह्म-
णने एक गाम आपजे.” ते वचन अंगीकार करीने करकंहु पोताने घेर गयो.
पेढा ब्राह्मणे विचारुं के “करकंहुने हणीने पण दंरु दडं.” तेनो आयां अजि-
प्राय जाणीने जय पामेडो करकंहु त्यांथी नासीने कांचनपुरे गयो. त्यां थाकी ज-
वाथी गाम बहार उद्यानमां ते सुतो. तेज दिवसे ते गामनो राजा पुत्र विना मरी
जवाथी प्रधानोए पांच दिव्य प्रगट कर्या. ते दिव्योथी करकंहुने राज्य मळ्युं;
एट्टे ते हस्तीपर आरूढ थडने नगरप्रवेश करतो हतो, तेवामां पेढा ब्राह्म-
णे आवीने तेने अटकाव्यो अने वोढ्यो के “अरे चांमाळ ! तने राज्य
घटे नहीं.” ते सांजळीने करकंहुए पेढो दंरु हायमां दडने जमाड्यो, एट्टे जय
पामीने ते ब्राह्मण नासी गयो. पत्नी प्रधानोए तेने राज्याजिपेक कर्यो. पत्नी क-

रकंहु राजाए सर्व चांभळोने ब्राह्मण कर्या. कयुं छे के—

दधिवाहनपुत्रेण, राज्ञा च करकंहुना ।

वाटधानकवास्तव्याश्चाम्नाज्ञा ब्राह्मणीकृताः ॥ १ ॥

जाचार्य—“ दधिवाहन राजाना पुत्र करकंहु राजाए वाटधानकना रहीश चांभळोने ब्राह्मण कर्या. ”

एकदा पेशा ब्राह्मणे आवीने करकंहुने कयुं के “ हे राजा ! तमे मने पूर्व एक गाम आपवातुं वचन आप्युं छे ते गाम आपो. ” राजाए कयुं के “ बोल, तने कयुं गाम आपुं ? ” त्यारे ते बोड्यो के “ मने चंपानगरीनी नदी-कमां एक गाम आपो. ” ते सांजळीने करकंहु राजाए चंपापुरीना राजा दधिवाहन उपर लेख बखी आप्यो के “ आ ब्राह्मणने एक गाम आपजो. ” ते ब्राह्मणे चंपापुरी जइने दधिवाहन राजाने ते कागळ आप्यो. ते वांचीने क्रोधयी रक्त नेत्रवाळो थयेझो दधिवाहन राजा बोड्यो के “ अरे ब्राह्मण ! चांभळना हाथे बखेझा कागळनो स्पर्श करवायी हुं मझीन थयो छुं; माटे तुं सत्तर चाड्यो जा, नहीं तो तुं पण हमणों मारा कोपात्रिमां पतंगरूप थइ जइ. ” ते सांजळीने ब्राह्मणे त्यांथी शीघ्रपणे करकंहु पासे जइने ते वृचांत कयुं; तेवी क्रोध पामेझा करकंहुए मोटुं सैन्य बइने चंपापुरी घेरी बंधी. बने राजाना सैन्योने परस्पर महा युद्ध थयुं. ते बात दधिवाहननी राणी जे साध्वी थयेझा हता तमणे सांजळी, तेथी ते प्रथम करकंहु पासे आब्या. एटझे करकंहु उठीने सामो जइ तेमने नम्यो. पढी साध्वीए तेने एकांतमां बइ जइने पूर्वनी सर्व हकीकत कहूनि कयुं के “ हे पुत्र ! पौताना पिता साथे युद्ध करवुं ते योग्य नहीं. कदाच तने आ बातनो विश्वास न आवतो होय तो जन्मवखते तारा हाथमां मे पहेरावेझी तारा पिताना नामवाळी मुञ्जिका जो. ” करकंहु ते जोइने शंकारहित थयो सतो बोड्यो के “ हे माता ! तमे मारा पितानी पासे जइ आ बातनो बोध करो. ” एटझे ते साध्वी त्यांथी दधिवाहन पासे गया, अने तेने पण पूर्वतुं सर्व वृचांत कयुं. राजाए पूछुं के “ ते गर्ज कयां गयो ? ” साध्वी बोड्या के “ हे राजा ! जेणे तमारुं नगर धेधुं छे तेज ते गर्ज छे. ” इत्यादि सर्व वृचांत सांजळीने आनंद पामेझो राजा पुत्रने मळवा उत्कंठित थइ तेनी सामो चाड्यो. तेमने आवता जोइ करकंहु

पण पगे चाइतो सन्मुख गयो, अने पिताना चरणमां पड्यो. पिताए तेने वे हाथे पकरी दइने आइंगन कयुं. पत्नी अनुक्रमे दधिवाहन राजाए तेने राज्य सोंपीने दीक्षा ग्रहण करी. करकंहु राजा न्यायधी वने राज्य चलाववा लाग्यो.

एकदा करकंहु राजा गोकुळ (गायोने वाडो) जोवा गयो. त्यां तेंणे रुपा जेवो अति श्वेत एक वाउमो जोयो. तेने जोतांज, तेनापर अति प्रेम आववाची तेमणे गयो दोनारने कयुं के “आ वाउरमाने मात्र तेनी मानुंज दूध पावुं एम नहीं, पण बीजी गायोनुं दूध पण तेने हंमेशां पावुं.” ते सांभळीने ते गोपाइक पण ते प्रमाणे करवा लाग्यो. एट्ठे ते वाउमो चंझनी कांति साथे पण स्वर्धा करे तेवो अने अत्यंत पुष्ट थयो. राजा तेने बीजा वृषजो साथे युद्ध करावतो, पण कोइ सांड तेने जीती शकतो नहीं. पत्नी केट्ठोक काल व्यतीत थया पत्नी एकदा राजा गोकुळ जोवा गयो. त्यां नाना वाउरमाओ जेने द्वात प्रहार करे ठे एवो एक वृद्ध वृषज जोइने राजाए गोपालने पूज्युं के “पेओ महा-वीर्यवाळो पुष्ट वृषज क्यां छे ?” गोपाले कयुं के “हे देव! तेज आ वृषभ छे, पण ते वृश्चावस्थायी व्याप्त थयेओ छे.” ते सांभळीने राजाए विचार्युं के “अहो ! सर्व पदार्थो अनित्य छे. प्रत्यंचाना टंकार शब्दधी पक्कीओनी जेम जेना जंज्जार-वधी (धनुकवाधी) बलवान वृषजो पण नासी जता दृता ते आजे नाना वाउरमा-ओनी द्वातोना प्रहारने सहन करे छे. जेनुं स्वरूप जोइने चंझना दर्शननी पण इच्छा थती नहीं ते आजे तेनी सामे जोवाथो पुरीपती जेम जुगुप्सा उत्पन्न क-रे ठे; तेथी आ पराक्रम, आ बय, आ रूप, आ राज्य अने आ वैजव विगेरे सर्व ध्वजाना छेनानी जेवां चंचळ छे एम प्रत्यङ्ग नास थाय ठे; तेम उतां पण माणसो अज्ञानने द्वीधे ते वातने समजता नथी. माटे हुं तो आत्मतत्त्वने प्राप्त करनार स्व-ज्ञावधर्मानुयायी धर्मनुं सेवन करी जन्मनुं साफद्वय करुं.” ए प्रमाणे विचार करीने पोतेज पांताना हाथवरने मस्तक परना केशनो द्योच करीने देवताए आपेक्षा मुनि-वेपने धारण करी आत्मधर्ममां रागी थयेद्या ते प्रत्येक बुद्ध करकंहु मुनि पृथ्वी पर विहार करवा लाग्या.

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशभासाददृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य

अष्टचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३४८ ॥

व्याख्यान ३४९ सुं.

बीजा प्रत्येकबुध विषे.

अथ प्रत्येकबुधस्य, बुधस्येन्द्रध्वजेक्षणत् ।

राज्ञो द्विमुखसंज्ञस्य, ज्ञातं वक्ष्यामि तद्यथा ॥ २ ॥

चावार्थ—“ हवे इन्द्रध्वज जोवाची बोध पामेद्या (बीजा) प्रत्येकबुध द्विमुख नामना राजानुं चरित्र कहीए ढीए. ”

द्विमुख राजानी कथा.

कांपिड्यपुरमां हरिवंशी यव नामे राजा राज्य करतो हतो. तेने गुणमाळा नामनी राणी होती. एकदा सजामां वेडेद्या राजाए देशांतरथी आवेद्या दूतने पुं बुधुं के “ हे दूत ! बीजा राज्यमां छे एवं मारा राज्यमां शुं नथी ? ” दूते कथुं के “ हे देव ! आपना राज्यमां एक चित्रसजा नथी. ” ते सांजळीने राजाए चित्रकारोने तथा सुतारोने बोझावीने कथुं के “ मारे मोट एक चित्रसजा ताकीदे तैपार करो. ” तेओए राजानी आज्ञार्थी शुच समये सजानुं खातमुहूर्च करीने पायो खोदवानो आरंज कर्यो. खोदतां खोदतां पांचमे दिवसे पृथ्वीना तळमांची कांतिवने अत्यंत देदीप्यमान एक मुकुट प्रगट थयो. ते रत्नमय मुकुट जोडने हर्ष पामेद्या राजाए सर्व कारीगरोने वस्त्रादिकनी पहेरामणी करीने खुशी कर्यो. अनुक्रमे कारिगरोए सुशोजित पुतळीओ विंगेरेथी शोजायमान देवसभाना जेवी सजा तैपार करी. पठी शुच दिवसे राजा वेडो दिव्य मुकुट धारण करीने ते नवी सजामां वेडो ते वखते नवरत्नवाळा हारना प्रजावथी जेम रावणना दश मस्तक देखाता हता, तेम ते मुकुटना प्रजावथी राजाना मुख वे देखावा लाग्या; तेथी लोकमां ते राजानुं द्विमुख एवं नाम प्रसिध्द थयुं. ते राजाने अनुक्रमे सात पुत्रो थया, पण एके पुत्री थइ नर्ही. तेथी कोइ यक्षनी आराधना करीने तेणे एक पुत्री मागी. तेना प्रजावथी मदनमंजरी नामनी गुणवान अने रूपवान एक पुत्री थइ.

एकदा उज्जयिनीना राजाए दूतना मुखथी सांजळ्युं के “ कांपिड्यपुरना

राजाने मुकुटना प्रजावधी वे मुख थयां छे. " ते सांजळीने द्योत्तथी. चंडप्रद्योत राजाए ते मुकुटने माटे एक चतुर दूतने तेनी पासे मोकड्यो. ते दूत छिमुख राजा पासे आवी तेने नमीने बोड्यो के " तमारा मस्तकपर रहेझा मुकुटरत्नने अमारा राजा माटे सत्वर आपो, नहींतो युष्क करवाने माटे तैयार थाओ. " ते सांजळीने छिमुख राजा बोड्यो के " जो तारो राजा मने चार वस्तुओ आपे तो हुं आ मुकुटरत्न आपुं. ते चार वस्तु आ प्रमाणे अनल्लगिरि नामनो गन्धहस्ती, अग्निचीरु रथ, शिवा नामनी पद्मिनी राणी अने द्योहजंघ नामनो दूत. " ते सांजळीने दूते जेने चंद्रप्रद्योत राजाने ते वृत्तांत कथुं. तेथी कोपाग्निथी प्रज्वलित थयेझा प्रद्योत राजाए तरतज प्रयाणजेरी वगनावी, अने सैन्य सहित ते अवंति (पांचाल) देश तरफ चाड्यो. तेना सैन्यमां वे द्वाख हाथीओ, पचास हजार अश्वो, वे हजार अश्वरथो अने शत्रुने विपत्ति आपनारा सात करोड पत्तिओ (पायदळ) हता. छिमुख राजा पण चरना मुखथी प्रद्योतने आवतो सांजळी सैन्य सहित सन्मुख चाड्यो.

वे सैन्य एकठा मळया एटले प्रद्योते पोताना सैन्यमां अति दुर्भेद्य गरुडव्यूह रच्यो, अने छिमुखे पोताना सैन्यमां वार्ष्णिच्यूह रच्यो. वने सैन्य वचे महा युष्क थयुं; पण दिव्य मुकुटना प्रभावथी छिमुख राजा जीतायो नहीं. एटले थांत थयेझो प्रद्योत राजा नाओ. तेने छिमुखे ससद्वानी जेम पकनी लीथो, अने क्रौचवंधनथी वांधी पगमां दड वेनी नांखी केद कर्यो. कथुं ठे के—

महानपि जनो द्योत्तात् कां कां आपदं नाश्रुते ।

“ मोटा माणसो पण द्योत्तने वश थवाथी कइ कइ आपत्तिने पामता नथी ? अर्थात् वधी आपत्तिओ पामे ठे. ”

थोना वखत पत्नी अनुक्रमे तेने वंधनमुक्त करीने राजाए मानथी पोताना अर्थ आसनपर वेसाड्यो. एकदा राजपुत्री मदनमंजरीने जोडने तेनापर गाढ अनुराग थवाथी प्रद्योत अत्यंत आकुळव्याकुळ थयो. कामज्वरना दाहथी पुष्पशय्यामां पण ते किंचित् शांति पाम्यो नहीं. वर्ष जेवनी मोटी थइ पमेझी ते रात्रिने, महा कष्टे निर्गमन करीने प्रातःकाले ते राजसजामां आव्यो. तेने अति उद्विग्न थयेझो जोडने छिमुख राजाए पूजुं के “ हे अवंतीपति ! तमारा मनमां शी चिंता पेठी

उे के जेयी हिमयी कमलिनीनी जेप तमारुं मुख न्दानि पामेखुं जणाय उे ? खुं का जणाव्या शिवाय तेनो उपाय शी रीते घइ शकजे ? ” ते सांजळीने प्रयोग दीरि भातः कीने झज्जानो त्याग करी बोव्यो के “जो मारुं कुजळ इच्छता हो तो तमारी पुत्रीं आपो, नहीं तो हुं अग्रिमां प्रवेश करीश. ” ते सांजळीने पुत्रीने योग्य रूपं प्राप्ति घयेत्री मानी मोटा उत्सवथी छिमुखे पोतानी पुत्री तेने परणावी. एही घेत राजा पोताना जन्मनी सफळता मानी छिमुखनी रजा झइने हर्षयो. पुत्री पुरीए गयो.

एकदा इंद्रोत्सवनी दिवस आबवाची छिमुख राजाए पौरजनोने इच्छता स्थापन करवानी आज्ञा करी; तेवी पौरजनोए इच्छध्वजना स्तंभने उन्नो करीने के श्वेत ध्वजाओ, पुष्पमाळाओ अने पुष्कळ घुवरीओवी शणगायो. पत्री चरित्र नाद पूर्वक तेनी पुष्पफळादिकवने पूजा करी. पत्री केटझाएक तेनी एने वृत्त करवा लाग्या अने केटझाएक गीत गावा झाल्या. ए प्रमाणे सात दिन सुधी महोत्सव प्रवर्त्यो. आठमे दिवसे पूर्णिमाने रोज राजाए पय मोटी समृद्धी त्यां आवीने तेनी पूजा करी. उत्सव पूर्ण घया पत्री पौरजनो ते इच्छध्वजने शी जाववा माटे धरावेझा पोतपोताना बद्धादिक झइ गया, अने काष्ठ मात्र बाकी रहेल ते स्तंभने पाणीने पृथ्वीपर नाखी दीधो.

वीजे दिवसे विष्टा अने मंत्रयी क्षीपायेझो, अपवित्र स्थाने पडेझो अने वाळको जेनापर चढीने क्रीडा करे उे एयो ते स्तंभ बहार नीकळेझा राजाए जोके ते जोइने वैराम्य पामेला राजाए विचार क्यो के “जे महाध्वज गइ सवे सौं डोकोयी पूजातो हतो तेज महाध्वज आजने मोटी विमंवनाने पामे उे, माटे समृद्धी नी शोक्षा सर्व कृष्णजंगुर उे. क्युं उे के—

आयाति याति च क्षिप्रं, या संपत
पांसुद्वायामिव प्राज्ञास्तस्यां को

जावार्थ—“जे संपति नदीना पूनी जलदी आवे उे अने जलदी जाय उे ते पां नावा पुरुषा ! कोण आसक्ति करे ? ”
माटे हुं प्रायः विमंवनाचूत एवी

नारी समता रूप साम्राज्यसंपदानो आश्रय करुं. " एम विचारी जेनो ममता रूपी अग्नि शांत थयो ठे एवा ते छिमुख राजाए तेज वखते पोतेज केशनो दोच करीने देवदत्त मुनिवेषने धारण करी पृथ्वी पर विहार कर्यो.

श्रीउत्तराध्ययन सूत्रना नवमा अध्ययनमां श्री वीर स्वामीए कहुं ठे के-
करकंहु कर्दिंगेसु, पांचाद्वेसु उमुहो ।

नमिराया विदेहेसु, गंधारेसु च नग्गई ॥ १ ॥

ज्ञाचार्य—“ कर्दिंग देशमां करकंहु राजा, पांचाद्व देशमां छिमुख राजा, विदेह देशमां नमि राजा अने गांधार देशमां नग्गति राजा थया ठे. ”

आ चारे राजाओ पुण्योचर विमानथी एक काळे चव्या, एक काळे दीक्षा लीधी, अने एक काळे मोक्षपदने पाम्या ठे.

आ चारे राजाओ मुनि थया पत्नी एकत्र मळतां तेमने परस्पर संवाद थयो हतो. ते हकीकत आ प्रमाणे ठे—आ चारे मुनिओ विहार करतां करतां एकदा क्षितिप्रतिष्ठपुरमां आव्या. त्यां गामनी वहार कोइ एक यद्दनुं चार छारवाळुं चैत्य हतुं. तेमां पूर्वाञ्जिमुखे ते व्यंतरनी प्रतिमा रहेली हती. तेमां प्रथम पूर्वना छारथी करकंहु मुनिए प्रवेश कर्यो. पत्नी दक्षिण तरफना छारथी छिमुख मुनिए प्रवेश कर्यो. ते वखते यद्दे विचार्युं के “ हुं सावुथी पराङ्मुखे केम रहुं ? ” एम धारीने तेणे दक्षिण तरफ वीजुं मुख कर्युं. पत्नी नमि मुनिए पश्चिमना द्वारथी प्रवेश कर्यो, त्यारे पण ते यद्द वीजुं मुख करीने सन्मुख रह्यो. पत्नी उचारना छारथी नग्गति मुनिए प्रवेश कर्यो, त्यारे यद्दे ते तरफ चोयुं मुख कर्युं. आ प्रमाणे ते यद्द मुनिनी ज्ञक्तिथी चतुर्मुख थयो.

हवे करकंहु मुनिने ते लुखी खरज हजु सुधी पण देहमां हती, तेथी शरीरे खरज आववाथी तेणे खरज खणवानुं अधिकरण द्वाङ्गे खरज खणी. पत्नी तेने संतानता जोङ्गेने द्विमुख मुनि बोल्या के “ हे करकंहु मुनि ! तमे राज्यादिक सर्वनो त्याग कर्यो छे त्यारे आटव्ही आ खरज खणवानी वस्तुनो संचय शामाटे करो ठो ? ” त सांजळीने करकंहु मुनि तां कांइ बोल्या नहीं, पण नमि राजर्षिए द्विमुख मुनिने कहुं के “ हे मुनि ! तमे राज्यादि सर्व कार्यनो त्याग करीने नियंत्रय थया छो, तोपण अन्य दोषने जोवा रूप कार्य तो हजु करो ठो, ते हवे तमने

निःसंगने योग्य नहीं, " ते सांजळीने दुर्गतिरहित घयेजा नगति मुनिए नमि मुनिने कथुं के " हे मुनि ! तमे एमने कहो छे, पण तमे ज्यारे सर्वनो त्याग करीने मोक्षने माटेज उद्यमी घया ठो, त्यारे शमाटे वृथा अन्यनी निंदा करो ठो ? " पत्री करकंसु मुनि सर्वने उदेशीने बोध्या के मोक्षनी इच्छावाळा मुनिओने अहितथी रोकनार साधु, निंदक शी रीते कहेवाय ? केमके—

या रोपात् परदोषोक्तिः , सा निन्दा खलु कथ्यते ।

सा तु कस्यापि नो कार्या, मोक्षमार्गानुसारिजिः ॥१॥

जावार्थ—“ क्रोधथी परनो दोष कहेवो ते निंदा कहेवाय ठे. ते निंदा मोक्षमार्गने अनुसरनारा मुनिओए कोइनी पण करवी नहीं. ”

हितबुद्ध्या तु या शिक्षा, सा निन्दा नाजिधीयते ।

अत एव च सान्यस्य, कुप्यतोऽपि प्रदीयते ॥ २ ॥

जावार्थ—“ हितबुद्धिथी जे शिखामण आपवी ते निन्दा कहेवाती नहीं, माटे तेवी शिक्षा सामो माणस कोप करे तोपण आपवी. ”

आगममां पण कथुं ठे के—

रुसज वा परो मा वा, विसं वा परिअत्तज ।

जासिअव्वा हिआ जासा, सपक्खगुणकारिया ॥ ३ ॥

जावार्थ—“ सामो माणस कोप करो अथवा न करो अथवा तो विप जेवी कम्बी द्वागो परंतु शत्रुने पण गुण करे तेवी हितकारी जापा बोझवी. ”

आ प्रमाणे श्री करकंसु मुनिए उपदेश आप्यो ते त्रण मुनिओए हर्षथी अंगीकार कयो; अने करकंसु मुनि शरीर खणवानी वस्तुनो त्रिविधे त्रिविधे त्याग करीने संपूर्ण निःस्पृही घया. त्यारथी खरज आवे ते बखते पण तेने खणवा रूप तेनो सत्कार तंत्री दीधो. छिमुख मुनिए विचार्युं के “में साधु यइने पण करकंसु मुनिने खजवाळातां जोइ तेनी निंदा करी, ते में योग्य कथुं नहीं. माटे आजथी मोरे समताज राखवी. ” आ प्रमाणे सर्वे मुनिओए पोतपोताना वचनने शाम्य रहित अयोग्य मानीने विशेषे समता धारण करी. पत्री तेओए यथारुचि त्यांथी

विहार कर्षो. ठेवट ते चारे साथेज केवल ज्ञान पामी मोझे गया.

आ प्रमाणे शमगुणधी शोचता चारे प्रत्येकबुद्धोतुं संप्रदायने अनुसारे
डुंकुं चरित्र अहीं दाख्युं ठे.

इत्यद्भ्यदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तंभस्य
नवचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३४६ ॥

व्याख्यान ३५० मुं.

प्रत्येकबुद्ध नगगतिनुं चरित्र.

अथ नगगतिसंज्ञस्य, संबुद्धस्याम्रपादपात् ।

तुर्यप्रत्येकबुद्धस्य, कथां वदयामि तद्यथा ॥ १ ॥

जावार्थ—हवे आम्र वृद्धने जोझे बोध पामेला नगगति नामना चोथा
प्रत्येकबुद्धनी कथा कहेनामां आवे ठे ते आ प्रमाणे—

गांधार देशमां सिंहस्थ नामे राजा हतो. तेने एकदा विपरीत शीखवेला
वे घोनाओ जेटमां आव्या. ते अश्वनी गतिनी परीक्षा करवा माटे एक अश्वपर
चनीने राजा क्रीडा करवा गयो. ते विपरीत शिक्षा पामेला अश्व नदीना पूरनी
जेष दोमतो वार-योजन दूर नीकळी गयो अने एक महारण्यमां राजाने लावी
मुकयो. राजाए ते अश्वनी लगाम खेंची खेंचीने श्रांत घवाधी तेने मूकी दीधी.
एद्वे तरतज ते अश्व त्यां उजो रलो. पछी राजाए नीचे उतरीने अश्वने वृद्ध सा-
थे बांधी फळादिकयी प्राणवृत्ति करी. पंठी रात्रिवासो करवा माटे ते पासेना पर्वत
पर चढ्यो. त्यां एक सात माळुं मंदिर जोझे राजा तेमां पेटो. ते महेशमां एक
मृग सरखां नेत्रवाळी कन्या तेना जोवामां आवी. ते कन्याए राजाने जोझे तरत
लज्जी थइ तेने आसन आप्णुं. पछी राजाए तेने पूज्युं के “ हे सुजगा ! तुं कोण

वे ? अने अहीं एकद्वी केम रहे वे ? ” ते बोली के “प्रथम तमे मने गान्धर्व विवाहयी परणो, पडी हुं मारुं सर्व वृत्तांत तमने कहीश, ” ते सांजळीने राजाए तेनी साथे गान्धर्व विवाह कर्यो. पडी ते स्त्री पोतानुं वृत्तांत कहेवा द्यागी के “ हे स्वामी ! आ जरत क्षेत्रमां क्तिपुर नामे नगरमां जितशत्रु नामे राजा हतो. तेणे एकदा चित्रशाळा करवा माटे चित्रकारोने बोलावीने आझा करी के “ आ शहेरमां तमारां जेट्झां घर होय तेट्झा विजाग करीने तमे आ सजा चीतरो. ” चीताराओ ते प्रमाणे जाग पाडीने सजा चितरवा द्याग्या. ते चित्रकारोमां एक वृद्ध चित्रकार हतो. तेने सहायचूत कोश नहोतुं. मात्र एक कनकमंजरी नामे तेने पुत्री हती. ते हेंपेशां पिताने माटे त्यां खावानुं द्दष्टेने आवती. ते वृद्ध चित्रकार ज्योरे खावानुं आवतुं त्यारे शौच माटे बहार जतो. एकदा कनकमंजरी जोजन द्दष्टेने राजमार्गे आवती हती ते वखते राजा घोरेस्वार थड्ने घोमो दोमावतो त्यांथी नीकळ्यो. तेने जोड्ने जय पामेद्वी कनकमंजरी दोमोने सजामंरुपमां आवती रही. ते समये राजा पण सजा जोवा माटे त्यां आच्यो. तेणे चित्र जोतां जोतां भोंतिपर चित्रेहुं एक मोरनुं पीडुं लेवा माटे एकदम पोतानो हाथ तेनी उपर नांख्यो. एट्झे

सांजळीने तेने सत्य मानी राजाए विचार्युं के “ आनी साथे झग करीने मारो जन्म सफल करूं. ” पत्नी राजाना कहेवायी मंत्रीए तेना पिता पासे कनकमंजरीनी मागणी करी, तेथी हर्ष पामीने तेणे पोतानी पुत्री राजाने परणावी,

एकदा कनकमंजरी पोतानो वारो होवायी दासीनी साथे राजाना शयन-गृहमां आवी. राजा सुतो, त्यारे प्रथमथी संकेत करी, राखेव्ही दासीए कनकमंजरीने कथुं के “ हे देवी ! तमने अद्भुत कथाओ घणी आवने ठे, माटे तेमांथी एक आज्ञे, कहे. ” त्यारे ते बोव्ही के “ राजा उंची जशे त्यारे कहीश. ” ते सांजळीने तेनी वार्ता सांजळवानी इच्छायी राजाए खेटी निजानो देखाव कर्यो. एट्ठे कनकमंजरीए वार्ता कहेवा मांणी के “ एक श्रेष्ठीए एक हाथनुं चैत्य कराव्युं, अने तेमां चार हाथनी देवप्रतिमा स्थापन करी. ” ते सांजळी दासीए पूज्युं के “ एक हाथना चैत्यमां चार हाथनी प्रतिमा केम रही शके ? ” ए मारा संशयने दूर करो. त्यारे राणी बोव्ही के “ अत्यारे तो निष्ठा आवे ठे, काझे कहीश. ” एम कहीने राणी सुइ गइ. वीजे दिवसे तेनुं समाधान सांजळवानी इच्छायी राजाए तेनेज वारो आप्यो. पत्नी पहेव्ही रात्रिनी जेम राजा खेटी निष्ठा लेवा लाग्यो, त्यारे दासीए पूज्युं के “ हे स्वामिनी ! कामनी शंकानो जवाब आपो. ” त्यारे राणी बोव्ही के “ चार हाथनी प्रतिमा एट्ठे ते प्रतिमाने चार बाहु हता, पण ते चार हाथ उंची नहोती, अर्थात् उंचाइमां तो एक हाथथी नानी हती, तेथी एक हाथ उंचा चैत्यमां ते रही शकी. ” पत्नी दासीए वीजी वार्ता कहेवानुं कथुं, त्यारे राणी बोव्ही के “ कोइ वनमां रातो अशोक वृक्ष हतो. तेने सेंकमो शाखाओ हती, पण तेनी ढाया पृथ्वीपर वीजकुळ पडती नहोती. ” त्यारे दासीए पूज्युं के “ एवना मोटा वृक्षने ढाया केम न होय ? होवीज जोइए. ” राणी बोव्हीके “ अत्यारे तो निष्ठा आवे ठे. काझे जवाब आपीश. ” एम कही सुइ गइ. वीजे दिवसे पण राजाए तेने वारो आप्यो. एट्ठे रात्रे पूर्वनी जेम दासीए पूज्युं, त्यारे राणीए तेनो खुद्दासो आप्यो के “ ते वृक्ष कूवा उपर हतुं, तेथी तेनी ढाया कूवामां पडती हती, एट्ठे ते पृथ्वीपर पडती नहोती. ” आ प्रमाणे कनकमंजरीए छ मास सुधी वार्ताओ कहीने राजाने वश कर्यो. तेथी वीजी राणीओ कनकमंजरी उपर कोपायमान थइने तेनां निष्ठो शोधवा द्यागी.

हवे कनकमंजरीने एवो नियम हतो के ते हंमेशां एकवार ओरमो बंध करीने पोताना पिताना घरनां दूगमां पहरी राजाए आपेझां उचम वखो तथा आ-भूपणो काढी नांखीने पूर्वावस्थानुं स्मरण करी पोताना आत्मानी निंदा करती के “अरे जीव ! तूं मद करीश नहीं, ऋषिगौरव करीश नहीं, केमके कदाचित् राजा कोहेड्वी कूतरीनी जेम तने घरमांधी काढी पण मूके; माटे अहंकार न करीश.” आ प्रमाणेनी तेनी चेष्टा मात्र जोड़ने बीजी राणीओए राजाने कहुं के “हे स्वा-मी ! चितारानी दीकरी जे तमारी मानीती छे ते हंमेशां कांइक कामण करेछे, माटे ते तमे जाते प्रमाद मूकीने जुओओ अने तमारी खात्री करो; नहीं तो तेनी उपरना मोहर्धी तमे कांइ पण काम करवा जेवा रहेशे नहीं (नकामा थइ जसो).” ते सांजळीने राजा पोते प्रञ्ज रीते ते जोवा माटे गयो. ते वखते कनकमंजरीने हंमे-शनी जेम पोताना आत्माने शिखामण आपती जोइ. तेनां तेषां वचनो सांभ-ळीने संतुष्ट थयेझा राजाए विचार कयों के—

मदोन्मत्ता नवत्यन्ये, स्वदृषायामपि संपदि ।

असौ तु संपदुत्कर्ष, संप्राप्तापि न माद्यति ॥

“बीजी स्त्रीओ थोनी संपत्तिमां पण मदोन्मत्त थयेझो छे, परंतु आ तो मोटी समृद्धि पाम्या बटां पण गर्व करती नथी.” मारी बीजी राणीओ इर्ष्या-थी आना गुणने पण दोष रूपे जुए छे; परंतु दुर्जननो एवो स्वभावज होय छे. कहुं छे के—

जाड्यं हीमति गण्यते व्रतरुचौ दंजः शुचौ कैतवं ।

शूरे निर्धृणता ऋजौ विमतिता देन्यं प्रियाद्यापिनि ॥

तेजस्विन्यवद्विप्तता मुखरता वक्तव्यशक्तिः स्थिरे ।

तत्को नाम गुणो नवेत् सगुणिनां यो दुर्जनैर्नांकितः ॥१॥

ज्ञावार्थ—“दुर्जनो ब्रज्जावंतने विपे जन्ता गणे छे विपे दंजनो आरोप करे छे, पवित्रने विपे कपट कहे छे; शूरे सरळ स्वभाववाळने मूर्ख कहे छे, प्रिय वचन बोझानारने होय तो गर्विष्ठ कहे छे, वक्ता होय तो वाचाळ

तो अशक्तिमान कहे छे, मोटे एवो कयो गुण छे के जेने छुर्जनीए कर्त्तकित कयों नथी ? ” अर्थात् तेणै सर्व गुणोने कर्त्तकवने अंकित करेझा छे.

आ प्रमाणे विचारीने राजाए तेने पट्टराणी करी. एकदा राजाए पट्टराणी साथे धर्मोपदेश सांजळीने श्रावकधर्म अंगीकार कयों. पत्नी अनुक्रमे ते चित्रकारनी पुत्री धर्मतुं आराधन करीने स्वंगं गइ. त्यांधी चवीने ते वैताड्य पर्वत उपर दृढशक्ति राजानी पुत्री धइ. ते पुत्री ज्यारे युवावस्था पामी त्यारे तेने जोड़ने मोह पामेझो वासव नामनो खेचर तेतुं हरण करीने आ पर्वतपर द्याव्यो. अहीं विद्याना प्रजावयी आ भासाद वनावीने ते परणवाने तयार थयो. तेवामां ते कन्यानो मोठो नाइ अहीं आव्यो एट्ठे वासवतुं ने तेतुं युष्क थयुं, तेने परिणामे वने जणा मृत्यु पाम्या. पोताना नाइना मरणथी ते कन्या शोकातुर थइ, अने अत्यंत रुदन करवा द्यागी. तेवामां कोइ व्यंतर देवे आवीने तेने कहुं के “ हे वत्से ! तुं केम रुदन करे छे ? ” तेनो जवाव ते आपे छे, तेट्ठामां ते कन्याना पिता त्यां आव्यो. तेने आवतो जोड़ने ते देवे ते कन्याने शवरूप करी नाखी. दृढशक्ति राजाए पुत्रने तथा पुत्रीने मरेझां जोड़ने उछेग पामी संसारनी असारता जाणी पोताने हाथे द्योच करी चास्त्रि अंगीकार कयुं. त्यार पत्नी ते देवे मायासु हरण करी ते कन्याने सचेतन करी, अने ते वनेए मुनिने वंदना करी. पत्नी मुनिना पूजवाधी ते कन्याए पोताना नाइतुं उचोत कहुं. त्यारे मुनि बोड्या के “ में हमणां त्रण शव केम जोयां हतां ? ” एट्ठे ते देव बोड्यो के “ में मारी माया तमने वतावी हती. ” मुनिए पूजुं के “ शामाटे ? ” देव बोड्यो के “ आ कन्या पूर्वं चित्रकारनी पुत्री, जितशत्रु राजानी राणी अने परम श्राविका हती. तेणै पोताना पिताना मृत्युसमये पंच नमस्कारादिकवने तेनी निर्यामणा करी हती; तेथी तेचित्रकार मरीने व्यंतरदेव थयो छे ते हुं छुं. में अवधिज्ञानथी आ मारी पूर्वजवनी पुत्रीने शोकातुर जोड़ने पूर्वजवना प्रेमथी तेनी आश्वासना करी. ते वखते तमने आवता जोड़ने में विचारुं के हवे आ पुत्री तेना पिता साथे जती रहेशे; तेथी मने तेनो विरह थशे, एम जाणीने में तेने चेट्टारहित करी हती. पत्नी तमने निस्पृही (मुनि) थयेझा जोड़ने में मारी माया दूर करी. हे मुनिराज ! ते मारा अपराधने क्षमा करो. ” मुनि बोड्या के “ तमे मने धर्मप्राप्तिमां हेतुभूत थवाधी मारा उपकारी थया छे. ” एम कहीने मुनिए त्यांधी अन्यत्र विहार कयों.

पत्नी ते कन्याने जाति स्मरण थवाथी पोताना पूर्वजवना पिता ते देवने ओळखीने तेणे पूज्युं के " हे पिता ! मारो पति कोण थशे ? " देवे अबधि ज्ञानथी जाणीने कथुं के " हे पुत्री ! तारो पूर्वजवना पति स्वर्गथी चवीने सिंहरथ नामे राजा थयो ठे. ते अश्ववने हरण कराइने अहीं आवशे अने ते तारो पति थशे, माटे धीरज राखीने तुं अहींज रहे. " आ प्रमाणे प्रियाए कहेलुं वृत्तांत सांजळीने सिंहरथ राजाने पण जातिस्मरण थवाथी ते संदेहरहित थयो. पत्नी ते स्त्रीनी साधे राजा एक मास सुधी त्यांज आनंदथी रखो.

एकदा ते स्त्रीए राजाने कथुं के " हे प्रिय ! तमारुं नगर अहींथी थणें दूर ठे, माटे मारी पासथी तमे प्रकृति विद्या ग्रहण करो. " राजाए ते विद्या ग्रहण करीने विधि पूर्वक तेनुं साधन कथुं. पत्नी विद्या सिद्ध करीने राजा आकाशमार्गे पोताना नगरमां गयो, त्यांथी पाछे ते पर्वतपर आव्यो. एवी रीते ते राजा वारंवार पर्वत उपर जतो अने पाछे पोताना नगरमां आवतो; तेथी लोकोए नग पट्टे पर्वत पर आनी गति छे एम जाणीने तेनुं नगगति एंनुं सार्थक नाम पारुचुं. ते विद्याधरनी पुत्री कनकमाळा तो ते व्यंतर देवना कहेवाथी ते पर्वतपरज रही. तेथी नगगति राजाए त्यां ननुं नगर वसाव्यु.

एकदा कार्तिकी पूर्णिमाने दिवसे राजा सैन्य सहित नगर वहार नीकळीने रचवादीए जवा चाव्यो. त्यां नवीन पद्मवोथी रक्त अने मांजरोथी पीत देखातो एक सदा फळवाळो अत्राकार आम्रवृक्ष जायो. पट्टे ते मनोहर वृक्षनी एक मांजर राजाए मंगळिकने माटे ग्रहण करी अने त्यांथी आगळ चाव्यो. पाछळथी आखा सैन्ये तेनां पत्र, पद्मव अने मांजर लइने ते वृक्षने तुंगारूप करी नांख्यु. थोनी थारे राजा पात्रो वळी तेज जग्पाए आव्यो त्यारे तेणे " पेडो आंवो क्यां ठे ? " एम मंत्रीने पूज्युं. त्यारे मंत्रीए ते तुंगुं वताच्युं. ते जोइने फरीथी राजाए पूज्युं के " ते आवो केम थइ गयो ? " मंत्रीए कथुं के " हे स्वामी ! आ वृक्षनी एक मंजरी प्रथम आपे ग्रहण करी. त्यार पत्नी सैन्यना सर्व लोकोए तेनां पत्र, पुष्प तथा फळ विंगेरे लइने जेम चोर लोको थनिकने लड्डी विनानो क्री नाखे तेम तेने शोजारहित करी नाख्यो. " ते सांजळीने राजाए विचार कयों के " अहो ! लड्डी (शोजा) केवी चंचळ ठे ? लुओ ! आ अद्भुत लक्ष्मीवाळो आम्रवृक्ष क्षणवारमां लड्डी रहित थइ गयो. जे प्रथम संतोप करनार होय ते क्षणांतरमांज वमन

व्याख्यान ३५१ मुं. केटन्नाक लज्जाधी ग्रहण करेला व्रतने तजता नथी ते विषे. (३५१)

करेला चोजननी जेम जोवा योग्य पण रहेतुं नथी. जेम जळना बुद्बुदो (परपोटा) अने संध्यासमयनी कांति स्थिर रहेती नथी, तेम सर्व संपत्तिओ पण अस्थिर ठे; एम निश्चय थाय ठे. ”

आ प्रमाणे विचार करीने पोतानी मेळे केजानो द्योच करी देवदत्त मुनि-
वेप धारण करीने गान्धार देशना राजा नगगतिपे चारित्र अंगीकार करुं, अने त्यां-
धी ते चोद्या प्रत्येकयुद्धे पृथ्वीपर विहार कर्यो.

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशप्रासाददृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
पंचाशदधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३५० ॥

व्याख्यान ३५१ मुं.

केटन्नाक लज्जाधी पण ग्रहण करेला व्रतने तजता नथी ते विषे.

लज्जातो गृहीतां दीक्षां, निर्वहति यदा नरः ।

तदा सत्त्वेपु योग्यात्मा, लक्ष्यते नवदेववत् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ ज्यारे माणस लज्जाधी पण ग्रहण करेला दीक्षातुं पावन
करे ठे, त्यारे ते नवदेवनी जेम धैर्यवान पुरुषोमां योग्य आत्मा जणाय ठे. ” आ
अर्थतुं समर्थन करवा माटे संप्रदायागत नवदेवना संबंध कहेवामां आवे ठे.

नवदेवनी कथा.

सुग्राम नामना गाममां राजेडवंशी आर्यवान् नामनो एक कौटुंबिक (कण्ठी)
रहेतो हतो. तेने रेवती नामे स्त्री हती, अने नवदत्त तथा भवदेव नामे वे पुत्रो
हता. तेमांना नवदत्ते संसारधी विरक्त धरुने वैराग्यधी सुस्थित नामना आचार्य
पासे दीक्षा लीधी. गुरुनी साथे विहार करतां ते नवदत्त मुनि गीतार्थे थया.

एकदा कोइ साधु गुरुनी रजा ब्रह्मने पोताने गाम पोताना नाना जाइने प्रतिबोध आपवा माटे गया; पण त्यां तेनो जाइ तो विवाहना कार्यमां व्यग्र हतो तेथी तेणें पोताना मोटा जाइ मुनिने आवेना पण जाण्या नही. एटजे खेदयुक्त घडने ते मुनिए गुरु पासे पाठा आवी सर्व वृत्तांत कयुं. ते सांजळीने जवदच मुनि बोड्या के " अहो ! तमारा जाइतुं हृदय तो बहु कजण लागे छे के जेथी तमारो सत्कार पण तेणें कयों नही. " त्यारे ते मुनि बोड्या के " त्यारे तमे तमारा नाना जाइने दीक्षा अपायो. " ते सांजळी जवदच बोड्या के " ज्यारे गुरु ते देश तरफ विहार करे त्यारे ते कौतुक तमने बतावीश. "

अन्यदा गुरु महाराज विहार करतां करतां जवदचना गाम तरफ गया. त्यारे गुरुनी आज्ञा ब्रह्मने जवदच पोताने घेर गया. ते बखते जवदेव नागदत्तनी नागिना नामनी कन्याने तरतमांज परणयो हतो. भवदच मुनिए जाइने घेर जइ धर्मज्ञान आप्यो त्यारे तेना स्वजनोए तेमने प्राप्तुक अन्नची प्रतिज्ञाच्या. ते समये कुळाचारने वीधे जवदेव पोतानी स्त्रीने शाणुगारवाना मारंजमां तेना वक्रस्थळ पर चंदनना रसथी अंगराग करतो हतो, त्यां तेणें मोटा भाइने आवेना सांजळ्या; एटजे तेने अर्धी शाणुगारेव्री पन्ती मूकीने तरतज ते मुनिने वांढवा आव्यो, पत्नी जवदच मुनिए त्यांधी पाठा वळी गुरु पासे आवतां नाना जाइना हाथमां पीतुं पात्र आप्युं. तेमने वळाववा माटे आवेना सर्व स्वजनो थोडे दूर जइने अनुक्रमे पाठा वळ्या; पण जवदेव तो जवदच मुनिए करवा मांढेव्री वाढ्यकीरानी वातो सांजळतो सांजळतो भाइनी (मुनिनी) साथेज चाड्यो. अनुक्रमे पोताना जाइ सहित जवदच मुनिने आवता जोइने सर्व साधुओ बहु चिस्मय पाव्या, अने तेमनी प्रशंसा करवा लाग्या के " अहो ! आ जवदेव तुं वाढ्यवयमांज दीक्षा क्षेत्रे ? " पत्नी जवदच मुनि गुरुने नमीने बोड्या के " आ मारो जाइ आपनी पासे दीक्षा क्षेत्रे आव्यो छे. " त्यारे गुरुए जवदेवने पूज्युं के " तारे दीक्षा क्षेत्रे सांजळी जवदेवे विचार्युं के " मारा मोटा भाइनुं वचन मिथ्या विचारीने ते बोड्यो के " हे गुरु ! हुं दीक्षा माटेज आव्यो गुरुए तेने दीक्षा आपी. अनुक्रमे ते वृत्तांत तेना आव्या, पण तेणें दीक्षा वीधेव्री देखीने पाठ्यो.

हवे जवदेव मुनि मोटा जाइना

व्याख्यान ३५१ मुं. केटझाक दज्जाधी पणग्रहण करेझा व्रतने तजता नधी ते विपे. (३५३)

योगीना हृदयमां परमात्मानी जेम तेना हृदयमां. नागिझानुं चिंतन थया कारतुं हतुं. केटझाक वर्ष पञ्जी नवदत्त मुनि अनशन ग्रहण करीने सौधर्म देवज्ञोकमां देवता थया. त्यारे नवदेवे विचार्युं के “अहो नवदत्त तो स्वर्गं गया; हवे मारे व्रतनो परिश्रम शामाटे करयो ? मारा जीवितने धिक्कार छे ! केमके हुं अर्धी शणगारेझी प्राणप्रियानो त्याग करीने अर्हीं आव्यो जुं, माटे हवे तो घरे पाछो जजं. ” एम विचारीने संयमथी ब्रह्म मनवाळो धइ ते पोताना नगर तरफ चाव्यो. त्यां नगरनी वहारना उपवनमां एक वृद्ध स्त्रीने बीजी कांझक जरा आवेझी स्त्री साथे जोडने तेणे पूञ्चुं के “हे मोशी ! आ गाभमां नवदेवनी स्त्री नागिझा रहे ठे ते कुशळ ठे ?” ते सांजळीने कांझ जरा आवेझी स्त्री नागिझाज हती तेथी तेणे नवदेवने ओळखीने पूञ्चुं के “हे मुनि ! शुं तमेज नागिझाना पति छे ? ” नवदेव बोड्यो के “हा, तेज हुं जुं. मारा मोटा जाइ काळ करी स्वर्गं जवायी जोगमां उत्सुक एवो हुं अर्हीं आव्यो जुं, माटे तुं मने नागिझाना खबर आप. ” ते सांजळी नागिझा बोझी के “हे महात्मा ! हुंज ते नागिझा जुं. मारा देहमां तमे शुं द्वावण्य जुओ गो ? ” इत्यादि घणी रीते तेने उपदेश कयों, तोपण नवदेवनी आसक्ति ओठी थइ नर्हीं, तेवामां नागिझानी साथे हती ते सखीना. पुत्रे त्यां आवीने कयुं के “हे माता ! एक वासण जावो, एट्ठे में प्रथम खाधेझी खीर हुं तेमां ओकी काहुं. मारे आज जमवानुं नोतरं आव्युं ठे, माटे हुं त्यां जइनें जमी आवीश. पञ्जी ज्यारे मने चूख द्वागशे त्यारे हुं ते ओकी काठेझी खीर खाइश. ” ते सांजळीने ते वृष्ठा बोझी के “हे पुत्र ! श्वानथी पण अधिक जुगुप्सा करवा द्वायक आ कार्य करवुं तेतने योग्य नथी. ” नवदेव पण बोड्यो के “हे बाळक ! वमन करेझाने खावानी इझा करवायी तुं श्वानथी पण हलको गणाइश. ” त्यारे नागिझा बोझी के “हे महात्मा ! तमे एवुं जाणो गो, छतां प्रथम वमन (त्याग) करेझी एवी जे हुं तेने हवे पात्रा केम चाहो गो ? द्वाजता नधी ? छुर्गधी एवा मारा देहमां सारुं शुं जुओ गो ? ” इत्यादि नागिझानी युक्तियुक्त वाणीथी प्रतियोध पामेझो नवदेव फरीथी गुरु पासे गयो, अने फरीथी चारित्र ग्रहण करी गुरुए कहेझा तपनो स्वीकार करी छेवटे अनशनथी काळ करीने सौधर्म देवज्ञोकमां देवता थयो.

त्यांथी चवीने ते शिवकुमार थयो. त्यां दीक्षा लेवा उत्सुक वतां ज्यारे मातापिताए तेने दीक्षानी आज्ञा आपी नर्हीं त्यारे घेर रहीने भावमुनि थइ नि-

रंतर उठने पारणे आंबिन्न तप करवा लाग्यो. एवी रीते चार वर्ष सुधी तप करी-
ने ते जावमुनि काळ करीने ब्रह्म देवत्रोकमां अद्भुत कांतिवाळो विद्युन्मात्री दे-
वता थपो.

“ आ प्रमाणे जवदेवे प्रथम हज्जाना वशथी दीक्षा व्हाणे तेतुं जवपथी
पणां वर्ष सुधी पावन कर्तुं; पत्री स्त्रीना वचनथी प्रतिबोध पामीने शुद्ध व्रत धार-
ण कर्तुं; अने तेतुं प्रतिपादन करी सद्गतिंतुं जाजन थपो. ”

इत्यहदिनपरिमितोपदेशमासादवृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
एकपंचाशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३५२ ॥

व्याख्यान ३५२ मुं

जंजुस्वामीतुं चरित्र.

गणाधिपेऽथ संप्राप्ते, पंचमे पंचमीं गतिम् ।

जंजुर्विकासयामास, शासनं पापनाशनम् ॥ १ ॥

जावार्थे—“ पांचमा गणधर सुधर्मास्वामी पांचमी गति (मोक्ष) पाम्ये
सते श्रीजंजुस्वामीए पापने नाश करनारा जनशासननो विकास कर्पो. ”

श्रीजंजुस्वामीनी कथा.

एकदा बैजारगिरि उपर श्रीमहावीर स्वामी समवसर्पो. ते सांजळीने श्रे-
णिक राजा सर्व सगृच्छिथी त्यां जइ प्रचुने वांदी देशना सांजळवा वेत्रा. ते स-
जामां चार देवीओ सहित वेत्रेला कोइ अति देदीप्यमान कांतिवाळा देवने जो-
इने राजाए प्रचुने पूजुं के “ हे स्वामी ! सर्व देवोमां आ देव अति कांतिमान
वे तेतुं शुं कारण ? ” त्पारे प्रचु बोध्या के “ पूं तयाराज देशमां जवदत्त अने
जवदेव नामना वे जाइओ हता. तेमां मोटा जाइ जवदत्ते चारित्र ग्रहण कर्तुं ह-

तुं. पत्नी केटुकेक काळे जवदत्तना आग्रहृथी जवदेवे पण अर्धी शणगारेखी ना-
गिद्धा नामनी. पत्नीनो त्याग करीने चारित्र ग्रहण कर्युं. केटुकेक वर्षे भवदत्त मुनि
स्वर्गो गया पत्नी जवदेव चारित्र्यथी जग परिणामवाळो थयो, तेने फरीथी लागिद्धा-
एज स्थिर कर्यो. ते जवदेव मृत्यु पामीने सौधर्म देवद्वोकर्मा देवता थयो.

जवदत्तनो जीव स्वर्गथी चवीने विदेह क्षेत्रमां पुंनरीकिणी. नामनी. पु-
रिमां वज्रदत्त नामना चक्रीनी यशोधरा नामनी राणीथी पुत्रपणे उत्पन्न थयो.
ते कुमार अनुक्रमे युवावस्था पाम्यो. त्यारे पिताए तेने घणी कन्याओ परणावी.
एकदा ते राजकुमार पोतानी स्त्रीओ सहित महेल्लनी अगाशीमां वेठो हतो, ते
वखते आकाशमां विचित्र वर्णवाळां वादळांओ तथा मेघ जोडने ते आनंद पा-
म्यो. ऋणवारमां प्रचरु वायु वावा लाग्यो, एटसे सर्व वादळांओ अने मेघ वीख-
राइते जतो रह्यो. ते जोडने राजकुमार विचार्युं के " आ वादळांओनी जेम यौवन,
धन, सौन्दर्य विगेरे सर्व अनित्य ठे. " एम निश्चय करीने गुरु पासे जइ तेणे दी-
क्षा लीथी. अनुक्रमे अधिज्ञान पामी पृथ्वीपर विहार करवा लाग्या.

तेज विदेह क्षेत्रमां वीतशोक नामना पुरमां जवदेवनो जीव सौधर्म देवद्वो-
कमांथी चवीने शिवकुमार नामे राजपुत्र थयो. ते एकदा पोताना महेल्लना गवाक्षपां
वेठो हतो, तेवामां ते मुनि के जे पोताना पूर्वजवना जाइ हता ते त्यांथी नीकळ्या.
तेने जोडने शिवकुमार अति हर्ष पाम्यो. पत्नी मुनि पासे जइ वंदना करीने तेणे पो-
ताना स्नेहंतुं कारण पूच्युं. त्यारे ते ज्ञानी मुनिए पूर्वनी सर्वथात कही संजळवी.
ते सांजळीने ते दीक्षा देवा उत्सुक थयो; परंतु मातपितानी आज्ञा नही मळवा-
थी ते खेद पामीने पापभशाळामां जइ निरंतर उठ तप करी पारणाने दिवसे आ-
चाम्भ करवा लाग्यो. ए प्रमाणे वार वर्ष सुधी तप करी जावयतिपणुं स्वीकारी
त्यांथी काळ करीने ब्रह्म देवद्वोकर्मा आ विद्युन्माळी नामे देव थयो ठे. " ते सां-
भळीने श्रेणिक राजाए तेतुं जावि वृत्तांत पूच्युं, त्यारे श्री जिनेश्वर बोध्या के "आ-
जथी सातमे दिवसे आ देव चवीने आज नगरीमां ऋपज नामना श्रेष्ठीनी धारि-
णी नामनी स्त्रीना गर्जथी जंबु नामे पुत्र थये. ते आ अवसर्पिणीमां ठेव्वा केवळी
थये. " आ प्रमाणे जतवाननी देशना सांजळी सर्व जनो स्वस्थाने गया.

पत्नी सातमे दिवसे ते देव स्वर्गथी चवी धारिणीनी कुक्षिथी पुत्ररूपे उत्प-
न्न थयो. तेतुं मातपिताए जंबु नाम पारुचुं. ते अनुक्रमे युवावस्था पाम्यो. एकदा वैजा-

रगिरि ऊपर श्री सुधर्मा स्वामी समवसर्या. तेने नमवा माटे जंबुकुमार गयो. सुधर्मा स्वामीने बांदीने योग्य स्थाने वेसी अमृत जेवी. उज्वल देशना सांजळीने ते पोताना घर तरफ पात्रो वळ्यो. गामना दरवाजा पासे आवतां ते दरवाजे शत्रुने मारवा माटे चक्र विगेरे गोठवेळां हतां ते जोड जंबुकुमारे विचार्युं के “ कदाच आ मारण-चक्रादिक मारा उपर पळे, तो हुं धर्म कर्मा विना केवी गति पामुं ? माटे हुं पात्रो वळीने गणधर पासे जड जीवन पर्यंत ब्रह्मचर्यंतुं प्रचख्खाण तो लड आबुं. ” एम विचारी गणधर पासे जड ब्रह्मचर्यंतुं प्रचख्खाण लडने ते घेर आव्यो. पत्नी मात-पिताने तेणे कसुं के “ हुं आपनी आज्ञाधी श्री सुधर्मा स्वामी पासे दीक्षा लेवा इच्छुं. लुं. ” आ प्रमाणेनुं कावळकूटना जेवुं तेनुं वचन सांजळीने मातापिताए पुत्र-परना स्नेहधी मोह पामीने संयमनी छुप्करता विगेरेनुं वर्णन कसुं. तेना अनेक उचरो आपीने जंबुकुमारे मातपिताने निरुचर कर्मा. एटझे फरीधी ते बोड्या के “ हे वत्स ! तारे माट प्रथमधी नकी करी राखेव्ही आठ कन्याओने परणीने अमारा मनोरथ पूर्ण कर. पत्नी तारे गमे ते करजे. ” आ प्रमाणे कहेवामां तेना मातपिताए “ स्त्रीओना प्रेममां परवाधी पत्नी ए जड शकशे नहीं ” एवो निश्चय करीने तेने परणवानो आग्रह कर्मा. पत्नी मोटा उत्सवधी जंबुकुमारे आठ कन्याओ साथे पाणिग्रहण कसुं. जंबुकुमारे परण्या पहेळां ते आठेने पोतानो मनोरथ कहेवरव्यो हतो. तपारे ते आठेए कसुं हतुं के “ आ लोकमां अथवा तो परलोकमां पण अमारो तो जंबुकुमारज स्वामी ठे. शुं कुमुदिनी चंद्र विना बीजावरने कदापि इच्छेः ? ” एम कहानीने ते जंबुकुमारने परणी हती. लय थया पळी स्पृहा रहित जंबुकुमार वासगृह (शयनगृह)मां गयो. त्यां कामदेवधी पीनाती ते स्त्रीओ साथे विकार रहित कुमार वातो करवा लाग्यो. ते वखते ते स्त्रीओए स्नेह दृष्टि पामे तेवी आठ वार्ताओ कही, तेना उचरमां कुमारे वैराग्य उत्पन्न घाय तेवी आठ वार्ताओ कही. हवे ते उपदेशने समयेज पांचसो चोरो सहित प्रचव नामनो राज-पुत्र अन्नस्थापिनी अने ताळोदघाटिनी (ताळां उघाडे तेवी) विद्याना प्रजावयी जंबुकुमारना घरमां आवीने चोरी करवा लाग्यो हतो. ते वखते कोड देवताए ते सर्वेने स्तंजित कर्मा. एटझे प्रचवे विचार्युं के “ आ महात्माधीज हुं परिवार सहित स्तंजित थयो लुं. ” एम विचारीने सर्वे स्त्रीओने उचर मनुचर आपीने समजावता जंबुकुमारने तेणे कसुं के “ हे महात्मा ! हुं आ एए व्यापार-चौर्यकर्मधी नि

वृत्त थयो लुं. माटे मारी पासेची आ वे विद्या द्यो अने तमारी स्तंजनी विद्या मने आपो. " ते सांजळीने जंबुकुमार बोव्यो के " हुं तों प्रातःकाळमांज आ गृहादिकना बंधननो त्याग करीने श्रीसुधर्मा स्वामी पासे दीक्षा लेवानो लुं, मारे तारी विद्यानी कांइ पण जरूर नथी. वळी हे जद्र ! में कांइ तने स्तंजित कर्पो नथी, पण कोइ देवताए मारा परनी जक्तिथी तने स्तंजित कर्पो हशे, तेमज नवनी वृद्धि करे तेवी विद्याओ हुं लेतो के देतो नथी; पण समस्त अर्थने साधी आपनारी श्री सर्वज्ञापित ज्ञानादिक विद्यानेज ग्रहण करवाने हुं इच्छुं लुं. " एम कहीने तेणे चमत्कार पामे तेवी धर्मकथाओ तेने विस्तारथी कही. ते सांजळीने प्रजव बोव्यो के " हे जद्र ! पुण्यथी प्राप्त थयेत्ता जोगोने तेम शा माटे जोगवता नथी ? जंबुकुमारे जवाव आप्यो के " किंपाक वृद्धना फळनी जेम अंते दाखण कट्टे आपनारा अने देखीताज मात्र मनोहर एवा विपयोने कयो नाहो माणस जोगे ! कोइ न जोगेव. " एम कही तेणे प्रथम मधुविंदुतुं दृष्टांत कथुं, फरीथी प्रजवेइतुं के " तमारे पुत्र थाय ल्यारपछी दीक्षा लेवी योग्य ठे, केमके पिरु आपनार दुःख हितने स्वर्गनी प्राप्ति थती नथी. " ते सांजळीने जंबुकुमारे हास्य करीने अं के " जो एम होय तो सूकर, सर्प, श्वान, गोधा विगोरेने घणा पुत्रो होय छे, जोगे ओज स्वर्गे जशे, अने वाल्यावस्थाधीज ब्रह्मचर्य पाळनारा स्वर्गे नही वरुं आ प्रसंग उपर महेश्वर बणिकतुं दृष्टांत कही वताव्युं, पछी जंबुकुमारी अस्त्रीओ अनुक्रमे बोळी. तेमां प्रथम मोटी समुद्रथी बोळी के " हे स्वर्ग, मधी प्राप्त थयेत्ती आ ब्रह्मीनो त्याग करीने तेम केम चारित्र लेवा इच्छुं लुं. " जंबुकुमारे जवाव आप्यो के " बीजळीनी जेवी चपळ ब्रह्मीनो अं माटे हे प्रिया ! ते ब्रह्मीने मूकीने हुं दीक्षा ग्रहण करवा इच्छुं लुं. " पन्नथी बोळी के " छए दर्शननो मत एवो छे के दानादिक धर्म करवा वाने बीधे गृहस्थाश्रमीनो धर्म श्रेष्ठ छे. कथुं ठे के—

द्वितं जवद्वयस्यापि, धर्ममेतमगारिणाम् ।

पातयन्ति नरा धीरास्त्यजन्ति तु ततः परं ॥

जावार्थ—“ आ दानादिक धर्म होवाथी तेतुं धीर पुरुषो पातन करे

धर्म करवा वाने बीधे गृहस्थाश्रमीनो धर्म श्रेष्ठ छे. कथुं ठे के—

जंबुए कथुं के “ सावधतुं—पापयुक्त क्रियाओंतुं सेवन करवाथी वृद्धीधर्म शी रीते श्रेष्ठ कहेवाय ? केमके वृद्धी अने मुनिना धर्ममां मेरु अने सर्पव तथा सूर्य अने खद्योतना जेठ्युं अंतर ठे. ” पत्नी वीजी पद्मसेना बोझी के “ कदलीना गर्ज जेवुं कोमळ तमारुं शरीर संयमनां कष्टो सहन करवाने योग्य नथी. ” जंबुए कथुं के “ अरे ! कृतघ्नी अने कृष्णजंगुर एवा आ देह उपर बुद्धिमान पुरुष शी रीते प्रीति करे ? ” पत्नी चोथी कनकसेना बोझी के “ पूवुं जिनेश्वरोए पण प्रथम राज्यतुं पावन करी संसारना जोग जोगवीने पत्नी व्रत अंगीकार कर्युं हतुं, तो तमे शुं कोइ नवा मोक्षनी इच्छावाळा धया छे ? ” जंबुए कथुं के “ जिनेश्वरो अवधि-ज्ञानवाळा होवाथी तेओ पोताना व्रत योग्य समयने जाणी शके ठे; माटे हाथी साथे गधेमानां जेम तेमनी साथे आपणी जेवा सामान्य मनुष्योनी शी स्पर्धा ? प्राणीओना जीवितरूपी महा अमूढ्य रत्नने कामरूप तस्कर अचित्यो आधीने मूळमाथी चोरी ले ठे, तेथी माहा पुरुषो संयमरूपी पाथेय दइने तेनावडे मोक्षपु-रने पावे ठे के ज्यां आ काळरूप चोरनो जरा पण नय होतो नथी. ” पत्नी पांचमी नभसेना बोझी के “ हे प्राणनाथ ! आ प्रत्यक्ष अने स्वाधीन एवं कुंडवतुं सुख प्राप्त थयुं ठे, तेने जोरुंने देह विनाना सुखनो (मोक्षसुखनी) शा माटे इच्छा करो ठे ? ” जंबुए जवाव आप्यो के “ हे प्रिया ! क्षुधा, वृषा, मूत्र, पुरीष अने रोगादिकथी पीडा पामता आ मनुष्यदेहमां इष्ट वस्तुना समागमथी पण शुं सुख ठे? कांइ नथी. ” पत्नी ठाडी कनकथी बोझी के “ प्रत्यक्ष सुख पाम्या उतांतेने त-जाने परोक्ष सुखनी वातो करवी ते फोगट ठे. जोगनी प्राप्ति माटे व्रत ग्रहण करवुं तो ज्यारे ते जोगज प्राप्त थया होय त्यारे व्रतना आचरणथी शुं ? खेतरमां वृष्टिथीज अन्न पावयुं होय तो पत्नी कोण कूवामांथी पाणी खेंचीने पावानो प्रयास करे ? ” कुमारे तेने जवाव आप्यो के “ हे प्रिया ! तारी बुद्धि धरावर रुढी रीते चाडती नथी. वळी आवुं बोझवाथी तारुं अदीर्घदर्शीपाणुं प्रगट थाय ठे, अने ते अन्य जनने हितकारी थतुं नथी. केमके स्वर्ग तथा मोक्षने आपनार एवा आ मनुष्यदेहने जे माणसो जोगसुखमां गुमावे ठे, तेओ मूळधन खानारानी जेम परिणामे अतिशय दुःखने प्राप्त थाय छे, माटे हे प्रिया ! जडदीथी नाश पामनारा एवा आ मनुष्यजन्मने पामीने हुं एवी रीते करीश के जेथी कोइ पण वखत प-थाचाप करवो न पमे. ” पत्नी सातमी कनकवती बोली के “ हे नाथ ! हाथमां

रहेझा रसने ढोळी नाखीने पात्रना कांठा चाटवा ' ए कहेवतने तमे सत्य करी व-
तावो ठो. " जंबुए कथुं के " हे गौर अंगवाळी प्रिया ! जोगो हाथमां आव्या ठतां
पण नाश पापी जाय ठे, तेथी तेमां मनुष्योतुं स्वाधीनपणुं ठेज नहीं. ठतां जेओ
तेने हाथमां आवेझा माने ठे तेओने जूतनी जेवो भ्रम थयेझ ठे एम समजवुं.
विवेकी पुरुषो पोतेज जोगना संयोगोनो त्याग करे ठे, अने जे अविवेकी पुरुषो ते-
नो त्याग करता नथी तेओनो ते भोगोज त्याग करे ठे. " पत्री व्होळी (आठमी)
जयश्री व्होळी के " हे स्वामी ! तमे सत्य कहो ठो, परंतु तमे परोपकार रूप उ-
चम धर्पने अंगीकार करनारा ठो, माटे जोगने इच्छया विना पण अमारापर
उपकार करवा माटे अमने सेवो. वृद्धो मनुष्योना तापने दूर करवा रूप उपका-
रने माटे पोते तापने सहन करे ठे. वळी झार समुद्रतुं पाणी पण मेचना
संयोगथी अमृत समान धाय ठे, तेवी रीते तमारा संयोगथी प्राप्त थयेझा.
जोग पण अमने सुखने माटे यज्ञे. " कुमारे कथुं के " हे प्रिया ! ' भोगोथी कृ-
ण मात्र सुख थाय ठे, पण चिरकाळ सुधी दुःख थाय ठे ' एवा परमात्माना
वचनथी मारुं मन तेनाथी निवृत्ति पाम्युं ठे, अने तेमां तमारुं पण कांइ
कठ्याण होय एम मने ज्ञासतुं नथी. माटे हे कपळना जेवा नेत्रवाळी प्रिया !
तेवा प्रांते अहितकारी जोगमां आग्रह करवो ते कठ्याणने माटे नथी. कु-
मनुष्योमां, कुदेवोमां, तिर्यचोमां अने नरकमां भोगी जनो जे दुःख पामे ठे
ते सर्वे ज्ञानीज जाणे ठे. "

आ प्रमाणेनी कुमारनी वाणी सांजळीने ते आठे स्त्रीओ वैराग्य पापी,
एठे तत्काळ हाथ जोडीने व्होळी के " हे प्राणनाथ ! तमे जे मार्गनो आश्रय
करो तेज मार्ग अमारे पण सेव्य ठे. "

ते वखते प्रजव विचार करवा द्वाग्यो के " अहो ! आ महात्मानुं विवे-
कीपणुं तथा परोपकारीपणुं केतुं ठे ? अने मारुं पापिष्ठपणुं तथा मूर्खपणुं केतुं
ठे ? आ महात्मा पोताने आधीन एवी पण वृद्धमीनो त्याग करे ठे अने निर्द्वज एवो हुं
तेज वृद्धमीनी अजिझापा करुं वुं, पण ते प्राप्त थती नथी. माटे हुं अत्यंत नि-
ध वुं. मने अधर्माने धिक्कार ठे ! " आवा विचारथी परिवार सहित वैराग्य पा-
मेळो प्रजव वोट्यो के " हे महात्मा ! मने आझा आपो. मारे शुं करवुं ? " जं-

राजा त्यांची नीकळ्यो. तेणे ते धाळक जोडने तेने लड पोतानी छीने आप्यो, अने पुत्र तरीके तेतुं पाजन करवा मांरुं.

अहीं श्रीकृष्णने पुत्रहरणनी खबर थतां तेना वियोगथी तेने पीना थइ. ते जोडने नारदमुनि श्रीसीमंथर स्वामी पासे गया. त्यां नारदना पृञ्जाथी स्वामीए धूमकेतुना हरणथी आरंजीने प्रद्युम्नतुं सर्व वृचांत कही वताव्युं. ते सांभळीने नारदे कृष्ण अने रुक्मिणी पासे आवी प्रद्युम्नतुं सर्व वृचांत कहीने कहुं के “ पूर्वजवे रुक्मिणीए मयूरीनां इंरानो सोळ प्रहर सुधी वियोग कराव्यो हतो, ते कर्मथी तेनो पुत्र तेने सोळ वर्ष पाजे मळशे. ” ते सांजळीने रुक्मिणी हर्षित थइ.

अहीं प्रद्युम्न युवावस्था पाम्यो. अन्यदा तेना स्वरूपथी मोह पामेळी ते काळसंवर विद्याधरनी स्त्री कनकमाळाए कामज्वरथी पीना पामीने प्रद्युम्नने कहुं के “ हे जागवान ! मारी साये जोग जोगव. ” ते सांजळीने खेद पामेळो प्रद्युम्न बोड्यो के “ हे माता ! आतुं बोडवुं तमेने घटुं नथी. ” ते बोडो के “ हुं तारी माता नथी. मारा पतिने तुं कोइ स्यानेथी हाय आव्यो ठे, में तो तने वृद्धनी जेम वृष्णि पमाड्यो ठे. तेथी हुं तारी पासेथी जोगरूप फळ ग्रहण करवा इच्छुं लुं. मारी पासेथी तुं सर्वत्र विजय आपनारी गौरी अने प्रह्लादी नादनी वे विद्याओ ग्रहण कर. ” त्यारे प्रद्युम्ने हा पामीने तेनी पासेथी वने विद्या ग्रहण करी. पडी कनकमाळा बोडो के “ हे प्राणप्रिय ! हवे मारा देहमां व्याप्त थयेझा कामज्वरतुं निवारण कर, अने पोतानी वाणीने सत्य कर. ” ते सांजळीने प्रद्युम्न बोड्यो के “ हे माता ! तमे मारा विद्यागुरु थइने आवी अयोग्य मागणी केम् करो ठे ? ” एम् कहीने प्रद्युम्न नगरनी वहार गयो. ते वखते पोताना नखबने पोताना बहस्थळादिकतुं क्रोधथी निर्दय रीते विदारण करीने कनकमाळा पोकार करवा लागी अने मोटे स्वरे बोली के “ अरे पुत्रो ! दोमो, दोमो, आ लुष्ट जोगनी इच्छाथी मारी आवी कदर्थना करीने जतो रथो ठे. ” ते सांजळी तेना पुत्रो प्रद्युम्ननी पाजळ युष् करवा दोड्या. प्रद्युम्ने विद्यावळथ ते सर्वने हर्षा नारुया. पुत्रने हर्षापेझा सांजळीने तेनो पिता जाते युद्ध करवा गयो. तेने पण प्रद्युम्ने क्रोधा मात्रमां जीतीने बांधी लीथो. त्यारे ते बोड्यो के “ हे पुन ! शा माटे मारी कदर्थना करे ठे ? सत्य बोड. ” त्यारे कुमार बोड्यो के “ हे पिता ! आ

तमारी स्त्री सारी नथी. हुं तेतुं चेष्टित कही शकुं तेम नथी. ”

आ प्रमाणे वात थाय ठे तेवामां अकस्मात् नारदे त्यां आवीने प्रद्युम्न कुमारने कहुं के “ हे कुमार ! तारा पिता कृष्ण अने तारी माता रुक्मिणी . तारा वियोगधी पीमा पापे ठे. वळी तारी ओरमान मातानो पुत्र ज्ञानुकुमार जो प्रथम परणशे तो सरत प्रमाणे तारी माताने पोतानी वेणी कापीने तेने आपवी परुशे, अने केश आपवाना कष्टधी तथा तारा वियोगना शोकधी छुःखी थयेळी तारी माता-तारा जेवो पुत्र उतां पण मरण पामशे. ” ते सांभळीने हर्ष पापेळो प्रद्युम्न विमानमां वेसीने नारदनी साधे धारकाना उपवनमां आव्यो. पछी विमान सहित नारदने त्यांज मूकीने प्रद्युम्ने वेप परावर्तन करी ज्ञानुना विवाह माटे आप्णेळी कन्यातुं हरण कर्युं, अने तेने नारद पासे मूकी. पत्री श्रीकृष्णना उद्यानेने विद्याना वळधी पुण्य, फळ अने पत्ररहित करी दीधुं; तथा विवाहने माटे एकठां- करेळां जळ, घास विगेरेने पण विद्याना वळधी अदृश्य कर्यां. पत्री एक मायावी अश्व वनावीने तेने गाम बहार खेळाववा लाग्यो. ते अश्वना वेगने जोवानी इच्छाधी ज्ञानुकुमार तेनी पासेधी ते अश्व मागीने तेनापर चड्यो, अने तेने खेळाववा लाग्यो. एट्ठे प्रद्युम्ने विद्यावने तेने अश्वपरधी पानी नांख्यो, ते जोडने ढोको ज्ञानुने हसया लाग्या. पत्री प्रद्युम्न ब्राह्मणनो वेप धारण करीने गाममां गयो. त्यां कोइ वेपारीनी छुकाने उजेळी सत्यज्ञामानी कुब्जा दासीने मुष्टि मारीने सरळ अने स्वरूपवाळी करी दीधी. एट्ठे ते दासी तेने बहु मानधी सत्यज्ञामाने घेर तेनी गइ, अने सत्यज्ञामाने पोतानी वात कही संजळाधी ते ब्राह्मणनी श्लघा करी. ते सांजळीने सत्यज्ञामाए ते ब्राह्मणने नमीने कहुं के “ हे विप्र ! मने रुक्मिणी कर-तां अधिक रूपवान करो. ” त्यारे ते बोळ्यो के “ तमे प्रथम शिरमुंमन करावीने जीर्ण वस्त्रो धारण करी एकांत स्वळे वेसी आ मंत्रनो जप करो, एट्ठे तमारं इच्छत थशे. ” ते सांजळीने सत्यज्ञामाए ते प्रमाणे करीने जाप जपवा मांड्यो.

पत्री प्रद्युम्न रुक्मिणीने घेर जडो कृष्णना सिंहासनपर वेठो. ते जोडने रुक्मिणी बोळी के—

कृष्णं वा कृष्णजातं वा, विना सिंहासनेऽत्रहि ।

अन्यं पुमासमासीनं, सहंते नहि देवता ॥

“ आ सिंहासनपर कृष्ण अथवा तेना पुत्र सिवाय बीजो कोइ बेसे तो ते देवताओ सहन करी शकता नयी. ” त्यारे ते बोड्यो के “ हुं महा तपस्वी छुं. सोळ वर्षे आज पारणाने माटे हुं अर्ही आव्यो हुं. तेथी तमे मने पारणुं करावो, नर्हीतो हुं सत्यज्ञामाने, घेर जइश. ” त्यारे रुक्मिणीए तेने क्षीर खावा आपीने विज्ञप्ति करी के “ हे पूज्य ! मने देवताए कष्टुं छे के सोळ वर्षे तारो पुत्र तने मळशे, ते हजु सुधी आव्यो नधी, मने पुत्रवियोगतुं बहु दुःख ठे. ” त्यारे ते बोड्यो के “ मारे मारी मातानो वियोग छे एण शुं करीए ? परंतु ज्योतिष शास्त्रने आधारे हुं कहुं छुं के—आपण वनेतुं चिरदुःख योराज काळमां नष्ट थशे. तमे मने आ क्षीर खावा आपी छे ते मने जावती नधी. तेथी धीकृष्णने माटे कोददा मोदक मने आपो. ” त्यारे ते बोड्यो के “ ते मोदक कृष्णनेज खावा लायक ठे, बीजाने ते मोदक जरे. तेवा नधी. ” तेणे कष्टुं के “ तपस्वीने शुं दुर्जर ठे ? ” ते सांजळी शंका सहित रुक्मिणीए एक मोदक तेने आप्यो. ते खाइने तेणे बीजो माग्यो. एम चारंवार मागी मागिने खातां सर्व मोदक खाइ गयो. अनुक्रमे पात्र खाळी, थइ गयेतुं जोइने ते बोड्यो के “ हे मुनि ! तमे तो अति बळवान जणाओ ठो, केमके आटडा बया मोदक खाधा तोपण दस थया नर्ही. ”

अर्ही सत्यज्ञामा एकांतमां बेसीने जप करती हती. तेनी पासे आधीने तेना सेवकोए कष्टुं के “ विवाहने माटे एकडी करेळी सर्व सामग्री तथा कन्याने कोइ देव हरण करी गयो जणाय ठे. ” ते सांभळीने ते अत्यंत खेद पापी. पढी क्रोधथी तेणे रुक्मिणीना केश लाववा माटे दासीओने टोपडी आपीने रुक्मिणीने घेर मोकळी. ते दासीओए आधीने रुक्मिणी पासे केश माग्या. त्यारे ते माया साधुए मायार्थी दासीओना मस्तकना केशार्थीज ते टोपडी जरी आपी. दासीओए पोतानां शिर मुंमन थयां ते जाएयुं नर्ही. पढी ते दासीओ केश सइने सत्यज्ञामा पासे आवी. त्यां तेओनेज मुंमिंत थयेळी जोइने अति खेद पापेळी सत्यभामा साङ्गी राखेळा कृष्ण पासे जइने क्रोधथी बोड्यो के “ मने रुक्मिणीना केश अपावो. ” कृष्णे कष्टुं के “ प्रथम तुंज मुंमिंत थइ ठे, हवे बीजाने शामाटे विरूप करवा इच्छे ठे ? ” ते बोड्यो के “ हास्य करवाथी सर्युं अर्थात् हांसी न करो. मने तेना केश अपावो. ” त्यारे कृष्णे केश माटे धळरामने रुक्मिणी पासे मोक-

व्या. त्यां प्रद्युम्ने करेलुं कृष्णतुं स्वरूप सिंहासनपर वेतेद्व जोडने द्रज्जा पामी वळराम पात्रा फर्या. पात्रा आचीने जुए ठे तो त्यां पण कृष्णने जोया. एटले वळरामे कथुं के “ तमे वे रूप करीने मने द्रज्जित कर्यो. ” कृष्ण बोड्या के “ हुं सोगन पूर्वक सत्य कहुं तुं के हुं त्यां गयोज नयी. ” त्यारे सत्यभामाए कथुं के “ सर्वत्र तमारंज चेष्टित जणाय ठे. ” ते सांजळीने विद्वत्वा थयेद्या कृष्ण रुक्मिणीने घेर आव्या. तेज वखते नारदे आचीने कृष्ण तथा रुक्मिणीने कथुं के “ जणे अर्ही कृष्णतुं रूप कथुं हतुं तेज तमारो पुत्र आ प्रद्युम्न ठे. ” ते सांजळीने तरतज प्रद्युम्न मातापिताना चरणमां नधीने हाथ जोडी बोड्यो के “ हुं तमारो पुत्र ज्यां सुधी सर्व यादवोने कांङक अपूर्व चमत्कार न वतातुं त्यांसुधी तमे मांन रहेजो. ” ते सांजळीने ते वन्नेए तेने आद्विगन करीने तेतुं वचन स्वीकार्युं.

पत्नी प्रद्युम्न पोतानी माताने रथमां वेसानिने चाड्यो, अने शंख वगानीने यादवोने क्षोत्र पमाडतो सतो ते बोड्यो के “ हुं आ रुक्मिणीतुं हरण करुं तुं, तेथी जो कृष्णतुं वळ होय तो तेनी रक्षा करो. हुं एकलोज सर्व वैरीओनो नाश करवा समर्थ तुं. ” एम बोड्यो ते गाम वहार नीकळ्यो, ते वखते कृष्णे विचार्युं के “ जरूर आ कोइ मायावी मने पण डेतरीने मारी पत्नीतुं हरण करी जाय ठे, माटे मारे तेने हणवो जोडए. ” एम विचारीने सर्व आयुधो अने सैन्य सहित ते तेनी पात्रळ गया. प्रद्युम्ने तरतज सर्व सैन्यने जग्न करी दडने हाथीने दांतरहित करे तेम कृष्णने पण शस्त्ररहित करी दीधा, तेथी कृष्ण खेद पामवा द्याग्या. एटले तेज वखते नारदे आचीने तेनो संशय दूर कर्यो. पत्नी प्रद्युम्न आचीने पिताना चरणमां पड्यो अने बोड्यो के “ हे पिता ! मारो अपराध क्रमा करो. में मात्र कौतुकने माटेज आ चमत्कार वताव्यो ठे. ” पत्नी कृष्णे हर्ष पूर्वक मोठा उत्सवयी पुत्रने पुरप्रवेश कराव्यो.

ए अवसरे सुयोधने आचीने कृष्णने कथुं के “ मारी पुत्री अने तमारा पुत्र जातुनी बहु (तमारी स्तुपा) तेतुं कोडए हरण कर्युं ठे, तेथी तेनी शोध करो. ” कृष्णे कथुं के “ शुं करीए ? घणी शोधी पण कांङ पत्तो द्यागतो नधी. ” एम कहीने खेद पामेद्या पिताने जोडने प्रद्युम्न बोड्यो के “ हुं हमणा मारी विद्याथी तेने शोधीने अर्ही द्यातुं तुं, तमे खेद करयो नर्ही. ” एम कहीने तरतज ते कन्याने ते दड आव्यो. पत्नी कृष्णे तथा सुयोधने कथुं के “ हे प्रद्युम्न ! तुंज

आ कन्याने परण. " ते वेद्यों के " ते योग्य नहीं. जानुकुमारनेत्र परणायो. " आ प्रकारनो तेनो उदार आशय जोड़ने अनेक विद्याधरोए तथा राजाओए म-
द्युम्नने पोतपोतानी कन्याओ आपी.

एकदा सत्यज्ञामाने अति कृश अने दुःखिन जोड़ने कृष्णे तेने पूछुं के " केम तेने शुं दुःख ठे ? " त्यारे ते बोझी के " मद्युम्न जेया पुत्रने हुं इच्छुं हुं. " कृष्णे कथुं के " तारी चिंता हुं दूर करीश. " पत्नी कृष्णे चतुर्व तप करीने हरिणोगमेपि देवतुं आराधन कथुं, एट्ठे तेणे मगट घड़ने इच्छित पुत्रने आपनारो हार तेने आप्यो अने अदृश्य थयो. ते हारमासितुं स्वरूप मद्युम्नना जाणवामां आव्युं, एट्ठे तेणे मायाथी जांबूवती माताने सत्यज्ञामा जेवी करीने कृष्णपासे मोकझी. हरिए तेना कंठमां ते हार नांखीने तेनी साथे क्रीडा करी. ते वखते दे-
वयोगे स्वर्गमांथी च्यवीने कोइ देवता जांबूवतीनी कुझिमां अवतर्यो. पत्नी हर्षपास-
ती जांबूवती पोताना महेन्द्रमां गइ. घोमीवारे सत्यभामा जोगने माटे कृष्ण पासे आवी. त्यारे कृष्णे विचार्युं के " अहो ! आ स्त्री हजु वृष्टि पामी नथी, तेथी फरीने आवी जणाय ठे. स्त्रीओने कामनी शांति होती नथी ते बात सत्य छे. " एम विचारिने तेनी साथे पण तेणे क्रीडा करी. ते समय जोड़ने मद्युम्ने भंजा व-
गानी, जेथी कृष्ण क्कोज पास्यो. पत्नी तेणे सत्यज्ञामाने कथुं के " तारे पुत्र घनो. " प्रातःकाळे जांबूवतीना कंठमां पेडो हार जोड़ने कृष्णे विचार्युं के " खरतर गइ रात्रे मद्युम्नेज आ प्रपंच रच्यो होय एम जणाय ठे. " एम विचारी कृष्ण मौनज रहा. अनुक्रमे समय आवतां जांबूवतीए सांघ नामना पुत्रने जन्म आप्यो, अने सत्यज्ञामाए जीरुक नामना पुत्रने जन्म आप्यो. वने कुमारो अनुक्रमे वृष्टि पामी वाळझीडा करवा द्याग्या. तेमां सांघ जीरुकने हंमेशां ब्हीवरावतो. तेथी एकदा सत्यज्ञामाए कृष्णने कथुं के " मारा पुत्रने निरंतर सांघ ब्हीवरावे ठे. " कृष्णे ते बात जांबूवतीने कही के " तारो पुत्र अन्यायी संनछाय ठे. " जांबूवती बोझी के " ना, मारो पुत्र तो न्यायी ठे. " कृष्णे कथुं के " आपणे तेनी खात्री कागुं. " पत्नी कृष्णे आजीरुं (जरवाभुं) रूप लीउं, अने जांबूवतीने आजीरीरुं रूप देवरावुं. पत्नी दहीं वेचवाना मिपथी चाइता चाइता ते घने पुरना दरवाजा पासे आव्या. त्यां साथे तेमने जोया. एट्ठे तेणे आजीरीरुं कथुं के " अहीं आव, मारे दहीं लेवुं ठे. " एम कहीने तेने एक शून्य घरमां लइ जइने सांघ कांश्क कहेवा द्याग्यो,

त्यारे ते वनेए पोतानुं स्वरूप अकस्मात् प्रगट कर्तुं. ते जोडने सांव दज्जा पामी जतो रवो. पत्नी कृष्णे जांवृवतीने कर्तुं के "तारा पुत्रनो चेष्टा तें प्रत्यङ्ग जोड?" ते बोड्डी के "मारो पुत्र तो चोळो ठे, आ तो तेनी वाळक्रीमा छे." कृष्णे कर्तुं के "खरी वात ठे, सिंहण पोताना वाळ्कने भद्र ने सौन्यज माने ठे." पत्नी वीजे दिवसे सांव हाथ-मां एक खीटो राखीने चौटांमां जतां कृष्ण तथा सर्व लोको सांचळे तेम बोड्यो के "गड काडनी मारी वात जे प्रगट करश तेना मुखमां आ खीटो मारवी ठे." ते सांचळीने कृष्णे तेने गाम बहार जता रहेवानो हुकम कर्यो. त्यारे सांव प्रद्युम्न पासेयी केटडीक विद्या शीखीने नीकळी गयो. पत्नी जीरुकने प्रद्युम्न हंमेशां पीमा करवा द्याग्यो. एटझे तेने सत्यनामाए कर्तुं के "हे शत्रु ! तुं पण सांवनी जेम केम गाममांची जतो नथी ?" प्रद्युम्न बोड्यो के "हे माता ! क्यां जाउं ?" ते बोड्डी के "स्मजानमां." फरीथी तेणे पूत्र्युं के "हे माता ! हुं पाजो क्यारे आवुं ?" ते बोड्डी के "ज्यारे हुं सांवने हाथ पकनीने गाममां आवुं त्यारे तारे आवुं." ते बोड्यो के "बहु सारं. आपनी आज्ञा मारे प्रमाण ठे." एम कही प्रद्युम्न सांवनी पासे गयो. पत्नी सत्यभामा अत्यंत हर्ष पामी, अने पोताना पुत्रने योग्य एवी नवा-ण कन्याओ तेणे एकडी करी (मेळवी); सो कन्याओ पुरी करवाना विचारवी ते एकने बाटे शोध करवा लागी, पण क्यां मळी नहीं. आ वात प्रद्युम्नना जाणवामां आवी. तेथी ते मायावने जितशत्रु नामनो राजा कन्यो, सांवने पोतानी कन्या वनावी, अने मायावी सैन्य वनाव्युं. एवी रीते ते द्वारकानी बहार आवी पनाव नांखीने रवो. ते वात सत्यभामाए सांभळी, एटझे तेणे ते कन्यानी मागणी करी. त्यारे जितशत्रु राजाए कर्तुं के "जो मारी पुत्रीने सत्यनामा पोते हाथे पकनीने गाममां लड जाय, अने विवाह वखते मारी कन्यानो हाथ जीरुकना हाथ उपर रखावे तो हुं मारी कन्या आपुं." ते वात सत्यनामाए कबुल करी. पत्नी ते कन्याने हाथे पकडीने सत्यभामा गाममां लड जवा लागी; ते वखते सर्व पौरजनों सांव अने प्रद्युम्नने जोडने कहेवा द्याग्या के "अहो ! पोताना पुत्रनो विवाहोत्सव होवाथी सत्यनामा सांव प्रद्युम्नने मनावीने घेर लड जाय छे." पत्नी सत्यनामाने घेर जडने चतुर बुद्धिवाळा सावे जीरुकनो जमणो हाथ पोताना डावा हाथ उपर राखीने

१ सत्यभामा जितशत्रु राजा ने तनी कन्यातु रुप देखती हती अने नगरजने तेने सांव प्रद्युम्नने स्पे देखता हता. ते तेनी दिग्गानो चमत्कार हतो.

पकरुघो, अने नवाण कन्याओना जमणा हाथने पोताना जमणा हाथथी पकरुघा. एवी रीते युक्तिधी एए कन्या साथे फेरा फरीने सर्व कन्याओने सांव परायो. पत्नी ते कन्याओ साथे सांव वासगृहमां गयो. तेनी पाळक जीरुक आव्यो. एटझे सांवे तेनी पासे पण पोतातुं मूळ स्वरूप प्रगट करी भृकुटी चमारीने जायुं, तेथी भय पामीने जीरुक जाग्यो अने माता पासे जडने ते बात करी. एटझे गाजर्री वनेझी सत्यनामा वासगृहमां गड. तेने पण सांवे मूळ रूप वताव्युं; एटझे ते क्रोध-थी बोझी के “ अरे धृष्ट ! तने अर्ही कोणे आय्यो ? ” त्यारे सांव बोड्यो के “ हे माता ! तमेज मने गाममां लाव्या जे, अने आ नवाण कन्याओ साथे पण तमेज मने परणाय्यो जे. ते वाचतमां आ सर्व पौरजनो साझी जे. ” ते सांचळीने भामाए पौरजनोने पूज्युं, त्यारे तेओए सांवतुं वचन सत्य कथुं. आवी सांवनी अ-कलित माया जोडने अत्यंत रोपातुर थयेझी नामा लाचार यडने निश्वास मूकी पोताना गृहमां गड. आवी रीते ठळना वळधी सांव नवाण स्त्रीओनो पति थयो. सर्वे यादवो सांव तथा प्रद्युम्नने सर्वोत्कृष्ट मानवा लाग्या.

एकदा कोड राजाए श्रीकृष्णने एक जातिमान अश्व जेट तरीके मोकड्यो. ते वखते सांव अने पाळक ए वे पुत्रोए आधीने पिता पासे ते अश्वनी मागणी करी. एटझे कृष्णे कथुं के “ काझे तमारा वेमांथी जे श्रीनेमीनायने प्रथम वंदना करचे तेने आ अश्व हुं आपीश. ” पत्नी पाळक कुमारे तो रात्रिना पाळके पहोरे उठिने मोटेथी शक करीने पोताना भृत्योने उठाड्या, अने तेमने तैयार करी साथे वडने प्रातःकाल यतां सौथी प्रथम जडने प्रज्जुने वंदना करी. पछी त्यांथी पाछे आधीने पिताने ते बात करीने अश्व माग्यो. त्यारे कृष्णे कथुं के “ प्रज्जुने पृथीने पत्नी आपीश. ” अर्ही मध्य रात्रि गया पत्नी सांव जाग्यो हुतो; पण ते पापजीरु होवाथी पोताने स्थानेज रहीं जगवानतुं ध्यान करी तेने नम्यो. प्रातः काले समय यतां सर्वे प्रज्जुना समवसरणमां गया. प्रज्जुने वंदना करीने कृष्णे पूज्युं के “ हे स्वामी ! आजे आपने प्रथम कोणे वंदना करी ? ” प्रज्जु बोड्या के आजे ज्यव्यवंदनथी पाळक कुमारे प्रथम अमने बांधा हुता अने सांवकुमारे जाव वंदनथी प्रथम बांधा हुता. ” ते सांचळीने कृष्णे सांवे अन्वदा प्रज्जुनी देशनाथी प्रतिबोध पामी.

व्याख्यान ३५४ मुं. जव्य प्राणी प्रयत्नवडे प्रतिबोध पामे ठे ते विपे. (३६ए)

अने अनुक्रमे गिरनार पर्वत उपर^१ मुक्ति पाम्या.

“सांवे प्रचुनुं आंतर ध्यान कर्युं तेथी ते वंदननुं फळ पाम्यो, अने पादके साक्षात पचुने वांच्या ठतां पण ते फळ पाम्यो नहीं; माटे पंडित पुरुषो वाह्य विधि करतां आच्यंतर विधिने वळ्वान माने ठे.”

इत्यद्भदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
त्रिपंचाशदधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३५३ ॥

व्याख्यान ३५४ मुं.

जव्यप्राणी प्रयत्नवडे प्रतिबोध पामे ठे ते विपे.

चिद्वल्लणया बहूपायैः, स्वस्वामी प्रतिबोधितः ।

समानधर्मश्रद्धाजिर्दपतित्वं च शोचते ॥ १ ॥

जावार्थ—“ चेद्वल्लणा राणीए यणा उपायथी पोताना स्वामीने प्रतिबोध पमाड्यो हतो, केमके समान धर्मनी श्रद्धाथीज दंपतिपणुं शोचते ठे. ”

श्रेणिक राजानी कथा,

राजगृह नगरमां श्रेणिक राजा राज्य करतो हतो. ते बौधधर्मनो रागी हो-
वाथी बौध साधुओनी निरंतर उपासना करतो, हंमशां बौधाद्ययमां जडने श्रद्धापूर्व-
क तेनो धर्मोपदेश सांजळतो, अने पत्री घेर आवीने पोतानी चेद्वल्लणा राणी पासे
बौध धर्मनी नित्य प्रशंसा करतो. बौध गुरूप पोताना शिष्यवर्गने एवुं समजावी रा-
ख्युं हतुं के “ ज्यारे हुं प्रजातसमये प्रच्छन्न नूमिगृह (जोंयरा)मां जडने वेसुं,

१ सिद्धाचळ उपर भाडवा हुंगरे साडी आठ कांड मुनि साधे परगण छुंद १३ वे सिद्धिपद पाम्यालो
संजय महात्मादिकमां उल्लेख छे.

त्यारे तमारे मारा दर्शन मोटे आवेला राजादिक प्रत्ये कहेवुं के-गुरु तो हमेशा इन्द्रादिकने उपदेश करवा मोटे स्वर्गमां जाय ठे, अने पाठा त्यांची अहीं आवे ठे.” एकदा श्रेणिक राजा त्यां आव्या,त्यारे तेणे गुरुने देख्या नहीं. एट्ठे तेना शिष्यो-ने पूचुं के “ गुरु क्यां छे ? ” तेओ बोढ्या के “ गुरु तो आकाशमार्गे इन्द्रादी-पासे गया ठे. ” ते वार्ता राजाए चेन्नणा पासे आवीने तेने कही, पण थावककुळ-मां उत्पन्न थयेत्री चेन्नणा जन्मधीज जैनधर्मो होवाथी गजाना वचनपर तेने बीह-कुल श्रद्धा आवी नहीं. एक दिवस राजा आग्रहथी चेन्नणाने पण साथे बहने वीध गुरुना मकाने गयो. त्यां जती वखते चेन्नणाए पोताना सेवकोने जानी रीते शीखवी राखुं के “ ज्यारे अमे बौध्दाध्यमां वेसीए त्यारे राजा न जाणे तेम तमारे ते बौध्दाध्यमां पाठळना जागथी अग्नि सळगाववो. ” अहीं राजा तथा राणी शिष्यना मुखथी गुरुनुं स्वर्गमां गमन आगमन सांजळीने थोदीवार त्यां वेठा. त्यारे राणीए राजाने कहुं के “ हे स्वामी ! आजे तो आपणे थोदीवार वधारे अहींज वेसीए, अने स्वर्गथी उतरता गुरुने जोइने पत्री जइए. ” ते वात अंगीकार करीने राजा राणी सहित त्यां वेठो, तेवामां तो ते मकानमां अग्नि लागवाथी जपत्रांत थयेला ते बौध्दाचार्य एकदम भूमिग्रहमांथी नीकळीने बहार आव्या. त्यां राजा तथा राणीने जोइने नीचुं मुख राखी बज्जित थंया. एट्ठे राजाए पूचुं के “ हे गुरु ! आजे तमे स्वर्गमां गया हता के नहीं ? ” गुरु बोढ्या के “ ना, आजे तो हुं स्वर्ग गयो नथी, पण हमेशना अच्य्यासथी शि-ष्योए तमने स्वर्ग गयातुं कहुं हरो. ” पत्री राजा राणी सहित पोताना महेदमां आव्यो, पण राजाना मनमां अनेक तर्कवितर्क थवा लाग्या; तेथी राजाए राणीने पूचुं के “ आजे थयुं शुं ? अकस्मात अग्नि क्यांथी प्रगटी नीकळ्यो ? मने तो तें अग्नि मूकाव्यो होय एम जणाय ठे. ” त्यारे चेन्नणा बोढी के हे स्वामी ! एक वार्ता कहुं ते सांजळो—

“ कोइ एक गाममां वे चाणीया रहेता हता. ते वनेनी स्त्रीओ एक साथे गर्जिणी थइ, त्यारे तेमणे परस्पर निश्चय कर्षो के “ आपणी स्त्रीओमां एकने पुत्र अने एकने पुत्री थाय तो ते वनेनो विवाह करवो. आ प्रमाणे निश्चय करीने परस्पर ते सरत बखी बधी. पत्री समय आवतां एक स्त्रीने पुत्री थइ अने बी-ज्जिने सर्प अवतर्यो. ते वने अनुक्रमे युवावस्था पास्या, त्यारे सर्पना पिताए राजानी समझ पोतानो लेख वतावी न्याय करावीने ते सर्प साथे पेलानी कन्यानो विवाह

व्याख्यान ३५४ मुं. जय्यं प्राणी प्रयत्नवने प्रतिबोध पामे ठे ते विपे. (३७१)

कराव्यो. रात्रे ते दंपती शयनगृहमां गया. त्यां जूदा जूदा पत्रंगपर सुता. तेवामां ते सर्पना शरीरमांधी एक दिव्य कांतिमान पुरुष नीकळ्यो. तेणे ते कन्या साधे क्रीडा करी. पत्नी ते पात्रो तेज सर्पना शरीरमां समाइ गयो. ए प्रमाणे हमेशां थवा द्वाग्युं. ते वात ते स्त्रीए पोताना स्वजनोने कही, त्यारे एक लब्धज्ञ (बुद्धिमान) पुरुषे कथुं के " ज्यारे ते सर्पना कळेवरने मूकीने कन्यानी साधे क्रीडा करवा जाय त्यारे ते सर्पना कळेवरने तत्काळ अग्निधी वाळी मूकतुं. एटळे ते सर्पना कळेवर विना शेषां प्रवेश करशे ? पत्नी ते तेज दिव्य स्वरूपे रहेशे. " ते सांजळीने कन्याना आत्तनोए ते प्रमाणे कथुं; तेथी ते देवकुमार तेज स्वरूपे रहो. " आ प्रमाणे हे स्वामी ! ज्यारे तमारा गुरु हमेशां स्वर्गे जता हशे, त्यारे ते दिव्य अने मत्तादिक रहित एतुं देवना जेवुं नवीन शरीर करीने जता हशे अने मूळ देहने. शवरूपे अर्हां मूकी जता हशे, ते विना जवाय नर्हां; तेथी में एवा हेतुथी अग्नि मूकाव्यो हतो के जो तेनुं मूळ शरीर सर्पना कळेवरनी जेम जस्म थइ जाय, तो तेनां दिव्य स्वरूपतुंज हमेशां सर्वेने दर्शन थाय, एटळे बहु श्रेष्ठ थाय. केमके लोकोत्तर रूपतुं दर्शन अति दुर्लभ ठे. पण ते मारो अजिभाय पार पड्यो नर्हां, अने अग्निनी ज्वाळाथी पराजव पामेज्ञा ते तो घरमांधीज विहळ वचन अने वदनवाळा बहारां नीकळ्या. माटे हे राजा ! स्वर्गे गमनागमननी सर्व वात असत्यज मानवा योग्य ठे. " आ प्रमाणे राणीए कहेद्व युक्ति सांजळ्या ठतां पण धूर्तना वचनथी व्युद्ग्राहित पयेज्ञा चित्तवाळांनी जेम राजाए जरा पण बौद्धगुरुपरना दृष्टिरागनो त्याग कथो नर्हां. कथुं ठे के—

कामरागस्नेहरागावीपत्करनिवारणौ ।

दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेद्यः सतामपि ॥ १ ॥

“ कामराग अने स्नेहराग ए वेने निवारण करवामां बहु थोडी महे-
नत पने ठे, तेनुं निवारण सहेजे थइ शके ठे; पण पापिष्ठ एवो दृष्टिराग तो सत्पुं-
रूपोथी पण दुःखे तजी शकाय तेवो-उेदाय तेवो ठे. ”

अन्यदा राजाए बौद्धगुरुने चोजन माटे निमंत्रण कथुं. ते जमवा आव्या
त्यारे राणीए तेनां उपानह (पगरखां) पोताना सेवक पासे गुप्त-रीते मंगावी तेना
सूदम ककमा करी तेनुं घूर्ण शाक विंगरेमां खबर न पने तेम जेळवी दीधुं. चोजन

करती बखते गुरुप जोजनना स्वादने क्षीधे कांइ पण जाएथुं नहीं. जोजन करी रक्षा पढी पोताने स्थाने जती बखते गुरुप चोतरफ पोतानां उपानह शोध्यां, पण हाथ द्वाग्यां नहीं, त्यारे चेसणाए राजाने कथुं के “ हे स्वामी ! तमारा गुरु ज्ञानी ठे के नहीं ? जो ज्ञानी होय तो उपानहनी शोध शामटि करे ठे ? ज्ञान-थीज जाणी ठे के क्यां ठे ? अने जो अज्ञानी ठे, तो हमणां जमेदना जोजनने-तेना नामने पण चूळी जशे. माटे हे राजा ! आ दांजिक माणसो थुं जाणी शके ? समग्र विचारमां निपुण तो जैन मुनिओज होय ठे. ” पढी गुरु तो खेद पामी पोताने स्थाने गया. घेर पढोंच्या के तरत कंउ सुधी जोजन करेहुं होवार्थी तेमने वमन थयुं, तेमां चर्मना सूक्ष्म ककमाओ नोकळ्या, पट्टे गुरुप राजाने घोडा-धीने ते बात कही. राजाए कथुं के “ अमारा जोजनमां एवो कोइ जातनो दोष धारशो नहीं. ” पढी ते बात राजाए राणी पासि आवीने कही. पट्टे राणी बोळी के “ तमारा गुरु ज्ञानीना नामथी पूजाय ठे, तो पट्टुं पण जाणी शक्या नहीं के मारां उपानह मारा उदरमांज ठे. ” ते सांजळीने राजा मौन रळो.

हवे राजाए चेसणाने पोताना धर्मनी छेपिणी जाणीने तेनो गर्व दूर करवा माटे एकदा पोताना सेवकोने कथुं के “ तमे स्मशानमां जइनेत्यांथी कोइ तर-तनुं मरेहुं बाळकनुं शब द्वावीने रसोइयाने आपो. ” सेवकोए ते प्रमाणे कथुं. पट्टे राजाए ते शवना मांसादिक युक्त क्षीर विगरे जोजननी सामग्री तैयार करावी. पढी अनुचरोने जैन मुनिने आमंत्रण करवा माटे मोकळ्या. चेसणाए अनुमानथी कांइक हकीकत जाणीने राजाने पृछुं के “ हे स्वामी ! आजे तमे चंचळ चित्तवाळा अने ठसुक केम जणाओ ठे ? ” राजाए कथुं के, “ राज्यादिकनी धिंताधी, बीजुं कांइ नहीं. ” पढी राजा रसोइामां जइने बेठो, अने राणी साधुने आववा-ना मार्गे गोखमां बेठी. घोमीवारे राजाना सेवके वतावेदना मार्गे एक मुनिने आवता जोया. ते बखते राणीए विचार कर्यो के “ आ निःस्पृह मुनि मारी सामुं पण जोशे नहीं, केमके ते श्यां समिति शोधवा माटे नीजुं जोइनेज चाखे ठे. तेथी कांइक युक्ति करुं के जेथी ते मारा सामुं जुए. ” एम विचारीने ज्यारे मुनि ते गोखनी नीचे आव्या, त्यारे राणीए ठंचा हाथ करीने बारीनां वारणां एकदम खखमाव्यां, पट्टे मुनिए ठंचुं जोयुं. तेने तत्काळ नमन करीने चेसणाए प्रथम बे आंगळीओ अने पढी त्रण आंगळीओ देखादी. ते जोइने मुनिए एक आंगळी देखाही. आ

संकेततुं तात्पर्य ए ठे के—राणीए आंगळीनी संज्ञाथी गुरुने पूछुं के 'तमारे वे ज्ञान छे के त्रण ?' तेना जवाबमां मुनिए एक आंगळी बतावी, एटझे 'त्रण उपरांत एक ज्ञान वधारे ठे अर्थात् चार ज्ञान ठे.' एम साधुए बताव्युं, तेथी राणीए हर्ष पामीने फरीथी फीटा बंदन कयुं. पत्नी मुनि राजानी पाकशाळामां गया. राजा बहुमानथी मुनिने ते बाळकना मांसवाळुं जोजन बहोराववा लाग्यो, एटझे मुनिए ज्ञान-दृष्टिथी ते जोजन अजड्य अने अयोग्य जाणीने राजाने कयुं के " हे राजा ! आ जोजन अमारे योग्य नथी. अमे मुनिओ निर्दोष आहार ग्रहण करीए ढीए." राजाए कयुं के " हे पूज्य ! आ आहार शी रीते दूषित ठे ? राजाने घेर निप-जेडो होवाथी ते शुद्धज ठे; जो कदाच दूषित होय तो तेनो दोष प्रगट करो. " त्यारे मुनि बोड्या के " हे राजा ! तमे करावेद्युं काम तमे पोते प्रत्यक् जाणो ठो, बर्तां शामाटे कपट करो ठो ? तमने ए योग्य नथी. मुनिओने तो अचित्त आहार पण जो दोषवाळो होय तो ते कटपतो नथी; तो पत्नी निरंतर जेमां जीवो उत्पन्न थाय तेवो बाळकना मांसथी वनेडो आहार तो तेने शी रीते कट्ये ? " आ प्रमाणे मुनिनां वचन सांजळीने संपूर्ण विश्वास आववाथी राजाए ते ज्ञानी मुनिने बं-दना करीने कयुं के " हे पूज्य ! तमारुं ज्ञान, तमारो धर्म अने तमारी सर्वे क्रिया-ओ सत्य ठे. " इत्यादि जैनधर्मनी प्रशंसा करीने हर्षथी सम्पत्त्व सन्मुख थयेडो राजा चेन्नणा पासे आवीने बोड्यो के " हे प्रिया ! तारा गुरु परम ज्ञानी ठे. में आजे तेनी परीक्षा करी. " एम कहीने चेन्नणाना पूछवाथी राजाए सर्वे वृत्तांत कही संजळ्याव्यो. ते सांजळीने चेन्नणा बोड्यी के " हे स्वामी ! एवा निःस्पृह ज्ञानीनो अंत न लेवो. केमके ते मुनिओ बौद्धना साधु जेवा नथी. बौध्दार्थ तो जोजनमां आवेज्जा सूक्ष्म चर्मना खंनेने खाती वेळाए मुखादिकना स्पर्शथी पण जाणी शक्या नही. " पत्नी राजाए ते वखततुं स्वरूप पूछुं. त्यारे राणीए वधी वात खरेखरी कही दीधी.

आ रीते अनेक गुक्तिथी राणीए बोध करीने राजाने जैनधर्ममां रसिक बनाव्यो. पत्नी अनुक्रमे श्री महावीर स्वामीनी देशना विगेरेथी श्रेणिक राजा जैन धर्ममां स्थिर थयो.

आ दृष्टांत जेवुं सांजळ्यामां आव्युं तेवुंज दखी दीधुं ठे.

“ आ श्रेणिक राजानी कया सांचळीने जैनधर्मना तखने जाणनार मा-
णसोए वीष्, शाक्य, वेदांति अने कणादादिक एकांतवादीना कुधर्मनो
त्याग करवो. ”

इत्यद्द्विदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ चतुर्विंशतितमस्तंभस्य
चतुष्पंचाशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३५४ ॥

व्याख्यान ३५५ सुं.

तीर्थस्तवना विषे.

शत्रुंजयादितीर्थानां, प्रत्यूपे समयेऽनिशम् ।

विदध्यात् स्तवनां जन्तुः, सर्वाधौघप्रणाशिनीम् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ हंमेशां प्रांतःकाळे दरेक प्राणीए सर्व पापना समूहने
नाश करनारी शत्रुंजयादिक तीर्थोनी स्तुति करवी. ”

पूर्वाचार्योए नीचे प्रमाणे शत्रुंजयादि तीर्थोनी स्तुति करेदी ठे—

तीर्थराजस्तवना.

राजादनाधस्तनजूमिनागे, युगादिदेवांघिसरोजपीउम् ।

देवेन्ध्वन्यं नरराजपूज्यं, सिद्धाचलप्रास्थितमर्चयामि ॥ १ ॥

आदिमज्जोर्दक्षिणदिग्विजागे, सहस्रकूटे जिनराजमूर्तीः ।

सौम्याकृतीः सिंघततीनिनाथ, शत्रुञ्जयस्थाः परिपूजयामि ॥ २ ॥

आदिमज्जोर्वक्त्रसरोरुहाच्च, विनिर्गतां श्रीत्रिपदीमवाप्य ।

यो छादशांगीं विदधे गणेशः, स पुंनरीको जयताच्छिवाद्रौ ॥ ३ ॥

चउदसाणं सयसंखगाणं, वाचन सहियाणगणाह्निवाणं ।

मुपाउआ जत्य विराजमाणा, सचुंजयं तं पणमामि निचं ॥ ४ ॥

श्रीसूर्यदेवेन विनिर्मितस्य, श्रीसूर्यकुंभस्य जलप्रज्ञावात् ।
 कुष्ठादिरोगाश्च समे हनश्यन्, नरो जनेत् कुंकुटतां विहाय ॥ ५ ॥
 विश्वत्रयोद्योतकरा गुणालया, महाधर्ममाणिक्यसुकुक्षिधारिका ।
 मतंगजस्था मरुदेविमातृका, विराजते यत्र गिरौ विशेषतः ॥ ६ ॥
 यत्रैव शैले खड्ग पञ्च पांशुवा, युधिष्ठिराद्या विजितेन्द्रियाश्च ।
 कुन्तासमं विंशतिकोटिसायुजिः, सार्धं शिवर्द्धि च समाससादिरे ॥ ७ ॥
 नमिबिनमिसुनीन्द्रावादिसेवापरौ यौ, गगनचरपती तौ प्रापतुर्मोक्षद्वमीम् ।
 विमलगिरिवरे वै कोटियुग्मपिञ्जिश्च, सह हि विमलबोधिमासिपुष्टयेकहेतू ॥८॥
 विमलगुणसमूहैः संभृतश्चान्तरात्मा, स्वपदरमणजोक्ता दर्शनज्ञानधर्ता ।
 निखिलशमधनानां तिमृजिः कोटिजिश्च, समममृतपदर्द्धि प्राप्नुयादत्र रामः॥९॥
 सौराष्ट्रदेशे खड्ग रत्नतुण्डं, सत्तीर्थयुग्मं परिवर्तते च ।
 शत्रुञ्जयाख्यं गिरिनारसंज्ञं, नमाम्यहं तद्वहुमानजक्त्या ॥ १० ॥
 अणंतनाणीण अणंतदंसिणे, अणंतसुक्लाण अणंतवीरिणे ।
 वीसं जिष्णा जल्य शिवं पवत्रा, समयसेदं तमहं युष्णामि ॥ ११ ॥
 मगेशहर्निशं संस्तुतं वासवाद्यै—जिनं नाजिज्ञूपाद्ववंशावतंसम् ।
 श्रयेऽष्टापदे प्राप्तपूर्णात्मतत्त्वं, सुसौजाग्यद्वामीप्रदं द्योतिमंतम् ॥ १२ ॥
 कव्याणकन्दोद्भवनैकमेधं, समस्तजीवोदरणे कृमं तम् ।
 स्फुरत्प्रतापं महनीयमूर्तिं, श्रीमारुदेव्यं वृषजं च वन्दे ॥ १३ ॥

। इति तीर्थराजस्तवना ।

“जे सिद्धाचळ उपर रायणना वृक्ष नीचे देवेन्द्रोए वंदन करेहुं तथा चक्रवर्तीए पूजेहुं एवं युगादिदेव श्री आदीश्वरुं चरणकमळरूपपीठ रहेहुं ठे, तेहुं हुं अर्चन करं हुं. १. जे शत्रुंजय गिरिपर आदीश्वर प्रचुनी दक्षिण दिशामां सहस्रकूटनी अंदर सौम्य आकृतिवाळी १०२४ तीर्थकरोनी मूर्तिओ रहेली ठे, तेहुं हुं पूजन करं हुं. २. श्री ऋषज स्वामीना मुखकमळधी नीकळेव्री त्रिपदीने पामीने जेमणे षादशांगीनी रचना करी एवा शत्रुंजयपर रहेव्या श्री पुंरुरीक गणधर जयने पा- मो. ३. ज्यां (प्रचुनी ऋवी वाजुए) चौद हजार ने वावन गणधरोनी पाठुका- ओ विराजमान ठे ते शत्रुंजयगिरिने हुं नित्य प्रणाम करं हुं. ४. जे गिरिपर

सूर्य देवे निर्माण करेद्या सूर्यकुंरुना जळना प्रजावधी कुष्टादिक व्याधियोनो समूह नाश पामे छे, तेमज कुकुरापाणुं पामेडो जीव पाछे मनुष्यपणाने पामे छे, (चंद्रराजानी जेम) ते शत्रुंजय गिरिने हुं प्रणाम करुं बुं. ५. जे गिरि उपर त्रण विश्वमां उग्रोतने करनारा, गुणोना स्थानरूप अने अमृत्य रत्न (ऋषभदेव)ने कुक्षिमां धारण करनारा एवा हाथीपर बेटेद्या मरुदेवी माता विराजे छे ते गिरिने हुं नमन करुं बुं. ६. जे पर्वतपर जितेंद्रिय एवा युधिष्ठिर विगेरे पांचे पांडवो कुंता मातानी साथे वीश करोन सायुग्रो सहित मुक्तिपदने पाम्या छे ते पर्वतने हुं नमुं बुं. ७. जे गिरिउपर नमि अने विनमि नामना मुनीन्द्रो के जेग्रो विद्याधरना राजाओ हता तथा श्री आदिनाथनी सेवा करनारा हता, तेग्रो बे करोन सायुग्रो सहित मोक्षनी लक्ष्मीने पाम्या, ते विमलगिरि अमने विमल (निर्मल) बोधनी प्राप्ति अने पुष्टीना हेतुरूप थाग्रो. ८. जे गिरिपर निर्मल गुणोना समूहधी जेनो आत्मा परिपूर्ण थयो छे, अने जे निरंतर आत्मिक सुखमां रमण करनारा अने तेना भोक्ता छे, ज्ञानदर्शनने धारण करनारा छे तथा समतारूप धनवाळा छे एवा रामचंद्र त्रण करोन मुनिओनी साथे मोक्षस्थाननी समृद्धिने पाम्या छे ते अद्रिनेहुं वंदना करुं बुं. ९. सौराष्ट्र देशमां शत्रुंजय अने गिरिनार ए वे तीर्थ अमृत्य रत्न तुह्य वतें छे, तेने हुं बहुमान पूर्वक जक्तिधी प्रणाम करुं बुं. १० ज्यां अनंत ज्ञानवाळा, अनंत दर्शनवाळा, अनंत सुखवाळा अने अनंत वीर्यवाळा वीश तीर्थकरो शिवपदने पाम्या छे ते संमतगिरिनी हुं स्तुति करुं बुं. ११. निरंतर प्रातःकाळ देवेन्द्रोए स्तुति करेद्या, श्रीनात्तिराजाना वंशाना अक्षंकार रूप श्रीऋषभदेव जे पर्वत पर सौजाग्य लक्ष्मीने आपनारा द्योतिमान् पूर्ण आत्मतत्त्वने [सिद्धिपदने] पाम्या छे ते अष्टापद पर्वतनो हुं आश्रय करुं बुं. १२. कल्याण रूप कंदने उत्पन्न करवामां अद्वितीय मेघ समान, समस्त जीवोनो उच्चार करवामां समर्थ, स्फुरणायमान प्रतापवाळा अने पूज्य मूर्तिवाळा मरुदेवीना पुत्र श्री ऋषभ स्वामीने हुं वंदना करुं बुं. १३.”

शत्रुंजय तीर्थना प्रजाव संवंधी एक कथा छे ते नीचे प्रमाणे—

क्षितिप्रतिष्ठ नामना नगरमां सांतु नामे भंत्री हतौ. ते एकदा
वेसोने रयवानीए गयां हतो. त्यांथा पात्रा बळतां पोते करावेला सांतुवस

चैत्यमां देवने वांदवा माटे हाथी परथी नीचे उत्तरीने प्रवेश करतां तेणे ते चैत्यमां रहेनारा एक श्वेतांबर साधुने कोइ वेदयाना स्कन्ध उपर हाथ राखीने उजेडा दीडा, तेम ठतां पण मंत्रीए उत्तरासंग करीने गाँतम गणधरनी जेम पंचांग नमस्कार पूर्वक तेने वंदना करी. पत्नी एक क्षणवार रहीं फरीधी नमन करी मंत्री पोताना घर तरफ गयो.

तेमना गया पछी ते साधु पोताना छुराचरणथी ब्रज्जापामीने जाणे पाता-
झमां पेसवानी इच्छा करता होय तेम अत्यंत खिन्न थइ गया. पछी तेज वखते
सर्व वस्तु विगेरेनो त्याग करीने श्री हेमचंद्रसूरि पास जइ तेमणे फरीधी दीडा
लीधी. पछी वैराग्यजावथी पूर्ण थयेडा ते साधुए श्री शंभुंजय गिरि उपर जइने
बार वर्ष सुधी तप कर्युं. एकदा ते मंत्री शंभुंजयनी यात्रा करवामाटे गयो. त्यां ते साधु-
ने जोइने 'आपने में पूर्वे कोइ वखत जोयेडा ते' एम कहीने वंदना करी. पत्नी तेमना
पवित्र चारित्र्यी प्रसन्न थयेला मंत्रीए ते मुनिने तेमना गुरु कुळ विगेरे पूज्युं. एदळे
तेमणे मंत्रीने कथुं के " तत्त्वथी तो तमेज मारा गुरु छे. " ते सांजळीने अजाण्यो
मंत्री कान आमा हाथ राखीने बोड्यो के 'अरे पूज्य ! एवुं न बोड्यो.' मुनि बोड्या के-

जो जेण सुद्धधम्मंमि, ठावित्रो संजएण गिहिणा वा ।

सो चेव तस्स जायइ, धम्मगुरु धम्मदाणाओ ॥

" मुनिए अथवा गृहस्थीए जेणे जेने शुद्ध धर्ममां स्थापन कर्यो होय तेज
तेने धर्मदान आपवाथी तेना धर्मगुरु जाणवो. " एम कहीने ते मुनिए पोतानुं
मूळ वृक्षांत कही तेने धर्ममां दड कर्यो.

चैत्यनो जंग करनारे शुं करवुं ? ते विषे.

चैत्यजंगाच्च यद्दुःखं, लब्धं तस्य द्वयः कथम् ।

नूयश्चैत्यविधानेन, तत्पापं विद्वयं व्रजेत् ॥ १ ॥

जाचार्य— " चैत्यनो एदळे जिनमतिमानो अथवा जिनमंतीरनो जंग
करवाथी जे दुःख (पाप) प्राप्त थाय ते शी रीते द्वय पामे ? आ भक्तनो

जवाब ए ठे के ते पाप फरीने चैत्य कराववाची नाश पाये छे. " ते-उपर दृष्टांत छे ते नीचे प्रमाणे—

प्रह्लादनपुर (पावनपुर)मां प्रह्लादन नामे राजा हतो. ते एकदा अर्जुना-चळ (आयुर्वत) जेवा गयो. त्यां तेणे कुमारपाल राजाए करावेळो श्रीपार्श्वनाथ स्वामीनो प्रासाद जेयो. ते प्रासादमां श्रीपार्श्वनाथ स्वामीनी रुपानी प्रतिमा जोड्ने राजाए तेने जांगी महादेवनो पोठीयो करावीने शिवालयमां स्थापन कयो. त्यांधी राजा पोताने घेर आव्यो के तरतज राजाना शरीरमां गजत्कूप (ऊस्ता कोड)नो व्याधि उत्पन्न थयो. ते व्याधिची राजाना देहमां घणी वेदना घवा लागी. राजाने गंगा विगेरेना तीर्थजळची म्हान कराव्युं तोपण व्याधि शांत थयो नहीं. तेथी ते अत्यंत व्याकुळ थयो. एकदा राजाए कोइ मुनिने रोगनी शांतिनो उपाय पृछ्यो, त्या-रे मुनिए कथुं के—

स्वतिथ्रीयांश्राम गुणान्जिराम, मुत्रामसंताननतांद्दिपथ ।

जाग्रतप्रतापं जगतितद्वेऽथ, श्रीपार्श्वदेवं सततं श्रय त्वं ॥ १ ॥

यदीयमूर्तिर्जेविनो समस्तं, निहंत्ययं दृष्टीपथावतीर्णा ।

शैलेऽश्वेदेस्थापिततीर्थनाथं, श्रीपार्श्वदेवो वितनोति सांख्यं ॥ २ ॥

“हे राजा! कव्याण अने संपत्तिना स्थानचूत, सकळ गुणोधी विराजमान, अने जेना चरणकमळने इन्द्रोनो समूह पण प्रणाम करे छे, तथा जेनो प्रताप ज-गतमां निरंतर जाग्रत छे एवा श्री पार्श्वनाथ प्रचतुं तमे निरंतर सेवन करो, जेनी मूर्ति मात्र दृष्टिमार्गमां आववाची पण जव्य माणीओना समग्र पापने हणें छे, एवा आयु पर्वतपर स्थापन करेला श्री पार्श्वनाथ प्रचु सर्व प्राणीओने मुखना आपनारा छे. ” हे राजा ! तमे आ पुरमांज एक नवीन चैत्य करावीने तेमां श्री पार्श्वनाथनी मूर्ति स्थापन करी हंमेशां दैन रहित निर्मळ जक्तिथी तेनी पूजा करो, तेथी तपारा रोगनी शांति घरो. वळी हे राजा ! प्रतिमादिकना जंगतुं प्रायश्चित्त सांचळो—

मोटी प्रतिमा वळी गर होय, नाश पापी होय अथवा तेनी कोइए चोरी करी होय, तो मूळ मंत्रनो एक लाख जाप करीने चीजी प्रतिमा स्थापन करावी ते पापनी शुद्धि धाय छे. एक हाथ उंचेथी विंज पळे तो मूळ मंत्रनो दश हजार जाप करीने पळी पूजा करवी. वे हाथ उंचेथी पडे

थयो होय तो एक लाख जाप करीने फरीधी संस्कार करवाधी शुद्ध थाय. पुरुष-प्रमाण उंचाईची प्रतिमा पत्नी होय अने शस्त्राका सर्वथा विशीर्ण थइ होय तो तेतुं प्रायश्चित्त नथी, एट्टे के शस्त्राकानो जेद थाय तो नवीज प्रतिमा कराववी पने. स्वन्निष्ठादिकमां पण देवोतुं आवाहन कर्या पत्नी पूजातुं कार्य विसर्जन कर्तुं न होय त्यां सुधीमां जो प्रमादथी विंघने उपघात थाय, तो पूजादिवने मंत्रने सं-हरीने मूळ मंत्रनो पांच हजार जाप करी पात्रदान आपी फरीधी सर्व अर्चा-पूजा करवी. देवना उपकरणे पगवने स्पर्श थयो होय तो पांचसो वार मंत्रजाप करवो. प्रतिक्रमणनी क्रियानो दोष थयो होय तो व्याधि विनानाए उपवास करीने मूळ मंत्रनो सोवार जाप करवो, अने व्याधिवाळाए मात्र सो वार जापज करवो. एक दि-वस देवपूजा न थइ होय, तो त्रण उपवास करीने त्रण दिवस त्रणसो त्रणसो वार जाप करवो. अजाणतां निर्माद्यतुं जज्ञण थइ गयुं होय तो दश हजार जाप करी विशेषे पूजा करवी, अने जाणीने निर्माद्यतुं जज्ञण कर्तुं होय तो एक लक्ष नव-कारनो जाप करीने पांच उपवास करवा.

निर्माद्यना पांच जेद ठे. देवस्व, देवद्वय, नैवेद्य, निवेदित अने निर्मा-ल्य. तेमां देवने माटे आपेक्ष ग्रामादिक देवस्व कहेवाय छे. देव संबंधी अद्वंकारा-दिक देवद्वय कहेवाय छे. देवने माटे कल्पेक्ष पदार्थ नैवेद्य कहेवाय छे. देवने माटे कल्पीने तेमनी पासे धोरतुं निवेदित कहेवाय छे, अने प्रचु पासे धर्या पत्नी वहार नांखी दीधेतुं-ठपानो द्वीधेतुं निर्माद्य कहेवाय छे. ते पांचे प्रकारना निर्माद्यने सुंधतुं नहीं, ओळंगतुं नहीं, कोइने आपतुं नहीं तेमज वेचतुं नहीं. केमके कोइने आपवाधी राक्षसजातिमां जन्म थाय छे, खावायी चांमाळ जातिमां जन्म थाय छे, ओळंगवाधी कार्यसिद्धिमां हानि थाय छे, सुंधवायी वनस्पतिकायमां जन्म थाय छे, स्पर्श करवाधी स्त्रीपणुं प्राप्त थाय छे, अने वेचवाधी जित्तयोनिमां जन्म थाय छे. पूजामां दीपतुं अचक्षोकन करतां तथा धूप अन्नादिक धरतां तेनो गंध आवे तेनो दोष नथी, तेमज नदीना प्रवाहमां नांखेझा पुष्पादिक निर्माद्यना गंधथी पण दोष लागतो नथी.

मरणना तथा जन्मना सूतकवाळने घेर जप्तुं नहीं. अजाणतां खवायुं

१ पोताना संधने आपतुं नहीं अने पोते द्वय मेळववा वेचतुं नहीं. एम समजतु; देरासरना माळे लोचकने आपचामां तेमज देवद्वयना वृद्धि माटे वेचवामां बाध समजतो नहीं.

होय तो एक उपवास करीने मूळ मंत्रनो एक हजार जाप करवो. जाणीने जोजन क्यु होय तो त्रण उपवास करीने त्रण हजार जाप करवो. पोतानेज घेर सूतक आव्युं होय तो सूतकी माणसनो स्पर्श तजी देवो अने जूदी रसोड करावीने जमवुं; नही तो प्रतिक्रमण देवपूजा विंगेरे नित्यकर्मनी हानि घाय ठे. धर्ममां स्थित रहेंना, क्रिपामां आसक्त, ज्ञानवाळा अने व्रतवाळाए सूतकमां पण नित्यकर्मनी हानि करवी नही, अर्थात् प्रतिक्रमण देवपूजादि कर्मां विना रहेवुं नही. कोड माणस नित्यकर्म करतो न होय अने प्रमादथी (अजाणतां) सूतकीनो स्पर्श करे, अथवा समुदाय माटे रांधेना अनाजनुं जोजन करे तो एक उपवास अने हजार जापथी ते शुष्क घाय ठे; पण जो जाणीने स्पर्शादिक कर्मुं होय तो तेथी तणगणुं प्रायश्चित्त करवुं. एक दिवसनी पूजानो होप थयो होय तो मूळ मंत्रनो दश हजार जाप करवो अथवा उपवास करीने सोवार जाप करवो. ”

आ प्रमाणे मुनिए कहेनाओ प्रायश्चित्तनो विधि सांजळीने राजाए तरतज श्री पार्श्वनाथनुं चैत्य करावी तेमां श्री पार्श्वनाथ स्वामीनी कांचनमय मूर्ति स्थापन करी अने हंमेशां तेनी जक्ति पूर्वक पूजा करवा मांणी. तेना प्रजावथी अनुक्रमे राजानो सर्व व्याधि नष्ट थयो.

“ पादणपुरना महद्वाद नामना राजाए जक्तिवणे जे पार्श्वनाथनी मूर्तिनुं निर्माण कर्मुं ते मूर्तिना स्नात्रनुं जळ अन्य राजाने पण पाया (खस) व्याधिनो नाश करनार थयुं. महद्वादनपुरमां महद्वादन नामना चैत्यमां विराजेना महद्वादन नामना पार्श्वनाथ स्वामी चंडनी जेम प्राणीओने महद्वाद (हर्ष) करनारा थवाथी जगतमां सार्थक नामवाळा थया. ”

इत्यत्रदिनपरिमितोपदेशमासादष्टौ चतुर्विंशतितमस्तंभस्य

व्याख्यान ३५६ सुं.

धर्मना माहात्म्य विषे.

जिनधर्मं समाराध्य, ज्ञूत्वा विभवज्ञाजनम् ।

प्राप्ताः सिद्धिसुखं ये ते, श्लाघ्या मंगळकुंजवत् ॥१॥

जावार्थ—“ जिनधर्मनुं आराधन करीने सर्व संपत्तिनुं स्थान घड जेओ सिद्धिसुखने पाग्या ठे तेओ मंगळकळज्ञानी जेम प्रशंसा करवाने योग्य ठे. ”

मंगळकुंजनुं दृष्टांत.

उज्जयिनी नगरीमां वैरिसिंह नामे राजा हतो. ते नगरीमां धनदत्त नामे धर्मनी रुचिवाळो एक शेट हतो. तेने पुत्ररहित सत्यनामा नामनी स्त्री हती. एकदा पुत्रनी चिंताथी म्लान मुखवाळा शेटने जोडने सत्यनामाए तेने पूछ्युं के “ हे नाथ ! तमारे चिंतातुर थवानुं शुं कारण ठे ते कहो. ” त्यारे शेटे पुत्रचिंतानी बात कही. ते सांजळीने ते बोझी के “ हे स्वामी ! सुखने इच्छनार माणसे एवी चिंता शामाटे करवी ? तेणे तो आ द्योकमां तथा परद्वोकमां सुखने आपनार धर्मनीज सेवा करवी. ” आ प्रमाणेनो प्रियानो उपदेश सांजळीने तेने सत्य मानीने हर्ष पावेदो श्रेष्ठी पुष्पादिकवडे देवपूजा करवा विगेरे अनेक धर्मकार्यो करवा द्याग्यो. धर्मना प्रजावधी तुष्टमान थयेझी शासनेदधीए तेने इच्छित वरदान आप्युं; तेथी सत्यनामाए गर्ज धारण कर्यो. अनुक्रमे समय पूर्ण थतां तेणे एक पुत्रने जन्म आप्यो. ते पुत्रनुं स्वप्नेने अनुसारे मंगळकुंज एधुं नाम पार्युं. ते पुत्र अनुक्रमे वृद्धि पायी कडाच्यास करवामां तत्पर थयो. तेना पिता हंमेशां देवपूजाने मोटे पुष्पादिक द्येवा उद्यानमां जतां तेनो निपेथ करीने मंगळकुंज हंमेशां पुष्पो द्यावीने पिताने आपवा द्याग्यो. ते पुष्पोथी पिता अने पुत्र वने पूजा करता हता. आ प्रमाणे धर्माच्यास करे ठे तेवामां जे वन्युं ते सांभळो—

चंपापुरीमां महाबाहु नामे राजा हतो. तेने गुणावळी नामे राणी हती. ते राणीथी उत्पन्न थयेझी द्यावण्यना रसनी जाणे पेट्टी होय तेवी स्वरूपवान्

त्रैलोक्यसुंदरी नामे तेने पुत्री हती. ते युवावस्था पामी त्यारे राजाए विचार्युं के “ मारी पुत्रीने योग्य वर कोण मळशे ? ” पत्नी राजाए पोताना सुबुद्धि नामना प्रधानने बोझावीने कथुं के “ भें तारा पुत्रने मारी त्रैलोक्यसुंदरी आपी ठे तेमां तारे कांइ पण बोझवुं नही. ” ते सांजळी प्रधाने घेर जइ विचार कर्यो के “ राजानी पुत्री तो साक्षात् रति जेवी ठे, अने मारो पुत्र तो कुष्ठना व्याधिवाळो ठे. ते जाण-तां उतां हुं ते वनेनो योग शी रीते करूं ? ” पत्नी पोतानी बुद्धिधीज उपाय शोधीने प्रधाने गोत्रदेवीनी आराधना करी. त्यारे देवी पण प्रत्यक्ष थडने बोझी के “ हे प्रधान ! तारा पुत्रने कर्मना विपाकधी कुष्ठ रोग थयो ठे, तेथी ते मटी शके तेम नथी; केमके योग्य कर्म अवश्य जोगवजुंज पने ठे. तोपण तारा कार्यनी सिद्धि माटे तारी जक्तिधी मसन्न थयेवी हुं आ पुरीने दरवाजे रहेनार अश्वर-कुकनी पासे टाढधी पीना पापतो अने अग्निनी इच्छावाळो कोइक वाळक द्वा-वीने मूकीश. ते वाळकने तारे ग्रहण करवो. ” एम कहीने देवी अन्तर्धान थइ. पत्नी मंत्रीए विवाहनी सामग्री तैयार करवा मांडी, अने ते अश्वरकुकने बोझावीने कथुं के “ अमुक दिवसे जे वाळक तारो पासे आवे तेने गुप्त रीते मारी पासे लावजे. ” एम कहीने अश्वरकुकने रजा आपी.

हवे ते गोत्रदेवीए पण उज्जयिनी नगरीमां जइने पुण्यो लइने घर तरफ जता ते मंगळकुंजने उदेशीने आकाशवाणीधी कथुं के “ आ वाळक राजानी कन्याने जामे परणेशे. ” ते सांजळीने मंगळकुंज विस्मय पामी घेर आव्यो. बीजे दिवसे पण तेज प्रमाणे सांजळ्युं. त्यारे तेणे विचार कर्यो के “ आजे घेर जइने आ आकाशवाणीनी बात पिताने कहीश. ” आम विचार करे ठे तेद्वामां तो तेने ते देवीए चंपापुरीनी पासेना वनमां मूक्यो, एदजे ते जमतो जमतो अश्वपाळनी पासे गयो. अश्वपाळे तेने गुप्त रीते लइ जइने मंत्रीने सोंप्यो. मंत्रीए तेने देवकु-मार जेवो रूपवान जोइने हर्ष पामी एकांतमां राख्यो. एकदा मंगळकुंजे सचिवने पृथुं के “ हे पिता ! मने परदेशीने शामाटे गुप्त स्थाने राख्यो ठे ? ” मंत्रीए तेने कपटधी कथुं के “ तने राजानी पुत्री त्रैलोक्यसुंदरी साथे परणाववो ठे, तेने परणीने पत्नी तुं मारा कुष्ठना व्याधिवाळा पुत्रने ते राजपुत्री आपजे. आ कार्य माटे तने अर्हां लाववामां आव्यो ठे. ” ते सांजळीने मंगळकुंज बोद्यों के “ कुळने कइंक दगा रुनांक अकृत्य हुं शी रीते करूं ? मुग्ध जनने कूवामां उतां-

रीने दोरुं कापी नाखवा जेवुं ए अकार्य हुं तो नहीं करुं." मंत्रीए कहुं के " रे मूर्ख ! जो आ काम तुं नहीं कर तो हुं मारा हाथधीज तने मारी नाखीश. " ते सांजळीने ते वाळक बुद्धिरूप नेत्रधी विचारीने वोढ्यो के " हुं तमारा कहेवा प्रमाणे करुं, पण राजा हस्तमेळाप बखते जे वस्तु आपे ते वधी तमारे मने आपवी. " मंत्रीए ते बात कवूझ राखी. पत्नी द्यप्रदिवसे शुज समये मोटा आमंवरधी मंगळकुंज राजपुत्री साधे परायो. तेना हस्तमेळाप बखते राजाए जातिवंत पांच अश्वो विगेरे पहेरामणीमां तेने आप्या.

विवाह थइ रखा पत्नी मंत्री राजपुत्रीने तथा मंगळकुंजने पोताने घेर दइ गयो. घोनीघारे मंगळकुंज देहचिंताए जवानुं मिप करीने शयनगृहधी वहार नीकळ्यो. तेनुं चपळ चित्त जाणीने राजपुत्री पण जळपात्र दइने तेनी पात्रळ गइ. देहचिंतार्थी आव्या पत्नी मंगळकुंजने आमण्डमणो—चळचित्त जोइने राजपुत्रीए पूळ्युं के " हे नाय ! शुं तमने हुधा वाधा करे ठे ? " तेणे हा कही. एट्ठे राजपुत्रीए दासी पासे पोताने घेरधी मोदक अणावीने तेने आप्या. ते खातां खातां पोतानुं स्थान जणाववा माटे मंगळकळश वोढ्यो के " उज्जयिनी नगरीना जळ विना आ मोदक स्वादिष्ट लागता नधी. " ते सांजळीने राजपुत्रीए आश्चर्य पामीने विचार्युं के " अहो ! आ अघटमान (असंगत) वाक्य केम वोढे ठे ? " एम विचारीने तेणे पतिने सुगंधी तांबूझ आप्युं. पत्नी फरीधी ते देहचिंताना मिपे वहार नीकळीने अश्वो विगेरे दइ अवंती तरफ चाढ्यो. अनुक्रमे अवंती पहोच्यो. तेना मात्राप तेने आवेवो जोइ शोकरहित थया. पत्नी तेणे पोताना मातपिताने पोतानुं वृत्तांत कही संजळाव्युं.

अहीं मंत्रीए मंगळकळशनो वेप पहेरावीने पोताना पुत्रने राजपुत्री पासे मोकळ्यो. ते कोढीयो आवासज्जवनमां जइने शय्या पर चमी राजपुत्रीने स्पर्श करवा लाग्यो. तेने जोइने तत्काळ ते राजपुत्री शयनगृहमांथी वहार नीकळीने दासीओ पासे वेठी, अने आखी रात्रि खेदयुक्त चित्ते त्यांज निर्गमन करी. प्रातःकाळे मंत्रीए राजा पासे जइने कहुं के " हे स्वामी ! मारो पुत्र आपनी पुत्रीना स्पर्शधी कुष्टी थयो होय एम जणाय ठे. हवे शुं करवुं ? " ते सांजळीने राजा वोढ्यो के कर्मनी गति विचित्र ठे. कहुं ठे के—

चिन्तयत्यन्यथा जीवो, हर्षपूरितमानसः ।

विधिस्त्वेप महावैरी, कुरुते कार्यमन्यथा ॥ ९ ॥

भावार्थ—“हर्षधी पूर्ण मनवाळो यइंन जीव जे कार्य करवानुं चिंतवे छे ते आ महाशत्रु रूप विधि अन्यथा करे छे. ”

हे मंत्री ! आमां मारी पुत्रीनोज दोष छे, तारा पुत्रनो दोष नथी.” एवी रीते राजाए आश्वासन आपेखो मंत्री पोताने घेर गयो. राजाए पुत्रीना दोषने लोधि क्रोधधी तेने पोतानी पासे आववानो निषेध कर्यो.

एकदा पितानो क्रोध शांत भयो, त्यारे ते पितानी पास जइने बोझी के “ हे पिता ! मने पुरुषनो वेप आपो. हुं उज्जयिनी गयेछा मारा पतिने मळीने मारुं कइंकर दूर करीश. ” राजाए तेने अनुमति आपी, एट्ठे ते केटलाक सैन्य सहित सिंह नामना सामंतनी साथे उज्जयिनी गइ. उज्जयिनीना राजाए चंपापुरीनो राजपुत्र आच्यना समाचार जाणी तेने रहेवा माटे महेछ विगरे आपी तेनो सत्कार कर्यो. एकदा पोताना उत्तारा पासेधी जता पोताना पिताना नामांकित अश्वो जोइने तेगे पोताना सेवकोने तेनी पात्रळ मोकझी ते अश्वना स्वामीनुं नाम ठाम विगरे पूढायुं. ते माणसोना मुखधी तेने हजु ज्ञाननो अन्यासी जाणीने तेखे सर्वे ठात्रो सहित तेना अध्यापकने जमवानुं निमंत्रण कयुं, एट्ठे अध्यापक सर्वे ठात्रोने लइने जमवा आव्या. तेनी अंदर पोताना चर्चारेने जोइने ते राजपुत्री वहुं हर्ष पायी. पत्री सर्वेनुं अशन वसनादिवने सन्मान करीने ते कुमाररूप राजपुत्रीए अध्यापकने कथुं के “ आ ठात्रोमांथी कोइ पण मारुं वृत्तांत जाणतो होय ते त-मारी आज्ञाधी कही चतावे तेम करो. ” ते सांजळीने अध्यापके तेनुं वृत्तांत जे जाणतो होय तेने कहेथानी आज्ञा आपी. एट्ठे मंगळकुंजे ते पुरुषवेपने धारण करनार पोतानी मिया छे, एम ओळखीने सिंहसामंत विगरे सर्वना सांजळतां पो-ताना बियाह विगरेनुं पूरे वृत्तांत कथुं. ते सांजळीने राजपुत्रीए सिंहसामंतने कथुं के “आज मारो पति छे, अने तेने शोधवा माटेज हुं पुरुषनो वेप धारण करीने अहीं आवी हुं. ” सिंह सामंत कथुं के “ जो तेज तारो पति होय तो तुं निःशंकपणे तेनी सेवा कर. ” पत्री ए बात राजाने जणावीने तेनी आज्ञाधी त्रिदोकरुंदरी स्त्रीनो वेप धारण करी पोताने सासरे गइ, अने तेनी साथे मंगळकुंज विज्ञास करवा लाग्यो.

एकदा त्रिदोकसुंदरीनी प्रेरणाथी मंगळकळश राजानी आझा बडने चं-
पा नगरीए गयो. त्यानो राजा पण पोतानी पुत्रीना मुखथी तेनुं सर्व वृचांत सां-
जळीने हर्षित थइ बोड्यो के 'हे पुत्री ! तें तारुं कलंक दूर कर्युं.' पत्री राजाए पेडा
छुट कार्य करनार मंत्रीने मारवानो हुकम कयों. ते वखते मंगळकळशे विनंति करीने
तेने गोरुव्यो. पत्री पुत्ररहित एवा ते राजाए मंगळकळशने राज्यपर वेसाकी पोते
यशोचक्र सूरि पासे दीक्षा ग्रहण करी.

मंगळकळशने राज्यनुं प्रतिपादन करतां जयशेखर नामनो पुत्र थयो. एकदा
जयसिंह नामना आचार्यने उद्यानमां आवेडा सांजळीने मंगळकळशे प्रिया सहित
गुरु पासे जइ तेमने वंदना करी. तेमनी देशना सांजळ्या पत्री मंगळकळशे पूज्युं
के " गुरु ! हुं कया कर्मथी आवा प्रकारनी विवाहविभंवना पाम्यो ? तथा कया
कर्मथी मारी प्रियाने दूषण प्राप्त थयुं ? " सूरिए कहुं के " पूर्वे द्वितिप्रतिष्ठपुरमां
सोमचंद्र नामे एक कुळपुत्र रहेतो हतो. तेने श्रीदेवी नामनी पत्नी हती, अने
जिनदेव नामनो एक श्रावक मित्र हतो. एकदा धनकांडी जिनदेव धन उपार्जन
करवाना हेतुथी देशांतर जवा तैयार थयो; ते वखते तेणे पोताना मित्र सोमचंद्रने
पोतानुं धन सात क्षेत्रमां वापरवा माटे आप्युं. तेना गया पत्री सोमचंद्रे मित्रना
कहेवा प्रमाणे तेनुं छव्य सात क्षेत्रमां खरच्युं. तेज पुरमां श्रीदेवीनी एक बहेनपणी
जडा नामनी हती. तेनो पति कोष्क कर्मथी कुष्टी थयो. ते वात जडाए एक वखत
पोतानी सखी श्रीदेवीने कही. त्यारे श्रीदेवीए हास्य करीने कहुं के " हे सखी !
तारा संगथी तारो पति कुष्टी थयो. " ते सांजळीने जडा पोताना मनमां अति
छःखी थइ. ते जाणीने थोनी वारे श्रीदेवी बोड्यी के " हे सखी ! खेद न करीश,
मैं तो तेने मजकरीमां कहुं ठे. " एम कहीने तेणे जडाने आनंदित करी. पत्री
साधुना संगथी तमे दंपती श्राद्धधर्म पामी तेनुं पादन करी समाधिवने काळ
करीने सौधर्म देवदोकमां उत्पन्न थया. त्यांथी आयुष्य पूर्ण थतां चवीने सोमचंद्रनो
जोव तुं राजा थयो, अने श्रीदेवीनो जीव त्रिदोकसुंदरी थयो. तें पूर्व जवे परद्र-
व्यथी पुण्य उपार्जन कयुं हतुं; तेथी आ जवमां जाणावने तुं राजपुत्रीने परायो;
अने आ त्रिदोकसुंदरीए हास्यथी पण सखीने कलंक आप्युं हतुं, तेथी आ जवे
कलंक प्राप्त थयुं.

आ प्रमाणे गुरुना मुखयी पोतानो पूर्वजव सांनळीने विरक्त घयेला ते दंपतीए पोताना पुत्रने राज्य सोंपीने गुरु पासे दीक्षा व्हीधी. पत्नी अतिचार रहित चारित्र्युं पावन करीने अंते ते वने काळ करीने ब्रह्म देवज्ञोक्तमां देवता थया. त्यांयी चवीने अनुक्रमे अब्यय, अजर, अजय अने समग्र आत्मसंपत्तिना आविर्भावरूप मोक्षपदने पावसे.

इत्यत्रदिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
पदपंचाशदधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३५६ ॥

व्याख्यान ३५७ मुं.

गुरु पट्टावळी.

पदत्रिंशद्गुणरत्नाढ्यः, सौधर्मादिपरंपरः ।

गुरुपट्टक्रमो ध्येयः, सुरासुरनरैः स्तुतः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ गुरु, अगुरु अने मनुष्योए स्तुति करेत्तो तथा उत्रीश गुणरूपी रत्नोयी आड्य एवो श्री सुधर्मादिक गणधरोनी परंपरावाळो गुरुपट्टनो क्रम ध्यान करवा योग्य ठे. ”

गुरु (आचार्य) परंपरानो क्रम हीरसौजाग्य काव्यमां कहेत्तो छे. ते प्रमाणे अर्ही द्वास्त्रीए व्हीए.

श्री वीरजिनेश्वरने इच्छचूति विंगरे अगियार उत्तम गणधरो हुता. तेओ जाणे प्रथम शिवे दग्ध करेत्तो कामदेव पार्वतीना लग्नमां फरीथीं प्रगट घयो तेने हणवानी इच्छा राखनार अगियार रुद्र (शिव) प्रगट घया होय तेवा शोभता हुता. ते गणधरोमां श्री वर्धमान स्वामीना पट्टने धारण करवामां धुर्य एवा श्री सुधर्मा स्वामी थया. ‘ जगतमां वृषभ बिना बीजो कोण घूसरीना स्वा-

नने अबद्धंवन आपे ? ' ते सुधर्मा स्वामीना पट्ट उपर यशज्ञद्वीवडे कुंदपुष्पने तथा शंखने पण तिरस्कार करनार जंबूस्वामी थया. वाळक एवा पण जेना-धी पराजव पामेदो कामदेव जाणे दज्जा पाम्यो होय तेम अदृश्य थइ गयो. ते जंबूस्वामीना पट्टनी द्वादमीने चंद्रमुखी स्त्रीने जेम तिलक शोजावे तेम प्रजवस्वामीए शोभावी, के जे प्रजवस्वामीए चोररूप थइने पण सार्थवाहनी जेम, माणी-ओने कव्याणकारी एवी मोक्षद्वंद्वी प्राप्त करावी, ते अति आश्चर्ये डे. त्यारपछी ते प्रजवस्वामीना पट्टने पिताना सिंहासनने जेम राजा शोजावे तेम शयंजव स्वामी शोजावता हवा, जेमना कंठपीठमां मुक्तामणिनी माळानी जेम सर्व विद्याओ स्फुरणायमान थइने शोची रही हती. त्यार पत्री सिंह जेम पर्वतना शिखरने शो-जावे तेम तेमना पट्टने कीर्तिरूपी आकाशगंगावने दिशाओने पूर्ण करता एवा श्री यशोज्ञसूरि शोजावता हवा. त्यार पत्री जेम श्रावण मासनो मेघ जळट्टिथी क-दंब, जंबू अने कुटज वृक्षोना वनने पद्धवित करे तेम श्री यशोज्ञ स्वामीना पट्टने श्री संचूतिविजय आचार्ये पोतानी शोजाथी अलंकृत कथुं. त्यार पत्री ते संचूति-विजयना सतीर्थ्ये (गुरुचाइ) जज्ञवाहु आचार्ये समग्र आगमना पारदर्शी थया, जेमणे वज्ररत्ननी खाणमांथी वज्ररत्ननी जेम दशाश्रुतस्कन्धमांथी कल्पसूत्र उच्छ-थुं. त्यार पछी ते संचूतिविजय तथा भजवाहु स्वामीनी पट्टद्वंद्वीने पोताना वंश-रूपी समुद्रमां कौस्तुभमणि जेवा श्री स्यूज्ञज्ञ स्वामीए यशधी त्रण द्योक्तीने जेम शोभावी. त्यार पत्री सारधिना रथने वहन करवामां वे वृषज होय तेम ते स्यूज्ञ-ज्ञद्वीना पट्ट उपर अतुक्रमे धर्मधुराने धारण करनारा आर्यमहागिरि तथा आर्यसुह-स्ति थया. त्यारपत्री ते आर्यसुहस्ति मुनीन्द्रना पट्टने विष्णुना पादक्रमरूप आका-शने सूर्यचंद्रनी जेम श्री सुस्थितसूरि तथा सुप्रतिवद्ध सूरि नामना तेमना वे शि-ष्योए सुशोजित कथुं.

पूर्वे सुधर्मास्वामीने आरंजीने सुहस्तिसूरि थया त्यां सुधी साधुओतुं नि-ग्रंय नाम हतुं, पट्टे निग्रंथगच्छ कहेवातो, अने आ वे सुस्थित तथा सुप्रतिवच्छ सूरिना वखतथी बीजुं कौटिकगण एवुं नाम थयुं. तेनो हेतु ए डे के ते सूरिए सूरि मंत्रनो एक करोन वार जाप कर्यो हतो.

त्यार पत्री ते सुस्थित अने सुप्रतिवद्ध सूरिनी पट्टद्वंद्वीना तिलकरूप मुनि-ओमां चक्रवर्ती समान श्रीइन्द्रदिन्न आचार्ये थया. तेमणे वळरामे यमुनानो पराजव कर्यो

तेम दांजिकपणानो पराजव कयों हतो. त्यार पत्री अंगिरा तापसथी बृहस्पतिनी जेम ते इन्द्रदिन्न आचार्यथी घणा गुणवान श्री दिन्नसूरि थया. तेमणे जेम नारायणे काङ्क्षनेमि असुरनो नाश कयों तेम रागनो नाश कयों हतो. त्यार पत्री क्रमे करीने जिनेश्वरना पादने मस्तकवने स्पर्श करती एवी ते दिन्नसूरिनी पट्टझमीने ध्वजानो समूह जेम प्रासादसमूहने शोजावे तेम सिंहगिरि नामना सूरीश्वरे शोजावी. त्यार पत्री तेमना पट्टने मस्तकने पाणिकपनो मुकुट शोजावे तेम अज्ञान तथा पापना समूहरूप पर्वतनुं दहन करवामां इन्द्रना वज्र जेवा श्री वज्रमज्जु उत्कृष्ट शोजा पमारता हवा. त्यार पत्री श्रीवज्रमज्जुना पट्टरूपी उदयाचळ पर्वतनी चूडिका उपर सूर्य समान श्रीवज्रसेनसूरि थया. त्यार पत्री चंद्रकुळना मूळ कारणभूत श्रीचंद्रसूरि थया. अर्हीथी चंद्रगच्छ एवं वीजुं नाम थयुं. त्यार पत्री जेम सरोवरना मध्य जागने प्रफुल्लित कमळ शोजावे तेम तरंगित करुणा रसवाळा ते चंद्रसूरिना पट्टने सामन्तजद्र सूरिए शोजाव्युं. आ सूरि प्राये वनमां रहेता हता, तेथी तेमनाथी आ गच्छनुं वनवासीगच्छ एवं चोयुं नाम थयुं. त्यार पत्री सामन्त सूरिना पट्ट उपर वृषदेव सूरि थया. तेमणे कोरंटक नामना नगरमां जव्य प्राणीओना नेत्ररूपी पांचनी आजीविका (विश्रामस्थान) समान तथा पुण्यना पाक (उदय) ने करनारी जाणे सत्रशाळा (दानशाळा) होय तेवी. श्री महावीर स्वामीनी मूर्ति स्थापन करी हती. त्यार पत्री औरस पुत्रवने जेम पितानो वंश उत्कृष्ट शोजा पामे तेम ते वृषदेव सूरिनुं पट्ट वैद्यकीयनी ब्रह्मीना तिबळक समान श्री प्रद्योतन नामना सूरिवडे उत्कृष्ट शोजा पाम्थुं. त्यार पत्री गंगाना तरंग जेवो जेमनो वाग्बिज्ञास ठे एवा अने बुद्धिथी बृहस्पतिने पण जीतनारा श्रीमानदेव सूरिए सज्जामरुपने सज्य जननी जेम ते प्रद्योतन सूरिना स्थानने अहंभक्त कयुं. आ श्रीमानदेव सूरिने आचार्यपद आपती वखते तेमना स्कन्धपर साक्षात् सरस्वती तथा ब्रह्मीदेवीने जोडने " अहो ! अन्यायादिक प्रमादने सेवनार राजानो जेम राज्यथी वंश थाय ठे तेम आ मानदेव राजादिकनो सत्कार पामीने चारित्र्यथी ब्रह्मश्री. " एवी शंकाथी जेमनुं मन खेद पामनुं हतुं एवा पोताना गुरु श्री प्रद्योतन सूरिने जोडने नरेन्द्र, नागेन्द्र अने देवेन्द्रो पण जेमनी कीर्तिनुं गान करता हता

१ जिनेश्वरनुं आदिपणुं होत्राथी परंपरावडे आ पट्ट जिनेश्वरना पाद रूप थयो, अने आ पट्टझमी आदि होत्राथी तेनु मस्तक थयुं.

वाळो कामदेव फरीधी युष् करवानी इच्छावने तीदृण आयुधवाळो थयो. त्यार
 पत्नी तेमना पट्टरूपी कमळमां हंस समान श्रीमान् जयानंद सूरि थया, जेमना हृदय-
 मां अगस्त्य मुनिनी अंजलीमां समुद्रनी जेम समग्र सिध्दान्त समाइ गया हता.
 त्यार पत्नी तेमना स्यान पर रविप्रज्ञ नामना मुनीन्ध थया, तेमनुं मुख चंद्रसमान
 आचरण करतुं हतुं, तेमना दांतनी कांति चंद्रनी ज्योत्स्नानुं आचरण करती हती,
 तेमनी भृकुटीनी वक्रता चंद्रमां रहेझी वक्रतानुं आचरण करती हती, अने वापीनो
 विद्यास अमृत श्रवणानुं आचरण करतो हतो. त्यार पत्नी ते रविप्रज्ञ सूरिना पट्ट
 उपर श्री यशोदेव सूरि थया, तेमना वृद्धि पामता कीर्ति रूपी क्षीरसागरे करीने जग-
 त्मां अर्हंतना महिमाए करीने इतिओ (उपद्रवो) नी जेम कृष्ण नीलादिक असित पदा-
 र्थाए पोताना नामनो पण द्योप कर्यो हतो. अर्थात् आ आचर्यनी कीर्तिथी सर्व
 विश्व श्वेत थयुं हतुं, तेथी कृष्ण नीलादिक वर्णो जोवामां पण आवता नहोता. त्यार
 पत्नी तेमना पट्ट उपर अद्वैतिक प्रद्युम्नदेव (कामदेव) समान प्रद्युम्न देव नामे
 आचार्य थया. कारणके ते आचार्य जवने (संसारने) जेदी नांख्यो हतो, अने
 कामदेव तो जवथी (शिवथी) जेदायो हतो. वळी ते आचार्य रति (स्त्री विगेरे-
 नी प्रीति) नो त्याग (नाश) कर्यो हतो, अने कामदेव तो रतिनो पति होवथी
 तेनो स्वीकारनार हतो; ते आचार्य मधु (मध अथवा मद्य) थी दूर रहेझा
 हता, अने कामदेव तो मधु (वसंत) ना सहायनो इच्छक हतो, तेमज ते आचार्य-
 नी मूर्ति समग्र विश्वने आदर करवा योग्य मनोहर हती, अने कामदेव तो अनंग
 होवथी मूर्तिरहित हतो. पाटे ते आचार्य नवीन कामदेवरूप थया हता. त्यार
 पत्नी पोतानी कीर्तिरूप चंद्रज्योत्स्नावडे जेमणे त्रिदोक्ते धवलित कर्युं छे एवा श्री
 मानदेव सूरिए प्रभु, मंत्र अने उत्साह ए व्रण प्रकारनी शक्तिवने राजानी दक्षि-
 नी जेम ते प्रद्युम्न सूरिना पट्टनी दक्षीने शोभा पमानी. (आ त्रीजा मानदेव सूरि
 जाणवा). त्यारपत्नी जेमना चरणकमळमां इन्डो तथा चंडो ज्रमर रूप थया
 छे एवा विमलचंद्र नामना सूरेश्वरथी शत्रुने ताप पमारनार प्रतापथी राजानी जेम ते
 मानदेव सूरिनुं पट्ट दक्षीने भोगवतुं थयुं. त्यारपत्नी तेमना पट्ट उपर कामदेव समान प्रशस्त
 रूपवान अने आचार्यने विषे चंद्र समान उद्योतन नामना सूरि विराजमान थया, के जेना
 पट्टने धारण करनारा दिग्गजोनी जेवा आठ सूरिन्डो थया. आ सूरिए मोटा वट वृक्षनी
 नीचे आठ मुनिओने सूरिपद आप्थुं हतुं, तेथी तेमना वखतथी आ गच्छनुं चरगच्छ

अथवा बृहद्गच्छ एवं पांचमुं नाम परचुं. त्यारपत्री तेमना पट्ट उपर जेमणे पोताना माहा-
त्म्यवने सर्वे देवोने नम्र करेद्या ठे एवा सर्वदेव नामना आचार्य थया, केजे तारानी
श्रेणीवने चंडनी जेम गुणोनी श्रेणीवडे आश्रय कारयेद्या हता. त्यारपत्री तेना
पट्ट उपर गोने विपे निवास करनार, गौरववने शोजावाळा, वाणीना अधि-
पति अने विद्युधोए सेवाता एवा देवसूरि (बृहस्पति)ना जेवा श्रीदेव सूरि नामना
आचार्य थया. त्यारपत्री मंदिरने दीवो शोजावे तेम तेना पट्टने दोपोना उदयर्था प्रगट
थयेद्या तम (अज्ञान अथवा पाप) ना विस्तारनो नाश करवा रूप व्यापारमांज त-
त्पर थयेद्या एवा श्री सर्वदेव सूरिण शोजाव्युं. (आ वीजा सर्वदेव सूरि जाणवा).
त्यारपत्री तेमना पट्टरूप आम्रवृद्धने सेवनारा पोपट अने कोयदनी जेवा श्रीमान् य-
शोजद्र सूरि तथा मुनिअोने विपे श्रेष्ठ एवा श्रीनेमिचंद्र सूरि थया. त्यारपत्री ते वने
सूरिना पट्ट उपर अनेक शास्त्रोना रचनारा श्री मुनिचंड नामना सूरि थया.
वायुनी अस्खलित गतिनी जेम तेमनी बुद्धि कोइ पण शास्त्रमां स्वद्वना पामती
नहोती. चारित्र्ये वनेने इच्छता चक्रवर्ती जेम ठ खंर पृथ्वीनो त्याग करे तेम आ
सूरिण ठ विगयनो त्याग कर्यो हतो. ते सूरि कोइ पण वखत पोताना शरीर उपर
पण ममता करता नहीं, अने हमेशां एकजवार ठाशनी पराश मात्रनो आहार कर-
ता हता. त्यार पत्री तेमना पट्ट उपर देवोए उपसर्ग कर्पा उतां पण आ कोइ वखत
जिताय तेवा नथी, ए हेतुथीज जाणे तेवा नामथी पृथ्वी पर प्रसिद्ध थया होय
एम अजितेदेव नामना सूरि थया. त्यार पत्री जगतने पवित्र करनार देवनदी
(गंगा)नो प्रवाह चंडमौलि (शिव)नी जटानो आश्रय करे, तेम ते अजितेदेव
सूरिना पट्टनो तपस्विअोने विपे सिंह समान अने जगतने पवित्र करनार एवा श्री
विजयसिंह सूरिण आश्रय कर्यो. त्यार पत्री इन्द्राकु वंशने श्री ऋषभस्वामी-
ना पुत्रो जरत अने बाहुवळिए जेम शोजाव्यो, तेम ते विजयसिंह सूरिना पट्टने श्री
सोमप्रज तथा श्री मणिरत्न सूरिण शोजा पमानी. त्यारपत्री श्री मज्जगच्चंड सूरि
थया. तेमणे ते वने सूरिना पट्टरूपी लक्ष्मीना तिन्नकनी द्विन्नाने विस्तारी. ते सूरि-
ण जेम राजहंस मेवथी मत्तिन थयेद्या तळावनो त्याग करे, तेम कळिकाळना प्र-
ो त्याग कर्यो हतो. ते आचार्य वाद करवा

बृहस्पतिना वि. पणमां स्वर्ग २ सूरिना पक्षमां भारत

एदले माहात्म्य, वीजा पक्षमां इन्द्रादिदेवोने भणायपायी गुरुचुं ३ पहला पक्षमां पांडवो, वीजानां देवो.

* दावाना पक्षमां दोषा एदले रात्रि अने तम एदले अंधकार.

आवेद्या बलीश दिगंबराचार्यो साधे वाद करवामां हीरकमणि (वज्रमणि)नी जेम अज्ञेय थया हता, तेथी आघाट नगरना राजाए तेमनुं हीरखाजगच्चंद्र सूरि एवुं नाम प्रसिद्ध कर्युं हतुं. बळी जेम कोइ राजा मोटां युद्धोए करीने शत्रुओनो पराजय कर्या पडी जितकाशीनी संज्ञा पामे, तेम ते आचार्य वार वर्ष सुधी आधि-दानो तप करीने तपासुं बिरुद पाम्या हता. त्यारयी आरंजीने जेम अत्रि ऋषिना नेत्रधी चंद्रद्वेखा प्रगट थइ, तेम आ आचार्यधी तपागच्च एवुं उहुं नाम प्रगट थयुं; अने जेम वसंत मासधी सूर्यनी कांति अधिक देदीप्यमान थाय तेम आ आचार्यधी सुमुहु पुरुषोनी लक्ष्मी अधिक दीस थइ.

इत्यद्द्विदिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तंभस्य
सप्तपंचाशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३९७ ॥

व्याख्यान ३५८ सुं.

तपागच्च नाम पड्या पडीना आचार्यनी पढावळी.

त्यारपडी श्री जगच्चंद्र सूरिना पट्ट उपर विष्णुना बहूःस्यळ उपर कौ-स्तुभमणिनी जेम देवेन्द्रना कणोंमां आचरण रूप घतां यशोवर्मे त्रिजगतने उद्-जासन करनार देवेन्द्र नामना सूरि शोभता हता. (आ सूरि कर्मग्रंथादिकना कर्ता जाणवा). त्यारपडी तेना पट्ट उपर धर्मघोष सूरि थया. ते जाणे नागणीओए गा-यन करेडी ते आचार्यनी कीर्तिने सांजळवामां रसिक थोपेद्या नागाधिराजे (शोप-नागे) ते माटेज वे हजार चक्षुओ^१ धारण कर्या होय नहीं एवा थया. ते आ-चार्यना उपदेशशी वादशाहना मंत्री पृथ्वीधरे जाणे पोतानी चोराशी ज्ञातिओनो उच्चार करवा माटेज होय नहीं एम तीर्थकरोना चोराशी प्रासादो कराव्या. त्या-

^१ सप्त चक्षुवडेज सांभळे छ-तेमने कान जुदा होला नथी, तेथी अही सांभळना माटे चक्षु कर्यातुं समजत.

व्याख्यान ३५८ मुं. तपागच्छ नाम पड्या पड्डीना आचार्यनी पट्टावळी. (३९३)

रपड्डी तेमना पट्टे उपर मनुष्योनी दृष्टि रूप चकोरीने आह्लाद करवामां चंद्रनी कांति समान सोमप्रज्ञ नामना सूरि थया. ते सूरिना संगधी शरद ऋतुना संगधी चंद्रज्योत्स्नानी जेम चारित्र्यदृग्मी शोजती हती. त्यारपड्डी ते सोमप्रज्ञ सूरिए पोताना पट्टे उपर मुनिओनी द्वाक्ष्मीना देदीप्यमान तिन्नक समान सोमतिन्नक नामना सूरिने स्थापन कर्या. ते सूरिए वादमां अन्य वादीओना समूहना मुखमां प्रतिपदा तिधिनी जेम अनध्यायता मूकी दीधी हती, अर्थात् तेमने शोद्धता वंश कर्या हता. त्यारपड्डी ते सोमतिन्नक गुरुए पोताना स्थान उपर देव समान सुंदर शोचावाळा श्री देवसुंदर सूरिने स्थापन कर्या. ते आचार्ये प्रातःकाळ जेम अंधकार सहित रात्रिना नाश करे तेम आठ मद सहित मायानो नाश कर्यो हतो. त्यार पड्डी तेमना पट्टेने श्रीमान् सोमसुंदर गुरुए सेवन कर्युं. कोइ एक पुरुष के जेने आ आचार्यतुं माहात्म्य सांजळीने सूर्यने घुवरुनी जेम अन्य धर्मीओए छेपची ते आचार्यने मारवा माटे मोकड्यो हतो ते पुरुष आचार्यने मारवा माटे तेना उयाशये गयो, त्यां चंद्रनी कांतिवरे त्रिद्रमांधी तेणे जोयुं तो सुरि सुता सुता पण जीव्यातादिक प्रमादथी रहित ठे एम दीवुं. एट्ठे के पाताना संधाराने तथा तेनी आसपास रजोहरणवरे पूजता जोया; ते जोइने ते पुरुषे पश्चात्ताप करता सता गुरु पासे प्रगट थइ तेमने स्वभावीने पोतातुं वृक्षांत कळुं; अने पड्डी गुरुना उपदेशथी प्रतियोध पामी दीक्षा वीधी. त्यार पड्डी जेम उत्पन्न कमळनो विकास करवामां चतुर एवा शरदऋतुना चंद्रविंशमां प्राप्त थयेव्ही सूर्यनी कांतिवरे लोकोनां नेत्रोने अत्यंत प्रीति उत्पन्न थाय ठे, तेम पृथ्वीवद्वयने प्रतियोध करवामां चतुर एवा मुनिमुंदर नामना सूरिन्द्रने विषे प्राप्त थयेव्ही सोमसुंदरसूरिनी पट्टलदृग्मीए जव्य जनोना नेत्रोने अत्यंत प्रीति उत्पन्न करी. आ सूरिए संतिकरं विगेरे स्तोत्रो वनावीने व्यंतरीनो उपद्रव शांत कर्यो हतो. त्यारपड्डी ऋषभदेव थकी जेम श्री पुंरुकीक गणधर थया, तेम ते मुनिमुंदर सूरि थकी रत्नशेखरसूरि थया. ते सूरिने खंजातमां कोइ वावी नामना श्रेष्ठ ब्राह्मणे वाज्रसरस्वती कहीने बोझाव्या त्यारथी तेमने वाज्रसरस्वती-तुं विरुद मळ्युं हतुं. आद्विधि सूत्रवृत्ति विगेरे अनेक ग्रंथोना रचनार ए रत्नशेखर सूरिना पट्टेने द्वाक्ष्मीसागरसूरिए अज्ञंकृत कर्युं. तेमना पट्टे उपर मोटा गुणवान मुमतिसायु सूरि थया. तेमना पट्टे उपर श्री हेमविमलभूरि थया. आ सूरिना वखतमां दुःपमा काळना दोषची वणा मुनिओ प्राये प्रमादी, ममतावाळा अने चा-

रित्रं पावन करवामां शिषिद्व धवा द्वाग्या. ते जोइने समग्र पापने दूर करनार ते हेमविमल सूरिण सूरिना गुणोधी विराजमान, सौजाग्य ने जाग्यधी पूर्ण अने संवेग रूप तरंगना समुद्र समान एवा आनंदविमल सूरिने योग्य जाणीने तरतज धर्मना अच्युदयनी सिद्धिने माटे पोताना पट्टपर स्थापन कर्षो. ते सूरिण विक्रम संवत् १५८२ मां संवेगना वेगवाळा मुनिओने शरणचूत एवो चारित्रिक्रियानो उच्छार कर्षो. शरीर उपर पण ममत्व विनाना एवा तेमणे पोताना पापनी आडो-चना करीने जे छुप्कर तप कर्षु ते आ प्रमाणे-अरिहंतादिक वीश स्थानकोतुं ध्यान करतां ते निर्विकार सूरिण चारसो उपवासवने वीश स्थानक तप कर्षो. पत्नी वरिष्ठ (श्रेष्ठ) एवा चारसो उद्वेगे तेतुं आराधन कर्षु. विहरमान जिननो आश्रय करीने वीश उद्व कर्षो, पत्नी वसो ने ओगणत्रीश उद्व श्री वीरप्रजुने आश्रिनि कर्षो, तथा पाखी विगेरे पर्वमां पण वीजा घणा उद्व कर्षो. पत्नी ज्ञानावरणी कर्मना नाश माटे पांच छ्दादशम (पांच पांच उपवास) कर्षो, अने तेद्वजाज छ्दादशम अंतराय कर्मना नाश माटे कर्षो. दर्शनावरणी कर्मना नाश माटे नव दशम (चार चार उपवास) कर्षो. मोहनीय कर्मना नाश माटे अष्टावीश अष्टम कर्षो. तेज प्रमाणे वेदनीय, गोत्र अने आयुष्य कर्मना नाश माटे पण घणा अष्टम तथा दशम कर्षो. मात्र एक नाम कर्म संबंधी तप ते आचार्य करी शक्या नहीं. प्रांते आयुष्य पूर्ण थतां अनज्ञान ग्रहण करीने ते आनंदविमल सूरि चित्तमां चतुःशरणतुं स्मरण करतां स्वर्गमुखने पाम्या. त्यार पत्नी ते सूरिना पट्ट उपर संवेग विजयमान, नयवान (न्यायी) अने समयवान (सिद्धांतोना जाणनार) श्री विजयदान सूरि थया. त्यार पत्नी तेमना पट्ट उपर अखंड विजयवाळा श्री हीरविजय सूरि थया. आ वर्तमान काळमां पण ते सूरिना महिमाने देवसमुदाये गाथो हतो. आ सूरिना उपदेशधी प्रतिबोध पापेक्षा अक्षर वादशाहे दयातुं ध्यान धरतां आखी पृथ्वीने जैनधर्मपय करी दीधी हती. त्यार पत्नी तेमना पट्टने उदयाचळ पर्वतना शिखरने शरदऋतुना मदीस सूर्यनी जेम विजयसेन सूरिण शोक्षाव्युं. त्यार पत्नी तेमना पट्टने अज्ञान रूप अन्धकारनो नाश करनार, दोकोना मन रूपी पद्मनो विकास करनार, कुतर्क रूपी हीमनो नाश करनार, महा दोष रूपी रात्रितुं उच्छेदन करनार अने ज्ञान रूप दिवसनी लक्ष्मीनो उदय करनार एवा विजयतिज्ञक नामना सूरिण आकाशने सूर्य अलंकृत करे तेम अलंकृत कर्षु. त्यार पत्नी तेमना पट्ट उपर चंद्रकिर-

व्याख्यान ३५७ मुं. तपागच्छ नाम पड्या पत्रीना आचार्यनी पट्टावळी (३५६)

णना समूह जेवा उज्ज्वल अर्थवादना प्रचार करनार, राजसजाओमां विजयलक्ष्मीने प्राप्त करनार, जाणे गौतम स्वामीना प्रतिनिधि होय एवा हीरविजय सूरिना शिष्य विजयानंद सूरि थया. ते बोधिना निधि समान सूरि पोताना गच्छमां मोटी ख्या-
निने पाम्या. तेमना पट्ट उपर श्री विजयराज सूरि थया. तेमना चारित्र रूपी महा-
सागरवने ज्ञानना निधि वृद्धि पाम्यो अने तेथी शासन रूपी गृहनो उद्योत कर-
वामां तेओ दीप समान थया. त्यार पत्री त्रिभुवनेश्वर प्रभुतुं ध्यान करवानां ब्राह्मणु
श्री विजयमान सूरि थया. तेमनी बाणीनी मीठाशयी पराजय पामेची वृद्ध
जाणे ब्रह्मायी संकोच पामी होय एम दागतुं हतुं. त्यार पत्री तेमना पट्ट उज्ज
सिद्धान्त बाणी बौद्धवामां चतुर अने मारी जेवाने प्रथम आगमना उपदेश क-
नार एवा विजयकृष्णि नामे आचार्य थया. तेमणे दोकोनेन्याय मार्ग चलाव्या वृद्ध
त्यार पत्री तेमना पट्ट उपर अमारा गुरु श्री विजयसौजाय्य सूरि कृष्ण
पञ्जावधी गुणरत्नना पात्र समान स्याद्वाद तच्च अमारी समीपे आव्युं अर्थ
अमने स्याद्वाद तच्चनी प्राप्ति थइ. ते विजयसौजाय्य गुरुना पट्ट पर श्री विजय-
लक्ष्मी सूरि थया. तेमणे आ मुखने आपनारी गुरु पट्टावळी हर्षनी कृष्णे
मारा गुरुना शिष्य गुणवान अने धैर्यवान एवा जयवंत श्री प्रेमविजय नमस्तु
गुरु जाइने माटे आ उद्यम में कोसो ठे.

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशप्रासादवृत्तौ चतुर्विंशतितमस्तं
अष्टपंचाशदधिकत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३५७ ॥

श्री हीरविजय सूरिनुं संक्षिप्त चरित्र.

वैराग्यपूर्णहृदयास्त्यक्तमूर्च्छा जगृहुश्चारित्रं ।

सुविहितसाधुप्रजवः, श्रीहीरविजयसूरीन्द्राः ॥ १ ॥

जावार्थ—“ वैराग्यधी पूर्ण हृदयवाळा सुविहित मुनिना गुरु श्री हीरविजय सूरिण मूर्छानो त्याग करीने दीक्षा ग्रहण करी हती. ”

श्री गुर्जर देशमां तारंगगिरि विंगेरे तीर्थो छे. तेमां कैलास पर्वत जेवा लंचा तारंगगिरि उपर कोटिशिखा छे. ते शिखा जाणे मुक्तिरूपी स्त्रीना पाणिग्रहमां करोनो मुनिओने माटे रचेद्वी स्वयंवरनी चूमि होय तेवी शोजे छे. वळी तेदेशमां जाणे विधाताए जगतना लोकोनो मनोरथ सिद्ध करवा माटे मेरु पर्वत उपरथी कल्पवृक्षेने द्वावीने स्थापन करेद्व होय तेम नागेन्द्रथी सेवाता श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथ विराजे छे. आ पार्श्वनाथना विंधतुं प्रथम नमि अने विनमि नामना विधाधर राजाए अर्चन कर्युं हतुं; त्यारपळी जाणे पोताना स्थाननी स्थिरता माटे ज होय तेम स्वर्गमां इन्धे पूजा करी हती. पत्नी इन्द्रे ते विंधने उज्जयंत (गिरनार) गिरि पर मूख्युं हतुं. त्यांथी द्वाइने सूर्य तथा चंद्रे पोताना स्थानमां राखीने अर्चन कर्युं हतुं. तेमणे पाहुं गिरिनारना शृंग उपर स्थापन कर्युं हतुं. त्यांथी धरणेंद्र पोताना धाममां बरु गया हता. त्यारपत्नी श्री नेमिनाथना वचनथी श्रीकृष्ण ते विंधने द्वाव्या हता. वळी ते देशमां खंचात नगरमां जेनो अपूर्व महिमा छे अने जे विंधना प्रजावथी धन्वन्तरीनी जेम श्री अजयदेव सूरिनो कुष्ठ रोग नाश पाम्यो हतो एवा स्वयंजन पार्श्वनाथ वीराजे छे. आ प्रमाणे अनेक पुण्यनां स्थानो जेमां रहेद्दां छे एवा ते गुजरात देशमां श्री प्रह्लादनपुर [पादणपुर] नामे नगर छे तेमां ओसवाळवंशी कुराशाह नामे शेरु हतो. तेने नाथी नामनी पत्नी हती. तेणे संवतः १९८३ना मार्गशीर्ष मासनी शुक्र नवमीने दिवसे गजना स्वप्नथी सूचित हीरकुमार नामना पुत्रेने जन्म आप्यो हतो. ते कुमार क्रमे करीने वृद्धि पामतां युवावस्था पाम्यो. एकदा ते कुमारे श्री

विजयदान सूरिना मुखयी देशना सांजळी के " जीवित संव्याना रंग जेवुं चपळ ठे, नदीना वेग जेवुं यौवन अस्थिर ठे, अने लक्ष्मी विद्युत्ना जेवी कृष्णिक ठे, माटे हे जव्य प्राणीओ ! निरंतर जिनर्थमेनुं सेवन करवामां त्वरा करो. " आ प्रमाणेनी देशना सांजळीने हीरकुमार हर्ष पामी पोताने वेर गयो. पत्नी अनुक्रमे पोताना माता पिता स्वयं गया, त्यारे कुमारे विमला नायनी पोतानी वेन पासे दीक्षानी रजा मागी, ते सांजळीने वेन चोद्री के " हे जाइ ! तुं वृद्धावस्थां दीक्षा वेजे. हा- द्य तो तारी स्त्रीना मुखामृतनुं पान करवावने मारा नेत्ररूप चकोर पक्षीने आह्लाद आपवा माटे चंद्र जेवो घडने अपळता तजी तुं गृहस्थाश्रममां धिरकाळ रहे. " ते सांजळीने कुमारे कथुं के " हे व्हेन ! आ जीवित दर्जना अग्र जाग पर रहेला जज्ञविष्टु समान ठे, लक्ष्मी पण कुदटा स्त्री जेवी ठे, इक्षुना अग्र जाग जेवुं यौवन पण नीरस ठे, अने नाटकना समय जेवो आ स्वजननो संबंध पण कृष्णिक छे. ' मारी वाढ्यावस्था जज्ञो, अने यौवन लक्ष्मी मारा शरीरने शोभावेशे, अने पत्नी अमात्यनी जेम वृद्धावस्था प्राप्त थशे ' एवुं (चोक्तस) कोण जाणो शके ठे ? " आ प्रमाणे अनेक युक्तिधी उत्तर प्रत्युत्तर करवा वने आंत थयेद्व्या स्वजनोए तेमने दीक्षा देवानी रजा आपी. एट्टे संवत १५९६ ना कार्तिक कृष्ण द्वितीयाने दि- वसे गुरु पासे तेमणे दीक्षा ग्रहण करी. गुरुए तेनुं हीरहर्ष एवुं नाम पारुथुं.

गुरु पासे अर्ज्यास करीने तेओ जैनधर्म संबंधी सर्व शास्त्रमां निपुण थया. पत्नी परदेशनी जापा तथा परधर्मना शास्त्रो जाणवानी इच्छायी तेओ दक्षिण देशमां गया. ते देशमां श्री माणिक्यनाथ ऋषजदेव विराजे ठे, त्या त्यां अन्त- रिङ्ग पार्श्वदेव पण ठे. ते अन्तरिङ्ग नामना पार्श्वदेव जमीनवी उंचा रहेद्व्या होवाची जाणे जव्य प्राणीओनो महा उदय करवाना हेतुपीज उंचा रवा होय नहीं एम जाणावता हता. वळी करहेटक गाममां मोटा मजाववाळा करहेटक नामना पार्श्व- नाथ स्वामी विराजे ठे. जे दिशामां तेओ रहेद्व्या ठे ते स्थानने ते प्रभुनीज वांढाधी जाणे होय नहीं तेम शोपनाग कदापि तजतो नहीं. तेमज जाणे आ पार्श्वनाथ देवोना पण देव छे एम कहेवाने माटेज आवती होय तेम वसन्त धिंगेरे ऋषुओ वैजव सहित प्रति वर्षे आवीने ते प्रभुनी सेवा करती हती. वळी ते

देशमां सोपारक नामना पुरमां जाणे जरतचक्रीना पुण्यनिधि होय तेवा जीवत्स्वामी श्री आदीश्वर प्रज्जुनी प्रतिमा विराजमान ठे. ए देशमां देवगिरि नामना किं द्दामां (शहरेमां) कोइ ब्राह्मण पासे तर्कशास्त्रादिकनो अन्यास करीने श्री हीर-मुनि गुरु पासे आब्या. गुरुए तत्काळ तेमने वाचक (उपाध्याय) पद आप्युं. पत्नी गुरुए सूरिमंत्रना अधिष्ठायक देवतानी आझाथी संवत् १६००ना पोप शुक्र पंचमीने दिवसे हीरहर्ष मुनिने सूरिपदे स्थापन कर्या. पत्नी गुरु अन्यत्र विहार करवा लाग्या.

अहीं अक्षर वादशाहनी सत्तामां अनेक जातिना लोको आवीने वेठेला हता, ते वखते सौए पोतपोताना धर्मसुं वर्णन कर्युं, तेमां एक विद्वान पुरुषे श्री हीरसूरिनी प्रशंसा करी के “ हे वादशाह ! जेम सर्व राजाओमां आप मुकुट समान ठे, तेम सर्व दर्शनोमां अद्वितीय विद्वान अने सर्व धार्मिकोमां मुकुट समान एक हीरविजय सूरिज ठे. आ प्रमाणेनी तेमनी प्रशंसा सांचळीने वादशाहे वे दूतोने विज्ञप्तियुक्त फरमान आपीने झाटदेशमां गंधार नामना वंदरे ज्यां हीरसूरि विराजमान हता त्यां तेमने बोझाववा माटे मोकळ्या. ते दूतोए त्यां जइने जेना चरणकमळनी सेवा सर्व संघ करी रहेला हता एवा हीरगुरुना चरणकमळमां ते फरमान मूक्युं. ते दूते करेळी विज्ञप्ति सांचळीने श्रावकोए पण विनंति पूर्वक कर्णुं के “ हे गुरु महाराज ! जेम केशी गणधरे प्रदेशी राजाने बोध पमाड्यो हतो, तेम आप पण अकबर वादशाहने बोध पमारजो, आपनी जेवा महात्मा पुरुषो विश्वना उपकारने पाटेज यत्न करे ठे. शुं मेघ सर्व जगतने जीवारतो नथी ? वळी जेम पारधी वनमाहेना अनेक प्राणीओने हणीने बनने निःसत्त्व (प्राणी रहित) करी नाखे ठे, तेम सर्व द्वेपीवर्गने जीती झइने निःसत्त्व (सत्त्व रहित) करी नाखनार श्री हेमचंद्रसूरिए जेम कुमारपाळ राजाने बोध पमारजो हतो, तेम आप अकबर राजाने बोध पमारजो. ” आ प्रमाणेनी श्री संघनी विनंति सांचळीने गुरु त्यांथी विहार करी राजनगर (अमदावाद) समीप आब्या. एठ्ठे त्यांना अधिकाारी साहिबखाने अत्यंत आदर अने नक्ति पूर्वक गुरुने पोतानी राजधानीमां झइ जइने तेमनी पासे यणा घोडाओ, हस्तीओ, रघो, म्यानाओ, पाडखीओ विंगेर जेट करी. पत्नी विनंति करी के “ हे स्वामी ! अकबर वादशाहना हुकमथी आ जेट हूं आपने करुं लुं माटे ते ग्रहण करो. वादशाहे

मने कहेवराव्युं छे के सूरेश्वर श्रीहीरविजय गुस्ने धन, रथ, अश्व, हस्ती विगरे आपीने तेमना मनोरथ पूर्ण करी तेमने मारा तरफ मोकलवा. माटे हे स्वामी ! आ आपने माटे आवेदी आपणनी जेम माराधी अपातुं ग्रहण करो. " ते सांजळीने सुरि बोव्या के " अमे निप्परिग्रही छीए, अमे हमेशां उपानह पण पहेर्या विना पणे चाडवानेज योग्य छीए, तेधी ए सर्व अमारे कांइ कामतुं नथी. " एम कही सुरि विहार करता आयुगिरि आव्या.

त्यां गुरुए विमल मंत्रीए करावेदी विमलवसही जोइ. ते वसही (जिनंत्य) आरस पत्यरनी होवाधी श्वेत हती, तेमां अनेक श्वेत हाधीओ अने श्वेत अश्वो हता. तथा सुधा सरखी शोजायमान हती, अने ते वसहीनो मध्य जाग श्री जिनेश्वरे पवित्र करेडो हतो. तेधी ते वसति जाणे हीरसमुद्रनी सखी होय तेवी जणाती हती. केमके हीरसागर दूधनो होवाधी श्वेत ठे, श्वेत आरावत हाधी, श्वेत उच्चैःश्रवा अश्व अने सुधा (अमृत) तेमांधी नीकळ्यां ठे एम कहेवाय ठे, तथा जिन एटझे विष्णुए तेनो मध्य जाग पवित्र करेडो कहेवाय ठे. त्याएपत्री ते यतीन्डे वस्तुपाळे करावेदी वसतिना चैत्यने जोयुं. त्यां गिरनार पर्वतनी जेम आयु पर्वतने पण पवित्र करवानी इच्छाधीज जाणे आव्या होय एवा नयनने आनंद करनारा शिवा राणीना पुत्र श्री नेमिनाथने वंदना करी. त्यांधी चाडतां मार्गमां जाणे धर्मतुं प्रपास्थान (परव) होय तेवा अने जेणे अमृत (मोक्ष) नी लक्ष्मी धारण करी ठे एवा कुमारपाळ राजाए करावेद्या चैत्यने नमीने ते मुनीन्डे अचळगढमां आवी चतुर्मुख श्री कृपज स्वामीने वंदना करी. त्यांधी राणकपुर आवीने नखिनीगुढम विमानना आकारवाळा धनाशाहे करावेद्या चैत्यने वंदना करी. ते चैत्यमां जाणे प्राणीओने चारगतिनी पीडारूप मोक्ष अंय कृत्वामांधी उद्धार करवानी इच्छाधीज होय नहीं एम चार मूर्तिने धारण करता श्री युगादिदेवना दर्शन कर्या. त्यांधी मेरुता नगर समीपे आवीने श्री फळवधि पार्श्वनाथने वंदना करी. आ प्रतिमा विपे एवुं संजळाय ठे के आ विंकी पासे बीजी कोइ जिनप्रतिमा रही शकती नथी, तेधी ते प्रतिमा एकजीज ठे. ते प्रभु जाणे एम धारता होय के हुं एकज्जोज—बीजानी अपेक्षा राख्या विना त्रण जगतना जीवोना मनोरथ परिपूर्ण करुं एवो तुं, तेधी बीजानी जरूर नथी. एवी रीते पोताना मनमां अहंकार द्वाधीने ते प्रभु एकज्जोज रहेद्या होय.

श्री हीरसूरिंतुं चरित्र. (चावु)

जगद्गुरुरिदं राज्ञा, विरुदं प्रददे तदा ।

तच्छहन्नन्यदेशेषु, विजहार गुरु क्रमात् ॥ १ ॥

भावार्थ—“ त्वारे आ जगद्गुरु ठे एवुं बादशाहे विरुद आप्णुं. पञ्ची बादशाहे आपेन्ना जगद्गुरु विरुदने वहन करता सूरिए अन्यत्र विहार कर्यो. ” आ श्लोकमां कहेन्ना अर्थतुं समर्थन करवा माटे तेमंतुं चरित्र विशेषे कहेवामां आवे छे.

अन्य देशोमां विहार करतां करतां श्रीहीरगुरु मयुरापुरीमां आव्या. त्यां मोटा उत्सवथी संघजनीथी परिवरेन्ना सूरिए चारण मुनिनी जेम पार्श्वनाथ अने सुपार्श्वनाथ प्रचुनी यात्रा करी, तथा जंबूस्वामी, प्रजवस्वामी विंगेरे पांचसो ने सचावीश मुनिआंना स्तूपीने वंदना करी. पञ्ची गोपाल गिरि उपर ऋषजदेवने वंदना करी. ते गिरि उपर शत्रुंजयनी जेम वाचन गजना प्रमाणवाळी श्री आदीश्वरनी प्रतिमा ठे, तथा वीजी पण जिनप्रतिमाओ ठे, तेने सूरेश्वरे वंदना करी. त्यांथी धरकाणक नगरमां आवीने साक्षात् पार्श्वयज्ञनी जेम वरकाणक नामना पार्श्वनाथने नम्या, त्यांथी अनुक्रमे सिद्धाचळ आत्री त्यां दर्शन तथा स्तुति विंगेरे करीने गुरु अजयपुरमां आव्या.

त्यां श्री संघनी समीपे सूरिए श्री अजय पार्श्वनाथतुं किंचित् चरित्र कहुं के कोइ श्रेष्ठी जळवट वेपार माटे समुद्रस्ते जतो हतो. देवयोगे अचानक वृष्टिनो उत्पात थयो. तेथी कळपांत काळनी जेम पोताना बहाणना ढोकोनो संहार थशे एम धारीने ते दुःख जोवाने असमर्थ एवो ते श्रेष्ठी प्रथमथीज मृत्यु पामवा माटे समुद्रमां जंपापात करवा जाय ठे, तेदनामां पत्राचती देवीए आकाशवाणीथी कहुं के ‘ आ समुद्रनी मध्ये समग्र दुःखरूपी सागरतुं मंथन करवामां मंदराचळ पर्वत समान प्रजाववाळी अने समुद्रनी मेखज्ञाना निधि समान श्री पार्श्वनाथनी प्रतिमा छे, माटे हे श्रेष्ठी ! नाचि... से तेने... विघ्न... पण हे श्रेष्ठी !

ते कल्पवृक्षना पर्णनी करेखी पेटीने तुं उघानीश नहीं, तेने तेवी ने तेवी स्थितिमां
 दीप (दीव) बंदरे लइ जजे. त्यां दीग्पात्राने माटे आवेझा अजय नामना राजाने ते
 पेटी आपजे. ते मूर्तिना स्नात्रजळधी ते राजाने थयेझा एकसो ने सात रोंगो नाश
 पामशे. आ प्रमाणे देवीनी वाणी सांजळीने ते श्रेष्ठीए पोताना माणसो पासे
 ते पेटी बहार कढावी अने वहाणमां स्थापन करी, तेघी सर्व उपद्रवो नाश पाम्या.
 अत्यारे पण समुद्रमां प्रतिकूल वायुने द्वाधे कांइ उपध्व थयो होय ते वखते जा
 अजय पार्श्वनाथनुं ध्यान कर्तुं होय तो ते वहाणनी जेम मनुष्याने निर्विघ्न रीते
 सुखेथी समुद्रने किनारे पडोचाडे ठे.

पत्री ते श्रेष्ठीए दीव बंदरे जइने त्यां आवेझा अजय राजाने पेटी संबंधी
 सर्व घृचांत कही ते पेटी तेनी पासे मूकी, एट्ठे राजाए त्यां अजय नामनुं नगर व-
 सावी विनय पूर्वक ते विंयने पेटीमांथी बहार काढी ते पुरमां मोडुं चैत्य करावीने
 तेमां ते स्थापन कर्तुं, अने तेना स्नात्रजळधी ते राजा व्याधिमुक्त थयो. पूर्वे तेतुं-
 अजय पार्श्वनाथ एतुं नाम हतुं. हाडमां त्यां अज्जार नामे ग्राम वसवाथी अज्जार
 पार्श्वनाथ एतुं नाम थयुं ठे. आ हकीकतनो विस्तार शत्रुंजय माहात्म्यमांथी जाणवो.

श्री हीरविजयसूरिण दीकार्थी आरंजीने जे तप कर्तुं ते आ प्रमाणे—
 न्यायने न तजे, तेम सूरिण जीवन पर्यंत एकासाणुं ठोरुं नहोतुं.

आंचे वाणो तज्यां होय तेम तेमणे पांचे विकृति (विगइ)नो
 ताणे के जवसागरने पार पमारुनारी वार जावनाओने विशेष-
 तेम हंमेशां जोजनसमये नाम ग्रहण पूर्वक अन्न,
 (पदार्थो) वापरता हता. पोताना पापनी
 अने सवावसो उट्ट कर्या. त्रण चोवी-
 म कर्या. वे हजार आंविन्न कर्या, ने
 वीश आंविन्न कर्या. वे हजार नीवी
 पात्रमां एकज वखते जेठुं अन्न जळ अविच्छिन्न पने
 एकज दाणो खावो ते एकसिध कहेवाय ठे, इत्यादि
 त्रण हजार ने उसो उपवास कर्या. पत्री प्रथम उ-
 पर आंविन्न, ते उपर पात्रो उपवास एवी रीते तेर

मास सुधी विजयदान गुरु संबंधी तप कर्तुं. पत्नी बावीश मास सुधी योग बहन करीने तीव्र तप कर्तुं. पत्नी त्रण मास सुधी सूरिमंत्रनी विधिपूर्वक आराधना करीने चार करोम श्लोक प्रमाण सझायध्यान कर्तुं. ते सूरिए पांचसो जिनविंशनी प्रतिष्ठा करी. इत्यादि बहु प्रकारनां धर्मकार्यो करीने ते सूरि उनाया (उना) नगरमां संवत १६५२ ना जाद्रपद शुदि ११ ने दिवसे महामंत्र (नवकार) तुं सरण करता सता स्वर्गलोकने पाम्या.

“ ए प्रमाणे अमृतना औषध सरखा उज्वळ ध्यानने धारण करता सता सूरिए जगवंते कहेझा महानंदपुरे जवाना मार्गने त्यां जयानी इच्छाधी जाते जवाने माटे देवलोकनो आश्रय कर्तुं. ”

इत्यद्भिनपरिमितोपदेशप्रासाददृष्टौ चतुर्विंशतितमस्तंजस्य
पष्ठयुत्तरत्रिंशततमः प्रबंधः ॥ ३६० ॥

व्याख्यान ३६१ मुं.

सिद्धाचळपर रहेझा प्रासादनुं वर्णन.

श्रीसिद्धाचळप्रासादं, सोपानादिस्फुरत्प्रज्ञम् ।

कुंजशृंगध्वजायुक्तमार्हन्तं तं स्तवाम्यहम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“ सोपान (पगथीयां) विगेरेधी जेती प्रज्ञा स्फुरणापमान ठे अने जेमनो शृंग विजाग (शिखर) कुंज तथा ध्वजाधी युक्त ठे एवा सिद्धाचळपर रहेझा श्री अर्हंतना प्रासादनी हुं स्तुति करुं हुं. ”

आ श्लोकमां श्री सिद्धाचळ, प्रासाद, सोपान विगेरे, कुंज, शृंग अने ध्वजा आटझा शब्दो कळा ठे. ते दरेकनी नीचे प्रमाणे जावना करवी.

श्री सिद्धाचळ समान पवित्र बीजो कोइ पर्वत नथी. कर्तुं ठे के—

तावद्दीक्षाविद्यासं कलयति मलयो विन्ध्यशैलोऽपि ताव-
 ष्छत्ते मत्तेजगर्वं तुहिनधरणिभृत्तावदेवाजिरामः ।

तावन्मेरुर्महत्त्वं वहति हरिगिरिर्गाहते तावदाज्ञां
 यावत्तीर्थाधिराजो न नयनपुटेः पीयते पर्वतेन्द्रः॥१॥

जावार्थ—“ ज्यां सुधी सर्व तीर्थोना अधिराज श्री सिद्धाचळ नामना
 गिरीन्द्रतुं नेत्रपुटवने पान कर्युं नथी, त्यां सुधी मलययाचळ पर्वत दीक्षानो विद्यास
 विस्तारे ठे, त्यां सुधीज विन्ध्याचळ पर्वत मदोन्मत्त हाथीनी जेम गर्वने धारण करे
 ठे, त्यां सुधीज हिमालय पर्वत सुंदर द्यागे ठे, त्यां सुधीज मेरुगिरि महत्त्वने वहन
 करे ठे, अने त्यां सुधीज शक्रशैल (हरिगिरि) तेजने धारण करे ठे.

ते सिद्धाचळ उपर नरतचक्रीए करावेदो प्रासाद अद्वैतिक महिमावाळो
 ठे. ताराओवने जेम चंद्र शोने ठे, ग्रहोवने जेम ग्रहपति (सूर्य) शोने ठे, अ-
 सुरोवने जेम असुरेन्द्र शोने ठे, सुरोवने (देवोवने) जेम सुरेन्द्र शोने ठे, अने
 मनुष्योवने जेम नरेन्द्र शोने ठे, तेम बीजां नानां नानां जिनचैत्योवने चोतरफथी
 अन्नकृत थयेतुं श्री ऋषभदेव स्वामीतुं चैत्य शोने ठे.

ते प्रासाद सोपानादिकथी दीप्तिमान ठे, तेमां आदि शब्दना ग्रहणथी
 तोरण, मंरुप, स्तंभ, गर्जागार विगेरेथी पण सुशोभित ठे एम जाणवुं. ते आ
 प्रमाणे—ते चैत्यना अग्र जागे जाणे मोक्षद्वामीतुं कामण होय तेतुं अत्यंत सूक्ष्म
 नकसीकामवाळुं सुवर्णमणिनुं तोरण बांधेलुं शोने ठे. अपवर्गपुरे पहांचवाने इच्छ-
 ता मुनिआने माटे ते आश्रयस्थान जेवुं ठे, अने तेनी नीचे जवाथी अमे आमुक्तिगृ-
 हमां प्रवेश करीए ठीए के शुं ? एम जास धाय ठे. ते चैत्यना मध्य जागमां अति
 सुशोभित महामंरुप ठे, ते पोतानी मुक्तिरूपी कन्याने कोइ पण योग्य वरने आ-
 पवा माटे मनमां इच्छा राखनारा धर्मराजाए जाणे मणि सुवर्णमय चित्रोथी शोभा-
 यमान स्वयंवरमंरुप रच्यो होय नहीं एवो शोने ठे. वळी ते श्री ऋषभस्वामीना
 प्रासादमां वर्णन करवा द्यायक एवा घणा स्तंभो शोनी रखा ठे. ते स्तंभोने मिये
 सर्व राजाओ जाणे “ हे जिनन्द्र ! इन्द्र आपनो सेवक ठे, ते अमारो शत्रु ठे,
 माटे तेनी साथे अमने मैत्री करावो. ” एम कहेवाने माटे आख्या होय नहीं तेम
 मत्तुनी उपासना करी रखा ठे. ते युगादीश जिनेश्वरना मंदिर उपर आकाशने

अद्वंद्वकृत करतुं शिखर पोताना वैजवधी सूर्यनां किरणोना मंरुळने विम्वना पमा-
ने ठे तथा जाणे पोतानी कापी नांखेझी पांखो फरीधी मेळववाने माटे इच्छतो
अमराचळ त्रण जुवनना मनोरथ पूर्ण करवामां कट्टपट्टक समान ते जिनेश्वरनी ज-
क्ति करवा आव्यो होय तेतुं शोचे ठे. वळी ' हे प्रभु ! जगतना धनादिक मनो-
रथ पूरवाने तो हुं समर्थ हुं, पण तमारी जेम मोक्षदक्षिणी आपी शकवा माटे मने
तेना आकरमां द्रष्ट जाओ. ' एम जगदीश्वरने कहेवा माटे उत्सुक धयेझो काम-
कुंज आवीने जाणे प्रभुने सेवतो होय नहीं तेम ते शिखरपर रहेळो सुवर्ण कळश
शोचे छे. वळी त्रण जुवनमां पोतानी जेवा विजववाळाना समूहने जाणे जीतवानी
इच्छा थड होय एवा आ जिनेश्वरना प्रासादे शत्रुना समूहरूप सागरने मथन करवा-
मां मन्दराचळ समान शिखरपर स्फुरणायमान थतो मजवूत दंरुस्तन धारण कर्यो
ठे; तेमज जय मेळवनार विजुतिवमे वारंवार स्पर्श करता वैजयंतादिकने जीतीने
आ आदिनाथना चैत्ये जाणे जगतमांहेना शत्रुमात्रना विजयने जणावनारी वैजयं-
तिका मस्तकपर धारण करी होय एम हुं मानुं हुं.

अनेक निर्जरी, मनुष्यो अने उरगोना पुंरंदरोण (देवेंद्र, नरेंद्र ने अशु-
रेंद्रोण) सेवित एवो विमळाचळरूप राजा ऋषभदेवनी प्रतिमाथी अद्वंद्वकृत थयेझा
एवा अने उपर जणावेझा सुंदर मंरुपनी अंदर रहेझा तेमज तोरणोना त्रिकथी
विचित्र द्वागता गर्जाद्वयने धारण करी रहो ठे. ते गर्जगृहनी अंदर युगना आदि
समयमां जेम में संसारथी प्राणीओनो उच्छार कर्यो हुतो, तेवीज रीते आ मलिन
कल्लिकाळमां पण फरीधी हुं उच्छार करूं, एवो हृदयमां विचार करीने श्री
आदीश्वर प्रभु पोताना स्वरूपे त्यां उतरीने प्रतिमाना मियथी स्थिर रहा छे,
एम जणाय ठे.

मोक्षद्वर्ध्मीने जजनारा अने मेघसमान गंज्जीर ध्वनिवाळा एवा हे प्रभु !
तमे निरंजनपणाथी कमळनी जेवा विशुद्ध आशयवाळा कहेवाओ ठे, संसारसा-
गरमांथी जव्य प्राणीओने तमे नीकानी जेम पार उतारो ठे. वळी अ-
मृत रसनी जेम तमे जगतना समग्र प्राणीओतुं जीवन छे, एवा हे प्रभु ! तमे
जयवंता वतों.

। इति प्रासादादिवर्णनम् ।

उपदेशरूप प्रासादना अवयवोतुं वर्णन.

आ उपदेश प्रासाद ग्रंथमां बुद्धिना आठ गुणोतुं वर्णन करेखुं ठे. ते आउने शास्त्रमार्गने देखारुनारा ते प्रासादना सोपान (पागधीयां) जाणवा. वि-
कथाना प्रकार सहित तेने निरंतर त्याग करवानुं वर्णन करेखुं छे, ते आ उपदेश
प्रासादनां मुखे प्रवेश करी शक्या तेवां चार द्वार जाणवां. चार प्रकारना अनुयोगतुं वर्ण-
न कर्युं ठे ते आ ग्रंथरूप प्रासादमां विचित्र रचनावाळां चार तोरण जाणवां. द्रव्य जाव-
रूप बवे जेदवाळा वार व्रतोतुं वर्णन कर्युं ठे, तेथी ते चोवीशने आ प्रासादना स्तं-
न जाणवा. मन, वचन अने कायाना योगनी शुद्धि कहेल्ली ठे, ते आ प्रासादना
असत्प्रवृत्तिथी निवारण करनार मंरुप जाणवो. अन्य मंदिरोमां गडाक विंगेरे व-
स्तुओ होय ठे तेने स्थाने अहीं अतिचार रहित व्रतो जाणवां. सातसो नयची
युक्त स्याद्वादेने द्योतन करनार वचनने आ प्रासादनुं निर्मळ युतिवाळुं शिखर जा-
णवुं. रत्नलयनी स्तुतिना आरंजने अहीं मोठा कुंज समान जाणवो. अनन्त अ-
ने अव्यय संपत्तिवाळा मोक्षनी स्तुतिने ध्वजारूप जाणवी. शुद्ध अन्तःकरणे ग-
र्जगृह (गजारा) रूप जाणवुं. ते गर्जगृहमां प्रतिष्ठित थयेल्ली चिद्रूप जे मूर्ति
ठे ते स्वयंजू त्रिचुवनना नाथ ठे एम जाणवुं. ते प्रभु निरंतर प्राणीओने सांजा-
य झड्डी आपे ठे.

चोसठ इन्जो, सोळ विद्यादेवीओ अने चोवीश तीर्थकरोना शा-
सननी अधिष्ठायक देवीओ तथा चोवीश यज्ञो आ सुजद्र नामना प्रासादनी
रक्षा करो.

श्री शांतिनाथने नमस्कार करवो ए प्रथम मंगळ छे, सहस्रकूटना प्रभुतुं
वंदन एवीजुं मध्य मंगळ छे, अने शासनदेवीतुं ध्यान ए अंतिम मंगळ छे. ते सर्व
हमेशां आ ग्रंथ वांचनार तथा सांजळनारना कव्याण माटे धाओ.

इत्यत्र दिनपरिमितोपदेशप्रासाददृशौ चतुर्विंशतितमस्तभस्य
एकपट्टयधिकत्रिंशत्तमः प्रबंधः ॥ ३६? ॥

प्रशस्ति.

जेना प्रजावधी शुच साध्यने साधी आपनार आ मासादतुं निर्विघ्नपणे निर्माण करी शक्यातुं ते अनंत कथाणा स्वानरूप चिंतामणि पार्श्वनाथने हुं वंदना करुं हुं. स्तंभतीर्थमां सूरिमंत्र आराधनना उद्यमधी जेपने सूरिमंत्रना अधिष्ठापक देवनो आदेश प्राप्त थयो ते गुरुतुं हुं स्मरण करुं हुं. वणा गुणवाळा अने एकाग्र चित्ते नमस्कारमंत्रतुं ध्यान करनारा श्रीमान् विजयसंज्ञाय सूरि नामना गुरुनी हुं स्तुति करुं हुं, ते गुरुना शिष्य श्री विजयब्रह्मी नामना सूरि आ उपदेश मासाद ग्रंथ शास्त्रेमां दीठेला अक्षराने अनुसारे रचेतो ठे, अने श्री प्रेमविजयादिक मुनिआने अख्यास करवा माटे तेनी उपदेशसंग्रहा नामनी वृत्ति पण कोट्टी ठे. आ ग्रंथ संवत् १८४३ ना कार्तिक शुद्ध पूर्णिमाने दिवसे संपूर्ण थयो ठे. ज्यां मुधी जगतमां मेरु पर्वत रहेतो ठे, ज्यां मुधी जगतमां जैनशासन प्रवर्ते ठे, ज्यांमुधी ज्योतिषचक्र आकाशमां विराजमान ठे, अने ज्यांमुधी मुरनदी (गंगा)नो प्रवाह जगतमां प्रवर्ते छे, त्यां मुधी मानसरोवरना हंस जेवा विद्यानोधी वंचातो सतो आ ग्रंथ विजयने पामो.

आ ग्रंथमां कांश्क अज्ञानताधी, कांश्क बुद्धिना विकल्प रूप दोषधी, कांश्क उत्सुकताना वशी अने कांश्क अस्मृतिना दोषधी जे कांश् रजसदृष्टिचिक्ने उत्सूत्र प्ररूपणा थइ होच तेनी पंक्तिजनोए क्षमा करवी.

आ शास्त्रमां मतिनी भंदातने लीथे कांश्क शास्त्र विरुद्ध दृष्टांतादिक कहेवायुं होच तो इर्ष्या नहीं राखतां मारापर करुणा द्यावीने शुद्ध चित्तवाळा पंक्तोए तेने शुद्ध करवुं (सुधारवुं). आ ग्रंथ रचवाना प्रयत्नधी जे कांश् मुकृत थयुं होय ते मुकृतधी आ ग्रंथना वांचनार, उद्धरनार तथा सांनळनारने जैन धर्मेनी प्राप्ति थाओ.

सर्व कट्याणकारणं, सर्वश्रेयस्कसाधनम् ।

प्रशस्थं पुण्यकृत्यानां, जयत्यार्हतशासनम् ॥ १ ॥

जावार्थ—“सर्व कट्याणतुं कारण, सर्व श्रेयतुं साधन, अने पुण्यकृत्योचने प्रशंसा करवा लायक एतुं श्री जैनशासन (जगतमां) जय पामे ठे.”

॥ इत्युपदेशप्रासादः ॥

मोटी अनुक्रमणिकानी प्रस्तावना.

आ आखा ग्रंथनां ३६१ व्याख्यानोमां जे जे कथाओ आवेली छे ते सब कथाओनी अक्षरना अनुक्रमयी आ अनुक्रमणिका करवामां आवी छे. तेनो हेतु जे कथा शोधवी होय ते तरत शोधी शकय ते छे. अक्षरोनी अंदर स्वरनो अनुक्रम एटलामाटे राखवामां आव्यो नथी के तेथी स्थंभ ने व्याख्याननो अनुक्रम दरेक अक्षरमां पण रही शकतो नथी. कोइपण कथा शोधवा इच्छनारे व्याख्यानना अंक साथे जणावेल्ला स्थंभमां जोई लेवुं. तेमां पांच विभागनी अंदर १ थी ४, ५ थी ९, १० थी १४, १५ थी १९ अने २० थी २४ ए प्रमाणे स्थंभो आवेला होवाथी ते ते विभागमां जोवुं. आ ग्रंथमां आवेलां पर्वतिथिनां व्याख्यानोनी अनुक्रमणिका प्रांते स्वास जुई आपवामां आवी छे. तेनी आवश्यकतावाळाओए तेनो लाभ लेवो.

अ

	स्थंभ.	व्याख्यान.
अभयकुमार	१	५
अनाथी मुनि	३	४२
अच्चकारी भट्टा	४	५०
अग्निभूति (बीजा गणधर)	४	५६
अद्वार नातरां (कुवेरदत्त ने कुवेरदत्ता)	७	९५
अश्व ब्रह्मचर्य	७	१०५
अहम्मद बादशाह	९	१२९
अतिमुक्त मुनि	११	१५८
अभयदान उपर दृष्टांतो	१५	२१६
अमरदत्त ने मित्रानंद	१७	२४१
आपाठभूति मुनि	१७	२४३
अपाठाचार्य	१७	२५२
अकाळे स्वाध्याय न करवा उपर दृष्टांतो	१८	२५७
अव्यक्तवादी (त्रिजो निन्हव)	१८	२६२
अशोक राजा	१८	२६४

अभयदेव सूरिने स्थंभन पार्श्वनाथ उत्पत्ति	....	१८	२६६
अश्वमित्र मुनि (चोपा निन्हव)	....	१८	२६९
अर्हन्नक मुनि	....	२०	२९३
अर्हदत्त	....	२१	३०५
अर्हन्मित्र	....	२२	३१९

आ

आणंद श्रावक	....	२	१६
आरोग्य विप्र	....	४	५१
आर्द्रकुमार	....	५	७२
आम्रवृक्षछेदक	....	१६	२२७
आर्षरक्षित सूरि	....	२२	३२८
आभिरिवंचक वणिक	....	२२	३३०

इ

इलाची कुमार	....	७	१००
-------------	------	---	-----

उ

उदायि राजा (कोणिक पुत्र) ने विनपरत्न	....	३	३८
उदायि राजा (छेला राजपि) विस्तृत	....	१०	१४९
उपदेशनी अपोग्यतापर दृष्टांतो	....	१६	२३७
उच्छिन्न मुनि	....	२३	३३१

अं

अंगारमर्देकाचार्य	....	४	६०
अंजना सति	....	७	९२
अंबडना ७०० शिष्यो (संक्षिप्त)	....	८	११४
अंबिका श्राविका (चारमा व्रत उपर)	....	११	१६२

ए

एक ब्राह्मण	....	१८	२६४
एक विद्याधर	....	१८	२६४
एक मुनिनी आश्चर्यकारक कथा.	....	१९	२७७
एक मुनि (काय गुप्ति उपर)	....	१९	२८२
(त्रणे गुप्ति उपर)	....	१९	२८२

एक वणकर	....	....	....	....	२०	३९५
एक आचार्य	....	....	....	....	२२	३२२
एक पोपट	....	....	....	....	२३	३३८

क

कृषिवर	....	....	....	....	१	३	
कुलवालुक	....	....	....	....	१	१४	
कालिकाचार्य (दत्तना मामा)	....	....	....	....	२	१७	
काष्ट मुनि	....	....	....	....	३	३१	
कामी स्त्रीओ	....	....	....	....	३	३९	
कुरगडु मुनि	....	....	....	....	३	४१	
कार्तिक शेठ	....	....	....	....	४	४८	
कोशा गणिका	....	....	....	....	४	४८	
कृष्ण वामुदेव	....	....	....	....	४	५८	
काकजंघ ने कोकास	....	....	....	....	४	५९	
कुमारपाळ (व्याख्यान)-६२-६३-६८-८१-१११-१२९-१६९-१८३-१८५							
						२५९-२६४-२७४-२७६	

क्षत्रिय.	....	....	....	....	५	७३
कौशिक तापस	....	....	....	....	६	७७
कुमार अने देवचंद्र (वे राजपुत्र)	....	....	....	....	६	८६
कन्यावती	....	....	....	....	७	९८
कुचीकर्ण (संक्षिप्त)	....	....	....	....	९	१०८
कुच्छ उकुच्छ मुनि (रौद्र ध्यान उपर)	....	....	....	....	९	१३१
केशरी चोर (नवमा व्रत उपर)	....	....	....	....	१०	१४४
कृतपुण्य (कयवना शेठ)	....	....	....	....	१२	१६७
कूमोपुत्र	....	....	....	....	१२	१८०
कपिल मुनि (केवडी)	....	....	....	....	१५	२२०
कंठरिक ने पुंढरीक	....	....	....	....	१५	२२१
कुलुक कुमार	....	....	....	....	१६	२३२
क्रोधपिंडना अग्राह्यपणापरं दृष्टांत	....	....	....	....	१७	२४६
कुंडलिक थावक ने रत्नाकर सूरि	....	....	....	....	१८	२६५
कुलुक मुनि	....	....	....	....	१८	२६७

धुल्लक शिष्य	....	....	....	....	१८	२६९.
कामदेव श्रावक	....	....	....	....	१९	२७२
क्षेमापि (विचित्र अभिग्रह धारक)	....	....	....	....	१९	२८३
काळवैशिक मुनि	....	....	....	....	२१	३१५
कुरुदत्त	....	....	....	....	२२	३१६
कदंब विप्र.	....	....	....	....	२२	३२४
क्षपक मुनि	....	....	....	....	२३	३३४
करकंडु मुनि (पेला प्रत्येकबुद्ध)	....	....	....	....	२४	३४८

ग

गौतमस्वामी	....	....	....	....	१	८
"	....	....	....	....	४	५५
गुणसुंदर (वासी अन्नत्याग उपर)	....	....	....	....	८	११९
गुणमंजरी ने वरदत्त	....	....	....	....	१५	२१५
ज्ञानविज्ञानयुक्त क्रियापर दृष्टांतो.	....	....	....	....	१६	२३५
गोष्टामाहिल (सातमो निन्हव)	....	....	....	....	१६	२३८
गोशालक	....	....	....	....	१७	२५४-५५
गंगाचार्य (पांचमो निन्हव)	....	....	....	....	१८	२६८
गुणसुंदरी	....	....	....	....	२१	३१३
गुरुपट्टावळी (सुधर्मा स्वामीधी)	....	....	....	....	२४	३५७-५८

घ

घृत ने चर्मना व्यापारी	....	....	....	....	९	१२३
------------------------	------	------	------	------	---	-----

च

चिलात्तिपुत्र	....	....	....	....	१	१०
चंडाळ (श्रेणिक राजाने विद्या शीखरनार)	....	....	....	....	१	१३
चंडकौशिक	....	....	....	....	३	४४
चंद्रा ने सर्ग	....	....	....	....	५	६९
चंदन ने मलयागिरी	....	....	....	....	७	९९
चारुदत्त	....	....	....	....	८	११२
चित्र गुप्तकुमार (अनर्थ दंड त्याग उपर)	....	....	....	....	१०	१३७
चोर (सामायिक व्रत उपर)	....	....	....	....	१०	१४०

चंद्रावतंस राजा	....	....	....	१०	१४१
चंद्रक श्रेष्ठी	....	....	....	११	१६५
चित्रकार	....	....	....	१३	१९१
चंद्रक आचार्य	....	....	....	१८	२५८
चोथा पांचमा चारित्र्याचारपर दृष्टांतो	....	....	....	१९	२८२
चाणक्य (मनुष्यभवनी दुर्लभता उपर पाशातुं दृष्टांत)	....	....	....	२३	३४०
			छ		
छ मुनिओ	....	....	....	२४	३४७
			ज		
जमालि (प्रथम निन्दव)	....	....	....	१	७
जयसेना	....	....	....	१	१५
जीर्ण श्रेष्ठी	....	....	....	३	३९
जिनदास श्रावक	....	....	....	५	६४
जिनपाळ ने जिनरक्षित	....	....	....	६	८८
जटिलनो मुखे शिष्य	....	....	....	१०	१४२
जिनदास श्रेष्ठी	....	....	....	१३	१९०
जिनदास ने सीमाग्यदेवी (शीळधर्म उपर)	....	....	....	१५	२१९
जिनदास श्रेष्ठी (मनोगुप्ति उपर)	....	....	....	१९	२८२
जयधोप द्विज	....	....	....	२१	३०१
जंबू स्वामी	....	....	....	२४	३५२
			ढ		
हुंदकमतोत्पत्ति-त्वंगनूत्रिका उपरधी	....	....	....	१६	२४०
हुंदकणऋषि (कृष्ण पुत्र)	....	....	....	२२	३२५
			त		
तिस्रगुप्त (बीजो निन्दव)	....	....	....	२	१९
तुंबडी	....	....	....	३	४०
त्रिविक्रम	....	....	....	३	४०
त शैठ (संक्षिप्त)	....	....	....	८	१०८
(रात्रिभोजन उपर)	....	....	....	८	११७
	....	....	....	९	१२४

तेतली पुत्र (वळत्कारे पण व्रत आपडुं)	....	१२	१७७
तीर्थकरनां पांच कल्याणकोतुं वर्णन	....	१४	१९६धी२०५
तामली तापस	....	१६	२३६

द

हुमधा (श्रेणिक राजानी स्त्री पई तें)	....	२	२१
देवपाळ	....	३	३७
दासीपुत्र	....	५	६७
दशार्णभद्र	....	१३	१८१
देवदीपक संबंधी कथा	....	१३	१९२
दमघंती	....	१५	२१२
दान उपर दृष्टांतो (जगदुशा, कुमारपाळ्यादि)	....	१५	२१६-१७
द्राविड ने वालिसिल्लु	....	१५	२२५
दामन्नक	....	१७	२४९
दड प्रहारी	....	१९	२८५
दुर्ध्याननां ६३ स्थानो (दृष्टांतोनां नामो मात्र)	....	२३	३३५
द्विमुक्त मुनि (त्रीजा प्रत्येकबुद्ध)	....	२४	३४९

ध

धनपाळ पंडित	....	२	२३
धर्मरुचि (अनंतकाय त्याग उपर)	....	९	१२१
धर्मराजा (सातमा व्रत उपर)	....	९	१२२
धूर्त वणिक	....	९	१२६
धर्मबुद्धि पापबुद्धि	....	९	१२८
धनदत्त शेट	....	९	१२९
धनाढ्य गृहस्थ ने वृद्ध श्राविका (सामायिक उपर)	....	१०	१३८
धनावह श्रेष्ठी	....	१२	१६८
धनो वणिक	....	१५	२१३
धनो(शाळिभद्रनो बनेवी)	....	१५	२१८
धनशर्मा साधु (एषणा समिति उपर)	....	१९	२८०
धन्य मुनि (अनशन तप उपर)....	....	१९	२८४
धनेश्वर स्मरि (तप करवानी अशक्तिवाळा)	....	२०	२९०
धनवणिक	....	२२	३३३

न

नंदिपेण (वसुदेव धया ते)	....	....	१	११
नंदिपेण (दश दशना प्रतिबोधक)	....	....	२	२६
नमी राजपिं (वीजा प्रत्येकबुद्ध)	....	....	२	५२
नागिल	....	....	६	८५
नुपूर पंडिता	....	....	७	१०३
नव नंद (संक्षिप्त)	....	....	८	१०८
नंद मणिकार	....	....	११	१५९
नागथ्री (कडवी तुंबडीनुं शाक बहोरावनार)	....	....	१२	१७२
नवकारना जाप उपर कथा	....	....	१३	१९५
नंदन ऋषि (महावीर स्वामीनो जीव)	....	....	२३	३३६
नगगति मुनि (चोथा प्रत्येकबुद्ध)	....	....	२४	३५०

प

पुष्पचूळा..... ..	....	....	१	६
पादलिप्ताचार्य	....	....	३	३३
पांच राणीओ	....	....	३	४४
पन्नशेस्वर राजा.	....	....	३	४५
प्रभास गणघर	....	....	४	५७
पुण्यसार..... ..	....	....	६	७८
पेथड श्रावक	....	....	८	१०७
मतिक्रमणना आठ पर्यायपर आठ कथा	....	....	११	१५३ थी १५७
पृथ्वीपाळ राजा	....	....	११	१६४
पौषधशाळा कराववा उपर टुंका प्रबंधो	....	....	१२	१७१
परदेशी राजा	....	....	१२	१७९
प्रभाकर विप्र (सत्संग उपर)..... ..	....	....	४५	२२२
प्रियंकर राजा	....	....	१६	२२६
पक्षीने मारनार राजा	....	....	१६	२२८
पञ्चख्खाणना फळपर दृष्टांतो	....	....	१७	२४८
पालक (अभव्य) ५००	....	....	१७	२५३
पतितुं वात्सल्य करनारी	....	....	१९	२

पंचाल्य भारवाहक	....	....	....	२०	२९२
प्रह्लादन राजा	....	....	....	२४	३५५

व

वप्पभट्टी स्वरि	....	....	....	३	३५
ब्रह्मदत्त चक्री	....	....	....	५	७१
वे सपे	....	....	....	६	७८
वे भाई	....	....	....	८	१०९
वाहुवलि	....	....	....	१७	२४२
वे निमित्तिपा	....	....	....	१८	२५९
वे काचवा	....	....	....	२१	३०८
शुद्धिसुंदरी	....	....	....	२१	३१२
वे प्रकारना आयुष्य (सोपक्रमी आयुष्यपर दृष्टांतो)	....	....	....	२३	३४३

भ

भुवनतिलक मुनि	....	....	....	१	१२
भद्रबाहु स्वामी ने वराहमिहर	....	....	....	२	३०
भर्तृहरि राजा (त्रण शतकनो कर्ता)	....	....	....	६	९०
भावह श्रेष्ठी	....	....	....	९	१२६
भाविनी ने कर्मरेखा	....	....	....	१६	२३१
भरद्वो (वाराहरी भणनार)	....	....	....	१८	२६५
भेरीतुं दृष्टांत	....	....	....	१८	२६७
भोगसार श्रेष्ठी	....	....	....	१८	२७०
भूमिपाल राजा	....	....	....	२२	३२३
भवदेव (जंबूस्वामीनो जीव)	....	....	....	२४	३५१

म

महावळ कुमार	....	....	....	१	२
मानतुंग स्वरि	....	....	....	३	३५
मृगापुत्र (लोढीओ)	....	....	....	५	६६
मुनिसुव्रत स्वामी	....	....	....	५	७०
मच्छीमार चोर	....	....	....	५	७३
मथुचिन्दु	....	....	....	७	९६
मल्लीनाथजी	....	....	....	९	११६

सुन राजा	....	....	....	....	७	१०५
सम्पण शेठ	....	....	....	....	७	१०८
शानंद कुमार	....	....	....	....	८	११३
सुव श्रेष्ठीपुत्र	....	....	....	....	९	१२६
सुवसिंह (माया कपट न करवा उपर) संक्षिप्त	....	....	....	....	९	१२८
सुवसुंदरी (चंद्रा वांधवा उपर)	....	....	....	....	९	१३४
सुवसिंह (प्रतिक्रमण अवश्य करवा उपर)	....	....	....	....	१०	१३९
सुवसतक श्रावक	....	....	....	....	११	१६१
सुव, वरुदेव ने रयकारक.	....	....	....	....	१२	१७३
सुनिदानमां विंदुपात	....	....	....	....	१२	१७४
सुवदेव	....	....	....	....	१२	१७५
सुतिपूजा उपर द्रुटरु प्रबंधो	....	....	....	....	१३	१८७
मानविंदना अग्राह्यपणापर दृष्टांत	....	....	....	....	१७	२४६
मत्स्योदर	....	....	....	....	१७	२५०
मासतुस मुनि	....	....	....	....	१८	२६१
मंगू खरि	....	....	....	....	२०	२८६
मातंगपुत्र	....	....	....	....	२०	२८८
मृगापुत्र	....	....	....	....	२१	३०७
मरिचिकुमार (भरत चक्रीना पुत्र)	....	....	....	....	२२	३२१
मंगळकुंभ (मंगळकळश)	....	....	....	....	२४	३५६

य

यासा सासा	....	....	....	....	७	९१
यशोवर्म राजा (नीति न वजवा उपर)	....	....	....	....	९	१२५
यशोधर राजा	....	....	....	....	१३	१८८
यव राजापि	....	....	....	....	१५	२१४
यशाभद्र सूरि	....	....	....	....	२४	३४६

र

रोहिणी चोर	....	....	....	....	६	८०
रोहिणी सती	....	....	....	....	६	८७
रोहिणी (विक्रधा उपर)	....	....	....	....	९	१३३

रत्नचूड	....	....	....	....	१२	१७८
ऋषभदत्त श्रेष्ठी	....	....	....	....	१३	१९२
रावण (भावीभाव अन्यथा न धवा उपर)	....	....	....	....	१६	२३०
रोहगुप्त (छट्टो निन्दव)	....	....	....	....	१८	२६३
रज्जा साध्वी (भापा समिति, उपर)	....	....	....	....	१९	२७९
राजीमती	....	....	....	....	२१	३०३
रत्नसुंदरी ने ऋद्धिसुंदरी	....	....	....	....	२१	३११
रविगुप्त ब्राह्मण	....	....	....	....	२२	३३२
रोहिणी (जेना नामथी तप प्रवर्त्यो छे ते)	....	....	....	....	२३	३३७
रोहक (उत्पातिकी बुद्धिवाळो)	....	....	....	....	२३	३४१

ल

लोहसुर चोर	....	....	....	....	६	८३
लक्ष्मीपुंज	....	....	....	....	६	८४
लोहजंघ	....	....	....	....	१०	१४६
लोभपिंडना अग्राह्यणापर दृष्टांत	....	....	....	....	१७	२४७
लेप श्रेष्ठी	....	....	....	....	१९	२७१

व

वज्रकर्ण....	....	....	....	....	२	१८
वज्र स्वरि	....	....	....	....	२	२४
वादीदेव स्वरि	....	....	....	....	२	२७
वृद्धवादी स्वरि अने सिद्धसेन दीवाकर	....	....	....	....	२	२९
विक्रम नृप (बीजो)	....	....	....	....	४	५४
वसुराजा....	....	....	....	....	६	७६
वेगवती	....	....	....	....	६	७७
वंचक श्रेष्ठी	....	....	....	....	६	८२
विजय शेट ने विजया राणी	....	....	....	....	६	८९
वल्कलचीरी	....	....	....	....	७	९४
विद्यापति	....	....	....	....	८	१०६
वंकचूळ	....	....	....	....	८	१२०
वसेमिरा	....	....	....	....	९	१३०

विष्णुकुमार मुनि	....	....	....	१५	२११
वदन्त ऋषि (ईर्ष्या समिति उपर)	....	....	....	१९	२७८
वचनगुप्तिपर दृष्टांत	....	....	....	१९	२८२
विबुद्धसिंह स्मरि	....	....	....	२०	२८९
विपुळपति	....	....	....	२०	२९४
वसुधृति	....	....	....	२०	२९६

श

श्रेणिक राजा	....	....	....	१	४
"	....	....	....	२४	३५४
श्रीधर शेट	....	....	....	२	२०
शेठना छ पुत्र	....	....	....	५	६२
शांतिनाथजी	....	....	....	५	७०
श्रीकांत श्रेष्ठी	....	....	....	६	७६
शीलवती	....	....	....	६	८६
" (बीजी)	....	....	....	७	९७
शूरसेन महिसेन (अनर्थ दंड उपर)	....	....	....	१०	१३६
शंख श्रावक (पौषघ व्रत उपर)	....	....	....	१०	१५०
शाळिभद्र	....	....	....	११	१६४
शुभंकर शेट (देवद्रव्य उपर)	....	....	....	१३	१९२
शाळिना पांच कण	....	....	....	१४	२०४
शालिवाहन राजा ने काळिकाचार्य	....	....	....	१६	२३३
शिवळाचार्य	....	....	....	१६	२३४
श्रवणमात्रग्राही तापस	....	....	....	२०	२८७
शरुठाल मंत्री	....	....	....	२१	३१४
श्रमणभद्र	....	....	....	२२	३१६
श्वेत श्याम मासाद	....	....	....	२२	३२७
श्रीदत्त श्रेष्ठी (माता ने पुत्रीनो इच्छक)	....	....	....	२३	३४४

शुद्धर्शन शेट ने अर्जुन माळी ....

शुद्धर्शन ने नामिल ....

१ १
२ २२

सर्वज्ञ सूरि (श्रेष्ठिपुत्र कमळना प्रतिबोधक)	....	२	२५
सुलसा....	....	३	३६
संग्रामशूर राजा	....	४	४६
सकढाळपुत्र (श्रावक)	....	४	४७
सधर्म राजा	....	४	४९
सुलस (काळ सौकरिकनो पुत्र)	....	४	५१
सुदर्शन शेठ ने अभया राणी	....	४	५३
सुबुद्धि प्रधान	....	४	६१
सुर ने चंद्र कुमार	....	५	७४
सुंदर शेठ ने एक ब्राह्मणी	....	६	७७
सुकुमाळिका (बीजी)	....	७	९३
सत्यकी ने सुज्येष्ठा....	....	७	१०२
सिंह श्रेष्ठी	....	८	११०
स्त्यानार्द्धि निद्रापर दृष्टांतो	....	९	१३२
सुमित्र (दशमा व्रत उपर)	....	१०	१४५
सूर्ययज्ञा....	....	११	१५२
सागरचंद्र (पौषध व्रत उपर)	....	११	१६०
स्वाभीवात्सल्य करवा उपर व्रण प्रबंध	....	१२	१७०
संभ्रति राजा	....	१३	१८६
सय्यंभव सूरि	....	१३	१८९
सागर शेठ (देवद्रव्य उपर)	....	१३	१९३
सावचाचार्य	....	१३	१९४
सेलगाचार्य	....	१५	२२४
सहस्रमल (आठमो निन्हव) दिगंबर मतोत्पत्ति	....	१६	२३९
सागर शेठ (लोभ उपर)	....	१७	२४४
सुभूम चक्री	....	१७	२४५
सुव्रत शेठ	....	१७	२५१
सागराचार्य	....	१८	२५६
स्थूळभद्र	....	१८	२५८
श्रीचरित्रपर दृष्टांत	....	१९	२७४

स्कंदक साधु (वीर प्रभुना शिष्य)	....	....	२०	२८७
सुजासिरि (रूपी साध्वी ने लक्ष्मणा साध्वीना वृत्तांत युक्त)	....	....	२०	२९१
सुमद्रा साध्वी (बहुपुत्रिका देवी थइ ते)....	....	....	२०	२९५
सुस्थित मुनि (चार मुनिओनी पूर्वकथायुक्त)	....	....	२०	२९७-८
सुधर्म श्रेष्ठी	....	....	२०	३००
सोमवसु	....	....	२१	३०२
सनत्कुमार चक्री	....	....	२१	३०४
साल ने महासाल	....	....	२१	३०६
सुभद्र	....	....	२१	३०८
सुकुमारिका साध्वी (ससक भसक मुनिनी बहेन)	....	....	२१	३०९
सुभानु कुमार	....	....	२१	३१०
समुद्रपाल	....	....	२२	३१७
स्कंदक मुनि (पांचसो शिष्यवाळा)	....	....	२२	३२०
सुकेशल मुनि	....	....	२२	३२६
संपत मुनि	....	....	२२	३२९
सुखभद्र मुनि	....	....	२३	३३९
सगर चक्रीना पुत्रो	....	....	२३	३४३
सांब कुमार (कृष्णपुत्र)	....	....	२४	३५३
सांतु मंत्री ने एक साधु	....	....	२४	३५५
			ह	
सैमचंद्राचार्य	....	....	३	३२
"	....	....	१८	२६५
"	....	....	१९	२७३
	....	....	३	३४
हरिभद्र सरि	....	....	३	४३
हरिवाहन	....	....	५	६५
हरिचळ माछी	....	....	६	७९
हंस राजा....	....	....	१०	१४७
हीरविजय मूरि	....	....	२०	२९९
हरिकेशी मुनि	....	....	२३	३४५
हुवाशनी (होलिका)	....	....	२४	३५९-६०
हीरविजय सरिनुं चरित्र	....	....	....	....

पर्वतिथिनां व्याख्यान.

चौमासी व्याख्यान.....	....	....	....	७	१०४
अष्टाद्वि व्याख्यान (पर्युषणपर्वाराधन)	....	....	....	१०	१४७
वार्षिक कृत्यो संबंधी व्याख्यान	....	....	....	१०	१४८
पर्वाराधन अवश्य करवा विषे	....	....	....	११	१५१-५२
इषोत्सवी पर्व	....	....	....	१४	२१०
चेसतुं वर्ष	....	....	....	१५	२११
ज्ञान पंचमीनी कथा.....	....	....	....	१५	२१५
कार्तिकी पुर्णिमातुं माहात्म्य	....	....	....	१५	२२५
मौन एकादशीनी कथा	....	....	....	१७	२५१
रोहिणीव्रतनी कथा	....	....	....	२३	३३७
दुताशिनी पर्वपर कथा	....	....	....	२३	३४५

